

תלמוד בבלי

מסכת ראש השנה

מנוקד

עם פירוש רש"י ותוספות מנוקדים • וכל המפרשים

מִסְכַּת רֵאשִׁי הַשָּׁנָה

תְּלִמּוּד בְּבִלִי – מְנוּקָד

עִם פִּירוּשׁ רֵשׁ"י וְתוֹסְפוֹת מְנוּקָדִים
עֵין מִשְׁפָּט, מְסוֹרֶת הַש"ס
וּמִפְרָשֵׁי הַש"ס

נוסח הגמרא המנוקד: מהדורת William Davidson (ספריא)

רש"י, תוספות: דפוס וילנא (ספריא) • ניקוד הפירושים: ממוחשב (דיקטה)

עין משפט, מסורת הש"ס ותורה אור: לפי קישורי ספריא • מפרשים: ספריא

סודר עבור אברמי • תשפ"ז

תוכן הפרקים

4	דף ב.	פרק ראשון - ארבעה ראשי שנים
44	דף כב.	פרק שני - אם אינן מכירין
51	דף כה:	פרק שלישי - ראוהו בית דין
59	דף כט:	פרק רביעי - יום טוב של ראש השנה

מפרשים בסוף הספר

71	חדושי הלכות - מהרש"א
77	חדושי אגדות - מהרש"א
84	מהר"ם שיף
85	פני יהושע
117	רש"ש

מסורת הש"ס
א מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי
ב לקמן ח.
ג לקמן יב:
תורה אור השלם
ושש שנים תזנע את־ארצָה ואספת את־תבואתָה [שמות כג, י']

מתני' **ארבעה ראשי שנים**: ל**מלכים** רגילים היו למנות זמן שטרותיהם לשנות המלך. משנה שעמד בה המלך בדאמרינו במסכת גטין (ד' פ.) משום שלום מלכות וקבעו חכמים אחד בניסן לתחלת שנתו ואפילו עמד בשבט או באדר בלטה שנתו משהגיע ניסן ויתחילו למנות לו שנה שניה: ולרגלים מפרש בגמרא (ד' ד.): למעשר בהמה שאין מעשרין מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בחברתה דכתיב (דברים י"ד:כ"ב-כ"ג) עשר תעשר את כל תבואת זרעך היצא השדה שנה שנה ואמר מר בבכורות בפרק מעשר בהמה (בכורות דף נג:) בשתי מעשרות הבתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן: לשנים מפרש בגמ' (דף ח.): לשמטין ולויבלות משנכנס תשרי אסור לחרש ולזרע מן התורה: לנטיפה למנין שני עקלה ואפילו נטפה באב בלטה שנתה הראשונה לסוף חלול ובכולהו מפרש טעמא בגמרא: לירקות למעשר ירק שאין תורמין ומעשרין מן הגלקט לפני ר"ה על של אחר ר"ה: לאילין לענין מעשר שאין מעשרין פרות האילן שחגטו הקם שבט על שחגטו לאחר שבט שבאילן הולך אחר חגטה ובגמ'

מפרש מאי שניא שבט: גמ' למאי הלכתא כלומר למה הקבע יום מחד למנין המלכים אימא שעל כל מלך ומלך תתחיל שנתו מיום שעמד בו: לשטרות להבחין אחי שטר חוב מקדם למלגה ואחיה מאחר: דתנן במסכת שביעית (פ"י מ"ה): **שטרי חוב המקדמין פסולין** לפי שרצה לטרוף לקוחות שלקחו שדה מן הלגה ממון שבשטר ושלא בדין הוא שהרי הקדמה מכירה להלואה ובשטר מעיד שהלואה הקדמה לפיכך קנסוהו מלגבות בו ולא יטרף אפלו ממון המלגה ואינו אלא במלגה על פה שאינו גובה מן המשעבדים ואם לא קבעו יום לתחלת שנות המלך אלא כל מלך ומלך לפי יום שעמד אין להבחין אם השטר מקדם או מאחר בגון אם פתוב בו בכםלו בשנה שלשית לנה פלוני מפלוני מנה והעדים אמרו בשתתמנו בו לא ראינו שהלגוהו אלא הלגה אמר לנו חתמו עלי שאני חייב לפלוני מנה באותה ששנינו (ב"ב ד' קסז:): כותבין שטר ללגה אע"פ שאין מלגה עמו ואין אנו יודעין אם הלגהו הקדם לכן או אחר בן אבל ראינו שהלגוהו מנה בתמחא בשנה שלשית למלך פלוני ואם אין הדניין יודעין באחיה חזש עמד המלך אין להבחין אם תמחא קודם לכסליו אם פסלו קודם לתמחא אם שנתו מתחלת בין תמחא לכסליו נמצא פסלו קודם לתמחא בכל שנותיו ושטר מקדם הוא ואם עמד בין פסלו לתמחא שלאחריו נמצא תמחא קודם לכסליו בכל שנותיו ושטר מאחר הוא ועבשו שקבעו ניסן ר"ה לעולם תמחא קודם לכסליו: **עלתה לו שנה** כלומר בלטה לו שנתו ומעתה מונין לו שנה שניה:

מתני' ארבעה ראשי שנים הן. בכל דוכתי תני הן גדאשפחן הכא ובפ' בתרא דשבועות (ד' מט.) ארבעה שומרים הן ובפ"ק דחלין (ד' ח:): ג' פגימות הן ובפ' אין מעמידין (ע"ז ד' ל.) ג' יינות הן ובפ' כל הנלמים (עבודה זרה ד' מז:): ג' פתים הן ג' אבנים הן ג' אילנות הן אבל בריש ב"ק (ד' ב.) נסח) תנן ארבעה אבות זיקין ולא תני הן משום דקאי אבתרה כלומר ארבעה אבות זיקין הללו לא ראי זה כראי זה ותדע דבגמרא דמנינא דרבי תיא רבני אושעיא תני הן: למלכים. פי' בקונטרס משום שלום מלכות ואינו דקבא למלכי ישראל קמרי ונוקא גבי גטין אמרינן הכי פרק הזורק (גטין ד' פ.) נסח) אמר עלא מפני מה תקנו מלכות בגטין משום שלום מלכות וגבי גטין פסולין ודאי אפי' מלכות שאינה הונגת במלכות מדי וינו אבל מתני' דקבא פרוש לשטרות ובפ"ק דע"ז (ד' י.) אמרינן דבבולה אין מונין אלא למלכי ונו בלבד ומסקינן גמי התם דלמלכים דקבא למלכי ישראל וכן אמרינן לקמן (ראש השנה ד' ג.) בגמר' לא שנו אלא למלכי ישראל אבל למלכי אמות העולם מתשרי מנינן גצריך לפרש דאין צריך שלום מלכות אלא בגט אשה לפי שהוא דבר גדול ומלתא דחשיבות לפי שעל ידי גט מתרת לכל אדם וחשיב משאך שטרות: לשטרות דתנן שטרי חוב המקדמים. פרש בקונטרס שאם לא קבעו יום לתחלת שנת המלך אלא לכל מלך לפי מה שעמד פעמים שאין להבחין בגון אם פתוב בו בכםלו בשנה שלשית ובדאי עדים ואמרו בשתתמנו לא ראינו שהלגוהו אלא הלגה אמר לנו חתמנו באותה ששנינו כותבין שטר ללגה אע"פ שאין המלגה עמו ואין אנו יודעין אם הלגוהו הקדם לכן או אחר כך אבל ראינו שהלגוהו בתמחא שנת שלש למלך ואם אין הדניין יודעין באחיה חזש עמד המלך אין להבחין אם תמחא קודם לכסליו ואם פסלו קודם לתמחא אם שנתו מתחלת בין תמחא לכסליו נמצא פסלו קודם לתמחא בכל שנותיו ואם עמד בין פסלו לתמחא נמצא תמחא קודם לכסליו ובכל שנותיו ועבשו שקבעו ניסן ר"ה לעולם תמחא קודם לכסליו גצריך לפרש שהודו המלגה והלגה שהלגוהא אחת היא דאי לאו הכי מנא ידעי והשתא משמע לפי' הקונטרס מספק היינו חושבין אותו מקדם אי לאו דקבעו ניסן ר"ה שע"י בן אנו יודעין בו שהוא מאחר ואי אפשר לומר בן דאין לנו לפסל שום שטר מספק בדמוכח בריש אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לב. נסח) דקאמר שטר שזמנו פתוב באחד בניסן בשמטה ובדאי עדים ואמרו היאך אתם מעידים על שטר זה והלא

באותו יום עמנו הייתם שטר פשר ועדיו פשרים חישין שמיא אחרוהו ובתבויהו הרי שאנו תולין להבשיר מספק וכן בגט פשוט (ב"ב דף קעא. נסח) דקאמר שטר שזמנו פתוב בשבת או ב' בתשרי פשר שאני אומר אחרוהו ובתבויהו ומיהו יכול לפרש פרוש איפכא שיפרש שפתוב בשטר בתמחא בשנת שלש והעדים החתומים אומרים שבכסליו בשנת ג' היתה המלגה והייתי מכשיר מספק וע"י שקבעו בניסן ר"ה אנו יודעין שהוא מקדם דלעולם תמחא קודם לכסליו ומיהו עקר פרושו תמה גדולה שעשו תקנה פן יאפחו כל העולם מתי עמד המלך וכן סופר שבותב כל היום שטרות האין יאפח ועוד דא"כ הי מצי למימר דנפקא מנה טובא לכל שטרות שלא ידעו מה לבתב בו ביום דאין יודעין מתי מתחלת שנת המלך ועוד דכי האי גונא לאו מקדם לאפיי דאמר בפ"ק דב"מ (דף יג. נסח) עדיו בתתומיו זבין לו ולרב אפי דפליג עליה למה הצרכו לעשות תקנה זו הא אמרינן אין כותבין שטר ללגה אא"כ מלגה עמו אלא בשטרי הקנאה ונראה דנפקא מנה לשטרי חוב המקדמין הינו בגון אם עמד המלך באחד בניסן פשוניע אחד בניסן אחר יאפח הסופר ויסבר דאשתקד עמד המלך בשנים בניסן דעביד איניש דטעי חד יומא ויכתב באחד בניסן בשנה ראשונה למלך ונמצא שטר זה מקדם שנה שלמה שהיא שנה שניה וכתוב ראשונה ונמצא ב"ד טורפין מן הלקוחות של שנה זו שלא בדין אבל עבשו שקבעו ניסן ר"ה תו לא אתי לידי תקלה דאפי' עמד אשתקד בשנים בניסן בשמניע ניסן אחר מתחילין למנות לו שנה אחרת וא"ת אפתי אתי לידי תקלה דאם עמד בכ"ט באדר בשנה ראשונה למלך פשוניע כ"ט אחר יטעה הסופר ביום אחד ויסבר שעמד באחד בניסן ויכתב עבשו בכ"ט באדר (בשנה ראשונה למלך) ונמצא מקדם שנה שלמה לאו פרכא היא דבשעמד בכ"ט באדר מיד פשוניע לאחד בניסן מתחיל למנות שנה שניה ויודע הסופר שכל השנה פתב בכל השטרות שנה שניה הלכך לא טעי ויש שיטה אחרת בירושלמי בין מ"ד מניסן מנינן בין מ"ד מתשרי מנינן מה ביניהן א"ר יצחק שטרות יוצאות ביניהן לנה באייר וכתב בה שנה שניה למלכות מכר מכירה במרחשון וכתב בו שנה שניה למלכות מ"ד מניסן מנינן. מלגה קדמאה מ"ד מתשרי מנינן מכירה קדמאה ומלתא אחריתי היא ולא אתי לפרושי מאי טעמא קבעו ניסן ראש השנה: שטרי חוב המקדמין פסולין. בשלחי אחיו נשך (ב"מ ד' עב. נסח) פי' בקונטרס פסולין לגבי משעבדי אבל מבני חרי גבי ולא יתכן וכמו שפרשנו סם (ר"ה שטר).

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

ב.

עין משפט   גר מצוה

א סמג עשין ריב:

ב מיי' פז' מהל' בכורות הל' ו':

ג סמג עשין קמו, סמג לאוין

רסח, סמג עשין קלו, סמג עשין

קלו, טוש"ע יו"ד סי' שלא סעי' נז קבה:

ד מיי' פז' מהל' שמיטה ויובל

הל' ט:

ה מיי' פי' מהל' שמיטה ויובל

הל' ד:

ו מיי' פס' מהל' מעשר שני ונטע

רבעי הל' ח:

ז מיי' פא' מהל' מעשר שני ונטע

רבעי הל' ב:

ח מיי' פה' מהל' תרומות הל' יא:

ט סמג עשין ריב:

י סמג עשין קמו, סמג לאוין

רסח, סמג עשין קלו, סמג עשין

קלו:

יא סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ

סי' מג סעי' ז יב-יג:

יב מיי' פכ"ג מהל' מלווה ולווה

הל' א-ב:

אָבֿל בַּתּחֵלֶת שָׁנָה לֹא. וּח"ת וְלֹא קֵל וְחֹמֶר הוּא בַּדְּאֻמְרִינֹן לְקַמֹּן (רֹאשׁ הַשָּׁנָה מֵאִי קמ"ל לֹא גָרסוּי אֲלֹא קמ"ל נִסָּן ר"ה לְמַלְכִּים וכו'): דְּאֻמְנו עָלֶיָּה נִמְנו עוֹלָה לֶה בְּסוּפָה סוּף יוֹם עוֹלָה לֶה בַּתּחֵלְתָּה שָׁנָה שְׁיוֹם אֶחָד עוֹלָה בְּסוּפָה אִינוּ דִּין שְׁיוֹם א' עוֹלָה לֶה בַּתּחֵלְתָּה לֹאז פֶּרֶכָא הִיא אֲדַרְבֵּה (כ"ט דְּבָא דְּהָכִי נִיחָא טַפִּי) דָּדִין הוּא בְּעוֹמֵד (וּמוֹנָה לוֹ) אַחֵר תַּחֲסִיו בְּאֶזֶר דְּמוֹנִין לוֹ שָׁנָה בְּשָׁבִיל יוֹם אֶחָד דְּהִינוּ בַּתּחֵלֶת שְׁנוֹתָיו בְּעִין גָּדָה שְׁסוּף הַיוֹם עוֹלָה לֶה בַּתּחֵלְתָּה אָבֿל מֵת בְּיָסָן לֹא יִמָּנֶה לוֹ שָׁנָה בְּשָׁבִיל יוֹם אֶחָד בִּין דְּהִינו סוּף שְׁנוֹתָיו כְּמוֹ גָּדָה שְׁאִין תּחֵלֶת הַיוֹם עוֹלָה לֶה בְּסוּפָה: דְּאֻמְנו עָלֶה מֵאֶזֶר וּמֵלָךְ בֶּן מֵלָךְ. אַע"ג דְּלַעֲיֹל סָגִי לֶה בְּטַעֲמָא דְּאֻמְנו עָלֶיָּה מֵאֶזֶר הָכָא לֹא סָגִי לִיה בְּהָכִי דְּמַהֲהוּא דְּלַעֲיֹל שְׁמַעֲיָן לֶה וְהָךְ רִישָׁא וְהָךְ גְּבִי הֲדָזי מַתַּעִין וְאִפְלוּ לֹא מַתַּעִין גְּבִי הֲדָזי בְּדֹאשְׁכּוֹן בְּפֶרֶק גַּט פֶּשׁוּט (כ"ב ד' קסו. וָסס) גְּבִי הָא דַּתַּנְיָא בְּסָף בְּדִיגְרִין אִין פְּחוּת מִב' דִּיגְרִין זֶהָב בְּסָף וְהֵדֶר תַּנִּי בְּאִידָךְ זֶהָב בְּדִיגְרִין אִין פְּחוּת מִבְּשָׁנִי דִּיגְרִין בְּסָף זֶהָב וּפְרִיר אֲבַתְרָה דְּלָמָא (לְמִימַר) דְּהָבָא פְּרִיכִי בַּתְרִי דִּיגְרִי קֹאמֶר לִיה וּמַשְׁנִי אֲבִי יד בַּעַל הַשְּׁטֵר עַל הַתַּחֲתוֹנָה וּפְרִיר אִי הָכִי רִישָׁא נָמִי כְּלוּמַר בְּהִיא דְּכָסָף בְּדִיגְרִין נָמִי הִנֵּה לִיה לְמִימַר שְׁיִהָא יד בַּעַל הַשְּׁטֵר עַל הַתַּחֲתוֹנָה וּבְשָׁנִי דִּיגְרִי בְּסָף כּסָפָא פְּרִיכָא קֹאמֶר לִיה וְאַע"ג שְׁהָס ב' בְּרִיתוֹת קְרִי לֶה רִישָׁא דְּקוֹס לִיה דְּגְבִי הֲדָזי מַתַּנִּי (וְרַב) שְׁמוּאֵל דְּחַק לְפָרֶשׁ סָס בְּעִין אַחֵר: בַּחֲדָשׁ זֹו הוּא הַחֲדָשׁ הָשָׁנִי. מִשְׁמַע הָכָא דְּהִינוּ אִיר בִּין דְּמַעֲסָן מַעֲיָן לְמַלְכִּים וְלַקַּמֹּן (רֹאשׁ הַשָּׁנָה דָּף יא.) מִשְׁמַע דְּמַעֲסָן הוּא חֲדָשׁ זִיו שְׁנוּלָדוּ בּוֹ אֲבוֹת הָעוֹלָם שְׁהָס זְיוֹתָנִי עוֹלָם מִיהוּ בְּקוּנְטֵרַס פִּי לַקַּמֹּן דְּהָכִי קֹאמֶר בְּשִׁנְתַּחֲדָשׁ אִיר בְּבֵר נוּלָדוּ זְיוֹתָנִי עוֹלָם בְּנִיסָן א"נ זְמַנִּין דְּנִיסָן דַּתְּקוּפָה נִתְּסָךְ בַּתּוֹךְ אִיר שֶׁל לְבָנָה: מַקִּישׁ מַלְכוּת שְׁלֹמֹה לִיְצִיאַת מִצְרַיִם. מַפְשְׁטָה דְּקֹרָא לֹא מַצֵּי לְמִילָף מִשּׁוֹם דְּנוּלָדוּ בּוֹ זְיוֹתָנִי עוֹלָם דְּדִלְמָא מֵאֶזֶר מַעֲיָן וְלַנִּיסָן קְרִי לֶה חֲדָשׁ זִיו וְאַפִּי אִי הָיָה (הָכִי) קְרִי לֶה לְאַיִר חֲדָשׁ זִיו מִשּׁוֹם דְּאִית בַּה זְיוֹא לְאִילָנִי אִין לְהוֹכִיחַ דְּאִלְמָא מַעֲיָסָן מַעֲיָן מִשְׁלֹמֹה דְּקֹרִי לֶה חֲדָשׁ שְׁנִי מִשּׁוֹם דְּהָכִי הָיָה מַעֲשֶׂה שְׁמֵלָךְ בְּנִיסָן: מַה יְצִיאַת מִצְרַיִם מַעֲיָסָן. וּמֵאִי גְּזִילִף יְצִיאַת מִצְרַיִם מִיַּעַל אֲהָרֹן לֹא מַצֵּי לְמִילָף דְּבֹאחַד בְּנִיסָן ר"ה דְּדִלְמָא מַט"י בְּנִיסָן מַעֲיָן אָבֿל לְמֵאִי גְּזִילִף מַעֲיָה בַּחֲדָשׁ הֲרֹאשׁוֹן וְגו' נִיחָא: בַּחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי. עַל בְּרַחֲמֵךְ שְׁהוּא אָב דְּמַדְקָרִי בַּקֹּרָא בַּחֲדָשׁ נִיסָן רֹאשׁוֹן הוּא לָכֶס מִכְּלָל דְּכָל חֲדָשִׁים הַאֲחֵרִים הַגְּרַמְזִים אֲמִרִינוּ חֲמִישִׁי שְׁשִׁי שְׁבִיעִי בְּמַעֲנִיו לְמַעֲן הֲרֹאשׁוֹן מַעֲיָן: בְּשִׁלְמָא הֵאִיר קֹרָא מְפָרֶשׁ דְּלִיעִיאַת מִצְרַיִם. פִּי קֹרָא דְּמַיַעַל וְכו' אָבֿל קֹרָא דְּמַיַי לֹא מְפָרֶשׁ לִיעִיאַת מִצְרַיִם:

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

קָא מִשְׁמַע לֹז דְּנִיסָן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַלְכִּים, וַיּוֹם אֶחָד בַּשָּׁנָה חֲשׁוֹב שָׁנָה. וְאִם לֹא עָמַד אָלֹא בְּאֶחָד בְּנִיסָן, אִין מוֹנִין לוֹ שָׁנָה עַד שְׁיַגִּיעַ נִיסָן אַחֵר. פְּשִׁיטָא! לֹא צְרִיכָא, דְּאִימְנוּ עֲלֶיהָ מֵאֶדָר. מַהוּ דַּתִּימָא, נִימְנוּ לִיָּה תַרְתִּין שְׁנִין, קָא מִשְׁמַע לֹז. ^(א)תַּנּוּ רַבָּנִן: מֵת בְּאֶדָר וְעָמַד אַחֵר תַּחֲתָיו בְּאֶדָר — מוֹנִין שָׁנָה לָזָה וְלָזָה. מֵת בְּנִיסָן וְעָמַד אַחֵר תַּחֲתָיו בְּנִיסָן — מוֹנִין שָׁנָה לָזָה וְלָזָה. מֵת בְּאֶדָר וְעָמַד אַחֵר תַּחֲתָיו בְּנִיסָן — מוֹנִין רֹאשׁוֹנָה לְרֹאשׁוֹן, וּשְׁנִיָּה לְשָׁנִי. אָמַר מַר: מֵת בְּאֶדָר וְעָמַד אַחֵר תַּחֲתָיו בְּאֶדָר — מוֹנִין שָׁנָה לָזָה וְלָזָה. פְּשִׁיטָא! מַהוּ דַּתִּימָא: שְׁתָּא לְבִי תַרִּי לֹא מְנִינֹן, קָא מִשְׁמַע לֹז. ^(א)מֵת בְּנִיסָן וְעָמַד אַחֵר תַּחֲתָיו בְּנִיסָן — מוֹנִין שָׁנָה לָזָה וְלָזָה. פְּשִׁיטָא! מַהוּ דַּתִּימָא: כִּי אֲמַרִינוּ יוֹם אֶחָד בַּשָּׁנָה חֲשׁוֹב שָׁנָה — בְּסוּף שָׁנָה. אָבֿל בַּתּחֵלֶת שָׁנָה — לֹא אֲמַרִינוּ, קָא מִשְׁמַע לֹז. מֵת בְּאֶדָר וְעָמַד אַחֵר תַּחֲתָיו בְּנִיסָן — מוֹנִין רֹאשׁוֹנָה לְרֹאשׁוֹן, וּשְׁנִיָּה לְשָׁנִי. פְּשִׁיטָא! לֹא צְרִיכָא, דְּאִימְנוּ עֲלֶיהָ מֵאֶדָר, וּמֵלָךְ בֶּן מֵלָךְ הוּא, מַהוּ דַּתִּימָא: נִימְנוּ לִיָּה תַרְתִּין שְׁנִין, קָא מִשְׁמַע לֹז. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַנִּין לְמַלְכִּים שְׁאִין מוֹנִין לָהֶם אָלֹא מְנִיסָן — שְׁנַאָמַר: "וַיְהִי בִשְׁמוֹנִים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּשָּׁנָה הָרַבִּיעִית בַּחֲדָשׁ זִיו הוּא הַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי לְמִלְךָ שְׁלֹמֹה עַל יִשְׂרָאֵל". מַקִּישׁ מַלְכוּת שְׁלֹמֹה לִיְצִיאַת מִצְרַיִם: מַה יְצִיאַת מִצְרַיִם מְנִיסָן — אִף מַלְכוּת שְׁלֹמֹה מְנִיסָן. וַיְצִיאַת מִצְרַיִם גּוֹפָה מְנַל דְּמַנִּיסָן מְנִינֹן? דִּילְמָא מַתְשָׁרִי מְנִינֹן! ^(א)לֹא סֵלְקָא דַּעְתָּךְ, דְּכַתִּיב: "וַיַּעַל אֲהֶרֶן הַכֹּהֵן אֶל הָר הָהָר עַל פִּי ה' וַיִּתֶּן שָׁם בַּשָּׁנָת הָאַרְבָּעִים לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי בְּעֶשְׂרִי חֹדֶשׁ בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ", וְכַתִּיב: "וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בְּעֶשְׂרִי עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ דְּבָר מִשָּׁה וְגו'". מַדְקָאִי בָּאָב וְקֹרִי לַה "שָׁנָת אַרְבָּעִים", וְקָאִי בַּשְּׁבַט וְקֹרִי לַה "שָׁנָת אַרְבָּעִים" — מִכְּלָל דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה לֹאז תַּשְׁרִי הוּא. בַּשְּׁלָמָא הֵיאָךְ — מִפְּרֵשׁ דְּלִיְצִיאַת מִצְרַיִם, אָלֹא הֵאִי, מִמָּאִי דְּלִיְצִיאַת מִצְרַיִם, דִּילְמָא לְהַקְמַת הַמַּשְׁכָּן? כִּדְאָמַר רַב פֶּפְא: "שָׁנָת עֶשְׂרִים" "שָׁנָת עֶשְׂרִים" — לְגִזְרָה שְׁוָה, הָכָא נָמִי: "שָׁנָת אַרְבָּעִים" "שָׁנָת אַרְבָּעִים" — לְגִזְרָה שְׁוָה: מַה כָּאן לִיְצִיאַת מִצְרַיִם — אִף כָּאן לִיְצִיאַת מִצְרַיִם. וּמִמָּאִי דְּמַעֲשָׂה דָּאָב קָדִים, דִּילְמָא מַעֲשָׂה דְּשְׁבַט קָדִים! לֹא סֵלְקָא דַּעְתָּךְ, דְּכַתִּיב: "אַחֲרֵי הַכְּתוּ אֶת סִיחּוֹן", וְכִי נָח נִפְשִׁיָּה דְּאֲהָרֹן אֲפַתִּי הָוָה סִיחּוֹן קָדִים, דְּכַתִּיב:

”וַיִּשְׁמַע

דְּלִמָּא מַעֲשֶׂה דְּשְׁבַט קָדִם וּבַתְשָׁרִי שְׁלִכְנִיו נִכְנָסָה שְׁנַת אַרְבָּעִים: אַחֲרֵי הַכְּתוּ

אֶת סִיחּוֹן נִחָמַר בְּמַשְׁנֶה תּוֹרָה:

וְנִמְרוּ הַשָּׂרִים לְמִנוּתוֹ: לָזָה וְלָזָה הִבָּא לְכַתֵּב שְׁטֵר בְּאֶזֶר לְאַחַר שְׁעָמַד הָשָׁנִי אִם רַצָּה לְכַתֵּב בְּשְׁטֵר בְּשִׁנַּת פְּלוּנִי לְמֵלָךְ שְׁמַת כּוֹתֵב וְאִם רַצָּה כּוֹתֵב בְּשָׁנָה רֹאשׁוֹנָה לְמֵלָךְ פְּלוּנִי שְׁעָמַד: מֵת בְּנִיסָן וְעָמַד אַחֵר תַּחֲסִיו בְּנִיסָן וְהוּא הָדִין אִם עָמַד בְּאֶחָד מִכָּל הַחֲדָשִׁים שְׁעַד נִיסָן הִבָּא וְרוֹצֶה לְמִנוּת בְּכָל הַשְּׁטֵרוֹת שׁיכְתְּבוּ מִשְׁעָמַד הָשָׁנִי לְמַעֲן שְׁנוֹת הֲרֹאשׁוֹן מוֹנֶה וְהָרוֹצֶה כּוֹתֵב בְּשָׁנָה רֹאשׁוֹנָה לְמֵלָךְ שְׁעָמַד: וּשְׁנִיָּה לְשָׁנִי הִבָּא לְכַתֵּב מִשְׁעָמַד זֶה לֹא יִמָּנֶה שָׁנָה שְׁנִיָּה לְמֵלָךְ שְׁמַת שְׁאִין שָׁנָה זֹו שְׁלוּ וְלֹא יִמָּנֶה אֶת הֲרֹאשׁוֹנָה לְשָׁנִי לְקֵרוֹת שָׁנָה שְׁעָמַד בַּה שְׁנִיָּה אֲלֹא שְׁנִיָּה זֹו רֹאשׁוֹנָה לְשָׁנִי: שְׁתָּא לְבִי תַרִּי לֹא מַעֲיָן מַשְׁנַכְנִם בַּה הַמֵּלָךְ שְׁמַת אֲפִי יוֹם אֶחָד לֹא יכְתְּבוּ כָל שָׁנָה זֹו בְּשְׁטֵר לְמַעֲן מֵלָךְ הָעוֹמֵד אֲלֹא לְמֵלָךְ הַמַּת: בְּסוּף שָׁנָה בְּנוֹן מֵלָךְ הָעוֹמֵד בְּאֶזֶר כְּלָתָה לוֹ שָׁנָה בְּשִׁנְצָא אֲרֵךְ וְחֲשׁוֹב לוֹ יוֹם שְׁבַסוּף שָׁנָה זֹו בְּשָׁנָה שְׁלֹמֹה לְהִיֹּת שָׁנָה הִבָּאָה נִקְרֹאת שָׁנָה שְׁנִיָּה: אָבֿל יוֹם אֶחָד בַּתּחֵלֶת שָׁנָה לֹא יִחַשֵׁב לוֹ יוֹם אֶחָד שָׁנָה וְלֹא יכְתְּבוּ שְׁטֵר בְּשָׁנָה זֹו לְשִׁמוּ מַשְׁמַת: וּמֵלָךְ בֶּן מֵלָךְ הוּא דְּאִי מִשּׁוֹם דְּאֻמְנו עָלֶיָּה לֹא אֲצַטְרִיר לְאִשְׁמַעֲיָן דְּשַׁמַּעֲיָן לֶה מְרִישָׁא אָבֿל הַשְּׁתָּא דְּאִירָכָא תַּרְפִּי אִימָא נִמְנו לִיה מַקְפִּיתָא קמ"ל וּטַעֲמֹו שֶׁל דְּבַר לְפִי שְׁהַמְלֹכוֹת יִרְשָׁה הִיא דְּכַתִּיב (דְּבָרִים יז) לְמַעַן וַיֵּרֶרְךָ וַיִּמַּס עַל מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבְנָיו: בַּחֲדָשׁ זִיו הוּא אִיר כְּדַמְפְּרֶשׁ קֹרָא הוּא הַחֲדָשׁ הָשָׁנִי וְאִמְרִינוּ לַקַּמֹּן (רֹאשׁ הַשָּׁנָה ד' ז.) נִיסָן ר"ה לְסֻדְר מַעֲן הַחֲדָשִׁים: לְמֵלָךְ שְׁלֹמֹה עַל יִשְׂרָאֵל אֲשָׁנָה רַבִּיעִית קֹאִי וּמַקְרָא מִסְרָם הוּא בְּשָׁנָה רַבִּיעִית לְמֵלָךְ שְׁלֹמֹה עַל יִסְרָאֵל בַּחֲדָשׁ זֹו הוּא הַחֲדָשׁ הָשָׁנִי ה"ג כְּתִיב קֹרָא אַחֲרֵינָא לַקַּמֹּן נִיחַל לְבָנוֹת בַּחֲדָשׁ הָשָׁנִי [בְּשָׁנִי] בְּשִׁנַּת אַרְבַּע לְמַלְכוּתוֹ (דְּבָרִי הַיְּמִים ב ג' ז:): מַקִּישׁ מַלְכוּת שְׁלֹמֹה לַעֲיָן מַעֲן הָשָׁנִים לִיעִיאַת מִצְרַיִם ד' מֵאוֹת וָסְמוּנִים לִיעִיאַת מִצְרַיִם וּבְשִׁנַּת אַרְבַּע לְמֵלָךְ שְׁלֹמֹה: מַה יְצִיאַת מִצְרַיִם מַעֲן הָשָׁנִים שְׁמוּנִין לֶה מַתְחִילִין מַעֲסָן אִף מַלְכוּת שְׁלֹמֹה מַעֲסָן: אִימָא מַתְשָׁרִי אַע"פ שְׁנִצְאוּ בְּנִיסָן מַשְׁהִיגַע תַּשְׁרִי קֹרְאוּ לוֹ שָׁנָה שְׁנִיָּה לְפִי שְׁתַּשְׁרִי ר"ה לְשָׁנִים הַנְּמִנִים לְבִרְיאַת עוֹלָם וְהוּא הָדִין לִיעִיאַת מִצְרַיִם: וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה הוֹאִיל מַשָּׂה בְּאַר רַת הַתּוֹרָה מִכְּלָל דְּתַשְׁרִי לֹאז ר"ה דְּאִי תַשְׁרִי ר"ה הוּא הָיָה לִיה בְּשְׁבַט שְׁנַת מ"א: דְּלִמָּא לְהַקְמַת הַמַּשְׁכָּן שְׁהִיָּה בְּשָׁנָה הָשְׁנִית: כִּדְאָמַר רַב פֶּפְא לְקַמָּה: שְׁנַת עֶשְׂרִים שְׁנַת עֶשְׂרִים לְגִזְרָה שְׁנִיָּה רַב פֶּפְא כּוֹנְהוּ שְׁנַת שְׁבַסוּק דְּצְרִיכִי לְלַמַּד זֶה מִזֶּה כּוֹנְהוּ וְצַר לְהוּ רַב פֶּפְא מְרַבּוּ לְלַמַּד סְתוּם מִן הַמְּפָרֶשׁ עַל יְדֵי דִין גִּזְרָה שְׁנִיָּה:

דְּלִמָּא מַעֲשֶׂה דְּשְׁבַט קָדִם וּבַתְשָׁרִי שְׁלִכְנִיו נִכְנָסָה שְׁנַת אַרְבָּעִים: אַחֲרֵי הַכְּתוּ

 א תוספתא ראש השנה
ב לקמן י.
ג מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי;
אוצר מדרשים מדרשים על משה רבינו מטירת משה רבינו עה נוסחא א ו
גליון הש"ס
רש"י ד"ה ומלך בן מלך כו' לפי שהמלכות כו'. כריתות ה ע"ב:
תורה אור השלם

וַיַּעַל אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אֶל־הָר הַקֹּדֶשׁ עַל־פִּי יְהוָה וַיָּמָת שָׁם בַּשָּׁנָת הָאַרְבָּעִים לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִצְרָץ מִצְרַיִם בַּחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ [במדבר לג, לח]

וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בְּעֶשְׂרִי־עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ דְּבַר מִשָּׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּכָל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ אֲזָלָהֻם [דברים א, ג]

וַיְהִי בִשְׁמוֹנִים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִצְרָץ־מִצְרַיִם בַּשָּׁנָה הָרַבִּיעִית בַּחֲדָשׁ זִיו הוּא הַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי לְמִלְכּוֹ שְׁלֹמֹה עַל־יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹן הַבַּיִת לִיתְהוָה [מלכים א ו, א]

אַחֲרֵי הַכְּתוּ אֶת סִיחּוֹן מִלְכּוֹ הָאֻמִּרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֻשְׁבוֹן וְאֶת עוֹג מֶלֶךְ הַכּנָעַן אֲשֶׁר־יוֹשֵׁב בְּעַשְׂמֹרֶת בְּאֶדְרָעִי [דברים א, ד]

אלא וייראו נתגלו: בדריש לקיש כי גוע נתנית טעם הוא לדבר שלפניו נתגלו וישמע הפגעי מלך ערד. במדרש אמרין דהינו עמלק כמו שנסד הפיט בפומון של פרשת זכור כסות ולשון שנה היות במלך ערד חבל מ"מ זינך שפיר דהנה סיחון תיס מקשנה עמלק עצמו לבא בדמותו ונראה דמההוא דמסעי קא דריש דאי מההוא דחקת הא מפרש דשמע כי בא וקרלל דרך האתרים ורש"י לא דק בפ"י חמס: אלא וייראו כד"ל. כלומר שנתגלו לפי שמת אהרן ויהי בלשון דהא דאי אחרת וייראו לשון ראייה אין ממשב לפרש האי כי בשום [אחד] מהגך בארבע לשונות מיהו קשיא דלמא לשון באשר כלומר וייראו באשר גוע אהרן כמו וייראו אחי יוסף כי מת אביהם ויאררו לו יסממו (בראשית י"ט:י) וייראו פלשמים כי מת גבורם (שמואל א י"ז:ג"א) נשאל אין ממשב כאן כמו דהי ורא דמפרשין קראי בלשון באשר כמו כי בא סוס פרעה (שמות ט"ז:י"ט) כי תרבו ופריתם (ירמיהו ג' ט"ז) אין זה לשון חמשי דפרש בקונטרס דכי תבא ובי תלכו כי תשא כי תכלה וכל המשמשין בלשון באשר לשון אם הם משמשין שמעניי דכמה דוכתי אם משמש בלשון באשר כמו ואם יהיה היוכל דרי זה באשר יהיה שרי נדאי יהיה וכן ואם תקריב מנחת דברים אלה (פי תראה ויהי תראה תקריב שרי הוא חובה ומה שפי כאן בקונטרס כל המשמש בלשון אשר לשון אם הם לא יתכן ודכוף המגרש (גטיו דף ג) פרש בקונטרס שם לשון דהא וכן עקר: אי דלמא אלא דהא. כי ימצא כי יקרא כי תראה כי תפגע כלם לי אם הם וכן דרש כי תאמר בלבדך אין עיך לפרש בלשון אם דהנה משמע לשון אם תאמר לא תירא הא אם לא תאמר תירא וע"כ לשון דלמא הוא כלומי שמה תאמר בלבדך דרים הגוים וגו' לא תאמר בן וכן כי תאמר מה נדקף לו וכי תאמרו מה נאכל כי תראה חמור שנאך כי גוע אהרן דמשמע לשון דהא ויהי לשון אשר: ערד שמו. ופשיטה דקרא ערד שם המדינה או שם עירו: וקאי באייר וקרי לה שנה השנית ואין לומר דקרא דאייר להקמת המשכן הוא דקחשיב ולעולם ר"ה אייר דאמר שנה השנית לג"ש כדאמר לעיל גבי שנת מ' וסגת כ' ומיהו הנה מצו לאתניי קרא

^(א) וישמע הפגעי מלך ערד, מה שמועה שמע? שמע שמת אהרן, ונסתלקו ענני כבוד, וכסבור ניתנה רשות להלחם בישראל. והיינו דכתיב: "ויראו כל העדה כי גוע אהרן", ואמר רבי אבהו: אל תקרי "ויראו", אלא "וייראו", בדריש לקיש. דאמר ריש לקיש, "כיי" משמש בארבע לשונות: אי, דילמא, אלא, דהא. מי דמי? התם פנעו, הכא סיחון! תנא: הוא סיחון, הוא ערד, הוא פנעו. סיחון — שדומה לסייח במדבר, פנעו — על שם מלכותו, ומה שמו — ערד שמו. איכא דאמרי: ערד — שדומה לערוד במדבר, פנעו — על שם מלכותו, ומה שמו — סיחון שמו. ואימא ראש השנה אייר! לא סלקא דעתה, דכתיב: "ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוכם המשפון", וכתיב: "ויהי בשנה השנית בחדש השני נעלה הענן מעל משכן העדות", מדקאי בניסן וקרי לה "שנה שנית", וקאי באייר וקרי לה "שנה שנית" — מפלל דראש השנה לאו אייר הוא! ואימא ראש השנה סיון? לא סלקא דעתה, דכתיב: "בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים", ואם איתא — "בחדש השלישי בשנה השנית לצאת וגו'" מיבעי ליה! ואימא תמוז! ואימא אב! ואימא אדר! אלא אמר רבי אלעזר, מהכא: "ויחל לבנות בחדש השני בשני בשנת ארבע למלכותו". מאי "שני"? לאו שני לירח שמוניז בו למלכותו? מתקריף לה רבינא: ואימא שני בחדש! אם כן, "שני בחדש" בהדיא הוה פתיב ביה. ואימא בשני בשבת! חדא, דלא אשכחן שני בשבת דכתיב. ועוד: מקיש שני בתרא לשני קמא: מה שני קמא — חדש, אף שני בתרא — חדש. תניא בותיה דרבי יוחנן: מניין שאין מונין להם למלכים אלא מניסן, שנאמר: "ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים וגו'", וכתיב: "ויצל אהרן הכהן אל הר הקר על פי ה' וגו'", וכתיב: "ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש". וכתיב: "אחרי הפותו את סיחון וגו'", ואומר: "וישמע הפגעי וגו'", ואומר: "ויראו כל העדה כי גוע אהרן וגו'", ואומר: "ויהי בחדש הראשון בשנה השנית וגו'". ואומר: "ויהי בשנה השנית בחדש השני וגו'", ואומר: "בחדש השלישי לצאת בני ישראל וגו'", ואומר: "ויחל לבנות וגו'". אמר רב חסדא: לא שנו אלא למלכי ישראל, אבל למלכי אומות העולם — מתשרי מנינן, "שנאמר: "דבר נחמיה בן חכניה ויהי בחדש כסליו שנת עשרים וגו'", וכתיב: "ויהי בחדש ניסן שנת עשרים לארבתחשסתא וגו'". מדקאי בכסליו וקרי ליה "שנת עשרים", וקאי בניסן וקרי ליה "שנת עשרים" — מפלל דראש השנה לאו ניסן הוא. בשלמא היאך — מפרש דלארבתחשסתא, אלא האי — ממאי דלארבתחשסתא? דילמא למנינא

העדה לפי שגוע אהרן שלשון כי בדר' לשונות משמש במקרא פעמים בא במקום אם פעמי' בא במקום דלמא שמה פעמי' בא במקום דהא שנותן טעם לדבר פעמים בא במקום אלא וסותר את דבור שלפניו כי יהיה להם דבר (שמות י"ח:ט"ז) כי תפגע (שם כג) פי יקרא קו (דברים כ"ב:ו) בלן לשון אם הם וכן פי תבאו (שמות יב) כי תלכו (שם ג) כי תכלה (דברים כו) כי תשא (שמות ל) וכל המשמשין במקום באשר ובמקום אשר בלן לשון אם הם שמעניי דכמה מקומות אם משמש לשון באשר ולשון אשר כמו ואם יהיה היוכל (במדבר ל"ז:י) שרי בודאי יהיה ואם תקריב מנחת דברים (ויקרא ב' י"ד) הרי זה ובאשר תקריב שרי חובה הוא וכן אם כסף תלנה (שמות כ"ב:כ"ד) אם יבלענו ממקומו (איוב ח' י"ח) המדבר בשלל קשעים דלמא כגון פי תאמר בלבדך (דברים ז' י"ז) שמה תאמר דרים הגוים האלה לא תאמר בן לא תירא מהם כי תאמרו מה נדקף לו (איוב י"ט:כ"ח) וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעת (ויקרא כ"ה:כ) פי תראה חמור שנאך וחדלת (שמות כ"ג:ה') (פי תראה והתעלמת) והרבה כאלו לשון שמה הן לא צחקתי פי יראה (בראשית י"ח:ט"ז) ה"ז לשון דהא לפי שיקרא ויאמר לא פי צחקת (שם) ה"ז לשון אלא פי גוע אהרן בשלמא קורא וייראו דרי זה לשון דהא הוה לה' פי טוב (תהלים קי"ח:א') שרי טוב לא תקפן את ודך וגו' (דברים ט"ז:יז) אלא פתוח תפתח: סוח עיר בן סוס: ערוד חמור דבר: ואימא אב ואימא אדר דכל חלשים שפין אב לשבט פקע לן לעיל מקאי באב וקרי לה שנת ארבעים כו': מאי שני דהדר בתב פעם אחרת בקרא בשני מהכא שמעי' שני לירח שמוניז בו למלכים: שני בחלש דהדיא הוי פתיב דה דכתיב דכמה מקומות באחד לחלש וכתיב בשנה השלישית בעשור לחלש: שני בשבת לא אשכחן דכתיב דה קרא דהדר דה קרא בשני: תניא בותה דר' יוחנן בכוני קראי דאיתו לעיל:

מסורת הש"ס
א שיר השירים רבה; סדר עולם רבה; תענית ט; אוצר מדרשים השכם מדרש השכם לה ב שבועות מט; גיטין צ.

תורה אור השלם

וישמע הפגעי מלך ערד ישב הקב כי בא ישראל דרך וגו' (במדבר כא, א)
ויראו קליהעדה כי גוע אהרן ויבכו את אהרן ויגדו מאחריהם יום וגו' (במדבר כ, כט)

וישע מלאך האלהים ההלך לפני מוחה וישראל ויגדו מאחריהם וגו' (שמות יד, יט)

ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים וגו' (מלכים א, א)

ויצל אהרן הכהן אל הר הקר על-פי יהוה וימות שם וגו' (במדבר כ, לח)

ויהי בארבעים שנה בעשתי-עשר חדש באחד לחדש דבר משה וגו' (דברים ג, א)

אחרי הכתו את סיחון מלך האמורי אשר יושב בחשבון וגו' (דברים ד, ד)

ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן (שמות מ, י)

וישמע הכנעני מלך ערד והוא ישב בגבגב בארץ כנען בבא וגו' (במדבר כ, ט)

ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש נעלה הענן וגו' (במדבר י, יא)

השלישי לאבשלום בן-מעכה בת-תלמי מלך גשור הרביעי אדניה בן-חמיה (דברי הימים א ג, ב)

בחדש השלישי לצאת בני-ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו וגו' (שמות יט, א)

ונחל לבנות בחדש השני בשני בשנת ארבע למלכותו (דברי הימים ב ג, ב)

דברי נחמיה בן-חנניה ויהי בחדש-כסלו שנת עשרים ואני הייתי וגו' (נחמיה א, א)

ויהי בחדש ניסן שנת עשרים לארבתחשסתא המלך י"ו לפניו וגו' (נחמיה ב, א)

דפרשת במדבר סיני ולא הנה גרין לגורה שנה זו דמפרש דה קרא באחד לחלש [השני] בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים (במדבר א' א'): שני בשבת לא אשכחן. והא דכתיב ויהי בקר יום שני (בראשית א' ח') מפרש דירושלמי אין למדין מדבריתו של עולם כלומר דלאו אשבת קאי אלא שביה יום שני לדבריתו של עולם: תניא בותה דר' יוחנן. לאו לאפוקי דר' אלעזר דהא מייני נמי דר' אלעזר דהך דריתא ובקרא דר' אלעזר לא סגי דהנה אמיינא דלשלמה ודאי דרי שני לירח שמוניז לו למלכותו לפי שעמד בניסן חבל לשאר מלכים לא להכי גרין נמי דמקום ליציאת מצרים: מפלל דניסן לאו ראש השנה. אע"פ שיש כמה חלשים בין ניסן לתשרי שש לומר שנה ראש השנה מ"מ הואיל דאפקתה מניסן אוקמה אחרת דאשכחן דהנה ראש השנה לכמה דברים לשמטין וליובלות:

למנינא אחריונא. לשום מעשה שהיה ובירושלמי דוחה דלעולם מניסן מנינן ויבא חנני מירושלים בֵּא שָׁכְבַר עַלֹו בְּנֵי הַגּוֹלָה מִיָּמֹות פּוֹרֵשׁ וְהָיוּ עָם בְּיָמָיו וְהָיוּ דְקָלִי בְּכַסְלֹו וְקָרִי לֵה עֲנַת עֲשָׂרִים וְקָלִי בְּנִסָּן כּוֹי בִּירוּשָׁלַיִי גָרָם הַמִּיב ר' יצחק וְהַכְּתִיב וַיְהִי בְּאַחַת נָשֶׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְגו' (בְּרֵאשִׁית ח':י"ג) וְתַנִּי עֲלֵה עֲנַת הַמַּבּוּל אֵינָה עוֹלָה מִן הַמַּיִן תַּפְתָּר כּר"א דְאָמַר בְּתַשְׁרֵי נִבְרָא הָעוֹלָם וְהַכְּתִיב (נִחְמִיָּה ב':י"א) וַיְהִי בַחֲדָשׁ נִיסָן עֲנַת עֲשָׂרִים וְנֶאֱמַר (שֵׁם א) וַיְהִי בַחֲדָשׁ כַּסְלִיו עֲנַת עֲשָׂרִים תַּפְתָּר כּר"א דְאָמַר כָּל שָׁנָה שְׁלֹא נִכְנָסוּ לֵה יוֹם אֵין מוֹיִן אוֹתָהּ שָׁנָה שְׁלָמָה וּפְרִיךְ וְהָא פְּתִיב (שְׁמוֹת מ':י"ז) וַיְהִי בַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בִּשְׁנָה הַשְּׁנִית בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הַיּוֹסֵם הַמִּשְׁכָּן וּא"ת שָׁנָה שְׁלִישִׁית הִיא וְלֹא מְנָאֵה אֱלֹא שְׁנִיָּה ע"י שְׁלֹא נִכְנָסוּ לֵה שְׁלָשִׁים יוֹם דְאֵין מוֹיִן אוֹתָהּ שָׁנָה שְׁלָמָה כְּלוּמַר אִם תִּרְצֶה לְגַחוֹת שִׁשְׁנָה שְׁלִישִׁית הִיתָה וְלֹא מְנָאֵה אֱלֹא שְׁנִיָּה שְׁלֹא נִכְנָסוּ לֵה לִי יוֹם וְהַכְּתִיב (בַּמִּדְבָּר י':י"ח) וַיְהִי בִשְׁנָה הַשְּׁנִית בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי [בַּעֲשָׂרִים בַּחֲדָשׁ] וְעַלֵּה הָעֵגוֹן מַעַל מִשְׁכָּן וְהָא אִיתָא בְּשִׁתָּא חֲמִשִּׁין יוֹמִין וְאֵין מוֹיִן אוֹתָהּ שָׁנָה שְׁלָמָה: עֲנַת עֲשָׂרִים לְאַרְתַּחשֶׁשְׁתָּא הַמֶּלֶךְ יוֹן לִפְנֵיָּו. פִּשְׁטָה דְקָרָא מִשְׁמַע דְהָרִי עֲבָדָא דְנַחֲמִיָּה בְּפִנֵי אֶרְתַּחשֶׁשְׁתָּא הַמֶּלֶךְ הִיֵּה דִהוּא דְרִיגוֹשׁ בְּן אֶסְתֵּר שְׁנַבְּנָה הַבַּיִת בְּיָמָיו חָבַל אִי אֶפְסֵר לוֹמַר כּוֹן דָּהָא בִּשְׁנַת שְׁתָּא לְמַלְכוּת דְרִיגוֹשׁ נִבְּנָה הַבַּיִת בְּדַכְתִּיב וְשִׁינֵא בִּיתָא דְנָא וּבִסְמוּךְ מִיָּתִי לֵה וְהָךְ עֲבָדָא דְהֶבֶא בִּשְׁנַת עֲשָׂרִים הִנֵּה [דְּכַבֵּר הָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּהַשְׁקֹוט וּבַבְּטוּחָה] וְעוֹד דְּכִסְמוּךְ פְּרִיךְ רַב יוֹסֵף לִר' אֶבְהוּ דְאָמַר מַיִסָּן מַנִּינָן לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל א"כ קָשׁוּ קִרְאִי אֶחָדְזִי הִנֵּה לִיֵּה לֹאקְשִׁיָּי מֵהָא קִרָא גּוּפָה דְשַׁנַּת עֲשָׂרִים לַחֲדָשׁ תַּשְׁרִי קָא תַשִּׁיב וְגַרְיִן לְפָרֵשׁ דְּהָכִי קֵאמַר קִרָא עֲנַת עֲשָׂרִים לְאַרְתַּחשֶׁשְׁתָּא דִהוּא כּוֹרֵשׁ רִאשׁוֹן שֶׁל פְּקוּדַת הַמֶּלֶךְ דְרִיגוֹשׁ הָבִיא יוֹן לִפְנֵי דִהוּא דְרִיגוֹשׁ בְּן אֶסְתֵּר וּמַעֲשֵׂה הָיָה בִּשְׁנָה שְׁלִישִׁית לְמַלְכוּתוֹ בְּדַכְתִּיב (עֶזְרָא ר':כ"ד) בִּאֲדִין בְּטוֹלַת עֲבִידַת בֵּית אֱלֹהִא וְגו' עַד עֲנַת תַּרְתִּין לְדְרִיגוֹשׁ מֶלֶךְ פָּרָם וּבִשְׁנַת שְׁלֹשׁ

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

למנינא אחריונא. לשום מעשה שהיה ובירושלמי דוחה דלעולם מניסן מנינן ויבא חנני מירושלים בֵּא שָׁכְבַר עַלֹו בְּנֵי הַגּוֹלָה מִיָּמֹות פּוֹרֵשׁ וְהָיוּ עָם בְּיָמָיו וְהָיוּ דְקָלִי בְּכַסְלֹו וְקָרִי לֵה עֲנַת עֲשָׂרִים — לְגַזִּירָה שְׁוֹה: מַה הָתָם לְאַרְתַּחשֶׁשְׁתָּא, אָף הֶכָא לְאַרְתַּחשֶׁשְׁתָּא. וּמִמָּאִי דְמַעֲשָׂה דְכַסְלִיו קָדִים, דִּילְמָא מַעֲשָׂה דְנִיסָן קָדִים? לֹא סְלָקָא דְעַתָּה, דְתַנַּיָא: דְבָרִים שְׁאָמַר חֲנַנְי לְנַחֲמִיָּה בְּכַסְלִיו, אֲמָרְוּ נַחֲמִיָּה לְמַלְךְ בְּנִיסָן. דְבָרִים שְׁאָמַר חֲנַנְי לְנַחֲמִיָּה בְּכַסְלִיו — שְׁנֶאֱמַר: ”דְבָרֵי נַחֲמִיָּה בְּוּ חַכְלִיָּה וַיְהִי בַחֲדָשׁ כַּסְלִיו שְׁנַת עֲשָׂרִים וְאַנִּי הִיִּיתִי בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה. ויבא חֲנַנְי אֶחָד מֵאַחֵי הוּא וְאַנְשִׁים מִיְּהוּדָה וְאַשְׁאֲלֵם עַל הַיְּהוּדִים הַפְּלִיטָה אֲשֶׁר נִשְׁאַרוּ מִן הַשְּׂבִי וְעַל יְרוּשָׁלָם. ויאמרו לי הַנִּשְׁאַרִים אֲשֶׁר נִשְׁאַרוּ מִן הַשְּׂבִי שָׁם בְּמַדְיָנָה בְּרָעָה גְדוֹלָה וּבַחֲרָפָה וְחוּמַת יְרוּשָׁלָם מְפוֹרָצַת וּשְׁעָרֶיהָ נִצְתּוּ בְּאֵשׁ”.^(כ)אֲמָרְוּ נַחֲמִיָּה לְמַלְךְ בְּנִיסָן, שְׁנֶאֱמַר: ”וַיְהִי בַּחֲדָשׁ נִיסָן שְׁנַת עֲשָׂרִים לְאַרְתַּחשֶׁשְׁתָּא הַמֶּלֶךְ יוֹן לִפְנֵיָו וְאַשָּׂא אֶת הַיּוֹן וְאֶתְנָה לְמַלְךְ וְלֹא הִיִּיתִי רַע לִפְנֵיָו. ויאמר לי הַמֶּלֶךְ מַדּוּעַ פָּנִיָּה רָעִים וְאַתָּה אֵינָה חוֹלָה אֵין זֶה כִּי אִם רַע לָב וְאִירָא הִרְבָּה מָאֹד. וְאוּמַר לְמַלְךְ הַמֶּלֶךְ לְעוֹלָם יִחִיָּה מַדּוּעַ לֹא יֵרָעוּ פָנַי אֲשֶׁר הָעִיר בֵּית קְבָרוֹת אֲבוֹתַי חֲרָבָה וּשְׁעָרֶיהָ אוּפְלוּ בְּאֵשׁ”.‏”וַיֹּאמֶר לִי הַמֶּלֶךְ עַל מַה זֶה אֶתָּה מְבַקֵּשׁ וְאַתְּפַלֵּל אֶל אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם. וְאוּמַר לְמַלְךְ אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב וְאִם יֵיטִב עֲבָדָה לְפָנֶיָּה אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנִי אֶל יְהוּדָה אֶל עִיר קְבָרוֹת אֲבוֹתַי וְאַבְנֶנָּה. וַיֹּאמֶר לִי הַמֶּלֶךְ וְהַשְׁגֵּל יוֹשְׁבַת אֲצִלּוֹ עַד מָתִי יִהְיֶה מְהֻלָּכָה וּמָתִי תָשׁוּב וַיֵּיטִב לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁלַחְנִי וְאַתְנָה לוֹ זְמוֹ”.‏ מִתִּיב רַב יוֹסֵף: ”כְּיוּם עֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה לַחֲדָשׁ בַּשָּׁשִׁי בַּשְּׁנַת שְׁתִּים לְדִרְיוּשׁ”, וּכְתִיב: ”בַּשְּׂבִיעִי בַּשְּׁנַת שְׁתִּים בַּעֲשָׂרִים וָאַחַד לַחֲדָשׁ”. וְאִם אִיתָא — ”בַּשְּׂבִיעִי בַּשְּׁנַת שְׁלֹשׁ” מִיבְעִי לִיָּה! אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: כּוֹרֵשׁ מְלָךְ כָּשֵׁר הָיָה, לְפִיכָךְ מָנוּ לוֹ כַּמְלִכֵי יִשְׂרָאֵל.^(א)מִתְקִיף לֵה רַב יוֹסֵף: חֲדָא — דָּאִם כּוֹן קָשׁוּ קִרְאִי אֶהְדָּדִי, דְּכְתִיב: ”וַיִּשְׁיִצִּיא בֵּיתָא דְנָא עַד יוֹם תִּלְתָּא לִירַח אֲדָר דִּי הִיא שְׁנַת שִׁית לְמַלְכוּת דִּרְיוּשׁ מִלְּפָא”, וְתַנַּיָא: בָּאוּתוּ זְמוֹן לְשָׁנָה הַבָּאָה עֲלָה עֶזְרָא מִבָּבֶל וְגַלּוּתוֹ עִמּוֹ, וּכְתִיב: ”וַיָּבֹא יְרוּשָׁלַם בַּחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי הִיא שְׁנַת הַשְּׂבִיעִית לְמַלְךְ”, וְאִם אִיתָא — ”שְׁנַת הַשְּׁמִינִית” מִיבְעִי לִיָּה. וְעוֹד: מִי דְמִי? הָתָם כּוֹרֵשׁ, הֶכָא דִּרְיוּשׁ! תַּנָּא: הוּא כּוֹרֵשׁ, הוּא דִּרְיוּשׁ, הוּא אֶרְתַּחשֶׁשְׁתָּא. כּוֹרֵשׁ — שְׁמַלְךְ כָּשֵׁר הָיָה, אֶרְתַּחשֶׁשְׁתָּא — עַל שֵׁם מַלְכוּתוֹ, וּמָה שְׁמוֹ — דִּרְיוּשׁ שְׁמוֹ. מִכָּל מְקוֹם קָשִׁיא! אָמַר רַבִּי יִצְחָק, לֹא קָשִׁיא: כָּאֵן קוּדָם שְׁהַחֲמִיץ, כָּאֵן לְאַחַר שְׁהַחֲמִיץ. מִתְקִיף לֵה רַב כְּהֵנָא: וּמִי הַחֲמִיץ? וְהַכְּתִיב:

”וַיִּמָּה

וּבְיָמָי אֶחְשׂוּרוֹשׁ וְאַרְתַּחשֶׁשְׁתָּא זָהוּ דְרִיגוֹשׁ שְׁאַחַר אֶחְשׂוּרוֹשׁ שְׁנַבְּנָה הַבַּיִת בִּשְׁנַת שְׁתִּים לְדְרִיגוֹשׁ וְהִרְבָּה נִשְׁחָרוּ בְּכַבֵּל וְנַחֲמִיָּה בְּן חַכְלִיָּה הָיָה שֶׁר הַמִּשְׁקִים לְמַלְךְ בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה: בַּשָּׁשִׁי בִּשְׁנַת שְׁתִּים שְׁנִיָּה־סַבְּנִיחַ חֲנַנְי נִבְדַּק בַּמִּקְרָא וְלֹא נִמְצָא כְּתוּב בְּפָסוּק שֶׁנִּי בִּשְׁנַת שְׁתִּים אֲךָ יו"ל שְׁלַפְסוּק שֶׁל מַעֲלָה הֵימְנוּ קָלִי שְׁכָּתוּב בּוֹ בִּשְׁנַת שְׁתִּים: כּוֹרֵשׁ מֶלֶךְ בָּשֵׁר הָיָה כְּלוּמַר עַל שֵׁם שְׁהִיָּה בָּשֵׁר קִרְאוּהוּ כּוֹרֵשׁ וְשִׁמוֹ מַעֲד עָלָיו לְפִיכָךְ מָנוּ לוֹ כַּמְלִכֵי יִשְׂרָאֵל: חָזָא דָאִם מַיִסָּן מַנִּינָן קָשׁוּ קִרְאִי אֶחָדְזִי: בָּאוּתוּ זְמוֹן לְשָׁנָה הַבָּאָה ע"כ שְׂבִיעִית הִיא לוֹ מִמָּה נִפְשָׁךְ: וּכְתִיב בְּעֶזְרָא וַיָּבֹא יְרוּשָׁלַם בַּחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי הִיא שְׁנַת הַשְּׂבִיעִית לְמַלְךְ וְאִי מָנוּ לוֹ מַיִסָּן שְׁמִינִית הִיא: וְעוֹד אֵין בְּדְרִיגוֹשׁ קוּיִמְנוּ וְאֶת אֶמְרַת כּוֹרֵשׁ מֶלֶךְ בָּשֵׁר הָיָה: הוּא כּוֹרֵשׁ כּוֹי אָף דְרִיגוֹשׁ שְׁאַחַר אֶחְשׂוּרוֹשׁ נִקְרָא כּוֹרֵשׁ: הַחֲמִיז נַעֲשֵׂה רָשַׁע בִּשְׁעָלָה עֶזְרָא כְּבַר הַחֲמִיז: וּמִי הַחֲמִיז כִּשְׁעָלָה עֶזְרָא: וְהַכְּתִיב בִּאֲנָרַת שְׁשֹׁלַח בְּיַד עֶזְרָא לְפָחוּת שְׁהָיוּ לוֹ בְּאֶרְוֹ וְהוֹדָה:

מסורת הש"ס

א אוצר מדרשים מדרש עשרת מלכים ב ערכין יג.

תורה אור השלם
דברי נחמיה בן־חכליה ויהי בחדש־פסלו שנת עשרים ואני היותי וגו' [נחמיה א, א-ג]
ויהי בחדש ניסן שנת עשרים לארפתחשסתא המלך יוֹן לפניו וגו' [נחמיה ב, א]
ביום עשרים וארבעה לחדש בששי בשנת שמים לדריוש המלך [חגי א, טו]
בשביעי בעשרים ואחד לחדש הנה דבר־יהונה בנ־שמי הנביא לאמר [חגי ב, א]
ושיציא ביתה דנה עד יום תלתה ליכח אדר ד־היא וגו' [עזרא ג, טו]
ויבא ירושלם בחדש החמישי היא שנת השביעית למלך [עזרא ז, ח]
דברי נחמיה בן־חכליה ויהי בחדש־פסלו שנת עשרים ואני היותי וגו' [נחמיה א, א]
ויאמר לי המלך על־טה־זה אתה מבקש ואתפצל אל־אלהי השמים וגו' [נחמיה ב, ד-ז]

מניסן מנינא אחריונא. לשום מעשה שהיה ובירושלמי דוחה דלעולם מניסן מנינן ויבא חנני מירושלים בֵּא שָׁכְבַר עַלֹו בְּנֵי הַגּוֹלָה מִיָּמֹות פּוֹרֵשׁ וְהָיוּ עָם בְּיָמָיו וְהָיוּ דְקָלִי בְּכַסְלֹו וְקָרִי לֵה עֲנַת עֲשָׂרִים וְקָלִי בְּנִסָּן כּוֹי בִּירוּשָׁלַיִי גָרָם הַמִּיב ר' יצחק וְהַכְּתִיב וַיְהִי בְּאַחַת נָשֶׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְגו' (בְּרֵאשִׁית ח':י"ג) וְתַנִּי עֲלֵה עֲנַת הַמַּבּוּל אֵינָה עוֹלָה מִן הַמַּיִן תַּפְתָּר כּר"א דְאָמַר בְּתַשְׁרֵי נִבְרָא הָעוֹלָם וְהַכְּתִיב (נִחְמִיָּה ב':י"א) וַיְהִי בַחֲדָשׁ נִיסָן עֲנַת עֲשָׂרִים וְנֶאֱמַר (שֵׁם א) וַיְהִי בַחֲדָשׁ כַּסְלִיו עֲנַת עֲשָׂרִים תַּפְתָּר כּר"א דְאָמַר כָּל שָׁנָה שְׁלֹא נִכְנָסוּ לֵה יוֹם אֵין מוֹיִן אוֹתָהּ שָׁנָה שְׁלָמָה וּפְרִיךְ וְהָא פְּתִיב (שְׁמוֹת מ':י"ז) וַיְהִי בַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בִּשְׁנָה הַשְּׁנִית בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הַיּוֹסֵם הַמִּשְׁכָּן וּא"ת שָׁנָה שְׁלִישִׁית הִיא וְלֹא מְנָאֵה אֱלֹא שְׁנִיָּה ע"י שְׁלֹא נִכְנָסוּ לֵה לִי יוֹם וְהַכְּתִיב (בַּמִּדְבָּר י':י"ח) וַיְהִי בִשְׁנָה הַשְּׁנִית בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי [בַּעֲשָׂרִים בַּחֲדָשׁ] וְעַלֵּה הָעֵגוֹן מַעַל מִשְׁכָּן וְהָא אִיתָא בְּשִׁתָּא חֲמִשִּׁין יוֹמִין וְאֵין מוֹיִן אוֹתָהּ שָׁנָה שְׁלָמָה: עֲנַת עֲשָׂרִים לְאַרְתַּחשֶׁשְׁתָּא הַמֶּלֶךְ יוֹן לִפְנֵיָו. פִּשְׁטָה דְקָרָא מִשְׁמַע דְהָרִי עֲבָדָא דְנַחֲמִיָּה בְּפִנֵי אֶרְתַּחשֶׁשְׁתָּא הַמֶּלֶךְ הִיֵּה דִהוּא דְרִיגוֹשׁ בְּן אֶסְתֵּר שְׁנַבְּנָה הַבַּיִת בְּיָמָיו חָבַל אִי אֶפְסֵר לוֹמַר כּוֹן דָּהָא בִּשְׁנַת שְׁתָּא לְמַלְכוּת דְרִיגוֹשׁ נִבְּנָה הַבַּיִת בְּדַכְתִּיב וְשִׁינֵא בִּיתָא דְנָא וּבִסְמוּךְ מִיָּתִי לֵה וְהָכִי עֲבָדָא דְהֶבֶא בִּשְׁנַת עֲשָׂרִים הִנֵּה [דְּכַבֵּר הָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּהַשְׁקֹוט וּבַבְּטוּחָה] וְעוֹד דְּכִסְמוּךְ פְּרִיךְ רַב יוֹסֵף לִר' אֶבְהוּ דְאָמַר מַיִסָּן מַנִּינָן לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל א"כ קָשׁוּ קִרְאִי אֶחָדְזִי הִנֵּה לִיֵּה לֹאקְשִׁיָּי מֵהָא קִרָא גּוּפָה דְשַׁנַּת עֲשָׂרִים לַחֲדָשׁ תַּשְׁרִי קָא תַשִּׁיב וְגַרְיִין לְפָרֵשׁ דְּהָכִי קֵאמַר קִרָא עֲנַת עֲשָׂרִים לְאַרְתַּחשֶׁשְׁתָּא דִהוּא כּוֹרֵשׁ רִאשׁוֹן שֶׁל פְּקוּדַת הַמֶּלֶךְ דְרִיגוֹשׁ הָבִיא יוֹן לִפְנֵי דִהוּא דְרִיגוֹשׁ בְּן אֶסְתֵּר וּמַעֲשֵׂה הָיָה בִּשְׁנָה שְׁלִישִׁית לְמַלְכוּתוֹ בְּדַכְתִּיב (עֶזְרָא ר':כ"ד) בִּאֲדִין בְּטוֹלַת עֲבִידַת בֵּית אֱלֹהִא וְגו' עַד עֲנַת תַּרְתִּין לְדְרִיגוֹשׁ מֶלֶךְ פָּרָם וּבִשְׁנַת שְׁלֹשׁ

למנינא אחריונא. לשום מעשה שהיה ובירושלמי דוחה דלעולם מניסן מנינן ויבא חנני מירושלים בֵּא שָׁכְבַר עַלֹו בְּנֵי הַגּוֹלָה מִיָּמֹות פּוֹרֵשׁ וְהָיוּ עָם בְּיָמָיו וְהָיוּ דְקָלִי בְּכַסְלֹו וְקָרִי לֵה עֲנַת עֲשָׂרִים — לְגַזִּירָה שְׁוֹה: מַה הָתָם לְאַרְתַּחשֶׁשְׁתָּא, אָף הֶכָא לְאַרְתַּחשֶׁשְׁתָּא. וּמִמָּאִי דְמַעֲשָׂה דְכַסְלִיו קָדִים, דִּילְמָא מַעֲשָׂה דְנִיסָן קָדִים? לֹא סְלָקָא דְעַתָּה, דְתַנַּיָא: דְבָרִים שְׁאָמַר חֲנַנְי לְנַחֲמִיָּה בְּכַסְלִיו, אֲמָרְוּ נַחֲמִיָּה לְמַלְךְ בְּנִיסָן. דְבָרִים שְׁאָמַר חֲנַנְי לְנַחֲמִיָּה בְּכַסְלִיו — שְׁנֶאֱמַר: ”דְבָרֵי נַחֲמִיָּה בְּוּ חַכְלִיָּה וַיְהִי בַחֲדָשׁ כַּסְלִיו שְׁנַת עֲשָׂרִים וְאַנִּי הִיִּיתִי בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה. ויאמרו לי הַנִּשְׁאַרִים אֲשֶׁר נִשְׁאַרוּ מִן הַשְּׂבִי שָׁם בְּמַדְיָנָה בְּרָעָה גְדוֹלָה וּבַחֲרָפָה וְחוּמַת יְרוּשָׁלָם מְפוֹרָצַת וּשְׁעָרֶיהָ נִצְתּוּ בְּאֵשׁ”.^(כ)אֲמָרְוּ נַחֲמִיָּה לְמַלְךְ בְּנִיסָן, שְׁנֶאֱמַר: ”וַיְהִי בַּחֲדָשׁ נִיסָן שְׁנַת עֲשָׂרִים לְאַרְתַּחשֶׁשְׁתָּא הַמֶּלֶךְ יוֹן לִפְנֵיָו וְאַשָּׂא אֶת הַיּוֹן וְאֶתְנָה לְמַלְךְ וְלֹא הִיִּיתִי רַע לִפְנֵיָו. ויאמר לי הַמֶּלֶךְ מַדּוּעַ פָּנִיָּה רָעִים וְאַתָּה אֵינָה חוֹלָה אֵין זֶה כִּי אִם רַע לָב וְאִירָא הִרְבָּה מָאֹד. וְאוּמַר לְמַלְךְ הַמֶּלֶךְ לְעוֹלָם יִחִיָּה מַדּוּעַ לֹא יֵרָעוּ פָנַי אֲשֶׁר הָעִיר בֵּית קְבָרוֹת אֲבוֹתַי חֲרָבָה וּשְׁעָרֶיהָ אוּפְלוּ בְּאֵשׁ”.‏”וַיֹּאמֶר לִי הַמֶּלֶךְ עַל מַה זֶה אֶתָּה מְבַקֵּשׁ וְאַתְּפַלֵּל אֶל אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם. וְאוּמַר לְמַלְךְ אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב וְאִם יֵיטִב עֲבָדָה לְפָנֶיָּה אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנִי אֶל יְהוּדָה אֶל עִיר קְבָרוֹת אֲבוֹתַי וְאַבְנֶנָּה. וַיֹּאמֶר לִי הַמֶּלֶךְ וְהַשְׁגֵּל יוֹשְׁבַת אֲצִלּוֹ עַד מָתִי יִהְיֶה מְהֻלָּכָה וּמָתִי תָשׁוּב וַיֵּיטִב לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁלַחְנִי וְאַתְנָה לוֹ זְמוֹ”.‏ מִתִּיב רַב יוֹסֵף: ”כְּיוּם עֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה לַחֲדָשׁ בַּשָּׁשִׁי בַּשְּׁנַת שְׁתִּים לְדִרְיוּשׁ”, וּכְתִיב: ”בַּשְּׂבִיעִי בַּשְּׁנַת שְׁתִּים בַּעֲשָׂרִים וָאַחַד לַחֲדָשׁ”. וְאִם אִיתָא — ”בַּשְּׂבִיעִי בַּשְּׁנַת שְׁלֹשׁ” מִיבְעִי לִיָּה! אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: כּוֹרֵשׁ מְלָךְ כָּשֵׁר הָיָה, לְפִיכָךְ מָנוּ לוֹ כַּמְלִכֵי יִשְׂרָאֵל.^(א)מִתְקִיף לֵה רַב יוֹסֵף: חֲדָא — דָּאִם כּוֹן קָשׁוּ קִרְאִי אֶהְדָּדִי, דְּכְתִיב: ”וַיִּשְׁיִצִּיא בֵּיתָא דְנָא עַד יוֹם תִּלְתָּא לִירַח אֲדָר דִּי הִיא שְׁנַת שִׁית לְמַלְכוּת דִּרְיוּשׁ מִלְּפָא”, וְתַנַּיָא: בָּאוּתוּ זְמוֹן לְשָׁנָה הַבָּאָה עֲלָה עֶזְרָא מִבָּבֶל וְגַלּוּתוֹ עִמּוֹ, וּכְתִיב: ”וַיָּבֹא יְרוּשָׁלַם בַּחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי הִיא שְׁנַת הַשְּׂבִיעִית לְמַלְךְ”, וְאִם אִיתָא — ”שְׁנַת הַשְּׁמִינִית” מִיבְעִי לִיָּה. וְעוֹד: מִי ד

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

ד.

 עין משפט נר מצוה

א סמג לאוין שלא:
ב מיי' פי"ד מחל' מעשה
הקרבות חל' יג:

קמא דמסכת אבות (מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס הינו באומות העולם שתוהין על הראשונות: ונדבך די אע. האי קרא במגלת כוכש הראשון כתיב כדאיתא בספר עזרא פשענה דרוגש לבקר ולחפש כדכתיב (עזרא ו) באזין דרוגש מלכא סס טעם ויבקרו בבית ספראי די גנזוז ומפל מקום פיון דעל פי אותה מגלה צנה לבנות זינן מנה שפיר דהחמין ומיהו קטיא לעיל מנה דבתחלת מלכות אחשורוש כתבו שטנה וכתיב באזין בטלת עבדות בית אלסא די פירושלס והנות בטולא עד שנת תרתין למלכות דרוגש מלך פרס וקראי דגבואת חגי שטנו לו מישון בשנת שטים לדרוגש כתיב בהו ועוד טובא דלא מיימי הכא חלמא מנו לו מישון אע"פ שגבד החמין נשמא לא נתברר להם הדבר עד אחרי כן: שלמה עבד מלמעלה ואיהו עבד מלמטה. לאו מקרא דריש אלסא קבלה היתה בפיהם: עד כסף בכרין מאה. בשנת שבע למלך היה פשעלה עזרא מבבל: שלשה רגלים כסדרן. ומתניתינ דניסן ר"ה ר"ש היא ויהי אחריון לקמן (ראש השנה דף ז:): והסדרמיו. בין חרמי גבוה בין חרמי כהנים ר"ת פסק דצדקה שפוסקים לתן ציד גבאי וסני גבול תאחר מלמסרה לגבאי ואין הגבאי בכל תאחר מלחלקה חבל מה שאדם נזדר ציד עצמו לכשיקרה אינה בכל תאחר: צדקות ומעשרות. והא דאמר רבא לקמן (ראש השנה דף ו) נצדקה מחיב עלה לאלתר ה"מ דקיימי עניים חבל לא מחיב להדורי בתריהו כל זמן שלא עברו שלשה רגלים והא דפריך פשיטא ומשני מהו דתימא הואיל ובטענינא דקרבנות כתיב עד דעברו עליה שלשה רגלים פקרבנות הינו חבלי היכי דקיימי עניים ואין לפרש דהא דתאמר עובר לאלתר הינו עשה כדאשכחון באחרני דברגל אחד עובר בפעשה דא"כ הנה ליה למימר עד דעבר עליה רגל אחד פקרבון: ומעשרות. כגון מעשר ראשון ומעשר שני ומעשר עני ומה שקבע עליהם הכתוב זמן בעור כדכתיב (דברים י"ד:כ"ח) מקצה שלש שנים תוציא וגו' ותנן בפרק ה' (מ"ו) דמעשר שני ערב יום טוב הראשון של פסח של רביעית ושל שביעית היה בעור דהתם אע"פ שלא הפריש חיוב להפריש ובלבד שפאו לעונת מעשר כדתנן

והא דתנן פרק ^(נ)י"ומה חשחון ובגיי תורין ודכרין ואמרין לעלות לאלה שמיא חנטין מלח חמר ומשח כמאמר כהניא די בירושלם להווא מתיהב להם יום ביום די לא שלו!" אמר לו רבי יצחק: רבי, מטונה: "די להון מהקרובין ניווחין לאלה שמיא ומצלין לחיי מלכא ובגוהיי". ^(ז)ומאן דעבד הכי לאו מעלייתא היא? והתניא, האומר: "סלע זו לצדקה בשביל שיחיו בניי", ו"בשביל שאזכה בה לחיי העולם הבא" — הרי זה צדיק גמור. לא קשיא: כאן בישראל, כאן בגוים. ואיבעית אימא: מנלן דאחמיץ — דכתיב: "נדבכין די אכון גלל תלתא ונדבך די אע חדת ונפקתא מן בית מלכא תתיבה", למא ליה דעבד הכי? סבר: אי מרדו בי יהודאי — איקלייה בנורא. אטו שלמה לא עבד הכי? והכתיב: "שלשה טורי גזית וטור כרתות ארזים!" שלמה עבד מלמעלה, ואיהו עבד מלמטה. שלמה סדייה בסידא, איהו לא סדייה בסידא. אמר רב יוסף, ואיתימא רבי יצחק: מנלן דאחמיץ — מהכא: "ויאמר לי המלך והשגל יושבת אצלו". מאי "שגל"? אמר רבה בר לימא משמיה דרב: פלבתא. אלא מצתה, הא דכתיב: "ועל מרא שמיא התרוממת ולמאנייא די ביתיה היתיו קדמה ואנת ורברבנה שגלתה ולחנתה חמרא שתין בהון", ואי "שגל" פלבתא היא, פלבתא בת משתאי חמרא היא? הא לא קשיא, דמלפא לה ושתייא. ^(ח)אלא מצתה דכתיב: "בנות מלכים ביקרותיה נצכה שגל לימינה בכתם אופיר", ואי שגל פלבתא היא, מאי קא מבשר להו נביא לישראל!? הכי קאמר: בשכר שחביבה תורה לישראל פשגל לגוים — זכיתם לכתם אופיר. ואיבעית אימא: לעולם "שגל" — מלבתא היא, ורבה בר לימא גמרא, גמיר לה. ואמאי קרי לה "שגל"? שהיתה חביבה עליו פשגל. אי נמי: שהושיבה במקום שגל. ואיבעית אימא: מנלן דאחמיץ — מהכא: "עד כסף בכרין מאה ועד חנטין כורין מאה ועד חמר בתין מאה ועד בתין משח מאה ומלח די לא כתב וגו'". מעיקרא — בלא קיצותא, והשתא — בקיצותא. ודילמא מעיקרא לא הוה קים ליה בקיצותא? אלא, מחוורתא כדשניין מעיקרא. ולרגלים. רגלים באחד בניסן הוא? בחמשה עשר בניסן הוא! אמר רב חסדא: רגל שבו, ראש השנה לרגלים. "נפקא מינה לנודר, למיקם עליה כ"בל תאחר", ורבי שמעון היא. דתניא: אחד הנודר, ואחד המקדיש, ואחד המעריה, פיון שעברו עליו שלשה רגלים — עובר כ"בל תאחר". רבי שמעון אומר: שלשה רגלים כסדרן, וחג המצות תחילה. וכן היה רבי שמעון בן יוחי אומר: רגלים, פעמים שלשה, פעמים ארבעה, פעמים חמשה. כיצד? נדר לפני הפסח — שלשה. לפני עצרת — חמשה. לפני החג — ארבעה. תנו רבנן: חייבי הדמין והערכין, החרמין וההקדשות, חטאות ואשמות, עולות ושולמים, צדקות ומעשרות, בכור ומעשר ופסח,

לקט

התם וכל זמן שלא הפריש לא קאי בכל תאחר חאי בכל תאחר חף על פי שלא הגיע לזמן הבעור ותדע לקמן דרשינן תרי קראי לכונסו חד דאמר ולא אפרש וחד דאפרש ולא אקריב חבל מעשרות לא אשכחון אלסא חד קרא ועוד משפחת לה כשנתמרח בכרי בין רגל לבעור דהא פשיטא כל זמן שלא נתמרח לא מחיב אחידי ועוד דאפילו את"ל חיב לתא קרא דבעור [א] לעבר עליו בשני לאוין דכונסה אשכחון פ"ק דגדרים (דף ג:) וקצת תמה דלא חשיב הכא תרומה ובכורים דכי היכי דמרבי לקמן (ראש השנה ד' ה:) מעשר גרבי נמי תרומה ובכורים נשמא בכלל מעשר איתגהו פמו בכל דוכמי דקתני חייב ולתרומה ולבכורים ומיהו לבכורים אין לחוש דאין דינם בשלשה רגלים אלא מעצרת ועד החג בקריאה ומחנ עד חגכה בלא קריאה:

ומה חשחון כלומר כל מה שחפצים הכהנים תנו להם משלי: מטונך ממשהך בשביל שיחיו בני. והא דתנן פרק ^(נ)י"ומה חשחון ובגיי תורין ודכרין ואמרין לעלות לאלה שמיא חנטין מלח חמר ומשח כמאמר כהניא די בירושלם להווא מתיהב להם יום ביום די לא שלו!" אמר לו רבי יצחק: רבי, מטונה: "די להון מהקרובין ניווחין לאלה שמיא ומצלין לחיי מלכא ובגוהיי". ^(ז)ומאן דעבד הכי לאו מעלייתא היא? והתניא, האומר: "סלע זו לצדקה בשביל שיחיו בניי", ו"בשביל שאזכה בה לחיי העולם הבא" — הרי זה צדיק גמור. לא קשיא: כאן בישראל, כאן בגוים. ואיבעית אימא: מנלן דאחמיץ — דכתיב: "נדבכין די אכון גלל תלתא ונדבך די אע חדת ונפקתא מן בית מלכא תתיבה", למא ליה דעבד הכי? סבר: אי מרדו בי יהודאי — איקלייה בנורא. אטו שלמה לא עבד הכי? והכתיב: "שלשה טורי גזית וטור כרתות ארזים!" שלמה עבד מלמעלה, ואיהו עבד מלמטה. שלמה סדייה בסידא, איהו לא סדייה בסידא. אמר רב יוסף, ואיתימא רבי יצחק: מנלן דאחמיץ — מהכא: "ויאמר לי המלך והשגל יושבת אצלו". מאי "שגל"? אמר רבה בר לימא משמיה דרב: פלבתא. אלא מצתה, הא דכתיב: "ועל מרא שמיא התרוממת ולמאנייא די ביתיה היתיו קדמה ואנת ורברבנה שגלתה ולחנתה חמרא שתין בהון", ואי "שגל" פלבתא היא, פלבתא בת משתאי חמרא היא? הא לא קשיא, דמלפא לה ושתייא. ^(ח)אלא מצתה דכתיב: "בנות מלכים ביקרותיה נצכה שגל לימינה בכתם אופיר", ואי שגל פלבתא היא, מאי קא מבשר להו נביא לישראל!? הכי קאמר: בשכר שחביבה תורה לישראל פשגל לגוים — זכיתם לכתם אופיר. ואיבעית אימא: לעולם "שגל" — מלבתא היא, ורבה בר לימא גמרא, גמיר לה. ואמאי קרי לה "שגל"? שהיתה חביבה עליו פשגל. אי נמי: שהושיבה במקום שגל. ואיבעית אימא: מנלן דאחמיץ — מהכא: "עד כסף בכרין מאה ועד חנטין כורין מאה ועד חמר בתין מאה ועד בתין משח מאה ומלח די לא כתב וגו'". מעיקרא — בלא קיצותא, והשתא — בקיצותא. ודילמא מעיקרא לא הוה קים ליה בקיצותא? אלא, מחוורתא כדשניין מעיקרא. ולרגלים. רגלים באחד בניסן הוא? בחמשה עשר בניסן הוא! אמר רב חסדא: רגל שבו, ראש השנה לרגלים. "נפקא מינה לנודר, למיקם עליה כ"בל תאחר", ורבי שמעון היא. דתניא: אחד הנודר, ואחד המקדיש, ואחד המעריה, פיון שעברו עליו שלשה רגלים — עובר כ"בל תאחר". רבי שמעון אומר: שלשה רגלים כסדרן, וחג המצות תחילה. וכן היה רבי שמעון בן יוחי אומר: רגלים, פעמים שלשה, פעמים ארבעה, פעמים חמשה. כיצד? נדר לפני הפסח — שלשה. לפני עצרת — חמשה. לפני החג — ארבעה. תנו רבנן: חייבי הדמין והערכין, החרמין וההקדשות, חטאות ואשמות, עולות ושולמים, צדקות ומעשרות, בכור ומעשר ופסח, מיקרות אותך לעתיד לבא: לעולם שגל דעלמא מלכתא היא: ורבה בר לימא להאי שגל דהכא גמרא גמר לה מרבה דכלבתא הווא: עד כסף בכרין מאה תנו להם לבוני הבית: רגל שבו ר"ה לרגלים רגל שהוא בחדש הנכנס באחד בניסן הוא ראש השנה לרגלים: נפקא מנה דהאי ר"ה: לענין נדר שהוא מזכר בכל תאחר ותלה הכתוב אחריו שלשה רגלים ואשמועי' מתניתינ שאינו עובר עד שיהא פסח ראשון לשלשתן שאם עברו עליו שלא כסדרן אינו עובר: אחד הנזכר האומר דמי עלי שמיין אותו כעבד: ואחד המקדיש דבר לבדק הבית: ואחד המעריך טאמר ערפי עלי שהערה קניב בתורה פפי שני: פעמים שלשה פעמים שהוא בכל תאחר בשלשה רגלים: פעמים חמשה דבשינן כסדרן: חייבי הדמין אמר דמי עלי: והסדרמין חרמי גבוה: בכור ומעשר מעשר בהמה:

מסורת הש"ס
א בבא בתרא י: ב פסחים ח. ג בראשית רבה
גליון הש"ס
גמ' וכן היה רשב"י אומר. כעין זה ב"ב צג ע"ב, נדה מז ע"ב.
תורה אור השלם
ומה חשחון ובגי תורין ודכרין ואמרין לעלות לאלה שמיא חנטין מלח חמר ומשח כמאמר כהניא די בירושלם להווא מתיהב להם יום ביום די לא שלו!" אמר לו רבי יצחק: רבי, מטונה: "די להון מהקרובין ניווחין לאלה שמיא ומצלין לחיי מלכא ובגוהיי". ^(ז) ומאן דעבד הכי לאו מעלייתא היא? והתניא, האומר: "סלע זו לצדקה בשביל שיחיו בניי", ו"בשביל שאזכה בה לחיי העולם הבא" — הרי זה צדיק גמור. לא קשיא: כאן בישראל, כאן בגוים. ואיבעית אימא: מנלן דאחמיץ — דכתיב: "נדבכין די אכון גלל תלתא ונדבך די אע חדת ונפקתא מן בית מלכא תתיבה", למא ליה דעבד הכי? סבר: אי מרדו בי יהודאי — איקלייה בנורא. אטו שלמה לא עבד הכי? והכתיב: "שלשה טורי גזית וטור כרתות ארזים!" שלמה עבד מלמעלה, ואיהו עבד מלמטה. שלמה סדייה בסידא, איהו לא סדייה בסידא. אמר רב יוסף, ואיתימא רבי יצחק: מנלן דאחמיץ — מהכא: "ויאמר לי המלך והשגל יושבת אצלו עד"מתי יהיה מהלכך וגו' [נחמיה ב, ו]
ועל פרא'שמא התרוממת ולמאנייא דיביתה היתיו (קדמין) [קדמך] (ואנתה) [ואנת] וגו' [דניאל ה, כג] בנות מלכים ביקרותיה נצכה שגל לימינה בכתם אופיר [תהילים מה, י]
ומה חשחון ובגי תורין ודכרין ואמרין לעלות לאלה שמיא חנטין מלח חמר ומשח כמאמר כהניא דיביתה היתיו (קדמין) [קדמך] (ואנתה) [ואנת] וגו' [דניאל ה, כג] בנות מלכים ביקרותיה נצכה שגל לימינה בכתם אופיר [תהילים מה, י]

ומה חשחון ובגי תורין ודכרין ואמרין לעלות לאלה שמיא חנטין מלח חמר ומשח כמאמר כהניא דיביתה היתיו (קדמין) [קדמך] (ואנתה) [ואנת] וגו' [דניאל ה, כג]

ביתמר נדר ליתנה אלהיה לא תאחר שלמנו כ"דרש ידרשנו וגו' [דברים כב, ב]

מסורת הש"ס
א חגיגה יז; ב מנחות סה;; מגילת תענית נישן ה ב זבחים צט:

תורה אור השלם
ובשלת ואכלת במקום אשר יבחר יהוה אלהיך בו ופנית בבקר והלכת לאהליך (דברים טז, ז)
שלוש פעמים בשנה יראה כל־זכורך את־פני יהוה אלהיך במקום אשר יבחר בחג המצות ובחג השבועות ובחג השבועות ולא יראה את־פני יהוה ריקם (דברים טז, טז)

עד מסקרת השבת השביעת תספרו חמשים יום והקרבנם מנחה חדשה ליהוה (ויקרא כג, טז)

עד חדש נמים עד אשר יצא מאפכם והנה לכם לזרא יעו כי־מאסכם את־יהוה אשר בקרבכם ותבנו לפניו לאמור למה זה יצאנו ממצרין? (במדבר יא, כ)

ויספרם לכם מסקרת השבת מיום הביאכם את־עמך התנופה שבע שבתות תמימות תהינה (ויקרא כג, טז)

וראה הכהן את־הפסח וטמאו הפסח החי טמא הוא צרעת הוא (ויקרא יג, טז)

טעון לינה ליל חלו של מועד: ופנית בבקר ביי"ט לא קאמר קרא שהרי הוא יום שחויבו לראות בעזרה: ות"ק ורבי שמעון דדקשי ליה האי קרא לבל תאחר דאילו ר' אלעזר בר' שמעון לא קשא מידי דאיהו יליף בל תאחר מחג הסוכות לחוגיה איתר ליה חג המצות וחג השבועו' להקישא למשלומין: מנה ימים שנא' (במדבר י"א:כ') עד חדש ימים: וקדש חדש בקרבנות מה חדש קדושו אחד ממנויי ביום ראש חדש הוא מקריבן זמן הקדע להם אחד מן הימים שהוא נמנה על ידם: אף עצרת הבאת הקרבנותה בלחך ממנויייה ודרי היא נמנית על ידי שבועים שנאמר (ויקרא כ"ג:ט"ו) שבע שבתות תמימות תהינה: אימא חד יומא דכתיב תספרו חמשים יום (שם): ופסח בר מקרב ברנלים הוא הקאמר ליה תנא לעיל בבל תאחר דשנל קנלים ודרי אינו יכול להקריבו אלא ביי"ד בניסן: שלמי פסח בשלא קרב בזמנו שאבד ונתפפר בלחך הוא נעשה שלמים בדנפקא לה בפסחים (דף עז:)

ואותן שלמים אם אחרן ג' קנלים עובר:

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

טעון לינה ליל חלו של מועד: ופנית בבקר ביי"ט לא קאמר קרא שהרי הוא יום חג המצות טעון לינה. מה חג המצות טעון לינה — אף חג הסוכות טעון לינה. והתם מנלן? דכתיב: "ופנית בבקר והלכת לאהליך". ותנא קמא ורבי שמעון (בן אלעזר) — תשלומין לעצרת מנא להו? ^[כא]נפקא להו מדתני רבה בר שמואל: אמרה תורה מנה ימים וקדש חדש, מנה ימים וקדש עצרת. מה חדש למנויו — אף עצרת למנויו. "אימא עצרת חד יומא? אמר רבא: אטו עצרת יומי מנינו, שבועי לא מנינו? והאמר מר: מצוה למימני יומי, ומצוה למימני שבועי. ועוד: "חג שבועות" כתיב. 'ופסח בר מיקרב ברנלים הוא? פסח וימנא קביעא ליה, אי אקרביה — אקרביה, ואי לא אקרביה — אידחי ליה! אמר רב חסדא: פסח כדי נסבה. רב ששת אמר: מאי "פסח" — שלמי פסח. אי הכי — היינו שלמים! תנא שלמים הבאין מחמת פסח, ותנא שלמים הבאין מחמת עצמן. סלקא דעתך אמינא: הואיל ומחמת פסח קאתו,

אלא אלו בלבד מנן לרבות עופות ומנחה יין ולבונה ועצים ת"ל ופנית כל פנות שאפת פונה מן הבקר ואילך, ובפסח שני פליגי תנאי בפ' לולב וערבה (ספד דף מז: גשם) ובפרק מי שהיה טמא (פסחים ד' עה: גשם) ובספרי מפרש טעמא דמ"ד טעון לינה דהרי הוא פעיצים ולבונה וי"ל דמשפחת לה דלא מיייתי קרבן ביום שזבא לירושלים כגון דשלח שלמיו מאתמוול דנאכלין לשני ימים ועוד כפ"ק דחגיגה (ד' ח. ת. גשם) אמר (ואכלנת) נשמחת לרבות כל מיני שמחות לשמחה ואמרינן בפ' אלו דברים (פסחים ד' עא.) אפי' בכסות נקיה ויין יסן דבענן אחר לא משפחת לה שמחה שמונה בשחל י"ט הראשון להיות בשבת מאחר דבעינן זביחה בשעת שמחה וכי האי גונא אשכחן בירושלמי פרק שני (דזכוריות) דתנן וטעונין לינה א"ר (וינחן) הלא דמימא בשאין עמאם קרבן חבל יש עמאם קרבן בלא כך, טעונין לינה מחמת הקרבן ופב' דם חטאת (זבחים ד' עז: גשם) משמע קצת שטעון לינה ז' ימי פסח שכלם חשבינן בלינה אחת גבי הא דתנן ר' טרפון אומר אם בשל צו מתחלת הרגל ובשל צו כל הרגל ואמרינן בגמרא מ"ט דר' טרפון א"ר ינחך דלומר קרא ופנית בבקר והלכת לאהליך הכתיב עשאן כלם בקר אחד ואע"ג דלא קיימא הכי דפריך, עלה וכי איך פגול ברגל וכי איך נותר ברגל מ"מ לענן לינה יתכן שעשאן בקר אחד בפשטה קרא דאחר הרגל ישוב לביתו וניחא השתא דשמיני עצרת וזכורים דטעונין לינה בפ' לולב וערבה (ספד ד' מז.) וכל שאר הקרבנות מתרבו מדכתיב ופנית ולחג הסוכות אצטריך הקישא דאי מפנית הוה אמינא לינה אחת ואתיא הקישא לאשמענין דאסור לצאת כל שבעת ימי הרגל שכל הרגל חשבו בקר א' כחג המצות וניחא נמי הא קאמר פ' לולב וערבה (ג"ו גס) דשבעת ימי החג טעונין לינה: אמרה תורה מנה ימים וקדש חדש מנה ימים וקדש עצרת.

פי האי גונא אמרינן במנחות פרק רבי שמעאל (מנחות ד' סה: גשם) גבי בתיאוסם שהיו אומרים עצרת לאחר השבת ויליף לה ר' יהושע מהא דאמרה תורה מנה ימים וקדש חדש מנה ימים וקדש עצרת מה חדש שסמוך לביאתו נבר אף עצרת שסמוך לביאתו נבר כלומר לביאת חשבנו נבר מאימתי התחיל למנות דהינו מתאשעה ונשירים יום משעת מולד הלבנה אף עצרת סמוך למנן החמשים נבר להם יום קבוע שיתחילו למנות צו דהינו ביום ששה עשר בחגש ממחרת יי"ט הראשון שאם ממתנינן עד אחר השבת בראשית אין שם הכר יום קבוע דפעמים שמתחילין למנות ביי"ו פעמים ביי"ז פעמים ביי"ח פעמים ביי"ט כמו שפי' שם בקונטרס ור"ת מפרש מה חדש שסמוך לביאתו של חדש נבר מתי יהיה ראש חדש דמנד דמכסי סיחרא ידעי פלי עולמא שהיה נולד ולמחר יקדשו ב"ד החדש אף עצרת צריך שהא נבר ויגיע לעולם זמן קדוש סמוך לביאתו דהינו אם מתחילין למנות בששה עשר בניסן שיתנו עיניהן פמה הלבנה גדולה בחמשה לחדש ובשארזה בסיון באותה שעור ידעו שלמחר יתקדש עצרת ופריך התם במנחות (דף סו.) דלמא ביי"ט אחרון קאי ויתנו עיניהם בשנים עשר בסיון וה"ר משלם גרים הבא והתם מנה שנים וקדש יובל משום דמנה ימים וקדש חדש נפקא לן בפ"ק דמגלה (ד' ה.) מדכתיב עד חדש ימים ימים אמה מונה לחדשים ולא שעות והוא מדרש חכמים ז"ל ולא שיד למימר אמרה תורה אלא בדבר שהצדוקים מודין פי ההוא דתני בתר הכי אמרה תורה הבא עמר בפסח ושפי הלחם בעצרת דבהדיא כתיב וכן ספירת יובל כתיב בהדיא וסמוך לביאתו התחלת חשבנו נבר שלעולם מתחילים למנות למחרת שנת חמשים אף עצרת סמוך לביאת התחלת חשבנו יהא נבר שלעולם מתחילים למנות למחרת יום קבוע שזה יהיה למחרת יי"ט ראשון ולא ישתנה לעולם וקאינא דמצני לקמן בפרקין (ראש השנה ד' טו.) אמרה תורה נסכו מים לפני כהן אע"פ שאין הצדוקים מודים צו דקנמויהו באתרוגייהם ולא מסתברא לחלק משום דהתם קאמר מפני מה אמרה תורה ועוד אשכחן (לקמן ראש השנה ד' ז.) דדדשינן עלת חדש בחדשו אמרה תורה חדש והבא מתרומה תדשה ואין צדוקים מודים צו שהיו אומרים משל יחיד הם מביאים בדתגיא פ"ק דמגלות תענית והתם במנחות מתי לה מ"מ יש סעד לדבריו דלאפוקי מדבריהם של בתיאוסים היה רבי יהושע מביא דרשה זו ואי לא מודו פה מה תשובה היא זו חבל אין למחך בשביל בן ספרים ועוד נראה דהכי יליף עצרת למנויייה מחדש דאשכחן לקמן בפרקין (ראש השנה ד' י:) מדיים אחד בחגש חשוב חדש שלשים יום בשנה חשובים שנה וחדש למנויייה בשנה למנויייה ועוד דאי מויבל יליף פי פריך ואימא עצרת חד יומא קא משני אטו עצרת יומי מנינן שבועי לא מנינן יובל נמי מנינן שנים ונמשין ואפ"ה הוי למנוייי של שנים שהוא מננן מועט ודכי נמי עצרת נימא חד יומא דתפשת מועט תפשת חבל אי יליף מחדש ניחא דהא ליכא לאקשוני יילף מויבל דהא קרבן מקרבן יליף שמתקדשין חדש למנוייי להבאת הקרבנותיו בדפרש בקונטרס וכי תימא אפתי תפשת מועט תפשת חד יומא ביון דמחדש ילפינן אמרינן עצרת לכל מנויייה עוד יי"ל מה חדש סמוך לביאתו נבר שעה ע"י חשבון השנה מתי יבא שלעולם כשעבדו שלשים יום מר"ח מתקדשין חדש אף עצרת סמוך לביאתו נבר ע"י חשבון השנה יש להכיר מתי יבא עצרת שלעולם לאחר חמשים עצרת ולדברי הצדוקים אינה נפרת שלפעמים יש ייתר: ואי לא אקרבה אדחי לה. והרי מנד עובר עליו: שלמי פסח. שאבד ונתפפר בלחך ואח"כ נמצא הראשון הקרב שלמים ואותן שלמים אם עבר שלשה קנלים עובר ובפרך כל הפסולין (זבחים ד' לו.) דמרבה שלמי נזיר ושלמי פסח שנאכלים ליום וליילה פרש שם בקוננר' חגיגת יי"ד ולא יתכן דחגיגת יי"ד נאכלת לשני ימים וליילה אחד (כדתגיא) בפסחים פרק אלו דברים (פסחים ד' סט: גשם) ואע"ג דלבן תימא משמע התם (ד' ע.) דנאכלת ליום וליילה איהו יליף מדלתתש לפסח דדרש גזח חג זו חגיגה הפסח במשמעו ובפ' כל הפסולים יליף לה מדכתיב תודת שלמיו לכן נראה דמותר הפסח אורי התם בדפרש בקונטרס האי דהכא וניחא השתא הא דאמר בפסחים פרק האשה (ד' פט. גשם) וגיטוי משום מותר הפסח דמותר הפסח נאכל ליום וליילה הינו מדכתיב תודת שלמיו ומיהו התם פ"ק דזבחים (דף ט. גשם) נמי דרשינן אם כשא להביא פסח שעברה שנתו ושלמים הבאים מחמת פסח לכל מצות שלמים הנהו שלמים הבאים מחמת פסח לא יתכן לפרש אלא כחגיגת יי"ד דכל עניני מותר הפסח דריש התם מתלתא קראי חד לעברה שנתו וזמנו וחד לעברה שנתו ולא זמנו וחד וחד ללא עברה לא שנתו ולא זמנו ומיהו ההוא נמי יש לנשך דאורי דמותר הפסח שדרך התנאים שמסמיכין אחד קרא אע"ג דנפקי מתרי בדאשכחן בפרק אלו מצאות (ב"מ ד' ל) גבי והתעלמת מהם דדרש מנה כהן והוא בבית הקברות וכן ואינו לפי כבולו או שהיתה שלו מרבה משל חברו אע"ג דנפקי מתרי קראי דלא אפי קרא אלא אחד בדמסוק התם וכן פ"ק דחגיגה (דף ד. ד.) קנלים פרט לבעלי קבין והאי קרא גופה דאם כשא דרשינן ליה בפרק מי שהיה טמא (פסחים עז: גשם) לרבות תמורת הפסח אחר הפסח שקרבה שלמים ומוקי לה בגמרא וקרא אסמכתא בעלמא דפשיטא היא ולא צריכא קרא:

ה.

עין משפט   בר מצוה

א סמג עשין רכז:

ב סמג עשין מז:

ג סמי' פח' מהל' קידוש החודש

הל' א:

ד סמג עשין ר, טוש"ע או"ח סי'

ה מיי' פז' מהל' תמידים ומוספין

הל' בב:

ו מיי' פח' מהל' קרבן פסח הל'

א:

ז סמג עשין מז:

 מסורת הש"ס
א זבחים כט.
ב ספרא צו פרשה ח ג
ג זבחים כט:
ד סנהדרין כב.

ה ספרא ויקרא דבורא דנדבה
פרשה ג טון יבמות קו; בבא בתרא מח; ערכין כא.

ו חולין קלט; מגילה ח; משנה קינים

ז תמורה יח; משנה תמורה; משנה עדיות

 גיליון הש"ס
תוס' ד"ה איהו נדר. משנה היא. וכוונתם בזה ע' בב"ק דף סב ע"ב תד"ה מי מתני:

 תורה אור השלם

דניו תביאינא את אשי יהנה את־הסלב על־הסוזה וביאנו את הסוזה להניף אותו תנופה לפני יהנה [ויקרא ז, ט]

ואם האכל ואכל מבשר־זבח שלמינו ביום השלישי לא ירצה המקריב אותו לא יחשב לו פגול יהנה (והנפש האכלת ממנו עונה תשא [ויקרא ז, יח])

כִּי־תזיר נדר ליהנה אלהיך לא תאחר לשלמו כִּי־דרש ידרשנו יהנה אלהיך מעמד וזהו בד חטא [דברים כג, כב]

אם־איוּ־לך לשעם למה יקח משכבך פתחתיו (משלי כב, כז)

מוצא שפתיך תשמר וצשית כאשר נדרת ליהנה אלהיך נדבה אשר דברת בפיך [דברים כג, כד]

כי אם־אל־המקום אשר־יבחר יהנה אלהיכם מכל־שבטים לשום את־שמו שם לשכנו תדרשו ובאת שמה [דברים יב, ה]

אם־עלה קרבנו מו־הקָּהֶר זָכר תמים וקריבנו אֶל־פתח אהל מועד וקריב אותו לרצנו לפני יהנה [ויקרא א, ג]

כִּרְפָעָשָׁה לשרף לצאנך שבעת ימים יהנה עם־אמו ביום השמיני תתנול־י [שמות כב, כט]

אזינו מה ת"ל בתורת כהנים תני לה גבי מוצא שפתיך. זו מצנת גשה דמסתמא

הכי אמר קרא מוצא שפתיך קום: תשמר זו מצנת לא תעשה שלא תאחר כגד'

אבין א"ר אלעי כל מקום שנאמר השמר פן ואל כו' (מנחות דף טז:): ועשית על

כרחך מכאן אזהרה לב"ר לכף: לה' אלהיך. קרא יתקרא הוא לקדשה לרבות

דבר שבחובה: בפיו. זו צדקה קרא יתקרא קריש: וקריב אתו אל פתח אהל

מועד וקריב אותו קרא יתקרא הוא דהא פתיב ברישה וקריבנו: חד דאמר עלי

ולא אפרשה: והא נדבה פתיבא ובהקרא דבל תאחר גמי רבינן ליה בגזרה שניה:

מת או נגנב אם הפרישו לאחר זמן: משפחת לה דאמר ולא הפריש והיא

נדבה: כגון דאמר הרי עלי עולה על מנת שכתאפרישנה לא אתחזיב

באחריותה: כגון דבעניינא דתקבנות

פתיבא לבל תאחר: עובר בעשה על הקרבן דכתיב ובאת שמה והבחתם: על

ולד שלמים שהפריש בהמה מעברת או עברה לאחר הקדישה: מחסר זמן שמה לא עברו עליו שמונה ימים:

פגול לא ירצה המקריב אתו לא יחשב: מדבן עזאי נפקא. בסוף פ"ב דזבחים (דף כט.) פליג ר' אלעזר אבן עזאי וקריש

⁽ⁿ⁾מִדְבָּן עֲזָאִי נִפְקָא, דְּתַנִּינָא: כֵּן עֲזָאִי אָמַר: "אוֹתוֹ" ⁽ⁿ⁾מַה תִּלְמִיד לֹוֹמֵר? לִפִּי שְׁנַאָמַר: "לֹא תֵאָחֵר לְשִׁלְמוֹ", שׁוֹמֵעַ אֲנִי אִף

מֵאָחֵר נִדְרוֹ בְּ"בֵל יִרְצָה", תִּלְמוּד לֹוֹמֵר: "אוֹתוֹ" — אוֹתוֹ בְּ"לֹא יִרְצָה", וְאִין מֵאָחֵר נִדְרוֹ בְּ"לֹא יִרְצָה", ⁽ⁿ⁾אֶלָּא: "כֶּה חֲטָא" —

וְלֹא בִּאשְׁתָּה חֲטָא. ⁽ⁿ⁾סֵלְקָא דַּעְתָּה אֲמִינָא: הוֹאִיל וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְאִי תִימָא רַבִּי אֶלְעָזָר: אִין אֲשֵׁתוֹ שָׁל אָדָם מִתָּה אֶלָּא אִם

כֹּן מִבְּקִשְׁיִן מִמֶּנּוּ מִמּוֹן וְאִין לוֹ, שְׁנַאָמַר: "אִם אִין לֶה לְשַׁלֵּם לָמָּה יִקַּח מִשְׁכָּבָה מִתַּחְתֶּיהָ", אִימָא בִּהְיִי עוֹן דְּ"בֵל תֵּאָחֵר" נָמִי

אֲשֵׁתוֹ מִתָּה, קָא מְשַׁמַּע לוֹ. "תְּנוּ רַבְּנַן: "מוֹצֵא שְׁפָתֶיהָ" — זוּ

מִצּוֹת עֲשֵׂה, "תִּשְׁמֹר" — זוּ מִצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, "וְעִשִּׂיתָ" —

אֲזַהֲרָה לְבֵית דִּין שְׂיַעֲשׂוּהָ, "כַּאֲשֶׁר נִדְרַתָּ" — זֶה נִדָּר, "לֵהִי אֱלֹהֶיהָ" — אֵלוֹ חֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת עוֹלוֹת וּשְׁלָמִים, "נִדְבָהָ" —

כַּמְשַׁמְעוּ, "אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ" — אֵלוֹ קִדְשֵׁי בֵּדֵק הַבֵּית, "כִּפְיֶיהָ" — זוּ

צִדְקָה. אָמַר מָר: "מוֹצֵא שְׁפָתֶיהָ" — זוּ מִצּוֹת עֲשֵׂה. לָמָּה לִּי? מ"ובאת שמה ... והבאתם שמה" נפקא! "תשמור" — זו מצות

לא תעשה. למה לי? מ"לא תאחר לשלמו" נפקא! ⁽ⁿ⁾"ועשית" —

אזהרה לבית דין שיעשוהו. למה לי? מ"יקריב אותו" נפקא, דתניא: "יקריב אותו" — מלמד שכופין אותו. יכול בעל כרחו

— תלמוד לומר: "לרצונו", הא כיצד? כופין אותו עד שיאמר "רוצה אני". ⁽ⁿ⁾חד, דאמר ולא אפריש, וחד, אפריש ולא

אקריב. וצריכא, דאי אשמעינן אמר ולא אפריש, משום דלא קיימיה לדיבוריה, אכל אפריש ולא אקריב, אימא: כל היכא

דאיתיה — בִּי גִזָּא דרַחֲמָנָא אִיתִיהָ. צריכא. ואי אשמעינן אפריש ולא אקריב, דקא משהי ליה גביה, אכל אמר ולא

אפריש, אימא דיבורא לא כלום הוא. צריכא. ⁽ⁿ⁾ומי מצית אמרת דאמר ולא אפריש? והא נדבה פתיבא, ותנן: אי זהו נדר

— האומר: הרי עלי עולה. ואי זו היא נדבה — האומר: הרי זו עולה. ומה בין נדר לנדבה? נדר, מת או נגנב — חייב

באחריותו. נדבה, מתה או נגנבה — אינו חייב באחריותה. ⁽ⁿ⁾אמר רבא: משפחת לה, כגון דאמר: הרי עלי עולה על מנת

שאני חייב באחריותה. ⁽ⁿ⁾"כפיה" — זו צדקה. אמר רבא: וצדקה — מיחייב עלה לאלתר. מאי טעמא — דהא קיימי

עניינם. פשיטא! מהו דתימא: כיון דבעניינא דקרבנות פתיבא, עד דעברי עלה שלשה רגלים בקרבנות, קא משמע לן: התם

הוא דתלינהו רחמנא ברגלים, אכל הכא לא — דהא שכיחי עניינם. ⁽ⁿ⁾אמר רבא: כיון שעבר עליו רגל אחד — עובר בעשה.

⁽ⁿ⁾מיתביבי: העיד רבי יהושע ורבי פפייס על ולד שלמים שיקרב שלמים. אמר רבי פפייס: אני מעיד שהיתה לנו פרה

של זבחי שלמים ואכלנוה בפסח, ואכלנו ולדה שלמים כהג. בשלמא בפסח לא אקרבוה, אימור דמחוסר זמן הוה. אלא

ולדה בעצרת היכי משהי לה ועברי עליה בעשה! אמר רב וביד משמיה דרבא: כגון

דעשה: בפיו. זו צדקה. דכתיב יצא מפי צדקה (ישעיהו מ"ה:כ"ג): יקריב אותו מלמד שכופין אותו. כל מצנת גשה גמי כופין בדאמר כפרק נערה שנתפתתה (כתבות דף

מט: נשם) מפין אותו עד שתצא נפשו והא דאצטריך קרא הכא משום דסלקא דעתא דאין כופין כאן לפי שפתיב לרצנו וא"ת הא דתנן פרק האומר משקלי (ערכין דף כא.)

חייבי חטאות ואשמוות אין ממשכנין אותן חייבי עולות ושלמים ממשכנין אותן ה"ד אי מקמי דאתא לידי בל תאחר אפי' עולות ושלמים גמי לא ואי דעבר בביל תאחר אפי' חטאות ואשמוות גמי וי"ל דלעולם בשלא עבר עזין אלא דחיונן שהאו מתעצל להביא [ומציא הוצאות חנם שלא לצורך כדי שלא ישאר בידו מה לקנות] ולכּי ממשכנין ואם

אין מוצאין בהם למשכנו אז כופין בדקאמר הכא וא"ת ואעולות מ"ט (לא) בעי למשכוני טפי מחטאות ואשמוות והא בפ"ק דזבחים (דף ו.) אמר דעולות גמי מכפרים אחיבי גשה י"ל כיון דאמרינן בעלמא (יומא דף פו.) שאם גשה תשויב לא זו משם עד שמוחלין לו הרי בתשובה מתכפר ולא דמי לחטאות ואשמוות: חד דאמר ואל אפרש.

נראה לי דמשצי כך שהרי הקשה מעשה ומולא תעשה ומעשויי נראה בכל חד רוצה ב' פסוקים ותרי למה לי ומשצי צריכי בכל חד תרי קראי דחד קרא אתא גלל אמר ואל אפריש וקרא השני אתא גלל אפריש ואל אקריב ופרין מי מצנת אחרת דאמר ואל אפרש והא נדבה פתיבא בה ותנן כו' פרישו כך נ"ל היאך מוקמת העשה והלא תעשה והעשוי אגדבה דקראי דאמר ואל אפריש הא אותו ג' עניינים גשה ואל תעשה ועשוי נראה דקאי לגדבה כמו לגדר שהרי באותו קרא פתיב נדבה בדאמר לעיל נדבה כמשמעו ואין מצי היות קאי אמר ואל אפריש לגדבה הא זה איפכא מהה שהרי אמר ואל אפריש אינו אומר הרי זו אדרבה הוא פאומר הרי עלי כזה גדר שהרי אינו מפריש אז ונדבה פרושה היא דאמר הרי זו ומפריש באותה געה בדתנן איתוין וכו' ומשצי משפחת לה דאמר ואל אפריש דמשמע נגד משפחת לה תרתי אפי' בגדבה כגון דאמר הרי עלי עולה על מנת שלא אתחזיב באחריותה כשאומר הרי עלי הוא כמו נגד רוצה לעשות נדבה כשאמאר בו דין נדבה פאומר דאינו חפץ להתחזיב באחריותה אלא דמשפחת לה דאמר ואל אפריש כמו האומר הרי עלי ועל כל זאת היא כנגדה שהרי רוצה שלא יתחזיב באחריותה כנגדה: איתויו נגד. משנה היא בפ"ק (משנה א') דקיינין: על מנת שלא אתחזיב באחריותה. לא דמי למתנה על מה שפתיב בתורה:

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

ו.

 עין משפט נר מצוה

א סמג לאוין שלא:

ב מו"י פ"ד מהל' מעשה הקרבנות הל' טו:

ג סמג לאוין שלא:

ד סמג לאוין שלא:

ה מו"י פ"ד מהל' מעשה הקרבנות הל' טו:

ו סמג לאוין שלא:

ז מו"י פ"ד מהל' מעשה הקרבנות הל' טז:

ח סמג לאוין שלא:

ט מו"י פ"ד מהל' מעשה הקרבנות הל' טז:

י סמג עשין קבג, סמג לאוין שלא:

יא מו"י פ"ד מהל' מעשה הקרבנות הל' ד:

יב מו"י פא' מהל' נדרים הל' ב:

יג מו"י פא' מהל' נדרים הל' ב:

יד מו"י פ"ד מהל' מעשה הקרבנות הל' ו:

טו טוש"ע יו"ד סי' רנו סעי' ג:

טז מו"י פח' מהל' מתנות עניים הל' א:

יז סמג עשין קפד:

יח מו"י פ"ד מהל' מעשה הקרבנות הל' יג:

יט סמג לאוין שמה:

כ מו"י פד' מהל' תמורה הל' א:

כא סמג עשין קכג:

:

עיון משפט גור מצודה

א מויו' פי"ד מהל' מעשה הקרבנות הל' טו:
ב סמג עשין ריא, טוש"ע יו"ד סי' שו סעי' י:
ג מויו' פי"ב מהל' שמיטה ויובל הל' א:
ד מויו' פי"ב מהל' שמיטה ויובל הל' ה:
ה מויו' פא' מהל' בכורות הל' יב: ו סמג עשין מז:
ז סמג עשין ריד, טוש"ע יו"ד סי' שו סעי' ז:
ח מויו' פא' מהל' בכורות הל' ח:

שְׁהִיָּה חוּלָה בעֲצָרָת. דְּפֶסוּל לְהַקְרִיבָה דְּתַנּוּן וּמִזְהָם וּבְפָרָק כֹּל הָאֶסְנָרִים (תּמוּרָה דף כח:) דְּרָשִׁינוּ לִיה מַדְכָּתִיב מִן הַצֶּאֱן מִן הַבָּבְשִׁים וּמִן הַעֲזִים וְעוֹד כְּתִיב (מִלֵּאכִי א) כִּי תִגִּישׁוּ פֶסֶח וְחֹלֶה אִין רַע: אֶחָד בָּכוֹר וְאֶחָד כֹּל הַקֹּדָשִׁים. לְהִכִּי נָקַט בָּכוֹר דַּעֲקָר שָׁנָה בְּבָכוֹר כְּתִיב מַדְכָּתִיב כֹּל הַבָּכוֹר אֲשֶׁר יִנָּלַד (דְּבָרִים טו) מְלַמֵּד שֶׁהַבָּכוֹר נֶאֱכָל כֹּל שְׁנָתוֹ כְּלוּמַר דְּכְתִיב בֶּה תֹאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְּשָׁנָה וְשֶׁאֵר הַקֹּדָשִׁים דְּרִישׁ הֵתָם מַדְכָּתִיב כֹּל: בְּשִׁלְמָא רַגְלִים בְּלֹא שָׁנָה מִשְׁכַּחַת לֵה. כְּגוֹן דְּאִקְדָּשֶׁה עָרַב פֶּסַח כָּךְ הִפִּי הַיִּחָא לַמ"ד דְּבַעֲי כְּסַדְרִין מִשְׁכַּחַת לֵה כְּגוֹן דְּאִקְדָּשֶׁה בְּתַר חַג הַמִּצּוֹת: שָׁנָה בְּלֹא רַגְלִים הִכִּי מִשְׁכַּחַת לֵה. דְּאִי בְּאִקְדָּשֶׁה בְּתוּךְ הַרְגֵּל דְּכִי מְקִיא שְׂתָא אִכְפִּי לִיכָא שֵׁלֵשׁ רַגְלִים שְׁלָמִים בַּעֲיִין כְּדִלְעִיל ה"י אִיכָא רַגְלִים שְׁלָמִים דְּסוּף רַגֵּל רֵאשׁוֹן דְּאִשְׁתַּקַּד מַצֻּטָּרף (על) תַּחֲלֵית רַגֵּל דְּהִשְׁתָּא וּבִירוּשָׁלַיִם מִפְּרַשׁ תַּפְתַּר כְּגוֹן דְּאִקְדָּשֶׁה בְּשָׂהִיָּה מַחֲסַר זְמַן בְּפֶסַח וּלְקַמֵּן אִין מִשְׁמַע בּוֹן דְּאִמְרִינוּ אִין מוֹנִינַ שָׁנָה לְבָכוֹר אֲלֵא מַשְׁעָה שְׂרָאִי לְהַרְצָאָה: בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי מִשְׁכַּחַת לֵה בְּשָׁנָה מַעֲבָרַת. לר"מ דְּאִמַר לְעִיל בְּרַגֵּל אֶחָד וּלר"א בֶּן יַעֲקֹב דְּאִמַר שְׁנֵי רַגְלִים לֹא מִשְׁכַּחַת לֵה אֲלֵא בַּחוּלָה בְּרַגְלִים וְהוּא הָדִין דְּהִנֵּה מַצֵּי לְשַׁנּוּיִי הִכָּא לְרַבִּי וּלְרַבֵּנוּ: כְּמַנּוּן יְמוֹת הַחֲמָה. וּפִי' בְּקוֹנָט' וּה"ה בְּכָל שָׁנִים סָתָם לְרַבִּי דִּילְפִּינוּ מִתְמַיְמָה דְּבַתִּי עָרִי חוּמָה כְּדַמּוּכַח בְּפָרָק (שְׁנִי) דַּעֲרֻכִין (דף לא:): בְּתַר חַג הַמִּצּוֹת לֹאֹו דְּוָקָא דְּהוּא הָדִין בְּתוּךְ חַג הַמִּצּוֹת כְּדַמּוּכַח לְעִיל דְּכִלִּי רַגֵּל בַּעֲי: יוֹרֵשׁ מֵהוּ בְּכָל תַּאֲחַר. דִּיוֹרֵשׁ חֵיב לְהִבִּיא דְּתַנּוּן בְּמַסְכַּת קוּיָין (פ"ב מְנַהֵה ה) וּמִמֵּתוּ לֵה בְּכַמְה דּוּכְתִי הֶאֱשִׁה שְׁהִבִּיאָה חֲטֹאתָהּ וּמֵתָהּ וּבִיאוּ יוֹרֵשִׁים עוֹלָתָהּ וּמַשְׁמַע בִּפ"ק דְּקַדוּשִׁין (דף יג:) דְּלַמְ"ס שַׁעֲבֻדָּא לֹאֹו דְּאוֹרְקִיתָא כְּשֶׁהִפְרִישָׁה מַחֲסִים וְלַמְ"ד דְּאוֹרְקִיתָא אַע"פ שֶׁלֹּא הִפְרִישָׁה מַחֲסִים וּבְסוּף יֵשׁ בָּכוֹר (בְּכוֹרוֹת דף נא:) נִמִּי אָמַר מֵה לְהֵלֵן יוֹרֵשִׁים חֲיִבִּים בַּעוֹלָת רֹאִיָּה שֶׁל אֲבִיהֶן: הֵא לִיתָא בְּרִאִיָּה. וְהוּא הָדִין זְקוֹן וְחוּלָה וּמִי שְׁאִין לוֹ חֲרַקַע וְכָל הַפְּטוּרִים מִן הַרֲאִיָּה: דְּהֵא אִתָּה בְּשִׁמְחָה. וְקַרְינָא בֶּהּ וּבֹאת שְׁמָה וְהַבֵּאתָם שְׁמָה: אֲשֶׁה בַּעֲלָה מִשְׁמָחָה. פִּי' בְּקוֹנָט' בְּבָבֶל בְּבַגְדִים [צְבֻעוֹנִים] וּבֹא"י בְּכִלֵּי פִשְׁתָן הַמְּגַדְעִין כְּדִאִיתָא בְּקַדוּשִׁין (ד' לז: נָשָׁם) וְקִשְׁיָא לר"ת דְּהִנֵּי מַלִּי בְּזִמָּן הֵיא חָבֵל בְּזִמָּן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ תָּהִים אִין שְׁמָחָה אֲלֵא בְּבִשָּׁר כְּדֹאמַר בע"פ (פְּסָחִים ד' קט. נָשָׁם) וְעוֹד אָמַר'י פ"ק דְּחִגּוּגָה (ד' ו. נָשָׁם) אִמְתַּנִּי דְּאִחֲזָה קָטָן כֹּל שְׁאִינוּ יָכוֹל לֶאֱחֹז בִּידוֹ [שֶׁל אֲבִיו] לַעֲלוֹת מִירוּשָׁלַם לְהַר הַבַּיִת עַד הִכָּא מֵאִן אִתְּהַ וּמַשְׁעֵי עַד הִכָּא מַחֲזִיבָה אִמְהַ בְּשִׁמְחָה מִשְׁמַע שְׁזִיקוּקָה לַעֲלוֹת מִשּׁוּם שְׁלָמִי שְׁמָחָה וּמִפְּרַשׁ ר"ת בַּעֲלָה מִשְׁמָחָה שְׁהַחִיב עַל בַּעֲלָה וְלֹא עָלִיָּה לְפִיכָךְ לֹא קַרְינָא בֶּהּ וּבֹאת שְׁמָה וְהֵא דְּקֹאמַר בְּחִגּוּגָה דְּמַחֲזִיבָה אִמְהַ מִשּׁוּם בַּעֲלָה

וְלֹא מִשּׁוּם הִיא וּמִיּוֹה אֲשֶׁכַּחֵן בְּפֶסַחִים פ' אֲלוֹו דְּבָרִים (פְּסָחִים ד' עא.) אִפִּי' בְּזִמָּן שְׁבַהמ"ק תָּהִים הִיכָּא דְּלֹא אִפְשָׁר מִשְׁמָחָה בְּכַסּוּת נִקְיָה וַיִּין יֵשׁוּן כְּגוֹן הִיכָּא דְּחָל יו"ט רֵאשׁוֹן שֶׁל חַג לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת דְּבַעֲיָנוּ זְבִיחָה בְּשַׁעַת שְׁמָחָה:

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

שְׁהִיָּה חוּלָה בעֲצָרָת. דְּפֶסוּל לְהַקְרִיבָה דְּתַנּוּן וּמִזְהָם וּבְפָרָק כֹּל הָאֶסְנָרִים (תּמוּרָה דף מא.) זְקוֹן חוּלָה שְׁהִיָּה חוּלָה הַנִּלְד: כֹּל הִיכָּא שְׁהִיָּה חוּלָה בְּעֲצָרַת. רַב אֲשִׁי אָמַר: מֵאִי "וְאִכְלֶנּוּ וְלָדָה שְׁלָמִים בְּחֻגִּי" דְּקַתְנִי — חַג הַשְּׁבוּעוֹת. וְאִידֶּה: כֹּל הִיכָּא דְּתַנִּי פֶּסַח, תַּנִּי עֲצָרַת. ^[א]אָמַר רַבָּא: כִּיּוֹן שְׁעָבְרוּ עָלָיו שְׁלֹשָׁה רַגְלִים, בְּכָל יוֹם וַיּוֹם עוֹבֵר בִּיָּבֵל תַּאֲחַר". מִיתִיבִי: אֶחָד בָּכוֹר, וְאֶחָד כֹּל הַקֹּדָשִׁים, כִּיּוֹן שְׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶם שָׁנָה בְּלֹא רַגְלִים, רַגְלִים בְּלֹא שָׁנָה — עוֹבֵר בִּיָּבֵל תַּאֲחַר". וְהֵאִי מֵאִי תִיּוּבְתִיָּה? אָמַר רַב כְּהֵנָּא: מֵאִן דְּקֹא מוֹתִיב — שְׁפִיר קֹא מוֹתִיב: מִפְּדִי תַנָּא אֲלֹאִוי קֹא מְהֵדַר, לִיתַנִּי: בְּכָל יוֹם וַיּוֹם עוֹבֵר בִּיָּבֵל תַּאֲחַר". וְאִידֶּה — תַנָּא לְמִיקְבָּעִיָּה בְּלֹאֹו קֹא מְהֵדַר, בְּלֹאִוי יְתִירִי לֹא קֹא מְהֵדַר. ^[ב]גּוּפָא: אֶחָד בָּכוֹר וְאֶחָד כֹּל הַקֹּדָשִׁים, כִּיּוֹן שְׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶם שָׁנָה בְּלֹא רַגְלִים, רַגְלִים בְּלֹא שָׁנָה — עוֹבֵר בִּיָּבֵל תַּאֲחַר". בְּשִׁלְמָא רַגְלִים בְּלֹא שָׁנָה מִשְׁכַּחַת לֵה, אֲלֵא שָׁנָה בְּלֹא רַגְלִים הִכִּי מִשְׁכַּחַת לֵה? הַנִּיחָא לְמֵאִן דְּאִית לִיָּה כְּסַדְרִין, מִשְׁכַּחַת לֵה. אֲלֵא לְמֵאִן דְּלִית לִיָּה כְּסַדְרִין, הִיכִי מִשְׁכַּחַת לֵה? ^[ג]בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי מִשְׁכַּחַת לֵה בְּשָׁנָה מַעוּבָרַת. דְּתַנָּיָא: "שָׁנָה תְּמִימָה", רַבִּי אוֹמַר: מוֹנָה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשָׁשִׁים וַחֲמִשָּׁה יוֹם כְּמַנּוּן יְמוֹת הַחֲמָה, בִּיָּוַחְכְּמִים אוֹמְרִים: מוֹנָה שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשׁ מִיּוֹם לַיּוֹם, וְאִם גַּתַּעֲבָרָה שָׁנָה — גַּתַּעֲבָרָה לוֹ. מִשְׁכַּחַת לֵה לְרַבִּי דְּאִקְדָּשֶׁה בְּתַר חַג הַמִּצּוֹת, דְּכִי מְטָא שִׁילְהִי אֲדָר בְּתַרְאָה — שָׁנָה מְלִצָּא, רַגְלִים לֹא מְלוּ. אֲלֵא לְרַבֵּנוּ, הִיכִי מִשְׁכַּחַת לֵה? ^[ד]כְּדַתְנִי רַב שְׁמַעְיָה: עֲצָרַת פְּעָמִים חֲמִשָּׁה, פְּעָמִים שִׁשָּׁה, פְּעָמִים שְׁבַעַה. הֵא כִּיצַד? שְׁנִיָּהן מְלִאִין — חֲמִשָּׁה, שְׁנִיָּהן חֲסִרִין — שְׁבַעַה, אֶחָד מְלֹא וְאֶחָד חֲסַר — שִׁשָּׁה. ^[ה]וּמֵאִן תַנָּא דְּפִלִּיג עָלֶיָּה דְרַב שְׁמַעְיָה — אַחֲרִים הִיא. דְּתַנָּיָא, אַחֲרִים אוֹמְרִים: אִין כִּין עֲצָרַת לַעֲצָרַת, אִין כִּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֲלֵא אַרְבָּעָה יָמִים בְּלַבַּד. וְאִם הִיתָה שָׁנָה מַעוּבָרַת — חֲמִשָּׁה. בַּעֲי רַבִּי זִירָא: יוֹרֵשׁ, מֵהוּ בִיָּבֵל תַּאֲחַר"? כִּי תַדוֹר גְּדַר" אָמַר רַחֲמֶנָּא, וְהֵא לָא גְדַר, אוּ דְלִמָּא: "וּבֹאתָ שְׁמָה וְהַבֵּאתָם שְׁמָה", וְהֵא מִיַּחֲיִיב. תָּא שְׁמַע: דְּתַנִּי רַבִּי חֲזִיָּא — "מַעֲמָה", פָּרָט לְיוֹרֵשׁ. וְהֵאִי "מַעֲמָה" מִיבַעֲי לִיָּה, זֶה לְקַט שְׁכַחַהּ וּפֹאָה! קָרִי בִיָּה "עַמָּה", וּקְרִי בִיָּה "מַעֲמָה". בַּעֲי רַבִּי זִירָא: אֲשֶׁה, מַה הִיא בִּיָּבֵל תַּאֲחַר"? מִי אֲמַרְיָנוּ: הֵא לֹא מִיַּחֲיִיבָא בְּרֹאִיָּה, אוּ דְלִמָּא הֵא אִיתָה בְּשִׁמְחָה? אָמַר לִיָּה אַבְיִי: וְתִיפּוּק לִיָּה דְּהֵא אִיתָה בְּשִׁמְחָה. וּמִי אָמַר אַבְיִי הִכִּי? וְהָאִמַר אַבְיִי: אֲשֶׁה — בַּעֲלָה מִשְׁמָחָה! לְדִבְרִיו דְּרַבִּי זִירָא קֹאמַר. אִיבַעֲיָא לָהּ: בָּכוֹר, מֵאִימְתִי מוֹנִין לוֹ שָׁנָה? אַבְיִי אָמַר: מִשְׁעָה שְׁנוּלָה, רַב אַחָא בַר יַעֲקֹב אָמַר: מִשְׁעָה שְׁנוּרָאָה לְהַרְצָאָה. "וְלֹא פְּלִיגִי: הֵא בְּתָם,

הֵא

עֲצָרַת וְלֹא חַג: שָׁנָה בְּלֹא רַגְלִים לְקַמְהַ מִפְּרַשׁ: לְמַקְבָּעָה בְּלֹאֹו קֹא מְהַדַּר לְהוֹדִיעָךְ כֹּל צַי זְמַן הַתַּחֲלַת כֹּל תַּאֲחַר שְׁבוּ: אֲלֹאִוי יְתִירִי לֹא מְהַדַּר לְהוֹדִיעָךְ לֶאֱוִין הַרְבִּים שְׁבוּ: הַנִּיחָא לְמֵאִן דְּבַעֲי כְּסַדְרִין מִשְׁכַּחַת לֵה דַּעֲבָרָה שָׁנָה וְלֹא עָבְרוּ רַגְלִים כְּסַדְרִין וְלַמְדָךְ דְּכִיּוֹן דַּעֲבָרָה שָׁנָה אַע"פ שֶׁלֹּא עָבְרוּ רַגְלִים כְּסַדְרִין חֵיב וְסַבַּר לֵה כַר"ס בְּחֻזָּא וּפְלִיג עָלֶה בְּחֻזָּא: בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי דְּאִמַר חֲדַשׁ הַעֲבוּר אִינוּן מִן הַשָּׁנָה חוּץ מִי"א יוֹם שְׁשַׁנַּת חֲמָה יַתַּרָה עַל הַלְבָנָה מִשְׁכַּחַת לֵה בְּשָׁנָה מַעֲבָרַת: שָׁנָה תְּמִימָה הֶאֱמַנְהָ בְּבַתִּי עָרִי חוּמָה מוֹנָה שס"ה יָמִים וְאִפִּי' בְּשָׁנָה פְּשׁוּטָה וְאִף בְּשָׁנָה מַעֲבָרַת כִּיּוֹן שַׁעֲבְרוּ ג' מֵאוֹת וְשָׁשִׁים וַחֲמִשָּׁה יָמִים מִשְׁמַכְרָה נֶחֱלָט לוֹ: מִיּוֹם לַיּוֹם מַט"ו בְּנִסָן לְחִמְשָׁה עֶשֶׂר בְּנִסָן אִם מְכָרָה בַט"ו בְּנִסָן גַּתַּעֲבָרָה לוֹ לְמוּכַר וְעַל כִּרְחוּ שֶׁל לִוְחָח אִינוּ נֶחֱלָט עַד שְׁנִינַע ט"ו בְּנִסָן: בְּתַר חַג הַמִּצּוֹת בְּתוּךְ הַרְגֵּל וְאִית דְּאִמְרִי לְאַחַר הַרְגֵּל וְשִׁלְי אֲדָר בְּתַרָא לֹאֹו דְּוָקָא אֲלֵא דְּוָקָא אֲלֵא לְאַחַר שְׁנִצָּא אֲדָר הָאִמַר: שָׁנָה מְלִיצָא ג' מֵאוֹת וְשָׁשִׁים וַחֲמִשָּׁה יָמִים: פְּעָמִים שִׁשָּׁה שְׁהוּא שִׁשָּׁה בְּסִינּוּן יוֹם הַחֲמִשָּׁים לַעֲמַר: שְׁנִיָּהם מְלֹאִים יְסָן וְאִירִי הָרִי ט"ו יָמִים מִנִּסָן וְל' דְּאִירִי מְלֹא לֵהוּ חֲמִשִּׁים בְּחִמְשָׁה בְּסִינּוּ: אִי' מְלֹא כּוִי וּמִשְׁכַּחַת לֵה שָׁנָה בְּלֹא רַגְלִים כְּגוֹן שְׁנִיָּהם מְלֹאִים וְאִרַע עֲצָרַת בֶּהּ' בְּסִינּוּ וְהַקְדִּישָׁה לְמַחֲרַת בּוֹ' בְּסִינּוּ וְלַשָּׁנָה הַבֵּאָה הִיו שְׁנִיָּהן חֲסִרִים וְאִרַע עֲצָרַת בּוֹ' בְּסִינּוּ וְהַשָּׁנָה מְלֹאָה בְּיוֹם ו' בְּסִינּוּ מַשְׁהַקְדִּישָׁה וְעַדִין לֹא עָבַר עֲצָרַת עָלֵינוּ: מֵאִן תַנָּא כּוִי ת"ק דְּלֹא אִזְרִי בְּשָׁנָה בְּלֹא רַגְלִים: אֲלֵא ד' יָמִים קַסְבְּרִי לַעוֹלָם כֹּל חֲדָשִׁי הַשָּׁנָה אֶחָד מְלֹא וְאֶחָד חֲסַר וְאִין מַעֲבָרִין וְאִין מַחֲסִרִין שׁוּם חֲדָשׁ לַצֶּדֶךְ וְהִיּוּא לֵה שָׁנָה שַׁנ"ד יָמִים גַּמְצָאִת כֹּל הַשָּׁנָה שְׁבוּעִים שְׁלָמִים חוּץ מַר' הַיָּמִים וְהֵן הַדּוּחִין קִבְעוּת הַשָּׁנָה מַקְבִּיעוּת חֲבָרְתָּה: וְאִם הִיתָה שָׁנָה מַעֲבָרַת חֲמִשָּׁה קַסְבַּר חֲדָשׁ עָבוּר לַעוֹלָם חֲסַר וְאִינוּ דוּקָה אֶת הַמוֹעֲדוֹת אֲלֵא יוֹם אֶחָד שְׁהוּא יַתַּר עַל ד' שְׁבוּעוֹת: יוֹרֵשׁ מֵהוּ בְּכָל תַּאֲחַר עַל גְּדַר אֲבִיו: קָרִי בֶה עֲמָךְ וּמַעֲמָךְ וְדָרִישׁ בֶּה תַרְבּוּ דַּעֲמָךְ מִשְׁמַע לִיָּה חֲלָקוּ שֶׁל עָנִי וּמִי יִתְרָא לְמַעוּטֵי יוֹרֵשׁ: מִי אָמַר'י הֵא לֹא מַחֲזִיבָא בְּרֹאִיָּה דְּכְתִיב (דְּבָרִים טו) כֹּל זְכוּרְךָ וַיִּבִין דְּלֹא מַחֲזִיבָא לְמַסַּק לֹא שִׁנֶּךְ בֶּה זְמַן רַגְלִים לְבָל תַּאֲחַר אוּ דְלִמָּא מַחֲזִיבָא לְמַסַּק מִשּׁוּם שְׁמָחָה דְּכְתִיב (סֵם) גַּשְׁמַחַת בַּחֲגֹךְ וְאָמַר מַר (פְּסָחִים ד' קט.) בְּזִמָּן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ תָּהִים אִין שְׁמָחָה אֲלֵא בְּבִשָּׁר שְׁלָמִים שְׁנִלְאִמַר חֲבָחַת שְׁלָמִים וְאִכְלַת שֵׁם (וְאִכְלַת) וְשִׁמְחָת: בַּעֲלָה מִשְׁמָחָה בְּבָבֶל בְּבִגְדִי צְבֻעוֹנִין בֹּא"י בְּבִגְדִי פִשְׁתָן הַמְּגַדְעִים הִכִּי אִיתָא בְּקַדוּשִׁין (ד' לז:): הֵא בְּתָם דְּקֹאִי לְהַרְצָאָה מִשְׁנַקְרָא לְהַרְצָאָה:

 מסורת הש"ס

א תוספתא ערכין; תמורה יח;; תוספתא בבורות
ב שבועות לד; חולין נב:
ג יומא סה;; ערכין לא:
ד לקמן טי; ערכין ט:
ה סוכה נד;; תוספתא ערכין; שבת פז; ערכין טז; לקמן כ.

 גליון הש"ס

גמ' אמר רב כהנא מאן דקא מוטיב. בעין זה שבת ככג ע"א
כחובות יח ע"א:

רש"י ד"ה בתר חג המצות וכו' ושוילוי אדר בתרא לאו דוקא.
עיון יומא סז ע"א
בתי" ד"ה דתניא:

 תורה אור השלם

ואם לא ינאל צד-מלאת לו שנה תמימה וקם הפות אשר-פעיר אשר- [לו] (ולא) חמה לצמיחת לקנה אתו לדרתיו לא יצא ביבל [ויקרא כה, ל]

בי-תדר נָזַר ליהנה אֱלֹהִיך לא תאחר לשלמו כי-דרש ידךשנו יהנה אֱלֹהִיך מעמד וקנה בך חטא [דברים כג, כב]

כי אם-אֵל-הַמָּקוֹם אשר-יבחר יהנה אֱלֹהִיכֶם מקל-שבטיכֶם לשום את-שְׁמוֹ שֵׁם לְשִׁכְנו תדרשו וְבֹאתָ שְׁמָה [דברים יג, ה]

שור או-כֶּשֶׂב או-עֹז כי ינלד וקנה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלָאָה ירצה לקרבו אשה ליתנה [ויקרא כב, כז]

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

בַּעַל מוֹס שְׁנוֹלֵד בַּמוֹמו וְעוֹמֵד לְשַׁחַט בַּחוּץ מִיּוֹם שְׁנוֹלֵד הוּא רָאִי לִבְךָ וּמוֹנִין לוֹ

מִשְׁנוֹלֵד: מִי מִצִּי אֶבֶל לֹה בְּיוֹם שְׁנוֹלֵד דְּלִמָּא נָפַל הוּה וְאִין שְׁחִיטָה מְטַרְתּוּ עַד שְׁיִסְהָה שְׁמוּנָה יָמִים דְּשׁוּב נָפַק לִיה מִכָּלִל נָפַל דְּתַנְיָא (שָׁבִית ד' קל"ה:) רָשָׁב"ג אוֹמַר כָּל שְׁסֵהָה שְׁלָשִׁים יוֹם בְּאֶזְס אִינוּ נָפַל וּבִבְהֵמָה שְׁמוּנָה יָמִים: לְחַגְשִׁים לְמַנָּן חֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה: לְעִבּוּרִין קֹא ס"ד לִשְׁב ב"ד וְלַעֲזָן אִם הַשָּׁנָה הִבָּאָה גְרִיכָה לְהִתְעַבֵּר: וְלִתְרוּמַת שְׁקָלִים לְהַקְרִיב רֹאשֹׁן קֶרֶבּנוֹת הַלְקוּחִים מִתְרוּמַת קָפוֹת

שֶׁל שְׁקָלֵי שָׁנָה ז': אִף לְשִׁכּוּרִית בָּתִּים הַמְשַׁכְּרִי בֵּית לְחִבְרו וְאִמַר לְשָׁנָה ז' כָּלִתָּה שְׁנֵתוּ בְּחֹדֶס בְּנִסָן וְאִפִּי לֹא דַר בּו אֶלֶף חֲדָשׁ אֶחָד: הַחֲדָשׁ הוּא לָכֵס וּמַנְלָן דְּנִיסָן דְּכַתִּיב וַיִּקְחוּ לָהֶם סֶה לְפֶסַח וְכַתִּיב קֹרֵא אַחֲרֵינָא שֶׁהִפְסַח בַּחֲדָשׁ הָאֶבִּיב שִׁגַּשׁ בּו אֶבִּיב שֶׁהִתְבֹּאֵה בְּכִירָה בּו לְהוֹיֵת מִבְּשִׁלַּת בְּגִמַר בַּשּׁוֹלָה: בְּעִינָא אֶבִּיב וְלִיכָא שְׁכֵבֵר גְּמִמָּה מְנִיסָן וְאִי אִיכָא זֶרְעָא אִפִּילָה אִין זֶה בְּפִיר אֶלֶף אִפִּיל: וְאִימָא אֲדַר דְּאִיכָא זֶרְעָא חֲרָפָא הַמִּתְבַּכֵּר מֵאֲדַר: רַב אֶבִּיב שְׁהִי רַב תְּבוּאוֹת

מִתְבַּכְּרוֹת בּו: שִׁגַּשׁ בּו אִסִּיפָה שְׁמַכְנִיסָן בּו פִּירוֹת לְבִית מַפְנִי הַגָּשָׁמִים וְכָל הָקוּץ הֵן עֲשׂוּיֹת גְּדִישִׁין לִיבֶשׁ: רֹאשֹׁן לְמַלְחָה לְמַעֲשֵׂה הַסֵּן: וְתַנָּא דִּידָן דְּלֹא תַנָּא בְּמַתְנִי ר"ה לְחַגְשִׁים: עֲבוּרִים מְנִיסָן מְנִינָן בְּתַמִּיָּה וְכִי רָשָׁאין ב"ד לִשְׁב וְלַעֲזָן בְּצִרְכֵי עֲבוּר ר"ה בְּנִיסָן: אִין מַעֲבְרִין אִין מַעֲיִנָן בְּצִרְכֵי צְבוּר לְהוֹדִיעַ לְגוּלָּה שְׁעִבְרוּ בֵּית דִּין אֵת הַשָּׁנָה שְׁלֹא יִסְתַּכַּח הַדָּבָר עַד אֲדַר הִבָּא: אֶבֶל מַפְנִי הַחֹמֶק שְׁמַפְחִידִין שְׁלֹא יִנָּרוּ נִכְרִים מִלִּשְׁב ב"ד אוּ שְׁצַרְיָן הַנְּטִיל לְחֹצֵר הַמְּלָךְ וְאִין מַעֲבְרִין אֲח"כ וְרַחַה נְטִיל בְּדִאֲמַר בְּסִנְהֶדְרִין (דף יא.): וְאֵעֵפ"כ אִין מַעֲבְרִין אֶלֶף אֲדַר אִין מוֹסִיפִין חֲדָשׁ עַל הַשָּׁנָה אֶלֶף אֲדַר דְּכַתִּיב שְׁמוּר אֵת חֲדָשׁ הָאֶבִּיב חֲדָשׁ הַסִּמּוֹן לְאֶבִּיב עֲבַר שְׁיִבּוּא אֶבִּיב בְּזַמְנוֹ: הַפְּסַקַת עֲבוּרִין שְׁכִין שְׁקֻדָּשוּ אֵת הַחֲדָשׁ לָשֵׁם נִיסָן פְּסָקָה שָׁנָה שְׁעִבְרָה מַלְהוּיֹת מַעֲבַרְתָּ עוֹד שְׁאִין רָשָׁאין לַעֲשׂוֹת נִיסָן אֲדַר שְׁכֵבֵר נִכְנָסָה שָׁנָה אַחֲקַת לַעֲנָן עֲבוּר: הִם הַעִידּוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ ור' פְּתִיָּים שְׁמַעֲבָרִים אֵת הַשָּׁנָה כָּל אֲדַר אִם רָאוּ ב"ד לֹאֲחַר הַפּוּרִים שֶׁהַשָּׁנָה גְרִיכָה לְהִתְעַבֵּר מַעֲבְרִין אוֹתָהּ: שְׁהוּ אוֹמְרִים עַד הַפּוּרִים לְפִי שְׁהוּ חֲכָמִים אוֹמְרִים שְׁאִין מַעֲבְרִין אֲח"כ וְנִשְׁאֲבוּ בְּדָבָר לִפְנֵי הַפּוּרִים לִבְךָ הַזֶּקֶקוּ לַעֲלוֹת ז': אִתִּי גִזְלוּנִי בְּחִמָּן שְׁכֵבֵר מִן הַפּוּרִים וְאִלָּךְ הַתְּחִילוּ הַדְּקָשִׁים לְהֵרֵשׁ בְּרָפִים בְּהִלְכֵי הַפֶּסַח הַזֶּקֶקוּ הַשּׁוּמְעִים לַעֲשׂוֹת פֶּסַח לְסוּף ל' יוֹם וְאִם יַעֲבְרוּ ב"ד אֵת הַשָּׁנָה לֹא יִתְקַבְּלוּ דְבָרֵי גְלוּחֵי ב"ד לְשׁוּמְעִין לְחַחוֹת אֵת הַפֶּסַח שְׁכֵבֵר שְׁמַעוּ מִן הַדְּקָשָׁנִי: בְּהַפְסָח' לֹא קֹא מִיִּירֵי בְּרָאשֵׁי שָׁנִים דִּהִפְסָקָה לֹא קֹא מִיִּירֵי: חֲדָשׁ בְּחֻדָּשׁוֹ לְחַדָּשֵׁי חֲדָשֵׁי יִתְקַרֵּא לְדָקָה:

הָא בְּבַעַל מוֹס. בַּעַל מוֹס מִי מִצִּי אֶכִּיל לִיהָ? דְּקָיִם לִיהָ בִּיהָ שְׁכָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו. תַּנּוּ רַבְּנָן: בְּאַחַד בְּנִיסָן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְחֲדָשִׁים, וְלַעֲיּוּבּוּרִין, וְלִתְרוּמַת שְׁקָלִים. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים: אִף לְשִׁכּוּרֹת בָּתִּים.^(א) לְחֲדָשִׁים מְנָלָן — דְּכַתִּיב: "הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים רֹאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה. דְּבָרוּ אֶל כָּל עַדַּת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעִשׂוֹר לַחֲדָשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבִית אֲבוֹת שֶׁה לְבִית. וְהָיָה לָכֶם לְמַשְׁמֶרֶת עַד אֲרַבְּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֲדָשׁ הַזֶּה וְשִׁחַטוּ אוֹתוֹ וּגו'". וְכַתִּיב: "שְׁמוּר אֵת חֲדָשׁ הָאֶבִּיב", אִיזְהוּ חֲדָשׁ שְׁיִשׁ בּו אֶבִּיב, הֲוִי אוֹמַר — זֶה נִיסָן, וְקָרִי לִיהָ רֹאשׁוֹן. וְאִימָא אִיִּיר? בְּעִינָא אֶבִּיב, וְלִיכָא. וְאִימָא אֲדַר? בְּעִינָא רוּב אֶבִּיב, וְלִיכָא. מִיִּדִּי "רוּב אֶבִּיב" בְּתִיב? אֶלֶּא אֲמַר רַב חֲסִדָא, מֵהֵכָּא: "אִךּוּ בַּחֲמָשָׁה עָשָׂר יוֹם לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַסְפִּכֶם אֵת תְּבוּאוֹת הָאָרֶץ", אִיזְהוּ חֲדָשׁ שְׁיִשׁ בּו אִסִּיפָה, הֲוִי אוֹמַר — זֶה תִּשְׂרִי, וְקָא קָרִי לִיהָ "שְׁבִיעִי". וְאִימָא מְרַחֲשׁוֹן, וּמֵאִי "שְׁבִיעִי" — שְׁבִיעִי לְאִיִּיר? בְּעִינָא אִסִּיָּה, וְלִיכָא. וְאִימָא אֲלוּל, וּמֵאִי "שְׁבִיעִי" — שְׁבִיעִי לְאֲדַר? בְּעִינָא רוּב אִסִּיָּה, וְלִיכָא. מִיִּדִּי "רוּב אִסִּיָּה" בְּתִיב? ^(ב) אֶלֶּא אֲמַר רַבִּינָא, דְּבָר זֶה מִתּוֹרַת מֹשֶׁה רַבִּינוּ לֹא לְמַדְנּוּ, מַדְבְּרִי קִבְּלָה לְמַדְנּוּ: "בְּיוֹם עָשָׂרִים וָאַרְבָּעָה לַעֲשֹׁתִי עָשָׂר חֲדָשׁ הוּא חֲדָשׁ שְׁכָט". רַבָּה בַר עוֹלָא אֲמַר מֵהֵכָּא: "וַתִּלְקַח אֲסֹתָר אֶל הַמֶּלֶךְ אַחֲשֻׁרוּשׁ אֶל בֵּית מַלְכוּתוֹ בַּחֲדָשׁ הָעֲשִׂירִי הוּא חֲדָשׁ טִבֵּת". רַב כְּהֵנָּא אֲמַר מֵהֵכָּא: "בְּאַרְבָּעָה לַחֲדָשׁ הַתְּשִׁיעִי בְּכִסְלוֹ". רַב אַחָא בַר יַעֲקֹב אֲמַר מֵהֵכָּא: "וַיִּקְרָאוּ סוּפְרֵי הַמֶּלֶךְ בְּעַת הַהִיא בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי הוּא חֲדָשׁ סִיוָן". רַב אֲשִׁי אֲמַר מֵהֵכָּא: "הַפִּיל פּוּר הוּא הַגּוּרְל לִפְנֵי הַמָּן מִיּוֹם לְיוֹם וּמַחֲדָשׁ לַחֲדָשׁ שָׁנִים עָשָׂר הוּא חֲדָשׁ אֲדַר". וְאַיְבָּעִית אִימָא, מֵהֵכָּא: "בַּחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן הוּא חֲדָשׁ נִיסָן". וְכוּלְהוּ, מֵאִי טַעְמָא לֹא אֲמַרִי מֵהֵאִי? דְּלִמָּא מֵאִי "רֹאשׁוֹן" — רֹאשׁוֹן לְמִילְתִּיהָ. וְתַנָּא דִּידָן — בְּשָׁנִים קַמִּיִּירִי, בַּחֲדָשִׁים לֹא קַמִּיִּירִי.^(א)וְלַעֲיּוּבּוּרִין לַעֲיּוּבּוּרִין מְנִיסָן מְנִינָן? וְהַתְּנָא: אִין מַעֲבְרִין הַשָּׁנָה לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְאִם עִיבְרוּהָ — אִינָּה מַעוּבְּרַת. אֶבֶל מַפְנִי הַדְּחָק — מַעֲבְרִין אוֹתָהּ אַחֲרֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה מִיָּד. וְאִךּוּ עַל פִּי כּוֹ, אִין מַעֲבְרִין אֶלֶּא אֲדַר.^(ב) אֲמַר רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק: מֵאִי עִיבּוּרִין — הַפְּסַקַת עִיבּוּרִין. דְּתַנּוּ: הֵן הָעִידּוּ שְׁמַעֲבְרִין הַשָּׁנָה כָּל אֲדַר. שְׁהִיו אוֹמְרִים — עַד הַפּוּרִים.^(ג)מֵאִי טַעְמָא דְּמֵאֵן דְּאֲמַר עַד הַפּוּרִים? כִּיןָן דְּאֲמַר מָר: שׁוּאֲלִין בְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח קוּדָם לְפֶסַח שְׁלָשִׁים יוֹם, אֵתִי לְזִלְזוּלִי בַּחֲמִי. וְאִידָּהּ — מִידַע יָדִיעַ דְּשִׁתָּא מַעֲבַרְתָּא בַּחוּשְׁבָּנָא תִּלְיָא מִלְתָּא, וְסָבְרִי: חוּשְׁבָּנָא הוּא דְּלֹא סָלִיק לְהוּ לְרַבְּנָן עַד הָאִידְנָא. וְתַנָּא דִּידָן? בְּהַתְּחִלָּה קַמִּיִּירִי, בְּהַפְּסָקָה לֹא קַמִּיִּירִי.^(א)וְלִתְרוּמַת שְׁקָלִים. מְנָלָן? אֲמַר רַבִּי יֹאשִׁיָּה, אֲמַר קֹרָא: "זֹאת עוֹלַת חֲדָשׁ בַּחֲדָשׁוֹ לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה" — אֲמָרָה תוֹרָה: חֲדָשׁ וְהִבָּא קֶרֶבָן מִתְרוּמָה חֲדָשָׁה. וְגִמְרִי "שָׁנָה" "שָׁנָה" מְנִיסָן, דְּכַתִּיב: "רֹאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה". וְלִגְמוּר "שָׁנָה" "שָׁנָה" מִתִּשְׂרִי, דְּכַתִּיב: "מִרֹאשִׁית הַשָּׁנָה!" דְּגִין שָׁנָה שְׁיִשׁ עֲמָה חֲדָשִׁים מִשָּׁנָה שְׁיִשׁ עֲמָה חֲדָשִׁים, וְאִין דְּגִין שָׁנָה שְׁיִשׁ עֲמָה חֲדָשִׁים מִשָּׁנָה שְׁאִין עֲמָה חֲדָשִׁים. "אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר שְׁמוּאֵל: קֶרֶבּנוֹת צְבוּר הִבָּאִין בְּאַחַד בְּנִיסָן — מַצּוּה לְהִבְיָא מִן הַחֲדָשׁ. וְאִם הִבִּיא מִן הַיָּשָׁן — יָצָא, אֶלֶּא שְׁחִיסַר מַצּוּה.^(א) תַּנְיָא גַּמִּי הַכִּי: קֶרֶבּנוֹת צְבוּר הִבָּאִין בְּאַחַד בְּנִיסָן — מַצּוּה לְהִבְיָא מִן הַחֲדָשׁ, וְאִם הִבִּיא מִן הַיָּשָׁן — יָצָא, אֶלֶּא שְׁחִיסַר מַצּוּה. וַיַּחֲדִיד שְׁהַתְּנַדֵּב מִשְׁלוֹ — כְּשִׂרִין, כְּלָכַד שְׁיִמְסֶרֶם לַצְבוּר. פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתַיִמָּא: לִיחּוּשׁ שְׁמָא

לֹא

לֹא מַשְׁעַת הִרְצָאָה וְאִין לְזַקְזַק מִכָּכָא שְׁיִהָיֶה שֶׁךְ כַּל תֵּאֲחַר בְּנִתְיָנָה לְכַהֵן דְּהִכָּא לַעֲנָן לְהִאֲכִילוּ בַּתוֹךְ שְׁנֵתוּ דְּצַרְיָן בְּדִאִיתָא פֶּרֶק [עַד בְּמָה] (בְּכוֹרוֹת דף כו:): מַדְבְּרִי קִבְּלָה לְמַדְנּוּ. לֹא מִצִּי לְמִינָף מִכָּכָא מַנְיָה כָּלִל אִם לֹא נֹאמַר שְׁהִימָה קִבְּלָה בְּיָדָם סָדַר שְׁמוֹת הַחֲדָשִׁים זֶה אַחֲרֵי זֶה וְהָכִי אֲמַר בִּירוּשָׁלַּיִם שְׁמוֹת הַחֲדָשִׁים עָלוּ בְּיָדָם מִכְּבֵּל בְּרָאשׁוֹנָה בְּיִרְחָ הָאִיתְּנִים שְׁבוּ נוֹלְדוּ אֲבוֹת בְּיִרְחָ בּוֹל שְׁבוּ כָּל הָעוֹלָם נוֹבֵל וְהֶאֱרָן עֲשׂוּיָה בּוֹלוֹת בּוֹלוֹת שְׁבוּ בּוֹלִים לְבִהֵמָה בְּבִתְיָהֶם בְּיִרְחָ זִין שְׁבוּ זִין הִאֲלִינוּת מִכָּכָא וְאִלָּךְ וְהִי בַּחֲדָשׁ נִיסָן שְׁנַת עֲשָׂרִים וְהִי בַּחֲדָשׁ כִּסְלוּ שְׁנַת עֲשָׂרִים בַּחֲדָשׁ הָעֲשִׂירִי הוּא חֲדָשׁ טִבֵּת: בְּשָׁנִים קֹא מִיִּירִי. וְקִשְׁיָא דִּהָא קֹא אֲמַר לְרַבְּלִים וְאִמַר לְעִיל כִּיןָן שְׁעִבְרָה עָלֵי שָׁנָה בְּלֹא רַבְּלִים וְרַבְּלִים בְּלֹא שָׁנָה י"ל מִכָּל מָקוֹם בַּחֲדָשִׁים לֹא קֹא מִיִּירִי: הִם הַעִידּוּ. מַשְׁנֶה הִיא בְּעִדָּוִית (פ"ו מִשְׁנֶה ז') ופ"ו' דְּסִנְהֶדְרִין (ד' יב: גֵּס) גְּבִי עֲבְרוּהַ בְּיוֹם ל' שֶׁל אֲדַר דְּאֲמַר רַב נַחֲמָן מַעֲבַר וְקוּדוֹשׁ וּמַקְשִׁי לִיה רַבָּא מַכְזִי מַפּוּרִים לְפֶסַח תִּלְתָּין יוֹמִין הִיוּ וּמַפּוּרִים דְּרָשִׁין בְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח וְכִי מַטִּי רִישׁ יִרְחָא וּמִקְרָקִים לְהַי אִתִּי גִזְלוּנִי ה"נ ה"מ לְאַקְשׁוּנִי אִתְּמַתְנִין דְּעִדָּוִית: בְּהַפְּסָקָה לֹא קֹא מִיִּירִי. לַחֲמָן (רֹאשׁ הַשָּׁנָה ד' יב.) גְּבִי אֶחָד בַּתְּשַׁרִי ר"ה לִירִיקוֹת וְלֹא חֲתַנִּי לְגִדְרִים בְּדַקְתַּנִּי בְּבִרְיָתָא מִשּׁוֹם דְּמַתְנִיתִין בְּהַפְּסָקָה לֹא קֹא מִיִּירִי: מִרְאשִׁית הַשָּׁנָה. לַחֲמָן (רֹאשׁ הַשָּׁנָה ד' ח.) אֲמַרִין קִזָּה תִּשְׂרִי: שְׁמָא לֹא יִמְסֶרֶם יָפָה יָפָה . פְּלוּגְתָּא דְּתַנְיָא הִיא בְּסוּף פֶּרֶק הַבֵּית וְהָעֲלִיָּה (ב"מ ד' קיח.) גְּבִי שׁוּמְרֵי סְפִיחִים בְּשַׁבִּיעִית אִי מִתְּנַגֵּב שׁוּמַר חָנֹס וּקְצַת תַּמָּה דְּפָרִיךְ הִבָּא פְּשִׁיטָא בְּמִלְתָּא דְּהִינָא פְּלַגְתָּא דְּתַנְיָא וְשְׁמָא יֵשׁ לְחַלְקֵי דְּהִכָּא לִיכָא לְמִיחַשׁ . כְּלִי הֵאִי כְּמוֹ בְּשׁוּמַר:

	עִין מִשְׁפָּט נֵר מִצִּוָּה

	א סמג עשין מו:
	ב מיי' פד' מהל' קידוש החודש הלי' יד:
	ג מיי' פד' מהל' קידוש החודש הלי' א:
	ד מיי' פד' מהל' קידוש החודש הלי' יד:
	ה טוש"ע או"ח סי' תכט סעי' א:
	ו סמג עשין מה:
	ז מיי' פד' מהל' שקלים הל' יא:
	ח סמג עשין מה:
	ט מיי' פד' מהל' שקלים הל' יא:
	י מיי' פח' מהל' כלי המקדש והעובדין בו הל' ז:

מסורת הש"ס
א פסיקתא רבתין; מכולתא דרבי שמעון בן יוחאי ב מגילה יג; במדבר רבה   ג סנהדרין יב; תוספתא סנהדרין   ד סנהדרין פז.   ה סנהדרין יב: ו יומא סה; לקמן ט; מגילה כט: ז יומא לה:
גליון הש"ס
תוס' ז"ה שמו וכו' ליכא למיחש כולי האי. עיין יומא לה ע"ב תוס' ד"ה ניוחש:
תורה אור השלם
שמור את־חדש האביב ועשית פסח ליהוה אלהיך כי בחדש וגו' [דברים טז, א] והנה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הבשילה, ואת־הפסח את־תבואת הארץ וגו' [ויקרא כג, לט]   ביום עשרים וארבעה לעשר־י עשר חדש הוא־חדש שבט בשנת שנים וגו' [זכריה א, ז]   ותלךח אסתר אל־המלך אחשוורוש אל־בית מלכותו בחדש העשירי הוא־חדש וגו' [אסתר ב, טז]   והנה בשנת ארבע לדרוש המלך הנה דברי־הנה אל־זכריה בארבעה וגו' [זכריה ז, א]   ויקראו ספרי־המלך בעת־ההיא בחדש השלישי הוא־חדש סיון בשלושה ועשרים וגו' [אסתר ח, ט]   בחדש הראשון הוא־חדש ניסן בשנת שנים עשרה למלך אחשוורוש וגו' [אסתר ג, ז]   ונספיקהם חצי ההין והנה לפר ושלישת ההין לאיל ורביעת וגו' [במדבר כה, יד]   החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי וגו' [שמות יב, ב]   ארץ אשר־יהנה אלהיך דרש אותה פסדי עיני יהונה אלהיך וגו' [דברים יא, יב]

	עין משפט גז מציחה

א טור חו"מ סי' שיב:

ב סמג עשין ריב:

ג מו"י פז' מהל' בכורות הל' א:

ד סמג עשין קצט, סמג עשין ריב, טוש"ע יו"ד סי' רצג סעי' א:

ה מו"י פז' מהל' תמידים ומוספין הל' ג:

ו מו"י פח' מהל' תמידים ומוספין הל' א:

ז סמג עשין ריב:

לֹא פִסִּיקָא לֵה. גְּרִיד לְהִקְדֵּק אִי הִנֵּה מְצִי לְשִׁנְיַי בְּדִמְשִׁיעַ לְקַמֵּן כִּי קָא חֲשַׁב מְצִי יָפֶה וְיָפֶה בְּלֵב שְׁלֹס: וְתַנָּא זִידֵן דְּלֹא תַנָּיא בְּמַתְנִי: פִּנּוֹן דְּקַתְנִי אִם הִבִּיא יִצָּא — לֹא פִסִּיקָא לֵיהּ. ^(א)וַיֵּשׁ אוֹמְרִים: אָף לְשִׁכִּירוֹת בָּתִּים. תַּנּוּ רַבָּנָן: הַמְשָׁכִיר בֵּית לְחִבְרֹו לְשָׁנָה — מוֹנֶה שְׁנַיִם עֶשֶׂר חוֹדֶשׁ מִיּוֹם לְיוֹם. וְאִם אָמַר ”לְשָׁנָה זוּ”, אֲפִילוּ לֹא עָמַד אָלֹא בְּאַחַד בְּאַדָּר, פִּנּוֹן שֶׁהִגִּיעַ יוֹם אֶחָד בְּנִיסָן — עָלְתָה לוֹ שָׁנָה. וְאֲפִילוּ לְמֵאן דְּאָמַר יוֹם אֶחָד בְּשָׁנָה חֲשׁוֹב שָׁנָה — שְׁאֲנִי הֵכָא, דְּלֹא טָרַח אֵינִישׁ לְמִיגַר בֵּיתָא לְבָצִיר מִתְלַתִּין יוֹמִין. וְאִמָּא תַשְׁרִי? סָתָם כִּי אָגַר אֵינִישׁ בֵּיתָא — לְכוּלְהוּ יְמוֹת הַגָּשְׁמִים אָגַר. וְתַנָּא קַמָּא דְּבִרְיִיתָא, וְתַנָּא דִּידֵן? בְּנִיסָן נָמִי מִישְׁפָּח שְׁכִיחִי קִיטְרִי. ”בְּאַחַד בְּאַלּוּל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׁר בְּהֶמְהָ. מִנִּי — רַבִּי מֵאִיר הִיא. דְּתַנָּיא, רַבִּי מֵאִיר אוֹמַר: בְּאַחַד בְּאַלּוּל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׁר בְּהֶמְהָ. וְלִרְגָלִים. מִנִּי — רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא. אִימָא סִיפָא, רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים: בְּאַחַד בְּתַשְׁרִי. רִישָׁא וְסִיפָא רַבִּי הִיא, וְנָסִיב לָהּ אֵלִיפָא דְתַנָּאי. בְּרִגְלִים סָבַר לָהּ כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, וּבְמַעֲשֵׁר בְּהֶמָּה סָבַר לָהּ כְּרַבִּי מֵאִיר. אִי הֵכִי, אַרְבָּעָה? חֲמִשָּׁה הֻּווּ! אָמַר רַבָּא: אַרְבָּעָה לְדַבְרֵי הַפֶּלִי; לְרַבִּי מֵאִיר אַרְבָּעָה — דֵּל רְגָלִים, לְרַבִּי שְׁמַעוֹן אַרְבָּעָה — דֵּל מַעֲשֵׁר בְּהֶמְהָ. רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: אַרְבָּעָה חֲדָשִׁים וּבִהָן כַּמָּה רֹאשֵׁי שָׁנִים. ”מִיתִיבִי: שִׁשָּׁה עֶשֶׂר בְּנִיסָן — רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְעוֹמַר. שִׁשָּׁה בְּסִינֹן — רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְשַׁתִּי הַלָּחֶם. לְרַבָּא לִיתַנִּי שִׁשָּׁה, לְרַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק לִיתַנִּי חֲמִשָּׁה? ’אָמַר רַב פֶּפְא: כִּי קָא חָשִׁיב — מִיַּדִּי דְחִייל מֵאוּרְתָא. מִיַּדִּי דְלֹא חִייל מֵאוּרְתָא — לֹא קָא חָשִׁיב. וְהָרִי רְגָלִים, דְּלֹא חִיילִי מֵאוּרְתָא, וְקַחְשִׁיב! פִּנּוֹן שִׁצְרִיָּה לְאִיתוּנִי מַעֲיַקְרָא, מִיחִיב וְקֹאֵי. וְהָרִי יוֹבְלוֹת, דְּלֹא חִיילִי מֵאוּרְתָא, וְקַחְשִׁיב! רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא הִיא, דְּאָמַר: מִרֹּאשׁ הַשָּׁנָה חִייל יוֹבֵל. רַב שִׁישָׁא בְּרִיָּה דְרַב אִידִי אָמַר: כִּי קָא חָשִׁיב — מִיַּדִּי דְלֹא תְלִי בְּמַעֲשָׂה, מִיַּדִּי דְתְלִי בְּמַעֲשָׂה — לֹא קָא חָשִׁיב. וְהָרִי רְגָלִים, מִיַּדִּי דְתְלִי בְּמַעֲשָׂה, וְקָא חָשִׁיב! ”פֵּל תֹּאחֲרִי” מִמִּילָא חִייל.

וְהָרִי

הוּא בְּשִׁקְלָשׁ הַיּוֹם חֹיל [אַלְלָא] עַד שְׁתַּבָּא שְׁעָה שְׁהִיא רִאשִׁיהּ לְהִבִּיא גְדָרִים וְנִגְדּוֹת וְאִין זֹאת עַד שִׁיקְרִיב תַּמִּיד שֶׁל שַׁחַר שְׁאִין קִרְבָן קוֹדֵם לוֹ וּמַשְׁנִינִן לֵאחֲתוּי מַעֲקָרָא מַחֲיב וְקֹאִי לְהִבִּיא קִרְבָן גְּדֹו מַחֲיב: וְעוֹמַד מִשְׁעָה שְׁגַדָּר וְהִיהּ לוֹ לְהַקְרִיבוּ מַעֲרַב הַרְגֵּל וְלֹא הַקְבַּעוּ רְגָלִים לְבָל תֹּאחֲרָ לְעֵנִין הַקְרַבְתָּ קִרְבָן אֲלֹא לְעֵנִין מַחֵל עֲלֶיהּ בַּל תֹּאחֲרָ וּמֵאֲרַתָּא נָמִי חֹיל: וְהִבִּי יוֹבְלוֹת דְּקַתְנִי בְּרָאשֵׁי שָׁנִים דְּמַתְנִי דְלֹא חֹילִי אֲלֹא עַל זִזִי תְקִיעַת שׁוֹפָר דב"ד וְאִינֵהּ אֲלֹא בְּיוֹם דְּכַתִּיב בְּיוֹם הַכַּפָּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר (ויקרא כ"ה:ט'): רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל כּוֹי' לְקַמֵּן בְּבִרְקִין (ראש השנה דף ח:): מִרֹּאשׁ הַשָּׁנָה חֹיל וְאִינוּ תַלְוִי בְּתַקִּיעָה הַלֶּכֶךְ מֵאֲרַתָּא דר"ה חֹיל: דְּלֹא תַלְוִי בְּמַעֲשָׂה כְּנִיסַת רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלָהֶן אִינֵה תַלְוִי בְּמַעֲשָׂה אֲלֹא מִשְׁהִנִּיעַ הַיּוֹם הִנֵּה רֹאשׁ הַשָּׁנָה וּמִתְחַלְּשַׁת הַשָּׁנָה לְמַלְתָּה: מִיַּדִּי דְתְלִי בְּמַעֲשָׂה כְּנֹון רֹאשׁ הַשָּׁנָה דַּעֲמָר וְשַׁתִּי הֵלָּחֶם אִין הַשָּׁנָה מִתְחַלְּשַׁת לְהַתִּיר חֲדָשׁ בְּמַדִּינָה אוֹ בְּמַקְדָּשׁ אֲלֹא בְּהַקְרַבְתָּ הַעֲמָר וּכְבִּשְׁוּ עֲצַרְתָּ: וְהִבִּי רְגָלִים קָא סֻלְחָא דַּעֲתָךְ שְׁאִין בַּל תֹּאחֲרָ חֵל עַד שְׁתַּבָּא שְׁעָה הַרְאִיָּה לְהִבְאֵת קִרְבָן גְּדֹרוּ נִמְצָא שֶׁהוּא תַלְוִי בְּתַמִּיד שֶׁל שַׁחַר: מִמִּילָא קָא חֹיל מִשְׁקָלָשׁ הַיּוֹם:

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

לֹא פִסִּיקָא לֵה מְלֵתָא דְלַחֲשָׁבָה בְּרָאשֵׁי שָׁנִים: הֵכִי גְרָסִין תַּנּוּ רַבָּנָן הַמְשָׁכִיר בֵּית לְחִבְרֹו כּוֹי' וְלֹא גְרָסִין מְנַלֵּן דְלֹאוּ מִקְרָאִי וְלִיף דְּמַזְרַבָּנָן הוּא: אֲלֹא בְּאַחַד בְּאַדָּר אֲבָל בְּבַעֲר מַכִּי לֹא אֲמַרִין עָלְתָה לוֹ שָׁנָה וְזָר בָּהּ שָׁנָה שְׁלֵמָה דְּלִיפָּא לְמִימַר דְּאִדְעָתָא דִּהִהוּא שְׁתָּא אֲגָרָה דְלֹא טָרַח אִינֵשׁ לְמִיגַר בֵּיתָא לְבָצִיר מִתְלַתִּין יוֹמִין: וְאִמָּא תַשְׁרִי ר"ה לְשִׁכִּירוֹת בָּתִּים אִם לֹא עָמַד אֲלֹא בְּאַחַד בְּאַלּוּל פִּנּוֹן שֶׁהִנִּיעַ תַּשְׁרִי עָלְתָה לוֹ שָׁנָה: וּמַשְׁנִי כִי אָגַר אִינֵישׁ בֵּיתָא סְמוּךְ לְתַשְׁרִי לְכוּלְהוּ יַמִּי הַגָּשְׁמִים אָגַר: וּת"ק דְּבִרְיִתָּא דְלֹא אָמַר לְשִׁכִּירוֹת בָּתִּים: קִטְרִי עָבִים מִתְקַשְׁרִין וּגְשָׁמִים יוֹרְדִין וְהִי בִּימוֹת הַגָּשְׁמִים: וְלִרְגָלִים מִנִּי ר"ש דְּהָא אֲלַבָּה אוֹקְמַנָּא דְאִית לִיהּ כְּסָדְקָן לְבָל תֹּאחֲרָ: סִיפָא ר' אֶלְעָזָר ור"ש אוֹמְרִים בָּא' בְּתַשְׁרִי: רַבִּי הִיא הוּא אֲמַרָה לְמַתְנִי' וְנָסַב מְלֵתָה חֲדָא כַּחַד תַּנָּא וְחֲדָא כַּחַד תַּנָּא: אִי הֵכִי חַד גְּבִרָא אֲמַרָה לְמַתְנִי' וְנָסַב מְלֵתָה חֲדָא כַּחַד תַּנָּא חֲמִשָּׁה רִאשֵׁי הַשָּׁנִים נִינְהוּ אֶחָד בְּנִיסָן וּת"ו בְּנִיסָן וְאֶחָד בְּאַלּוּל וְאֶחָד בְּתַשְׁרִי וּת"י בְּשַׁבָּט הָא נִיחָא אִי מוֹקַמְתָּ לָהּ לְרִישָׁא כר"ש שְׁפִיר דְלִדְוִידָה אַרְבָּעָה נִינְהוּ דְלִית לִיהּ אֶחָד בְּאַלּוּל אֲלֹא אִי חַד תַּנָּא אֲמַרִינְהוּ קִשְׁיָא: אָמַר רַבָּא לְעוֹלָם רַבִּי הִיא וְהִבִּי קֹאמַר אֲנָא חֲמִשָּׁה סְבִירָא לִי וּמִיּהוּ הַפֶּל מוֹדִים לִי בְּאַרְבָּעָה: לר"מ דְאִית לִיהּ אֶחָד בְּאַלּוּל דַּל רְגָלִים דְלִדְוִידָה בְּרַגְלֵ אֶחָד עוֹבֵר בְּבָל תֹּאחֲרָ בְּדַתְנָיא בְּבִרְיִתָּא דְלַעִיל (ראש השנה ד' ז:): וְלר' שְׁמַעוֹן דַּל מַעֲשֵׁר בְּהֶמָּה דְלִיתָה אֲלֹא בְּאַחַד בְּתַשְׁרִי וּבְלֹאוּ מַעֲשֵׁר נָמִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא: וּבְהָן כַּמָּה רִאשֵׁי שָׁנִים הַלֶּכֶךְ נִסָן דְאִית בַּהּ תְּרִי חַד קַחְשִׁיב לִיה: ר"ה לְעַמָּר לֵאכֹל מִן הַחֲדָשׁ מִכָּאן וְאִילָךְ: ר"ה לְשַׁתִּי הֵלָּחֶם נִתְחַלְּשָׁה הַשָּׁנָה לְהִבִּיא מְנַחוֹת מִן הַחֲדָשׁ שְׁהַעֲמָר מִתִּיר בְּמַדִּינָה וְשַׁתִּי הֵלָּחֶם בְּמַקְדָּשׁ: לְרַבָּא דְאָמַר אַרְבָּעָה לְדַבְרִי הַפֶּל לַתַּנִּי מַתְנִיתִין שְׁתָּא: לְרַב נַחֲמָן דְאָמַר חֲדָשִׁים קָא חָשִׁיב נִתְנִי ה' דְּהָא לֹא תַנּוּ סִינֹן בְּמַתְנִי': מֵאֲרַתָּא מִשְׁקָלָשׁ הַיּוֹם: מְצִי דְלֹא חֹיל מֵאוּרְתָא כְּנֹון בַּט"ז בְּנִיסָן לֹא נִתְחַלְּשָׁה שָׁנָה מִן הַחֲדָשׁ מַעֲרַב עַד לְמַחַר לְאַחַר שְׁקֶרֶב הַעֲמָר וְכֹן בְּשַׁשָּׁה בְּסִינֹן: וְהִבִּי רְגָלִים דְּקַתְנִי מַתְנִיתִין לְעֵנִין בַּל תֹּאחֲרָ דַּקס"ד זְמַן בַּל תֹּאחֲרָ לֹאוּ מֵאֲרַתָּא

מסורת הש"ס

א לקמן יב:

ב יומא לה:

תורה אור השלם

ממושבבתיכם תביאו לחם תנופה שמים שני עשרינים סלת תהנינה חפץ תאפינה בבורים ליתנה [ויקרא כג, יז]

והעברת שופר תרועה בחדש השבעי בעשור לחדש ביום הכפרים תעבירו שופר בקל-ארבעם [ויקרא כה, ט]

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פג' מהל' תשובה הל' ג:

והרי יוכל שהוא תלוי בתקיעה: רב אשי אמר האי דלא חשיב בַּמתניתין אֵלָּא וְהָרִי יוֹבְלוֹת. יש תמה מאי ס"ד הָא רַבִּי יוֹבְלוֹת! רַבִּי יִשְׁמַעֲל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה הִיא. וְרַב אָשִׁי אָמַר: אַרְבַּע רָאשֵׁי הַשָּׁנִים הֵם שֶׁהָן בְּאַרְבַּע רָאשֵׁי חֳדָשִׁים. בְּאַחַד בִּשְׁבָט — כְּבִית שְׁמַאי? הֲכִי קֹאמֶר: שְׁלֹשָׁה לְדָבָרִי הַכֹּל, בְּאַחַד בִּשְׁבָט — מַחְלֻקַּת בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הַלֵּל. ^(א)רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים בְּאַחַד בְּתַשְׁרִי. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וּשְׁנֵיהֶם מִקְרָא אֶחָד דְּרָשׁוּ, שְׁנַאֲמַר: "לִבְשׁוּ כְרִים הַצֵּאן וַעֲמָקִים יַעֲטֹפוּ בָר יִתְרוּעְעוּ אָף יִשִּׁירוּ". רַבִּי מֵאִיר סָבַר: אֵימָתִי לִבְשׁוּ כְרִים הַצֵּאן — בּוֹזֵמַן שְׁעַמָּקִים יַעֲטֹפוּ בָר. וְאֵימָתִי עַמָּקִים יַעֲטֹפוּ בָר — בְּאֶדָר, מִתְעַבְּרוֹת בְּאֶדָר וְיוֹלְדוֹת בָּבָב, רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁלָּהֶן אֵלּוּל. רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים: אֵימָתִי "לִבְשׁוּ כְרִים הַצֵּאן" — בּוֹזֵמַן שְׁ"יִתְרוּעְעוּ אָף יִשִּׁירוּ", אֵימָתִי שְׁבָלִים אוֹמְרוֹת שִׁירָה — בְּנִיסָן, מִתְעַבְּרוֹת בְּנִיסָן וְיוֹלְדוֹת בְּאֵלּוּל, רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁלָּהֶן תַּשְׁרִי. וְאִידָה נִמְל, הָא כְּתִיב: "יִתְרוּעְעוּ אָף יִשִּׁירוּ"! הֵהוּא בְּאַפְלָתָא, דְּהוֹיִין בְּנִיסָן. וְאִידָה נִמְל, הַכְּתִיב: "וַעֲמָקִים יַעֲטֹפוּ בָר"! הֵהוּא בְּחַרְפֵּייתָא, דְּאֵתִיזִין מֵאֶדָר. בִּשְׁלָמָא לְרַבִּי מֵאִיר, כְּדִכְתִּיב: "לִבְשׁוּ כְרִים הַצֵּאן" — בּוֹזֵמַן שְׁ"עַמָּקִים יַעֲטֹפוּ בָר", וְאִיכָא נִמְל "יִתְרוּעְעוּ אָף יִשִּׁירוּ". אֵלָּא לְרַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן, אִיפְכָא מִיבְעִי לֵיה: "לִבְשׁוּ כְרִים הַצֵּאן" — בּוֹזֵמַן שְׁ"יִתְרוּעְעוּ אָף יִשִּׁירוּ", וְאִיכָא נִמְל דְ"עַמָּקִים יַעֲטֹפוּ בָר". ^(ב)אֵלָּא אָמַר רַבָּא: דְּכוּלִּי עֲלָמָא "לִבְשׁוּ כְרִים הַצֵּאן" — בּוֹזֵמַן שְׁ"עַמָּקִים יַעֲטֹפוּ בָר" בְּאֶדָר, וְהִכָּא בְּהַאי קְרָא קַמִּיפְלָגִי: "עֹשֶׁר תַּעֲשֶׂר" — בִּשְׁנֵי מַעֲשָׂרוֹת הַכְּתוּב מִדְּבַר: אֶחָד מַעֲשֶׂר בְּהֶמָּה וְאֶחָד מַעֲשֶׂר דָּגָן. רַבִּי מֵאִיר סָבַר: מְקִישׁ מַעֲשֶׂר בְּהֶמָּה לְמַעֲשֶׂר דָּגָן: מָה מַעֲשֶׂר דָּגָן — סִמּוּךְ לְגִמְרוּ עִישׁוּרוֹ, אָף מַעֲשֶׂר בְּהֶמָּה — סִמּוּךְ לְגִמְרוּ עִישׁוּרוֹ. וְרַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן סָבְרִי: מְקִישׁ מַעֲשֶׂר בְּהֶמָּה לְמַעֲשֶׂר דָּגָן: מָה מַעֲשֶׂר דָּגָן רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁלֹּו תַּשְׁרִי — אָף מַעֲשֶׂר בְּהֶמָּה רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁלֹּו תַּשְׁרִי. ^(ג)בְּאַחַד בְּתַשְׁרִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְשָׁנִים. לְמַאי הִלְכְּתָא? אָמַר רַב פֶּפֶּא: לְשִׁטְרוֹת. דִּתְּנוּ: שְׁטְרִי חוּב הַמוּקְדָּמִין — פֶּסוּלִין, וְהַמְּאוּחָרִין — כְּשִׁירִין. ^(ד)וְהֵתְּנוּ: בְּאַחַד בְּנִיסָן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַלְכִּים, וְאַמְרִינוּ: לְמַאי הִלְכְּתָא — וְאָמַר רַב חֲסִידָא לְשִׁטְרוֹת. לָא קִשְׁיָא: כָּאן לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל, כָּאן לְמַלְכֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם. אֵלָּא הָא דְאָמַר רַב חֲסִידָא: לֹא שָׁנוּ אֵלָּא לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל, אֲבָל לְמַלְכֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם מִתַּשְׁרִי מִגִּינוּ — רַב חֲסִידָא מִתְּנִיתִין אֲתָא לְאַשְׁמוּעִינוּ?! לָא, רַב חֲסִידָא קָרָאִי אֲתָא לְאַשְׁמוּעִינוּ. וְאִיבְעִית אֵימָא: רַב חֲסִידָא כְּרַבִּי זִירָא מִתְּנִי לָהּ. דְּרַבִּי זִירָא אָמַר: לְתַקּוּפָה, וְרַבִּי אֶלְעָזָר הִיא, דְאָמַר בְּתַשְׁרִי נִבְרָא הָעוֹלָם. "רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: לְדִין, דְּכְתִיב: "מִרְאשִׁית הַשָּׁנָה וַעַד אַחֲרִית שָׁנָה", מִרְאשִׁית הַשָּׁנָה נִידוּן מָה יִהְיֶה בְּסוּפָה. ^(ה)מִמָּאי דְתַשְׁרִי הוּא? דְּכְתִיב: "תִּקְעוּ בַּחֲדָשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה לְיוֹם חַגּוֹ", אִיזְהוּ חַג

שֶׁהַחֲדָשׁ

הַמוּלָד בְּתַחֲלַת שָׁעָה ט"ו דֵּהִיא שְׁעָה שְׁלִישִׁית שֶׁל יוֹם וְסִימָן וי"ד פִּי בָּיוֹם ו' בְּסוּף שְׁעָה י"ד הִיֵּה הַמוּלָד מֵאַחֵר שֶׁלֹּא הִיֵּה ר"ה עַד יוֹם ו' שְׁקָדָשׁ אָדָם הִרְאִשׁוֹן הַחֲדָשׁ שְׁעָה י"ד הִיֵּה הַמוּלָד מֵאַחֵר שֶׁלֹּא הִיֵּה ר"ה עַד יוֹם ו' שְׁקָדָשׁ אָדָם הִרְאִשׁוֹן הַחֲדָשׁ תִּמְצָא מוּלָד נִיסָן בְּרַבִּיעִי בְּתַשְׁעָה שְׁעוֹת תַּרְמ"ב חֲלָקִים שְׁאַתָּה גְרִין לִשְׁלֹחַ ב' ד' תל"ח לֶאֱחָרִי ב' יָמִים ד' שְׁעוֹת תל"ח חֲלָקִים וּמוּלָד תַּשְׁרִי שֶׁל תַּהוּ שְׁלֹפְנִי תַּשְׁרִי שֶׁל יִשׁוּב שְׁבֹו נִבְרָא אָדָם ר"ד וְלְתַקּוּפָה מִנִּיסָן שֶׁל תַּהוּ מוּנִין שְׁהִיתָה הַתְּקוּפָה בְּתַחֲלַת לֵיל אֶרְבַּעָה וְנִמְצְאָת תְּקוּפַת תַּשְׁרִי שֶׁל יִשׁוּב שֶׁל אַחֲרִי בָּיוֹם ד' ט"ו שְׁעוֹת בְּתַשְׁרִינֵן בְּפֶרֶק בִּיצֵר מַעֲבְרִין אִין בֵּין תְּקוּפָה לְתַקּוּפָה אֵלָּא תַּשְׁעִים וְאַחַד יוֹם ו' שְׁעוֹת וּמִחֲצָה נִמְצָא דְשִׁפִּי תְּקוּפוֹת ט"ו שְׁעוֹת וְנִמְצָא דְקָדְמָה תְּקוּפַת תַּשְׁרִי לְמוּלָד א' כ"ג פִּי יוֹם אֶחָד כ"ג שְׁעוֹת וְנִמְצָא דְקָדְמָה תְּקוּפַת נִיסָן אֵת הַמוּלָד ז' ט' תַּרְמ"ב דֵּל חֻצִּי (שְׁעָה) עוֹלֶפֶת הַתְּקוּפָה עַל הַמוּלָד ה' י' תַּרְמ"ב פִּי ה' יָמִים י' שְׁעוֹת תַּרְמ"ב חֲלָקִים וּבְשִׁתְּרָף ה' י' תַּרְמ"ב ע"ס א' כ"ג עוֹלָה ז' ט' תַּרְמ"ב וְהָרִי עִבְכְּשׁוּ נוֹהֲגִין לְמוֹנֵת מִתַּשְׁרִי שֶׁל תַּהוּ שְׁנוֹת הָעוֹלָם כְּדִפִּי דָּיוֹם אֶחָד בִּשְׁנָה חֲשׁוֹב שְׁנָה וּתְקוּפַת נִיסָן מוּנִין מוּלָד תַּשְׁרִי ב' ה' ר"ד וְחֻקִּים לִהְסִיר ז' ט' תַּרְמ"ב וְדָבַר תַּמָּה הִיא בְּמָה נֶחָלָקוּ ר"א וְר' יְהוֹשֻׁעַ דְּתַנְיָא לְקַמָּן (רֹאשׁ הַשָּׁנָה דף יב.) מוּנִין לְתַקּוּפָה מִנִּיסָן וְלְמוּלְדוֹת מִתַּשְׁרִי וְהָלֹא הִיוּ יוֹבְלוֹים לְבָרֵר דְּבָרֵר דַּכ"ד שְׁעוֹת מִכְּפִי סִיבְרָא בֵּין חֲדָתָא לְעִתִּיקָא בְּדִאִיתָא בְּסוּף פ"ק דְּעֶרְכִּין (דף ט: נָסֵס) וְהֵם מִרְחִיקִין הַמוּלָד זֶה מִזֶּה ב' ד' תל"ח כְּלִי הִאי אִין רֹאשִׁי לְטַעוֹת דִּאִין יִטְעוּ בֹו שְׁנֵי יָמִים:

אֶרְבַּעָה לְפִי שֶׁלֹּא מִנֵּה אֵלָּא רֹאשִׁי שְׁנִים הַבָּאִים בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים וְאִין רַגְלִים מִן הַמִּנָּן אֵלָּא בְּתַשְׁרִינֵן רַגֵּל שְׁבֹו וְלִכְּבִי לֹא תַנִּי נִמְי ר"ה דְּעִמָּר וְשִׁפִּי הֶלְחָס: וּפְרָכִינוּ א"כ בְּאַחַד בִּשְׁבָט סָתַם לָן תַּנָּא בְּרִישָׁא כַב"ט לֹאִי כַב"ה הִא אִמְרִי כַב"ו בּו: ה"ק כּו' תַּנָּא דְּמִתְנִיתִין סָתַם בְּרִישָׁא אֶחָד בִּשְׁבָט בְּרָאשֵׁי שְׁנִים וְהָדָר פְּרִישׁ וְאִלּוּ בְּסִיפָא בְּאַחַד בִּשְׁבָט ר"ה לֹאִין דְּבָרִי ב"ש לְמִמְקָרָא דְהָא דְסָתַם בְּרִישָׁא אֶרְבַּעָה רֹאשִׁי שְׁנִים בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים לֹאִו דְּבָרִי הַכֹּל הִיא אֵלָּא אַב"ש הָאִי: [שְׁלֹשָׁה לְדָבָרִי הַכֹּל לֹאִו דְּקוּלָא] דְהָא אֶחָד בְּאֵלּוּל נִמְי פִּלְגְתִּי הִיא דר"א ור"ש אוֹמְרִים בְּאַחַד בְּתַשְׁרִי [אֵלָּא אַב"ה קוּלָא]: לִבְשׁוּ כְרִים הַצֵּאן מִקְרָא הִיא בְּסָפֶר תַּהֲלִים לִבְשׁוּ כְרִים הַצֵּאן וְעַמָּקִים יַעֲטֹפוּ בָר יִתְרוּעְעוּ אָף יִשִּׁירוּ לִבְשׁוּ כְרִים הַצֵּאן מִתְּלַבְּשׁוֹת הַבְּבָשִׁים שְׁמִתְעַבְּרוֹת: יַעֲטֹפוּ בָר שְׁהֲרִיעָה עֲמִחַת וּנְקָתָה וְפִּה: יִתְרוּעְעוּ אָף יִשִּׁירוּ בְּנִיסָן כְּשִׁנְיָע וְמִן הָעִיר וְהַתְּבֹאֶה בְּקָשִׁים שְׁלֵה וְהָרִיחַ מִנְשָׁבָת וְהָן נוֹקְשִׁים זֹו עַל זֹו נִשְׁמַע הַקוֹל וְנִרְאוֹת כְּמַשׁוּרְרוֹת: וְמִן עֲבוּר בְּהֶמָּה דְקָה חֲמָסָה חֳדָשִׁים: ר"ה שְׁלָהֶן אֵלּוּל דְסִמּוּךְ לְגִמְרוּ וְמִן חֲדָשׁ וְנָשׁוּ שְׁלָהֶן לַחֲדָשׁ הַשָּׁנָה: בּוֹזֵמַן שְׁ"יִתְרוּעְעוּ הַשְּׁבָלִים: הֵהוּא בְּאַפְלָתָא יֵשׁ לָךְ עָלֹא הַמַּעֲטוּפוֹת וּמִתְאַחְרוֹת לְקַבֵּל זָכַר עַד נִיסָן אֲבָל רָבֵן מֵאֶדָר הוּו: בִּשְׁלָמָא לר"מ דְּרַשׁ קְרָא כְּדִכְתִּיב לִבְשׁוּ כְרִים: וְאִיפָא נִמְי מַעֲטוּטָא שְׁאִין מִתְּלַבְּשׁוֹת כְרִים עַד שְׁתִּירוּעְעוּ הַשְּׁבָלִים: אֵלָּא לר"א דְאָמַר רַבָּא בְּנִיסָן וּמַעֲטוּטָא בְּאֶדָר אִיפְכָא מִבְּעִי לֵה לְמַכְתָּב: מַעֲשֶׂר דָּגָן סִמּוּךְ לְגִמְרוּ עִשׁוּרֵי ר"ה לְמַעֲשָׂרוֹת תַּשְׁרִי דְהָכִי תַנִּי לִיֵּה לְקַמָּן (רֹאשׁ הַשָּׁנָה דף יב.) בְּבִרְתָּא וְתַשְׁרִי סִמּוּךְ לְגִמְרוּ הִיא דְכָל יְמוֹת הַחֹמֶה מִנִּיחָס לִיבֵשׁ בְּנִרְנוֹת שְׁבָשְׁמוֹת: בִּא' בְּתַשְׁרִי ר"ה לְשָׁנִים לְמַאי הִלְכְּתָא לְשִׁטְרוֹת לְתַחֲלַת שְׁנוֹת מַלְכִּים בְּקַפְרָשִׁית בְּרִישׁ פֶּרֶקוּן (רֹאשׁ הַשָּׁנָה דף ב:) קְרָאִי אֲתָא לְאַשְׁמוּעִינוּ בְּתַשְׁרִינֵן בְּרִישׁ פֶּרֶקוּן (רֹאשׁ הַשָּׁנָה דף ג:) קְרָאִי פֶרֶקוּן (רֹאשׁ הַשָּׁנָה דף ג:) דְּבָרִי נִחְמָה בֶּן חַבְלִיָּה: וְאִי בְּעִית אִימָא רַב חֲסִידָא דְאֶגְרִטְרִין לְאַשְׁמוּעִינוּ בְּתַשְׁרִינֵן דְּתַשְׁרִינֵן דְּמַלְכֵי אִמּוֹת תַּשְׁרִי לֵית לֵה הִא דְרַב פֶּפֶא דְּפִרִישׁ ר"ה לְשָׁנִים דְּהִכָּא לְשִׁטְרוֹת אֵלָּא בָר' זִירָא מִתְּנִי לֵה לְפִירוּשָׁא דְלִשְׁנִים דְּמִתְנִי דָר' זִירָא מִתְּנִי ר"ה לְשָׁנִים לְתַקּוּפַת חֹמֶה וְלִבְנָה לוֹמַר שְׁמוּנִין לְבִרְתָּן וְהִלְכוּן תְּקוּפַת הַחֹמֶה וּמוּלְדוֹת הַלְבָנָה מִתַּשְׁרִי: ור"א הִיא דְאָמַר בְּתַשְׁרִי נִבְרָא הָעוֹלָם לְקַמָּן בְּפֶרֶקוּן (רֹאשׁ הַשָּׁנָה דף י:) רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק אָמַר ר"ה לְשָׁנִים דְּתַנָּן הִכָּא לְדִין תַּנָּא שְׁהַכ"ה הָן בְּתַשְׁרִי אֵת כָּל בִּאִי הָעוֹלָם כָּל הַקּוּרוֹת אוֹתָם עַד תַּשְׁרִי הַבָּא: דְּכְתִיב עֵינִי ה' אֵלֶּהִיד בַּה מִרְאשִׁית הַשָּׁנָה הַגְּזוּרוֹת עֲלֵיהִ:

מסורת הש"ס

א דברים רבה
ב ויקרא רבה; בבורות נג:
ג לעיל ב.
ד עבודה זרה י.
ה סנהדרין יא; לקמן לד; ביצה טז.

תורה אור השלם

והעברת שופר תרועה בחדש השבעי בעשור לחדש ביום הכפרים תעבירו שופר בכל־ארצכם [ויקרא כה, ט]
לבשו כרים הצאן ועמקים יעטפו־בר יתרועעו אף־ישירו [תהילים סה, יד]

עשר תעשר את קלי־תבואת יִרְעָד הוצא השדה שנה שנה [דברים יד, כב]

ארץ אשר־יהונה אליהִיד דרש אתה פמיד עיני יהונה אליהִיד בַּה מרשית השנה ועד אחרית שנה [דברים יא, יב]
תקעו בחדש שופר בבק־ה ליום חגגו [תהילים פא, ד]

ח:

עין משפט גז מוצוה
א סמג עשין קנג, סמג לאוין רסח: ב מיי' פי' מהל' שמיטה ויובל הל' יד: ג סמג עשין קנג, סמג לאוין רסח:

שֶׁחֲדָשׁ מִתְּכַסֶּה בּוֹ. שְׁאִין הַלְבָנָה נִרְאִית לְרַחוּקִים כִּגוֹן שְׁחֲרִית לִבְנֵי מַעֲרָב שֶׁחֲדָשׁ מִתְּכַסֶּה בּוֹ לְרַחוּקִים כִּגוֹן שְׁחֲרִית לִבְנֵי מַזְרָח לְפִי שְׁקִטְנָה הִיא סְמוּךְ לַחֲדוּשָׁה כְּפִי' הַקּוֹנְטָרָם וְהַבִּיא ר"ת רָאִיה מִיִּזְקָרָא רַבָּה בְּפִרְשֵׁת אִמֹר אֵל הַכֹּהֲנִים דְּקָאִמַר הֵתָם תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר בְּכַסָּה לַיּוֹם חֲגֹג וְהָלֹא יִיטָן חֲדָשׁ וְנִכְסָה וַיֵּשׁ בּוֹ חֵג אֶלָּא זֶה שְׁחֹגוֹ בּוֹ בַּיּוֹם וְאִין לָךְ חֲדָשׁ שֶׁהוּא נִכְסָה וַיֵּשׁ בּוֹ חֵג וְחֹגוֹ בַּיּוֹמוֹ אֶלָּא תִשְׁרִי וְעוֹד מְפָרֵשׁ ר"ת מִתְּכַסֶּה מִזְמָן כִּמוֹ לַיּוֹם הַכֹּסֵא וְכֹא בֵיתוֹ דְּבִפְרָק חֵלָק (סְנֵהֲדִין דָּף עו:) גְּבִי עֲמוּן וּמוֹאֵב שִׁיבְבִי בִישִׁי דְאִרְעָא דִישְׁרָאֵל הֵוּוּ וְכוּ'. וְהר"ר מֶשֶׁלֶם מְפָרֵשׁ שֶׁחֲדָשׁ מִתְּכַסֶּה בּוֹ שְׁאִין חֲטֹאת ר"ח קָרַב בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה כְּדִתְּחִיב מִלְּבַד עֲלֵת הַחֲדָשׁ וּמִנְחָתָהּ וְלֹא כְּתִיב מִלְּבַד חֲטֹאת וְעוֹלָה וְהִקְשָׁה לוי ר"ת דְּבָרִישׁ תּוֹסֵפְתָא דְשִׁבְעוּעוֹת תִּנְיָא (ל') שְׁעִירִים מִקְרִיבִים וְשָׂרָאֵל בְּכַל שָׁנָה וְחֲשִׁיב י"ב בְּרֹאשֵׁי חֲדָשִׁים וּבֹאֲכֵן מוֹסֵף דר"ה וְחִוִּית אֲשֶׁר הֵנָּה מְרַבְּעוֹת וְסָד ר"א הַקְלִירי מוֹסְפִי חֲדָשׁ עֲשֵׂפִי עֲשֶׂרָה דְּהֵינּוּ פָּרִים בְּנֵי בָקָר שְׁנִים וְאִיל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שְׂבָעָה וְשִׁעִיר לִכְפֹּר וְהַשִּׁיב לר"ת שֶׁלֹּא אִמֹר שְׁאִין בּוֹ מוֹסֵף אֶלָּא מִתְּכַסֶּה שֶׁלֹּא הִזְכִּיר הַכֹּא חֲטֹאת בְּקָרָא דְּמִלְּבַד כִּמוֹ שֶׁהִזְכִּיר עוֹלָה וְעוֹד פִּי' מִתְּכַסֶּה שְׁאִין מִזְכִּירִין מוֹסֵף שֶׁל ר"ח בְּתַפְלָה מֵשׁוֹם דְּאִמְרִי' רַשִּׁיב"ג ה"ל בְּרָה דְּבָסִים קָלִיָּה עַיִל קָמִי תִּיבּוֹתָא כִּי מָטִי לְרֹאשֵׁי חֲדָשִׁים אֲשֶׁתַּק וְלֹא רַצָּה לֵאמֹרוֹ פִּי' דְּמוּטָב שִׁיבֹא זַבְּאִי וַיִּכְפֹּר עַל הַחֵיב וְאֵל יִבֹּא חֵיב וַיִּכְפֹּר עַל הַזָּבִאי פְּרוֹשׁ הֵהוּא דר"ח קרִי חֵיב מֵשׁוֹם דְּאִמְרִי' אִמֹר הַקָּב"ה הִבִּיאוּ כַּפָּרָה וְכוּ' עכ"ל ור"ת רָנִיל לְהַזְכִּיר וְלִזְמַר מִלְּבַד עוֹלֵת הַחֲדָשׁ וְלִסְסֹם וְשָׁנִי שְׁעִירִים לִכְפֹּר חַד דר"ח וְחַד דר"ה: בַּעֲשֶׂרָה בְּתַשְׁרִי הוּא. לָרַב אֲשִׁי דְאִמֹר לַעֲיֹל אֲרַבְּעָה רֹאשֵׁי הַשָּׁנָה בְּד' רֹאשֵׁי חֲדָשִׁים. פֶּרִיךְ הֵא דא"ל רַב חֲסֵדָא לַעֲיֹל רָנַל שְׂבּוֹ ר"ה לְרָגְלִים הֵנָּה נָמִי מַצֵּ' לְשִׁנּוּי הַכֹּא הַכִּי:

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

שֶׁחֲדָשׁ מִתְּכַסֶּה בּוֹ. שְׁאִין הַלְבָנָה נִרְאִית לְרַחוּקִים כִּגוֹן שְׁחֲרִית לִבְנֵי מַעֲרָב שֶׁחֲדָשׁ מִתְּכַסֶּה בּוֹ לְרַחוּקִים כִּגוֹן שְׁחֲרִית לִבְנֵי מַזְרָח לְפִי שְׁקִטְנָה הִיא סְמוּךְ לַחֲדוּשָׁה: אֶלָּא חֵק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט גְּאֻלָּהִי יַעֲקֹב". תָּנוּ רַבָּנַן: "כִּי חֵק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט גְּאֻלָּהִי יַעֲקֹב" — מְלַמֵּד שְׁאִין בֵּית דִּין שָׁל מַעֲלָה נִכְנָסִין לְדִין אֶלָּא אִם כֵּן קִידִישׁוֹ בֵּית דִּין שָׁל מַטָּה אֶת הַחֲדָשׁ. תַּנְיָא אִידָּהּ: "כִּי חֵק לְיִשְׂרָאֵל הוּא" — אִין לִי אֶלָּא לְיִשְׂרָאֵל, לְאוֹמּוֹת הָעוֹלָם מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמֵר: "מִשְׁפָּט גְּאֻלָּהִי יַעֲקֹב". אִם כֵּן, מָה תַּלְמוּד לוֹמֵר: "כִּי חֵק לְיִשְׂרָאֵל", מְלַמֵּד שִׁישְׂרָאֵל נִכְנָסִין תַּחֲלִילָה לְדִין. ^[כ] בְּדָרְב חֲסֵדָא. דְּאָמַר רַב חֲסֵדָא: מָלָה וְצִיבּוּר — מָלָה נִכְנָס תַּחֲלִילָה לְדִין, שְׁנַאֲמַר: "מִשְׁפָּט עֲבָדוֹ וּמִשְׁפָּט עַמּוֹ". מֵאִי טַעְמָא? אִי בַעֲיַת אִימָא: לֹא אֹרַח אֲרַעָא לְמִיָּקָם מְלָכָא אַבְרָא, וְאִיבְעִית אִימָא: מַקְמִי דְּלִיפּוֹשׁ חֲרוֹן אָף. וְלִשְׁמִיטִין. מְנַלִּין? דְּכַתִּיב: "וּבִשְׁנָה הַשְּׂבִיעִית שָׁבַת שְׁבַתוֹן יִהְיֶה לְאַרְצִי", וְגַמַר "שְׁנָה" "שְׁנָה" מִתְשַׁרְי, דְּכַתִּיב: "מִרְאשִׁית הַשְּׁנָה". וְלִגְמֹר "שְׁנָה" "שְׁנָה" מִנִּיסָן, דְּכַתִּיב: "וְרֹאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֻדְשֵׁי הַשְּׁנָה"! דְּנִין שְׁנָה שְׁאִין עֲמָה חֲדָשִׁים מִשְׁנָה שְׁאִין עֲמָה חֲדָשִׁים, וְאִין דְּנִין שְׁנָה שְׁאִין עֲמָה חֲדָשִׁים מִשְׁנָה שְׁיִשׁ עֲמָה חֲדָשִׁים. ^[א] וְלִיּוֹבְלוֹת. יוֹבְלוֹת בְּאֶחָד בְּתַשְׁרִי הוּא? יוֹבְלוֹת בַּעֲשֶׂרָה בְּתַשְׁרִי הוּא, דְּכַתִּיב: "בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר!" ^[א] הָא מַנִּי — רַבִּי יִשְׁמַעֲאֵל בָּנוּ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא הִיא. דְּתַנַּיָא: "וְקוֹדְשָׁתָם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שְׁנָה", מָה תַּלְמוּד לוֹמֵר? לְפִי שְׁנַאֲמַר "בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים" — יָכוֹל לֹא תִּהְא מִתְקַדְּשַׁת אֶלָּא מִיּוֹם הַכַּפּוּרִים וְאִילָּה, תַּלְמוּד לוֹמֵר: "וְקוֹדְשָׁתָם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים", מְלַמֵּד שֶׁמִּתְקַדְּשַׁת וְהוּלָכַת מִתַּחֲלִילָתָה. ^[א] מִכָּאֵן אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעֲאֵל בָּנוּ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא: מִרְאשׁ הַשְּׁנָה עַד יוֹם הַכַּפּוּרִים לֹא הָיוּ עֲבָדִים נִפְטָרִין לְבִתְיָהוּ, וְלֹא מִשְׁתַּעַבְדִּין לְאַדוֹנֵיהֶם — אֶלָּא אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וּשְׂמִיחִין, וְעֵטְרוּתִיהֶן בְּרֹאשֵׁיהֶן. כִּינֵן שֶׁהִגִּיעַ יוֹם הַכַּפּוּרִים, תִּקְעוּ בֵּית דִּין בְּשׁוֹפָר, נִפְטָרוּ עֲבָדִים לְבִתְיָהוּ וְשׁוֹדוֹת חוֹזְרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן. וּרְבָנַן — שְׁנִים אֶתָּה מְקַדֵּשׁ, וְאִי אֶתָּה מְקַדֵּשׁ חֲדָשִׁים. ^[א] תַּנְיָא אִידָּהּ: "יּוֹבֵל הִיא" — מָה תַּלְמוּד לוֹמֵר? לְפִי שְׁנַאֲמַר: "וְקוֹדְשָׁתָם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים", יָכוֹל כָּשֶׁם שֶׁמִּתְקַדְּשַׁת וְהוּלָכַת מִתַּחֲלִילָתָה, כֶּה מִתְקַדְּשַׁת וְהוּלָכַת בְּסוּפָּהּ. וְאֵל תַּתְמָה, שְׁהָרִי מוֹסִיפִין מַחוּל עַל קוֹדֵשׁ — תַּלְמוּד לוֹמֵר: "יּוֹבֵל הִיא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים" — שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים אֶתָּה מְקַדֵּשׁ, וְאִי אֶתָּה מְקַדֵּשׁ שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים וְאַחַת.

וּרְבָנַן?

לְפִי שְׁקִטְנָה הִיא סְמוּךְ לַחֲדוּשָׁה: אֶלָּא אִם כֵּן קִידִישׁוֹ הַחֲדָשׁ כּוּי' וְה"ק אִם קָבְעוּ יִשְׂרָאֵל אֶת חֵק הַחֲדָשׁ יִהְא מִשְׁפָּט לַהֲקַב"ה: מָלָךְ וְצַבּוּר כַּשֶּׁהֲקַב"ה דָּן אוֹתָם מְלָךְ וְנִכְנָס תַּחֲלָה: מִשְׁפָּט עֲבָדוֹ שְׁלֹמֹה קָאִמַר לִיה: דְּלַפּוֹשׁ חֲרוֹן אָף בַּשְּׂבִיל עוֹנוֹת צַבוּר: מַנְלֵן שֶׁשְׁנַת שְׁמִטָּה מְקַדֶּשֶׁת מר"ה וְאִסּוּר בַּעֲבוּלַת הַקִּרְקַע: וְקַדְשָׁתָם שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים מֵה ת"ל מִכִּינּוֹ שְׁאִמֹר שְׂבַע שְׂבָתוֹת שְׁנִים וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר בַּחֲדָשׁ הַשְּׂבִיעִי יוֹרַע אֲנִי שֶׁהִיא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים: לֹא נִפְטָרִים לְבִתְיָהוּ דְּכַתִּיב תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר וְהִזַּר וְקִרְאֲתָם דְּרוּר: וְלֹא מִשְׁתַּעַבְדִּין דְּכַתִּיב וְקַדְשָׁתָם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים: וְעֵטְרוּתִיהֶן בְּרֹאשֵׁיהֶן אִם רַצָּה לְשׁוֹם עֲטָרָה בְּרֹאשׁוֹ לְהִרְאוֹת שְׁנִיצָא חֲפָשִׁי: שְׁנִים אֲתָה מְקַדֵּשׁ כַּשְּׁנַת יוֹבֵל וְכַנְסָה מַצּוֹה עַל ב"ד לוֹמַר מְקַדֶּשֶׁת הַשָּׁנָה: וְאִי אֲתָה מְקַדֵּשׁ שׁוֹם חֲדָשׁ כר"א בר"ש דְּאִמֹר לְקַמֵּן בְּפִרְק שְׁנִי (רֹאשׁ הַשָּׁנָה ד' כד.) בִּין שְׁנִירָאָה בְּזַמְנֵהּ בִּין שֶׁלֹּא נִרְאָה בְּזַמְנֵהּ אִין מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ וְיִלִּיף טַעְמָא מִהֲכֹא: לְפִי שְׁנַאֲמַר וְקַדְשָׁתָם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים דְּיִלְפִין מֵנָּה שֶׁמִּתְקַדֶּשֶׁת מִתַּחֲלָתָה: יָכוֹל כֶּה מִתְקַדֶּשֶׁת בְּסוּפָּה אַחֵר רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְתַמְשׁוֹךְ עַד יוֹם הַכַּפּוּרִים: וְאֵל תַּתְמָה אִם תַּשְׁמִרִין אוֹתָהּ בְּתוּךְ שָׁנָה שְׁלֹאֲחֲרִיָּה: שְׁהָכִי מוֹסִיפִין מַחוּל עַל חֲדָשׁ כְּדֹאמְרֵין לְקַמֵּן בַּשְּׂמַעֲתִין: ת"ל יוֹבֵל הִיא מַעֲטָא הִיא:

מסורת הש"ס
א לקמן טו:; עבודה זרה ב: ב ערובין כח: ג סדר עולם רבה; ספרא בהר פרק ב א ד שבת קלא: ה נדרים סא. ו סנהדרין יא;; לקמן לד:; ביצה טז.
גליון הש"ס
תד"ה שהחדש וכו', והר"ר משולם מפרש. עיין יומא ג ע"א ותד"ה אלא מ"ד:
תורה אור השלם

כי חק לוישראל הוא משפט לאלהי יעקב (תהילים מא, ח) והיו דברי אלה אשר התחננתי לפני יְהוָה קרבים אלי־יהוה אלהינו יוסם וְלֹלָה לעשות משפט עבדו ומשפט עמו יִשְׂרָאֵל דְּבִרָיוֹם בַּיּוֹמוֹ [מלכים א ח, טז] ובשנה השביעית שבת שבתון יְהוָה לארץ שבת ליהוה שְׁדָד לא תזרע וְכַרְמְךָ לא תזמר [ויקרא כה, ד] ארץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ דָּרַשׁ אֹתָהּ תְּמִיד עֲנִי וְיְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מְרִשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה [דברים יא, יב] החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה [שמות יב, ב] והעברת שופר תרועה בחדש השביעי כַּעֲשׂוֹר לחדש בַּיּוֹם הַפְּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל־אַרְצְכֶם [ויקרא כה, ט] וקדשתם את שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרַאתֶם דְּרוּר בְּאַרְצְ לְכָל־יִשְׂבִּינָה יוֹבֵל הוּא תְּהִיָּה לָכֶם וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל־אֲחֵזְתּוֹ וְאִישׁ אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ תִּשְׁבּוּ [ויקרא כה, י] יובל הוא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה תְּהִיָּה לָכֶם לֹא תִזְנְעוּ וְלֹא תִקְצְרוּ אֶת־קִסְפֵּיחֶיהָ וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת־זִרְיָהּ [ויקרא כה, יא]

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

וּרְבֵּנּוּ דָּלָא וְלִפִּי מַקְדָּשְׁתָּם שְׁתַּתְקַדֵּשׁ מִתְחַלְתָּה וְלֹא אֶצְטְרִיךְ הִיא לְקַמְעוּטִי סוּפָה

דְּרָשִׁי לִיה הֲכִי הֲכִי שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים אַתָּה מוֹנֶה

וְאִי אַתָּה מוֹנֶה שְׁנַת הַיּוֹבֵל שְׁנַת חֲמִשִּׁים

לְסוּף יוֹבֵל שְׁעָבֵר וְאַחַת לְמַעַן יוֹבֵל הֲבֵא

וְאִי אַתָּה מוֹנֶה שְׁנַת הַיּוֹבֵל הֲבֵא אֶלָּא

מִשְׁנֵה שְׁלֹאֲחֵר הַיּוֹבֵל: וְלֹאֲפוּקֵי מִזְרֵ'

יְהוּדָה דְּאִמֵּר בְּמַסָּכַת נִגְרִים שְׁנַת חֲמִשִּׁים

עוֹלָה לָכָאן וּלְכָאן שְׁנַת הַיּוֹבֵל וְשָׁנָה

רֹאשׁוֹנָה לְשִׁמְטָה הֲבֵאָה: אִין צְרִיךְ לִזְמַר

חֲרִישׁ וְקִצִּיר שֶׁל שְׁבִיעִית דְּעַל כִּרְחֹךְ

אע"ג דְּרִשָּׂא דִקְרָא בְּשַׁבַּת קֹאִי דְכָתִיב

שָׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד סוּפָה אֲשִׁבִּיעִית קֹאִי

דְּאִי אֲשַׁבַּת חֲרִישׁ וְקִצִּיר הוּא דְאִסוּר שְׁאֵר

מְלֹאכֹת מִי שְׁרֹ: חֲרִישׁ שֶׁל עֶרֶב שְׁבִיעִית

שְׁלֹא וְחִרֵשׁ שְׁזָה אִילָן עֶרֶב שְׁבִיעִית חֲרִישׁ

שִׁינְעִיל לְשְׁבִיעִית: וְקִצִּיר שֶׁל שְׁבִיעִית כְּגוֹן

תְּבוּאָה שֶׁהִבִּיאָה שְׁלֵשׁ בְּשַׁבִּיעִית אַתָּה

נוֹהֵג בָּהּ מִנְהַג שְׁבִיעִית בְּשִׁמְיּוּת: רִי

וְשִׁמְעֵאל אֹמֵר מֵה חֲרִישׁ רְשׁוּת כּוֹי וְלֹא

דְּבֵר הַכְּתוּב אֶלָּא לְעַנְן שְׁבַת בְּדִכְתִּיב

בָּהּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשָּׁבֵת בְּחִרֵשׁ וּבִקְצִיר

תִּשָּׁבֵת בָּא לְלַמֵּד מֵה חֲרִישׁ אִין לָךְ חֲרִישׁ

שֶׁל מַצָּה וְאִפִּילוּ לִזְרַע לִצְרֹךְ עֹמֵר וְשַׁפְּזִי

הַלֶּחֶם שֶׁהָרִי אִם מִצָּא חֲרוֹשׁ אִינוּ חוֹרֵשׁ

וְאִני אֹסְרֻוּ לָךְ בְּשַׁבַּת אֹף קִצִּיר שְׁאִנִּי

אֹסֵר לָךְ בְּשֶׁל רְשׁוּת אִנִּי אֹסֵר לָךְ: וְצֹא

קִצִּיר הָעֹמֵר שֶׁהוּא מַצָּה שֹׁאֲפִי מִצָּא

קִצִּיר מַצָּה לִקְצֹר וְיֵשׁ לָךְ לְלַמֵּד מִפָּאן

שְׁדוּקָה אֶת הַשֶּׁבֶת: עַד עֶרֶב לַיְלָה הוּא

וְעַד בִּבְלָל: כֹּל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתָה כּוֹי דְּהָכִי

הָאִמֵּר קִרָּא וְעַיִתָּם בְּתַשְׁעָה אֲכִילַת

תַּשְׁעָה אִנִּי קוֹרָא עַנּוּי וְכִינוּ דְאֲכִילְתוּ עַנּוּי

חֲשִׁידָה כֹּל דְּמַפִּישׁ בְּאֲכִילָה וְשָׁתִּיה טָפִי עַדִּיף דִּהָא מִדְּקֹאֲמֵר בְּעֶרֶב עַל כִּרְחֹךְ

לֹא מִקְפִּיד אַעֲנּוּי דְתַשְׁעָה וְכִי קָרִי עַנּוּי בְּתַשְׁעָה אֲכִילָה וְשָׁתִּיה יוֹדֵה קָרִי עַנּוּי:

בְּשֵׁם נוֹחֲלִין (ב"ב דף קלו.) וכן בפ"ק דכתובות (דף י.) לֹאֲפוּקֵי דְרַשְׁבַּ"ג דְאִמֵּר בְּתַבָּה דְאִזְקִיָּתָא וְקוּמָא לֵן כ"מ שְׁנָה רַשְׁבַּ"ג דְּמַשְׁנַתְנוּ הִלְכָה בְּמוֹתוֹ וְהִיא

מִשְׁנֵה בְּפִרְק בְּתֵרָא דְּכַתְּבוֹת (דף קי:): שְׁהָרִי בְּבֵר גַּלְמֵר שְׁדָךְ לֹא תוֹרַע. תַּמָּה הֵא אֶצְטְרִיךְ לְמַאן דְאִמֵּר בְּרִישׁ מוֹשֵׁד קָטָן (דף ג.) דְּחוֹרֵשׁ בְּשַׁבִּיעִית לֹא לָקִי

דְּקֹאֲמֵר מִכְּדִי זְמִירָה בְּכַלֵּל זְרִיעָה וּבְצִירָה בְּכַלֵּל קִצִּיר הִיא הַלְכָתָא בְּתַבְּינָהוּ רַחֲמֵנָא לְמִימֵר דְּאֵהֵי תוֹלְדוֹת מַחֲבִיב אֲחֵחֲרַעֲיָתָא לֹא מַחֲבִיב אֲלֵמָא אֲפִי תוֹלְדוֹת

דְּכַתְּבִי אֲבוֹת יוֹדֵהוּ לֹא מַחֲבִיב אֶלָּא אֲהֵךְ דְּכַתְּבִי בְּהִקְדָּא וְא"כ צְרִיךְ לְכַתֵּב חֲרִישָׁה לֹאשְׁמוּעִינָן דְאִסְרָא וִי"ל דְּעָקֵר דִּיּוּקָא מִקְצִיר וּמִדְּחֻצְרָה לְתוֹסַפַּת חֲרִישָׁה

נָמִי לְתוֹסַפַּת: וְקִצִּיר שֶׁל שְׁבִיעִית. פִּי' הָרִיב"א בְּקִצִּיר סְפִיחִים שֶׁהִבְיֹאוּ שְׁלֵשׁ בְּשַׁבִּיעִית דְּאִי דְּנֹרַע בְּיַד בְּשַׁבִּיעִית מֵלֹא תוֹרַע נִפְקָא וְאִפְּזִי קֹשֵׁיֹא דְהֵאִי נָמִי מִהָן לֹא

נֹרַע נִפְקָא לֵן בְּפִרְק מָקוֹם שְׁנֵהֲגוּ (פְּסָחִים ד' נא: וְשֵׁם) לְפִי' ר"ת דְאִסֵּר סְפִיחִים אֲפֵלוּ קֹדֶם בַּעוֹר בְּדִין נֹרַע בְּיַד וְאֹף בְּאֲכִילָה תְּגִיד קִרְאִי בְּסְפִיחִים לְמָה לִי

וּלְפִירוֹשׁ רַשִׁי" דְהֵתֵם יוּחָא וִי"ל דְסְפִיחִים לֹא אֲזַלִּין בְּתַר הַבָּאֵת שְׁלֵשׁ וְכִי אֲסֵרִין סְפִיחִין מִהָן לֹא נֹרַע הֵינּוּ דְנִלְקָטִין בְּשַׁבִּיעִית קמ"ל בְּחִרִישׁ וּבִקְצִיר וְאִי מִהֲבָא

לֹא הֵייתִי אֹסֵר לְאֲכִילָה אֶלָּא לְסַחֲוִרָה קמ"ל הֵן לֹא נֹרַע: וְקִצִּיר שֶׁל שְׁבִיעִית הַיּוֹצֵא לְמוּצָאִי שְׁבִיעִית. דְּוָקָא פִי אִזְרַחָה אֲסוּר לְקַצֹּר אֲבָל עִי"י שְׁנׁוּי מִתֵּר אֲפֵלוּ

בְּשַׁבִּיעִית בְּדִאִיתָא בַת כ"ב דְּדִרְשׁ וְחָת עֲגִבִי מִזִּירְךְ לֹא תַבְרַךְ בְּדָרְךְ בּוֹצְרִין מִפָּאן אֲמֵרׇי תֵּאֵנָה שֶׁל שְׁבִיעִית אִין קוֹצֵין אִוְתָה בְּמַקְצָה אֲבָל קוֹצֵה אִוְתָה בְּחֻרְבָה וּה"נ

תָּנן בַּפ"ח דְשַׁבִּיעִית (מִשְׁנֵה ו.) וְהֵא דְתַנְיָא בְּתוֹרַת פְּהֵיט מִן הַמִּשְׁמֵר אִי אַתָּה בּוֹצֵר אֲבָל אַתָּה בּוֹצֵר מִן הַמִּשְׁמֵר וְנָמִי בְּדָרְךְ בְּצִירָה אֲסוּר וּעִי"י שְׁנׁוּי שְׁלֹא

בְּדָרְךְ בְּצִירָה מִפְּקֵר שְׂרִי וְהַמִּשְׁמֵר אֲפֵלוּ שְׁלֹא בְּדָרְךְ בְּצִירָה נָמִי אֲסוּר וְשׁוּמְרִי סְפִיחִים בְּשַׁבִּיעִית בְּפִרְק הַבִּית וְהַעֲלִיָה (ב"מ דף קיח.) שׁוּמְרִי סְפִיחִים בְּשַׁבִּיעִית

נוֹטְלוּן שְׂכָרָן מִשּׁוּם עֹמֵר וְשַׁפְּזִי הַלֶּחֶם א"כ אֲסוּר בִּינוּן דְּמַשְׁמֵר וְאִמְרִאי לֹא אֲמֵרִינוּ מִן הַמִּתֵּר לְיִשְׂרָאֵל י"ל דְלֹא הִיָּה שְׁמִירָה מִמֶּשׁ דְּלֹא הִיוּ צְרִיכִים לְשִׁמְרָה מִבְּנֵי

אֲדָם דְּמִאֲיַלִּיָּהֵן הִיוּ פּוֹרְשִׁין בְּשֵׁהִי יוֹדְעִין שֶׁהֵן לִצְרֹךְ עֹמֵר וְלֹא הִיוּ שׁוּמְרִין אוֹתָן אֶלָּא מִבְּהֵמָה וְחֵיהּ וַעוּף: וְרַבִּי יִשְׁמַעֵאל מוֹסִיפִין מַחֵל עַל הַקֹּדֶשׁ מְנָא לָהּ. תַּמָּה

לר"ת הֵא אֲמֵרִינוּ פ"ק דְּמוֹשֵׁד קָטָן (דף ד.) הִלְכָתָא לְרַבִּי יִשְׁמַעֵאל קִרְאִי לר"ע דְּעֵשֶׂר גְּטוּעוֹת הִלְכָה לְמִשָּׁה מִסִּינִי וְכַנּוּ דְהִלְכָתָא לְמִשְׁרִי יִלְגֵּה מִמִּילָל זָקֵנָה

אֲסוּרָה וְתַרן ר"ת דְּהֲבָא מִבְּעִי לָהּ בְּתוֹסַפַּת שֶׁל אַחֵר שְׁבִיעִית מִנָּא לָהּ וּבַחֲסֹם דְּחָק דְּכִינוּן דְשַׁבִּיעִית גּוּפָה מִהֲלָכָה לֹא וְלִפְיָן מִנָּה שְׁבַת וִיוה"כ וִי"ט דְאִין דְּנִין

ח"ו מִהֲלָכָה וְהַשְׁתָּא לִר' יִשְׁמַעֵאל אֶצְטְרִיךְ קִרָּא מִשּׁוּם שְׁבַת וִי"ט וְאֶצְטְרִיךְ. הִלְכָתָא לְמִשְׁרִי יִלְגֵּה וְהֵא דְלֹא מִשְׁעִי הָכִי בְמוּ"ק לר"ע דְאֶצְטְרִיךְ קִרָּא לְלַמֵּד עַל

שְׁבַת וְיו"ט וִיוה"כ מִשּׁוּם דְּמִהֲלָכָה לֹא וְלְפִי' דא"כ לֹא הִיָּ לִיה לְמַכְתָּב קִרְאִי גְבִי שְׁבִיעִית בִּינוּן דְלִשְׁבִיעִית גּוּפָה לֹא צְרִיךְ אֶלָּא לְלַמֵּד עַל אַחֲרֵינִי: כֹּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר

שְׁבוּת. וְאַתָּא לְרַבּוֹת שְׁבִיעִית: וְרַבִּי עֲקִיבָא הֵאִי וְעַיִתָּם מֵאִי עֲבִיד לִיה. דר"ע הֵינָה וְלִיף כּוֹלָהוּ מִשְׁבִּיעִית שְׁבַת וִי"ט וִיוה"כ בּוֹלָהוּ מוֹדוּ דְתוֹסַפַּת וִיוה"כ

דְאִזְקִיָּתָא בְּדֹאֲמֵרִינוּ בְּפִרְק שׁוֹאֵל (שְׁבַת דף קמח:.) וּבְפִרְק הַמִּבְיֹא (בִּיצָה דף ל.) וּק"ק דְבִבְי' מָקוֹם שְׁנֵהֲגוּ (פְּסָחִים דף נד: וְשֵׁם) בְּעִי לְמִימֵר דִּהֵא דִיוה"כ

סְפָקוּ אֲסוּר בְּבִין הַשְּׁמָשׁוֹת שְׁלֹו אֲרִירִי וְאִמְרִאי הֵא אֲפִילוּ וְצֹא יוֹם סְמוּךְ לַחֲשֶׁכָה אֲסוּר בְּכַנְיָסְתּוּ אִזוּ וְצֹא לַיְלָה סְמוּךְ לַיּוֹם בִּיצִיאָתּוּ מִשּׁוּם תּוֹסַפַּת וּבְמוֹ כֵּן קֹשֵׁיֹא

בְּפִרְק בְּמָה מְזַלְקִין (שְׁבַת דף לד.) דְתָנּוּ סְבַךְ תַּשְׁכָּה אִין מְזַלְקִין וְשִׁמָּא מִשּׁוּם דְסָנִי בְּתוֹסַפַּת מִשְׁהוּ נִקְטַ הָכִי וְעוֹד דְרַבָּן גְּמִילֵאל דְפִרְק קִמָּא דְמוּ"ק (דף נ:.)

לִית לָהּ תּוֹסַפַּת כֹּלָל דְקֹאֲמֵר הֵתֵם נִמְנוּ עַל שְׁנֵי פְרָקִים הֵלְלוּ וְהִתִּירוּם כְּלוּמֵר פֶּסַח וַעֲצֵרֵת וּמִפְרֵשׁ בִּירוּשָׁלַיִם בְּרִישׁ מַסָּכַת שְׁבִיעִית בְּשַׁעֲה שֶׁהִתִּירוּ לְמִקְרָא סְמוּכוּ

שְׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעַשִׂית כֹּל מְלֹאכְתְךָ מֵה עֶרֶב שְׁבַת בְּרֹאשִׁית אַתָּה מִתֵּר לַעֲשׂוֹת עַד שֶׁתַּשְׁקַע הַחֹמָה אֹף כֹּל עֶרֶב (שְׁבַת) אַתָּה מִתֵּר לַעֲשׂוֹת עַד שֶׁתַּשְׁקַע הַחֹמָה

וְטַעַם זֶה נָמִי אִיתָא בְּרִישׁ מוּ"ק (ד' ד.) וְלֹף שְׁבַת שְׁבַתוֹן מִשְׁבַּת בְּרֹאשִׁית מֵה לֵהָרָן הִיא אֲסוּרָה לְפָנֶיהּ וְלֹאֲחֲרֵיהּ מִתֵּר כּוֹי אֶלָּא דְלֹא קֹאִי בְּמַסָּקָנָא הָכִי אֶלָּא

דְּנִמְרִי הִלְכָתָא בְּזִמְן שְׁבַהמ"ק הָיִם דְמִיָּא דְנִסְנוּךְ הַיָּם וְלִפִּי אוֹתָהּ מִסָּקָנָא וְתַכּוּ לְפָרֵשׁ הִלְכָתָא כר"ע וְקִרְאִי לְבִזְמוֹן שְׁאִין ב"ה הָיִם וּמִיּוּהוּ לְרַבִּי דְאִמֵּר שְׁבִיעִית

בְּזִמְן הַזֶּה דְרַבָּנָן לֹא אֲפָרַר:

לִיה קִרָּא לְהָכִי וְלֹא אֶצְטְרִיךְ לְמַעוּטִי

סוּפָה מַחֲמַת דְמוֹסִיפִין מַחוּל עַל הַקֹּדֶשׁ

דְהַשְׁתָּא מִבְּצִיר בְּצִיר אֲסוּפִי מִבְּעֵיֹא

וּא"ת אֲדַרְבָּה כ"ש דְצְרִיךְ טָפִי מִשּׁוּם

דְּכַתִּיב בְּקִרָּא שְׁנָה וְאִין בָּאן שְׁנָה שְׁלָמָה

אא"כ תַּמְשָׁךְ עַד יוה"כ אַחֵר וְיֵשׁ לִזְמַר

דְּכִינוּ דְלֹא שְׁיָךְ טַעֲמָא דְתוֹסַפַּת מִמִּילָל

בִּלָּא שׁוּם יִתוֹר מִמַּעֲטָא מִקְרָא דְוָקְדָשְׁתָּם

דְּמַשְׁמַע דְּוָקָא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים: וְאִי אַתָּה

מוֹנֶה שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים אַחַת. בִּלָּא וִי"ו גֵּרָם

דְאִין שְׁנַת חֲמִשִּׁים רֹאשׁוֹנָה לְשְׁבִיעִית

הֲבֵאָה: וְלֹאֲפוּקֵי מִדְר"י. אֹמֵר ר"י

אֲפ"ה הִלְכָה בְּרַבִּי יְהוּדָה דְאִמֵּר שְׁנַת

הַחֲמִשִּׁים עוֹלָה לָכָאן וּלְכָאן מִדְאֲמֵרִין

בְּפִרְק קִמָּא דַע"ז (דף ט: וְשֵׁם) (דף ט:)

בְּשִׁמְעָתָא דְתַנָּא דְבִי אֲלִיּהוּ גְבִי מָאן דְלֹא

יָדַע בְּכִמָּה שְׁנֵי בְשַׁבּוּעַ קֹאִי נִשְׁקוּל מִכָּל

קָאָה תַרְפִּי וְשָׂדִי אֲפִרְטִי וְכָל הַסְּפָרָא

בְּדַבְרֵיוּ וְעוֹד דְסָתֵם מַתְּנִיתוּן דְהֲבָא

אִזְקָמָא בְּרַבִּי יִשְׁמַעֵאל דְפִלְגִי אַרְבָּנָן

דְּפִלְגִי עַל רַבִּי יְהוּדָה וְעוֹד דְלִר' יִשְׁמַעֵאל

מִקְדָּשִׁין חֲדָשִׁים וְאָנָן קי"ל בְּכוֹלִיָה הַש"ס

שֶׁמֶקְדָּשִׁין חֲדָשִׁים ור' יוֹסִי נִמְוָקוּ עִמּוּ קֹאִי

בְּרַבִּי יִשְׁמַעֵאל בַּפ"ק [דְּקַדְוִשִׁין] (דף מ:.)

דְאִית לָהּ דִּיּוֹבֵל בְּתַחֲלָתוֹ מִשְׁמַט וּבְעֶרְכִין

בְּסוּף [הַמַּקְדִּישׁ שְׁזָהוּ] (דף פח:.) מוֹכַח

דְּמָאן דְאִית לִיה מִתְחַלְתּוֹ מִשְׁמַט סָבֵר לָהּ

בְּרַבִּי יִשְׁמַעֵאל דְאִמֵּר מר"ה קוֹלָא יוֹבֵל

[אֲבָל לֹא נִרְאֶה דִּהָא אֹמֵר הַתְלָמוּד הֲבֵא

וּבִבְי' (אִין גִּגְרִכִּין) (עֲרִכִין דף יב וְשֵׁם)

לֹאֲפוּקֵי מִדְרַבִּי יְהוּדָה] וּמִיּוּהוּ אִין רִאִיָּה

וּמִיּוּהָה מֵהָא דְקֹאֲמֵר הֲבֵא וּבְעֶרְכִין לֹאֲפוּקֵי מִדְרַבִּי יְהוּדָה דְאֲשַׁפְּחוּן בְּפִרְק

ט:

עין משפט   גזר מצוה

^{א סמג עשין קנא:}

^{ב מיי' פי' מהל' שמיטה ויובל}

^{הל' יג:}

^{ג מוי' פי' מהל' שמיטה ויובל הל'}

^{ח:}

כאלו התענה תשיעי ונשיירי. כלומר

אבל השתא נדאי אסור להתענות בדאמרינן בַּפְּסָחִים פָּרָק אִלו דְּבָרִים (פֶּסְחִים ד' סח:)‏ מר בַּרֵּה דְרַבִּינָא פְּלִי שְׂתָא הֵנָּה יִתֵּב בְּתַעֲנִיתָא לְבַר מַעֲרַתָּא וּפְרִיָא וּמַעְלֵי יוֹמָא דְּכַפּוּרֵי וְסָבַר לֶּה פִּר"ע דְּאִי פִּר' וְשִׁמְעָאֵל לִית לֶה הֵךְ דְּקָשָׁה וּבִהְבִי נִיחָא הָא דָּלָא קֵאמֵר הָתָם הַפֵּל מוֹדִים בְּעֶרְבֵי יוֹם הַפְּסוּרִים דְּבַעֲיָנן נְמִי לָכֶסּ בְּדַקְלָאֵמֵר הָתָם אַעֲרַת: יוֹבֵל הִיא. לְהִיּוֹת אֶסוּר בְּזִרְעִיָּה וְהַצִּירָה בְּדִכְתִּיב (וַיִּקְרָא כ"ה:י"א) לֹא תַעֲרֹעוּ וְלֹא תִקְצְרוּ וּאֲע"פ שֶׁלֹּא שָׁמְטוּ הַשְּׂמֹטָה קִרְקַע שְׁדוֹת הַחֲחוּרֹת לְבַעֲלִים בְּיוֹבֵל: מִקְרָא נִדְרָשׁ לִפְנֵיו וְלֹא לִפְנֵי פְנִיו וְלֹאֲחֲרָיו. פֶּרוּשׁ מַעֲנוֹטֵא דְהִיא מוֹקֵמֵנן אֲחֵרִיאֵת דְּרוּר שְׁהִיא לִפְנֵיו וְלֹא אֲתַקִּיעָה דְלִפְנֵי פְנִיו וְלֹא אֲהַשְׁמִטָּה דְלֹאֲחֲרָיו דְּכִתִּיב בְּתַרָּה וְשִׁבְתָּם אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תִּשְׁבּוּ וְהָא דְמוֹקֵמִי רַבּוּי דְיוֹבֵל לִפְנֵי פְנִיו וְלֹאֲחֲרָיו מִשּׁוּם דְּבַעֲלָמָא נְמִי דְרִישׁ הִבִּי אֱלָא דְהִכָּא מוֹקִי מַעֲנוֹטֵא בְּדִדְמִי אִי נְמִי רַבּוּי דְיוֹבֵל מִשְׁמַע שְׂרָפָה הַפְּתוּב שֶׁבְּכָל עֶנְן הוּא יוֹבֵל וְנַע"ע תו' וְכַחֲסִים כ"ד: ד"ה בְּמִקְרָא]: דִּאֲפִילוּ בַּחוּגָה לְאֶרֶן. ר' יוֹסִי מוֹנֶה מִקְלָאֵמֵר לְשֵׁיל א"ר דְּלִיבָא חַד בְּסוּף הַעוֹלָם וְשִׁמָּא גִּפְקָא לֶה מִקְרָא אַחֲרֵינָא: מְדַרִּיךְ. כּוֹפֵף הַיַּחֲסוּר בְּאֶרֶן וּמִכַּסְּהוּ בְּעֶפֶר וְקוֹנֵן בְּאֻמָּעַ בְּפִיפְתּוֹ וְאוֹתוֹ הַיַּחֲסוּר יֵצֵא לְגַד אַחֵר כּפּוּף כּפּוּף מַעֵט מַעֵקֵר הַאִילָן: מַרְכִּיב. הוּא הַמַּרְכִּיב אִילָן בְּחֻבְרוֹ וּמִשְׁמַע דְּמַבְרִיךְ וּמַרְכִּיב תִּיב בְּעַרְלָה וְקִטְיֹא דַב־ק"ק דְּעַרְלָה (מִשְׁנֶה ה) מִשְׁמַע דְּהַרְפָּכָה פְּטוּר מִן הַעַרְלָה וְתַנְיָא נְמִי בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים וְנִטְעָתָם פֶּרַט לְמַבְרִיךְ וּמַרְכִּיב מִכָּאן אֵתָּה אוֹמֵר סְפוּק גִּפְטִים וְסְפוּקָן וְסְפוּק סְפוּקָן אַע"פ שֶׁהַבְּרִיב בְּאֶרֶן מֵתָר וְלִשׁוֹן סְפוּק בְּגִפְטִים כִּלְשׁוֹן [הַרְפָּכָה]

בְּאִילָן וּמָה שֶׁמַּבְרִיךְ בְּשָׁנָה זוּ וּמוֹצִיא זְמוּרוֹת וְחוֹר וְהַבְּרִיבן לְשָׁנָה אַחֲרַת זֶהוּ סְפוּק סְפוּקָן וְי"ל דְּהָתָם כִּשְׁלֹא נִפְסָקָה מֵאֲבִיָּה וּבְאִילָן זָקֵן וְהִכָּא בְּשִׁנְפִּסְקָה מֵאֲבִיָּה בְּדַמּוּכַח [לְקַמָּה דְמוֹטִין לֹא מַשְׁעֵת גְּטִיעֻתָן] (כַּפ"ק דְּעַרְלָה) וְגַרְיָךְ לְדַקְדָּק אִי הֵנָּה שִׁיךְ לְשִׁנּוּי הִבִּי בְּפֶרֶק מִשּׁוּחַ מִלְחָמָה (סוּטָה דף מנ:)‏ גְּבִי חוֹר מַעֲרֻכִי הַמְלַחְמָה מִשּׁוּם מְדַרְיָךְ וּמִשְׁעִי כֹאן בְּהַרְפַּכַּת אֶסוּר כֹּאן בְּהַרְפַּכַּת אֶסוּר וּמֵתָר לְקוֹמֵן בְּשִׁבְעִיעִית. לֹא הֵנָּה גְרִיךְ לְמַתְנֵי בְּשִׁבְעִיעִית כִּינּוּן דִּתְנֵא רִישָׁא עָרַב שְׂבִיעִית וּמִתוּךְ כֶּךָ מִדְּקֻדְקוּן דִּאֲפִילוּ לְכַתְּחַלָּה שְׂרִי לְטַע וְתַדַּע דְּלִקְמֵן מוֹקֵמֵנן לֶּה פִּר"מ וּבִבְ' הַטְּקוּן (גִּטִּין נג:)‏ שְׁמַעֲיָן לר"מ דְּאֵמֵר בְּנוֹטַע בְּשִׁבְעִיעִית כִּין בְּשׁוּנְג וּבִין בְּמַחִיר יַעֲקֹר וְהִינוּ טַעֲמָא דְּמִפְרַשׁ הָתָם דְּנִחְשְׁדוּ עַל הַשְּׂבִיעִית אֲבָל אִי לֹאֹ הִבִּי מֵתָר לְקוֹס: כְּדֹאֵמֵר הָתָם א"כ אִם הִיָּה כֹאן שׁוּם אֶסוּר לֹא הִיָּה מִתִּיר לְקוֹס: וְלִקְמֵן נְמִי קִתְּנֵי אִין נוֹטְעִין פְּחוֹת מִשְׁלֵשִׁים יוֹם [הָא שְׁלֹשִׁים יוֹם נוֹטְעִין לְכַתְּחַלָּה] וְהִיאֹד דְּלָדְבְּרִי הָאוּמֵר שְׁלֹשִׁים גְּרִיךְ שְׁלֹשִׁים וְנִלְשִׁים מוֹקִי לֶּה ר"ת לַעֲנוּן עַרְלָה וְלֹא לַעֲנוּן שְׂבִיעִית כִּמוֹ שֶׁאַפְרָשׁ וּמִדְּקֹאֵמֵר מֵתָר לְקוֹיָמוּ הֵנָּה מִשְׁמַע דְּלְכַתְּחַלָּה אֶסוּר לְטַע דְּאִי לְכַתְּחַלָּה שְׂרִי מָה שִׁיךְ מֵתָר לְקוֹיָמוּ וְשִׁמָּא אֲחִזִּי דְּבַעֲי לְמַתְנֵי סִיפָא אֶסוּר לְקוֹיָמוּ תִּנָּא רִישָׁא מֵתָר לְקוֹיָמוּ וְתַמָּה דַב־ב"ב דְּשְׂבִיעִית (מִשְׁנֶה א) תָּנן וּמִיִּיתֵי לֶּה בַּפ"ק דְּמו"ק (דף ג:)‏ שְׁחוּרְשִׁין בַּשָּׂדֶה הַלֵּבָן עַד כֶּסֶח וּבַשָּׂדֶה הַאִילָן עַד עֶצְרָת וּבִינּוּן דִּאֲפִילוּ לְטַע בְּתַחלָּה שְׂרִי שְׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי ר"ה אֲמַאי אֶסוּר לְחַרֵּשׁ לְשַׁתְּרִי נְמִי לְחַרֵּשׁ עַד לִפְנֵי ר"ה שְׁלֹשִׁים יוֹם וְאוּר"ת דָּלָא הַחֲמִירוּ בְּנוֹטִיעָה כִּמוֹ בְּחַרְיָשָׁה מִשּׁוּם דְּאִין תּוֹסַפְתָּ שְׂבִיעִית דְּאוּרִיתָא בְּנוֹטִיעָה אֱלָלָא בְּחַרְיָשָׁה דְּכִתִּיב בַּהּ קִרָא בְּדִקְרֻשִׁין לְשֵׁיל (ע"א) מְבַחֲרִישׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבַּת וַעוֹד יֵשׁ לָתֵן טַעַם מִשּׁוּם דְּכָל חוֹרֶשׁ עָרַב שְׂבִיעִית הִי וְהוֹעִיל בְּשִׁבְעִיעִית אֲבָל אִין לְאֶסֶר עָרַב שְׂבִיעִית לְטַע מִחֲמַת שְׁהָאִילָן גָּדֵל בְּשִׁבְעִיעִית דְּכָל הַאִילָנוֹת נְמִי מִגְדֵּל גְּדֵלִי בְּשִׁבְעִיעִית וּא"כ לֹא יִטַּע לַעוֹלָם וּבִדְרוֹשְׁלָמִי מִפְּרָשׁ טַעֲמָא אַחֲרֵינָא בְּרִישׁ מִסְכַּת שְׂבִיעִית דְּגִרְסִינָן הָתָם וְלָמָּה עַד עֶצְרָת עַד כֹּאן הוּא וְכֹה לְפָרִי מִכָּאן וְאִילָךְ מִגְבֵּל פְּרוּתֵיו וְהִא תַנְיָא אֲחַד אִילָן סָרַךְ וְאֲחַד אִילָן מֵאֲכָל עַד כֹּאן מַעֲבָה הַקּוֹרוֹת מִכָּאן וְאִילָךְ מִתֵּישׁ כַּחַן וְלִפִּי טַעַם זֶה נִיחָא דְּכִינוּן דְּאִין מוֹעִיל לְאִילָן מִכָּאן וְאִילָךְ מִחֲזִי כְּמִתְקַן שְׂדֵהוּ לְצַרְךָ שְׂבִיעִית:

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

כאלו התענה תשיעי ונשיירי. כלומר

אבילו התענה תשיעי ונשיירי.^(ה)תנו רבנן: "יובל היא" — אף על פי שלא שָׁמְטוּ, אף על פי שלא תִּקְעוּ. יכול אף על פי שלא שָׁלְחוּ — תלמוד לומר: "היא", דבְּרִי רבִּי יהודה. רבי יוסי אומר: "יובל היא" — אף על פי שלא שָׁמְטוּ, אף על פי שלא שָׁלְחוּ. יכול אף על פי שלא תִּקְעוּ — תלמוד לומר: "היא".^(ו)וכי מאחר שִׁמְקֵרָא אֶחָד מְרַבָּה, ומִקְרָא אֶחָד מְמַצִּיט, מַפְנֵי מָה אָנִי אומר: "יובל היא" — אף על פי שלא שָׁלְחוּ, ואִין יוֹבֵל אֱלָא אִם כֵּן תִּקְעוּ? לִפִּי שְׁאֵפְשֵׁר לְעוֹלָם בְּלֹא שִׁילוּחַ עֲבָדִים, ואִי אֶפְשֵׁר לְעוֹלָם בְּלֹא תִקְיעַת שׁוֹפָר. דָּבָר אַחֵר: זו מְסוּרָה לְבֵית דִּין, וזו אֵינָה מְסוּרָה לְבֵית דִּין. מַאי "דָּבָר אַחֵר"? וְכִי תִמְאָ: אִי אֶפְשֵׁר דְּלִיכָא חַד בְּסוּף הָעוֹלָם דְּלֹא מְשַׁלַּח — זו מְסוּרָה לְבֵית דִּין, וזו אֵינָה מְסוּרָה לְבֵית דִּין. בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי יוֹסִי — כְּדִקְאָמֵר טַעֲמִיָּה, אֱלָא לְרַבִּי יְהוּדָה — מַאי טַעֲמָא? אָמַר קָרָא: "וּקְרָאתָם דְּרוּר בְּאַרְץ", וְקִסְבַּר: מִקְרָא נִדְרָשׁ לִפְנֵיו, וְלֹא לִפְנֵי פְנִיו.^(ז)דְּכוּלִּי עֲלֵמָא — "דְּרוּר" לְשׁוֹן חִירוֹת, מַאי מִשְׁמַע? דְּתַנָּא: אִין "דְּרוּר" אֱלָא לְשׁוֹן חִירוֹת. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מָה לְשׁוֹן דְּרוּר — כְּמַדִּיר בִּי דִּיִּירָא, וּמוֹבִיל סְחוּרָה בְּכָל מְדִינָה.‏^(ח)אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַר אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: זוּ דְּבַרֵּי רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסִי. אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים: שְׁלִשְׁתָּן מַעֲכָבוֹת בּוּ. קִסְבַּרִּי: מִקְרָא נִדְרָשׁ לִפְנֵיו, וְלִפְנֵי פְנִיו, וְלֹאֲחֲרָיו. וְהִכְתִּיב: "וְיֹבֵל!" הֵחֱוָא, דִּאֲפִילוּ בַּחוּצָה לְאַרְץ. וְהִכְתִּיב: "בְּאַרְץ!" הֵחֱוָא, בְּזִמָּן שְׁנוּהֵג דְּרוּר בְּאַרְץ — נוֹהֵג בַּחוּצָה לְאַרְץ, בְּזִמָּן שְׁאִינוּ נוֹהֵג בְּאַרְץ — אֵינּוּ נוֹהֵג בַּחוּצָה לְאַרְץ.^(ט)וְלִנְטִיעָה. מִנָּלֵן? דְּכִתִּיב: "שְׁלֹשׁ שָׁנִים עֲרָלִים", וְכִתִּיב: "וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִית", וְלִילִיף "שָׁנָה" "שָׁנָה" מִתְּשָׁרִי, דְּכִתִּיב: "מֵרֵאשִׁית הַשָּׁנָה": וְלִיגַמֵּר "שָׁנָה" "שָׁנָה" מִגִּיסָן, דְּכִתִּיב: "רֵאשׁוֹן הוּא לָכֶם לַחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה"?! דְּנִין שָׁנָה שְׁאִין עֲמָה חֲדָשִׁים מִשָּׁנָה שְׁאִין עֲמָה חֲדָשִׁים, וְאִין דְּנִין שָׁנָה שְׁאִין עֲמָה חֲדָשִׁים מִשָּׁנָה שְׁיֵישׁ עֲמָה חֲדָשִׁים.^(י)תנו רבנן: אֶחָד הַנוֹטֵעַ אֶחָד הַמַּבְרִיָּה, וְאֶחָד הַמַּרְכִּיב עָרַב שְׂבִיעִית, שְׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה — עֲלָתָה לוֹ שָׁנָה, וּמוֹתָר לְקִיָּמָן בְּשִׁבְעִיעִית. פְּחוֹת מִשְׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה — לֹא עֲלָתָה לוֹ שָׁנָה, וְאֶסוּר לְקִיָּמָן בְּשִׁבְעִיעִית.

ופירות
עָרַב שְׂבִיעִית וְאִם עָרַב שְׂבִיעִית הִיא אֶסוּר לְקוֹיָמוּ מִשּׁוּם תּוֹסַפְתָּ שְׂבִיעִית: שְׁמוֹסִיפִין מַחֵל עַל קִדָּשׁ:

והעברת שופר וקדשתם את שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרָאתָם דְּרוּר וְהִזְרַ כְּתִיב יוֹבֵל הִיא תְהִיָּה לָכֶסּ וּקְרָא יִתִּירָא הוּא לְדִקְשָׁה וְהִבִּי תִדְרַשְׁנָה יוֹבֵל הִיא לָכֶסּ מ"מ וְאִפִּי לֹא נַעֲשׂוּ בּוּ דְּבָרִים הֵלְלוּ הַעֲבָרַת שׁוֹפָר וְלָשׁוּב אֶל אֲחֻזָּה דְּהִינוּ שְׂמֹטָה קִרְקַעוֹת שְׁקִינוּ זֶה מָנָה דְּכִתִּיבָא בְּתַר הִיא קִרָא וְשִׁבְתָּם אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ אַעפ"כ שֶׁסּ הַיּוֹבֵל עָלִיו לְהִיּוֹת אֶסוּר בְּזִרְעִיָּה וּבְצִירָה וְהַצִּירָה בְּדִכְתִּיב לֹא תַעֲרֹעוּ וְנַו': יְכוּל אַע"פ שֶׁלֹּא שָׁלְחוּ עֲבָדִים יְהִא יוֹבֵל: תִּי"ל הִיא אִם עֲשִׂיתָ דְּבָרִים הֵלְלוּ הִיא יוֹבֵל וְאִם לֹאֹ אִינוּ יוֹבֵל וְלִקְמָה מִפְּרָשׁ וְיוֹבֵל מַאי חֲזִי דְתַלִּי בְּקִרְיֹאת דְּרוּר: שְׁאֵפְשֵׁר לַעוֹלָם בְּלֹא שְׁלֹחַ עֲבָדִים פְּעֻמִּים שְׁאִין עָבַד עֲבָרִי בְּתַקְרָאֵל שְׁיִטְעוּן שְׁלֹחַ: וְאִי אֶפְשֵׁר שְׁלֹא יְהִא שׁוֹפָר מְצִי בְּעוֹלָם לְפִיכָךְ יֵשׁ לָנוּ לוֹמַר כְּשֶׁתִּלְּהַ הַפְּתוּב לֹא תִלְּהַ אֱלָלָא בְּדָבָר הַמְצִי לַעוֹלָם: ד"א תִּקְיַעַת שׁוֹפָר מְסוּרָה לְב"ד לְצִוּוֹת לְשִׁלּוּחַם לְתַקַּע וְשִׁלּוּחַ עֲבָדִים מְסוּרָה לַיְחִידִים וְאִם יִמְאֵן וְיִטַּל הַיּוֹבֵל הַלֵּכָךְ לֹא תִלְאֹ הַפְּתוּב בּוּ: אָמַר קִרָא וּקְרָאתָם דְּרוּר וְסִמֵּין לֶּה יוֹבֵל הִיא: מִקְרָא נִדְרָשׁ לִפְנֵיו מַעֲנוֹטֵא דְהִיא אֲחֵרִיאֵת דְּרוּר קֹאִי דְסָלִיק מִנָּה וְלֹא אֲתַקִּיעַת שׁוֹפָר הַפְּתוּבָה לִפְנֵי פְנִיו: כְּמַדִּיר בִּי דִּיקָא מִי שְׁהוּא בְּרַשׁוּתוֹ לְגוּר בְּכָל מְלֹחַן שְׂרַצָּה: וְלֹאֲחֲרָיו שְׂמֹטָה קִרְקַעוֹת דְּכִתִּיב בְּתַרָּה וְשִׁבְתָּם אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ: וְהַכְּתִיב יוֹבֵל לְרַבּוֹת כְּמַשְׁמַע יוֹבֵל מ"מ: וְלִנְטִיעָה מַעֲלָן דר"ה שְׁלֹה תִשְׂרִי: מְדַרְיָךְ כּוֹפֵף אֵת הַזְמוּרוֹת בְּאֶרֶן שְׁקוּרִין פְּרוּפִינ"א: מַרְכִּיב אִילָן בְּחֻבְרוֹ שְׁקוּרִין אוֹנוֹסְטִי"ר: עֲלָתָה לוֹ שָׁנָה כִּינּוּן שְׁהִנִּיעַ יוֹם אֶחָד בְּתַשְׁרִי עֲלָתָה לוֹ שָׁנָה לְמַעַן שְׁנִי עַרְלָה: פְּחוֹת מִשְׁלֹשִׁים יוֹם לֹא עֲלָתָה לוֹ שָׁנָה עַד תִּשְׁרִי הִבָּא אִם אֵינָה

הוא אסור לקוימו משום תוספת שביעית

מסורת הש"ס

א ספרא ויקרא דבורא דדנבה פרק ז ון ספרא צו פרשה ו ז; ספרא ויקרא דבורא דדנבה פרק יא א; תענית ד'; ספרא בחוקתי פרק יב ד-ה; ספרא שמיני פרשה י ון ספרא שמיני פרק יא ב; ספרא בהר פרשה א ח; ספרא בהר פרק ב ד; ספרא ויקרא דבורא דחובה פרק כא ד; ספרא צו פרשה ח ה; ספרא צו פרשה ד ה; ספרא צו פרק ג ו; עירובין עא; בבא בתרא סג;

ב ספרא בחוקתי פרשה ג ב; ספרא בחוקתי פרשה ג א; ערכין ה;

ג ספרא בהר פרק ב ב; פסחים סח; ברכות ח;

ד לעיל ז.

ה תוספתא ראש השנה; יבמות נג; תוספתא שביעית; משנה שביעית

גליון הש"ס

נגז' וקסבר מקרא נדרש לפניו. עיין סוטה לג ע"ב תי"ח ור"י [שם ע"א]:

תורה אור השלם

יובל הוא שנת החמשים שנה תהיה לכם לא תזנעו ולא תקצרו את־ספוחיה ולא תבצרו את־זרניה [ויקרא כה, יא]

והשָׁשֶׁת את שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרָאתָם דְּרוּר בְּאַרְץ לְכָל־יִשְׂרָאֵל יוֹבֵל הוּא תְהִיָּה לָכֶם וְשִׁבְתָּם אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ תִּשְׁבּוּ [ויקרא כה, י]

וכי־תבאו אל־הָאָרֶץ וְנִטְעַתֶּם כָּל־עֵץ מִפֹּאֵקֶל וְנִצְלַתֶּם עֲרֻלְתּוֹ אֶת־פְּרִיו שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרָלִים לֹא יֵאָכֵל [ויקרא יט, כג]

ובשָׁנָה הַרְבִּיעִית יִהְיֶה כָל־פְּרִיו קִדָּשׁ הַעֲלֹלִים לַיהוָה [ויקרא יט, כד]

אָרֶץ אֲשֶׁר־יִתְּנֶה אֱלֹהֶיךָ דֶּרֶשׁ אֶתָּה תְּמִיד עֲנִי יִתְּנֶה אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מַרְשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה [דברים יא, יב]

החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה [שמות יב, ב]

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

מסורת הש"ס
א לעיל ב: ב תוספתא שביעית
תורה אור השלם

ובשנה הרביעית יהיה קליפרי קדש העולים ליהנה [ויקרא יט, כד]

ובשנה החמישית תאכלו את־פריו להוסיף לכם תבואתו אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם [ויקרא יט, כה]

ו**פרות נטיעה** זו **אסורים כו'** ואף על פי שאמרנו עלתה לו שנה אם חנטו בה פרות לאחר ר"ה של שנה שלישית מיד עדון אסורין הן עולמית משום ערלה שאע"פ שר"ה תשרי לנטיעה ט"ו בשבט ר"ה לאילן חזו כְּבֵר נַעֲשִׂית אֵילָן לְפִיכָה אִין שְׁנִתָּה מִתְחַדָּשֶׁת לַצֵּאת מִיַּד עֵרְלָה עַד ט"ו בשבט אָבֵל מִשֶּׁם וְלֵהֲלֹן אִם יִחְנְטוּ בַּה פְּרוֹת דִּין רָבְעִי עָלֶיהֶם לֵאכֹל בִּירוּשָׁלַם וּבט"ו לַשָּׁנָה הַבָּאָה יֵצְאוּ מִיַּד רָבְעִי פְרוֹת הַחֲנוּטִים בַּה מִבָּאָן וְאֵילָךְ לִכְךָ הוֹעִילוּ לֶה ל' שְׁלֹפְנֵי ר"ה שְׁמַמְהָר הַתִּירָה מִט"ו בִּשְׁבָט וְעַד ר"ה: מֵנָּא הֵנִי מַלֵּי שִׁשְׁנוֹת עֵרְלָה וּרְבְעִי נִמְשָׁכִין לְאֶסוּר פְּרוֹת הַחֲנוּטִים קֹדֶם ט"ו בִּשְׁבָט לְאַחַר שְׁכָלוּ שְׁלֶשֶׁת שָׁנֵי עֵרְלָה: וּמִטּו בַּה יֵשׁ מִפְּוִן וּמִכְרִיעִין בְּשִׁמוּעָה זו לְאוֹמְרָה מִשְׁמָה דְרָבִי יִנְאִי: וּבִשְׁנָה הַרְבִּיעִית וי"ו מוֹסִיף עַל עֵינָן רֵאשׁוֹן יְהִי לָכֶם עֵרְלִים אִף בַּתוֹךְ שָׁנָה הַרְבִּיעִית: וּבִשְׁנָה הַחֲמִישִׁית תֹּאכְלוּ אֶת פְּרִיו מוֹסִיף עַל עֵינָן רְבְעִי דְסָלִיק מִנָּה: פְּעָמִים שְׁבַרְבִּיעִית כְּגוֹן אִם מִהְרֹו פְּרוֹתָיו לַחֲנֹט בְּרְבִיעִית לִפְנֵי שְׁבָט: וַעֲדוֹן אֶסוּרִים מִשׁוּם עֵרְלָה אֶסוּרִין בַּהֲנָאָה עוֹלָמִית: פְּעָמִים שְׁבַחֲמִישִׁית כּו' כְּגוֹן פְּרוֹת שְׁחֲנִטוּ בַּה קֹדֶם שְׁבָט טַעֲוִינוּ חֲלוּל אָבֵל אִם אַחֲרָה חֲנִיטָתָה עַד לְאַחַר ט"ו בִּשְׁבָט אִין בָּהָן

אסור: גִּימָא הָא דְקַתְנִי לַעִיל פְּחוֹת מַל' יוֹם לֹא עָלְתָה לוֹ שָׁנָה דְלָא כְּרַבִּי מֵאִיר: עֲגָל בֹּן שָׁנָה דְכַתִּיב (ויקרא ט) עֲגֹל וְכֹבֵשׁ בְּנֵי שָׁנָה: בֹּן בָּקָר שֶׁל שְׁמִינִי לְמַלְוִאִים שְׁנֵאֲמַר (שם) קַח לָךְ עֲגֹל בֶּן בָּקָר לַחֲטָאת: בֹּן שְׁתַּיִם שְׁנֵאֲמַר קַח לָךְ עֲגֹל בֶּן בָּקָר וְאֵלֹה נַעֲנֹא לָה בַּתּוֹרַת כְּהֵנִים הַשָּׁנָה בֶּן בָּקָר וְאֵיל לַעוֹלָה תִּמְיָמִים אִף בִּשְׁנָיִם: פֶּר חֲפָלוּ כְּתַב פֶּר בֶּן בָּקָר לֹא נִקְרָא פֶר בַּפְּחוֹת מַנ' שָׁנִים: פִּי קֶאֱמַר ר"מ בְּסוּף שָׁנִים כְּגוֹן יוֹם אֶחָד בִּשְׁנָה שְׁלִישִׁית שֶׁהוּא סוּף הַקָּשֶׁר שְׁנוּתָיו שֶׁל פֶּר: אָבָל בַּתְּחֵלַת שָׁנִים כְּגוֹן שָׁנָה רֵאשׁוֹנָה שֶׁל נְטִיעָה שֶׁהִיא תְּחֵלַת מַעֲוָן שֶׁי עֵרְלָה לֹא חָמַר: וּמָה גִּדָּה שְׁאִין תְּחֵלַת הַיּוֹם עוֹלָה לָה בְּסוּפָה שְׁנֵאֲמַר (שם טו) שְׁבַעַת יָמִים תִּהְיֶה בְּגִדְתָּה תִּהְיֶה בְּגִדְתָּה כָּל ז' וְלֹא תֹאמַר מִקְצֵת יוֹם שְׁבִיעִי כִכְלוּ וְתַטְבֵּל בַּיּוֹם: סוּף הַיּוֹם עוֹלָה לָה בַּתְּחֵלָתָה שֹׁאֵם רִחֲתָה סְמוּךְ לַשְׁקִיעַת הַחֲמָה עוֹלָה לָה יוֹם זָה בּו' יָמִי גִדָּה וְאִינָה צְרִיכָה לְמַנּוּת אֵלָל ו' וְהוּא וּבְגִדָה דְאוֹרִיתָא קֶאֱמַר שְׁאִינָה וְקוּקָה לְנִקְיִים שֶׁלֹּא הַצְרִיכָה תוֹרָה סְפִירַת ז' נְקִיִּים אֵלָל לְזָבָה אָבָל לְגִדָה אִפִּי רִחֲתָה כָּל ז' וּפְסָקָה עִם שְׁקִיעַת הַחֲמָה טוֹבֵלֶת לְעֶרֶב וּמִיּוּה עַבְשׁוּ הַחֲמִירוּ בְּנוֹת שְׂרָחֵל עַל עַצְמָם לְהַחֲזִיקוֹן בַּסָּפֵק זִיבוֹת לְטַעֲוֹן ז' נְקִיִּים בְּלֹא דָם וְאִין יוֹם שְׁפוּסָקָת בּו עוֹלָה לָה לְמַעֲוָן ז' וְהִרְבָּה טַעַו בְּשִׁמוּעָה זו לְלַמַּד מִבָּאָן לְסַפֵּר יוֹם שְׁפוּסָקָת בּו לְמַעֲוָן ז' נְקִיִּים שְׁהִיו מְפָרְשִׁים סוּף הַיּוֹם עוֹלָה לָה בַּתְּחֵלָתָה בְּסוּף יוֹם שְׁפוּסָקָת בּו עוֹלָה לָה רֵאשׁוֹן לו' נְקִיִּים חֲזוּ מִזֵּת בְּנוֹת כּוֹתִיִּים הוּא שְׁשִׁינִי בָּהָן (גִּדָּה דף לג.) יוֹם שְׁפוּסָקָת בּו סוֹפְרָת לְמַעֲוָן ז': ה"ג שָׁנִים שָׁיוֹם אֶחָד עוֹלָה לָהֶם בְּסוּפּו כּו' שָׁנִים הַקְּצוּבִין לְכָל דָּבָר שָׁיוֹם אֶחָד עוֹלָה לָהֶן בַּתְּחֵלַת שָׁנָה אַחֲרוֹנָה בְּסוּף שָׁנִים הַקְּצוּבוֹת לְדָבָר:

ו**פרות נטיעה** זו **אסורין עד חמשה עשר בשבט**, אִם לְעֵרְלָה — עֵרְלָה, וְאִם לְרָבְעִי — רָבְעִי. מֵנָּא הֵנִי מִיַּלִּי? אָמַר רַבִּי חֲזִיא בַר אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וּמִטּו בַּה מִשְׁמִיָּה דְרַבִּי יִנְאִי, אָמַר קֶרָא: ”וּבִשְׁנָה הַרְבִּיעִית וּבִשְׁנָה הַחֲמִישִׁית.” פְּעָמִים שְׁבַרְבִּיעִית וַעֲדִיין אַסוּרָה מִשׁוּם עֵרְלָה, וּפְעָמִים שְׁבַחֲמִישִׁית וַעֲדִיין אַסוּרָה מִשׁוּם רָבְעִי. לִימָא דְלֹא כְּרַבִּי מֵאִיר, דְאִי רַבִּי מֵאִיר — הָא אָמַר: יוֹם אֶחָד בִּשְׁנָה חֲשׁוֹב שָׁנָה. דִּתְנִיָא: פֶּר הָאֲמוּר בַּתּוֹרָה סֵתָם — בֶּן עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חֹדֶשׁ וְיוֹם אֶחָד. דְּכַרִּי רַבִּי מֵאִיר. ”רַבִּי אֱלֶעָזָר אוֹמַר: בֶּן עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חֹדֶשׁ וּשְׁלֹשִׁים יוֹם. שְׁהִיָּה רַבִּי מֵאִיר אוֹמַר: כָּל מְקוֹם שְׁנֵאֲמַר עֲגָל בַּתּוֹרָה סֵתָם — בֶּן שָׁנָה, ”בֶּן בָּקָר” — בֶּן שְׁתַּיִם, ”פֶּר” — בֶּן שָׁלֹשׁ.^(ט) אֲפִילוּ תִימָא רַבִּי מֵאִיר, פִּי קֶאֱמַר רַבִּי מֵאִיר יוֹם אֶחָד בִּשְׁנָה חֲשׁוֹב שָׁנָה — בְּסוּף שָׁנָה, אָבָל בַּתְּחֵלַת שָׁנָה — לֹא. אָמַר רַבָּא: וְלֹאוּ קַל וְחוֹמֶר הוּא? וּמָה גִּדָּה, שְׁאִין תְּחֵלַת הַיּוֹם עוֹלָה לָה בְּסוּפָה — סוּף הַיּוֹם עוֹלָה לָה בַּתְּחֵלָתָה. שָׁנָה, שָׁיוֹם אֶחָד עוֹלָה לָה בְּסוּפָה — אִינּוּ

מִדְקַתְנִי בַּפ"ק דְּפָרָה (מִשְׁנָה ג) דְּבֹן י"ג חֲדָשׁ אִינוּ בָּשָׁר לֹא לֵאֵיל וְלֹא לְכֹבֵשׁ וְלֹא קַתְנִי הָכִי גַבִּי פֶר וְלֹא לְכָל מַלֵּי אֲמִרִין דַּיּוֹם אֶחָד בִּשְׁנָה חֲשׁוֹב שָׁנָה דַּיֵּשׁ דְּכָרִים דְּאִפִּילוּ מַעַת לַעַת בְּעִינָן דַּתְּנֹן בַּפ' יוֹצֵא דְפֹן (גִּדָּה ד' מַה.) בֶּן ט' שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד בֶּן י"ג שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד בַּת י"ב שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד דְּאוֹתוֹ וְיוֹם אֶחָד כְּדִי לְהַשְׁלִים מַעַת לַעַת דְּבַבַת ג' שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד פְּלִיגִי תַנְיָא בַּנּו' (שָׁם ד' מַד:): דְּלַר"מ אִפִּי בַּבַּת שְׁפִי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד מִתְקַדָּשֶׁת בְּבִיאָה דְּכַבַּת ג' שְׁלֵמוֹת דְּקִיָּא דַּיּוֹם אֶחָד חֲשׁוֹב שָׁנָה וְחֻכְמִים בְּעוּ בַת ג' וְיוֹם אֶחָד דְּמַשַּׁת לַעַת בְּעִינָן: עֲגָל סֵתָם בֶּן שָׁנָה בֶּן בָּקָר בֶּן שְׁתַּיִם פֶּר בֶּן ג'. ע"כ בֶּן בָּקָר בֶּן שְׁתַּיִם דְּהֶאֱמַרִּין הֵינּוּ עֲגָל בֶּן בָּקָר וְלֹא פֶר בֶּן בָּקָר כְּדַמוּכַח בַּתּוֹרַת כְּהֵנִים גַּבִּי פֶר כְּהוּ מִשִּׁיחַ דַּתְּנִיא פֶר וְכוּל אֲפֵלוּ וְקוּ ת"ל בֶּן אִי בֶּן וְכוּל קָטוֹן ת"ל פֶּר הָא בִּיצַד בֶּן ג' כְּדַבְרֵי חֻכְמִים ר"מ אוֹמַר אִף בֶּן אַרְבַּע בֶּן חֲמֵשׁ כְּשֵׁרִים וְתַמָּה דַּתְּנֹן בַּפ"ק דְּפָרָה (מִשְׁנָה ב) ר' יוֹסִי הֲגִלִּילִי אוֹמַר פְּרִים בְּנֵי שְׁתַּיִם שְׁנֵאֲמַר וּפֶר שֶׁנִּי בֶּן בָּקָר תַּקַּח לַחֲטָאת וּחֹכ"א אִף בְּנֵי ג' ר"מ אוֹמַר אִף בְּנֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה כְּשֵׁרִים אֱלֹמָא מִכְּשֵׁר ר"מ בְּפֶר אֲפִילוּ בְּנֵי שְׁפִי שָׁנִים דְּהָא מוֹסִיף אַרְבֵּי יוֹסִי הֲגִלִּילִי וְהִבָּא מִשְׁמַע מִדְּעֲגָל בֶּן בָּקָר לַר"מ בֶּן שָׁנִים פֶּר בֶּן בָּקָר בֶּן ג' אָבָל פְּחוֹת מִבָּן ג' לֹא וי"ל דְאִף דְּקֶאֱמַר ר"מ בְּמַסְבֵּת פָּרָה (שָׁם) אַרְבָּגוֹן קִיָּא וְלֹא אַר' יוֹסִי הֲגִלִּילִי וּבַתּוֹרַת כְּהֵנִים מַתְנִי דַר' יוֹסִי הֲגִלִּילִי בַּתַּר מִלְּתָא דַר"מ וְחֻכְמִים וּרְבָנָן דְּהֵתָם לֹאוּ רְבָנָן דְּפָרָה: וְלֹאוּ ק"ו הוּא וּמָה גִּדָּה מְרִישׁ פְּרָקוֹן ל"ק מִיַּדִּי כְּדַפְרָשִׁית הֵתָם (ד' בַּד"ה אָבָל): שָׁנִים שָׁיוֹם אֶחָד עוֹלָה לָהֶם בַּתְּחֵלָתָן אִינוּ דִּין שָׁיוֹם אֶחָד עוֹלָה לָהֶם בְּסוּפָן. הִיא תְּחֵלָתָן הֵינּוּ תְּחֵלַת שָׁנָה וְסוּף חֲשָׁבּוֹן וְהִיא סוּפָן הֵינּוּ סוּף שָׁנָה וְתַחֲלַת חֲשָׁבּוֹן וּא"ת זָבָה תּוֹכִיחַ שְׁהִיא אִרְפָּכָא מִנְהָה שְׁאִין סוּף הַיּוֹם עוֹלָה לָה בַּתְּחֵלָתָה שְׁזַהוּ מִנְהַג כּוֹתִים כְּדִאִיתָא

בְּרִישׁ פְּרָק בְּנוֹת כּוֹתִים (גִּדָּה ד' לג.) וְשָׁם) דַּיּוֹם שְׁפוּסָקָת בּו סוֹפְרָתוֹ לְמַעֲוָן ז' דֹּאע"ג דְּפִרְיָךְ עֲלֶה אֲנִי נִסְפָּרָה לֹא חֲוִימָא לֹן הָכִי מִדְּפִרְיָךְ בַּפְּרָק בַּתְּרָא גִּדָּה (ד' סט.) וְרַב כְּכוּתַאִי חֲמַרָה לְשִׁמְעָתָה וְאִפ"ה תְּחֵלַת הַיּוֹם עוֹלָה בְּסוּפָה לַר' יוֹסִי בַּפְּרָק בִּיצַד צוּלִין (פְּסָחִים ד' פֹּא.) דְּאֶמַרִּין מִקְצֵת הַיּוֹם כִּכְלוּ לָלֵא מְצִי לְמַשְׁכַּח טַמְאָת הַתְּהוֹם דְּזָבָה מִשׁוּם דְּאִין סוֹתַרְתָּ לְמַפְרַע וְאִינָה מְטַמְאָה אֵלָל מִבָּאָן וְלֵהֲבֹא חֻבָּה גְדוּלָה נְמִי לֹא מַשְׁכַּחַת אֵלָל בְּשׁוּפַעַת אוֹ בְּרוּחָה שְׁנִי בִין הַשְּׁמֹשׁוֹת וי"ל דְּהִיא ק"ו דְּהִבָּא לְרַבָּנָן וְלֹא לְרַבִּי יוֹסִי מִיּוּה אֲפִילוּ לְרַבָּנָן קִטְיָא גִדָּה נְמִי דְלָכִי חֲוִיא בְּשִׁבְעִי מְטַמְאָה לְמַפְרַע מ"מ בִּינוֹן דְּשִׁרְיָא לְשִׁמֶשׁ לְאַחַר טְבִילָה מִיַּד מִדְּאוֹרִיתָא אִי לֹאוּ מִשׁוּם דְּאֶסְרוּ רַבָּנָן שְׁמָא תְּבֹא לִידִי סָפֵק כְּדֶאֱמַרִּין בַּפְּרָק בַּתְּרָא גִּדָּה (ד' עב.) וְשָׁם) ע"כ עוֹלָה לָה תְּחֵלַת הַיּוֹם דְּאִי לֹאוּ הָכִי וְסָפְרָה לָה ז' יָמִים וְאַחַר תַּטְהַר חֲמַר רַחֲמֵנָא (ויקרא טו) וְלִבָּא וְנִרְחָא דְלֹא דְמִיָּא זָבָה לְהֵנִי דְהָא אִימִים נְקִיִּים קָפַד רַחֲמֵנָא וְהִיאִךְ יַעֲלֶה סוּף הַיּוֹם וְהִרִי אִין יוֹם זָה טְהוֹר דְּכָבֵר רִחֲתָה וּאע"פ דְּבַשׁוּמְרַת יוֹם סוּף הַיּוֹם עוֹלָה כְּמוּ שְׁאֲפֶרֶשׁ שְׁאִי הֵתָם דְּסְפִירַת אֶחָד לְאַחַד נִפְקָא לָן בְּסוּף גִּדָּה (דף עג.) מִדְּכַתִּיב וְהִיא אָבָל הָבָא אַחַר תַּטְהַר כְּתִיב דְּדַרְשִׁינוּ שֹׁאֵל תִּהְיֶה מִפְּסָקָת אָבָל תְּחֵלַת הַיּוֹם דִּין הוּא שְׁעֲלָה בְּסוּפָה דְּכָל כְּמָה דְלֹא רִחֲתָה הִרִי הוּא טְהוֹר וּא"ת וְאִמָּאי דַּחַק לֹאשְׁכּוּחִי זָבָה גְּמוּרָה לַר' יוֹסִי בְּרוּחָה בְּשַׁתִּי בִין הַשְּׁמֹשׁוֹת הָא מַשְׁכַּחַת לָה בְּרוּחָה בְּזִילּוֹת דְּסְפִירַת לִילָה לֹאוּ סְפִירָה הִיא כְּדִאִיתָא בַּפ"ב דְּמַגְלָה (ד' כ.) וְשָׁם) וי"ל דְּדַחֲוִיח אֲזָבָה בִּימְמִי מִשׁוּם דְּכַתִּיב כָּל יָמִי זוֹבָה דְּמִהִיא טַעֲמָא א"ל ר' שְׁמַעְיָה לַר' אֲבָא בְּסוּף גִּדָּה (שָׁם) אִימָא בִּימְמִי תַּהֲוִי זָבָה בְּזִילּוֹת תַּהֲוִי גִדָּה וּבַפ"ק דְּהוֹרִיּוֹת (ד' ד.) נְמִי גַבִּי צְדוּקִים דְּאָמַר זָבָה לֹא הֵי אֵלָל בִּימָמָא וּמִיּוּה לֹא יִתְכּוֹן דָּאָם כֹּן הֵוָה לִיָּה לְפִרְוָשִׁי וְלִימָא זָבָה בִּימְמִי הִיכִי מַשְׁכַּחַת לָה וְעוֹד דְּכִי מַשְׁנִי דְּרוּחָה שֶׁנִּי בִין הַשְּׁמֹשׁוֹת הַל"ל שְׁלֵשׁ בִּין הַשְּׁמֹשׁוֹת וּמִיּוּה בְּסוּף פְּרָק שֶׁנִּי דְּנִזִּיר (ד' טו.) וְשָׁם) גְּרָסִי בְּכָל הַסְּפָרִים כְּגוֹן דַּחֲוֹא שְׁלֵשָׁה בִין הַשְּׁמֹשׁוֹת סְמוּךְ לַשְׁקִיעַת הַחֲמָה דְלֹא הֵי שְׁהוֹת בַּיּוֹם לְסָלִיק לִיָּה לְמַעֲוָנָא וְנִרְחָא לְפִרֶשׁ דְּלָכָךְ לֹא קֶאֱמַר בְּרוּחָה בְּזִילּוֹת מִשׁוּם דַר' יוֹסִי פִי הִיכִי תְּחֵלַת הַיּוֹם סָלִיק לָה שְׁמוֹר ה"נ סוּף הַיּוֹם סָלִיק לָה שְׁמוֹר וּבְסוּף פ"ב דְּנִזִּיר (גו"ט) מוֹכִיחַ כֹּן דְּגָרִים הֵתָם בִּינוֹן דַּחֲוֹאִי בַּפְּלָגִי דִּיּוּמָא וְאִידָךְ פְּלָגִי דִּיּוּמָא סָלִיק לָה שְׁמוֹר וּאע"ג שַׁר"ת מְפָרֶשׁ דְּאִידָךְ פְּלָגָא דַּיּוֹם שֶׁל אַחֲרָיו קֶאֱמַר לֹא מִשְׁמַע כֹּן וְגַם מִתּוֹךְ שְׁנִיָּא דְּמַשְׁנִי דְלֹא הֵוָה שְׁהוֹת בַּיּוֹם וְאִין זָה מְנַהֵג כּוֹתִים דְּסוֹפְרָת יוֹם שְׁפוּסָקָת דְּהֵתָם בְּזָבָה גְּמוּרָה דְּצְרִיכָה ז' נְקִיִּים וְיוֹם שְׁפוּסָקָת לֹאוּ נְקִי הוּא אָבָל בַּשּׁוּמְרַת יוֹם לֹא כְּתִיב טְהָרָה אֵלָל מִרְבִּיִּיא דְּקֶרָא אֲתִי כְּדַפְרָשִׁית וְעוֹד דְּבַסוֹפְרַת ז' הֵי סוּף הַיּוֹם בַּתְּחֵלַת סְפִירָה אָבָל בַּשּׁוּמְרַת יוֹם הֵי בְּסוּף סְפִירָה דְסַנִּי לִיָּה בְּחַד יוּמָא:

עין משפט נר מצוה

א סמג עשין קלט, טוש"ע יו"ד סי' רצד סעי' ד ה:

ב מו"י פט' מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' ו:

ג מו"י פט' מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' א:

ד סמג עשין קפג:

ה מו"י פא' מהל' מעשה הקרבנות הל' יד:

עין משפט גור מצוה
א סמג לאוין רסו, סמג עשין קלו, טוש"ע יו"ד סי' רצד סעי' ד: ב מו"י פג' מהל' שמיטה ויובל הל' יא: ג מו"י הלכות מעשר שני ונטע רבעי ט':   ד סמג לאוין רסו, סמג עשין קלו, טוש"ע יו"ד סי' רצד סעי' ד: ה מו"י פג' מהל' שמיטה ויובל הל' יא: ו מו"י הלכות מעשר שני ונטע רבעי ט':   ז סמג לאוין רסו: ח סמג לאוין רסו, סמג עשין קלו, טוש"ע יו"ד סי' רצד סעי' ד: ט מו"י פט' מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' ח: י סמג לאוין רסו, סמג עשין קלו:

אין נוטעין. מִשְׁנֶה היא פ"ב דְּשִׁבְעִית (מִשְׁנֶה ו): שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשִׁים. פּי' בַּקּוּנְטָרָם אִינוּ דִּין שְׁעֵלָה יוֹם אֶחָד בְּסוּף שָׁנָה ראשונה לתחלת קצבת שָׁנִים דְּבַעֲיָנָן שְׁלֹא תִהְיֶה נִקְלָטָת בַּתּוֹסֶפֶת שְׁבִיעִית וְקִשְׁיָא לר"ת חָדָא דְּבִלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה אִין מִשְׁמַע בִּן פּי' דְּלֹא אִירִי בַּתּוֹסֶפֶת שְׁבִיעִית כָּלֵל אֶלֶא בְּקִלְטָה וְעוֹד דא"כ מֵאִי קִשְׁיָא לִיה אִי אִוְקְמָה לָהּ בְּרִיתָא דְלַעֲיֹל כר"א הא פּי היכי דְּבִמְתַּנִּי דְּשִׁבְעִית קַתְנִי ל' וּמוֹקְמִי לִיה בְּקִלְטָה בְּלֹא שְׁלֹשִׁים שֶׁל תּוֹסֶפֶת ה"נ נִימָא דְשְׁלֹשִׁים דְּבִרְיתָא דְלַעֲיֹל בְּשְׁלֹשִׁים שֶׁל קִלְטָה בְּלֹא הֶנָּךְ שֶׁל תּוֹסֶפֶת וְעוֹד לְקַמֵּן (ראש השנה ד' יג): גְּבִי אֲרֵז וּדְחוּ וּפְרָגִין וְשִׁמְשָׁמִין דְּמַחֲלֵק לַעֲנִין שְׁבִיעִית בִּין הַסְרִישׁוֹ לִפְנֵי ר"ה לַהַסְרִישׁוֹ לְאַחֵר ר"ה מִשְׁמַע דְּלֹא חִוְשִׁין בְּמָה שֶׁהַסְרִישׁוֹ בַּתּוֹסֶפֶת דְּקַתְנִי שְׁבִיעִית דְּמוּנָא דְּמַעֲשֵׁר וּמִפְרָשׁ ר"ת דה"ק ר"נ לְדַבְּרִי הָאוֹמֵר ל' לְקִלְטָה בְּשִׁבְעִית גְּרִיךְ שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשִׁים לַעֲנִין עֲרָלָה פּי' וְלֹא אֲחֵי לְפָרוּשֵׁי מַתְנִי' אֶלֶא מַעֲרָלָה אֲבָל לַעֲנִין שְׁבִיעִית לֹא חִוְשִׁין אֶלֶא שְׁלֹא תִקְלוּט בְּשִׁבְעִית עֲצֻמָּה וְלִר' וְהוּדָה דְּקוּלְטוֹת בְּג' יָמִים מִתֵּר לְחֹסַם בִּין דְּלֹא נִקְלוֹט בְּשִׁבְעִית אַע"פ שְׁנִטְעָה בְּאֶסּוּר בַּתּוֹסֶפֶת שְׁבִיעִית ג' יָמִים לִפְנֵי ר"ה וְאֲרֵז וּדְחוּ וּפְרָגִין וְשִׁמְשָׁמִין שְׁזִרִיעֲתוּ בְּאֶסּוּר מְלֻאכָה לְאוֹרִיתָא בְּדַכְתִּיב (וַיִּקְרָא פה) לֹא תִעָרַע וְאִסּוּרִי בַּתּוֹסֶפֶת שְׁבִיעִית מ"מ לֹא חִוְשִׁין וּבִדְבַד שֶׁהַסְרִישׁוֹ לִפְנֵי ר"ה וְהָא דְּמִיתִי בְּסוּף הָעֶרֶל (וּבְמוֹת דָּף פג.) הָא דר"נ גְּבִי הִלְכָּה כִּר' וּסְפִי בְּאִנְדְּרוֹנִינִס וּבִהֲרַבְּבָה לֹאֻ מִשּׁוֹם דְּאֲחֵי ר"נ לְפָרוּשֵׁי מַתְנִי' אֶשְׁבִּיעִית דְּלֹא מִיִּיתִי לָהּ אֶלֶא לְמִימַר דְּאֵף לַעֲנִין עֲרָלָה הִלְכָּה כִּר' יוֹסִי: יוֹם שְׁלֹשִׁים עוֹלָה לְכָאן וּלְכָאן. בְּפִרְק הֶעָקוּן (נְטוּן דָּף נד.) גְּבִי הָא דְאֹמֵר ר"מ נוֹטַע בְּשִׁבְעִית בִּין בְּשׁוּגָג בִּין בְּמִזִּיד יַעֲקֹר קֹאמֵר וְכִי תִימָא שְׂבֵת נָמִי זְמַנִּין דְּמַקְלַע יוֹם שְׁלֹשִׁים בְּשִׁבְתָּ דְאִי נָטַע בְּהֵוָה יוֹמָא סְלֵקָא לָהּ שְׁתָּא וְאִי לֹא לֹא סְלֵקָא לָהּ שְׁתָּא לֹא נָקוּט ל' מִשּׁוֹם דְּנִבְכְּשֵׁי שְׁלֹשִׁים לְחֹשֶׁב שָׁנָה דְּהָא לר"מ בְּיוֹם א' סָגִי וּמִשּׁוֹם קִלְטָה נָקוּט ל' וּמִיָּהּ בְּפִרְק יוֹצֵא דְכֵן (נָגַה דָּף מה.) מִשְׁמַע קַצַּת דְּאִיבָא תִנָּא לר"מ דְּאֹמֵר ל': מְדַאכְתִּי יוֹם אֶחָד הוּא דַּעֲיֹל וְקָא קָרִי לָהּ שָׁנָה. דא"א לוֹמַר דְּשָׁנָה שְׁנִית

לַמְּבּוּל הִיתָה וְלֹא חֲשִׁיב לָהּ שָׁנָה מִשּׁוֹם דְּאִכְּתִי לֹא עֲיָל. אֶלֶא יוֹם א' דְּהַכְּתִיב קִרְא אַחֲרֵינָא (בְּרַאשִׁית ח':י"ד) וּבַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּשַׁבָּעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם לַחֲדָשׁ וְלֹא כְּתִיב בְּשִׁתִּים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת אַע"פ שֶׁנִּכְנָסוּ לָהּ שְׁלֹשִׁים וּבִירוּשְׁלָמִי דִּין מְדַכְּתִיב וַיְהִי בַּחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ הוּקַם הַמִּשְׁכָּן דְּלֹא עֲיָל אֶלֶא יוֹם אֶחָד וְקָרִי לָהּ שְׁנִית דְּאִי אֲמַרְתָּ שְׁלִישִׁית הִיתָה וּמִשּׁוֹם דְּלֹא עֲיָל אֶלֶא יוֹם אֶחָד לֹא חֲשִׁיב לָהּ וְהָא כְּתִיב וַיְהִי בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּעֶשְׂרִים לַחֲדָשׁ וְעָלָה הָעֵנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן: מַכְלֵל

דְּתַרְוִיהֵ. ר"מ ור"א סְבִירָא לָהּ בָּנִסָן נִבְרָא דְּהוּלָם דְּהָא תַרְוִיהֵו מוֹדוּ שְׂזוּ הִיתָה תַחֲלַת הַשָּׁנָה פְּרוּשׁ דְּהַכֵּל מוֹדִים דְּבִרְאשׁוֹן הוּא נִיסָן דְּנִיסָן אֶקְרִי ראשון דְּכַתִּיב (שְׁמוֹת י"ב:ב') הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְכֹס וְגו' ראשון וּפִי' בַּקּוּנְטָרָם דְּלֹא גָרָסִי לִיה דְּלִגְמָא כר"א סְבִירָא לָהּ וְהָאִי ראשון לֹאֻ נִיסָן הוּא אֶלֶא תַשְׁרִי וּמִפְּנֵי שֶׁהוּא ראשון לְבִרְיַאת עוֹלָם וְלַמְּעַן הַשָּׁנִים קָרִי לָהּ ראשון וּבְסָדֵר עוֹלָם תִּנָּיִא בְּהִיאָא דלר"א הָאִי בִּרְאשׁוֹן תַשְׁרִי וְנִקְרָא דְלַעוֹלָם גָּרָסִי לִיה וְדִין מִהָא דְאִם אִיתָא דְסְבִירִי בְּתַשְׁרִי נִבְרָא הַעוֹלָם דְּלִמָּא הָאִי ראשון נִיסָן וְקָרִי לָהּ ראשון לִפִּי שֶׁהוּא ראשון לַחֲדָשִׁים וְעַמַּד מְבּוּל שָׁנָה נִחְצֵי וְתִי לֹא תַדּוּק מִנָּה יוֹם אֶחָד בְּשָׁנָה חֲשׁוּב שָׁנָה:

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

אִינוּ דִּין שְׁיָוִם אֶחָד עוֹלָה בַּתְּחִלְתָּהּ? וְאַלְא מֵאִי — רַבִּי אֶלְעָזָר? שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשִׁים בְּעִי! דְּתַנּוּ: אִין נוֹטְעִין וְאִין מְבַרִיכִין וְאִין מַרְפִּיבִין עָרַב שְׁבִיעִית פָּחוֹת מִשְׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְאִם נָטַע וְהַבְרִיָּה וְהַרְפִּיב — יַעֲקוֹר, דְּבָרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: כָּל הַרְפִּכָּה שְׁאִינָה קוּלְטָת בְּשִׁלְשָׁה יָמִים — שׁוּב אֵינָה קוּלְטָת. רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים: שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת. "וְאָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר רַבִּה בַּר אָבוּה: לְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר שְׁלֹשִׁים — צָרִיךְ שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשִׁים, לְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר שְׁלֹשָׁה — צָרִיךְ שְׁלֹשָׁה וּשְׁלֹשִׁים, לְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת — צָרִיךְ שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת וּשְׁלֹשִׁים יוֹם. וְאִי נָמִי, כְּרַבִּי יְהוּדָה סְבִירָא לִיה — שְׁלֹשָׁה וּשְׁלֹשִׁים בְּעִי! אֶלְא לַעוֹלָם רַבִּי מֵאִיר, וְכִי קָאָמַר שְׁלֹשִׁים — לְקִלְיֹטָה. אִי הָכִי, שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד בְּעִי! קָא סָבַר: יוֹם שְׁלֹשִׁים עוֹלָה לְכָאן וּלְכָאן. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וּשְׁנִיָּהּ מִקְרָא אֶחָד דְּרִשׁוּ: "וַיְהִי בַּאֲחַת וָשֶׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה בְּרֹאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ", רַבִּי מֵאִיר סָבַר: מְדַאכְתִּי יוֹם אֶחָד הוּא דְעִיִּיל בַּשָּׁנָה וְקָא קָרִי לָהּ שָׁנָה, שְׁמַע מִיבָּה: יוֹם אֶחָד בַּשָּׁנָה חֲשׁוּב שָׁנָה. וְאִידִּיה: אִי כְּתִיב בְּ"שֵׁשׁ מֵאוֹת וְאַחַת שָׁנָה" — כְּדַקָּאמַרְתָּ. הַשְׁתָּא דְּכַתִּיב "בַּאֲחַת וָשֶׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה", "שָׁנָה" אִי"שֵׁשׁ מֵאוֹת" קָאִי. וּמֵאִי "אַחַת" — אַתְּחִלְתָּא דְאַחַת קָאָמַר. "וְרַבִּי אֶלְעָזָר מֵאִי טַעמָא? דְּכַתִּיב: "בְּרֹאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ", מְדַאכְתִּי יוֹם אֶחָד הוּא דְעִיִּיל בַּחֲדָשׁ וְקָא קָרִי לִיה חֲדָשׁ — שְׁמַע מִיבָּה: יוֹם אֶחָד בַּחֲדָשׁ חֲשׁוּב חֲדָשׁ, וּמִדִּיוֹם אֶחָד בַּחֲדָשׁ חֲשׁוּב חֲדָשׁ — שְׁלֹשִׁים יוֹם בַּשָּׁנָה חֲשׁוּבִין שָׁנָה. וְחֲדָשׁ לְמַנוּיָיו, וְשָׁנָה לְמַנוּיֶיהָ. מַכְלֵל דְּתַרְוִיָּהּ סְבִירָא לָהּ בְּנִיסָן נִבְרָא הַעוֹלָם. 'תַּנְיָא, רַבִּי אֶלְיָעָזָר אוֹמֵר: בַּתְשָׁרִי נִבְרָא הַעוֹלָם, בַּתְשָׁרִי נוֹלְדוּ אָבוֹת, בַּתְשָׁרִי מָתוּ אָבוֹת, בַּפֶּסַח נוֹלֵד יִצְחָק, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה נִפְקָדָה שָׂרָה רַחֵל וְחַגָּה, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה יִצְא יוֹסֵף מִבֵּית הָאֱסוּרִין.

בראש

הַקְּצוּבִים לְכַךְ: אֶלֶא מֵאִי כְּמֵאן תּוֹקְמָה לְמַתְנִיתָא דְלַעֲיֹל דְאֹמַר בְּנוֹטַע פָּחוֹת מִל' לֹא עֲלֵתָה לוֹ שָׁנָה: כר"א תּוֹקְמָה בְּתַמִּיָּה: שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשִׁים בְּעִי שְׁלֹשִׁים יוֹם לְקִלְיָטָה שְׁתָּהּא נִשְׁרָשֶׁת בְּאֶרֶץ וּשְׁלֹשִׁים יוֹם לַחֲשִׁיבַת שָׁנָה וַיְמִי הַקִּלְיָטָה אִין עוֹלִין לָהּ דְּכִמְאֵן דְּמַנְחָ בְּבִיתָא דְמִינָא כָּל זְמַן שְׁלֹא קִלְטָה: דַּתְנָן דְאִין נָטוּעָה קוּלְטוֹת בַּפָּחוֹת מִל' יוֹם: יַעֲקֹר לִפִּי שְׁקִלְטָה בְּשִׁבְעִית: דְּבָרֵי ר"מ לֹא גָרַס: לְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר ל' יוֹם לְקִלְיָטָה: צָרִיךְ שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשִׁים שְׁלֹשִׁים לְקִלְיָטָה וּשְׁלֹשִׁים לַתּוֹסֶפֶת כר"א: לַעוֹלָם בְּרִיתָא דְלַעֲיֹל ר"מ הִיא וְכִי קֹאמַר שְׁלֹשִׁים לְקִלְיָטָה קֹאמַר שְׁתָּהּא הַנְטוּעָה ל' יוֹם לִפְנֵי ר"ה כְּדִי שְׁתָּהּא נִקְלָטָת עָרַב ר"ה וְקָא סָבַר ר"מ דְּלֹא יִהְיֶנָּא לַתּוֹסֶפֶת ל' יוֹם אֶלֶא יוֹם אֶחָד: שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד בְּעִי שְׁתָּהּא יוֹם הַקּוּזָם לר"ה חֲשׁוּב לְשָׁנָה ראשונה שֶׁל עֲרָלָה בְּדַקְתָּנִי עֲלֵתָה לוֹ שָׁנָה: וּשְׁנִיָּהּ ס ר"מ וְר' אֶלְעָזָר: וַיְהִי בַּאֲחַת וָשֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה לְסוּף עֶשְׂרִי עֶשְׂרִי חֹדֶשׁ שֶׁהַתְּחִיל מְבּוּל לָרַד לְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר בְּתַשְׁרִי נִבְרָא הַעוֹלָם וּמְבּוּל יָרַד בִּי"ז בְּמַרְקָשָׁן כְּדַלְקָמֵן (ראש השנה דף יא): הָיִי הָאִי בְּרֹאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ בְּתַשְׁרִי דא"א לְהִיֹּת בְּנִיסָן שְׁהָרִי מ' יוֹם מְבּוּל וְחִמְשִׁים וּמֵאֵת יוֹם שְׁגַבְרוּ הַמַּיִם מֵאִלְיָהּוּן מִשְׁכּוּ עַד סִינוֹן וְאִח"כ הָיִי הַלּוֹךְ וְחִסּוֹר עַד חֲדָשׁ הָעִשְׂרִי וְהוּא אָב שְׁהִיה עִשְׂרִי לִירִידַת גִּשְׁמִים וְאֹז נִגְאֹז רֹאשֵׁי הַדָּרִים וּמֵאֶחָד בָּאָב עַד אֶחָד בְּתַשְׁרִי נִבְלַעוּ הַמַּיִם וְהָיוּ דְּכַתִּיב וַיְהִי בַּאֲחַת וָשֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה בְּרֹאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ חֲרָבּוּ הַמַּיִם וּלְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר בְּאִיר יָרַד הַמְּבּוּל הָיָה לִיה הָאִי בְּרֹאשׁוֹן בְּנִיסָן וְכִין לְמַר תַּחֲלַת שָׁנַת שֵׁשׁ מֵאוֹת וְאַחַת לֹא נִכְנָסוּ בָּהּ אֶלֶא יוֹם אֶחָד דְּכַתִּיב בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ וְקָרִי לָהּ שָׁנָה כְּדַכְּתִיב בַּאֲחַת וָשֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה: כְּדַקָּאמַרְתָּ דְקָרִי לָהּ שָׁנָה: וְקָרִי לָהּ חֲדָשׁ דְּכַתִּיב בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ: חֲדָשׁ לְמַנּוּיָיו אֶחָד מִן הַמַּנּוּיִין שְׁלוּ חֲשׁוּב חֲדָשׁ שֶׁהַחֲדָשׁ נִמְנָה בְּיָמִים דְּכַתִּיב עַד חֲדָשׁ וַיְמִים (בְּמַדְבָּר יא): וְשָׁנָה אֶחָד לְמַנוּיֶיהָ חֲשׁוּב שָׁנָה וְהִיא נִמְנִית בְּחֻדָּשִׁים דְּכַתִּיב (שְׁמוֹת יב) לַחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה: מַכְלֵל דְּתַרְוִיהוּ

וְכִי ר"מ ור"א דְּהָא תַרְוִיהוּ מוֹדוּ שְׂזוּ הִיתָה תַחֲלַת שָׁנָה וְלִי נִקְרָא דְלֹא גְרָסִין לִיה דְּלִגְמָא כִּר' אֶלְיָעָזָר סְבִירָא לָהּ וְהָאִי דְרֹאשׁוֹן לֹאֻ נִיסָן אֶלֶא תַשְׁרִי וּמִפְּנֵי שֶׁהוּא ראשון לְבִרְיַאת עוֹלָם וְלַמְּעַן הַשָּׁנִים קָרִי לָהּ ראשון וּבְסָדֵר עוֹלָם תִּנָּיִא בְּהִיאָא דלר"א הָאִי בִּרְאשׁוֹן תַשְׁרִי הוּא: תַּנְיָא ר' אֶלְיָעָזָר אוֹמ' כו' מִקְרָא וְלִיף לָהּ לְקַמֵּן (ראש השנה דף יא.):

דְּתַרְוִיהֵ. ר"מ ור"א סְבִירָא לָהּ בָּנִסָן נִבְרָא דְּהוּלָם דְּהָא תַרְוִיהוּ מוֹדוּ שְׂזוּ הִיתָה תַחֲלַת הַשָּׁנָה פְּרוּשׁ דְּהַכֵּל מוֹדִים דְּבִרְאשׁוֹן הוּא נִיסָן דְּנִיסָן אֶקְרִי ראשון דְּכַתִּיב (שְׁמוֹת י"ב:ב') הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְכֹס וְגו' ראשון וּפִי' בַּקּוּנְטָרָם דְּלֹא גָרָסִי לִיה דְּלִגְמָא כר"א סְבִירָא לָהּ וְהָאִי ראשון לֹאֻ נִיסָן הוּא אֶלֶא תַשְׁרִי וּמִפְּנֵי שֶׁהוּא ראשון לְבִרְיַאת עוֹלָם וְלַמְּעַן הַשָּׁנִים קָרִי לָהּ ראשון וּבְסָדֵר עוֹלָם תִּנָּיִא בְּהִיאָא דלר"א הָאִי בִּרְאשׁוֹן תַשְׁרִי וְנִקְרָא דְלַעוֹלָם גָּרָסִי לִיה וְדִין מִהָא דְאִם אִיתָא דְסְבִירִי בְּתַשְׁרִי נִבְרָא הַעוֹלָם דְּלִמָּא הָאִי ראשון נִיסָן וְקָרִי לָהּ ראשון לִפִּי שֶׁהוּא ראשון לַחֲדָשִׁים וְעַמַּד מְבּוּל שָׁנָה נִחְצֵי וְתִי לֹא תַדּוּק מִנָּה יוֹם אֶחָד בְּשָׁנָה חֲשׁוּב שָׁנָה:

מסורת הש"ס
א פסחים נה.

תורה אור השלם
וַיְהִי בַּאֲחַת וָשֶׁשׁ־מֵאוֹת שָׁנָה בְּרֹאשׁוֹן בַּאֲחַד לַחֲדָשׁ חֲרָבּוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ וַיִּסָּר נֹחַ אֶת־מִכְשֵׁה הַתִּפְּהָ וַיֵּרָא וַהֲנֶה חֲרָבּוּ פָנֵי הָאֲדָמָה [בראשית ח, יג]

וַיְהִי בַּאֲחַת וָשֶׁשׁ־מֵאוֹת שָׁנָה בְּרֹאשׁוֹן בַּאֲחַד לַחֲדָשׁ חֲרָבּוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ וַיִּסָּר נֹחַ אֶת־מִכְשֵׁה הַתִּפְּהָ וַיֵּרָא וַהֲנֶה חֲרָבּוּ פָנֵי הָאֲדָמָה [בראשית ח, יג]

מסורת הש"ס
א סוטה מו: ב ברכות מג: ג סוטה יג: סדר עולם רבה; קידושין לח.   ד יבמות מב; נדה לח:
תורה אור השלם

[בראשית א, יא]

[בראשית ב, ו]

[בראשית א, יב]

[תהילים סה, יד]

[בראשית ב, א]

[מלכים א ח, ב]

[שיר השירים ב, ח]

[במדבר כד, כא]

[מיכה ו, ב]

[מלכים א ו, א]

[דברים לא, ב]

[שמות כג, כו]

[בראשית יח, יד]

[בראשית יח, יב]

[שמואל א א, א]

[שמואל א א, כ]

[בראשית ל, כב]

[שמואל א א, יט]

[ויקרא כג, כד]

[שמואל א ב, כא]

[בראשית כא, א]

[תהילים פא, ד]

נולדו אבות אברהם ויעקב: נפקדה שרה בא זכרונם לטובה ונגזר עליהן הריון: בטלה בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים. רבי יהושע מודה בהא ברוב ספרים ואלע"פ שהתחילו המכות מניסן דמשפט המצרים י"ב חגש כדתנן בעדיות (פ"ב משנה י) מ"מ לא פסקה עבודה עד תשרי: לקומתן לדעתם לצביונם. צביונם לשון יפי כמו לעטרת צבי (ושעיהו כח) דדרך בהמה חיה ועוף פשגגלים [גגלים] בנוי בכח בדעת ובקומה וכל זה היה במעשה בראשית בתחלת יצירתם וכולהו נפקי מדכתיב צבאם: שגולדו בו זיותי עולם. דלע"ג דאזיר קרי זה לוי ל"ק מידי בדפי' בריש פרקין (ראש השנה דף ב: ד"ה בחדש זיו): את מספר ימין אמלא. בסוף החולץ (יבמות דף ג. ה) אמר אלו שני דורות: אלא דקאי בחד ונקאמר לה בניסן. סוגיא דשמעתא מוכח דבתשרי נמול אברהם אבינו דבפרק השוכר את הפועלים (פ"מ דף כו): אמר בשלישי של מילה באו אצלו מלאכים ואו נאמר לו למועד אשוב אליך, כעת חיה ובפרקי דרבי אליעזר גמי אמרינן דביוה"כ נמול א"א והשתא הא דאמר בחדן לאו דוקא דשני ימים לפני החג הוה בין דנמול ביוה"כ ולע"ג דמשמע הבא למועד ראשון הכי קאמר למועד ראשון אחר החג זה דקיימא בה דכאילו קומי בחדן דמי בין דלא הוה בו כי אס שני ימים לפני [א] ולמאי דמסקינן דיולקת לשבעה יולדת למקטעין לא הוה צריך לשנויי שנה מעברת היתה דכי מדלית גמי ימי טמאה טבילה גמי בליל חמישי לחג ואפשר דילדה ביום אחרון של פסח אלא משום דאמרינן בסדר עולם ובמכילתא בפרשת וקטעו בני ישראל מרעמסס (אמרי') דבט"ו בניסן נולד יצחק [ומיהו פליגי דהדבא דקאמר גמי בט"ו בניסן דבר הקב"ה עס אברהם בט"ו בניסן באו מלאכים לבשרו] ורבי מאיר שליח צבור יסד במעריב של פסח ומצות אפה ויאכלו בלילי חג פסח ואמרי' דבראשית רבה לוישי ויעשי עונות דהא אמרת שפסח הוה וכל הני לא ס"ל דלמועד אשוב אליך, כעת חיה למועד ראשון אלא כלומר למועד בזה שהוא פסח וכן תרגם אונקלוס כעת חיה כעת דאיתן קומין והשתא הא דכתיב בפרשת מילה דאשר תלד לך, שרה למועד הזה בשנה האחרת (בראשית י"ז:כ"א) ואמרינן [במרשש תנחומיא] מלמד ששרט לו סריטה בפתל דלשנה האחרת על פרקו דבט"ו בניסן נאמר ובו ביום נמול ובו ביום באו מלאכים בשנה זו תמה דכל הני דאמרי דתשרי הוה היכי מקום ההוא קרא דלמועד הזה בשנה האחרת ואין יתכן לומר שגמטנה בפסח ולא נמול עד תשרי והלא זרמין מקדימין למצות ועוד דכתיב בצעם היום הזה (דס) בו ביום שצוה מל ואומר ר"ת דהני דאמרי דתשרי סבירא להו דרבי יהושע דאמר בניסן נברא העולם ולהכי הדר לפסח שנה אחרת למועד הוה הינו למועד אחר דביום הפפורים אמר לו וקרוי לסכות כלומר למועד הזה ראשון של שנה אחרת:

נולדו אבות אברהם ויעקב: נפקדה שרה בא זכרונם לטובה ונגזר עליהן הריון: בטלה בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים. רבי יהושע מודה בהא ברוב ספרים ואלע"פ שהתחילו המכות מניסן דמשפט המצרים י"ב חגש כדתנן בעדיות (פ"ב משנה י) מ"מ לא פסקה עבודה עד תשרי: לקומתן לדעתם לצביונם. צביונם לשון יפי כמו לעטרת צבי (ושעיהו כח) דדרך בהמה חיה ועוף פשגגלים [גגלים] בנוי בכח בדעת ובקומה וכל זה היה במעשה בראשית בתחלת יצירתם וכולהו נפקי מדכתיב צבאם: שגולדו בו זיותי עולם. דלע"ג דאזיר קרי זה לוי ל"ק מידי בדפי' בריש פרקין (ראש השנה דף ב: ד"ה בחדש זיו): את מספר ימין אמלא. בסוף החולץ (יבמות דף ג. ה) אמר אלו שני דורות: אלא דקאי בחד ונקאמר לה בניסן. סוגיא דשמעתא מוכח דבתשרי נמול אברהם אבינו דבפרק השוכר את הפועלים (פ"מ דף כו): אמר בשלישי של מילה באו אצלו מלאכים ואו נאמר לו למועד אשוב אליך, כעת חיה ובפרקי דרבי אליעזר גמי אמרינן דביוה"כ נמול א"א והשתא הא דאמר בחדן לאו דוקא דשני ימים לפני החג הוה בין דנמול ביוה"כ ולע"ג דמשמע הבא למועד ראשון הכי קאמר למועד ראשון אחר החג זה דקיימא בה דכאילו קומי בחדן דמי בין דלא הוה בו כי אס שני ימים לפני [א] ולמאי דמסקינן דיולקת לשבעה יולדת למקטעין לא הוה צריך לשנויי שנה מעברת היתה דכי מדלית גמי ימי טמאה טבילה גמי בליל חמישי לחג ואפשר דילדה ביום אחרון של פסח אלא משום דאמרינן בסדר עולם ובמכילתא בפרשת וקטעו בני ישראל מרעמסס (אמרי') דבט"ו בניסן נולד יצחק [ומיהו פליגי דהדבא דקאמר גמי בט"ו בניסן דבר הקב"ה עס אברהם בט"ו בניסן באו מלאכים לבשרו] ורבי מאיר שליח צבור יסד במעריב של פסח ומצות אפה ויאכלו בלילי חג פסח ואמרי' דבראשית רבה לוישי ויעשי עונות דהא אמרת שפסח הוה וכל הני לא ס"ל דלמועד אשוב אליך, כעת חיה למועד ראשון אלא כלומר למועד בזה שהוא פסח וכן תרגם אונקלוס כעת חיה כעת דאיתן קומין והשתא הא דכתיב בפרשת מילה דאשר תלד לך, שרה למועד הזה בשנה האחרת (בראשית י"ז:כ"א) ואמרינן [במרשש תנחומיא] מלמד ששרט לו סריטה בפתל דלשנה האחרת על פרקו דבט"ו בניסן נאמר ובו ביום נמול ובו ביום באו מלאכים בשנה זו תמה דכל הני דאמרי דתשרי הוה היכי מקום ההוא קרא דלמועד הזה בשנה האחרת ואין יתכן לומר שגמטנה בפסח ולא נמול עד תשרי והלא זרמין מקדימין למצות ועוד דכתיב בצעם היום הזה (דס) בו ביום שצוה מל ואומר ר"ת דהני דאמרי דתשרי סבירא להו דרבי יהושע דאמר בניסן נברא העולם ולהכי הדר לפסח שנה אחרת למועד הוה הינו למועד אחר דביום הפפורים אמר לו וקרוי לסכות כלומר למועד הזה ראשון של שנה אחרת:

צדות

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

יא.

עין משפט ונר מצוה

א סמג עשין כז, טור או"ח סי' רכו:

ב מיי' פ' מהל' ברכות הל' יג:

ג סמג עשין כז:

י"א:

	עין משפט גזר מצוה

א טור או"ח סי' תפז, ש"ע או"ח סי' תפא סעי' ב:

לילה המִשְׁמֵר ובֹא מן המזיקין. ורבי יהושע תרתי שְׁמַעַת מִנֶּה דְכוּלָּהּ מוֹדוּ דְמִשְׁמֵר מן המזיקין בְּדִמוּכַח בְּעִרְבֵי פְסָחִים (פְּסָחִים דף קט:)) דְּתַקֵּנוּ ד' כּוֹסוֹת וְלֹא חִישׁ אֲמוֹנִית: יום שְׁמַחַל בִּימָה שׁוֹקֵעַ בַּיּוֹם. גְּרָסִינוּ בַּמִּלְתָּה דְרַבִּי חֲלִיעֶזֶר גָּבִי י"ז בְּמִרְחָשָׁן וְשָׁנָה הִקַּב"ה עֲלֵיהֶן מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית וְהָעֵלָה בִּימָה בַּיּוֹם וּבַמִּלְתָּה דְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ גָּבִי י"ז בְּחֵייר גָּרַם יוֹם שְׁמַחַל בִּימָה עוֹלָה וּבִקּוּנְטָרָם גָּרִים אִיפְכָא וְאִין הִסְדָּר בֶּן דְּבַיְסָן טָלָה עוֹלָה בְּתַחֲלַת הַיּוֹם וְשׂוּהָה שְׁתֵּי שְׁעוֹת עִם חֶלֶק אֶחָד מִשְׁלָשִׁים בְּשַׁעָה אַחֲרֵיו שׁוֹר שְׁתֵּי שְׁעוֹת שְׁבֹן דָּרָךְ כֹּל מַחַל שׂוּהָה שְׁתֵּי שְׁעוֹת בְּדַמְשַׁמַּע בְּפָרָק הַמִּקְבֵּל (ב"מ דף קו: וְשֵׁם) דְּקָא אֲמַרִינוּ עַד אֵימַת עַד דְּאִתּוּ אַרְיִסִי מִדְּבָרָא וְקִימָא בִּימָה לְהַזִּי רִישֵׁיהּ וְיֵשׁ שֵׁשׁ מַחְלוֹת אַחֲרוֹת כְּנָגְדָן מַע"ק גז"ד ד"י"ב מַחְלוֹת יֵשׁ שְׁקִבּוּעִין בְּגִלְגֵּל שָׁשָׁה לְמַטָּה שָׁשָׁה לְמַעְלָה וְהַגְלִיל סוֹבֵב וּבְשִׁמְתַּחֲחִיל הָאָחָד לַעֲלוֹת מִתַּחֲחִיל שְׁכַנְגְדוּ לְשַׁקֵּעַ וְכֹל חֲדָשׁ נִיסָן טָלָה עוֹלָה לְאוֹר הַבֶּקֶר אוֹ מֵרַאשׁוֹ אוֹ מִתְּנַבּוֹ וּמֵאֲזִינוּם שׁוֹקֵעַ כְּנָגְדוֹ וְשׁוֹר שְׁאֲחַר טָלָה מִשְׁמַשׁ בְּחֵייר וְכֹל יְמֵי אֵיִר עוֹלָה בְּתַחֲלַת הַיּוֹם

וְעַקְרָב שׁוֹקֵעַ כְּנָגְדוֹ וְכֹן הוֹלֵךְ סָדָר כָּלָם דְּכֹל אֶחָד מִשְׁמַשׁ חֲדָשׁ וְאִמֵּר בְּפָרָק הַר״א (בְּרִכוֹת דף נח:)) דְּכִימָה זָנַב טָלָה וְכִינוּ דְשׁוֹר מִתַּחֲחִיל לַעֲלוֹת בְּחֵייר בְּתַחֲלַת הַיּוֹם מִכָּלָל דְּכַבֵּר טָלָה עוֹלָה כֹּלָּו עַד בִּימָה הִבָּא בְּזַנְבוֹ וּבְמִרְחָשָׁן עַקְרָב עוֹלָה מִתַּחֲחִיל שׁוֹר שְׁכַנְגְדוֹ לְשַׁקֵּעַ וְנִמְצָא שְׁכַבֵּר שְׁקוּעַ טָלָה כֹּלָּו עִם הַבָּא בְּזַנְבוֹ וְלִפִּי זֶה הִסְדָּר קִזְמִי בִימָה אַרְיִשִׁיהּ דְּפָרָק הַמִּקְבֵּל (ב"מ דף קו:)) הֵינּוּ שְׂבִט וְלֹא כְמוֹ שְׁפִי' עִם בִּקּוּנְטָרָם דְּהֵינּוּ אֶדָּר וְגַבִּי מִרְחָשָׁן גְּרָסִינוּ מַעֲיֻנוֹת מִתְּמַעֲטִין וְגַבִּי אֵיִר מִתְּגַבְרִין דֹּאע"פ שְׁרַבִּיעָה רִאשׁוֹנָה יוֹרְדַת בְּמִרְחָשָׁן מ"מ הָבִי אוֹרְחֵיהּוּ בְּדִכְתִּיב (וְיֹהֲשֻׁעַ ג) וְהִירְדָן מֵלֹא עַל כֹּל גְּדוּתֵיו כֹּל יְמֵי חֲצִיר וְאִמֵּר בְּפָרָק בְּמָה אֲשֶׁה (שְׂפַת דף סה. וְשֵׁם) וּבְפָרָק בְּתָרָא דִּגְנָה (דף סז. וְשֵׁם) אִבָּה לְשִׁמוּחַל עֲבִיד לְבַגְתָּהּ מִקְנָאוֹת בְּיוֹמֵי דַּיָסָן וּמִפְצִי בְּיוֹמֵי דְתַשְׁרִי [וְגִרָסִי' בְּסִמוּךְ בְּשִׁלְמָא לר"א הֵינּוּ דְשָׁנָה אֶלָּא לָר' יְהוֹשֻׁעַ מֵאִי שְׁנָה]:

עֲדוֹת בִּיהוֹסֵף שְׁמוֹ בְּצִאתוֹ וְגוֹיִי". בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּטָלָה עֲבוּדָה מֵאֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם — כְּתִיב הָכָא: "וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבֻלוֹת מִצְרַיִם", וּכְתִיב הָתָם: "הַסִּירוּתִי מִסִּבְל שְׁכָמוֹ". בְּנִיסָן נִגָּאֵלוּ — בְּדֹאִיתָא. בְּתִשְׁרִי עֲתִידִין לִיגָאֵל — אֶתִּיא "שׁוּפָרִי" "שׁוּפָרִי". כְּתִיב הָכָא: "תִּקְעוּ בַּחֲדָשׁ שׁוּפָר", וּכְתִיב הָתָם: "בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוּפָר גָּדוֹל". [רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמַר: בְּנִיסָן נִגָּאֵלוּ, בְּנִיסָן עֲתִידִין לִיגָאֵל — מְנַלָן? אָמַר קָרָא: "לִיל שְׁמוּרִים" — לִיל הַמְשׁוּמָר וּבֹא מִשִּׁשַׁת יְמֵי בְּרֹאשִׁית. "וְאִידָּהּ: לִילָה הַמְשׁוּמָר וּבֹא מִן הַמַּזִּיקִין. ^(א)וְאֲזִדּוּ לְטַעַמִייהוּ, דְּתַנְיָא: "בְּשַׁנַּת שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה לַחֲיִי נַח בַּחֲדָשׁ הַשָּׁנִי בְּשִׁבְעָה עָשָׂר יוֹם לַחֲדָשׁ", רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמַר: אוֹתוֹ הַיּוֹם שְׁבַעַה עָשָׂר בְּחֵייר הָיָה, יוֹם שְׁמִיזַל בִּימָה שׁוֹקֵעַ בַּיּוֹם וּמַעֲיֻנוֹת מִתְּמַעֲטִין. וּמִתּוֹךְ שְׁשִׁינוּ מַעֲשִׂיהֶן, שְׁיַבָּה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶם מַעֲשֵׂה בְּרֹאשִׁית, וְהָעֵלָה מִזֹּל בִּימָה בַּיּוֹם, וְנִטַּל שְׁנֵי כּוֹכְבִים מִכִּימָה וְהִבִּיא מִבּוּל לַעוֹלָם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר: אוֹתוֹ הַיּוֹם שְׁבַעַה עָשָׂר בְּמִרְחָשָׁן הָיָה, יוֹם שְׁמִיזַל בִּימָה עוֹלָה בַּיּוֹם וּמַעֲיֻנוֹת מִתְּגַבְרִים.

וּמִתּוֹךְ

עֲדוֹת בִּיהוֹסֵף שְׁמוֹ בְּתָרָה דְּהֵיחָא קָרָא כְּתִיב דְּכִי חֹק לְיִשְׂרָאֵל: הַסִּירוּתִי מִסִּבְל שְׁכָמוּ בַּיּוֹסֵף כְּתִיב בְּתַר עֲדוֹת בִּיהוֹסֵף: הַמְשָׁמֵר וּבֹא לְגִאֻלָּהּ: וְאֲזִדּוּ לְטַעַמִּיהּ רַבִּי חֲלִיעֶזֶר וּר' יְהוֹשֻׁעַ דְּלָר' חֲלִיעֶזֶר בְּתַשְׁרִי נִבְרָא הַעוֹלָם דְּמִתְשְׁרִי מִתַּחֲחִיל מִזֵּין שְׁנֵי הַדּוֹרוֹת לְפִיכָךְ מִבּוּל עַל כְּרַחֵךְ בְּמִרְחָשָׁן יִרַד וי"ב חֲדָשׁ הָיָה וּבַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּשַׁבְּעָה וְשְׁעָרִים שְׁרַבִּיעָה הָאָרְזַן בְּמִרְחָשָׁן הָיָה לְשָׁנָה הַבָּאָה וּבְתַשְׁרִי שְׁלָפְנֵיו חֲרָבוּ הַמַּיִם מִעַל הָאָרְזַן שְׁנַעֲשִׂית הָאָרְזַן כְּמִין גְּרִיד וְלֹא יִבָּשָׁה לְגַמְרִי וְכוּ הַתַּחֲלַת שְׁנַת שֵׁשׁ מֵאוֹת וְאַחַת שָׁנָה בְּדִכְתִּיב וְהִי בְּאַחַת נֶשֶׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה בְּרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ וְהוּא תַשְׁרִי וּמִקְלָא קָרִי לֵה אַחַת נֶשֶׁשׁ מֵאוֹת עַד הַשְּׁתָא שְׁמַע מִנֶּה אִין מִעֵין הַדּוֹרוֹת מַיְסָן שְׁאִם מַיְסָן מִתַּחֲחִיל לְמַנְתֵּן הָיָה לוֹ לְכַתֵּב וְתַנַּח הַתַּבָּה בְּאַחַת נֶשֶׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה בַּחֲדָשׁ הַשְּׂבִיעִי עַל הָרִי אֶרְכֹּט שְׁכַבֵּר נִתְחַדְּשָׁה שָׁנָה מַיְסָן שְׁרִיר אוֹתוֹ חֲדָשׁ שְׂבִיעִי סִינָן הָיָה וְהוּא שְׂבִיעִי לְהַפְסָקַת גִּשְׁמִים כְּמוֹ שְׁשִׁינוּ בְּסָדָר עוֹלָם וְהֵיחָא ר"א הִיא שְׂבַשְׁתָּה מוֹנָה מַשְׁבַּעַה עָשָׂר בְּמִרְחָשָׁן מֵאָה וְתַשְׁעִים יוֹם אַרְבַּעִים לַיְמֵי הַגִּשְׁמִים

וּמֵאָה וְחֲמִשִּׁים שְׁגָבְרִי עַל הָאָרְזַן נִמְצָאוּ כָּלִים בְּאֶחָד בְּסִינָן וְאוֹתוֹ יוֹם הַתַּחֲחִילוּ לַחֲסֹר שְׁנִילָמֵר וַיַּחֲסֵרוּ הַמַּיִם מִקְרָה חֲמִשִּׁים וּמֵאֹת יוֹם וְהֵיוּ הַלֵּיךְ וְחִסּוֹר עַד חֲדָשׁ הַעֲשִׁירִי וְהוּא אָב שְׁהוּא עֲשִׂירִי לִירִידַת גִּשְׁמִים וּבְאֶחָד בָּאָב נִרְאִי רִאשִׁי הָהָרִים בְּשַׁנִּי חֲדָשִׁים חֲסֵרוּ ט"ו אִמָּה שְׁהִיו הָהָרִים מְכֻסִּים מִיִּם שְׁנִילָמֵר (בְּרֹאשִׁית ז':כ') חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אִמָּה לְמִדַּת שְׁחִסְרָה אִמָּה לְאַרְבַּעַה יְמִים וְהַתַּבָּה הִיתָה מִשְׁקַעַת בְּמַיִם אַחַת עֶשְׂרֵה אִמָּה וְלֹא הִיתָה צָפָה עַל רֹאשׁ הָהָר אֶלָּא ד' אִמוֹת גָּבָהּ לְפִיכָךְ נִחָה בִּי"ז בְּסִינָן וְלָר' יְהוֹשֻׁעַ דְּאִמֵּר בַּיָּסָן נִבְרָא הַעוֹלָם וּמִמֶּנּוּ מִתַּחֲחִיל מִעֵין שְׁנֵי הַדּוֹרוֹת יִרַד הַמִּבּוּל בְּחֵייר וַשְּׂבִיעִי שְׁנָחָה כּוּ הַתַּבָּה הוּא כְּסָלִו וְלֹא מִנֶּה לָךְ הַכְּתִיב חֲדוּשׁ שָׁנָה לְפִי שְׁאִין הַשָּׁנָה מִתַּחֲדָשַׁת אֶלָּא בַּיָּסָן וְיֵשׁ פּוֹתְרִין וְאֲזִדּוּ לְטַעַמִּיהּ מִדְּאִמֵּר ר"א בַּחֲדָשׁ שְׁנֵי מִרְחָשָׁן אִית לֵה בְּתַשְׁרִי נִבְרָא הַעוֹלָם וְהֵיו מִרְחָשָׁן שְׁנֵי לַחֲדָשׁ שֶׁהַתַּחֲחִילוּ כּוּ שְׁנַת שֵׁשׁ מֵאוֹת דְּאִי לֹא הָבִי לְמֵאִי קָרִי לֵה שְׁנֵי אִם לְסָדָר חֲדָשִׁים הֹא אֲמַרִינוּ נִיסָן ר"ה לְחֲדָשִׁים וְלֹא מִלְתָּא הִיא דְּאִי מְדַקְרִי לִיה שְׁנֵי שְׁמַעִינוּ דְּבְתַשְׁרִי נִבְרָא הַעוֹלָם א"כ מֵאִי פְרִיךְ לְקַמָּה בְּשִׁלְמָא לָר' יְהוֹשֻׁעַ הֵינּוּ דְּכְתִיב שְׁנֵי אֶלָּא לְרַבִּי חֲלִיעֶזֶר מֵאִי שְׁנֵי הֹא מְהִבָּא וְלִיף שְׁנֵי לְבִרְיָאֵת עוֹלָם הָבִי גְרָסִינוּ בְּסָדָר עוֹלָם ר' יְהוֹשֻׁעַ בְּרִישָׁא וְהָדָר ר' חֲלִיעֶזֶר ר' יְהוֹשֻׁעַ אוֹמַר אוֹתוֹ הַיּוֹם י"ז בְּחֵייר הָיָה יוֹם שְׁמַחַל בִּימָה שׁוֹקֵעַ בַּיּוֹם ר"א אוֹמַר אוֹתוֹ הַיּוֹם י"ז בְּמִרְחָשָׁן הָיָה יוֹם שְׁמַחַל בִּימָה עוֹלָה בַּיּוֹם גִּלְגֵּל חֲמָה עָגֹל הוּא חֲצִיו לְמַעְלָה מִן הַקֶּרֶקַע וְחֲצִיו לְמַטָּה מִן הַקֶּרֶקַע וְשְׁנַיִם עָשָׂר מַחְלוֹת קְבוּעִין כּוּ חָה סָדָרָן טָלָה שׁוֹר תְּאוּמִים סָרְטָן אֶרְיָה בְּתוֹלָה מֵאֲזִינוּם עַקְרָב קָשַׁת גְּדִי דְלִי דְגִים וְסִימְנָךְ טש"ת סא"ב מע"ק גז"ד שָׁשָׁה מִהֵן שְׁקוּעִין לְמַטָּה וְשָׁשָׁה מִהֵם לְמַעְלָה וּבְשַׁתִּי שְׁעוֹת הִרְאשׁוֹנוֹת גּוֹמֵר עֲלִיתוֹ שְׁנִיּוֹת תְּאוּמִים עֲלִישִׁית סָרְטָן רַבִּיעִית אֶרְיָה חֲמִישִׁית בְּתוֹלָה וְשִׁשִׁית מֵאֲזִינוּם וְכֹן כָּלָן נִמְצָא טָלָה עוֹלָה בְּשְׁתֵּי שְׁעוֹת אַחֲרוֹנוֹת בְּלִילָה וְכֹל הַיּוֹם הוּא שׁוֹקֵעַ וְכִימָה הוּא זָנַב טָלָה וְהַמִּבּוּל בַּיּוֹם יִרַד וְדָרָךְ נִקָּב שְׁתֵּי כּוֹכְבִים שְׁנָטְלוּ מִבִּימָה שְׁהוּא מַחַל שֵׁשׁ כּוּ כּוֹכְבִים הִרְבָּה וּמִעֵין שְׁהַמִּבּוּל הַתַּחֲחִיל לָרַד בַּיּוֹם שְׁנִילָמֵר בְּעָצֵם הַיּוֹם הָיָה בָּא נַח (בְּרֹאשִׁית ז':י"ג) וְהוּא מִקְטַנִּי לְמִנָּה הָיָה וְלֹא נִכְנָם לַתַּבָּה עַד שִׁירְדוּ מַיִם וּדְחִקוּהוּ לְכַנָּם שְׁנִילָמֵר מִפְּנֵי מִי הַמִּבּוּל וְהַצָּרָה לְשָׁנוֹת סָדָר בְּרֹאשִׁית וְהָעֵלָה זָנַב בִּימָה בַּיּוֹם וְנִטַּל שְׁנֵי כּוֹכְבִים מִמֶּנּוּ וּמַעֲיֻנוֹת מִתְּמַעֲטִין בַּחֲמָה יְמוֹת הַחֲמָה וּכְסָקוּ הַגִּשְׁמִים וְשָׁנָה סָדָר בְּרֹאשִׁית וְנִתְּגַבְרוּ הַמַּעֲיֻנוֹת וְשָׁטָפָם: יוֹם שְׁמִיזַל בִּימָה עוֹלָה בַּיּוֹם שְׁבְּמִרְחָשָׁן עוֹלָה עַקְרָב בְּתַחֲלַת הַיּוֹם וְאֶחָרֵיו קָשַׁת נִמְצָא טָלָה עוֹלָה בְּסוּף הַיּוֹם:

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

	מסורת הש"ס

א פסחים קט:

ב קהלת רבה

תורה אור השלם

עדות ביהוסף שמו בצאתו על-ארץ מצרים שפת לא־ינדעתי אשמע [תהילים מא, ו]

לכו אמר לבני־ישראל אני יהוה והוצאתי אתכם מפתח סבלת מצרים והצילתי אתכם מעבדותם [וגאלתי אתכם בזווע גטויה ובשפטים גדלים [שמות ו, ו]

הסירותי משבל שכמו כפוי מדוד תעבדנה [תהילים מא, ז]

והנה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האבדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשפתווי ליהוה בהר הקדש בירושלם [שעיהו כז, יג]

תקעו בחדש שופר בבקשה ליום חגנו [תהילים ז, ד]

ליל שפורים הוא ליהוה להוציאם מארץ מצרים הוגא־הלולה הנה ליהוה שפורים לכל־בני יִשְׂרָאֵל לדורותם [שמות יב, מב]

בשנת שש־מאות שנה לתי־נח בחדש השני בשבעה־עשר יום לחדש ביום הנה נבקעו כל־מַעֲיֻנַת+׀בספרי ספרד ואשכנז מעינות׀ תהום רבה ואַרְבַּת השמים נפתחו [בראשית ז, א]

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

שָׁנָה עֲלִיָּהָם כּוֹי לַחֲמֵן פֶּרִיךְ מֵאִי שָׁנָה: הַיֵּינוּ לַחֲדָשִׁים: שְׁנֵי לְדִין שְׁנִנְזָרָה גִזְרָה עֲלֵיהֶן בַּתְּשָׁרִי שְׁלֹפְנִיו: **הָכִי גִרְסִינוּ בְּשִׁלְמָא לִר' יְהוֹשֻׁעַ** הַיֵּינוּ דְשָׁנָה דְהַעֲלָה מִזַּל כִּמְהָ בַּיּוֹם וְעוֹד שָׁנָה לַתְּגַבְרַת מַעֲיָנוֹת: וְחִמַּת הַמֶּלֶךְ שְׂכָכָה וְסַתֵּס חֲמָה רוֹתַחַת הִיא כְּדַכְתִּיב וְחִמַּתוֹ בַּעֲרָה בִּז: **חֲכָמִי יִשְׁרָאֵל מוֹנִין לְמַבּוּל פִּר' אֱלִיעֶזֶר מוֹנִין שְׁנוֹת נַח וְבִרְיָאֵת עוֹלָם וְשְׁנוֹת הַדּוֹרוֹת כִּר' אֱלִיעֶזֶר מוֹנִין מִתְּשָׁרִי תַחֲלוֹת הַשָּׁנִים וְלֹא מִשּׁוֹם דְּסָבִירָא לְהוּ בַּתְּשָׁרִי נִבְרָא הַעוֹלָם אֲלֵא דַּתְּשָׁרִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְשָׁנִים וּבְגִיטָן נִבְרָא הַעוֹלָם כְּדַקְתָּנִי: וְלַתְּקוּפָה פִּרְצֵי יְהוֹשֻׁעַ בְּשָׁמוּנִין**

תְּקוּפַת הַחֲמָה וְהַלְבָּנָה מוֹנִין מִשִּׁסָּן לְוִמֵר שְׁמַנִּיסָן נִבְרָאוּ וּבַתְּחִלַּת לִיל רַבִּיעִי שְׁמַשָּׁה חֲמָה בְּגִיסָן לְפִיכָךְ אִין תְּקוּפַת נִיסָן נּוֹפֶלֶת אֲלֵא כִּד' רַבִּיעִי הַיּוֹם לְפִי שְׁלֵעוֹלָם יּוֹם וּרְבִיעִי בִּין תְּקוּפַת שָׁנָה זֹו לַתְּקוּפָה שְׁכַנְגָּהָ לְשָׁנָה הַבָּאָה וְכֵן מוֹלְדוֹת הַלְבָּנָה מוֹנִין מוֹלֵד נִיסָן רֹאשׁוֹן בְּלִיל רַבִּיעִי בַּתְּשַׁעָה שְׁעוֹת וּתְרַמ"ב תַּלְקִיס: אֲךָ לְמַבּוּל כְּלוּמֵר לְמַנִּין שְׁנוֹת הַדּוֹרוֹת מִתְּחִילִין מִנִּיסָן לְמָנוֹת וּמַבּוּל בְּאִיר יָרֵד ע"כ מִשְׁתַּאֲמֵר בְּאַחַת נֶשֶׁשׁ מֵאוֹת בְּרֹאשׁוֹן שְׁחֲרָבוּ הַמַּיִם נִיסָן הוּא שְׁהָרִי מִשְׁפֹּט דּוֹר הַמַּבּוּל שָׁנִים עֶשֶׂר חֲדָשׁ: וְלִירְקוֹת מַעֲשֵׁר יִרְקָ לַעֲגִין חֲדָשׁ וַיֵּשֶׁן שְׁאִין תּוֹרְמִין מִירָק הַגִּלְקֹט עֶרֶב ר"ה עַל הַגִּלְקֹט אַחֵר ר"ה: **וְלַנְגְדִּירִים לַחֲמֵן (ע"ב) מִפְּרָשׁ: תֵּנָא דְרַבְּנָן הַשְׁמִיעַךְ שִׁישׁ ר"ה קְבוּעַ לַעֲגִין חֲדָשׁ וַיֵּשֶׁן בְּמַעֲשֵׁר יִרְקָ דְרַבְּנָן וְהָדֵר תֵּנָא מַעֲשֵׁר דְגֵן שְׁאֲף לֹו יּוֹם קְבוּעַ לַחֲדָשׁ וַיֵּשֶׁן שְׁלִין: וְתֵנָא דִּידָן דַּתְּנָא לִירְקוֹת וְלֹא תֵנָא לְמַעֲשָׁרוֹת: תֵּנָא דְרַבְּנָן וְאַשְׁמוּשֵׁינָן דִּיוֹם קְבוּעַ לֹו כ"ש דְאוֹרְיִיתָא: יִרְקָ הַנֶּאֱחָד שְׁחֲרָבוּ בְּאֶגְדוֹת: מַשְׁיֵאֱגַד הָיוּ גִרְנוּ**

לְמַעֲשֵׁר וְאִסּוּר לְאַכֹּל מִמֶּנּוּ עֲרֵאִי עַד שְׁיַעֲשֵׁר: לַחַט יִרְקָ אַשְׁמוּשֵׁינָן דִּירְקָ בַּתֵּר לְקוּטָה אֲלוֹ לַעֲגִין מַעֲשֵׁר וְאֲף עַל פִּי שְׁגָזַל בְּשָׁנָה אַחַת אִם נִלְקֹט בְּשָׁרֵי שָׁנִים הָיוּ חֲדָשׁ וַיֵּשֶׁן שְׁאִין תּוֹרְמִין מִן הַחֲדָשׁ עַל הַיָּשֵׁן דְכַתִּיב (דְּבָרִים יד) שָׁנָה שָׁנָה:

דְּכַתִּיב שְׁנֵי שְׁהָרִי אִיר שְׁנֵי אֲלֵא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מֵאִי שְׁנֵי. וְאֵע"ג דְּלְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בַּתְּשָׁרִי נִבְרָא הַעוֹלָם דְּנָהִי דַלְעֲגִין הַשָּׁנִים אִין מוֹנִין מִמֶּנּוּ לְקָרוֹת מִרְקָשָׁן שְׁנֵי הַחֲדָשִׁים אִין מוֹנִין מִמֶּנּוּ לְקָרוֹת מִרְקָשָׁן שְׁנֵי דַלְחָדָשִׁים נִיסָן רֹאשׁוֹן: לְמַבּוּל פִּרְצֵי אֱלִיעֶזֶר. אֵע"ג דְּסָבִירָא לְהוּ כִּרְצֵי יְהוֹשֻׁעַ דְּבְּגִיטָן נִבְרָא הַעוֹלָם מִדְּמוּנִין לַתְּקוּפָה כִּרְצֵי יְהוֹשֻׁעַ מ"מ מוֹנִין שְׁנוֹת נַח וְבִרְיָאֵת עוֹלָם וְשְׁנוֹת הַחֲמָה מִתְּשָׁרִי מִשּׁוֹם דַּתְּשָׁרִי רֹאשׁ לְשָׁנִים וְלַשְׁמַטִּין וְלַיּוֹדְלוֹת: וְלִירְקוֹת וְלַנְגְדִּירִים. וּמִתְּנִיתִין דָּלָא קִתְּנִי לַנְגְדִּירִים בְּהַפְסָח' לֹא מִירִי כְּדַפְרָשִׁית לְעִיל (רֹאשׁ הַשָּׁנָה דף ז. בִּד"ה בְּהַפְסָקָה) גְּפִי וְלַעֲבוּרִים: תֵּנָא דְרַבְּנָן. מִדַּתְּנָן לִירְקוֹת יוֹתֵר מִשְׁאֵר כָּל פְּרוֹת מַשְׁמַע דְּכָל שְׁאֵר פְּרוֹת מַעֲשָׁרָן דְאוֹרְיִיתָא וְכֵן מַשְׁמַע כְּרִישׁ מַסְכַּת מַעֲשָׁרוֹת בִּירוּשְׁלָמִי דְדָרַשׁ כְּלוֹהוּ מִקְרָא חוּץ מִירְקוֹת וּמַסִּיק דְּמַעֲשֵׁר יִרְקוֹת מִדְּבָרֵיהֶם וְהָכִי אִיתָא הַתָּם עֶשֶׂר תַּעֲשֵׂר אֶת כָּל תְּבוּאֹת זֶרַעךָ כָּלל וּפִרְט אִין כְּכָלל אֲלֵא מַה שְׂבַפְרַט אִין לִי אֲלֵא תְבוּאָה קִטְנִית מַעֲן ת"ל וְכָל מַעֲשֵׁר הָאֶרֶץ מִזֶּרַע הָאֶרֶץ לְרִבּוֹת זֶרַע שׁוֹם וְגִרְנִיר וְכוּל שְׁאֵנִי מִרְבָּה זֶרַע לִיף הַעֲלִיין זֶרַע כְּרַשִּׁין זֶרַע לַפֶּת וַעֲגוּן וְשְׁאֵר זֶרַעוּנִי גִנָּה שְׁאִינִם נֶאֱכָלִין ת"ל מִזֶּרַע הָאֶרֶץ וְלֹא כָּל זֶרַע הָאֶרֶץ פִּרִי הָעֵץ לְרִבּוֹת כָּל פְּרוֹת הָאִילָן וְכוּל שְׁאֵנִי מִרְבָּה חֲרוּבִי שִׁטָּה וְצִלְמוּנִי וְחֲרוּבִי גְדִירָה ת"ל מִפְּרִי הָעֵץ וְלֹא כָּל פִּרִי הָעֵץ וִירְקוֹת מַעֲן אִיסִי כֵּן עֲקִיבָא אוֹמֵר הַמַּעֲשָׁרוֹת לִירְקוֹת מִדְּבָרֵיהֶם וְהָכִי נָמִי אִיתָא בִּירוּשְׁלָמִי בְּסוּף חֲלָה רַבּוּתֵינוּ שְׂבַגְנוּלָה הָיוּ מִפְּרִישִׁין תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׁרוֹת עַד שְׂבָאוּ הַרוֹבִים וּבְטָלוּם מֵאֵן אֲנִין הַרוֹבִים תַּרְגּוּמוּנִיא ר' זְעִירָא רַב יְהוּדָה בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל חֲלָה בְּחוּ"ל וּתְרוּמַת חו"ל אִזְכָּל וְהוֹלֵךְ וְאֵח"כ מִפְּרִישׁ רַבִּי אֲבָא בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל אוֹמֵר לֹא חֲשׁוּ אֲלֵא לָגֵן וְתִירוֹשׁ וַיַּצֵּה רַבִּי אֲלֵא בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל אָמַר לֹא חֲשׁוּ אֲלֵא לְתִרְוּמָה גְּדוּלָּה בְּלָבַד אֲכָל לִירְקוֹת אֲפֹלוּ לְתִרְוּמָה לֹא חֲשׁוּ דַתְּנִי אִיסִי כֵּן עֲקִיבָא הַמַּעֲשָׁרוֹת לִירְקוֹת מִדְּבָרֵיהֶם מִכָּל הֵנִי מַשְׁמַע דְּשְׁאֵר כָּל פְּרוֹת דְאוֹרְיִיתָא אֲכָל אִי אַפְשָׁר לְוִמֵר כֵּן דַּלְחָמֵן בְּפִרְקוּן (רֹאשׁ הַשָּׁנָה דף טו:)

מַשְׁתַּבָּא

בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל אוֹמֵר לֹא חֲשׁוּ אֲלֵא לָגֵן וְתִירוֹשׁ וַיַּצֵּה רַבִּי אֲלֵא בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל אָמַר לֹא חֲשׁוּ אֲלֵא לְתִרְוּמָה גְּדוּלָּה בְּלָבַד אֲכָל לִירְקוֹת אֲפֹלוּ לְתִרְוּמָה לֹא חֲשׁוּ דַתְּנִי אִיסִי כֵּן עֲקִיבָא הַמַּעֲשָׁרוֹת לִירְקוֹת מִדְּבָרֵיהֶם מִכָּל הֵנִי מַשְׁמַע דְּשְׁאֵר כָּל פְּרוֹת דְאוֹרְיִיתָא אֲכָל אִי אַפְשָׁר לְוִמֵר כֵּן דַּלְחָמֵן בְּפִרְקוּן (רֹאשׁ הַשָּׁנָה דף טו:)

אֲמָרוּ מַעֲשֵׁר חֲרוּבִין דְרַבְּנָן וּבְפֶרֶק בִּיצַד מְבָרְכִין (בִּרְכוֹת דף לו.) מַעֲשֵׁר צֶלַף מִדְּרַבְּנָן וּבְפֶרֶק אֲלוֹ עוֹבְרִין (פֶּסְחִים דף מד.) מַעֲשֵׁר תַבְּלִין דְרַבְּנָן וְאַפִּילוּ תַאֲנִים וְרַמוּנִים וְתַמָּרִים דְכַתִּיבִי בְּקֶרָא דְאֶרֶץ חֹטֵה פְטוּרִין מִן הַמַּעֲשָׁרוֹת דָּלָא מַחֲבִיב מִדְאוֹרְיִיתָא אֲלֵא דָּגֵן וְתִירוֹשׁ וַיַּצֵּהר כְּדִאֲמַרִּינוּ בִּפ' מַעֲשֵׁר בַּהֲמָה (בְּכוֹרוֹת דף נד. וְשֵׁם) תִירוֹשׁ דָּגֵן דְאוֹרְיִיתָא שְׁאֵר מִיַּיִם מִדְּרַבְּנָן וּבְפֶרֶק הָעוֹר וְהָרֹטֵב (חֲלִין דף קכ: וְשֵׁם) מִקִּישׁ מִשְׁקִין דְקַדָּשִׁים דְתִרְוּמַת (דָּגֵן) תִירוֹשׁ וַיַּצֵּהר אִין מִזִּי אַחֲרֵינָא לֹא וּמִמַּעַט דְּבֶשׁ תַּמָּרִים וַיִּין תַּפּוּחִים וּבְרִישׁ בִּיצָה (דף ג: וְשֵׁם) הִיא תֵּנָא תֵּנָא דְלִטְרָא קִצְעִינֹת הוּא דְאָמַר כָּל דְּבֵר שְׂבַמִּין אֲפֹלוּ בְּדְרַבְּנָן לֹא בְטוּל וְהָא דְמַשְׁמַע בְּסוּף הָעֵרֵל (וּבְמוֹת דף פא. וְשֵׁם) דַּעֲגוּל כַּעֲגוּלִין אִינוּ עוֹלָה אִי תְרוּמָה בְּזַמֵּן הִזָּה דְאוֹרְיִיתָא אֵע"ג דַּלְעוֹלָם תְּרוּמַת תַּאֲנִים דְרַבְּנָן מ"מ כַּעֲגִין דְאוֹרְיִיתָא תַּקוּן וְהָא דַּתְּעִיא בְּפֶרֶק אֲלוֹ הֵן הַלוּקִין (מִכּוֹת דף יט:) גְּפִי כֹהֵן שְׁעֵלְתָה בְּיָדוֹ תֵאֲנָה שֶׁל טָבַל דְכֹהֵן שְׂאֲכָלָה לוֹקָה אַחַת חֹר שְׂאֲכָלָה לוֹקָה שְׁתַּיִם וְכֵן הָא דַּתְּנָן בְּמַסְכַּת פָּרָה פ' צִלוּחִית שְׁהִיחָה וְכו' (פי"א מ"ג) גְּפִי דְבָלָה שֶׁל תְּרוּמָה שְׁנַפְלָה לְמִי חֲטָאת דֶּהֲאֲכָלָה בְּמִיתָה כָּל הֵנִי לְסִימְנִי בְּעִלְמָא וְנִפְקָא מִנָּה לְתִרְוּמָה דְאוֹרְיִיתָא אִי נָמִי מַפַּת מִרְדּוּת וּמִיתָה לְקַבְרֹו בִּין רָשָׁעִים גְּמוּרִים וְהָא דְאֲמַרִּינוּ בְּפֶרֶק הַנוֹזֵר מִן הָבֶרֶק (נִגְדִּירִים דף נה.) דָּגֵן מִזִּי דַּמְדָּגֵן מַשְׁמַע אֲפִי' קִטְנִית הֵינִי בְּלָשׁוֹן בְּנִי אָדָם וְהָא דְקַאֲמַרִּינוּ בִּירוּשְׁלָמִי יִרְקוֹת מִדְּבָרֵיהֶם הֵינִי שְׁאִין לָהֶם סֶמֶךְ מִן הַפֶּסּוּק וְאֵע"ג דְּבַתּוֹרַת כַּהֲנִים בְּסוּף פֶּרָשַׁת בַּחֲקוֹתִי וּבְסַפְרֵי בְּפִרְשַׁת עֶשֶׂר תַּעֲשֵׂר תֵּנָא זֶרַע הָאֶרֶץ לְרִבּוֹת שׁוֹם וְשִׁחְלִים וְגִרְנֵר וְהָדֵר תְּנִי מַעֲן לְרִבּוֹת הִירְקוֹת לְמַעֲשָׁרוֹת ת"ל וְכָל מַעֲשֵׁר מִשּׁוֹם דָּלָא מַשְׁתַּמַּע שְׁפִיר מִקְרָא לֹא חֲשִׁיב לִיה אִסְמַכְתָּא גְּמוּרָה אִי נָמִי בְּרִיתָא דְאִיסִי כֵּן עֲקִיבָא פְּלִיגָא: אִזְנִי דְחַבִּיבָא לָה אַקְדָּמָה. וּבפ"ק דְּפָאָה (מַשְׁגָּה ה) תָּנָן לַעֲגִין פָּאָה הָאִזֵּן וְהַחֲרוּבִין מִדְאוֹרְיִיתָא לֹא מַחֲבִיב בְּפָאָה אֲלֵא זִיתִים וּגְפִינִים דְכַתִּיבִי בְּקֶרָא כְּדַדְרַשׁ בְּפֶרֶק הַזִּירֹעַ (חֲלִין דף קלא.) אֲרַבְעַ שְׂבַבְרָם שְׁתַּיִם שְׂבָאִילֵן כְּגוּן זִיתִים וְהַשְׁתָּא אִי מִשּׁוֹם דְּחַבִּיבָא לִיה מִלְתָּא דְרַבְּנָן אַקְדִּים אוּג וְחֲרוּבִין לַתְּנִי זִיתִים וּגְפִינִים לְבַסּוּף כְּדַפְרִיךְ בְּרִישׁ וּבְמוֹת (דף ג. וְשֵׁם) לַתְּנִיָּה לְאַחוּת אֲשֶׁה לְבַסּוּף וְהַתָּם שְׁנָאן בְּסַרְוִיגִין וּבְאַמְצַע וַי"ל דֶּהַתָּם בְּפָאָה לֹא אִתָּא אֲלֵא לְפִרְעִי אֲלוֹ שְׁלִיקוּטָתָן כְּאֹחַד הַלְכָךְ לֹא חֲשֵׁם לַמְתַּנְיָהוּ עַל הַסַּפֵּר א"נ הַאֲחֵרִין אַחֲרִין אִין לְקוּטָתָן כְּאֹחַד כְּלִי הִיא כְּמוֹ הָרֹאשׁוֹן שְׁלֹפְנִיו וּפָאָה שֶׁן דְּבָבֵר שְׁלִיקוּטָתָן כְּאֹחַד וְתַנִּי לֹא זֹו אֲף זֹו: אַחַד מַעֲשֵׁר בַּהֲמָה וְאַחַד מַעֲשֵׁר דָּגֵן. כר"ש דְאָמַר בְּמַתְנִיתֵין אַחַד בַּתְּשָׁרִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׁר בַּהֲמָה וְתַמָּה דֵּה"מ לְשִׁנוּי ד"ה וּלְפִרְעִי מַעֲשָׁרוֹת כְּגוּן מַעֲשֵׁר רֹאשׁוֹן וּמַעֲשֵׁר שְׁנִי וּמַעֲשֵׁר שְׁנִי בְּדַתְּנָן בְּרִישׁ מַסְכַּת מַעֲשָׁרוֹת וְלַעֲלִיל נָמִי בְּפִרְקוּן (דף ד.) גְּפִי כָּל תְּאֹחֵר קִקְצִי מַעֲשָׁרוֹת וְקִתְּנִי נָמִי בְּכוֹר וּמַעֲשֵׁר דֵּהִינוּ מַעֲשֵׁר בַּהֲמָה וְעוֹד קִקְצִיא דְאִי מִהָדֵר לְאַקְשׁוּיִי אֲמַאי הֵנִי מַעֲשָׁרוֹת לָשׁוֹן רַבִּים בְּרִישָׁא ה"ל לְאַקְשׁוּיִי אִירְקוֹת דֶּהָא תֵּנָא וִירְקוֹת בְּרִישָׁא וְהָדֵר מַעֲשָׁרוֹת וְנִרְאָה לִי דְלֹאוּ אֲבָרִיתָא פֶּרִיךְ אֲלֵא אִמְתַּנִּיתִין קִיאִי דַּתְּנִי וְלִירְקוֹת מִשּׁוֹם מַעֲשָׁרוֹת דֶּהֶם מִדְּרַבְּנָן דַּלְתְּנִי מַעֲשֵׁר סַתֵּם וְהִנֵּה זִדְעָא דְכָכָל מַעֲשֵׁר אִירִי בִּין בְּרִיךְ בִּין דְּבָרָךְ מִשּׁוֹם דֶּהִנֵּה מַשְׁמַע אַחַד מַעֲשֵׁר בַּהֲמָה וְאַחַד מַעֲשֵׁר דָּגֵן סַתֵּם כִּר' שְׁמַעוֹן וְהָדֵר זִיק אֲמַאי תֵּנָא יִרְקוֹת לָשׁוֹן רַבִּים וּה"ה דֶּהִנֵּה מִצִּי לְאַקְשׁוּיִי אַשְׁמַטִּין וְאִיוֹדְלוֹת וּמַה שְׂכּוּל לְמִצּוֹא טַעַם מִפְּרָשׁ: וִירָק הַנֶּאֱחָד מַשְׁיֵאֱגַד. לַעֲגִין גִּרְנוּ לְמַעֲשָׁרוֹת מַתְנִי בִּפ"ק דְּמַעֲשָׁרוֹת (מַשְׁגָּה ה) אֲכָל לַעֲגִין חֲדָשׁ וַיֵּשֶׁן תַּלְוִי בְּלִקוּטָה: מַשְׁיֵמְלָא אֶת הַכְּלִי בְּסִיפָא קִתְּנִי וְאִם אִינוּ מְמַלָּא אֶת הַכְּלִי מִשְׁיֵלְקֹט כָּל צֶרֶכוֹ:

יב.

 עידן משפּט נר מצוה

א מו"י פג' מהל' מעשרות הל' ט:
 ב סמג עשין קלו, טוש"ע יו"ד ס"י
 ג מו"י סעי' נז:
 ד מו"י פה' מהל' תרומות הל' יא:
 ה מו"י פד' מהל' שמיטה ויובל
 הל' יב:

 מסורת הש"ס

א זבחים קיג; סנהדרין קח:
 ב תוספתא תרומות; תוספתא ראש השנה; לקמן יד:

 גליון הש"ס

גמרא אלא לר"א מאי שני. עיין ברד"ק מ"א ח"ב בשם תרגום יונתן שם דלפני הזמן שיצאו ממצרים היה תשרי חדש ראשון כי בתשרי נברא עולם ומשיצאו ישראל ממצרים ניסן הוא ראש לחדשים ע"ש א"ב מאי פרכינן הכא אלא לר"א מאי שני הא מקודם היה תשרי ראשון לחדש ושפור קרו למרחשון שני לחדשים:

 תורה אור השלם

ויזכר אלהים את־ינח ואת־כל־הבהמה אשר אתו הסיף ואת־עֶבֶר אֱלֹהִים רוח על־הָאָרֶץ וַיִּשְׁבּוּ הַמַּיִם [בראשית ח, א]

ויתלו את־הקוף על־עֵץ־אֶשֶׁר־הָכִין לְמַרְצָבִי וְחִמַּת הַמֶּלֶךְ שְׂכָכָה [אסתר ז, י']

יב:

עין משפט גז מוצוה
א סמג עשין קלו, טוש"ע יו"ד סי' שלא סעי' ככו: ב מיי' פא' מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' ד': ג סמג עשין קלו, סמג עשין קסא, טוש"ע יו"ד סי' שלא סעי' יט:
ד מיי' פו' מהל' מתנות עניים הל' ד':
ה מיי' פא' מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' א':
ו סמג לאוין רסא, טוש"ע יו"ד סי' רב סעי' ז ו: ז מיי' פו' מהל' נדרים הל' ד': ח סמג עשין קלו, סמג עשין קסא:
ט סמג לאוין רסב, טוש"ע יו"ד סי' ריוז סעי' א':
י מיי' פט' מהל' נדרים הל' א':
יא מיי' פט' מהל' נדרים הל' יג: יב סמג עשין קלו, סמג לאוין רסח, טוש"ע יו"ד סי' שלא סעי' טו: יג מיי' פב' מהל' מעשרות הל' ה: יד מיי' פב' מהל' תרומות הל' ח: טו מיי' פב' מהל' תרומות הל' י:

מִשְׁתַּבָּא הַשָּׁמֶשׁ. בירושלמי מוסיף לָהּ בְּנִכְרִי: מִשְׁתַּצְמַח לְזָרְעִים. פֶּרֶשׁ בַּקּוּנְטָרִם שְׁנִיָּה מֵה שְׁנִלְקֹט בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה שֶׁל שְׁמִטָּה מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן לָלוּי וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי בִירושְׁלָמִי דְּמַעֲשֵׁרוֹת פ"ק דְּאֻמְרִי מִתְנִי' כְּדִי שְׁתַּזְרַע וּתְצַמַח בִּיצֵד הוּא בּוֹזֵק ר' שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן נוֹטֵל מֵלֹא קִמְצוֹ וְנוֹתֵן לַתּוֹךְ הַפֶּסֶל שֶׁל מִים אִם שָׁקַע רַבָּה חִבֵּית וְאִם לֹא פְטוּרָה ר' יוֹנָה בְּעַל מַעֲתָה מֵה שֶׁשָּׁקַע וְהָא חֵיב וּמָה שֶׁלֹּא שָׁקַע וּפְרִירָה אֶת אֻמְרַת מִשְׁמַע מִשְׁתַּצְמַח לְזָרְעִים הֵינּוּ שְׁנֵגמֵר בְּשׁוֹלֵם כָּל כֶּךָ שְׂאֵם תּוֹלְשִׁין אוֹתָן וְזוֹרְעִין אוֹתָן בְּמִקּוֹם אַחֵר מִצְמִיחַ: הַתְּבוּאָה. פ"י בַּקּוּנְטָרִם גִּזְן וְתִירוֹשׁ קְרוּיִין תְּבוּאָה דְּכַתִּיב כְּתְּבוּאֹת גִּזְן וְכַתְּבוּאֹת יִקָּב וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר כֵּן חֲזָא דְאֵם כֵּן לֹא לַתַּנִּי זִיתִים וְלֵהוּי בְּכָלל תְּבוּאָה כְּמוֹ עֲנָבִים דְּתַרְוּהוּ בְּכָלל תְּבוּאֹת יִקָּב וְיִנְהוּ וְעוֹד דְּשַׁעוּר אַחֵר תִּנָּח גְּבִי עֲנָבִים בַּפ"ק דְּמַעֲשֵׁרוֹת (מִשְׁנָה ב') דְּתַנּוּ הָעֲנָבִים וְהַבֹּאֲשִׁים מִשְׁבִּי'אִישׁוּ וּבֹאֲשִׁים מִיֵּין עֲנָבִים הוּא מַלְשׁוֹן יִיעֵשׂ בֹּאֲשִׁים (וְשַׁעִיּוּ ה') וְאִית דְּגֵרָסִי הַבֹּאֲשִׁים וּבִירושְׁלָמִי גֵרָסִין הָעֲנָבִים וְהַבֹּאֲשִׁים מִשְׁבִּי'אִישׁוּ ר' יוֹרָא בְּשֵׁם ר' יִסָּא מִשְׁיַקְרָא בֹּאֲשִׁא וְצִרִיךְ טַעַם לִמָּה לֹא אֵלּוּיִן בְּעֲנָבִים בְּתַר שְׁלִישׁ כְּמוֹ בְּתְבוּאָה חִיטִּים מֵהִיא קֶרֶא גּוּפָה דְּמִייתִי הִכָּא וּמִנָּלִן כָּל הַגֵּז שְׁעוּרִין הַמְּפֻרָשִׁין בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד גְּבִי פְרוֹת בַּפ"ק דְּמַעֲשֵׁרוֹת (סָם) בְּתַלְמִינִס וְעֲנָבִים וְרִמּוּנִים וְטוּבָא דְחֶשֶׁב הָתֵם וְאִי לֹא עֲנָבִים אֲכוּלָּהוּ אַחֲרֵינָא לֹא הֵיָּה חִשְׁבִּין דְּלֹאֻ דְּאוֹרִיתָא אֲלֵא עֲנָבִים דְּאוֹרִיתָא וְיִנְהוּ דְּכַתִּיב תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר וְנִרְאָה לִי דְּכָל אוֹתָן שְׁעוּרִין הוּא הַבָּאת שְׁלִישׁ שְׁלֶסֶס וְהָא דָּלָא קִתְנִי מִשְׁבִּי'אוּ שְׁלִישׁ בְּדִקְתָנִי גְבִי תְבוּאָה חִיטִּים מִשּׁוֹם דְּכּוּלָּהוּ אֶפְשָׁר לִתְן בָּהֶם סִימָן חוּץ מִתְּבוּאָה חִיטִּים וְכֵן מִשְׁמַע בִּירושְׁלָמִי דְּגְבִי הַתְּלַתָּן מִשְׁתַּצְמַח דָּרִישׁ לָהּ רַבִּי זְעִירָא מִדְּכַתִּיב עֶשֶׂר תַּעֲשֶׂר אֶת כָּל תְּבוּאֹת זֶרַעךָ כו' דְּבַר שֶׁהוּא נִזְרַע וּמִצְמִיחַ יִצָּא חִטִּינָא בְּשֵׁם רַבִּי אֻמְרִי זִיתִים וְעֲנָבִים שְׁלֹא הִבִּיאוּ שְׁלִישׁ מִשְׁקוּן הִיוּצֹא מִכֵּן אֵינִן מַכְשִׁירִין וּא"ת וְיֹסִי וְלִפְיֵן הִכָּא חִיוב מַעֲשֵׂר מִשְׁבִּיעִית וְהֵלֵא כָּל אֵילָנוֹת הוֹלְכִין לְשִׁבְיעִית בְּתַר חֲנֻטָּה וְעֲנָבִים גַּמִּי בְּכָלל בְּדֹאמְרִינִן לִקְחֹן אֻמְרִי רַבְּנִן אֵילָן בְּתַר חֲנֻטָּה וְרַק בְּתַר לְקִיטָּה תְּבוּאָה חִיטִּים בְּתַר שְׁלִישׁ וְאִפ"ה לַעֲיֹן לְהַתְחַיֵּב בְּמַעֲשֵׂר שְׁעוֹר אַחֵר הַמְּפֻרָשׁ בַּפ"ק דְּמַעֲשֵׁרוֹת (מִשְׁנָה ג') וְגַם לוֹמַר דְּכּוּלָּהוּ נִיחָא דְּחִזּוּ בְּשַׁעוֹר הַמְּפֻרָשׁ בָּהֶם אֲבָל תְּבוּאָה חִיטִּים קִדְּם הַבָּאת שְׁלִישׁ גַּמִּי כְּדֹאמְרִינִן פֶּרֶךְ הַמִּיוּצֵא יִין (שְׁבַת דף פ':) אֲנִיפִיקוּינִן שְׁמֹן זֵית שְׁלֹא הִבִּיא שְׁלִישׁ שְׁמַשִּׁיר הַשֶּׁעֵר וּמַעֲזָן הַבֶּשֶׂר וְאֻמְרִינִן בְּפֶרֶךְ אֵלּוּ עוֹבְדִין (פְּסָחִים דף מב:–) עֲמִילָן שֶׁל טְבָחִים פֶּת תְּבוּאָה שְׁלֹא הִבִּיָּא שְׁלִישׁ וּמֵהִיא טַעְמָא נִיחָא דְּקִשְׂיָא לִיָּה טְבִי אֲהֵךְ מִנָּלִן דְּאֵלּוּיִן בְּתַר שְׁלִישׁ בִּינֹן דְּמַקְדֵּם לְכֹן חִזּוּ וּמִיָּתִי רִאִיָּה מִשְׁבִּיעִית דְּאִפִּילוּ לְשִׁבְיעִית לֹא מַשְׁעָרִינִן עַד הַבָּאת שְׁלִישׁ כ"ט לְהַתְחַיֵּב בְּמַעֲשֵׂר דִּהָא שְׂאֵר אֵילָנוֹת דְּאֵלּוּיִן לְשִׁבְיעִית בְּתַר חֲנֻטָּה אִפ"ה לֹא מְחִיבִי בְּמַעֲשֵׂר עַד דְּמָטוּ לְשַׁעוֹר הַמְּפֻרָשׁ בָּהֶם: מִנְהַג שְׁבִיעִית בְּשִׁמְיִית. תַּמָּה דְּלָעִיל (רֹאשׁ הַשָּׁנָה דף ט.) נִפְקָא לָן מִדְּחִרָשׁ וּבִקְצֵיר תַּשְׁבַּת חֲצִיר שֶׁל שְׁבִיעִית הִיוּצֹא לְמוּצֵאי שְׁבִיעִית וּפֶרֶשׁ בַּקּוּנְטָרִם כְּגוֹן תְּבוּאָה שֶׁהִבִּיָּאָה שְׁלִישׁ בְּשִׁבְיעִית אִתָּה נִוְהַג בַּה מִנְהַג שְׁבִיעִית בְּשִׁמְיִית וי"ל (דִּהֲיָא דְּהִכָּא אֲרַבְרִיךְ לְלַמַּד עַל חֲרִישׁ שֶׁהוּא לְתוֹסַפַּת בְּדִפְרָשׁ' לָעִיל וְעוֹד נ"ל) דְּאִי מֵהִכָּא הָיָה לְמוֹנָא דִּהָא דְּנוֹהַג בַּה מִנְהַג שְׁבִיעִית בְּשִׁמְיִית הֵינּוּ דְּקִדְּשַׁת שְׁבִיעִית נוֹהֲגַת בָּהֶם דְּאִסְרָא בְּחִסּוּרָהּ וְחִבּוּץ בְּבַעוֹר וְשְׂאֵר דִּינֵי פְרוֹת שְׁבִיעִית אֲבָל לְחֶרֶשׁ וְלִקְצֵר וְלַעֲדַר אוֹתָהּ תְּבוּאָה לֹא הִייתִי אוֹסֵר דְּדָבָר הַתְּלִי בְּעִבּוּדַת הָאָרֶץ בִּינֹן דְּנִפְקָא שְׁבִיעִית שְׂרִיא אֲפֹלוּ לְצֶרֶךְ פְרוֹת שְׁבִיעִית לְהִכִּי אֲרַבְרִיךְ הֵהוּא קֶרֶא וְיִיחָא הַשְׂתָּא דְּדָרַשׁ מִנָּה תוֹסַפַּת שְׁבִיעִית דְּאִי לֹא הִכִּי מֵה תוֹסַפַּת טֶרֶךְ בְּפְרוֹת שְׁגָדְלוּ בְּשִׁבְיעִית בְּמֵאי דְאִסְרִי בְּשִׁמְיִית:

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

מִשְׁתַּבָּא הַשָּׁמֶשׁ — אֵינִן תּוֹרְמִין וּמַעֲשִׂרִין מִזֶּה עַל זֶה, לְפִי שְׂאִין תּוֹרְמִין וּמַעֲשִׂרִין, לֹא מִן הַחֹדֶשׁ עַל הַיָּשׁוּן, וְלֹא מִן הַיָּשׁוּן עַל הַחֹדֶשׁ. אִם הָיִתָּה שְׁנִיָּה נִכְנָסַת לְשָׁלִישִׁית — שְׁנִיָּה מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי, שְׁלִישִׁית — מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר עֲנִי. י. מְנָא הֵנִי מִיָּלִי? אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לױ: "כִּי תִכְלֶה לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל מַעֲשֵׂר תְּבוּאָתְךָ בְּשָׁנָה הַשְּׁלִישִׁית שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר", שְׁנָה שְׂאִין בָּהּ אֶלֶּא מַעֲשֵׂר אַחָד. הָא בִּיצֵד? מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר עֲנִי, וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי יְבִטֵּל. ^(א) אוּ אֵינּוּ אֶלֶּא אַף מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן גַּמִּי יְבִטֵּל — תִּלְמוּד לױמַר: "וְאֵל הַלְוִיִּם תִּדְבֹּר וְאֻמְרַת אֲלֵיהֶם כִּי תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאֲתָם בְּנִחְלַתְכֶם", הַקִּישׁוּ הַפְּתוּב לְנִחְלָה: מָה נִחְלָה אֵין לָהּ הַפֶּסֶק — אַף מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן אֵין לוֹ הַפֶּסֶק. תַּנִּיָּא אִידֵּה: "כִּי תִכְלֶה לַעֲשׂוֹר וּגוֹ", שְׁנָה שְׂאִין בָּהּ אֶלֶּא מַעֲשֵׂר אַחָד. הָא בִּיצֵד? מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר עֲנִי, וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי יְבִטֵּל. יְכוּל אַף מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן גַּמִּי יְבִטֵּל? תִּלְמוּד לױמַר: "וְכֹא הַלְוִי", כָּל זְמַן שְׂבֹא — תֵּן לוֹ. דְּבַרִּי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמַר: אֵינּוּ צָרִיָּה, הֲרִי הוּא אוֹמַר: "וְאֵל הַלְוִיִּם תִּדְבֹּר וְאֻמְרַת אֲלֵיהֶם כִּי תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאֲתָם בְּנִחְלַתְכֶם", הַקִּישׁוּ הַפְּתוּב לְנִחְלָה: מָה נִחְלָה אֵין לָהּ הַפֶּסֶק — אַף מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן אֵין לוֹ הַפֶּסֶק. ^(א) וְלַגְדָּרִים וְכוּ'. תַּנּוּ רַבְּנִן: הַמוּדָר הִנָּאָה מִחֲבִירוֹ לְשָׁנָה — מוֹנֶה שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֹדֶשׁ מִיּוֹם לַיּוֹם. וְאֵם אָמַר לְשָׁנָה זֹו, אֶפִּילוּ לֹא עָמַד אֶלֶּא בַּעֲשָׂרִים וּתְשַׁעָּה בְּאֵלוּל, בִּינֹן שְׁהִגִּיעַ יוֹם אַחָד בְּתִשְׁרִי — עָלְתָה לוֹ שְׁנָה. "אֶפִּילוּ לִמְאֹן דְּאָמַר יוֹם אַחָד בְּשָׁנָה אֵינּוּ חָשׁוּב שְׁנָה, לְצַעֲוִרְיָהּ נִפְשִׁיָּה קַבִּיל עָלֶיהָ — וְהָא אֲצִטְעַר לִיה. ^(א) וְאִימָא גִיסוֹ? בְּגִדָּרִים הִלֵּךְ אַחֵר לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם. ^(א) תַּנּוּ הָתֵם: הַתְּלַתָּן — מִשְׁתַּצְמַח, הַתְּבוּאָה וְחִיטִּים — מִשְׁבִּיבִיאוּ שְׁלִישׁ. ^(א) מֵאי מִשְׁתַּצְמַח — מִשְׁתַּצְמַח לְזָרְעִים. הַתְּבוּאָה וְחִיטִּים מִשְׁבִּיבִיאוּ שְׁלִישׁ. מְנָא הֵנִי מִיָּלִי? אָמַר רַב אָסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וּמָטוּ בָּהּ מִשְׁמִיָּה דְּרַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי, אָמַר קָרָא: "מִקִּץ שָׁבַע שְׁנַיִם בְּמוֹעֵד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בַּחַג הַסּוּכּוֹת", שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה מֵאי עֲבִידְתִּיָּה בַּחַג הַסּוּכּוֹת? שְׁמִינִית הִיא! אֶלֶּא, לוֹמַר לָהּ: כָּל תְּבוּאָה שְׁהִבִּיאָה שְׁלִישׁ בְּשִׁבְיעִית לְפָנֶי רֹאשׁ הַשָּׁנָה — אֲתָה נױהַג בּוֹ מִנְהַג שְׁבִיעִית בְּשִׁמְיִינִית. אָמַר לִיָּה רַבִּי זְיִרָא לָרַב אָסִי:

וּדְלָמָא

בִּירושְׁלָיִם וּמָה שְׁנִלְקֹט בְּשָׁנָה שְׁלִישִׁית מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר עֲנִי: מְנָא הֵנִי מַלִּי דְּבַשְׁלִישִׁית אֵינּוּ נױהַג בַּה מַעֲשֵׂר שְׁנִי: שְׁנָה שְׂאִין נױהַג בַּה אֲלֵא אֶחָד מִן הַמַּעֲשֵׁרוֹת שְׁנֵהֲגוּ בְּשַׁתִּי שְׁנַיִם שְׁלִפְנִיָּה: הָא בִּיצֵד מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן יִתֵּן בְּדָרְךָ שְׁתַּתָּן עַד הֵנָּה: וּמַעֲשֵׂר עֲנִי יוֹסִיף בְּמִקּוֹם מַעֲשֵׂר שְׁנִי דְּכַתִּיב (דְּבָרִים כ"ו:י"ב) לָגַד לִיתוּס וְלֶאֱלַמְנָהּ וְהוּא מַעֲשֵׂר עֲנִי: אוּ אִף מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן יִבְטֹל וְשְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר חַד קֻאֻמַּר הִיא דְּמִפְרָשׁ וְאִזַּל לָלוּי לָגַד לִיתוּס וְלֶאֱלַמְנָהּ וְהוּא מַעֲשֵׂר עֲנִי שְׂאִף לױ בְּכָלל עֲנִי שְׂאִין לוֹ חֲלָק בְּאָרְצָן: וְכֹא הֲלוּי לְמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן כָּל זְמַן שְׂבָא וְכוּ' וְהָא בְּשָׁנָה שְׁלִישִׁית כְּתִיב מִקְצֵה שְׁלֹשׁ שָׁנִים וּגְו' וְכֹא הֲלוּי וּגוּ': ה"ג תַּנּוּ רַבְּנִן הַמְּזַר הַנָּאָה וְכוּ' וְלֹא גִרְסִין מִנָּלִן: לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם שְׂאִין אָדָם נוֹדֵר אֲלֵא עַל לְשׁוֹן שְׁהוּא רָגִיל לְדַבֵּר וְדָרְךָ בְּנֵי אָדָם לְקִרוֹת תַּשְׁרִי ר"ה: הַתְּלַתָּן מִיֵּין תְּבִלִּין פִּינִינַר": מִשְׁתַּצְמַח אַחֵר שְׁנַת צְמִיחָתוֹ הוּא מִתַּעֲשֵׂר וְלֹא אַחֵר שְׁנַת לְקִיטָתוֹ: מִשְׁתַּצְמַח לְזָרְעִים שְׁהִזְרַע צוּמַח בְּתוּכוֹ: הַתְּבוּאָה גִּזְן וְתִירוֹשׁ קְרוּיִין תְּבוּאָה דְּכַתִּיב (בְּמִדְבָּר י"ח:ל') כְּתְּבוּאֹת גִּזְן וְכַתְּבוּאֹת יִקָּב: וְחִיטִּים יִצְהָר מִשְׁבִּי'אוּ שְׁלִישׁ מִתַּעֲשָׂרִין אַחֵר שְׁנָה שֶׁהִנְעִיּוּ בּוֹ לְשִׁלֵּשׁ בְּשׁוֹלֵם אִם שְׁנִיָּה אִם שְׁלִישִׁית: מְנָא הֵנִי מַלִּי אַתְּבוּאָה וְחִיטִּים קֹאִי דְּמַעֲשֵׂר זִידֵּהוּ דְּאוֹרִיתָא וּמִנָּלִן דְּבַתַּר שְׁלִישׁ אֵלּוּי דֵּאלּוּי וְרַק דֵּאלּוּ בַּה רַבְּנִן בְּתַר לְקִיטָה וְאֵילָן דֵּאלּוּ בְּתַר חֲנֻטָּה מַעֲשֵׂר זִידֵּהוּ מִדְּרַבְּנִן וְלֹא מִבְּעִיָּא בְּהוּ מִנָּלִן וְלִקְחֹן (רֹאשׁ הַשָּׁנָה דף יר.) מִפְּרָשׁ בְּהוּ טַעְמִיהוּ וְרַק מִשּׁוֹם דְּגִיזּוּ לִיָּה כָּל שַׁעֲתָא וְהָדָר צַמַח וְגָדַל עַל מִי גַּשְׁמִים שֶׁל שְׁנַת לְקִיטָתוֹ אִזַּל בַּה בְּתַר לְקִיטָה אֵילָן גָּדַל עַל מִי שְׁנָה שְׁחֻטָּ בַּה שַׁע"י שְׂרָף שְׂבָא בְּאֵילָן לִפְנֵי חֲנֻטָּה פְרוּתִיו חוּנְטוּן וְכוּ נְגַמְרִין שְׂשֶׁרָף הֵאֵילָן עוֹלָה וְנִכְנָם בְּפִרִי תַמִּיד וּמִמֶּנּוּ גָדַל: מֵאי עֲבִידְתִּיָּה לְקִרוֹת חַג הַסּוּכּוֹת שְׂבָבַע שָׁנִים שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה הָרִי בְּבַר יִצְחָא הַשְּׁמִטָּה מר"ה יְכַבֵּר נִכְנָסַת שְׁמִינִית: אֲלֵא לוֹמַר לָךְ כו' ויה"ק קָרָא יֵשׁ לָךְ דְּבַר שֶׁהוּא שֶׁל שְׁמִינִית וְהוּא אִסּוּר בְּשִׁבְיעִית וְאִזּוּ זֹו תְּבוּאָה שֶׁהִבִּיָּאָה שְׁלִישׁ וְלִקְחֹן פֶּרִיךְ מִמֵּאי דְּבִדְעִייל שְׁלִישׁ קֻאֻמַּר:

חִזּוּ בְּדֹאמְרִינִן פֶּרֶךְ הַמִּיוּצֵא יִין (שְׁבַת דף פ':) אֲנִיפִיקוּינִן שְׁמֹן זֵית שְׁלֹא הִבִּיא שְׁלִישׁ שְׁמַשִּׁיר הַשֶּׁעֵר וּמַעֲזָן הַבֶּשֶׂר וְאֻמְרִינִן בְּפֶרֶךְ אֵלּוּ עוֹבְדִין (פְּסָחִים דף מב:–) עֲמִילָן שֶׁל טְבָחִים פֶּת תְּבוּאָה שְׁלֹא הִבִּיָּאָה שְׁלִישׁ וּמֵהִיא טַעְמָא נִיחָא דְּקִשְׂיָא לִיָּה טְבִי אֲהֵךְ מִנָּלִן דְּאֵלּוּיִן בְּתַר שְׁלִישׁ בִּינֹן דְּמַקְדֵּם לְכֹן חִזּוּ וּמִיָּתִי רִאִיָּה מִשְׁבִּיעִית דְּאִפִּילוּ לְשִׁבְיעִית לֹא מַשְׁעָרִינִן עַד הַבָּאת שְׁלִישׁ כ"ט לְהַתְחַיֵּב בְּמַעֲשֵׂר דִּהָא שְׂאֵר אֵילָנוֹת דְּאֵלּוּיִן לְשִׁבְיעִית בְּתַר חֲנֻטָּה אִפ"ה לֹא מְחִיבִי בְּמַעֲשֵׂר עַד דְּמָטוּ לְשַׁעוֹר הַמְּפֻרָשׁ בָּהֶם: מִנְהַג שְׁבִיעִית בְּשִׁמְיִית. תַּמָּה דְּלָעִיל (רֹאשׁ הַשָּׁנָה דף ט.) נִפְקָא לָן מִדְּחִרָשׁ וּבִקְצֵיר תַּשְׁבַּת חֲצִיר שֶׁל שְׁבִיעִית הִיוּצֹא לְמוּצֵאי שְׁבִיעִית וּפֶרֶשׁ בַּקּוּנְטָרִם כְּגוֹן תְּבוּאָה שֶׁהִבִּיָּאָה שְׁלִישׁ בְּשִׁבְיעִית אִתָּה נִוְהַג בַּה מִנְהַג שְׁבִיעִית בְּשִׁמְיִית וי"ל (דִּהֲיָא דְּהִכָּא אֲרַבְרִיךְ לְלַמַּד עַל חֲרִישׁ שֶׁהוּא לְתוֹסַפַּת בְּדִפְרָשׁ' לָעִיל וְעוֹד נ"ל) דְּאִי מֵהִכָּא הָיָה דְּנוֹהַג בַּה מִנְהַג שְׁבִיעִית בְּשִׁמְיִית הֵינּוּ דְּקִדְּשַׁת שְׁבִיעִית נוֹהֲגַת בָּהֶם דְּאִסְרָא בְּחִסּוּרָהּ וְחִבּוּץ בְּבַעוֹר וְשְׂאֵר דִּינֵי פְרוֹת שְׁבִיעִית אֲבָל לְחֶרֶשׁ וְלִקְצֵר וְלַעֲדַר אוֹתָהּ תְּבוּאָה לֹא הִייתִי אוֹסֵר דְּדָבָר הַתְּלִי בְּעִבּוּדַת הָאָרֶץ בִּינֹן דְּנִפְקָא שְׁבִיעִית שְׂרִיא אֲפֹלוּ לְצֶרֶךְ פְרוֹת שְׁבִיעִית לְהִכִּי אֲרַבְרִיךְ הֵהוּא קֶרֶא וְיִיחָא הַשְׂתָּא דְּדָרַשׁ מִנָּה תוֹסַפַּת שְׁבִיעִית דְּאִי לֹא הִכִּי מֵה תוֹסַ

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

וּדְלָמָא לֹא עֵינַן כְּלָל וְנִפְלִי לֹא הִתְחִילוּ לְהִתְבַּשֵּׁל בַּשְּׂבִיעִית קֹאמֶר רַחֲמֵנָא מִנְתָּ

שְׂבִיעִית לְמַשָּׁךְ אֶסּוּרָה עַד חֲג הַסְּכּוּת מְלַחֶשׁ וְלֹקֶצֶר: לֹא ס"ד גִּלְשְׁתַּעֵי קֶרֶא אֶלֶא בְּשֶׁהִבְיֹאו שְׁלִישׁ דְּמוּנְכָא קֶרֶא אַחֲרֵינָא: וְחֵג אֶסְרָף בְּצִאת הַשָּׁנָה מֵאִי חֲג אֶסְרִיף אֶלִימָא דִּיהֵוֹא שֶׁס סְכוּת וּמִשּׁוּם דְּבָא בְּזִמָּן חֶסֶיפָה

לָמָּה לִי דְכֶתֵב בְּחֹד קֶרֶא תְּרִי זְמַנִּי הָא כְּתִיב בְּהֵוֹא קֶרֶא גּוּפָה בְּאֶסְפָּךְ אֶת מַעֲשֵׂיךָ: אֶלֶא מֵאִי אֶסְרִיף קִצִּיר וּה"ק וְחֵג אֶשֶׁר הוּא בְּאֶסְפָּךְ אֶת מַעֲשֵׂיךָ מִן הַשָּׂדֶה אֶסְרִיף אֶשֶׁר אֶתָּה קוֹצֵר בּוֹ אֵינִי מַשְׁנֶה הַנִּכְנָסֶת אֶלֶא מַשְׁנֶה הַיוֹצֵאת וְלִמְדָךְ כֹּאן שְׁקֶצֶר הֲסֵג הַיּוֹלֵךְ אַחֵר שָׁנָה שְׁעֶבְרָה וְקוּם לְהוֹ לַרְבֵּנָן שְׁאֲמִירו הֶתְבוּאָה אַחֵר שְׁלִישׁ דְּכָל תְּבוּאָה שְׁנוֹקֶצֶת בְּחֵג בְּיֻדוּעַ שֶׁהִבִּיאָה שְׁלִישׁ לִפְנֵי ר"ה: וְקֹא קְרִי לֶּה בְּצִאת הַשָּׁנָה שֶׁהִיא מַשְׁנֶה הַיוֹצֵאת אֶלְמָא תְּבוּאָה אַחֵר שְׁלִישׁ: וְקוּם לְהוֹ לַרְבֵּנָן בְּתַמִּיָּה וְכִי בְקִיאוּן הֵן בְּטִיב גְּדוּל הֶתְבוּאָה

לְדַעַת שְׁאִין הֶתְבוּאָה רֵאשִׁיָּה לִקְצֵר בְּחֵג אַח"כ הִבִּיאָה שְׁלִישׁ בְּשָׁנָה שְׁעֶבְרָה: לֹא תִפֹּק נִפְשָׁךְ בַּר מֵהִלְבָּתָא לִפְקֹפֵךְ בַּשְּׁעוּר חֲכַמִּים:

כַּל מַדּוּתָם כֶּךָ הוּא מַצְמַנְתָּ: חֲסַר קֶרְטוּב מְדָה קֹטֵנָה מֵאֵל אֶחָד מַח' בַּשְּׁמִינִית בִּלְנָ: בְּבִיצָה אֶכְלִים וְקוּם לְהוֹ לַרְבֵּנָן שְׁאִין בִּית הַבְּלִיעָה מַחְזִיק לֹא פְחוֹת וְלֹא יוֹתֵר מִבִּיצַת תַּרְנֻגְלַת וּכְתִיב בְּטַמַּאת אֶכְלִין (וַיִּקְרָא יי"א:ל"ד) מִכָּל הָאֶכָל אֲשֶׁר יֹאכַל אֶכָּל הַנֶּאֱכָל בְּבִת אֶחָת: שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים עַל שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים מְטַמְּאִים מִדָּרָם שְׁעָרו חֲכַמִּים שֶׁבַשְּׁעוּר הָיָה רֵאשִׁי וְלִישִׁיָּה: לֹא מִלְּתָא הִיא דְּאֲמִירי שֶׁהִקְשַׁתִּי לוֹמֵר וְקוּם לְהוֹ רַבֵּנָן בִּין שְׁלִישׁ לִפְחוֹת מַשְׁלִישׁ גִּזְרָאי קוּם לְהוֹ: דְּעֵינַן בִּיד נִכְרִי שְׁנֵתִבְשַׁל עַד שֶׁלֹּא בָּאוּ לְאָרֶץ:

קִצִּירְכֶם רֵאשִׁית קִצִּירְכֶם וּמִשְׁרָאֵי לִקְצֵר הִיא קִרְוִיָּה קִצֵּר: מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח הוּא יוֹם הַקִּרְבַּת הָעֹמֵר מִמַּחֲרַת יוֹם הָרֵאשֹׁן עַל פֶּסַח: וּדְלָמָא עֵינַן וְלֹא קוּם לְהוֹ מִסְקֵנָא דְּמִלְתָּה דַּר' וְרַמְיָה הוּא וְאִי ס"ד לֹא קוּם לְהוֹ דְּלָמָא עֵינַן בִּיד נִכְרִי וְלֹא הֵינָה קוּם לְהוֹ: ה"נ גְּבִי תְּבוּאָה הַנִּקְצֶרֶת בְּחֵג: קוּם לְהוֹ שֶׁהִבִּיאָה שְׁלִישׁ לִפְנֵי ר"ה: וּדְלָמָא לֹא עֵינַן כְּלָל בְּדָקוּ עַד שְׁמִצְאוּ מִתְּבוּאָה עַד שֶׁלֹּא הִתְחִילָה לְבַשֵּׁל כְּלָל וּמִמֵּנִי הִבִּיאוּ: אֶרֶץ צָבִי מֵה צָבִי קַל בְּרַגְלָיו מִכָּל הַחַיּוֹת אֹף א"י קָלָה לְבַשֵּׁל פְּרוּתִיָּה מִכָּל הָאֶרֶצִּית הַכִּי מִפְרֹשׁ לֶה בְּמִס' בְּסִפּוֹת בְּפָרָק בְּתָרָא (דף קיב.): מִי מַצִּית אֶמְרָתָּ דִּיהִי אֶסְרִיף קִצִּיר דְּקֶאֱמַרְתָּ דִּיהִי אֶסְרִיף וַיִּתִּירָא לְמַדְרֶשֶׁה לְשׁוֹן קִצֵּר הוּא: וְהֵא פְתִיב בְּעִלְמָא בְּאֶסְפָּךְ מִגְרַנְךָ וַיִּמְקַדְךָ: וְאִמֵּר מַר שְׁלִמְדָךְ הַכְּתוּב לַעֲשׂוֹת סָבָךְ עַל

סָבָה בְּסִכְלַת גִּרָן וַיִּקָּב בְּגוֹן חֲשׁוֹן חֲמוּרוֹת דְּבַר שְׁאִין מִקְבֵּל טַמְאָה וְגִדּוּלוּ מִן הָאֶרֶץ וְהֵאִי חֲג אֶסְרִיף נְמִי דְּקֶאֱמַרְתָּ וַיִּתִּירָא הוּא מִשּׁוּם דְּכְתִיב גְּבִי בְּאֶסְפָּךְ אֶת מַעֲשֵׂיךָ לֹא וַיִּתִּירָא הוּא אֶלֶא זֶהוּ שֶׁס הֲחָג עַל שֶׁס הַסָּפָה מִסְפַּכַּת בְּפִסְלַת גִּרָן וַיִּקָּב וּה"ל כְּמֹאן דְּכֶתֵב וְחֵג הַסְּכּוּת בְּצִאת הַשָּׁנָה בְּאֶסְפָּךְ מַעֲשֵׂיךָ בְּזִמָּן שֶׁהֶאֱדָם אוֹסָף אֶל הַבִּית תְּבוּאָה שֶׁבִשְׁדוּת: הֵא מִלְּתָא הֵינָה בִּידָן הֵיִינוּ סְבוּרִין שְׁנִלְמוּד מִכָּאן שֶׁהֶתְבוּאָה אַחֵר שְׁלִישׁ: וְאִתָּא ר' חֲנִינְיָא שְׂדָא בִּישׁ נִקְרָא לוֹמֵר דִּיהִי אֶסְרִיף שְׁפִיר מִשְׁתַּמֵּעַ בְּלִשְׁנָא דְקֶרֶא וְלֹא וַיִּתִּירָא הוּא: וְעַשְׂתָּ אֶת הֶתְבוּאָה לְשֹׁשׁ הַשָּׁנִים אֶל תִּקְרִי לְשֹׁשׁ אֶלֶא לְשֹׁשׁ שְׁעַשְׂתָּה כִּשִּׁיהִי בְּשֹׁלָה:

ר' יִשְׁמַעֲלֵל (מִנְחוֹת דף סח.) דֹּאף בְּזִמָּן גְּבַהֵמ"ק קוּם הָאִיר הַמִּזְרַח מִתִּיר: ה"נ אֶרֶץ צָבִי. וּבְחֻמְשָׁה יוֹמֵי קֹא מְלוּ וְהֵא דְאִמֵּר לְעִיל תְּבוּאָה שְׁנוֹקֶצֶת בְּחֵג בְּיֻדוּעַ שֶׁהִבִּיאָה שְׁלִישׁ לִפְנֵי ר"ה לְעֵגוֹן שְׁתֵּתָא רֵאשִׁיָּה לִקְצֵר אֵינֶה מִמַּחֲרַת לְהִתְבַּשֵּׁל בְּחֻמְשָׁה יוֹמֵי אֶבֶל הָכָא לְעֵגוֹן עֹמֵר דְּכִתִּי' (וַיִּקְרָא כ"ג:ל"ד) בְּרַמְלַן דָּךְ וּמִלָּא וְעוּד דְּאִחֵר גְּמַר בְּשׁוּלָה מֵאֲחֲרִין אוֹתוֹן בְּשִׁדּוֹת כְּפִי שְׁתַּתְּבַּשֵּׁל וַפֵּה כְּמִשְׁמַע גְּבִי (רַבָּא) בְּפ'אִיחוּי נֶשֶׁךְ (ב"מ עד.):

וּדְלָמָא לֹא עֵינַיִל כְּלָל, וְקֹאמֵר רַחֲמֵנָא תַּשְׁמַט וַתִּזְיִל עַד חֵג הַסְּכוּת! לֹא סִלְקָא דְּעַתָּה, דְּכִתִּיב:

”וְחֵג אֶסְרִיף בְּצִאת הַשָּׁנָה”, מֵאִי **”אֶסְרִיף”**? **אִיִּלְיָמָא:** חֵג הַבָּא בְּזִמָּן אֶסְיפָה — הַכְּתִיב: **”בְּאֶסְפָּךְ”**. אֶלֶא מֵאִי **”אֶסְרִיף”** — קִצִּיר. וְקוּם לְהוֹ לַרְבֵּנָן דְּכָל תְּבוּאָה שְׁנוֹקֶצֶרָה בְּחֵג, בְּיֻדוּעַ שֶׁהִבִּיאָה שְׁלִישׁ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְקֹא קְרִי לֶה **”בְּצִאת הַשָּׁנָה”**.^(נאב) אֲמַר לִיה רַבִּי יִרְמְיָה לַרְבִּי זִירָא: וְקוּם לְהוֹ לַרְבֵּנָן בִּין שְׁלִישׁ לְפָחוֹת מַשְׁלִישׁ? אֲמַר לִיה: לֹא אֲמִינָא לָךְ לֹא תִפִּיק נִפְשָׁךְ לְבַר מֵהִלְכְּתָא? כָּל מַדּוּת חֲכַמִּים — כֵּן הוּא.^(גא) **אַרְבָּעִים סָאָה הוּא טוֹבֵל, בְּאַרְבָּעִים סָאָה חֲסַר קוֹרְטוּב** — אֵינִי יָכוֹל לְטַבּוֹל בָּהֶן. כְּבִיצָה מְטַמֵּא טוּמְאַת אוֹכְלִין, כְּבִיצָה חֲסַר שׁוּמָשׁוּם — אֵינִי מְטַמֵּא טוּמְאַת אוֹכְלִין.

^(דא)**שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה** — מִשְׁמַא מִדָּרַס, **שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה חֲסַר נִימָא אַחַת** — אֵינִי מְטַמֵּא מִדָּרַס. הִדַּר אֲמַר רַבִּי יִרְמְיָה: לֹא מִילְתָּא הִיא דְאֲמַרִי. דְּבַעוּ מִיַּיִיָּה חֲבַרְיָא מַרְב כְּהֵנָּא: עוֹמֵר שֶׁהִקְרִיבוּ יִשְׂרָאֵל בְּכַנִּיסָתוֹ לְאֶרֶץ, מֵהִיכָן הִקְרִיבוּהוּ? אִם תֹּאמֵר דְּעִיִּיל בִּיד גוֹי, **”קִצִּירְכֶם”** אֲמַר רַחֲמֵנָא — וְלֹא קִצִּיר גוֹי.^(מ) **”מֵמֵאִי דְאֶקְרִיבוּ, דְּלָמָא לֹא אֶקְרִיבוּ!** לֹא סִלְקָא דְּעַתָּה, דְּכִתִּיב: **”וַיֹּאכְלוּ מִעֵבּוֹר הָאֶרֶץ מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח”**. מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח — אָכּוּל, מֵעִיקְרָא — לֹא אָכּוּל. דְּאֶקְרִיבוּ עוֹמֵר וַהֲדַר אֶכְלִי. מֵהִיכָן הִקְרִיבוּ? אֲמַר לָהֶן: כָּל שְׁלֹא הִבִּיא שְׁלִישׁ בִּיד גוֹי.

וּדְלָמָא עֵינַיִל וְלֹא קוּם לְהוֹ? אֶלֶא קוּם לְהוֹ — הָכָא נְמִי קוּם לְהוֹ. וּדְלָמָא לֹא עֵינַיִל כְּלָל, אֶבֶל הִיכָא דְּעִיִּיל רִיבְעָא — בִּין שְׁלִישׁ לְפָחוֹת מַשְׁלִישׁ לֹא קוּם לְהוֹ! **”לֹא סִלְקָא דְּעַתָּה, דְּכִתִּיב: ”וְהָעָם עָלוּ מִן הַיַּרְדֵּן בְּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ”,** וְאִי סִלְקָא דְּעַתָּה דְּלֹא עֵינַיִל כְּלָל — בְּחֻמְשָׁה יוֹמֵי מִי קֹא מְלִיָּא? אֶלֶא מֵאִי, דְּעִיִּיל רַבְעָא אוּ דְנִקָּא? אִפְתִּי בְּחֻמְשָׁה יוֹמֵי מִי קֹא מְלִיָּא! אֶלֶא מֵאִי אִית לָךְ לְמִימַר: **”אֶרֶץ צָבִי”** כְּתִיב בַּה — הָכָא נְמִי: **”אֶרֶץ צָבִי”** כְּתִיב בַּה. מִתְקִיף לֶה רַבִּי חֲנִינְיָא: וּמִי מַצִּית אֶמְרָתָּ דִּיהִי **”אֶסְרִיף”** קִצִּיר הוּא? וְהַכְּתִיב: **”בְּאֶסְפָּה מִגְרַנְךָ וּמִיִּקְבְּךָ”,** וְאֲמַר מַר: בְּפִסּוּלַת גּוֹרָן וַיִּקָּב הַכְּתוּב מִדְּבַר! אֲמַר רַבִּי זִירָא: הֵא מִילְתָּא הוּאִי בִידוֹ, וְאִתָּא רַבִּי חֲנִינְיָא שְׂדָא בִּישׁ נִרְגָּא. אֶלֶא מְגַלֵּז? בְּדַתְנָיָא, רַבִּי יוֹנָתָן כֵּן יוֹסֵף אוֹמֵר: **”וְעַשְׂתָּ אֶת הֶתְבוּאָה לְשְׁלֹשׁ הַשָּׁנִים”,** אֶל

וְקִרִי לֶה בְּצִאת הַשָּׁנָה. מ"מ בְּהֵאִי קֶרֶא לַחוּזִיָּה לֹא סְנִי אִי לֹא בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחֵג הַסְּכּוּת: חֲסַר קֶרְטוּב. אֶחָד מִשְׁמוּנָה בַּשְּׁמִינִית בְּדִלְתָא בְּפָרָק הַמוּנָכַר אֶת הַסְּפִינָה (כ"ב ג.) וּמְדָה הַפְּחוֹתָה נִקְט וְלֹא דוֹקֵא דְאֶפִּילוּ פְחוֹת מִכָּאן וְנִפְלִי חֲסַר טַפָּה אֵינִי טוֹבֵל: וְלֹא קִצֵּר נִכְרִי. וְאֹף עַל גִּב דִּירֶשָׁה הִיא לָהֶם מֵאֲבוֹתֵיהֶם בְּדִלְתָא בַּע"ז פָּרָק רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵל (עֲבוּדָה זָרָה דף נג:) דְאִמֵּר רַחֲמֵנָא וַיִּשְׁאֲרִיָּהם תַּשְׁרִפּוּן בִּשְׁשׁ מַכְזִי וְרֶשֶׁה הִיא לָהֶם מֵאֲבוֹתֵיהֶם וְאִין אֶדָם אוֹסַר דְּבַר שְׁאִינוּ שְׁלוּ מ"מ יֵשׁ לוֹ בְּמָה שְׁזָרַע וּמ"מ (דִּיקָה) הָתֵם שְׁפִיר מִשּׁוּם אֲשֵׁרוֹת שְׁמִדוּרוֹת הָרֵאשׁוֹנִים: דְאֶקְרִיבוּ עֹמֵר וְהִדַּר אָכּוּל. הַקָּשָׁה ר' אֲבֶרְהָם אָבִין עוֹרָא הָא מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח הֵינִי ט"ו בְּנִסָן שֶׁהוּא מַחֲרַת שְׁחִיטַת הַפֶּסַח הַנֶּשֶׁחַט בִּי"ד כְּדְכְתִיב בְּפִרְשַׁת מִסְעִי מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח יִצְאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בִּיד רְמָה וְהָ הֵיָה בִּט"ו וְהָשִׁיב לוֹ ר"ת דַּה"ק קֶרֶא וַיִּאכְלוּ מִעֵבּוֹר הָאֶרֶץ מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח כְּלוּמֵר מִן הַיָּשׁוֹן מַצּוֹת וְקִלְיֵי דֵהוּא חֲדָשׁ אָכְלוּ בְּעָצֵם הַיּוֹם הַזֶּה דִּהֵינִי ט"ז דְאֶקְרִיבוּ עֹמֵר וְהִדַּר אָכּוּל וּה"נ אֲשַׁכַּחַן ט"ז דְאֶקְרִי בְּעָצֵם הַיּוֹם הַזֶּה כְּדְכְתִיב וְלֶחֶם וְקִלְי וְכִרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד עָצֵם הַיּוֹם הַזֶּה וּח"ת וְאִמֵּאי אֲצַטְרִיךְ לְמַכְתֵּב שְׁאֶכְלוּ מִן הַיָּשׁוֹן הָא פְּשִׁיטָא דְמַצּוֹת אָכְלוּ בְּיֻלָּה הָרֵאשׁוֹנָה וַיֵּשׁ לוֹמֵר דִּיהֵיֹא אָכִילָה לֹא חֲשִׁיבָה דְסָנִי בְּכּוּזַת לֶהֲכִי אִתָּא קֶרֶא לְמִימַר דַּעֲקַר אָכִילָה הִיָּתָה מִן הַיָּשׁוֹן וְאִתָּא קֶרֶא לְסַפַּר שְׂבָחוּ עַל מִן דְּכִתִּי' וְלֹא הֵיָה עוּד לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל מִן דְאֲמַרְיָן בְּמַדְרַשׁ מְשַׁל לְתַיִינוּךְ שְׁאֶכַל פַּת שְׁעוּרִין מִפְּנֵי שְׁאִין לוֹ פַת חֲטוֹן וּמִקְדָּם לְכֵן הֵיָו יְכוּלִין לְאָכַל מִן הַיָּשׁוֹן בְּשַׁעֲלוּ מִן הַיַּרְדֵּן בְּעָשׂוֹר לַחֲדָשׁ אֶלֶא שְׂבָמִן הֵיָו חֲפָצִים יוֹתֵר כָּל זְמַן שֶׁלֹּא פֶסַק לָהֶם וּמִיָּהוּ קִטְרָא דְּבַתּוּסְפַּתָּא דְּסוּמָה (פִּי"א) וּבפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דף לח. נֶסֶם) אֲמַרְיָן שְׁהִי מִסְתַּפְּחִין בְּזִמָּן שֶׁבְּכִלְיָהֶם עַד ט"ז בְּנִסָן דְּכְתִיב וַיִּשְׂפֹּת הֵמָּן מִמַּחֲרַת בְּאֶכְלֵם מִעֵבּוֹר הָאֶרֶץ שְׁמַע מִנָּה מִשְׁאֶכְלוּ חֲדָשׁ פֶּסַח וּע"כ י"ל דַּה"ז נְמִי קְרִי מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח לִפִּי שֶׁהוּא יוֹם מַחֲרַת אָכִילָתוֹ דְּנִאָכַל בְּלִיל ט"ו וּבִפ' שֵׁנִי דְחָלָה צִיר וְשִׁלְמִי בְּלַגְתָּא הִיא דְאֲמוּרָאִי וְהִבִּי אִיתָא הָתֵם ר' יוֹנָה בְּעָא קַמָּה דַּר' וְרַמְיָה בְּשַׁעָה שְׁנִכְנָסוּ יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ וּמִצְרָו קַמָּה לַחַה מֵהוּ שְׁתֵּתָא אֶסּוּרָה מִשּׁוּם חֲדָשׁ אִמֵּר לֶיהָ לָמָּה לֹא עַד כְּדוֹן לַחַה אָכְלוּ וְבִשָּׁה אִמֵּר לֶה וְנִפְלִי וְבִשָּׁה וְנִפְלִי קִצִּירָה מַעֲתָה וְנִפְלִי חֲטוֹן בְּעִלָּיָה כָךְ אֵינוּ אוֹמְרִים

לֹא אָכְלוּ יִשְׂרָאֵל מִצֶּה בְּלִילֵי הַפֶּסַח א"ר יוֹנָה מֵאֵן דְּנִפְקִית תְּהִיתִי דָּלָא א"ל שְׁנִיָּה הִיא דְּמַצּוֹת עֲשֵׂה דוּחָה ל"ת עַל דַּעַת ר' יוֹנָה דְאִמֵּר מַצּוֹת עֲשֵׂה דוּחָה ל"ת אַע"פ שְׁאִינוּ כְּתוּב בְּצִדָה נִיחָא עַל דַּעַת ר' יוֹסִי דְאִמֵּר אִין מַצּוֹת עֲשֵׂה דוּחָה לֹא תַעֲשֶׂה אֶלֶא א"כ כְּתוּב בְּצִדָה מִמָּה שְׁהִי תִגְדִּיר נִכְרִים מוֹכְרִין לָהֶם וְכִרְבִּי יִשְׁמַעֲלֵל דַּה"ר יִשְׁמַעֲלֵל כָּל בִּיאוֹת שְׁנִאֲמַרוּ בַּתּוּרָה לֹאחַר יי"ד וְאֲמַרוּ שְׂבַע שְׂבָשְׁבוּ וַשְּׂבַע שְׁחָלְקוּ הַתִּיר ר' בּוֹן בַּר כְּהִנָּא הָא כְּתִיב וַיִּאכְלוּ מִעֵבּוֹר הָאֶרֶץ מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח לֹא בִט"ו הַתִּיר ר' אֲלֵעָזַר בַּר יוֹסִי קַמָּה דַּר' דּוּסָא וְהַכְּתִיב מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח יִצְאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא בְּחֻמְשָׁה עֶשֶׂר יָצְאוּ: וּמֵהִיכָן הִקְרִיבוּ. מִשְׁמַע דְאִי לֹא הִקְרִיבוּ הֵיָו אֶסּוּרִין כָּל הַיּוֹם וְדִלָּא כַּמ"ד בְּמִנְחוֹת פ' הַ

וּבְחֻמְשָׁה יוֹמֵי קֹא מְלוּ וְהֵא דְאִמֵּר לְעִיל תְּבוּאָה שְׁנוֹקֶצֶת בְּחֵג בְּיֻדוּעַ שֶׁהִבִּיאָה שְׁלִישׁ לִפְנֵי ר"ה לְעֵגוֹן שְׁתֵּתָא רֵאשִׁיָּה לִקְצֵר אֵינֶה מִמַּחֲרַת לְהִתְבַּשֵּׁל בְּחֻמְשָׁה יוֹמֵי אֶבֶל הָכָא לְעֵגוֹן עֹמֵר דְּכִתִּי' (וַיִּקְרָא כ"ג:ל"ד) בְּרַמְלַן דָּךְ וּמִלָּא וְעוּד

יג.

עֵין מִשְׁפָּט נֵר מִצְוָה

א סמג עשין רמח, טוש"ע יו"ד סי' רא סעי' א:

ב מיי' פד' מהל' מקואות הל' א:

ג מיי' פד' מהל' טומאת אוכלים הל' א:

ד מיי' פכ"ב מהל' כלים הל' א:
ה סמג עשין רמח:

א מנחות קג; כתובות קד; משנה מנחות
ב תוספתא מנחות; תוספתא עוקצין; בבא קמא עוי; מנחות קא:
ג שבת כו:
ד קידושין לו:

גמ' וקום כו'. ע"י יומא עט ע"א: שם לא תפיק כו'. סוטה טז ע"ב: שם אלא קום להו ח"נ קום להו. תמוה לי דאיך דומה זה לזה דלעיל שלא ראינו התבואה קודם ר"ה אלא עתה כשקוצרים אותה בסוכות ובאנו לדון מדוך כלל דכל שנקרת בחג הביאה שלוש קודם ר"ה בזה י"ל דלא קום להו בחד כללא משא"כ הכא דכשבאו לארץ ראו להתבואה שיעדיין לא הביאה שלוש ובהו בקיאוין מה שהוא לראיית עין. והא בזה ודאי בקיאוין כדקתני במתני' התבואה משהביאה שלוש

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

מסורת הש"ס
א יבמות טו; עירובין ז
תורה אור השלם
חג הסוכות תעשה לה שבעת ימים באספה מוֹרְנָה ומִיקְבָּה [דברים טז, יג]

וַצְרִיכָא הֵי תַלְתַּת דְּשִׁמוּאֵל הֶלְכָּה כּר"ש שְׁזוּרִי גַמְר פְּרִי: **כְּרַבְּנָן סְבִירָא לֵה** וְאִין תּוֹרְמִין מִמֶּנּוּ וְאִין לֹו תַקְנָה לַחֲדָשׁ וַיֵּשֶׁן שְׁנַתְעָרְבוּ אֶלָּא א"כ תּוֹרְמִין עָלֵיו מִמָּקוֹם אַחֵר לְפִי חֲשָׁבוֹן מַחֲדָשׁ עַל הַחֲדָשׁ וּמִיָּשֶׁן עַל הַיָּשֶׁן: קָשְׁיָא דְשִׁמוּאֵל אֲדַשְׁמוּאֵל הֵכָא אֲמַר שִׁמוּאֵל הֶלְכָּה כּר"ש דִּישׁ בָּלָה וְהֵכָא אֲמַר אִין בָּלָה: קמ"ל **הַכֹּל הוֹלֵךְ כּוֹי** לְמִימָרְא דְכּוֹנִיָּה חֲדָשׁ הוּא וְהֶלְכָּה כּר"ש וְלֹאֹו מְטַעְמָה: בְּמֵאִי דְפִלְגִי בְּמִינֵי קִטְיִית אֲמַר שִׁמוּאֵל דְּמַעְרְבִין הַשְׂרָשִׁין לִפְנֵי ר"ה בְּגַשְׂרִשִׁין לְאַחֵר ר"ה וַיַּיִב טַעֲמָא לְמַלְתָּה מִשּׁוּם דְּהוֹלְכִין בָּהּ אַחֵר גַּמְר פְּרִי אֲבָל תְּבוּאָה וַיִּיחִיס אַחֵר שְׁלִישׁ: וְלִשְׁמַעֲיָן הֵי תַרְפִּי וּמִדְּאֲמַר שִׁמוּאֵל הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר גַּמְר פְּרִי אֲשַׁמְעִינּוּ דְהֵאִי דְקֹאֲמַר הֶלְכָּה כּר"ש לֹאֹו מִשּׁוּם בָּלָה אֶלָּא מִשּׁוּם דְכּוֹנִיָּה חֲדָשׁ אֲבָל בָּלָה לִית לֵה דְהֵאִי אִית לֵה בָּלָה אֲמֵאִי אֲשַׁמְעִינּוּ הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר גַּמְר פְּרִי: בְּאַסְפָּה מַגְרָנָה וּמִיחְבָּה מְכֹאֵן סְכּוֹן חֲכָמִים לְקַבֵּעַ זְמַן מַעֲשֵׂר וְרַק דְּדַבְרֵיהֶם אַחֵר לְקִיטָה לְאַסְמַכְתָּא בְּעֵלְמָא כֹּל אֶסְרִיף שְׁלָךְ יְהֵא בְּתַרּוּמַת גָּרֹן וַיִּקָּב שְׁהֶלְכָּה בָּהּ תּוֹרָה אַחֵר שְׁנָה שְׁהִיבָא שְׁלִישׁ הָרִי שְׁהֶלְכָּה בָּהּ אַחֵר שְׁנָה שְׁגָדְלוּ בְּמִימְיָה שְׁהִבְאֵת שְׁלִישׁ שְׁלָהָן הִיא גְדִילְתָּן שְׁמֹאֲזַתָּה שְׁעָה רִאשִׁית לְקַצֵּר בְּדַחֲקִי: אָף כֹּל כּוֹי לִכְךָ הֵלְכוּ בְּאִילָן אַחֵר חֲנֻטָּה שְׁכַל גְּדִילַת פְּרוּתָיו ע"י שְׁהַעֲלַת שַׁרְף הָאִילָן לִפְנֵי חֲנֻטָּה הוּא: וַיֵּצֵאוּ וְרִקּוּתִּי שְׁגָדְלִין עַל מִי שְׁנָה הִבְאָה וַיִּהְיוּ שְׁנַת לְקִיטָתָן שְׁהִי גִזְזִין אֲזִיתָהּ וְהִיא חוֹזֶקֶת וְגָדְלָה: רַב מִיִּם הֵם מִי גְשָׁמִים שָׂרֵב זָרְעִים גָּדְלִים עַל זֶס: עַל כֹּל מִיִּם אָף עַל שְׁאוּבִין שְׁדוּלִין וּמַשְׁקִין אֲזִיתָן תַּמִּיד כְּעֵינָן שְׁנֹאֲמַר (דְּבָרִים י"א:י') וְהִשְׁקִית בְּרִגְלֶךָ כִּגֹּן הִדְרָק סָתֵם גֹּן הִדְרָק זָרְכוּ בְּהִשְׁקָאָה: בְּצִלִּים הַפָּרִיסִים צִיפּוּל"י בְּלַע"ז שְׁאִין נַעֲשִׂין גְּדוּלִין כְּפֹאֵר בְּצִלִּים: וּפּוֹל הַמַּצְרִי שְׁזָרְעוּ לִידְרָק דְּהֵאִי זָרְעוּ לְזָרַע קִטְיִית הוּא וְלֹא הֵלְכוּ בּוֹ אֶלָּא אַחֵר הִשְׁרָשָׁה: אֲבָל בִּינְיָוִה כְּגוֹן שְׁמַעַנְ מִהֶם מִיִּם וְלֹא הִשְׁקוּ שְׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי ר"ה וְלִקְטוּ אַחֵר ר"ה וְכִי הָא מַתְנִי דְתַנּוּ בְּמַס' שְׁבִיעִית (פ"ב מ"ט) בְּצִלִּים הַפָּרִיסִים כּוֹי ר"י הַגְּלִילִי אִית לֵה הָא מַתְנִית' דְּכִינּוּ דְּמַנַּע מִיִּם

שְׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי ר"ה נִמְצְאוּ גְדִלִין עַל מִי שְׁנָה שְׁעָבְרָה וּלר"ע הָרִי גְדִלִין עַל כֹּל מִיִּם וּמַתְעַשְׂרִין לְהֵבֵא בְּפִי רומי"ס מִפְּרָשׁ אִיפְכָּא ר"ע אִית לֵה הָא מַתְנִי

שְׁמַנַּע מִהֶן מִיִּם שְׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי ר"ה מַתְעַשֵּׂר לְשַׁעֲבַר וּמִפְּרָשׁ טַעֲמָה בְּתַלְמוּד זִרְוַשְׁלָמִי א"ר מִנָּא מִכִּין שְׁמַנַּע מִהֶן מִיִּם שְׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי ר"ה נַעֲשׂוּ כְּבַעַל כְּלוּמַר זְמַן חִיּוּבָן לְמַעֲשֵׂר בּר"ה [דְּהַס] לֹא נִסְתַּפְּקוּ מִכֹּל מִיִּם שְׁהֶן מִיִּם שְׁאוּבִין זֶה שְׁלֹשִׁים יוֹם כִּי אִם מִמִּי גְשָׁמִים וַיֵּצֵאוּ מִתּוֹרַת וְרִקּוּתִּי הַגְּדִלִין עַל כֹּל מִיִּם וַיִּכְנְסוּ בְּתוֹרַת שְׁנָה הַבַּעַל דְּמַסְתַּפַּח בְּמִי גְשָׁמִים וּמַתְעַשְׂרִין לְשַׁעֲבַר דְּרַכָּן שְׁל בְּצִלִּים הַפָּרִיסִין וּפּוֹל הַמַּצְרִי לְמַנַּע מִהֶן מִיִּם שְׁאוּבִין פֶּרֶק אֶחָד לִפְנֵי לְקִיטָתָן כְּדִי לְהַשְׁוֹתָן לְפִיכָךְ חֲלָקוּס חֲכָמִים מַשְׁאֵר וְרִקּוּתִּי אֲבָל שְׁאֵר וְרִקּוּתִּי שְׁאִין דְּרַכָּן בְּכָךְ אֶפְלוּ מַנַּע מִהֶן לֹא וַיֵּצֵאוּ מִדִּין וְרַק וּבְטָלָה דַּעֲתוֹ בְּצִלִּים הַפָּרִיסִים מַסְתַּפְּקִין לְשָׁנָה בְּהִשְׁקָאָה אַחַת לְשָׁלִשׁ יוֹם וַיּוֹתֵר לְפִיכָךְ אִם הִשְׁקוּ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי ר"ה נִמְצְאָת הִשְׁקָאָה זֹאת מוֹשְׁלַת לָהֶם בְּשְׁבִיעִית לְפִיכָךְ חֲסוּרִין בְּשְׁבִיעִית וְלַעֲגוּ מַעֲשֵׂר גַּמִּי הוּוּ לֵהוּ כְּגָדְלִין עַל מִי שְׁנָה הִבְאָה שְׁעָדִין לְחִלּוּמִית הִשְׁקָאֲתוּ חִיָּמַת אֲבָל וְרַק שְׁדַרְכוּ לְגִזְזִי גְרִיר לְהִשְׁקוּתוֹ תַּמִּיד וְאֶפְלוּ מַנַּע מִמֶּנּוּ שְׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי ר"ה בְּטָלָה דַּעֲתוֹ אֲצַל כֹּל אֲדָם וְלֹא נִתְּנוּ בָּהֶן חֲכָמִים חֲלוּק לְפִי שְׁאִין דְּרַכָּן בְּכָךְ וּמַלְתָּא דְלָא שְׁכִיחָא הִיא: בְּאַחַד בְּשַׁבָּט ר"ה לְאִילָן וְאִין תּוֹרְמִין מִפְּרוּתִין אִילָן שְׁחָנְטוּ פְּרוּתָיו קִדְּם לָכוּן עַל פְּרוּתִין הָאִילָן שְׁחָנְטוּ לְאַחֵר מִכָּאן: הוֹאִיל וַיֵּצֵאוּ רַב גְּשָׁמִי שְׁנָה שְׁכַבֵּר עֲבַר רַב וּמוֹת הַגְּשָׁמִים שְׁהוּא זְמַן רַבִּיעָה וְעֵלָה הַשָּׂרָף בְּאִילָנוֹת וּנְמִצְאוּ הַפְּרוּתִין חֲנֻטִין מַעֲתָה: וַיַּעֲדוּ רַב תְּקוּפַת טַבַּת מַבְּחוֹן עָדִין רַב תְּקוּפָה לְבֹאֹו: מֵאִי קֹאֲמַר וַיַּעֲדוּ רַב תְּקוּפָה מַבְּחוֹן כֹּל שְׁכָן דְּכִינּוּ דְרַב תְּקוּפָה מַבְּחוֹן עָדִין לֹא הִנִּישׁ זְמַן הַחֲנֻטָּה וְלֹא הָיָה לָהֶם לְקַבֵּעַ ר"ה עַד אֲדָר: שְׁלָקְט אֲתֵרּוֹן פְּרוּתִין אִילָן אֲתֵרּוֹן: שְׁנִי עֲשׂוּרִים מַעֲשֵׂר שְׁנִי בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה וּמַעֲשֵׂר עֲשִׂי בְּשָׁנָה שְׁלִישִׁית שְׁהִיתָה שְׁנִיָּה נִכְנָסַת לְשָׁלִישִׁית:

תַּמָּה וְהָא וְדֵאִי כְּרַבְּנָן סְבִירָא לֵה טְפִי מַר' שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי דְּרַבְּנָן דְּפִלְגִי עָלֵיהּ בַּפ"ב דְּשְׁבִיעִית (מַשְׁנָה ט) סְבִירָא לֵהוּ דְּכּוֹל הַמַּצְרִי בְּתַר לְקִיטָה וְטְפִי [הִנֵּה] לִיָּה לְשִׁמוּאֵל לְפָסֶק כְּרַבְּנָן דר"ש שְׁזוּרִי וְאֶפְלוּ אִם תַּמְצָא לְיוֹמַר דְּאִיפָא רַבְּנָן בְּצְרִיתָא דס"ל פּוֹל הַמַּצְרִי בְּתַר הִשְׁרָשָׁה וְלִית לֵהוּ צוּבַר גָּרְנוּ מ"מ לִימָא הֶלְכָּה כְּרַבְּנָן דְּמַתְנִי' דְּשְׁבִיעִית וְהֵי נִיחָא טְפִי מַדַּר"ש שְׁזוּרִי וי"ל דְּשִׁמוּאֵל בָּא לְפָסֶק כּר"ש שְׁזוּרִי בְּכֹל דְּבַר אֶפְלוּ בְּאֲרֹו וְדַחַן וּפְרָקִין וְשׁוּמְשָׁמִין וְלֹא מְטַעְמָה דְּטַעֲמָה דר"ש מִשּׁוּם דְּצוּבַר גָּרְנוּ דִּישׁ בָּלָה וְשִׁמוּאֵל סְבַר אִין בָּלָה אֶלָּא מִשּׁוּם דְּהַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר גַּמְר פְּרִי וְאָף ע"ג דְּבַהֲקוּמָן רַבָּה (מְנַחוּת דָּף ל:) מַתְנִי הֵהוּא דְּכּוֹל הַמַּצְרִי וְלֹא מַתְנִי הֵהוּא דְּאֲרֹו וְדַחַן וּפְרָקִין כֹּלָל מ"מ נְפָקָא מִנֵּה לְגַבִּי הֵהוּא: מַה גָּרֹן וַיִּקָּב מִיּוּחַדִין שְׁגָדִילִין עַל מִי שְׁנָה שְׁעָבְרָה, וּמַתְעַשְׂרִין לְשָׁנָה שְׁעָבְרָה, אָף כֹּל שְׁגָדִילִין עַל מִי שְׁנָה שְׁעָבְרָה — מַתְעַשְׂרִין לְשָׁנָה שְׁעָבְרָה. יֵצֵאוּ יִרְקוֹת שְׁגָדִילִין עַל מִי שְׁנָה הַבָּאָה, וּמַתְעַשְׂרִין לְשָׁנָה שְׁעָבְרָה, אָף כֹּל שְׁגָדִילִין עַל רֹוב מִיִּם — עֲקִיבָא אוֹמַר: "בְּאַסְפָּה מַגְרָנָה וּמִיחְבָּה", מַה גוֹרֹן וַיִּקָּב מִיּוּחַדִין שְׁגָדִילִין עַל רֹוב מִיִּם, וּמַתְעַשְׂרִין לְשָׁנָה שְׁעָבְרָה, אָף כֹּל שְׁגָדִילִין עַל רֹוב מִיִּם — מַתְעַשְׂרִין לְשָׁנָה שְׁעָבְרָה. יֵצֵאוּ יִרְקוֹת שְׁגָדִילִין עַל כֹּל מִיִּם, וּמַתְעַשְׂרִין לְשָׁנָה הַבָּאָה. "מֵאִי בִּינְיָהוּ? אֲמַר רַבִּי אֲבָהוּ: בְּצִלִּים הַפָּרִיסִין וּפּוֹל הַמַּצְרִי אִיפָא בִּינְיָהוּ. דְּתַנּוּ: בְּצִלִּים הַפָּרִיסִין וּפּוֹל הַמַּצְרִי שְׁמַנַּע מִהֶן מִיִּם שְׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה — מַתְעַשְׂרִין לְשַׁעֲבַר וּמוֹתְרִין בְּשְׁבִיעִית, וְאִם לֹא — אֲסוּרִין בְּשְׁבִיעִית וּמַתְעַשְׂרִין לְשָׁנָה הַבָּאָה. בְּאַחַד בְּשַׁבָּט רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְאִילָן. מֵאִי טַעֲמָא? אֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אֲמַר רַבִּי אוֹשְׁעִיָּא: הוֹאִיל וַיֵּצֵאוּ רֹוב גְּשָׁמִי שְׁנָה, וַיַּעֲדִין רֹוב תְּקוּפָה מַבְּחוֹן. מֵאִי קֹאֲמַר? הֵכִי קֹאֲמַר: אָף עַל פִּי שְׁרׁוּב תְּקוּפָה מַבְּחוֹן. הוֹאִיל וַיֵּצֵאוּ רֹוב גְּשָׁמִי שְׁנָה. ^(ט)תַּנּוּ רַבְּנָן: מַעֲשֵׂה כְּרַבִּי עֲקִיבָא שְׁלִיקַט אֲתֵרּוֹג בְּאַחַד בְּשַׁבָּט וְנִהַג בּוֹ שְׁנִי עִישׂוּרִין,

אַחַד

שְׁהַפְּרִישׁ מַעֲשֵׂר א' לְמַעֲשֵׂר שְׁנִי וּפְדָאֹו וְחָלְקוּ לְעַנְיִים:

עֵין מִשְׁפָּט נֵר מִצְוָה
א מו"י פד' מהל' שמיטה ויובל הל' יז: ב מו"י פא' מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' ט:

^א מו"י פד' מהל' שמיטה ויובל הל' יז:

^ב מו"י פא' מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' ט:

עין משפט גור מצוה

א טושי"ע יו"ד סי' שלא טע' קבו: ב מו"י פא' מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' ה: ג מו"י פד' מהל' שמיטה ויובל הל' יב: ד טושי"ע יו"ד סי' שלא טע' זו קבו: ה מו"י פה' מהל' תרומות הל' יא: ו מו"י פא' מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' ב:

לרִבְעִי. הַךְ מַשְׁנֶה אֶתִּיא בְּמֵאן דְּתַנִּי נָטַע רִבְעִי בְּרִישׁ כ"מ. (בִּרְכוֹת דף לה.): אַחַד בְּדִבְרֵי ב"ש שֶׁאִמְרוּ נִתְחַדָּשָׁה שָׁנָה וּבְדָבָר נִכְנָסַת שְׁלִישִׁית מִשְׁחָשְׁכָּה: וּלְשִׁבְעִית. וְרַק גָּמִי אִית בֵּה שְׁבִיעִית אֱלָל מִפְּרֵשׁ צִירֻשְׁלָמִי דְּבִכּוּרִים פֶּרֶק ב' בְּגוּן אֶתְרוּג בַּת שָׁשִׁית הִנְכַּנְסַת לְשִׁבְעִית הָרִי הִיא לְבַעֲלִים בְּאִילָן בְּתַר חֲנֻטָּה וּפְטוּר מִמַּעֲשֵׂר בִּירֶק דְּבַתַּר לְקִיטָּה וְהָא דִּלָּא תֵּנָא שָׁנָה לְאִילָן לַעֲנִין בְּלֹאִים דִּלָּא הִי בְּלֹאִים בְּכֻרָם מִשֵּׁא"כ בִּירֶק וּלְעַנֵּן ר"ה שְׁלו סָבַט בְּאִילָן בְּדֹאמַר בְּשִׁמְעִתָּן לֹא תֵּנִיא הֵבֵא אֱלָל מִיַּדִּי דְּבִהִיא אֱוִלִי בְּתַר חֲנֻטָּה וּבִהִיא בְּתַר לְקִיטָּה וּא"ת אִמְאִי לֹא אֱוִלִינָן בְּאַתְרוּג בְּתַר לְקִיטָּה לְכָל דָּבָר בִּינוּן שְׁגָדַל עַל כָּל מִיָּס בִּירֶק לִמְאִי דְּפִרְשִׁית לְעִיל דִּהִיא דְּרֵשָׁה גְּרִיבָא בְּשִׁבְעִית דְּאוּרִיתָא וי"ל מִשּׁוּם דְּזִרְקִינָן לְעִיל (רֵאשׁ הֶשְׁנָה דף י.) גְּבִי עֵרְלָה פְּעֻמִּים שְׁבִרְבִּיעִית וְעַדְיוֹן אֶסּוּרִין מִשּׁוּם עֵרְלָה וּא"ת דִּהֵבֵא מִשְׁמַע דְּאֱוִלִינָן בִּירֶק בְּתַר לְקִיטָּה לַעֲנִין שְׁבִיעִית וּבִמְסַכַּת שְׁבִיעִית (פ"ט מ"א) תָּנן כָּל הַסְּפִיחוֹן מִתְּרִין חוּץ מִסְּפִיחֵי כְּרוֹב וּפִרְשׁ הֵר"ש שֶׁס ע"פ הִירֻשְׁלָמִי דְּאִרְי בַּסְּפִיחֵי שְׁשִׁית הִנְכַּנְסַת לְשִׁבְעִית וּמִתְרַן בְּהֵבִי הִיא דְּפִרֶק מִקּוּם שְׁנֶהֱגוּ (פְּסָחִים דף נא: נָסֵס) דְּתֵנִיא אִיפְכָא בְּלֵם אֶסּוּרִין חוּץ מִסְּפִיחֵי כְּרוֹב וְנִרְחָא לְפִרֵשׁ דִּהֵא דֹאמַר בִּירֶק בְּתַר לְקִיטָּה הִינוּ כְּשֵׁלֹא נִגְמַר גְּדוּלָם בְּשִׁשִּׁית אֲבָל נִגְמַר גְּדוּלָם בְּשִׁשִּׁית שָׂרוּ בִּין לר"ע בִּין לר' יוֹסִי הִגְלִילִי מְדִי דִּהִנֵּה אֲבַצְלִים הַפְּרִיסִים דְּלַעֲיִל שְׁמַע מִהֶם מִיָּם שְׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי ר"ה דְּאִפִּי מֵאן דְּפִלְגִי הֵתֵם הֵבֵא מוֹדָה דְּלר' יוֹסִי הִגְלִילִי בִּינוּן דְּנִגְמַר גְּדוּלָם נִמְצְאוּ גְּדִילִים עַל מִי שָׁנָה שְׁעִבְרָה וְתוּ לֹא גָדְלִי עַל מִי שָׁנָה הִבָּאָה וּלר"ע גָּמִי בִּינוּן דְּתוּ לֹא גָדְלִי עַל כָּל מִיָּס יוֹצֵאִין מִתּוֹרַת יִרְקוֹת הִנְדִּלִים עַל כָּל מִיָּס בְּדֹאמְרִי צִירֻשְׁלָמִי כְּדִמְפִּרֵשׁ לְעִיל גְּבִי בְּצִלִּים דְּנַעֲשׂוּ פִשְׁדָּה הִבַּעַל שְׁמִסְתַּפְקַת צִמִּי גָּשְׁמִים וּמִתַּעֲשִׂרִים לְשַׁעֲבַר וְכַן לְעִיל (רֵאשׁ הֶשְׁנָה דף יג:) גְּבִי אֲרִז וְלִחַן דְּיֵהִיב לִהּוּ שְׁמוּאֵל דִּין וְרַק דְּבַתַּר לְקִיטָּה וְקֹאמַר הִכַּל הוֹלֵךְ אַחֵר גַּמַּר פְּרִי אֱלִמָּא גַּמַּר פְּרִי עֵקֶר אֱלָל דְּנָקַט בְּכָל דּוּכְתֵי לְקִיטָּה מִשּׁוּם דְּזִרְךְ לִלְקַט בְּתַר גַּמַּר פְּרִי וְהִנֵּהוּ גַּמְרִי פְּרִים בְּיַחַד אֱלָל שְׁאִין מִתִּבְּשִׁין בְּיַחַד בְּדֹאמְרִי דַּעֲשׂוּיִן פְּרָכִין פְּרָכִין וּמִיַּהּוּ קָשָׁה מֵאֶתְרוּג דְּבִסְמוּךְ דֹּאמַר הֵבֵא בְּאַתְרוּג שְׁחֲנֻטוּ פְּרוּתֵיו קֹדֶם ט"ו דְּאִידֵךְ סָבַט וּמִשְׁמַע מִשּׁוּם דְּמִסְפָּקָא לֶה אִי אֱוִלִינָן בְּתַר חֲנֻטָּה בְּאַתְרוּג כר"א אִזו בְּתַר לְקִיטָּה כר"ג

וְהֵג בּוּ שְׁנֵי עֲשׂוּרִין אֱלִמָּא דְּאֱוִלִי בְּתַר לְקִיטָּה אֵף עַל גַּב דְּנִגְמַר הָפְרִי (גָּמִי) דִּהְרִי חֲנֻט בְּשָׁבַט שֶׁל שָׁנָה שְׁעִבְרָה וְלֹא נִלְקַט עַד סָבַט אַחֵר נִשְׁמַא אֶתְרוּג חֲלוּק מִשְׁאֵר פְּרוּת לְפִי שְׁדַרְכּוֹ לַעֲמֵד בְּאִילָן שְׁתִּים נֶשֶׁלֶשׁ שָׁנִים וְכַן זְמַן שְׁמִתְקַבֵּס בְּאִילָן נִגְדַל בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה אִי גָמִי אֵף עַל פִּי שְׁחֲנֻט בְּשָׁבַט זְמַנָּן דְּאִין נִגְמַר גְּדוּלוּ עַד סָבַט אַחֵר וַיִּנְחָא הִשְׁתָּא דְּנָקַט רַבִּי יוֹחָנָן לְקַמָּן (רֵאשׁ הֶשְׁנָה דף טו:) גְּבִי אֶתְרוּג אֲפֵלוּ בְּצוּת וְנַעֲשִׂית בְּכַר בְּלוּמַר דַּעַל יָדִי מִי שָׁנָה הִבָּאָה גְּדִלָּה וּמִיַּהּוּ בְּצוּת נִדְאִי לֹאֻ דּוּקָא דִּהָא ר' יוֹחָנָן בְּתַר חֲנֻטָּה אֲזַל וְנִשְׁמַא לֹא חֲשִׁיב חֲנֻטָּה בְּאַתְרוּג בְּפִחוּת מִבְּצוּת: הַכֹּסִיל בַּחֲשָׁךְ הוֹלֵךְ. אֲפִילוּ יוֹדַע בְּמֵאן הֵלֵכָה וּמַחֲמִיר עַל עֲצָמוֹ וְלֹא צָעִי לִשְׁנוּי דר"ע מִסְפָּקָא לֶה הִלְכָתָא בְּמֵאן וְעַבַּד לְחוּמְרָא דְּמִסְתַּמָּא יוֹדַע הִיא דִּהֵלְכָה כב"ה:

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

אַחַד בְּדִבְרֵי ב"ש שֶׁאִמְרוּ נִתְחַדָּשָׁה שָׁנָה וּבְדָבָר נִכְנָסַת שְׁלִישִׁית מִשְׁחָשְׁכָּה: וְאֶחָד בְּדִבְרֵי ב"ה הָאוּמְרִין לֹא נִתְחַדָּשָׁה שָׁנָה עַד חֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוּ: לֹא מִנְהַג ב"ש כּוֹי שְׁנֵי עֲשׂוּרִין שְׁנֶהֱג בֵּה לֹאֻ מִשּׁוּם סָפֵק כב"ש סָפֵק כב"ה אֱלָל מִשּׁוּם סָפֵק הֵלֵכָה בִּירְבָן גַּמְלִיאַל דֹּאמַר אֶתְרוּג אַחֵר לְקִיטָּה בִּירֶק מִשּׁוּם דְּזִרְכּוֹ לִגְדַל עַל כָּל מִיָּס וְהָרִי נִלְקַט בְּשִׁלִּישִׁית אִזו שְׁמַא כר"א דֹּאמַר אַחֲרֵי חֲנֻטָּה הִלְכוּ בּוּ בַּשָּׂאֵר אִילֻנִּית וְהָרִי חֲנֻט בְּשִׁנִּיה וּלְקַמָּה פְּרִיךְ א"כ פִּשְׁטֹא לִיַּה דְּבְדָבָר נִכְנָסָה שְׁלִישִׁית כב"ש: שָׁנָה לְאִילָן לִילֵךְ אַחֵר חֲנֻטָּה לַעֲנִין עֵרְלָה וּרְבַעִי וְשִׁבְעִית: שְׁבַשְׁעַת לְקִיטָּתוּ עֲשׂוּרֵי שָׁאֵם חֲנֻטָּה בְּשִׁנִּיה וְנִלְקַטַּת בְּשִׁלִּישִׁית מִתַּעֲשֵׂר כְּדַת שָׁנָה שְׁלִישִׁית בִּירֶק לְפִי שְׁאֵף הוּא דְּרַכּוֹ לִגְדַל עַל כָּל מִיָּס הֵבִי מִפְּרֵשׁ לֶה בְּשִׁמְעִתָּא קַמְתָּא דְּקוּדְשִׁין: וְהִירֻצָּה לַעֲשׂוֹת וְכוּ' בְּעִלְמָא (עִירוּבִין ו:.) פְּרָכִינוּן סִיבֵּא אֲרִישָׁא וּמַשְׁנִין כֵּאֵן קֹדֶם בַּת קוּל כֵּאֵן לְאַחֵר בַּת קוּל: מִקְלִי ב"ש כּוֹי בְּעִירוּבִין מִפְּרֵשׁ לֶה בְּמַחְלָקַת אַחַת שְׁשֵׁם מִקּוּם שְׁנוּמִין בֵּה דְבָרֵי בִית שְׁמַאי לֶהֱקַל וַיֵּשׁ מִקּוּם שְׁנוּמִין בֵּה דְבָרֵי בִית הֵלַל לֶהֱקַל בְּגוּן בְּמַה חֲסֵרוֹן בַּשְּׁדָּרָה שְׁלֹא תִטָּמֵא בְּאֶהֱל ב"ש אוֹמְרִים ב' חֲלוּת וּב"ה אוֹמְרִים חֲלוּת אַחַת וְכַן לְטַרְפָּה נִמְצְאוּ דְבָרֵי ב"ש מִקְלִין בְּטַרְפָּה וְאוֹמַר עַד שְׁתַּחֲסַר שְׁתֵּי חֲלוּת וּב"ה מַחֲמִירִין בֵּה וּמִקְלִין לַעֲנִין טַמְאָה לוֹמַר שְׁפִינוּ שְׁתַּחֲסַרָה חֲלוּת אַחַת אִינֵה טַמְאָה וְהִאֻחוּ בּוּזוּ קִלִּי ב"ש וְקִלִּי ב"ה רָשַׁע שְׁהָרִי דְּבָרֵיו סוֹתְרִין זֶה אֶת זֶה כְּדִי לֶהֱקַל וְהִאֻחוּ בְּחוּמְרֵי שְׁנִיָּהִם כֹּסִיל בַּחֲשָׁךְ הוֹלֵךְ הוּא שְׁאִינוּ יוֹדַע לֶהֱבָחִין עַל מִי לְסַמֵּךְ אֲבָל בְּב' מַחְלוּקוֹת שְׁהַקְלוּ אֱלוּ בּוּזוּ וְאֱלוּ בּוּזוּ אִין כֵּאֵן לֹא מִשּׁוּם רָשַׁע וְלֹא מִשּׁוּם סְכָלוּת דְּסִבִּירָא לֶה בְּהָא כב"ש וּבִהָא בְּבִית הֵלַל: אִי בְּבִית שְׁמַאי בְּקַלְיָהוֹן וּבְחִמְרִיהוֹן אִי לַעֲנִין טַמְאָה לֹא חֲשִׁיב לֶה חֲסֵרוֹן בְּחִלְיָא אַחַת לַעֲנִין טַרְפָּה גָּמִי לֹא חֲסֵרוֹן הוּא: וְאִי כב"ה דֹּאמְרוּ חֲסֵרוֹן הוּא לַחֲשַׁבָּה חֲסֵרוֹן הֵבֵא וְהֵבֵא וְהָךְ דר"ע גָּמִי סַתְרָן אֶהֱדָדִי דְּקָא חֲשִׁיב לֶה שְׁנִיה וְקָא חֲשִׁיב לֶה שְׁלִישִׁית: גַּמְרָא אֶסְתַּתַּב לִיַּה וְכוּ' כב"ה בַּעֲלֵא לְמַעֲבַד: כב"ש נֶהֱג בֵּה לר' יוֹסִי בַר יְהוֹזָה דֹּאמַר מִשּׁוּם דְּנֶהֱג בֵּה מְנַהֵג רַבָּן גַּמְלִיאַל עֲשָׂרָה בְּשָׁבַט עֲנִי שְׁלִישִׁית א"כ כב"ש ס"ל דְּנִתְחַדָּשָׁה שָׁנָה הַיּוֹם דְּאִי כב"ה לְקִיטָּתָהּ וְחֲנֻטָּתָה בְּשָׁנָה אַחַת הִנֵּה: דְּאִידֵךְ סָבַט דֹּאשְׁתַּקַּד שְׁהֶאֱתְרוּג דַּר בְּאִילָנֹי שְׁתִּים

נֶשֶׁלֶשׁ שָׁנִים וּבט"ו בְּשָׁבַט דֹּאשְׁתַּקַּד נִכְנָסָה שָׁנָה שְׁלִישִׁית וְעַדְיוֹן לֹא יִצְאֵת שְׁלִישִׁית נִמְצְאֵת שְׁחֲנֻטָּה בְּשִׁנִּיה וְנִלְקַטָּה בְּשִׁלִּישִׁית: וּבְדִין הוּא דֹּאֵם לְקַטָּה קֹדֶם לְכַן אִזו בְּכַסְלוּ אִזו בְּטַבַּת גָּמִי הִנֵּה נִוָּהָג בֵּה ב' עֲשׂוּרִין מִשּׁוּם מְנַהֵג ר"ג ור"א: אֱלָל מַעֲשֵׂה שְׁהִיָּה בֹא' בְּשָׁבַט הָיָה: בִּירְךְ וְתַנִּי כְּפוּל אֶת דְּבָרֵי ר' יוֹסִי וְשָׁנָה בֵּה שְׁמִי מַחְלוּקוֹת: לֹא אַחַד בְּשָׁבַט הִיָּה שְׁאִין בֵּה חֲדָשׁ שָׁנָה: אֱלָל ט"ו בְּשָׁבַט הִיָּה לְדְבָרֵי הִכַּל נִתְחַדָּשָׁה שָׁנָה: ר"ה שְׁלוּ תַּשְׁרִי בְּדִין וְרַק וּלְעַנֵּן מַעֲשֵׂר קֹאמַר: שְׁלִישִׁית נִכְנָסַת לרְבִיעִית לְקַמָּן פְּרִיךְ מ"ש דִּלָּא תֵּנָא וְאִם הִיתָה שְׁנִיָּה נִכְנָסַת לְשִׁלִּישִׁית כְּדִתֵּנִיא לְעִיל (רֵאשׁ הֶשְׁנָה דף יב:) גְּבִי לְקַט וְרַק:

מסורת הש"ס
א סוכה לט; משנה ביכורים ב עירובין ו; חולין מג; ג יבמות טו; תוספתא תרומות; תוספתא ראש השנה; ספרי במדבר; עירובין ז; מנחות ל; משנה מעשר שני; לעיל יב; משנה תרומות
תורה אור השלם
הסכים עיניו בראשו והכפיל בחשך הולך ונדעתי נס־אני שפקדה אסד יקרה את־פֶּלֶם [קהלת ב, יד]

 עין משפט גור מצוה

א טוש"ע יו"ד סי' שלא סעי' קבו:

ב מו"י פא' מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' ו:

ג מו"י פד' מהל' שמיטה ויובל הל' יב:

ד טוש"ע יו"ד סי' שלא סעי' קבה:

ה מו"י פא' מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' ב:

ו מו"י פא' מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' ג:

ז מו"י פד' מהל' שמיטה ויובל הל' טז:

וּרְבֹותֵינוּ נִמְנוּ בְּאַחַסָּא. אֵית דְּגָרָסִי אֶתְרוּג לְשָׁבִיעִית דְּסָבְרִי לֹא הֶסְתָּא כר"א דְּלָעִיל (ראש השנה דף יד:): וְלֹא נִרְאֶה דְּהֶסְרִיא מוֹכַח בְּפ' לולב הַזֶּזֶל (סָבָה דף מ). דְּגָרָסִינוּ אַחֲר לְקִיטָה וְג' מַחֲלָקֶת בְּדָבָר: שְׁתֵּי בְּרִיכוֹת ס"ד. דְּלֹא שִׁנָּה לְשׁוֹן בְּרִיכָה בְּאִלּוּ אֲלֵא בְּיוֹנִיס בְּדַפ"י בַּקּוּנְטָרַס בְּדִתְנָן בְּפֶרֶק הַמוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה (ב"ב דף פ.). הַלּוֹחֶח פְּרוֹת שׁוֹבֵךְ מִפְּרִיחַ בְּרִיכָה רֹאשׁוֹנָה וְאִין לְפָרֶשׁ דְּפֶרִיךְ מִשּׁוּם דְּאִין אֵילִן טוֹעֵן שְׁתֵּי פְעֻמִּיס בְּשָׁנָה דְּהָא אֶשְׁכַּחן דְּיוֹפִירָא בְּרִישׁ עוֹשִׁין פֶּסִין (עִירוּבִין דף יח.) וּמֵימָה י"ל מִשּׁוּם דְּקָטִיא לִיָּה דְּבִין דְּלֹא שְׂכִיחַ אִין לָנוּ לְחֹלֶק מִדְּרַבָּנָן: כְּגוֹן דְּהֶקְלִיס וְהִזְיָתִיס. בְּחִנִּס נִקְטַ זִיתִּיס דְּמוֹדָה בְּהוּ ת"ק דְּתַבּוּאָה חִיתִּיס אַחֲר שְׁלִישׁ וְלֹא אַחֲר חֲטֻטָּה: נִהְגוּ הָעָם בְּחֻרְבִּין כְּרַבִּי נַחֲמִיָּה. לֹאֹו דְּוָקָא נִקְטַ חֲרוּבִיס דְּהוּא הָדִין דְּקָלִיס חִיתִּיס וְכַל אֵילָנוֹת הָעֲשׂוּיֹות בְּרִיכָה אַחַת בְּשָׁנָה מִדְּפֶרִיךְ לִיָּה רִישׁ לְקִישׁ מִבְּנוֹת שׁוּחַ וּא"ת וְהָא בְּנוֹת שׁוּחַ מִפְּרֶשׁ בְּפֶרֶק פִּיצַד מְדַרְכִּין (בְּרִכּוֹת דף מ:): תְּלִיזִי חוֹרְתָא וּבְרִישׁ כָּלֵל גְּדוֹל (שְׁבֹת דף סח. נָסֹ) אֲמַרְיִנּוּ לְקִיטָתוּ כְּאֹחַד לְמַעוּמֵי תַּחֲנָה וּאע"פ שֵׁשׁ לְחֹלֶק בֵּין סָתַס תַּחֲנִיס לְתַלִּיזִי חוֹרְתָא הָא בַּפ"ק דְּפֹאֶה (מ"ה) חָטִיב אֵילָנוֹת שְׁלִקִּיטָתוּ כְּאֹחַד וְלֹא חָטִיב בְּנוֹת שׁוּחַ נֶשְׁמַח תְּנָא נָשִׁיר: בְּנוֹת שׁוּחַ בְּפֶרֶק פִּיצַד מְדַרְכִּין (בְּרִכּוֹת דף מ:): אֲמַר רַבָּה בַר בַּר חֲנִה תְּלִיזִי חוֹרְתָא וּפְרִי גְרוּעַ הוּא כְּדַמְשָׁמַע בְּרִישׁ מַסְכַּת דְּמֵאִי דְּלֹא נַחֲשָׁדוּ עַלֵּיהֶם עַמִּי הָאֶרֶץ דִּתְנָן הַקָּלִין שְׁבַדְמֵאִי הַשִּׁיתוּן הָרִימִין וְהַעֲמִידִין וּבְנוֹת שׁוּחַ וְכַן מִשְׁמַע בַּפ"ק דַּע"ז (דף יד. נָסֹ) דְּאֲמַרְיִנּוּ גַבִּי שְׁבִיעִית הוֹסִיפּוּ עַלֵּיהֶן מוֹכָסְסִין וּבְנוֹת שׁוּחַ אֲבַל מַעֲקָרָא לֹא נִהְגוּ בָּהֶם שְׁבִיעִית שְׁלֹא הִיָּה חֲשׁוֹב בְּעִינֵיהֶם וּקָטִיא דַּבַּפ"ק דְּשָׁבְעוֹת (דף יב: נָסֹ) מִשְׁמַע שְׁהוּא פְּרִי חֲשׁוֹב גַּבִּי מִתְּרוֹת קוֹן לְמוֹצַח כְּבָנוֹת (שְׁבַע) לְאָדָם כַּל שְׁאוּכְלִין

אוֹתוּ בְּקִנוּחַ סַעוּדָה וְהִינוּ בְּנוֹת שׁוּחַ דְּאֲמַרְיִנּוּ בְּבִרְאשִׁית רַבָּה גַבִּי עַן שְׁאֲבַל אָדָם הָרֹאשׁוֹן דְּקָרוּ לֹא בְּנוֹת שׁוּחַ לְפִי שְׁגָרְמוּ שׁוּחָה לְאָדָם וְאִפְּא דְּקָרוּ לֹא בְּנוֹת שְׁבַע לְפִי שְׁגָרְמוּ שְׁבַעַת יְמֵי אֲבָלוֹת וּבְפֶרֶק אֶרְבָּעָה נְדָרִיס (נְדָרִיס כו:). גַּבִּי נוֹדַר מִן הַכִּלְבָּלָה וְהִיו בָּהֶן בְּנוֹת (שְׁבַע) וְאֲמַר אִלּוּ הִיִּיתוּ יוֹדַע שְׁבָנוֹת (שְׁבַע) בְּתוֹכָהּ מִשְׁמַע נְמִי דְּפִרִי טוֹב הוּא וְלִרְבִּי יוֹחָנָן דְּפִטּוֹר בִּירוּשָׁלַמִי בְּרִישׁ דְּמֵאִי אֲפִלּוּ בּוֹדָא וְדִמֵּאִי דְּמִתְנִיתִין לֹאֹו דְּוָקָא לְפִי שָׂרַב מִיַּיִן אֵינֶס בְּאִין אֲלֹא מִן הַהֶפְקֵר הִנֵּה מְצִינוּ לְמִימַר דְּפִרִי הוּא הַגָּזֵל בְּיַעֲרִיס שְׁהוּא מְקוּם הַפֶּקֶר

וּפִטּוֹר מִן הַמַּעֲשֵׂר אַע"פ שְׁהוּא טוֹב כְּעִין אֲגוּחִיס קֻטִּיס שְׁלָנוּ וּכְגוֹן עֲרַמוּנִיס וְהָא דְּלֹא נִהְגוּ בַּהּ שְׁבִיעִית מַעֲקָרָא לֹאֹו מִשּׁוּם גְּרִיעוּתָא הוּא אֲלֹא מִשּׁוּם דַּעוֹשׁוֹת לְשֵׁלֶשׁ שָׁנִיס בְּדִאֲמַרְיִנּוּ הִכָּא וְהוּוּ סָבְרִי דְּלֹא אֲזַלִּינוּ בַּהּ דְּתַר חֲטֻטָּה אֲלֹא בְּתַר לְקִיטָה בֵּינָן דַּעֲקָרָן אֵינֶס נִגְמָרִין בְּשָׁנָה שְׁחוּנְטִיס בַּהּ אֲבַל לְרִישׁ לְקוּשׁ בִּירוּשָׁלַמִי דְּמַחֲבִיב בּוֹדָאִי וּפִטְרִי בְּדִמֵּאִי לְפִי שְׁלֹא נַחֲשָׁדוּ מִשְׁמַע מִשּׁוּם גְּרִיעוּתָא הוּא נְסִיטָתָה דְּהַש"ס בְּנוֹתָה בְּפ' כ"מ (בְּרִכּוֹת מ:): דְּאֲמַרְיִנּוּ דְּמֵאִי הוּא דְּלֹא בְּעִי עֲשׂוּרִי הָא וְזִלִּי בְּעִי עֲשׂוּרִי וְעוֹד קָטִיא דְּהֶתֶם וּבַפ"ק דַּע"ז (דף יד.) תְּלִיזִי חוֹרְתָא קָרִי לֹא וּבַפ' אֶרְבָּעָה נְדָרִיס (נְדָרִיס דף כו:). אֲמַרִי דְּאִין זֶה לֹא תַּחֲנִיס שְׁחוּרוֹת וְלֹא תַּחֲנִיס לְבָנוֹת וְגִרִין לִמַר דְּשֵׁלָּשָׁה מִיַּי תַּחֲנִיס הֵן שְׁחוּרוֹת וְלְבָנוֹת הֵן סָתַס תַּחֲנִיס וּבְנוֹת שׁוּחַ הֵם תַּחֲנִיס רַעוּת כְּגוֹן הֶנָּךְ דְּמֵאִי וּבַפ"ק דַּע"ז וּקְרָאוּס בְּנוֹת שׁוּחַ לְפִי שְׁתוּלִין הַקָּלָהּ בְּמַחֲלָקֵל אֲבַל בְּנוֹת שְׁבַע דְּשָׁבְעוֹת וּנְדָרִיס הֵן חֲשׁוּבוֹת שְׁגָרְמוּ שְׁבַעַת יְמֵי אֲבָלוֹת וּמִסְתַּמָּא מִן הַטּוֹבוֹת אֲבַל שְׁנֵאֲמַר (בְּרִאשִׁית נ':ו') וְנַחֲמַד הַעַן לְהַפְּחִיל וְאֵית דְּגָרָסִי בַּפ"ק דַּע"ז מוֹכָסְסִין בְּנוֹת שׁוּחַ בְּלֹא וי"ו שְׁהוּא פְּרִי אֹחַד שְׁכָךְ שָׁמוּ בְּדַמוּכַח בַּפ"ק דְּבִכּוּרוֹת (דף ח. נָסֹ) דְּאֲמַרִי הִזְאֵב וְהִאֲרִי וְהַדָּב וְהַנְּמַר וְהַבְּרָדִלָם לְשֵׁלֶשׁ שָׁנִיס וּכְנָגְדוּ בְּאֵילָנוֹת בְּנוֹת שׁוּחַ נַחַשׁ לְשָׁבַע שָׁנִיס וְלֹאֹוֹתוּ דָּשַׁע לֹא מְצִינוּ חֲבֵר וַיֵּשׁ אוֹמֵרִיס כְּנָגְדוּ מוֹכָסְסִין בְּנוֹת שׁוּחַ וּפִי שֵׁס בַּקּוּנְטָרַס מוֹכָסְסִין שְׁל בְּנוֹת שׁוּחַ וְלֹא בְּנוֹת שׁוּחַ מִמֶּשׁ וְעוֹד יי"ל דְּמַשְׁעַת נְטוּיעַת הָאֵילָן שְׁל בְּנוֹת שׁוּחַ אִין טוֹעֵן פְּרוֹת עַד שְׁבַע שָׁנִיס וְאִהְבִי מִיתִי לֹא גַבִּי נַחַשׁ וְכִי הִאִי גּוֹנָא קֲאֲמַר הֶתֶם אֲפַעָה לְשָׁבְעִיס שָׁנָה וּכְנָגְדוּ בְּאֵילָן חֲרוּב וְחוּרַב זֶה מַשְׁעַת נְטוּיעַתוּ עַד שַׁעַת גַּמַר פְּרוּתִיו שְׁבַעִיס שָׁנָה אֲבַל גַּבִּי זֹאֵב וְאִירִי דְּלָשֶׁלֶשׁ שָׁנִיס הִינוּ מַשְׁעַת חֲטִיטָתוּ עַד גַּמַר פְּרִי בְּדִאֲמַרְיִנּוּ הִכָּא: שְׁבַקְתָּ רַבָּנָן וְעַבְדְּתָּ כְּרַבִּי נַחֲמִיָּה. עֲדִיפָא מֵנָּה הִנֵּה לִיָּה לֹאקְשִׁי דְּרַבִּי יוֹחָנָן אֵית לֹא הֶלְכָה כְּתַסַּם מִשְׁנָה: מִשּׁוּם דְּאֲמַר לֹא שְׁבַקְתָּ רַבָּנָן וְעַבְדְּתָּ כְּרַבִּי נַחֲמִיָּה. נִרְאֶה לִי כִךְ פִּי לְכֹן לֹא א"ל הִכִּי בְּדַקְאֲמַרְתָּ דְּאִי הִנֵּה א"ל הִכִּי הִנֵּה מַשִּׁיב לֹו רִישׁ לְקוּשׁ וְכִי שְׁבַקִּינוּ רַבָּנָן וְנַעֲבַד כְּרַבִּי נַחֲמִיָּה דְּאֵת אֲמַרְתָּ כְּרַבִּי נַחֲמִיָּה קֲאֲמִינָא לָךְ: וְכִי נִהְגוּ שְׁבַקִּינוּ לָהּ. בְּתַמִּיָּה דְּלָשׁוֹן נִהְגוּ מִשְׁמַע בְּפֶרֶק בְּתָרָא דְּתַעֲנִית (דף כו:): דְּאִי עֲבִיד לֹא מִהֲדַרִּינָא וְהִכָּא בֵּינָן דְּאִיכָא אֶסוּרָא דְּהֶלְכָה כְּרַבָּנָן אֵית לָן לְאִהֲדוּרִי וּבְרִישׁ עֲרַבִי פֶסְחִיס (פֶּסְחִיס דף קג.) גַּבִּי הָא דְּאֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן נִהְגוּ הָעָם כַּב"ה וְאֲלַבָּא דְּרַבִּי יְהוֹדָה מִשְׁמַע קַצַּת דִּלְכַּתְחָלָה עֲבָדִי הִכִּי מִדְּבָרִיךְ רַבָּא אֲבַשְׁמִיס בְּרִישָׁא וְהָדַר אֲמַאֲוִר וּבְכַל עֲנָן מִתְּנַשֵּׁב בְּאִין וּמִכָּאֵן סוּתֵרִיס מַה שְׁפִרֶשׁ רַש"י בַּפ"ק דְּפֶסְחִיס (דף ב:): אֶסוּרִיס בְּעֲשִׂית מְלָאכָה בְּמָקוּם שְׁנֵהְגוּ דְּכִינוּ דְּתַנִּי אֶסוּרִין לֹא תִלְגִּין בְּזַמְנָהָא (וַע"ע תּוֹסָפוֹת בְּרִכּוֹת נב: ד"ה נִהְגוּ וְתוּס') פֶּסְחִיס קג. ד"ה וְאֲמַר]:

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

אַחֲר חֲטֻטָּה בֵּין לְמַעֲשֵׂר בֵּין חֲסוּרִי מַחֲסָרָא וְהִכִּי קַתְנִי א"ר יוֹכִי אֲבָטוּלְמוּס הַעִיד מִשּׁוּם חֲמַשָּׁה זָקִנִּיס אֶתְרוּג אַחֲר לְקִיטָה לְמַעֲשֵׂר אַחֲר חֲטֻטָּה לְשָׁבִיעִית וְרַבּוּתֵינוּ נִמְנוּ בְּאַחַסָּא וְנִמְרוּ לְשָׁבִיעִית אַחֲרָנוּ אַחֲר לְקִיטָה בֵּין לְמַעֲשֵׂר בֵּין לְשָׁבִיעִית וְהִכִּי פְרַנְסָה אֶתְרוּג אַחֲר לְקִיטָה לְמַעֲשֵׂר לְעֵנָן חֲדָשׁ וַיֵּשֶׁן וְלַעֲנִין שְׁנִיָּה נִכְנָסַת לְשְׁלִישִׁית אוֹ שְׁלִישִׁית לְקַבִּיעִית וְאַחֲר חֲטֻטָּה לְשָׁבִיעִית בֵּין לְהֶפְקֵר בֵּין לְבַעוֹר בְּשָׂאֲר אֵילָנוֹת וּבַת שְׁבִיעִית הַנִּכְנָסַת לְשַׁמְיִית הַפֶּקֶרָה הוּא פּוּטְרָה מִן הַמַּעֲשֵׂר דְּאִלּוּ לְעֵנָן מַעֲשֵׂר בְּשָׂאֲר שְׁנִי שְׁבַעַת אֲזוּל בַּהּ רַבָּנָן בְּתַר לְקִיטָה לְגַבִּי חֲדָשׁ וַיֵּשֶׁן וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי וּמַעֲשֵׂר עַמִּי מִשּׁוּם דְּדַרְכּוֹ לְגַזֵּל עַל כָּל מִיַּס בִּירָק וְהִכִּי מִפְּרֶשׁ בְּשַׁמְעַתָא קַמִּיתָא דְּקַדוּשִׁין (דף ג.) אֲבַל לְשָׂאֲר דְּבִרְיוּ שָׁנָה לֹאִלָּן בְּתַר חֲטֻטָּה וּרְבָּה וּרַב הַמְנוּנָא סָבִירָא לֵהוּ כְּאֲבָטוּלְמוּס דְּאֲמַר בְּתַר חֲטֻטָּה לְשָׁבִיעִית הַלְכָךְ בַּת שְׁבִיעִית שְׁנִכְנָסַת לְשַׁמְיִית חִיבַת בְּבַעוֹר וּבַת שְׁשִׁית הַנִּכְנָסַת לְשָׁבִיעִית פְּטוּרָה מִן הַבַּעוֹר דְּאֲזוּל בְּתַר חֲטֻטָּה וּמַפְלָג פְּלִיגִי רַבָּה וּרַב הַמְנוּנָא בְּמִלְתָּה דְּאֲבָטוּלְמוּס בְּהָא רַב הַמְנוּנָא סָבַר בֵּינָן דְּפְטוּרָה מִן הַבַּעוֹר חִיבַת בְּמַעֲשֵׂר דְּלֹאֹו הַפֶּקֶרָא דְּמִלְכָּא הִיא וּרְבָּה סָבַר סוּף סוּף יד הַכַּל מִמַּשְׁמִשִּׁין וּמוֹדָה אֲבָטוּלְמוּס דְּפְטוּרָה מִן הַמַּעֲשֵׂר: לְעוֹלָם שְׁשִׁית חִיבַת בְּמַעֲשֵׂר וּפְטוּרָה מִן הַבַּעוֹר: אֲפִילוּ בְּזִית אֲפִלּוּ לֹא גְדִלָּה בְּשִׁשִּׁית אֲלֹא מַעֲט וּרְבָּה גְדִלָּה בְּשָׁבִיעִית עַד שְׁנַעֲשִׁית כְּכַר חִיבַת מִשּׁוּם טָבֵל דְּבְתַר חֲטֻטָּה אֲזַלִּינוּ: שְׁתֵּי בְּרִיכוֹת ס"ד אִין לְשׁוֹן זֶה נוֹפֵל אֲלֹא בַּעוּפוֹת בְּדִתְנָן (ב"ב דף פ.). הַלּוֹחֶח פְּרוֹת שׁוֹבֵךְ מִפְּרִיחַ הַבְּרִיכָה רֹאשׁוֹנָה: כְּעִין שְׁתֵּי בְּרִיכוֹת שְׁאִין פְּרוּתִיו נִגְמָרִין כְּאֹחַת כְּגוֹן תַּחֲנִיס דְּאֲמַרְן (לְעִיל רֹאשׁ הַשָּׁנָה דף יג:): גַּבִּי קֻטִּינוֹת מִתּוֹךְ שְׁעִשְׁיִין פְּרָכִין: אֲבַל אֵילָן שְׁפִירוּתִיו נִלְקַטִּין כְּאֹחַד בְּתַר לְקִיטָה אֲזַלִּינוּ בַּהּ: בְּנוֹת שׁוּחַ מִפְּרֶשׁ בְּמַסְכַּת ע"ז (דף יד.) תְּלִיזִי חוֹרְתָא: שְׁבִיעִית שְׁלָהֶן שְׁנִיָּה שְׁבִיעִית שְׁלָהֶן נוֹהֶנֶת בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה שְׁל שְׁמֻטָּה

בְּדַמְפְּרֶשׁ טַעֲמָא: מַפְנִי שְׁעוֹשׁוֹת לְשֵׁלֶשׁ שָׁנִיס פְּרוֹת הַחוּנְטִיס בַּהּ בְּשָׁבִיעִית אִין נִגְמָרִין עַד שָׁנָה שְׁנִיָּה שְׁל שְׁמֻטָּה וְאִנּוּ בְּתַר חֲטֻטָּה אֲזַלִּינוּ וְנִהְגָּא בַּהּ שְׁבִיעִית: וְאֵת אֲמַרְתָּ לִי אֶסוּרָא דְּאֶסוּר לְמִזִּיל בַּהּ בְּתַר לְקִיטָה אֲנָא נְמִי מוֹדִיעִנָא דְּאֶסוּר אֲלֹא נִהְגוּ כִךְ: שְׁבַקִּינוּ לֵהוּ בְּתַמִּיָּה: אִם קַבְּלָה וְהִאִי דְּאֶשְׁתַּק מִשּׁוּם דְּלֹא יָדַע לְהַשִּׁיב אִם לֹא קַבְּלָה וְהִאִי דְּאֶשְׁתַּק מִשּׁוּם דְּלֹא אֲכַפַּת לֹא דְּלֹא דְּמִי מַעֲשֵׂר פְּרוֹת הָאֵילָן דְּרַבָּנָן לְאֲחַמּוּרִי בַּהּ בְּשָׁבִיעִית דְּאוּרִיתָא:

בְּדַמְפְּרֶשׁ טַעֲמָא: מַפְנִי שְׁעוֹשׁוֹת לְשֵׁלֶשׁ שָׁנִיס פְּרוֹת הַחוּנְטִיס בַּהּ בְּשָׁבִיעִית אִין נִגְמָרִין עַד שָׁנָה שְׁנִיָּה שְׁל שְׁמֻטָּה וְאִנּוּ בְּתַר חֲטֻטָּה אֲזַלִּינוּ וְנִהְגָּא בַּהּ שְׁבִיעִית: וְאֵת אֲמַרְתָּ לִי אֶסוּרָא דְּאֶסוּר לְמִזִּיל בַּהּ בְּתַר לְקִיטָה אֲנָא נְמִי מוֹדִיעִנָא דְּאֶסוּר אֲלֹא נִהְגוּ כִךְ: שְׁבַקִּינוּ לֵהוּ בְּתַמִּיָּה: אִם קַבְּלָה וְהִאִי דְּאֶשְׁתַּק מִשּׁוּם דְּלֹא יָדַע לְהַשִּׁיב אִם לֹא קַבְּלָה וְהִאִי דְּאֶשְׁתַּק מִשּׁוּם דְּלֹא אֲכַפַּת לֹא דְּלֹא דְּמִי מַעֲשֵׂר פְּרוֹת הָאֵילָן דְּרַבָּנָן לְאֲחַמּוּרִי בַּהּ בְּשָׁבִיעִית דְּאוּרִיתָא:

מתנני

 מסורת הש"ס

א תוספתא שביעית; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

ב סוכה מ.

מסורת הש"ס
א תוספתא ראש השנה
ב בבא מציעא קיא:
ג לעיל ח; עבודה זרה ב:
ד לקמן יח.; אוצר מדרשים
פסיקתא פסיקתא חדתא לט
ה לקמן לד.; תוספתא ראש השנה

תורה אור השלם
היצר יחד לכל המבין אלי-כלי מעשיהם [תהילים לג, טו]
ותפקדנו לבקרים לרגעים תבחנו [איוב ז, יח]
ויהיו דברי אלה אשר התסננתי לפני יהוה קרבים אלי-יהוה אלהינו יומם ולילה לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דברי-יום ביומו [מלכים א ח, טז]
דבר אל-בני ישראל לאמר בחדש השביעי באחד לחמש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא-קדש [ויקרא כג, ד]
תקעו בחדש שופר בבקיה ליום חגנו [תהילים פא, ד]
אלה מוצדי יהוה מקראי קדש אשר-תקראו אתם במוצדם [ויקרא כג, ד]

מתני' בִּארְבַּעַה פְּרָקִים בִּשְׁנֵה הַעוֹלָם נִדוֹן כו': בְּכַי מְרוֹן מִפְּרֶשׁ בְּגַמ': שְׁנֵאֱמַר בִּפְסָח עַל הַתְּבוּאָה. בְּכ' מִי שֶׁמָּתוּ (בְּרֻכּוֹת דף יח:) גָּבַי חֲסִיד שֶׁהִקְנִיטוּהוּ אֶשְׁתּוּ עֶרֶב הַיָּצֵר יַחַד לָכֶם וְגו' בְּגַמ' מִפְּרֶשׁ לִיָּה: גַּמ' אֵלִימָא הָא תְּבוּאָה דְּקוּמָא הִשְׁתַּח בְּמַחְבֵּר וּמוֹכֶנֶת לַחֲרָ: הִרְפִּיתָהּ מִקְרוֹת: דַּעֲלוּ עָלֶיהָ שְׁעָבְרוּ עָלֶיהָ: דִּמְזַקֵּעָא. שְׁעָתִיד לָזַרַע בְּמִרְחָשֵׁן הִבָּא: דְּחַד דִּינָא פַּעַם אַחַת: קָרִי בְּגוֹן בְּרַד אִו שְׁדַפּוֹן: נִילוּנִית לְשַׁעֲבַר קֹדֶם שְׁזַרְעָה דְּהִינּוּ פֶסַח שֶׁל אֶשְׁתַּקֵּד: נְלוּנִית לְהִבָּא בִּפְסָח שְׁאֲחַר זְרִיעָתָה: נִדוֹן לְשַׁעֲבַר וּבוִיה"כ שֶׁל אֶשְׁתַּקֵּד וְגַזַּר עָלָיו: לְהִבָּא בִּוִיה"כ שְׁעָבַר עַכְשָׁו בְּקֻרֹב וְכֵן לֶשֶׁן מִשְׁנֵה בְּמַסְכֶּת נִדְרִים (דף ס.) קִנֵּס יוֹן שְׁאִינִי טוֹעַם חֶזֶק זֶה אִסוּר בְּכָל הַחֶזֶק כִּלּוּ וּר"ח לְהִבָּא הוּא ר"ח שְׁעָבַר עִתָּה בְּקֻרֹב וּמַשּׁוּם דְּקָרִי לְהִסְחָא אֶשְׁתַּקֵּד שְׁעָבַר קָרִי לְהֵאִי דְלִקְמָה לְהִבָּא: תְּרִי דִינִי מִתְּלַמְּדָא קֹדֶם זְרִיעָתָה וְסֻמוּךְ לַקְצִיר: פִּי חַי אִינִישׁ דְּמַצְלַח זֻרְעָא אֲפֵלַא חֲטֹה וּבַסְמַת שְׁזַרְעִין בְּמִרְחָשֵׁן שְׁאִין מִמַּהֲרִין לְהִתְבַּשֵּׁל: לַקֹּדֶם וְלִזְרַע חֲרָפָא הַשְׁעוּרָה מִמַּהֲרַת לְהִתְבַּשֵּׁל וְזוֹרְעִים אֹתָהּ בְּשִׁבְט וְגֹזֵר דְּכִיּוֹן דְּאֲפֵלַא מַצְלַח שְׁמַע מִנָּה לְטוֹבָה נִדוֹן בִּפְסָח שְׁעָבַר לְפִיכָךְ וְיִמַּח לִזְרַע בְּזֻרְעִיהָ שְׁנִיָּה: דַּעַד דְּמַטִּי לְמַדְיָיָה בִּפְסָח הִבָּא: קָדִים סְלִיק וְגַדַל קֶצֶת וְאִינוּ מְמַחֵר טוֹב לְהִתְקַלְקֵל: וְכִי קַתְּנִי מִתְּנִיתִין אֲרַבַּעַה פְּרָקִים אֲגִזַּר דִּין: קִשְׁיָא אֲדָם דְּתַנִּי בִּוִיה"כ אֱמַר: וְכִי קַתְּנִי מִתְּנִיתִין אֲגִזַּר דִּין, אִי הֵכִי — קִשְׁיָא אֲדָם! ^(א) אֱמַר רַבָּא: הֵאִי תִנָּא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל הִיא, דְּתִנָּא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, בִּארְבַּעַה פְּרָקִים הָעוֹלָם נִידוֹן: בִּפְסָח — עַל הַתְּבוּאָה, בַּעֲצָרַת — עַל פִּירוֹת הָאֵילָן, בְּחָג הַשָּׁנָה, וְגִזַּר דִּין שְׁלוֹ נְחֻתָם בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. וְכִי קַתְּנִי מִתְּנִיתִין — אֶתְחַלֵּת דִּין. אֱמַר רַב חֲסֵדָא: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסִי? כִּדְקָאֵמַר טַעְמִיָּה: "וּתְפַקְדָּנוּ לְבָקָרִים!" אֲנִן הֵכִי קָאֵמְרִינן: מַאי טַעְמָא לָא אֱמַר כְּרַבִּי נִתָּן? בְּחִינָה — עֵיוֹנִי בַּעֲלָמָא הִיא. פְּקִידָה גַּמִּי עֵיוֹנִי בַּעֲלָמָא הִיא!? אֵלָּא אֱמַר רַב חֲסֵדָא: טַעְמִיָּה דְּרַבִּי יוֹסִי מִהֲכָא: "לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט עִבְדּוֹ וּמִשְׁפָּט עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ". ^(ב) וְאֱמַר רַב חֲסֵדָא: מָלְךְ וְצַבוּר — מָלְךְ נִכְנָס תַּחֲלָה לְדִין, שְׁנַאֲמַר: "לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט עִבְדּוֹ וּמִשְׁפָּט עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל". מַאי טַעְמָא? אִיבַעֲיַת אֵימָא: לָאו אוֹרַח אֲרַעָא לְמִיתַב מְלָכָא אֲבִירָא. וְאִיבַעֲיַת אֵימָא: מְקַמִּי דְּלִיפּוֹשׁ חֲרוֹן אַף. ^(ג) אֱמַר רַב יוֹסֵף: כִּמָּאן מַצְלִינוּ הָאִידִנָּא אֲקַצִּירִי וְאִמְרִיעִי, כִּמָּאן — כְּרַבִּי יוֹסִי. וְאִיבַעֲיַת אֵימָא: לָעוֹלָם כְּרַבְּנוּ, וְכִדְרַבִּי יִצְחָק. דְּאֱמַר רַבִּי יִצְחָק: יָפָה צַעֲקָה לְאָדָם בִּין קוּדָם גִּזַּר דִּין בִּין לְאַחַר גִּזַּר דִּין. תִּנָּיָא, אֱמַר רַבִּי יְהוּדָה מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא: מִפְּנֵי מָה אֲמַרְהָ תוֹרָה הִבִּיאוּ עוֹמֵר בִּפְסָח — מִפְּנֵי שֶׁהַפְּסָח זְמַן תְּבוּאָה הוּא, אֱמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: הִבִּיאוּ לִפְנֵי עוֹמֵר בִּפְסָח, כִּדִּי שְׂתַתְּבִרְהָ לָכֶם תְּבוּאָה שְׂבִישָׁדוֹת. וּמִפְּנֵי מָה אֲמַרְהָ תוֹרָה הִבִּיאוּ שְׁתֵּי הַלָּחִם בַּעֲצָרַת — מִפְּנֵי שֶׁעֲצָרַת זְמַן פִּירוֹת הָאֵילָן הוּא, אֱמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: הִבִּיאוּ לִפְנֵי שְׁתֵּי הַלָּחִם בַּעֲצָרַת, כִּדִּי שְׂתִתְבָּרְכוּ לָכֶם פִּירוֹת הָאֵילָן. ^(ד) וּמִפְּנֵי מָה אֲמַרְהָ תוֹרָה נִסְכּוֹ מִים בְּחָג — אֱמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: נִסְכּוֹ לִפְנֵי מִים בְּחָג, כִּדִּי שְׂתִתְבָּרְכוּ לָכֶם גִּשְׁמִי שָׁנָה. וְאִמְרוּ לִפְנֵי בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה מַלְכִּיּוֹת זְכְרוֹנוֹת וְשׁוּפְרוֹת. מַלְכִּיּוֹת — כִּדִּי שְׂתַמְלִיכוּנִי עֲלֵיכֶם, זְכְרוֹנוֹת — כִּדִּי שְׂיַעֲלָה זְכְרוֹנֵיכֶם לִפְנֵי לְטוֹבָה, וּבִמָּה — בְּשׁוּפֵר. יֵאֱמַר רַבִּי אֲבָהוּ: לָמָּה תוֹקְעִין בְּשׁוּפָר שֶׁל אֵיל? אֱמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: תִּקְעוּ לִפְנֵי בְּשׁוּפָר שֶׁל אֵיל, כִּדִּי שְׂאֲזַכּוּר לָכֶם עֲקִידַת יִצְחָק בֶּן אֲבָרָהָם, וּמַעֲלָה אֲנִי עֲלֵיכֶם כִּאִילוֹ עֲקִידָתָם עֲצַמְכֶּם לִפְנֵי. וְאֱמַר רַבִּי יִצְחָק: לָמָּה תוֹקְעִין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה? לָמָּה תוֹקְעִין!? רַחֲמֵנָא אֱמַר רַחֲמֵנָא תְּרוּעָה! אֵלָּא: לָמָּה מְרִיעִין? מְרִיעִין!? רַחֲמֵנָא אֱמַר "זְכְרוֹן תְּרוּעָה!" אֵלָּא: לָמָּה תוֹקְעִין וּמְרִיעִין כִּשְׁהוּ יוֹשְׁבֵינוּ,

וּתוֹקְעִין

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

ר"ה מְשַׁמַּע דְּבִר"ה שְׁמַע שְׁתֵּי רוּחוֹת שְׂמִסְפְּרִין זֶז קָת זֶז שְׁשַׁמְעוּ מִאֲחוּרֵי הַפְּרָגוּד שְׁכָל הַזֹּרַע בְּרַבִּיעָה רִאשׁוֹנָה בְּרַד מְלָקָה אוֹתוֹ וְשִׁמָּא בְּשִׁמּוּס בִּר"ה הִיוּ מְזִכִּירִים דִּין הַגִּזַּר בִּפְסָח אִי גַמִּי כִּר' יְהוּדָה דְּאֱמַר הַכֹּל נְלוּנִים בִּר"ה וְגִזַּר דִּין בִּפְסָח עַל הַתְּבוּאָה: שְׁאֲרַע בַּה קָרִי. מִקְרָה לֶשֶׁן אוֹלֵי יְקָרָה (בְּמִקְדָּר כ"ג:ג') אִי גַמִּי לֶשֶׁן קָשִׁי כִּמּוֹ אִם תִּלְכוּ עִמִּי בְּקָרִי (וַיִּקְרָא כ"ו:י"א): כִּמָּאן מַצְלִינָן הַאֲדָנָא אֲקַצִּירִי וְאִמְרִיעִי כְּרַבִּי יוֹסִי. וּא"ת לְרַבְּנָן גַּמִּי מִי לֹא מַצְלִינָן רַפְּאֵנוּ וּבִרְפַּת הַשָּׁנִים וְעוֹד רַבִּי יְהוּדָה דְּאֱמַר הִבָּא אֲדָם נִדוֹן בִּר"ה וְגִזַּר דִּין שְׁלֹ נְחֻתָם בִּוִיה"כ הָא אֱמַר בְּכ"ק דְּשַׁבַּת (דף יב:) הַנְּכַנָּם לְבַקֵּר הַחוּלָה אוֹמַר הַמְקוּם יִרְחַם עָלֶיךָ וְעַל חוּלֵי עַמּוֹ יִסְרָאֵל וְאוֹמַר ר"ת דְּשָׁלָא יַחֲלֶה וְזֵאִי לֹא מַצְלִינָן אֵלָּא לָר' יוֹסִי אֲבָל שְׂתִתְרַפֵּא מַצְלִינָן אֲלַבָּא דְּכָלִי עֲלָמָא דְּמַתִּי יַחֲלוּ גִזַּר מַתִּי יִתְרַפֵּאוּ לֹא גִזַּר וְאֱמַר בְּרִיָּשׁ הַגִּזַּר מִן הַמְבַּשֵּׁל (נִדְרִים דף מט.) אֲהֵךְ דְּרַב יוֹסֵף קַצִּירִי קַצִּירִי מִמֶּשׁ מְרִיעִי רַבְּנָן וְהִשְׁתַּח מַצְלִינָן אֲקַצִּירִי שְׂתִתְרַפֵּאוּ וְאִמְרִיעִי הִינוּ רַבְּנָן שְׁלֹא יַחֲלוּ וּמַה שְׂמַתְפַּלְלִין בִּרְכַּת הַשָּׁנִים הִינוּ כְּדִלְקָמֵן בְּפִרְקִין (רִאשׁ הַשָּׁנָה דף יז:) שְׂאִם פְּסָקוּ גִשְׁמִים מוֹעֲטוּן שְׂוִירִידָם הַמְקוּם בְּזַמְנָן וְעוֹד. י"ל דְּתַפְּלָה דְּרַבִּים שְׂאִנִּי גִזַּר דִּינָם נִקְרַע כְּדִלְקָמֵן (שֵׁס) וְהֵיחָא דְּשַׁבַּת דִּר' יְהוּדָה גַּמִּי יֵשׁ לְנִשְׁבַּ כְּהֵאִי גּוֹנָא דְּדִמְחָא לְרַבִּים דְּהִנֵּה מְצַלִּי בַּהֲדָה עַל כָּל חוּלִים: בְּשׁוּפֵר שֶׁל אֵיל. בְּפִרְק רִאשׁוֹ כ"ד (לְקָמֵן רִאשׁ הַשָּׁנָה דף כו.) תַּנּוּ דְּרַבִּי יוֹסִי מְכַשִּׁיר אֵף בְּשֶׁל פֶּרֶה אֲבָל קוּמָא לָן כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּתוֹקְעִין בְּשֶׁל אֵילִים כְּפּוּפִים כְּדַפְסָקוּיֵן הָתָם בְּגַמְרָא (דף כו:):

טז.

 עין משפט נר מצוה

	א מיי' פג' מהל' תשובה הל' ג:
	ב סמג עשין מב, טור או"ח סי'
	תקפו:
	ג סמג עשין מב, טור או"ח סי' תקפה:

טע:

עין משפט
גור מצווה

א סמג עשין מב, טור או"ח סי' תקפה:

ב סמג עשין מב:

ג סמג עשין טז, טוש"ע יו"ד סי' שלה סעי' י:

ד מו"י פב' מהל' תשובה הל' ד':

ה מו"י פה' מהל' תלמוד תורה הל' ז':

ו סמג עשין רמז:

ז מו"י פט"ז מהל' טומאת אוכלים הל' י':

ח סמג עשין רמח:

ט מו"י פט"ז מהל' טומאת אוכלים הל' ט':

י סמג עשין מז:

יא מו"י פג' מהל' תשובה הל' ג':

יב מו"י פג' מהל' תשובה הל' ה':

יג סמג עשין מז:

ותוקעים ומריעין בָּשֶׁהָן עומדין. תמה הא דבְּכָבֵד יָצָא הָיָה לִיּוֹהִי שְׁלֹא בְּזַמְנוֹ דְּלֹא עֲבַר הָאָרְמִינִן בְּסוּף רְאוּחוֹ ב"ד (לְקַמֵּן ראש השָׁנָה דף כח: נָסָם) גְּבִי בִּרְכַּת כְּהֻנִּים דְּלִין מוֹסִיף בְּרָכָה אַחַת מְשַׁלּוֹ מִשּׁוּם דְּלֹא עֲבַר עֲלֵיהּ זְמַנָּה בְּנֵן דְּאֵלּוּ מִתְרַמִּי לֵה צְבוּרָא אֲסֻרִּינָא דְּהָר מְבָרַךְ לֵהוּ ה"נ אִי מִתְרַמִּי לִיּוֹהִי צְבוּרָא דְּהָר תַּקַּע לֵהוּ וי"ל דְּלִין שָׁךְ בַּל תוֹסִיף בַּעֲשִׂית מַעֲוָה אַחַת ב' פְּעֻמִּים בְּנֵן כֵּהָן אִם מְבָרַךְ וְחוֹזֵר וּמְבָרַךְ אוֹתוֹ צְבוּר עֲצוּמוֹ אוֹ נוֹטֵל לְנֹכַח וְחוֹזֵר נוֹטֵל וְכַן תוֹקַע וְחוֹזֵר וְתוֹקַע וְגַבִּי מִתְּנוּת בְּכוֹר נִמְיֵי אִם נוֹמֵן בְּקֶרֶן אֶחָד ב' פְּעֻמִּים אִין זֶה בַּל תוֹסִיף: כְּדִי לַעֲרַבב אֶת הַשָּׁטָן. פֶּרַשׁ בַּעֲרוּךְ [כְּדִלְיָתָא] בִּירְשָׁלִי בַּלַּע הַמּוֹת לְנַחַח וַיַּחֲבִי וְהִיָּה בְּיוֹם הַהוּא יִתַּקַּע בַּשּׁוֹפָר גְּדוֹל כַּד שְׁמַע קֵל שְׁפוּרָא זְמַנָּא חֲדָא בְּהִיל וְלֹא בְּהִיל וְכַד שְׁמַע תְּנִין אֶמֶר וְזֹלִי זֶהוּ שְׁפוּרָא דִּיתַקַּע בַּשּׁוֹפָר גְּדוֹל וּמִטָּא זְמַנָּה לְמַתְבַּלַּע וּמִתַּעַרְבַב וְלִית לֵה פְּגָאִי לְמַעַבַּד חֲטוּנוּרִיא: שְׁאִין תוֹקַעִין בַּתַּחֲלָתָהּ. מִפְּרַשׁ בַּהֲלֻכוֹת גְּדוּלוֹת לֹאֹו דִּמְקַלַּע בַּשְּׂבָתָא אֵלֹא דִּלְיִתִּיגִיד אֶנְסָא: שְׂרָשָׁה בַּתַּחֲלָתָהּ. שְׂמַתוֹךְ שְׂשֻׁרְכָּאִילִים רָשִׁים לְבָס גִּשְׁבֵּר וּמִדְּחֻמִּים עֲלֵיהֶם מִן הַשְּׂמִים: וְעִין תַּפְּלָה. אוֹמֵר ר"ת עִין תַּפְּלָה דְּהִכָּא פִי הַהוּא דְּגַט פֶּשׁוּט (כ"ב דף קסד: נָסָם) דְּנִי דְּבָרִים אִין אֶדָם נַעֲל מִן בְּכַל יוֹם וְחָא חָשִׁיב עִין תַּפְּלָה כְּלוּמַר שְׁאִין מְכַן לְבוֹ בַּתַּפְּלוֹת כְּדִלְמַר בִּירוּשְׁלַמִי דְּבִרְכוּת פְּרָךְ הִיָּה קוּרָא א"ר חִיא רַבָּא מִן יוֹמָא לֹא כְּנִיט אֵלֹא חַד זְמַן בַּעֲיַת מְכַנְּנָת וְהִרְהִרִית בְּלַבִּי וְאֶמְרִי מִחוּ עֵלְל קוּימִי מִלְּבָא קִדְמוּי אֶלְקִהָטָא אוֹ רִישׁ גְּלוּתָא שְׂמוּלָא אֶמֶר אֵנָּא מְנִית פִּרְחִיא ר' בֶּן בֵּר חִיא אֶמֶר אֵנָּא מְנִית דּוּמְסִיא א"ר מְנָא מַחְזִין אֵנָּא טִיבֵי לְרִישָׁה דְּכִי מְטִי לְמוּדִים הָיָה פֶּרַע מִנְקֻרְמָה וּמִתוֹךְ שְׁאָדָם מִתְפַּלֵּל וְאִין מִתְבָּן לְבוֹ עֲבָרְתוֹי נִזְכָּרִין וּמִיָּה לֹא יִתְכַן לְפָרַשׁ בֶּן כָּלָל אֵלֹא אֲדַרְבַּה מְרִיר בַּמַּתְאֲמָן לְכַן לְבוֹ וּבּוֹטַח שְׂתֵּהָא תַּפְּלָתוֹ נִשְׁמַעַת פִּי הַהִיא דִּפ' אִין עוֹמְדִין (בִּרְכוּת דף לב:) הַמְּאִרִין בַּתַּפְּלָתוֹ וּמַעֲשֵׂן כְּדִמוּכַח בְּרִישׁ הַרְוָּהָ (בִּרְכוּת דף נד:) דְּלֵאמֹר רַב יְהוּדָה אֶמֶר רַב ג' דְּבָרִים מְאִרִּיכִים וְיָמֵי שָׁל אֶדָם וְחָשִׁיב הַמְּאִרִין בַּתַּפְּלָתוֹ וּפְרִין לְמִימָרָא דְּמַעְלִיּוּתָא הִיא וְהָא א"ר חִיא בֵּר אַבָּא הַמְּאִרִין בַּתַּפְּלָתוֹ מַעֲשֵׂן בַּה סוּף בֹּא לִיבִי כֹּאֵב לֵב שְׂלֵאֶמֶר תוֹחֲלַת מִמְּשָׁכָה מְחַלָּה לֵב כְּלוּמַר מַעֲשֵׂן בַּה אוֹמֵר בְּלַבִּי שְׁעִישְׁו בַּקִּשְׁתוֹ לְפִי שְׁהַתַּפְּלָל בְּכּוּנָה וְכֹא לִיבִי כֹּאֵב לֵב שְׁאִין בַּקִּשְׁתוֹ גַּעֲשִׂית תוֹחֲלַת לְשׁוֹן תַּפְּלָה וּמַלְשׁוֹן וְיַחַל מִשָּׁה (שְׁמוֹת לב) וְא"ר יִצְחָק (שָׁם דף נה.) שְׁלֵשָׁה דְּבָרִים מְזַכִּירִים עוֹנוֹתוֹי שָׁל אֶדָם עִין תַּפְּלָה שְׁעַל וְזִי כֶךְ מִפְּשָׁפְשׁוֹן בְּמַעֲשָׂיו לוּמַר בּוֹטַח הוּא בְּזִכְיָתוֹי וְנִקְרָא מַה הֵם וּמַשְׁנִי הָא דְּמַעֲשֵׂן בַּה הָא דְּלֹא מַעֲשֵׂן וְהַשְׂתָּא הוּוּ כָּל הַנִּי שְׁלֵשָׁה דְּבָרִים מַעֲנֵן אֶחָד קוֹיר נְטוּי שְׂבּוּטַח בְּזִכְיוֹתוֹ וְעוֹבֵר מוֹסֵר דִין עַל חֲבֵרוֹ שְׂבּוּטַח

וּתוֹקַעִין וּמְרִיעִין בְּשֶׁהָן עוֹמְדִין — כְּדִי לַעֲרַבב הַשָּׁטָן. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: כָּל שָׁנָה שְׁאִין תוֹקַעִין לֵה בַּתַּחֲלָתָהּ — מְרִיעִין לֵה בְּסוּפָהּ. מֵאִי טַעְמָא — דְּלֹא אִיעַרְבַּב שְׁטָן. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: כָּל שָׁנָה שְׂרָשָׁה בַּתַּחֲלָתָהּ — מַתַּעֲשֶׂרַת בְּסוּפָהּ, שְׁנַאָמַר: "מְרִאשִׁית הַשָּׁנָה" — "מְרִשִׁית" כְּתִיב. "וַעַד אַחֲרִית" — סוּפָהּ שְׂיִישׁ לֵה אַחֲרִית.

^(א)וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: אִין דִּנִּין אַתְּ הָאָדָם אֵלֹא לְפִי מַעֲשָׂיו שְׁל אוֹתָהּ שְׁעִיָּה, שְׁנַאָמַר: "כִּי שְׂמַע אֱלֹהִים אֵל קוֹל הַנֶּעַר בְּאֲשֶׁר הוּא שָׁם". ^(א)וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: שְׁלֵשָׁה דְּבָרִים מְזַכִּירִין עוֹנוֹתוֹי שְׁל אָדָם, אֵלוֹ הֵן: קוֹיר נְטוּי, וְעִיוֹן תַּפְּלָה, וּמוֹסֵר דִּין עַל חֲבִירוֹ. דָּאֻמַר רַבִּי אָבִין: כָּל הַמוֹסֵר דִּין עַל חֲבִירוֹ — הוּא נַעֲשֵׂנָשׁ תַּחֲלָה, שְׁנַאָמַר: "וַתֹּאמֶר שְׂרִי אֵל אֲבָרָם חֲמִסִּי עָלֶיהָ", וּכְתִיב: "וַיָּבֹא אֲבָרָהָם לִסְפּוֹד לְשָׂרָה וּלְכַבּוֹתָהּ". ^(א)וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: אֲרַבְּעָה דְּבָרִים מְקַרְעִין גִּזֵּר דִּינֵו שְׁל אָדָם, אֵלוֹ הֵן: צִדְקָה, צַעֲקָה, שִׁינוּי הַשָּׁם, וְשִׁינוּי מַעֲשָׂה. צִדְקָה, דְּכְתִיב: "וּצִדְקָהּ תַּצִּיל מִמָּוֶת". צַעֲקָה, דְּכְתִיב: "וַיִּצְעַקוּ אֵל ה' בְּצָר לָהֶם וּמִמַּצּוּקוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם". שִׁינוּי הַשָּׁם, דְּכְתִיב: "שְׂרִי אֲשֶׁתְּךָ לֹא תִקְרָא אֶת שְׁמָהּ שְׂרִי כִי שָׂרָה שְׁמָהּ", וּכְתִיב: "וּבִרְכָתִי אוֹתָהּ וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה לָּהּ בֵּן". שִׁינוּי מַעֲשָׂה, דְּכְתִיב: "וַיֹּרָא הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם", וּכְתִיב: "וַיַּנְחֶם הָאֱלֹהִים עַל הָרָעָה אֲשֶׁר דָּבַר לַעֲשׂוֹת לָהֶם וְלֹא עָשָׂה". ^(א)וַיֵּשׁ אוֹמְרִים: אַף שִׁינוּי מְקוֹם, דְּכְתִיב: "וַיֹּאמֶר ה' אֵל אֲבָרָם לָךְ לָךְ מֵאֲרֻצָּה", וְהָדַר: "וַאֲעֲשֶׂהָ לְגוֹי גְּדוֹל". וְאִידִידָהּ: הָהוּא זְכוּתָא דְּאָרְץ יִשְׂרָאֵל הוּא דְּאֶהְיָא לִיָּהּ. ^(א)וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: חֲזִיב אָדָם לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ בְּרַגְלֵ, שְׁנַאָמַר: "מִדּוּעַ אַתְּ הוֹלֵכַת אֵלָיו הַיּוֹם לֹא חֵדֵשׁ וְלֹא שִׁבָּת", מְכַלֵּל דְּבַחֲדֵשׁ וְשִׁבָּת אִיעָבִי לֵה לְמִיזֵל. ^(א)וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: חֲזִיב אָדָם לְטַהֵר אֶת עַצְמוֹ בְּרַגְלֵ, שְׁנַאָמַר: "וּבִגְבָּלָתָם לֹא תִגְעוּ".

^(א)תְּנִיָּא נְמִי הַכִּי: "וּבִגְבָּלָתָם לֹא תִגְעוּ", יָכוֹל יְהוּ יִשְׂרָאֵל מוּזְהָרִין עַל מַגַּע גְּבִילָהּ, תַּלְמוּד לוֹמַר: "אֲמֹר אֵל הַפְּהָנִים בְּנֵי אֶהְרִן", בְּנֵי אֶהְרִן מוּזְהָרִין, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִין מוּזְהָרִין. וְהֵלֹא דְּבָרִים קַל וְחוֹמֵר: וּמָה טוּמְאָה חֲמוּרָה — כְּהֻנִּים מוּזְהָרִין, יִשְׂרָאֵלִים אִינֵן מוּזְהָרִין. טוּמְאָה קִלָּה — לֹא כָּל שְׂכּוֹן? אֵלֹא, מָה תַּלְמוּד לוֹמַר "וּבִגְבָּלָתָם לֹא תִגְעוּ" — בְּרַגְלֵ. ^(א)אָמַר רַבִּי כְּרוּסְפָדַאי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁלֵשָׁה סְפָרִים נִפְתָּחִין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֶחָד שְׁל רְשָׁעִים גְּמוּרִין, וְאֶחָד שְׁל צַדִּיקִים גְּמוּרִין, וְאֶחָד שְׁל בִּינוּנִיִּים. צַדִּיקִים גְּמוּרִין — נִכְתָּבִין וְנִחְתָּמִין לְאַלְתֵּר לַחַיִּים, רְשָׁעִים גְּמוּרִין — נִכְתָּבִין וְנִחְתָּמִין לְאַלְתֵּר לְמִיתָה, בִּינוּנִיִּים — תְּלוּיִין וְעוֹמְדִין מְרֹאשׁ הַשָּׁנָה וַעַד יוֹם הַכַּפּוּרִים, זְכוּ — נִכְתָּבִין לַחַיִּים, לֹא זְכוּ — נִכְתָּבִין לְמִיתָה. אָמַר רַבִּי אָבִין, מֵאִי קָרָא: "יִמְחוּ מִסְפֵּר חַיִּים וְעַם צַדִּיקִים אֵל יִכְתַּבוּ". "יִמְחוּ מִסְפֵּר" — זֶה סִפְרָן שְׁל רְשָׁעִים גְּמוּרִין, "חַיִּים" — זֶה סִפְרָן שְׁל צַדִּיקִים, "וְעַם צַדִּיקִים אֵל יִכְתַּבוּ" — זֶה סִפְרָן שְׁל בִּינוּנִיִּים. רַב נַחֲמָן פִּר יִצְחָק אָמַר, מִהֲכָא: "וְאִם אִין מַחְנֵי נָא מִסְפָּרָה אֲשֶׁר כְּתַבְתָּ", "מַחְנֵי נָא" — זֶה סִפְרָן שְׁל רְשָׁעִים, "מִסְפָּרָה" — זֶה סִפְרָן שְׁל צַדִּיקִים, "אֲשֶׁר כְּתַבְתָּ" — זֶה סִפְרָן שְׁל בִּינוּנִיִּים. ^(א)תְּנִיָּא, בֵּית שְׁמַאי אוּמְרִים: שְׁלֹשׁ כְּתוּת הֵן לַיּוֹם הַדִּין: אַחַת שְׁל צַדִּיקִים גְּמוּרִין, וְאַחַת שְׁל רְשָׁעִים גְּמוּרִין, וְאַחַת שְׁל בִּינוּנִיִּים. צַדִּיקִים גְּמוּרִין — נִכְתָּבִין וְנִחְתָּמִין לְאַלְתֵּר לַחַיִּי עוֹלָם, רְשָׁעִים גְּמוּרִין — נִכְתָּבִין וְנִחְתָּמִין לְאַלְתֵּר לְגִיהֶנָּם, שְׁנַאָמַר: "וְרַבִּים מִיִּשְׂרָאֵל אֲדַמְתָּ עֶפֶר יְקִיצוּ אֵלֶּה לַחַיִּי עוֹלָם וְאֵלֶּה לַחֲרָפוֹת לְדָרְאוֹן עוֹלָם", בִּינוּנִיִּים — יוֹרְדִין לְגִיהֶנָּם,

וּמִצְפָּצְפִין

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

בַּתַּחֲלָתָהּ שְׁיִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין עֲמָן רָשָׁין בַּר"ה לְדַבֵּר תַּחֲנוּנִים וּתְפִלָּה כְּעִנְיֵן שְׂנֵאֶמַר תַּחֲנוּנִים וְדַבֵּר רָשׁ (מַשְׁלִי י"ח:כ"ג): שָׁל אוֹתָהּ שְׁעִיָּה וְחַפְּלוּ הוּא עֲתִיד לְהַרְשִׁיעַ לְאַחַר זְמַן: שְׁנַאָמַר בְּאֲשֶׁר הוּא שָׁם וּמַעֲנוּ בְּבִרְאשִׁית רַבָּה אֶמְרוּ מִלְּאֲכִי הַשָּׂרַת לְפָנֵי הַקַּב"ה רַבִּש"ע מִי שְׁעַתִּידִין בְּנִין לְהַמִּית אֶת בְּנִיךְ בַּצִּמָּא אֶתָּה מַעֲלָה לוֹ בְּאֵר שְׁנָא' (וְשַׁעֲיוֹ כ"א:י"ד) מִשָּׂא בַּעֲרַב וְגו' לְקַרְחַת צִמָּא הֲתִיו מִים שְׁהִיו מוֹעִידִין לְקַרְחַת הַגּוֹלִים מִינֵי מְלוּחִים וְנוֹלוֹת נְפֻחִים וְכוּ' כְּדִלְיָתָא הָתֵם אֶמֶר לָהֶם הַשְׁעָה צִדִּיק הוּא אוֹ רָשָׁע אֶמְרוּ לוֹ צִדִּיק אֶמֶר לָהֶם בְּאֲשֶׁר הוּא שָׁם אִינִי קָן אֶת הַעוֹלָם אֵלֹא בַּשָּׁעַתוֹ: קוֹיר נְטוּי וְעוֹבֵר תַּחֲתוֹי מְזַכִּיר עוֹנוֹתוֹי שְׂאוּמַר כְּלוּם רָאוּי הַעוֹלָם לָהֶם בַּשָּׁעַתוֹ: קוֹיר נְטוּי וְעוֹבֵר אֶמֶר לָהֶם בְּאֲשֶׁר הוּא שָׁם אִינִי קָן אֶת הַעוֹלָם לָהֶם בַּשָּׁעַתוֹ: קָן וּמִתוֹךְ כֶּךְ הוּא נִבְדָּק: זֶה לַעֲשׂוֹת לוֹ גַּם וּמִתוֹךְ כֶּךְ הוּא נִבְדָּק: וְעִיוֹן תַּפְּלָה סוּמֵךְ עַל תַּפְּלָתוֹ שְׂתֵּהָא נִשְׁמַעַת וּמִתְאֲמָן לְכַן לְבוֹ: מוֹסֵר דִּין כְּמוֹ יִשְׁפֹּט ה' בִּינֵי וּבִינֵיךְ (בִּרְאשִׁית ט"ז:ה'־ו') אוֹמְרִים כְּלוּם רָאוּי הוּא שְׁעִיעֵנֵשׁ חֲבֵרוֹ עַל יָדוֹ: וַיָּבֹא אֲבָרָהָם וְגו' הוּא קָבַר אוֹתָהּ: שְׁנוּי מַעֲשָׂה עַב מְרַעְנוֹ: וּבִגְבָּלָתָם לֹא תִגְעוּ וּבְרַגְלֵ מִשְׁתַּעֲי קָרָא כְּדִמְפְּרַשׁ וְחָזַל לְקַמָּה בְּבִרְיָתָא: שְׁלֵשָׁה סְפָרִים סַפְרֵי תַנְּעוּ וּבְרַגְלֵ מִשְׁתַּעֲי קָרָא כְּדִמְפְּרַשׁ וְחָזַל זְכָרִין שְׁל מַעֲשָׂה הַבְּרִיּוֹת: לַיּוֹם הַדִּין כְּשִׁחְיוֹ הַמַּמְתִּים: רְשָׁעִים גְּמוּרִים רַבָּם עוֹנוֹת: בִּינוּנִיִּים מִחְּסָה עַל מִחְסָה:

וּתֹאמַר שְׂרִי אֵל־אֲבָרָם חֲמִסִּי עָלֶיךָ אֲנִי נִתְּתִי שְׂפָתַי בְּחִינֶיךָ וְגו' [בְּרִאשִׁית טז, ה']
וּתְמַת שָׂרָה בְּקִרְיַת אֲרַבַּע הוּא חֲבִירוֹ בְּאָרְץ כְּנָעַן וַיָּבֹא וְגו' [בְּרִאשִׁית כג, ב']
לֹא־יוֹעִילוּ אוֹצְרוֹת רָשָׁע וַעֲדָקָה תַּצִּיל מָמוֹת [מַשְׁלִי י', ב']
ז וַיִּצְעַקוּ אֱל־יְהוֹנָה בְּצָר לָהֶם וּמִמַּצּוּקוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם [תַּהֲיִלִּים קז, כח']
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־אֲבָרָהָם שְׂרִי אֲשֶׁתְּךָ לֹא־תִקְרָא אֶת־שְׁמָהּ שְׂרִי כִי וְגו' [בְּרִאשִׁית יז, טז']
וַיָּרָא הָאֱלֹהִים אֶת־מַעֲשֵׂיהֶם כִּי־שָׁבוּ מִדְּרָכָם הַרְעָה וַיִּנְחָם הָאֱלֹהִים עַל־הַרְעָה וְגו' [יִזְנָה ג, יז']

וּבִרְכָתִי אֲתָהּ וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה לָּךְ בֶּן וּבִרְכָתִיךָ וְקוּתָהּ וְגו' [בְּרִאשִׁית יז, טז']

וַיֹּאמֶר יְהוֹנָה אֶל־אֲבָרָם לֵד־לָךְ מֵאֲרַצְךָ וּמִמוֹלֶדְתְּךָ וּמִבֵּית אֲבִיךָ אֶל־הָאָרֶץ וְגו' [בְּרִאשִׁית יב, א']
וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גְּדוֹל וְאֲבָרְכָךָ וְאֲגִדְלָה שְׂמֶךְךָ וְהָיָה בְּרָכָה [בְּרִאשִׁית יב, ב']

וַיֹּאמֶר מִדּוּעַ (אֲתִי) [אַתְּ] (חַלְתִּי) [הַלְכָתָּ] אֵלָיו הַיּוֹם לֹא־חָדַשׁ וְגו' [מַלְכִּים ב ד, כג']

מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְגִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ שְׂמָאִים הֵם לָכֶם [וַיִּקְרָא יא, ח']

וַיֹּאמֶר יְהוֹנָה אֶל־מִשָּׁה אָמַר אֶל־הַכְּהֻנִּים בְּנֵי אֶהְרִן וְאֶמְרַתְּ אֲלֵהֶם וְגו' [וַיִּקְרָא כא, א']

יִסְחוּ מִשְׁפַּר חַיִּים וְעַם צַדִּיקִים אֶל־יִכְבְּלוּ [תַּהֲיִלִּים טט, כט']

וַעֲתָה אִם־תִּשָּׂא חֲטָאתָם וְאִם־אִין מַחְנֵי נָא מִסְפָּרָךְ אֲשֶׁר כְּתַבְתָּ [שְׁמוֹת לב, לב']

וְכִבִּים מִשְׁנֵי אֲדַמְתָּ־עֶפֶר יִקְיצוּ אֵלֶּה לַחַיִּי עוֹלָם [וְאֵלֶּה לַחֲרָפוֹת וְגו' [דִּנְיָאֵל יב, ב']

מסורת הש"ס

א פרקי דרבי אליעזר

ב ברכות נה; בבא קמא צג.

ג רות רבח; אוצר מדרשים מדרשים על ספר יונה מדרש יונה נוסחא א ; ג אוצר מדרשים מדרשים על ספר יונה מדרש יונה נוסחא ב ג

ד בראשית רבה; פסיקתא דרב כהנא

ה סוכה כז:

ו ספרא ויקרא דבורא דחובה פרק יז ב

ז ספרא שמיני פרק ד ח

ח אוצר מדרשים פסיקתא פסיקתא חזתא מ

ט אוצר מדרשים פרקי רבינו הקדוש; אוצר מדרשים מדרש קהל הנקרא ספר המעשים

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

ומצפצפיס צײַקױס ובוכױס מתוך יסודין שׂעה אחת ועולין: מטׂה כלפױ חסד האילן ועליהם אמר דוד אלהבתי. דכתיב בׂה אֶפְסִי חֲבִלִי מוֹת וּכְתִיב דְּלוֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ

וּמַחְצֵה עַל מַחְצֵה הֵם מְטֵה אֶת הַהֶכְרֵעַ לְצַד זְכוּת וְאֵין יוֹרְדִין לְגִיהֶנֶס: בְּגוּפוֹן לְקַמֵּה מִפְרֵשׁ: הַמִּינִין הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הֶפְכוּ דְבָרֵי אֱלֹהִים חַיִּים לְרָעָה בְּגוֹן צְלוּקוֹס וּבִיתוּסוֹס: וְהַמְסוּרוֹת מַלְשִׁינִים שְׁמוּסְרִים מִמּוֹן וְשִׁרְאֵל בִּיד הָעוֹבְדִי כּוֹכְבִּים: אֲפִיקוּרוֹס מְבֹזֶה תַּלְמִידִי חֲכָמִים: שֶׁכְּפָרו בַּתּוֹרָה הַאוֹמְרִים אֵין תּוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם: שֶׁפָּרְשׁוּ מִדְּרָבִי צִבּוֹר לֹא גָרְסִין דְּהִינוּ כֹּל הַגִּי דְלַעִיל וְהָ מַתְנִי בְסֹדֵר עוֹלָם וְהָכִי גָרְסִין לִיה הֵתָם שֶׁפָּרְשׁוּ מִדְּרָבִי הַצִּבּוֹר בְּגוֹן הַמִּינִין וְהַמְסוּרוֹת כּוֹי מִדְּרָבִי צִבּוֹר מִדְּרָבִי יִשְׂרָאֵל: וְשָׁנְתֵנוּ חֲתִיתָם לְקַמֵּן מִפְרֵשׁ: וְעוֹרֵס כְּמוֹ וְעוֹרֵתָם: שֶׁפָּשְׁטוּ יִזְיָהָם בְּזָכוֹל שֶׁהַחֲרִיבּוּ בַּה־מ"ק בַּעֲוֹנוֹס: בְּנִי מַחוּזָא מְעַנָּים וְשִׁמְנִים הָיוּ: וּמַקְרִיִין

בְּנִי גִיהֶנֶס כֶּךָ וְקִרְאוּ לָהֶם: וְהַאֲמַרְתָּ לִית לֹה תַקְנִתָא דְנַעֲשִׂין אֲפֶר וְהִכָּא וְצִרְפְּתִים כְּצִרְף אֶת הַכֶּסֶף שְׁמִירְהוּ יִסְמְרִין אֶת שְׁוֹנִס: דְּלֹה אֲנִי מַמְצִית בְּגוֹן בִּינוּנִים שְׁאֵין זְכוּתִיָּסִין מְכַרִיעִין לַתְּלוֹת לָהֶם בְּזַכּוּתָם: וְלִי יְהוֹשִׁיעַ לְהַטּוֹת כִּלְפִי חֶסֶד: אֲמַר רַב יְהוּדָה גָרְסִין וְלֹא גָרְסִין דְּאִמַר: כּוֹבֵשׁ אֶת כּף הַמֵּאֲזִינִים שֶׁל זְכוּת וּמְכַרִיעִין אֶת הָעוֹנוֹת: וּכְבֹּשׁ מֵאֲזִינִים שֶׁל עוֹן: מַעֲבִיר רֹאשׁוֹן רֹאשׁוֹן

עוֹנֵתֵינוּ וְכִרְעוּ בּוֹ: נוֹשֵׂא מַנְבִּיָּה כּף מַחְצֵה בִין שְׁסֹסֵר אַחַד מֵהָן וְכִרְעוּ הַזְכוּת וְכֶךָ הִיא הַמְדָּה: וְעוֹן עֲצָמוּ אִינוּ נִמְחָק אֲלֹא מִנַּח לְצַד אַחַד דְּאִי אֲכָא רָבָא עוֹנוֹת בְּהִדָּה הֵהוּא עוֹן מִתְחַשֵּׁב בְּהִלָּהּ לַמְּנוּת עַם קָשְׁעִים גְּמוּרִים: הַמַּעֲבִיר עַל מְדוּתָיו שְׁאִינוּ מְזַקְקִין לְמַדְל מַדָּה לַמַּעֲבִירִים אוֹתוֹ וּמַיִיחַ מְדוּתָיו וְהוֹלֵךְ לוֹ כְּמוֹ אֵין מַעֲבִירִין עַל הַמַּצִּית (וּיְמָא דָּף ל.ג.) אֵין מַעֲבִירִין עַל הָאֶכְלִין (עִירוּבִין דָּף סד:) מַיִסוֹן וְהוֹלֵךְ לוֹ: מַעֲבִירִין לוֹ עַל כָּל פֶּשְׁעֵיו אֵין מַדַּת הַדִּין מְזַקְקַת אַחֲרָיִן אֲלֹא מִנְחָסוֹן וְהוֹלֶכֶת: צְבִיתוֹ לִיה זִנְדָּתָא הִכִּינוּ לוֹ צִדָּה לְדַקֵּךְ מַה הִיא צִדָּת הַמַּיִסִּים תַּכְרִיכִין: אִתְפַּח גַּתְרַפָּא: הָכִי הָאֵה מִיתָה נִקְוָסָה עָלֵי: לֹא מוֹקֵס בְּמִלָּה אִינוּ מַעֲמִיד עַל מְדוּתָיו: לֹא תַקּוּמוּ בְּהִדָּה לֹא תַמְקְדּוּן אַחֲרָיו: אֲלִיָּה שְׁמַנָּה יֵשׁ בָּאֵן וְקוֹן בְּהַ כְּלוּמַר דְּכַר תַּנְחוּמִין יֵשׁ בָּאֵן אֲבָל יֵשׁ בַּתּוֹכָה דְּכַר קָשָׁה שְׁאִינוּ סָהָ לְכָל:

מסורת הש"ס
 א תוספתא סנהדרין; במדבר רבה; אבות דרבי נתן   ב אוצר מדרשים גן עדן; גיהנם מסכת גיגם ז   ג אוצר מדרשים מדרש כונו; אוצר מדרשים יעקב אבינו ברכת יעקב אבינו לבנו י   ד שמות רבה; סדר עולם רבה   ה במדבר רבה; פסחים קי"ה; פסיקתא רבתן; איכה רבה ו מגילה כח.   ז אוצר מדרשים פרקי רבינו הקדוש
גליון הש"ס
גמ' ונידונין בה לדורי דורות. עיין דרום ח ע"ב:
תורה אור השלם

והבאתי את־השְׁלִישִׁית בְּאֵשׁ ויצרפתיים כצִרְף את־הכֶּסֶף ובחנתיים כבחן את־הזָהָב וגו' (יכריה יג, ט)

ואמר אֵהָא אִתָּה הַלֵּךְ וַיֹּאמֶר אֵלֵי לַמֹּד אֶת־יְרוּשָׁלַם לְרֹאוֹת וגו' (יכריה ב, ו)

וְהָיוּ מַמִּית וּמַתָּה מוֹרִיד שְׂאוֹל וַיַּעַל [שְׂמוּאֵל א ב, ו]

אֶהְבֶּתִּי כִּי־יִשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַחֲנוּן [תהילים קטז, א] שֹׁמֵר פְּתָאִים יְהוָה דְּלִתִּי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ [תהילים קטז, ו]

וַעֲסוּתָם רָשָׁעִים כִּי־יְהִיוּ אִפֶּר תַּחַת כַּפּוֹת רִגְלֵיכֶם בַּיּוֹם אֲשֶׁר וגו' [מלאכי ג, כא]

וַיָּצְאוּ וַרְאוּ בַּגָּרִי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי כִי תוֹלַעְתֶּם לֹא וגו' [ישעיהו טו, כד]

כִּצְאוֹן לִשְׁאוֹל שְׁתִּי מוֹת יָרַעַם וַיִּקְרְדוּ־כֶם יָשָׁרִים לַבָּקָר [וצירים] וגו' [תהילים מט, טו]

יְהוָה יַחֲסוּ מִרְיֹב עָלָי בְּשָׂמַיִם יָרַעַם יְהוָה יִדּוֹן אֶפְסִי־אֶרְצָ וגו' [שְׂמוּאֵל א ב, י]

כִּנָּה כְּנִיתִי בֵּית זָבֹל לָךְ כִּמְכוֹן לִשְׁבֶּתָךְ עוֹלָמִים [מלכים א ח, יג] לָכֵן יִרְאוּהוּ אֲנָשִׁים לֹא־יִרְאֶה כָל־חַקְמִי־לֵב [איוב לו, כד]

יָשׁוּב וַיַּחַמְדּוּ יָכַבֵּשׁ עוֹנֵתֵינוּ וּתְשַׁלִּיךְ בַּמַּעֲלוֹת יָם כָּל־חַטָּאוֹתָם [מיכה ז, טז]

מִי־אֵל כְּמוֹךָ נוֹשֵׂא עוֹן וְעוֹבֵר עַל־פֶּשַׁע לְשֹׂאֲרִית נַחֲלָתוֹ לֹא־יִחַזְּקוּק וגו' [מיכה ז, יח]

וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל־פְּנֵיו וַיִּקְרָא יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֲרָךְ אַפַּיִם וגו' [שמות לד, ו]

יז.

עין משפט   בר מצוה

א מו"י פג' מהל' תשובה הל' ו:
ב מו"י פג' מהל' תשובה הל' ה:
ג סמג לאוין רח, טוש"ע חו"מ ס"ו ח סעי' ד:
ד מו"י פכ"ה מהל' סנהדרין והעונשין המסורין להם הל' א:

כְּשֶׁהוּא דַּל בְּמַצֵּית רַב חֶסֶד מְטֵה וּמוֹשִׁיעַ כְּדַדְרָשִׁין לְקַמֵּן אִי גַמִּי מַלְשׁוֹן דְּלֹה דְּלֹה לָנוּ (שְׁמוֹת ב' י"ט) שְׁמַעְלֵהוּ מְבוֹר עִמָּן וּכְתִיב בְּתַרְה (תְּהִלִּים קט"ז:ו') שׁוּבִי נִפְשִׁי לְמִנְחוּכִי וְגו' וְהִזֵּר אֶתְהַלֵּךְ בְּאֶרְצוֹת הַחַיִּים: הַמַּעֲנִים. פְּלִיגִי בְּהַ רַב אַחָא וְרַבִּינָא בְּפִרְק אֵין מַעֲמִידִין (ע"ז כו:י) (מֵהוּ מִין) [ס"א]: כִּי לִית לֵהוּ תַקְנָה בְּרַב עוֹנוֹת. וְאִית בְּהוּ עוֹן דְּפוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוּפוֹן וְהָא דְאִמַר לַעִיל קָשְׁעִים דְּהִינוּ רַבָּן עוֹנוֹת נַכְתָּבִים וְנַחַתְמִים לֹא לַתַּר לְגִיהֶנֶס אַע"נ דְּכְתִיב בְּקִרָא לְגִרְאָוֹן עוֹלָם לֹא שְׁלֹא יִהָא לָהֶם תַּקְנָה אֲלֹא גְלוּנִים שְׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ וְעוֹלָם וְהָא דְאִמַר בְּפִרְק הָזָב (ב"מ דף נח: נֶסֶס) שְׁלֹשֶׁה יוֹרְדִים וְאִינֶס עוֹלָם הִינוּ לֹא לַתַּר וְהָא דְאִמַר רִישׁ לְקוּשׁ בְּסוּף תַּנְיָה (דף כו. נֶסֶס) פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל אֵין אוֹר שֶׁל גִּיהֶנֶס שׁוֹלֵט בְּצֵן הָא אֲמַר עָלֶה בְּרִישׁ עוֹשִׂין פֶּסֶין (עִירוּבִין דָּף יט. נֶסֶס) דְּנַחִית אַבְרָהָם וּמַסִּין לֵהוּ: קִרְקַבְתָּא דְלֹא מִנַּח תַּפְלִין. אִם עוֹסָק בַּתּוֹרָה כְּמַיִיחַ תַּפְלִין דְּמִי דְאִמַר בְּמַכִּילְתָא הַעוֹסָק בַּתּוֹרָה פְּטוּר מִן הַתַּפְלִין וְרַבִּינוּ תָּם מִפְרֵשׁ דְּהִכָּא כְּשֶׁהַמַּצִּיעַ בְּזוּיָה עָלָיו שְׁתַּנְנוֹת עָלָיו רְצוּנוֹת שֶׁל תַּפְלִין שֶׁכְּרָאשׁוּ אֲבָל אִם יִרְאֵה לְהַיִּיחַ מִשּׁוֹם דְּבַעֲיַן גּוֹף נָקִי כְּאִלְיָשַׁע בַּעַל כְּנַפְסֵי כְּדֹאִיתָא בְּרִישׁ בְּמַה טּוֹמְנִין (שַׁבָּת דף מט. נֶסֶס) וְהוּא דוֹאנַ כֹּל שְׂעָה שְׁמַא לֹא יוּכַל לְהִזָּהֵר לְשִׁמְרָה בְּטָהֳרָה וּבְקִדְשָׁה הָא וְנִדְאִי אֵין עָלָיו דִּין פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוּפוֹן וְכֹל הַגִּי דְשַׁמְעִתִין בְּשִׁלָּא עָשָׂה תְשׁוּבָה אֲבָל עָשָׂה תְשׁוּבָה אֲמַרִינַן בְּיוֹמָא (דף פו.) דְּתַשׁוּבָה תוֹלָה וּמִיתָה מִמַּרְקַת: אֲמַר רַב בַּעֲבָרָה. בַּעֲרִיוֹת שָׁבִן בֶּן נַח מְזַהֵר עָלָיו כְּדֹאִיתָא בְּפ' אֲרַבַּע מִיתוֹת (סְנֵהֲדָרִין דף נ.):

⁽ⁿ⁾וּמַצְפִּצְפִּין וְעוֹלִין, שְׁנֹאֲמַר: "וְהִבֵּאתִי אֶת הַשְּׁלִישִׁית בְּאֵשׁ וּצִרְפְּתִים כְּצִרְוֹף אֶת הַכֶּסֶף וּבַחֲנָתִים כְּבַחוֹן אֶת הַזָּהָב הוּא יִקְרָא בְּשָׁמִי וְאֲנִי אֶעֱנֶה אוֹתוֹ", וְעַלִּיהֶם אֲמַרְהַ חֲנָה: "הִי מַמִּית וּמַחֲיָה מוֹרִיד שְׂאוֹל וַיַּעַל". בֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים: "וְרַב חֶסֶד" — מְטֵה כִּלְפִי חֶסֶד. וְעַלִּיהֶם אֲמַר דָּוִד: "אַהֲבֵתִי כִי יִשְׁמַע ה' אֶת קוֹלִי", וְעַלִּיהֶם אֲמַר דָּוִד כֹּל הַפֶּרֶשָׁה כּוֹלָה — "דְּלוֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ". ^(z)פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוּפוֹן, וּפּוֹשְׁעֵי אוֹמוֹת הָעוֹלָם בְּגוּפוֹן — יוֹרְדִין לְגִיהֶנֶם וְנִידוֹנִין בְּהַ שְׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ. לְאַחַר שְׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ — גּוּפוֹן כְּלָה, וְנִשְׁמָתָו נִשְׂרַפַּת, וְרוּחַ מַפְּוִרְתָן תַּחַת כַּפּוֹת רִגְלֵי צְדִיקַיִם, שְׁנֹאֲמַר: "וַעֲסוּתָם רָשָׁעִים כִּי יְהִיו אִפֶּר תַּחַת כַּפּוֹת רִגְלֵיכֶם". ⁽ⁿ⁾אֲבָל הַמִּינִין וְהַמְסוּרוֹת וְהָאֲפִיקוּרְסִים שֶׁכְּפָרוּ בַּתּוֹרָה, וְשֶׁכְּפָרוּ בַּתְּחִיַּית הַמַּתִּים, וְשֶׁפִּירְשׁוּ מִדְּרָבִי צִבּוֹר, וְשָׁנְתֵנוּ חֲתִיתָם בְּאֶרְץ חַיִּים, וְשֶׁחֲטָאוּ וְהַחֲטִיאוּ אֶת הָרַבִּים, בְּגוֹז יִרְבָּעַם בֶּן נָכֵט וְחִבְרִיו — יוֹרְדִין לְגִיהֶנֶם וְנִידוֹנִין בְּהַ לְדוֹרֵי דוֹרוֹת, שְׁנֹאֲמַר: "וַיָּצְאוּ וַרְאוּ בַּפָּגִרִי הָאֲנָשִׁים הַפּוֹשְׁעִים בִּי וְגו'". ^(v)גִּיהֶנֶם כְּלָה וְהוּן אֵינֶן כְּלִין, שְׁנֹאֲמַר: "וַיִּצְוֶרָם לְבָלוֹת שְׂאוֹל מְזָבוֹל לוֹ". וְכֹל כֶּה לְמָה — מַפְנִי שְׁפָשְׁטוּ יְדֵיהֶם בְּזָבוֹל, שְׁנֹאֲמַר: "מְזָבוֹל לוֹ", וְאֵין "זָבוֹל" אֲלֹא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׁנֹאֲמַר: "כִּנָּה בְּנִיתִי בֵּית זָבוֹל לָךְ", וְעַלִּיהֶם אֲמַרְהַ חֲנָה: "ה' יַחֲסוּ מִרְיָבָיו". אֲמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר אֲבִין: וּפְנִיָּהֶם דּוֹמִין לְשׁוֹלֵי קְדִירָה. וְאִמַר רַבָּא: וְאִינְהוּ מַשְׁפִּירֵי שְׁפִירֵי בְנֵי מַחוּזָא, וּמַקְרִיִין "בְּנֵי גִיהֶנֶם". אֲמַר מַר, בֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים: "וְרַב חֶסֶד" — מְטֵה כִּלְפִי חֶסֶד, וְהַכְּתִיב: "וְהִבֵּאתִי אֶת הַשְּׁלִישִׁית בְּאֵשׁ!" הֵתָם, בְּפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוּפוֹן. פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוּפוֹן — וְהָא אֲמַרְתָּ לִית לֵהוּ תַקְנָתָא? כִּי לִית לֵהוּ תַקְנָה — בְּרוּב עוֹנוֹת. הֵכָא — מַחְצֵה עוֹנוֹת וּמַחְצֵה זְכוּת, וְאִית בְּהוּ גַמִּי עוֹן דְּפוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוּפוֹן, לֹא סִגְיָא לִיה דְּלֹאו "וְהִבֵּאתִי אֶת הַשְּׁלִישִׁית בְּאֵשׁ". וְאִם לֹא, "וְרַב חֶסֶד" — מְטֵה כִּלְפִי חֶסֶד. וְעַלִּיהֶן אֲמַר דָּוִד: "אַהֲבֵתִי כִי יִשְׁמַע ה'". ^(v)דָּרֵשׁ רַבָּא, מֵאִי דְכְּתִיב: "אַהֲבֵתִי כִי יִשְׁמַע ה'" — אֲמַרְהַ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: רַבּוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, אֵימַתִּי אֲנִי אֲהוּבָה לְפָנֶיהָ — בּוֹמֵן שְׂאֲתָה שׁוֹמַע קוֹל תַּחְנוּנֵי. "דְּלוֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ", אַף עַל פִּי שְׁדִּלָּה אֲנִי מִן הַמַּצּוֹת — לִי נָאָה לְהוֹשִׁיעַ. פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוּפוֹן, מֵאִי נִיהוּ? אֲמַר רַב: קִרְקַבְתָּא דְלֹא מִנַּח תַּפְלִין. פּוֹשְׁעֵי אוֹמוֹת הָעוֹלָם בְּגוּפוֹן — אֲמַר רַב: בַּעֲבִירָה. "וְשָׁנְתֵנוּ חֲתִיתָם בְּאֶרְץ חַיִּים — אֲמַר רַב חֲסֵדָא: זֶה פְּרָנָס הַמְטִיל אֵימָה יִתִּירָה עַל הַצִּבּוֹר שְׁלֹא לְשֵׁם שְׁמַיִם. אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר רַב: כֹּל פְּרָנָס הַמְטִיל אֵימָה יִתִּירָה עַל הַצִּבּוֹר שְׁלֹא לְשֵׁם שְׁמַיִם אִינוּ רוֹאֶה בֶּן תַּלְמִיד חָכָם, שְׁנֹאֲמַר: "לָכֵן יִרְאוּהוּ אֲנָשִׁים לֹא יִרְאֶה כֹּל חֲכָמִי לָב". בֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים: "וְרַב חֶסֶד" — מְטֵה כִּלְפִי חֶסֶד. הִיכִי עָבִיד? רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר: כּוֹכְשׁוּ, שְׁנֹאֲמַר: "יָשׁוּב וַיַּחַמְדּוּ יָכַבֵּשׁ עוֹנוֹתֵינוּ". רַבִּי יוֹסִי בַר חֲנִינָא אֲמַר: נוֹשֵׂא, שְׁנֹאֲמַר: "נוֹשֵׂא עוֹן וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע". תַּנָּא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל: מַעֲבִיר רֹאשׁוֹן רֹאשׁוֹן, וְכֵן הִיא הַמַּדָּה. אֲמַר רַבָּא: וְעוֹן עֲצָמוּ אִינוּ נִמְחָק. דְּאִי אֵיכָא רוּפָא עוֹנוֹת — מַחֲשִׁיב בְּהַדִּיעָהוּ. ^(v)רַבָּא אֲמַר: כֹּל הַמַּעֲבִיר עַל מְדוּתָיו — מַעֲבִירִין לוֹ עַל כָּל פֶּשְׁעָיו, שְׁנֹאֲמַר: "נוֹשֵׂא עוֹן וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע". לְמִי נוֹשֵׂא עוֹן — לְמִי שְׁעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע. ^(v)רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשַׁע חָלַשׁ, עַל רַב פֶּפָּא לְשִׁיּוּלִי בֵּיה. חֲזִיגָה דְּחָלִישׁ לִיה עֲלָמָא, אֲמַר לֵהוּ: צְבִיתוֹ לִיה וְוּדַתָּא. לְסוּף אִיתְפַּח, הָוָה מִיכְסִיף רַב פֶּפָּא לְמִיחֲזִיגָה. אֲמַרו לִיה: מֵאִי חֲזִית? אֲמַר לֵהוּ: אֵין, הָכִי חָוָה, וְאִמַר לֵהוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: הוֹאִיל וְלֹא מוֹקִים בְּמִילָיָה — לֹא תַקּוּמוּ בְּהַדִּיעָה, שְׁנֹאֲמַר: "נוֹשֵׂא עוֹן וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע", לְמִי נוֹשֵׂא עוֹן — לְעוֹבֵר פֶּשַׁע.

"לְשֹׂאֲרִית נַחֲלָתוֹ", אֲמַר רַבִּי אַחָא בַר חֲנִינָא: אֲלִיָּה — וְקוֹץ בְּהַ: "לְשֹׂאֲרִית נַחֲלָתוֹ" — וְלֹא לְכָל נַחֲלָתוֹ, לְמִי

לְמִי

יז:

	עין משפט גד מצוה

א סמג עשין יז:

ב מיי' פב' מהל' תשובה הל' ו':

בַּתְחֻלָּה פֿי אַתָּה תִּשְׁלֹם. וְהִי קָאָמַר קָרָא וּלְךָ ה' הַחֶסֶד לִכְנֹס לִפְנֵים מִשׁוֹרֵת לְמִי שְׁמַעִים עֲצֻמוֹ פְּשִׁירִים: צִדִּיק הַשּׁוֹרֶה: וּלְבָסוּף בְּשִׁרְוֹהָ שְׁאִין הַעוֹלָם מִתְּנִים בְּשִׁתְּשֹׁלֵם לְאִישׁ כְּמַעֲשֵׂהוּ: שְׁלֹם עֲשֶׂרָה מְדוּת. אוֹמַר רַבֵּינוּ תָּם דַּשְׁנִי שְׁמוֹת הָרִאשׁוֹנִים הֵם שְׁנֵי מְדוּת. בְּדֹאמְרִינוּ דְּכָא אִנִּי ה' קֹדֶם שְׁיִחְטֹא לְרַחֵם עָלָיו וְאִנִּי מִרַחֵם לֵאחֲרֵי שְׁיִחְטֹא אִם יָשׁוּב ה' מִדֵּת רַחֲמִים הוּא וְלֹא כְּאֵלֵהִים הָיוּא מִדֵּת הַדִּין עוֹן וְפָשַׁע וְחִטָּאָה וְנִקְהָ הֵם נִמְנִים בַּד' בְּדִאִית' בְּיוֹמָא בְּפ' שְׁנֵי שְׁעִירִים (דף לו: גֵּס) דַּעֲוֹנוֹת אִלּוּ זְדוֹנוֹת בְּשַׁעִים אִלּוּ הַמְּרָדִים וְחִטָּאוֹת אִלּוּ הַשְּׁגָגוֹת וּבִמְנַלַּת סִתְרִים דְּרַבֵּינוּ נָסִים אִין מוֹנֶה שֶׁם הָרִאשׁוֹן שֵׁשׁ פְּסִיק בֵּין הַשְּׁמוֹת מִשּׁוֹם דְּהִכִּי קָאָמַר קָרָא הַקב"ה שְׁמֹהּ ה' קָרָא ה' רַחוּם וְחֲנוּן וְנוֹצַר חֶסֶד לְאֵלִפִּים מוֹנֶה בְּשַׁתִּי מְדוּת דְּנוֹצַר חֶסֶד הָיוּ מַדָּה אַחַת לְאֵלִפִּים מַדָּה אַחֶרֶת שְׁמַדָּה טוֹבָה מְרַבֶּה חֲמַשׁ מֵאוֹת עַל מִדֵּת פֶּרַעַנּוֹת דְּהֵתָם בְּתִיב עַל רַבְעִים וְהִכָּא בְּתִיב לְאֵלִפִּים: וְשָׁב וְרַפָּא לוֹ. סְלִיחַת דַּעוֹן קָרָא רַפּוּאָה בְּדִאִיתָא פֶּרֶק שְׁנֵי דְמַגְלָה (דף ח:): אֲשֶׁר לֹא יֵשֵׁא פְּנִים. פֶּשְׁטֵה דְקָרָא אֲפִנִי אֲדָם קָאִי שְׁאִין נוֹשֵׂא פְּנִים בְּשִׁבְלִי גִדְלָתוּ וְעֲשֶׂרוּ אוֹ בְּאֲדָם זָקֵן וַיִּשְׁוֹא פְּנִים בְּדִכְתִּיב (דְּכָרִים כ"ח:ו') אֲשֶׁר לֹא יֵשֵׁא פְּנִים לְזָקֵן אֲבָל יֵשֵׁא ה' פְּנָיו אֶלֶיךָ אֲפִנִי שְׂכִינָה קָאִי שְׁרָאָה לָךְ פְּנִים שׁוֹחֲקוֹת וְלֹא פְּנִים שֶׁל פֶּעַם וְהֵא דְלֹא פְּרִיךְ דְּכָא מְדַתִּי (אִיוב מ"ב:ט') וַיִּשָּׂא ה' אֶת פְּנֵי אִיּוֹב וּבְתִיב (שם) פִּי אִם פְּנִי אֲשָׁא מִשּׁוֹם דְּהֵתָם [חם] בְּשִׁבְלִי צִקְנוּ: [עי' תוֹס' נִדָּה ע: ד"ה כְּתוּב וְכוּ' הַיִּחוּ בְּהַשְׁרָא]

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

לְמִי שְׁמַעִים עֲצֻמוֹ כְּשִׁירִים. רַב הוּנָא רַמִּי, בְּתִיב: "צִדִּיק ה' בְּכָל דְּרָכָיו", וּבְתִיב: "וְחֶסֶד בְּכָל מַעֲשָׂיו"! בַּתְּחִלָּה — צִדִּיק, וּלְבָסוּף — חֶסֶד. רַבִּי אֶלְעָזָר רַמִּי, בְּתִיב: "וּלְךָ ה' חֶסֶד", וּבְתִיב: "כִּי אַתָּה תִּשְׁלֹם לְאִישׁ כְּמַעֲשֵׂהוּ". בַּתְּחִלָּה — "כִּי אַתָּה תִּשְׁלֹם כְּמַעֲשֵׂהוּ", וּלְבָסוּף — "וּלְךָ ה' חֶסֶד". אֵילָפִי, וְאָמַרִי לֹה אֵילָפָא רַמִּי, בְּתִיב: "וּרַב חֶסֶד", וּבְתִיב: "וְאַמְתָּ". בַּתְּחִלָּה — "וְאַמְתָּ", וּלְבָסוּף — "וּרַב חֶסֶד". "וַיַּעֲבוֹר ה' עַל פְּנָיו וַיִּקְרָא". אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵלְמֵלֵא מִקְרָא כְּתוּב, אִי אֶפְשָׁר לְאוּמְרוּ. מְלֻמֵּד שְׁנַתְעַטֵּף הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא פְּשָׁלִיחַ צָבוּר, וְהִרְאָה לוֹ לְמִשָּׁה סֹדֵר תַּפְלָה. אָמַר לוֹ: כָּל זְמַן שְׁיִשְׁרָאֵל חוּטְאִין — יַעֲשׂוּ לְפָנַי כַּסֵּדֵר הַזֶּה וְאִנִּי מוֹחֵל לָהֶם. "ה' ה'" — אִנִּי הוּא קוֹדֶם שְׁיִחְטֹא הָאָדָם, וְאִנִּי הוּא לְאַחֲרֵי שְׁיִחְטֹא הָאָדָם וַיַּעֲשֵׂה תְּשׁוּבָה — "אַל רַחוּם וְחַנוּן". אָמַר רַב יְהוּדָה: בְּרִית בְּרוּתָה לְשִׁלְשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שְׁאִינָן חוֹזְרוֹת רִיקָם, שְׁנַאָמַר: "הִנֵּה אֲנֹכִי בּוֹרֵת בְּרִית". אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: גְּדוּלָּה תְּשׁוּבָה שְׁמַקְרַעַת גִּזֵּר דִּינוּ שֶׁל אָדָם, שְׁנַאָמַר: "הַשְׁמִן לֵב הָעָם הַזֶּה וְאֶזְנוֹ הַכֹּבֵד וְעֵינָיו הַשֹּׁעַ פֶּן יִרְאֶה כְּעֵינָיו וּבְאֶזְנוֹ יִשְׁמַע וּלְכַבּוּ יְבִין וְשָׁב וּרְפָא לוֹ". אָמַר לִיה רַב פִּפְּא לְאַפְיִי: וְדַלְמָא לְפָנַי גִּזֵּר דִּין? אָמַר לִיה: "וּרְפָא לוֹ" בְּתִיב, אִיזְהוּ דְּכָר שְׁצָרִיָּה רַפּוּאָה — הָוִי אוֹמַר זֶה גִּזֵּר דִּין. ^אמִיתִיבִי: הֲשֵׁב בִּינְתָּיִם — מוֹחֵלִין לוֹ, לֹא שָׁב בִּינְתָּיִם — אֶפִּילוּ הִבִּיא כָּל אֵילֵי נְבִיּוֹת שְׁפַעוּלָם אִין מוֹחֵלִין לוֹ! לֹא קִשְׁיָא: הָא — בְּיַחֲדִיד, הָא — בְּצָבוּר. מִיתִיבִי: "עֵינֵי ה' אֶלְהִיָּה בָּהּ" — עֵתִים לְטוֹבָה עֵתִים לְרָעָה. עֵתִים לְטוֹבָה כִּיצַד? הָרִי שְׁהִיו יִשְׂרָאֵל רִשְׁעִים גְּמוּרִין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּפִסְקוּ לָהֶם גְּשָׁמִים מוּעָטִים, לְסוּף חֲזָרוּ בָּהֶן. לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶן אִי אֶפְשָׁר — שְׁכָכַר נִגְזָרָה גִּזְרָה, אָלֹא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹרִידֵן בְּזַמְנָן, עַל הָאֶרֶץ הַצְּרִיכָה לָהֶן — הַכֹּל לְפִי הָאֶרֶץ.^(*) עֵתִים לְרָעָה כִּיצַד? הָרִי שְׁהִיו יִשְׂרָאֵל צִדִּיקִים גְּמוּרִין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּפִסְקוּ עֲלֵיהֶן גְּשָׁמִים מְרֻבִּין, לְסוּף חֲזָרוּ בָּהֶן. לַפְחוֹת מַהֵן אִי אֶפְשָׁר — שְׁכָכַר נִגְזָרָה גִּזְרָה, אָלֹא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹרִידֵן שְׁלֵא בְּזַמְנָן, עַל הָאֶרֶץ שְׁאִינָה צְרִיכָה לָהֶן. לְטוֹבָה מִיְהֵא, לִיקְרָעִיָּה לְגִזֵּר דִּינִיָּיָהּ וּלְוֹסִיף לָהּ! שְׁאִנִּי הֵתָם דְּאֶפְשָׁר בְּהִכִּי.^(*) תֵּא שְׁמַע: "וַיִּרְדִּי הַיָּם בָּאֲנִיּוֹת עוֹשֵׂי מַלְאכָה בְּמַיִם רַבִּים. הַמָּה רָאוּ מַעֲשֵׂי ה' וְגו' וַיֹּאמְרוּ וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעָרָה וַתִּרְוּמֶם גָּלִיו. יַחַוְגוּ וַיְנוּעוּ כַּשֹּׁכּוֹר וְגו' וַיַּצְעֲקוּ אֶל ה' בְּצַר לָהֶם וְגו' יוֹדוּ לַה' חֶסֶדּוֹ וְגו'". עֲשֵׂה לָהֶן סִמְנִיּוֹת כָּאֲכִין וְרַקִּין שְׁבַתוֹרָה, לוֹמַר לָךְ: צַעֲקוּ קוֹדֶם גִּזֵּר דִּין — נַעֲנִין, צַעֲקוּ לְאַחֵר גִּזֵּר דִּין — אִינָן נַעֲנִין! הִנֵּי נָמִי כִּיחֲדִין דָּמוּ.^(*) תֵּא שְׁמַע: שְׁאֵלָה בְּלוּרִיָּא הַגִּיּוּרֵת אֶת רַבָּן גַּמְלִיאֵל, בְּתִיב בְּתוֹרַתְכֶם: "אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָנִים", וּבְתִיב: "יִשָּׂא ה' פְּנָיו אֶלְיָה"? ^(*)נִטְפַּל לָהּ רַבִּי יוֹסִי הַכֹּהֵן. אָמַר לָהּ: אֲמַשׁוּל לָךְ מִשָּׁל, לְמָה הַדְּבַר דוּמָה — לְאָדָם שְׁנוּשָׁה בַּחֲבִירוֹ מָנָה וְקַבַּע לוֹ זְמַן בַּפְּנֵי הַמָּלָה, וְנִשְׁפַּע לוֹ בַּחַיִּי הַמָּלָה, הַגִּיעַ זְמַן וְלֹא פָּרַעוּ. כֹּא לְפִיִּים אֶת הַמָּלָה, וְאָמַר לוֹ: עֲלִבוּנִי מַחוּל לָךְ, לָךְ וּפִיִּים אֶת חֲבִירָה. הִכָּא נָמִי, כָּאֵן בַּעֲבִירוֹת שְׁפִין אָדָם לְמָקוֹם — כָּאֵן בַּעֲבִירוֹת שְׁפִין אָדָם לְחֲבִירוֹ. עַד שָׁבָא רַבִּי עַקִּיבָא וְלִימָד:

כָּאֵן

הַשּׁוֹרֶה: וּלְבָסוּף בְּשִׁרְוֹהָ שְׁאִין הַעוֹלָם מִתְּנִים בְּדִין: ה' ה' מִדֵּת רַחֲמִים אִנִּי מִרַחֵם קֹדֶם שְׁיִחְטֹא וְאִנִּי מִרַחֵם אַחֲרֵי שְׁיִחְטֹא אִם יָשׁוּב: בְּרִית בְּרוּתָה לְשִׁלְשׁ עֶשְׂרֵה מְדוּת הֵלְלוּ שְׁאֵם וְיִכְרוּם יִשְׂרָאֵל בַּתְּפִלַּת תַּעֲנִיתָם אִינָן חוֹזְרוֹת רִיקָם: הִנֵּה אֲנֹכִי כְּרַת בְּרִית עַל הָאֹמַר לְמַעְלָה: בְּיַנְתָּים בֵּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכַּפּוּרִים: עֵתִים לְטוֹבָה כּוּי' פְּעַמִּים שְׁהַעֲתִים הַנְּתוּנִים לְסוּף הַשָּׁנָה לְטוֹבָה הִיא לְהַקֵּל עָלֶיָּה מִן הַפּוּרְעָנוֹת הַנִּגָּזֵר עָלֶיָּה בִּר"ה: וּפְעַמִּים שְׁהִיא לְרָעָה לַפְחוֹת מִן הַטוֹבָה שְׁפַסְקוּ לָהּ: עַל הָאֶרֶץ שְׁצִרִיכָה לָהֶם עַל הַשְּׁדוֹת וְעַל הַכְּרָמִים וְעַל הַנְּנוֹת: שְׁלֹא בְּזַמְנָן לַפְנֵי הַזְרִיעָה: וְעַל הָאֶרֶץ שְׁאִינָה צְרִיכָה לָהֶם בְּיַעֲרוֹת וּבַמְדַּבְּרוֹת: סִמְנִיּוֹת בֵּין פְּסִיק לְפִסְוִן יֵשׁ סִמְנִין הַכּוֹכִין כְּזֶה (עִיור): אֲכוּ וְרַקִּין בָּאִין לְדַרְשָׁה לְמַעַט אֶת הַדְּבַר כְּאֲכִין וְרַקִּין שְׁהֵן מַעֲטוּין לוֹמַר לֹא בְּכָל שָׁעָה שׁוֹצַעֲקוּ אֵל ה' בְּצַר לָהֶם יוֹצִיאֵם מִמַּצְנוֹקוֹתֵיהֶם אֵלֹא אִם כּוֹן צַעֲקוּ קֹדֶם גִּזֵּר דִּין:

	א שמות רבה
ב ברכות נד:	
ג אוצר מדרשים פסיקתא	
פסיקתא חדתא מ	
ד יומא פה; משנה יומא	

גנ' אלמלא מקרא כתוב. מגילה כא ע"א סוטה יג ע"ב:

צדיק ויהוה בכל־דרכיו וחסיד בכל־מעשיו [תהילים קמה, יז]

ולד־אדני חסד כִּי־אתָּה תִּשְׁלַם לְאִישׁ כְּמַעֲשָׂהוּ [תהילים סב, יג]
וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל־פְּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנוּן אֲרֻךְ אֲפִים וְגו' [שמות לה, ו]

וַיֹּאמֶר ה'הָא אֲנֹכִי כְרַת בְּרִית נָגִיד כָּל־עַמֶּךָ אֲעֲשֶׂה נִפְלְאוֹת וְגו' [שמות לד, י']

הַשְׁמֹן לִבְיָהֶם הַזֶּה וְאֶזְנוֹ הַכֹּבֵד וְעֵינָיו הַשֹּׁעַ פּוֹר־רָאָה בְּעֵינָיו וְגו' [ישעיהו י, י']

אֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ דָּרַשׁ אֶתָּה תִּמְיֹד עֲנִי וְיְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְגו' [דברים יא, יב]

י וַיִּרְדִּי הַיָּם בָּאֲנִיּוֹת עוֹשֵׂי מַלְאכָה בְּמַיִם רַבִּים [תהילים קז, כג]

י וַיֹּאמְרוּ וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעָרָה וַתִּרְוּמֶם גָּלִיו י וַיַּצְעֲקוּ שְׁמִים יְרֵדוּ וְגו' [תהילים קז, כה-כז]

י וַיַּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצַר לָהֶם וּמַצְנוֹקוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם [תהילים קז, כח]

יודו ליהוה חסדו ונפלאותיו לבני אדם [תהילים קז, לא]

י וירדִי הַיָּם בָּאֲנִיּוֹת עוֹשֵׂי מַלְאכָה בְּמַיִם רַבִּים י הַמָּה רָאוּ וְגו' [תהילים קז, כה-כז]

כי ויהוה אֱלֹהִים הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וְנֹאדְנִי הַאֲדִינִים הָאֵל וְגו' [דברים י, יז]

ישא ויהוה פָּנָיו אֵלֶיךָ וְנִשֵּׂם לָךְ שְׁלוֹם [במדבר י, כז]

יח:

עין משפט   נר מצוה
א סמג עשין דרבנן,, טור או"ח סי' תקמט: ב מיו' פה' מהל' תעניות הל' ג: ג סמג עשין דרבנן,, טור או"ח סי' תקמט: ד מיו' פה' מהל' תעניות הל' ב: ה מיו' פה' מהל' תעניות הל' ד: ו סמג עשין דרבנן,, טור או"ח סי' תקמט: ז מיו' פה' מהל' תעניות הל' ד: ח סמג עשין דרבנן: ט סמג עשין דרבנן:

הואיל וְהַכְּפִלוּ בוּ הַצְרוּת. בַּיּוֹם שֶׁכָּעָה עָשָׂר בְּפֶקֶד בְּתָרָא דְתַעֲנִית (דף כו.) לְכַל חֲרָבָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ תַּקִּיפֹא טוּבָא וְעוֹד לֹא דְמִי לִנְו' בָּאֵב דְּצָרָה אַחַת הַכְּפִלָּה בּוּ: זֶה תַּשְׁעָה בְּתַמּוּ שֶׁבוּ הַבְּקָעָה הָעִיר. הִינּוּ בְּרֹאשׁוֹנָה לְכַל בְּשָׁנִיה הַבְּקָעָה בִּי"ו וּמִשּׁוֹם הָכִי עֲבָדִין בִּי"ז תַּעֲנִית וְהָ בְּרִיתָא מִתְּנִין בִּירוּשָׁלַּמִי וְגַרְסִי בֶּה י"ז בְּתַמּוּ וְאֵע"ג דְּכַתִּיב בְּתָרָא בְּתַשְׁעָה לַחֲדָשׁ קִלְקוּל חֲשָׁבוֹנוֹת הָיוּ שֶׁסּ וּפְלִגּוּ אִש"ס זִידָן וְרוּצָה לוֹמַר דַּמְתּוֹן טַרְדָּתָם טוֹעוּ בְּחֲשָׁבוֹנָם וְלֹא רָצָה הַפְּסוּק לִשְׁנוֹת מִכְמוּ שֶׁהָיוּ כְּבוֹרִים: זֶה תַּשְׁעָה בָּאֵב שֶׁבוּ נִשְׁרָף. בְּפֶקֶד בְּתָרָא דְתַעֲנִית (דף כט.) רְמִי קִרְחִי אֶהְדְּזִי דְבִסּוּף מְלָכִים כְּמִיב דְּנִשְׁרָף בְּשַׁבָּעָה וּבִסְפָּר וְרַמְיָה כְּמִיב בְּעִשׂוֹר לַחֲדָשׁ וְיִשְׁרָף וְגו' וּמִשְׁנֵי דְבּו' לַחֲדָשׁ נִכְנָסוּ אֲוִיכִים לְהִכָּל וְאִכְלוּ נִשְׁמוּ בּוּ [שְׁבִיעִי] שְׁמִינִי וּתְשִׁיעִי עַד שְׁפִנָּה הָיִם לַעֲתִיתִי עָרַב הָעִתִּי בּוּ הָאֵשׁ וְנִשְׁרָף עַד שְׁקִיעֵת הַחֲמָה בְּעִשׂוֹר: וְיָרַד רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַחֵן. מִמֶּתְנִי דְעַל כִּסְלוּ מִפְּנֵי חֲנֻכָּה לֹא הָיָה לִיה לֹאקִשְׁטִי דְלַעוּלָם לֹא חֲשִׁיב יו"ט וְאִכְלוּ הָכִי מְדַלִּיקִין גְּרוּת זָכַר לָנֶס:

בְּתַמּוּ נָמִי אֶרַע חֲמָשָׁה דְּבָרִים כְּדָתָן

דְּאָמַר רַב חֲנָא בְּרַ בִּיזְנָא אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן חֲסִידָא, מֵאִי דְכִתְיִב: ”כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת צוּם הָרְבִיעִי וְצוּם הַחֲמִישִׁי וְצוּם הַשְּׁבִיעִי וְצוּם הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבֵית יְהוּדָה לְשָׁשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה”. קָרִי לָהּוּ ”צוּם”, וְקָרִי לָהּוּ ”שָׁשׂוֹן וְשִׂמְחָה”! בְּזִמָּן שְׁיֵשׁ שְׁלוֹם — יִהְיוּ לְשָׁשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה, אִין שְׁלוֹם — צוּם. אָמַר רַב פִּפְא, הָכִי קֹאמַר: בְּזִמָּן שְׁיֵשׁ שְׁלוֹם — יִהְיוּ לְשָׁשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה, יֵשׁ שְׁמַד — צוּם, אִין שְׁמַד וְאִין שְׁלוֹם — רָצוּ מִתַּעֲנִין, רָצוּ אִין מִתַּעֲנִין. ^(א)אִי הָכִי, תַּשְׁעָה בָּאֵב נָמִי? אָמַר רַב פִּפְא: שְׁאֲנִי תַשְׁעָה בָּאֵב, הוּאִיל וְהוּכְפְּלוּ בּוּ צָרוֹת. דְּאָמַר מָר: בְּתַשְׁעָה בָּאֵב חֲרַב הַבֵּית בְּרֹאשׁוֹנָה וּבִשְׁנֵיָה, וְנִלְכְּדָה בֵּיתָר, וְנִחְרְשָׁה הָעִיר. ^(ב)תַּנְיָא אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: אַרְבָּעָה דְּבָרִים הָיָה רַבִּי עֲקִיבָא דּוֹרֵשׁ, וְאֲנִי אִין דּוֹרֵשׁ כְּמוֹתוֹ: ”צוּם הָרְבִיעִי” — זֶה תַּשְׁעָה בְּתַמּוּז שְׁבוּ הוּבִקְעָה הָעִיר, ”שְׁנַאֲמַר: ”בְּרַבִּיעִי בְּתַשְׁעָה לַחֲדָשׁ וְיַחֲזוּק הָרָעַב בְּעִיר וְלֹא הָיָה לָחֶם לָעַם הָאָרֶץ וּתְבַקַּע הָעִיר”. וְאִמַּאי קָרִי לִיה ”רַבִּיעִי” — רַבִּיעִי לַחֲדָשִׁים. ^(ג)”צוּם הַחֲמִישִׁי” — זֶה תַּשְׁעָה בָּאֵב, שְׁבוּ נִשְׁרָף בֵּית אֱלֹהֵינוּ. וְאִמַּאי קָרִי לִיה ”חֲמִישִׁי” — חֲמִישִׁי לַחֲדָשִׁים. צוּם הַשְּׁבִיעִי — זֶה שְׁלֹשָׁה בְּתַשְׁרִי, שְׁבוּ נִהְרַג גְּדֻלָּיָה בֶּן אֲחִיקָם. וּמִי הָרַגוּ — יִשְׁמַעְאֵל בֶּן נַתַּנְיָה הָרַגוּ, לְלַמָּדָה שִׁשְׁקוּלָה מִיתַתָן שֶׁל צְדִיקִים כְּשֶׁרִּיפַת בֵּית אֱלֹהֵינוּ. וְאִמַּאי קָרִי לִיה ”שְׁבִיעִי” — שְׁבִיעִי לַחֲדָשִׁים. ^(ד)”צוּם הָעֲשִׂירִי” — זֶה עֲשָׂרָה בְּטַבַּת, שְׁבוּ סִמָּה מְלָךְ בְּכָל עַל יְרוּשָׁלַיִם, שְׁנַאֲמַר: ”וַיְהִי דְבַר ה' אֵלֵי בִשְׁנָה הַתְּשִׁיעִית בַּחֲדָשׁ הָעֲשִׂירִי בְּעִשׂוֹר לַחֲדָשׁ לֵאמֹר. בֶּן אָדָם כְּתֹב לְךָ אֵת שֵׁם הַיּוֹם אֵת עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה סִמָּה מְלָךְ בְּכָל אֵל יְרוּשָׁלַיִם”. וְאִמַּאי קָרִי לִיה ”עֲשִׂירִי” — עֲשִׂירִי לַחֲדָשִׁים. וְחֵלָא הָיָה רָאוּי זֶה לְכַתּוּב רֹאשׁוֹן? וְלָמָּה נִכְתַּב כָּאֵן — כְּדִי לְהַסְדִּיר חֲדָשִׁים כְּתִיקָנָן. וְאֲנִי אִינִי אוֹמַר כּוּ, אֵלֶּא: ”צוּם הָעֲשִׂירִי” — זֶה חֲמִשָּׁה בְּטַבַּת, שְׁבוּ בָּאת שְׁמוּעָה לַגּוּלָּה שֶׁהוּכְתָה הָעִיר, שְׁנַאֲמַר: ”וַיְהִי בַשָּׁתִּי עֲשָׂרָה שָׁנָה בְּעֲשִׂירִי בַּחֲמִשָּׁה לַגְּלוּתָנוּ כֹּא אֵלֵי הַפְּלִיט מִירוּשָׁלַם לֵאמֹר הוּכְתָה הָעִיר”, וְעִשׂוּ יוֹם שְׁמוּעָה כְּיוֹם שְׁרִיפָּה. ”וְנִרְאִין דְּבָרִי מְדַבְּרִיו, שְׁאֲנִי אוֹמַר עַל רֹאשׁוֹן רֹאשׁוֹן וְעַל אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן, וְהוּא אוֹמַר עַל רֹאשׁוֹן אַחֲרוֹן וְעַל אַחֲרוֹן רֹאשׁוֹן. אֵלֶּא שְׁהוּא מוֹנָה לְסֹדֵר חֲדָשִׁים, וְאֲנִי מוֹנָה לְסֹדֵר פּוֹרְעַנִיּוֹת. אִיתְמַר, רַב וְרַבִּי חֲנִינָא אָמְרִי: בְּטָלָה מַגִּילַת תַּעֲנִית. רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי אָמְרִי: לֹא בְּטָלָה מַגִּילַת תַּעֲנִית. רַב וְרַבִּי חֲנִינָא אָמְרִי בְּטָלָה מַגִּילַת תַּעֲנִית, הָכִי קֹאמַר: בְּזִמָּן שְׁיֵשׁ שְׁלוֹם — יִהְיוּ לְשָׁשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה, אִין שְׁלוֹם — צוּם. וְהֵנָּה נָמִי כִּי הֵנִי. "רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי אָמְרִי: לֹא בְּטָלָה מַגִּילַת תַּעֲנִית — הֵנִי הוּא דְתַלְיָנָהוּ רַחֲמָנָא בְּבָנִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אֲבָל הֵנָּה — בְּדִקְוִימִי קִיִּימִי. מִתִּיב רַב כְּהֵנָּא: מַעֲשֶׂה וְגִזְרוּ תַעֲנִית בַּחֲנוּכָה בְּלוֹד, וְיָרַד רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַחֵץ, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְסִיפָּר. וְאָמְרוּ לָהֶם: צָאוּ וְהַתַּעֲנוּ עַל מַה שֶׁהַתַּעֲנִיתָם. אָמַר רַב יוֹסֵף: שְׁאֲנִי חֲנוּכָּה דְאִיכָּא מַצּוֹה. אָמַר לִיה אֲבִיִּי: וְתִיבְטִיל אִיהִי וְתִיבְטַל מַצּוֹתָה! "אֵלֶּא אָמַר רַב יוֹסֵף, שְׁאֲנִי חֲנוּכָּה דְּמִיפְרָסִם נִיפָּא. ^(ה)מִוְתִּיב רַב אַחָא בְּרַ הוּנָא: בְּתַלְתָּא בְּתַשְׁרִי בְּטִילַת אֲדָכְרַתָא מִן שְׁטַרְיָא. שְׁגִזְרָה מַלְכוּת יוֹן גְּזָרָה שְׁלֹא לְהַזְכִּיר שֵׁם שְׁמַיִם עַל פִּיָּהֶם, וּכְשֶׁגְּבָרָה מַלְכוּת חֲשָׁמוּנָאי וְנִנְצָחוּם הַתְּקִינוּ שִׁיְהוּ מְזַכִּירִין שֵׁם שְׁמַיִם אֲפִילוּ בַשְּׁטָרוֹת. וְכָךְ הָיוּ כּוֹתְבִים: בִּשְׁנַת כָּךְ וְכָךְ לִיוֹחָנָן כַּהֵן גְּדוֹל לֹאֵל עֲלִיוֹן. וּכְשֶׁשְׁמַעוּ חֲכָמִים בְּדָבָר, אָמְרוּ: לְמַחֵר זֶה פּוֹרַע אֵת חוּבוֹ וְנִמְצָא שְׁטַר מוּטָל בְּאַשְׁפָּה, וּבִיטְלוּם, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם עֲשְׂאוּהוּ יוֹם טוֹב. וְאִי סִלְקָא דַּעְתָּךְ בְּטָלָה מַגִּילַת תַּעֲנִית — קִמְיִיתָא בְּטוּל. אַחֲרַנְיָתָא מוֹסִיפִין? ^(ו)הָכֹא כְּמַאי עֲסָקִינוּ, בְּזִמָּן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קִיִּים.

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

וּמִתְנִיתִין בְּזִמָּן הָזֶה קֹא מְרִי מְדַקְתְּנִי וּכְשֶׁהִמְקַדָּשׁ קִיָם כּוּ: ”יֵשׁ שְׁלוֹם שְׁלָין יָד הָעוֹבָדִי כּוֹכְבִים תַּקִּיפָה עַל יִשְׂרָאֵל: יְהִיו לְשָׁשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה לֹאסַר בְּהִסְפָּד וּבְתַעֲנִית: יֵשׁ גְּזָרַת הַמַּלְכוּת צִים חוּכָה לְהַתַּעֲנוֹת בָּהֶן: רָעִי אִין מִתַּעֲנִין וְכִין דְּרִשׁוּת הוּא לֹא מְטַרְחִין עֲלוֹחוּס עֲלִיהֶו: אַרְבָּעָה דְּבָרִים הֲלֵלוּ כּוּ” וְזוֹ אַחַת מִכֶּן וְהָ' שְׁנִין בַּתּוֹסַפְתָּא דְסוּטָה וּבִסְפָּרִי בֶּן אָדָם יִשְׁבִּי הַחֲרָבוֹת וְגו' הַעֲלֹן וְהַפָּקֵר יִשְׁחַט וְגו' וַתִּבָּא שָׂרָה אֶת בֶּן הָנֶר הַמִּצְרִית וְגו': סִמָּן מְלָךְ בְּכָל הַתַּחֲוִיל לַעֲר עֲלִיה: שְׁמוּעָה לַגּוּלָּה לְגָלוּת יִכְנִיָה שְׁבִלוּ לְכַבֵּל אַחַת עֲשָׂרָה שָׁנָה לִפְנֵי הַחֲרָבָן: שְׁאֲנִי אוֹמַר עַל רֹאשׁוֹן שְׁבִסְדֵּר מִקְרָא: רֹאשׁוֹן לְפוּקְעָנוֹת בְּתַחֲלָה הַבְּקָעָה הָעִיר וְאִח"כּ נִשְׁרָף הַבֵּית בְּתַשְׁעָה בָּאֵב וּבַתַּשְׁרִי שְׁלֹאֲחִרִי נִהְרַג גְּדֻלָּיָה וּבַטַּבַּת שְׁלֹאֲחִרִי בָּאתָה הַשְׁמוּעָה: וְהוּא אוֹמַר עַל רֹאשׁוֹן שְׁבִסְסוּק אַחֲרוֹן לְפוּקְעָנוֹת: וְעַל אַחֲרוֹן שְׁבִמְקָרָא רֹאשׁוֹן לְפוּקְעָנוֹת שְׁהָרִי תַחֲלָה סִמָּן וְאִח"כּ הַבְּקָעָה נִמְצָא י"ו בְּתַמּוּ שְׁהוּא רֹאשׁוֹן בְּמִקְרָא אַחֲרוֹן לְסִמִּיכַת בְּכָל שְׁהוּא מֵאַחַר בְּמִקְרָא: אֵלֶּא שְׁהוּא מוֹנָה לְסֹדֵר חֲדָשִׁים וְאִמַר שְׁלֹא הַקִּפִּיר הַמִּקְרָא אֵלֶּא עַל סֹדֵר הַחֲדָשִׁים לְכָךְ מִנֵּה תַמּוּ קִדָם לַטַּבַּת וְאֲנִי מוֹנָה אֲף לְסֹדֵר פּוֹקְעָנוֹת: בְּטוּלָה מַגְלַת תַּעֲנִית וְיִיִם טוֹיִבִים שְׁקָבְעוּ חֲכָמִים ע"י נָסִים שְׁאֲרַעוּ בָּהֶם וְאִסְרוּם בְּתַעֲנִית וְיֵשׁ מִכֶּן אֲף בְּהִסְפָּד וּכְתָבוּם בְּמַגְלָה אַחַת אֲלִין יוֹמִיא דְלֹא לְהַתַּעֲנִיָּה בְּהו כּו' עַכְשֵׁי שְׁחַרַב הַבֵּית בְּטָלוּ וְתַכְרִין בְּהִסְפָּד וּבְתַעֲנִית: אִין שְׁלוֹם צִים וְאֵע"ג דְּבְזִמָּן הַבֵּית קָרִינָהוּ מוֹעֲדִים טוֹיִבִים: וְהֵנָּה נָמִי דַּמְנַלַת תַּעֲנִית כִּי הֵנִי מַשְׁוִין לְהו כִּי הִיכִי דְהֵנִי בְּטָלִי הֵנִי נָמִי בְּטָלִי: דְתַלְיָנָהוּ בְּבָנִין דַּע"י הַחֲרָבָן הַקָּבְעוּ לַעֲם וְעַל וְדִי הַבָּנִן הַקָּבְעוּ לַיִם טוֹב שְׁכַפְּנָבְנָה בֵּית שְׁנִי שְׁלַחוּ בְּנֵי הַגּוּלָּה הָאֲבָבָה בַּחֲדָשׁ הַחֲמִשִּׁי הָנֶזֶר בְּאַשֵׁר עֲשִׂיתִי זֶה בְּמָה שְׁנִים מִיִּים הַחֲרָבָן כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר שֶׁסּ (וְכַרְיָה ז':ה') שְׁהִשְׁבִּים הַקֵּב"ה כִּי צִמַתָם וְסִפּוֹד בַּחֲמִישִׁי וּבַשְּׁבִיעִי וְהָ שְׁבָעִים שָׁנָה וְגו' וּמִכָּאֵן וְאִילָךְ יְהִיו לְשָׁשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה וּלְמַעֲדִים טוֹיִבִים: וְיָרַד ר' אֱלִיעֶזֶר כּו' וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אַחַר חֲרָבָן הַבֵּית הֹווּ דְבִימִי דְבִן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי רַבָּם חֲרַב הַבֵּית: הַתַּעֲנוּ כְּלוּמַר עֲשׂו תַשׁוּבָה: דַּמְפְּרָסִם נָפְא כְּבַר הוּא גְּלוּי לְכָל יִשְׂרָאֵל ע"י שְׁנֵהֶנוּ בּוּ הַמַּצּוֹת וְהַחֲזִיקוּ בּוּ כְּשֶׁל תּוֹרָה וְלֹא נִכּוֹן לְבַטְלוּ: בְּתַלְתָּא בְּתַשְׁרִי כּו' כֶּךְ כְּתוּב בְּמַגְלָה לִשּׁוֹן אַרְמִי בְּטָלַת אֲדָכְרַתָא בְּטָלוּ אֲזָבַרַת שֶׁסּ שְׁמַיִם מִן הַשְּׁטָרוֹת וּבְקָשִׁי וְכִלוּ לְבַטַל שְׁכַבַר נְהִגוּ הָעַם וּכְשֶׁשְׁמַעוּ חֲכָמִי' וּבְטָלוּם הַכָּשֵׁר הִדְבַּר בְּעִיעִיָּהֶם וְנִחַשְׁב לָהֶם לָנֶס וְעֲשְׂאוּהוּ י"ט:

מסורת הש"ס
א משנה תענית   ב תוספתא סוטה   ג סדר עולם רבה   ד מגילת תענית תשרי א-ב   ה יבמות פא.
גליון הש"ס
גמ' ואני אין דורש כמותו. עיין בספר ברכי יוסף יו"ד סי' רמב טעוף ג: ‏
תורה אור השלם

[זכריה ח, טז]

[ירמיהו גב, ו]

[ירמיהו מא]

[מלכים ב כה, כח]

[יחזקאל כד, א]

[יחזקאל לג, כא]

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

יט.

מסורת הש"ס
א תענית יז:
ב יבמות פה;; תוספתא תענית;
מגילת תענית שבת ג
ג תענית יח.; מעילה יז.; מגילת
תענית אדר טז; מגילת תענית
אדר טו
ד שבת טו:

וּתְפֹּחַ לֵה כּוֹי אִי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קָיָם בְּלֹא הָיָה יוֹם טוֹב דְּהִינּוּ צוּם וְתִפּוּחַ לֵה דְהִנּוּ לֵה יוֹם שְׁנֵהֲרַג גְּדֻלָּה בֶּן אֲחִיקֶס. שְׁהוּא לְשָׁזֵן יוֹם טוֹב בְּזִמָּן גְּדֻלָּה וְהָרִיא רַחֲמָנָא מוֹעֲדִים טוֹבִים בְּזִמָּן הַבֵּית: לֹא נִצְרָכָה הָא דְהָרַר קִבְעוּהָ בְּמִנְלַת תַּעֲנִית עַל דְּבָר זֶה אֱלָא לְאָסֵר אֲתָמוּל גַּם הוּא בְּתַעֲנִית בְּדִאֲמַרְיָן לְקַמָּה הַיָּמִים הָאֵלֶּה הַכְּתוּבִים בְּמִגְלָה הֵם וּלְפָנֵיהֶם וּלְאַחֲרֵיהֶם אֲסוּרִין: רֹאשׁ חֹדֶשׁ מוֹעֵד דְּאוֹרִיָּתָא: וְדִאֲוִרִיָּתָא לֹא פְּעִי חוּזַק לְאָסֵר לְפָנֵינוּ וּלְאַחֲרֵינוּ אֲבָל יָמֵי מִנְלַת תַּעֲנִית דְּרַבְּנָן וְצִרְיִכִין חוּזַק כִּי הֵיכִי דְלָא לִימָר לְהַתַּעֲנוּת בִּי"ט עֲצֻמוֹ: יוֹם שְׁלֹפְנֵי כּוֹי וְהִהוּא לֹא דְאוֹרִיָּתָא הוּא וּבְעֵי חוּזַק: בְּעֲשָׂרִין וּתְמַנְיָא בַּהּ בְּאַרְזָר קֹאִי בְּמִנְלַת תַּעֲנִית: דְּלֹא יַעֲיִדוּן מִן אוֹרִיָּתָא שְׁלֹא יִצְטָרְכוּ לְנִתְקַ עֲצֻמוֹ מִן הַתּוֹרָה: הַפְּגִינּוּ צַעֲקוּ בְּשׁוֹקִים וּבְכַחוּבוֹת כְּדֵי שְׁיַשְׁמְעוּ הָעָרִים וִירַחֲמוּ עָלֵיהֶם: אִי שְׁמִים כְּלוּמַר לְמַעַן הַקב"ה: וְרַבִּי מֵאִיר בְּתַר חֲרָבֵן הָיָה בְּמָה דּוֹרוֹת דְּהָא בִּימֵי רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַבְדִּי חֲרַב הַבֵּית ור' אֱלִיעֶזֶר תַּלְמוּדוֹ הָיָה ור' עֲקִיבָא תַלְמוּדוֹ שֶׁל ר' אֱלִיעֶזֶר בְּדִאֲמַרְיָן בְּשִׁלְחֵי אֶרְבַּע מֵיתוֹת (סְנֵהֲדָרִין דָּף סח.) ור' מֵאִיר תַּלְמוּדוֹ שֶׁל ר"ע בְּדִאֲמַרְיָן בְּפֶרֶק קַמָּא דְּעִירוּבִין (דָּף יג.) כֹּל מְקוֹם שֶׁאֵתָּה מוֹצֵא מִשּׁוּם ר' יִשְׁמַעְאֵל אָמַר תַּלְמוּד אֶחָד לְפָנֵי ר' עֲקִיבָא לִינּוּ אֱלָא ר' מֵאִיר: דִּתְנָן כּוֹי ר' יְהוֹנָה בֶּן שְׁמוּעַ תַּלְמוּדוֹ שֶׁל ר' מֵאִיר הָיָה: כְּלֵי זְכוּכִית שְׁנָקְבוּ שְׁטַמְאֵי וְיִתְּבֹן לְטַהֲרֵן מִשְׁמַחֲתָן: אֲבָר עוֹפְקַת לְסַתֵּם אֶת הַנֶּקֶב: יְהוֹנָה בֶּן שְׁמוּעַ מְטַמֵּא לִימַר שְׁחֲזוּ לְטַמְאָתָן יִשְׁנָה וְאֵע"פ שֶׁלֹּא נִגְעוּ שׁוֹב בְּטַמְאָה וְאֵע"פ שְׁאִין כְּלֵי זְכוּכִית חוֹרִין לְטַמְאָתָן יִשְׁנָה בְּדִאֲמַרְיָן כַּכ"ק דְּשֻׁבָּת (דָּף טו.) שֶׁלֹּא גִזְרוּ חֲזַרְתַּ מְטַמֵּא יִשְׁנָה אֱלָא בְּכֵלִי מִתְּכוּת הֵינִי נָמִי הוֹאִיל וְהָאֲבָר מַעֲמִידוֹ בְּכֵלִי מִתְּכוּת דָּמוּ דְּהַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַמַּעֲמִיד:

^(א)וּתְיַפּוּחַ לִיָּה דְהִנּוּ לִיָּה יוֹם שְׁנֵהֲרַג בּוֹ גְּדֻלָּה בֶּן אֲחִיקֶס! אָמַר רַב: לֹא נִצְרָכָה אֱלָא לְאָסֵר אֶת שְׁלֹפְנֵינוּ. שְׁלֹפְנֵינוּ נָמִי, תִּיפּוּחַ לִיָּה דְהִנּוּ לִיָּה יוֹם שְׁלֹאֲחַר רֹאשׁ חֹדֶשׁ! רֹאשׁ חֹדֶשׁ דְּאוֹרִיָּיתָא, וְדִאֲוִרִיָּיתָא לֹא פְּעִי חִיּוּק. ^(ב)דִּתְנַנְיָא: הַיָּמִים הָאֵלֶּה הַכְּתוּבִין בְּמִגְלַת תַּעֲנִית אֲסוּרִין, בִּין לְפָנֵיהֶם בִּין לְאַחֲרֵיהֶם. שְׁבַתוֹת וְיָמִים טוֹבִים — הֵם אֲסוּרִים, לְפָנֵיהֶן וּלְאַחֲרֵיהֶן מוֹתְרִין. מָה הַפֶּרֶשׁ בֵּין זֶה לָזֶה? הִלְלוּ דְבָרֵי תוֹרָה, וְאִין דְּבָרֵי תוֹרָה צְרִיכִין חִיּוּק. הִלְלוּ דְבָרֵי סוֹפְרִים, וְדְבָרֵי סוֹפְרִים צְרִיכִין חִיּוּק. וּתִיפּוּחַ לִיָּה דְהִנּוּ לִיָּה יוֹם שְׁלֹפְנֵי יוֹם שְׁנֵהֲרַג בּוֹ גְּדֻלָּה בֶּן אֲחִיקֶס! אָמַר רַב אָשִׁי: גְּדֻלָּה בֶּן אֲחִיקֶס דְּבָרֵי קַבְלָה הוּא, וְדְבָרֵי קַבְלָה כְּדְבָרֵי תוֹרָה דָּמוּ. ^(ג)מִתִּיב רַב טוֹבֵי בַר מִתְּנָה: בְּעֲשָׂרִים וּתְמַנְיָא בֵּיה אֶתְתַּ בְּשׁוֹרְתָא טַבְתָּא לִיְהוּדָאִי דְלֹא יַעֲיִדוּן מִאוֹרִיָּיתָא. שְׁגֹזְרָה מְלָכוֹת הִרְשָׁעָה גִּזְרָה שְׁלֹא יַעֲסֻקוּ בַּתּוֹרָה, וְשְׁלֹא יְמוּלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְשִׁיחֲלָלוּ שְׁבַתוֹת. מָה עָשָׂה יְהוּדָה בֶּן שְׁמוּעַ וְחִבְרִי? הִלְכוּ וְנִטְלוּ עֲצָה מִמַּטְרוֹנִיתָא אַחַת שְׁכָל גְּדוּלֵי רוּמֵי מְצוּיִין אֲצִלָּה. אָמַרְהָ לָהֶם: בּוֹאוּ וְהַפְּגִינוּ בְּלִילָה. הִלְכוּ וְהַפְּגִינוּ בְּלִילָה, אָמְרוּ: אִי שְׁמִים! לֹא אַחֲיָכֶם אֲנַחְנוּ, וְלֹא בְנֵי אָב אֶחָד אֲנַחְנוּ, וְלֹא בְנֵי אִם אַחַת אֲנַחְנוּ? מָה נִשְׁתַּנְּיָנוּ מִכָּל אוֹמָה וְלִשׁוֹן שְׂאֵתָם גּוֹזְרִין עָלֵינוּ גִּזְרוֹת קִשּׁוֹת? וּבִיטְלוּם. וְאוֹתוֹ הַיּוֹם עָשְׂאוּהוּ יוֹם טוֹב. וְאִי סִלְקָא דְּעִתָּה בְּטָלָה מְגִילַת תַּעֲנִית — קְמַיִתָא בְּטוּל, אַחֲרַנְיָיתָא מוֹסִיפִין! ^(ד)וְכִי תִימָא הָכָא נָמִי בְּזִמָּן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קִיָּים — וְהָא יְהוּדָה בֶּן שְׁמוּעַ תַּלְמוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר, וְרַבִּי מֵאִיר בְּתַר הָכִי הָוָה! דִּתְנַן: כְּלֵי זְכוּכִית שְׁנִיקְבוּ וְהִטִּיף לְתוֹכָן אָבָר, אָמַר רַבָּן שְׁמוּעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: יְהוּדָה בֶּן שְׁמוּעַ מְטַמֵּא מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר,

וּבְכַמֵּים

שְׁנִכְנִים לְשֻׁבָּת כְּשֶׁהוּא מַעֲנָה דְּהָא שְׁבַת דּוֹחָה תַּשְׁעָה בְּאַב וְאִם הָיָה חֲשׁוֹב תַּעֲנִית הָיָה אֲסוּר אֱלָא וְזִלָּא לֹא חֲשׁוֹב בְּשֻׁבָּת וְאִם בֶּן אָף בְּתַעֲנִית וְיָחִיד מִתַּר נָמִי לְהַשְׁלִים: הָא ר' יְהוֹנָה בֶּן שְׁמוּעַ תַּלְמוּדוֹ שֶׁל ר' מֵאִיר. תַּמָּה בְּפ' סָדֵר תַּעֲנִיּוֹת בִּיצַד (תַּעֲנִית דָּף יח.) פֶּרֶךְ עֲשָׂרִים וְתַשְׁעָה נָמִי מֵאִי אֲרִיא דְּהִנּוּ לֵה יוֹמָא מִקָּמִי דְּאֶתְנֹקֶס תַּמִּידָא תִּפּוּחַ לֵה דְהִנּוּ לֵה יוֹמָא דְּבִתַּר עֲשָׂרִין וּתְמַנְיָא מֵאִי קוֹשִׁיא הִיאֵל דְּאֶתְנֹקֶס תַּמִּידָא זֶה הָיָה בְּזִמָּן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם וְעִבְדָּא דְּעֲשָׂרִים וּתְמַנְיָא הָיָה בִּימֵי ר' יְהוֹנָה בֶּן שְׁמוּעַ תַּלְמוּדוֹ שֶׁל ר' מֵאִיר וִי"ל [א] דִּמ"מ רַבִּי שְׁסָדֵר הַשְׁנָה לֹא הָיָה לִיָּה לְמַתְנֵי מִרְיָשׁ וְרַחָא דְּנִיטָן בִּינּוּ דְּבִימּוֹ הָיָה שְׁלֹא לְצַרְד: יְהוֹנָה בֶּן שְׁמוּעַ מְטַמֵּא וְכו'. תַּמָּה אֲמַאי מַטְהָרִין לְכָל הַפְּחוֹת לְטַמֵּא מִשּׁוּם כְּלֵי זְכוּכִית שְׁגָזְרוּ עָלָיו מְטַמֵּא בְּדִאֲרִיתָא כַּכ"ק דְּשֻׁבָּת (דָּף טו: וְשֵׁס) וְפִי' בְּקוֹנְטָרַם דְּלַעֲנִין מְטַמֵּא יִשְׁנָה פְּלִינִי יְהוֹנָה בֶּן שְׁמוּעַ מְטַמֵּא לִימַר שְׁחֲזוּ לְטַמְאָתָן יִשְׁנָה וְאֵע"פ שֶׁלֹּא נִגְעוּ בְּשׁוּם מְטַמֵּא וְאֵע"פ שְׁכָלֵי זְכוּכִית אִין חוֹרִין לְטַמְאָתָן יִשְׁנָה בְּדִאֲמַרְיָן כַּכ"ק דְּשֻׁבָּת (שֵׁס טו.) שֶׁלֹּא גִזְרוּ חֲזַרְתַּ מְטַמֵּא יִשְׁנָה אֱלָא בְּכֵלִי מִתְּכוּת הֵינִי נָמִי הוֹאִיל וְהָאֲבָר מַעֲמִידוֹ בְּכֵלִי מִתְּכוּת דָּמוּ דְּהַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַמַּעֲמִיד וְחַכְמִים מַטְהָרִין דְּעִקְרוּ כְּלֵי זְכוּכִית הֵן וְלֹא אֲזִלִּין בְּתַר מַעֲמִיד כּוֹן פִּי' הַקּוֹנְטָרַם וְקֹשִׁיא בִּינּוּ דְּמַטְמֵא קְדָמָה לְאַבָּר מִה מוֹשִׁיל הַטָּפֵל אֲבָר לְבָסוּף עוֹד פִּי' בְּקוֹנְטָ' לָשׁוֹן אַחֵר ר' יְהוֹנָה בֶּן שְׁמוּעַ מְטַמֵּא בְּדִין כְּלֵי מִתְּכוּת דְּאוֹרִיָּיתָא אִם נִגְשָׁה בְּהֵן מְטַמֵּא דְּהַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַמַּעֲמִיד וְחַכְמִים מַטְהָרִין מְטַמֵּאת כְּלֵי מִתְּכוּת דְּאוֹרִיָּיתָא אֱלָא מִשּׁוּם טַמְאָת כְּלֵי זְכוּכִית דְּרַבְּנָן וְלִפְרֹשׁ זֶה קֹשִׁיא לָשׁוֹן מַטְהָרִין דְּמַשְׁמַע מַטְהָרִין לְגַמְרֵי וְרַבִּינוּ שְׁמוּאֵל פֶּרֶשׁ דְּפִלְגִי בְּהָא אִי הַטָּפֵל אֲבָר חֲשׁוֹב סְתִימָה מַעֲלִיתָא אוֹ לֹא וּבַכ"ק דְּשֻׁבָּת (שֵׁס) בְּתוֹב ור' מֵאִיר הִיא דְּאִמַר הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַמַּעֲמִיד גְּדִים רַבִּינוּ שְׁמוּאֵל ר' מֵאִיר הִיא וְתוֹ לֹא וְלֹא גְרָסִין הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַמַּעֲמִיד וְלֹא יִתְבֵּן בְּדִמּוּכָח בְּסוּף תּוֹסֶפֶתָא דְּכֵלִים דְּתַנְיָא כּוּם שֶׁל אֲבָן שְׁנָקָב וְהִטִּיף לְתוֹכָן אֲבָר ר' יוֹסִי מִשּׁוּם ר' יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמַר טַמֵּא מִשּׁוּם כְּלֵי זְכוּכִית רַבִּי שְׁמוּעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמַר יְהוֹנָה בֶּן שְׁמוּעַ הָיָה מְטַמֵּא מִשּׁוּם ר' מֵאִיר מְטַמֵּא מִשּׁוּם ר' יוֹסִי מִשּׁוּם ר' יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי וְלֹא לְגַמְרֵי מַטְהָרִין אִי נָמִי רַבְּנָן דְּהָכָא אִית לָהּ בְּכֵלִי אֲבָן כַּכ"ק דְּמַטְמֵא בְּכֵלִי מִתְּכוּת וְהָא דְּלֹא מְטַמֵּאִין בְּכֵלִי זְכוּכִית מִשּׁוּם כְּלֵי מִתְּכוּת כְּמוֹ בְּכֵלִי אֲבָן מִשּׁוּם כְּלֵי אֲבָן לִית לֵה מְטַמֵּא אוֹקְמוּהָ אֲטַמְאָת כְּלֵי מִתְּכוּת אֲבָל כְּלֵי זְכוּכִית שֶׁשֶׁ לָהֶם מְטַמֵּא בְּעוֹלָם לֹא רָצוּ לְשַׁנּוֹתָן מְטַמְאָתָן וְרִיב"א פִי' דְּחַכְמִים מַטְהָרִין לְגַמְרֵי מִשּׁוּם כְּלֵי זְכוּכִית כְּלֵי חָרָם דָּמוּ בְּדִאֲמַרְיָן פ"ק דְּשֻׁבָּת (דָּף טו:) וְתַנְיָא בְּתוֹסֶפֶתָא דְּכֵלִים (כַּכ"ק) בְּפֶרֶק שֵׁנִי דְּכֵלִי חָרָם שְׁטַהֵר שְׁעָה אַחַת אִין לוֹ מְטַמֵּא לְעוֹלָם וְלֹא יִתְבֵּן נָמִי פֶרֶשׁ זֶה בְּדִמּוּכָח בְּסוּף תּוֹסֶפֶתָא דְּלֹא לְגַמְרֵי מַטְהָרִין בְּדִפְרָשִׁית וְעוֹד א"כ מִנָּא לֵה דְּמַעֲמֵא דִּר"מ מִשּׁוּם דְּהַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַמַּעֲמִיד דְּלָמָּה מִשּׁוּם דְּלִית לֵה הִיאֵל סְבָרָא וְאִפִּי' נִסְתָּם בְּזַפֵּת הָיָה מְטַמֵּא דְּבִקְשָׁא פְּלִינִי עָלֵיהָ בְּתוֹסֶפֶתָא דְּכֵלִים בְּרַח מַחֲט וְנִבְשַׁעַת וְעוֹד רַבְּנָן לֹא אֲמַרִי הֵךְ קְבָרָא אֱלָא בְּחִתְיַבַת חָרָם שְׁפָרְשָׁה מִן הַבֵּית וְשֶׁ בַּהּ פֶּשְׁעוֹר וְנִקְבָּה וְסִתְמָה בְּזַפֵּת וְלֹא בְּכֵלִי שֶׁלֹּא שְׁנָקָב וְסִתְמוּ כְּמוֹ שְׁפָרֶשׁ [בְּתוֹסֶפֶתָא] דְּפֶרֶק ב' דְּכֵלִים וְעוֹד דְּהָא לֹא קוֹיָא מִסְתַּנְיָא הָכִי כַּכ"ק דְּשֻׁבָּת (טו.) דְּמַסְקִין הוֹאִיל וְנִשְׁפָּרוּ יֵשׁ לָהֶם תַּקְנָה כְּלֵי מִתְּכוּת דָּמוּ:

דְּהָא לֹא קוֹיָא מִסְתַּנְיָא הָכִי כַּכ"ק דְּשֻׁבָּת (טו.) דְּמַסְקִין הוֹאִיל וְנִשְׁפָּרוּ יֵשׁ לָהֶם תַּקְנָה כְּלֵי מִתְּכוּת דָּמוּ:

עין משפט גור מצוה

א מו"י פו"ב מהל' כלים הל' יג:

ב טוש"ע או"ח ס"י תקעג סע"י

א:

ג מו"י פב' מהל' מגילה וחנוכה

הל' יג:

ד מו"י פג' מהל' מגילה וחנוכה

הל' ג:

ה מו"י פד' מהל' קידוש החודש

ו מו"י פה' מהל' קידוש החודש

הל' ח:

מיימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעבֿר. מִשְׁמַע דְּבִימִי עזרא הִיא מְעַבֿר וְנִחְכְּמִים מְטַהֲרִין דַּעֲקֵרו כְּלִי וְנִחְכִית הֵן וְלֹא אָזְלִי בְּתַר הַמַּעֲמִיד ע"א כְּלִי וְסִמֵּךְ קִצֵּת לְדַבֵּר דְּכַתִּיב (נִחְמִיה ז':ע"ב) וַיָּגַע הַחֹלֶשׁ הַשְּׂבִיעִי וְגו' וּכְתִיב (שֵׁס ח) וַיָּבִיֹא עֶזְרָא הַכֹּהֵן אֶת הַתּוֹרָה וּכְתִיב (שֵׁס) בְּיוֹם אֶחָד לַחֹלֶשׁ הַשְּׂבִיעִי וּכְתִיב (שֵׁס) וַיִּקְרָא בּוֹ וּכְתִיב בַּה (שֵׁס) הַיּוֹם קִלְשׁ וּכְתִיב (שֵׁס) בְּיוֹם הַשְּׁנִי נֶאֱסָפוּ רָאשֵׁי הָאֲבוֹת לְכָל הָעָם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם אֶל עֶזְרָא הַסֹּפֵר וּלְהַסְכִּיל אֶל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה מִשְׁמַע שְׁעָשׂוּ שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים עַל ר"ה וְקָרִי לֹה שְׁנִי לְמַלְתָּה וּכְתִיב נָמִי (שֵׁס ט) בְּיוֹם עֶשְׂרִים וְאַרְבַּעַה לַחֹלֶשׁ נֶאֱסָפוּ כָּל יִשְׂרָאֵל בְּצֹמֹם וּבְשָׂקִים וְגו' מִשְׁמַע לְפִי שָׂאז הִיא מוֹנָחִי סְכוּת נֶאֱסָפוּ וְאִי לֹאוּ דַּעֲבֵרוּהוּ וְעָשׂוּ סְכוּת בְּט"ו בּוֹ א"כ י"ד זִיִּקְחָא וְח' דְּסְכוּת דְּרִי כ"ב וַיּוֹם כ"ג מוֹנָחִי סְכוּת וְאִין לומר דַּשְׁבָּקִיה לְתַעֲנִיתִיהוּ מִשּׁוּם מִקְרַת י"ט וּמִשּׁוּם כֶּךָ הַמַּתִּינוּ עַד כ"ד בּוֹ דִּמְאֹז לֹא הָיוּ נוֹהֲגִין בּוֹ וְעוֹד שְׁהָרִי דְּבַר שְׁבַעַבּוֹר הִיא אֶלֹא ש"מ דַּעֲבֵרוּהָ לְאַלוּל: וְאֵל יִתְקַלְקְלוּ בְּלֵהוּ מוֹעֲדוֹת. לְמַאן דְּאָמַר לְקַמֵּן (ראש השנה דף כ.) שְׁמַעְבֵּרִין מִשּׁוּם יִרְחֵא יוֹחָא דְשִׁנְיָא חֲכוּלָהּ אֲבָל לְמַאן דְּאָמַר מִשּׁוּם מַתִּיא קַשִׁיא דְּלִיבָא קַלְקוּל אֶלֹא מִיוּה"כ לְחוּדִיהּ וְעוֹד בִּין דְּיָדְעִי קְבִיעוּת אֶלּוּל אִמְרִי תִתְקַלְקַל ר"ה הֵא יָדְעִי דַּתְקַחַה מִפְּנֵי אֲד"ו וְנִרְחָה דְּלֹאוּ מִשּׁוּם אֲד"ו קֵאמַר הֵא אֲרַטְרִיךְ מַעֲבֵרִין לֹה אֶלֹא מִשּׁוּם דְּזַמְנִין דְּלֹא רָאוּ עָדִים הַלְבֵּנָה בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים וְאִין מְקַדְשִׁין עַד יוֹם ל"א מִשּׁוּם דְּמַצְנָה לְקַדֵּשׁ ע"פ דְּרָאִיָּה וּפְרִיךְ הֵא מְקַלְקַל ר"ה שְׁעָשׂוּ שְׁנֵי יָמִים מִסַּפֵּךְ וּמַשְׁנֵי מוֹטָב תִּתְקַלְקַל ר"ה וְאֵל יִתְקַלְקְלוּ כָּל הַמוֹעֲדוֹת יוּה"כ וְסְכוּת וְשִׁמְנֵי עֲצֵרַת אִם יַעֲשׂוּ ע"פ אִיוֹם הָעָדִים לֹא עַל פִּי דְּרָאִיָּה: מַתְנֵי' דְּלֹא כְּר'. וּא"ת וּלְתַנָּא דִּין בִּין דְּלֹא נִפְקִי עַל אֲדַר הַשְּׁנִי הֵיאךְ יָדְעוּ שְׁנַתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה בְּשִׁלְמָא אִם עֲבֵרוּהָ קֳדָם אֲדַר וְכוּלִין לְהוֹדִיעַם ע"י שְׁלוּחֵי אֲדַר אֲבָל אִם עֲבֵרוּהָ אַחֵר כֶּךָ הִכִּי יָדְעִי דְּהֵא מַעֲבֵרִין הַשָּׁנָה כָּל אֲדַר וּלְכָל הַפְּחוּת עַד פּוּרִים וַי"ל בִּין דְּשְׁלוּחִים יוֹצֵאִין עַל נִסָּן מִמִּילָא יָדְעִי כְּשִׁינַיַע ר"ח וְאִין שְׁלוּחִין יוֹצֵאִין א"כ הַשָּׁנָה מַעֲבֵרַת: דְּמַר סָבַר כָּל הַמַּצּוֹת הַנוֹהֲגוֹת בְּרֵאשׁוֹן נוֹהֲגוֹת בְּשַׁנִּי וּמַר סָבַר אִין נוֹהֲגוֹת. וְטַעֲמִיהוּ מִפְּרָשׁ מְקַרְאִי בַּפ"ק דְּמַגִּלָּה (דף ו: וְשֵׁס) וּבְרִיב סְפָרִים הִגְרָסָא אִיפְכָא דְּמַר סָבַר כָּל הַמַּצּוֹת הַנוֹהֲגוֹת בְּשַׁנִּי נוֹהֲגוֹת בְּרֵאשׁוֹן וּמַר סָבַר אִין נוֹהֲגוֹת כּו' וּבַפ"ק דְּמַגִּלָּה (שֵׁס) כְּתִיב בּוֹ כָּכָל הַסְּפָרִים גַּבִּי בְּלוּנְתָא דְּרַבְּנָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסִי וְרַבְּזִיג' וַיֵּשׁ לְיֵשֵׁב שְׁתֵּי הַגְּרָסוֹת: אֲדַר הַסְּמוּךְ לְנִיסָן לְעוֹלָם חֶסֶר. תַּמָּה א"כ אִמְרִי יוֹצֵאִין עַל נִסָּן מִפְּנֵי הַפְּסָח וּמִיָּהוּ לְבַסּוּף מִסְקִינוּ תּוֹיבְתָא וְאֵף עַל פִּי כּוֹן אֲנוּ נוֹהֲגִין כּוֹן דְּשִׁמָּא בְּיַמִּיהֶן שְׁהָיוּ מְקַדְּשִׁים עַל פִּי דְּרָאִיָּה מִסְקִינוּ דְּזַמְנִין מְלֹא זַמְנִין חֶסֶר אֲבָל

לְדִידֵין טוֹב לְמַלְאוּת דְּרֵאשׁוֹן דְּהוּא חֲדָשׁ הַעֲבּוֹר שְׁנַתְסוּף עַל הַשָּׁנָה אֵף עַל גַּב דְּאִמְרִינוּ דְּשָׁנָה מִתַּעֲבֵרַת כְּסוּפָה וּבִירוּשְׁלָמִי דְּמַגִּלָּה אִיפְכָא בְּלוּנְתָא דְּקִאֲמְרִין הָתֵם עוֹקְבָא אֲשַׁכַּח תַּרְיִן אֲגִרִין בַּחֲדָא כְּתִיב וְשַׁפֵּר בְּאֶנְפוּי וּבְאֶנְפֵי חֲבָרִי מוֹסִיפִין עַל שְׁתָּא תַלְתִּין וַיִּמְיוּ וּבַחֲדָא כְּתִיב וְשַׁפֵּר בְּאֶנְפֵי וּבְאֶנְפֵי חֲבָרִי מוֹסִיפִין עַל שְׁתָּא יָרַח יוֹמִין אֲדַר הַשְּׁנִי תוֹסַפֵּת וּלְבַסּוּף דַּחוּ לֹה דְּקַסְבַּר רְצִי שְׁלֹשִׁים רְצִי יָרַח: מִשְׁמַע דְּבִימִי עֶזְרָא הִיא מְעַבֿר וְנִחְכְּמִים מְטַהֲרִין דַּעֲקֵרו כְּלִי וְנִחְכִית הֵן וְלֹא אָזְלִי בְּתַר הַמַּעֲמִיד ע"א כְּלִי וְסִמֵּךְ קִצֵּת לְדַבֵּר דְּכַתִּיב (נִחְמִיה ז':ע"ב) וַיָּגַע הַחֹלֶשׁ הַשְּׂבִיעִי וְגו' וּכְתִיב (שֵׁס ח) וַיָּבִיֹא עֶזְרָא הַכֹּהֵן אֶת הַתּוֹרָה וּכְתִיב (שֵׁס) בְּיוֹם אֶחָד לַחֹלֶשׁ הַשְּׂבִיעִי וּכְתִיב (שֵׁס) וַיִּקְרָא בּוֹ וּכְתִיב בַּה (שֵׁס) הַיּוֹם קִלְשׁ וּכְתִיב (שֵׁס) בְּיוֹם הַשְּׁנִי נֶאֱסָפוּ רָאשֵׁי הָאֲבוֹת לְכָל הָעָם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם אֶל עֶזְרָא הַסֹּפֵר וּלְהַסְכִּיל אֶל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה מִשְׁמַע שְׁעָשׂוּ שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים עַל ר"ה וְקָרִי לֹה שְׁנִי לְמַלְתָּה וּכְתִיב נָמִי (שֵׁס ט) בְּיוֹם עֶשְׂרִים וְאַרְבַּעַה לַחֹלֶשׁ נֶאֱסָפוּ כָּל יִשְׂרָאֵל בְּצֹמֹם וּבְשָׂקִים וְגו' מִשְׁמַע לְפִי שָׂאז הִיא מוֹנָחִי סְכוּת נֶאֱסָפוּ וְאִי לֹאוּ דַּעֲבֵרוּהוּ וְעָשׂוּ סְכוּת בְּט"ו בּוֹ א"כ י"ד זִיִּקְחָא וְח' דְּסְכוּת דְּרִי כ"ב וַיּוֹם כ"ג מוֹנָחִי סְכוּת וְאִין לומר דַּשְׁבָּקִיה לְתַעֲנִיתִיהוּ מִשּׁוּם מִקְרַת י"ט וּמִשּׁוּם כֶּךָ הַמַּתִּינוּ עַד כ"ד בּוֹ דִּמְאֹז לֹא הָיוּ נוֹהֲגִין בּוֹ וְעוֹד שְׁהָרִי דְּבַר שְׁבַעַבּוֹר הִיא אֶלֹא ש"מ דַּעֲבֵרוּהָ לְאַלוּל: וְאֵל יִתְקַלְקְלוּ בְּלֵהוּ מוֹעֲדוֹת. לְמַאן דְּאָמַר לְקַמֵּן (ראש השנה דף כ.) שְׁמַעְבֵּרִין מִשּׁוּם יִרְחֵא יוֹחָא דְשִׁנְיָא חֲכוּלָהּ אֲבָל לְמַאן דְּאָמַר מִשּׁוּם מַתִּיא קַשִׁיא דְּלִיבָא קַלְקוּל אֶלֹא מִיוּה"כ לְחוּדִיהּ וְעוֹד בִּין דְּיָדְעִי קְבִיעוּת אֶלּוּל אִמְרִי תִתְקַלְקַל ר"ה הֵא יָדְעִי דַּתְקַחַה מִפְּנֵי אֲד"ו וְנִרְחָה דְּלֹאוּ מִשּׁוּם אֲד"ו קֵאמַר הֵא אֲרַטְרִיךְ מַעֲבֵרִין לֹה אֶלֹא מִשּׁוּם דְּזַמְנִין דְּלֹא רָאוּ עָדִים הַלְבֵּנָה בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים וְאִין מְקַדְשִׁין עַד יוֹם ל"א מִשּׁוּם דְּמַצְנָה לְקַדֵּשׁ ע"פ דְּרָאִיָּה וּפְרִיךְ הֵא מְקַלְקַל ר"ה שְׁעָשׂוּ שְׁנֵי יָמִים מִסַּפֵּךְ וּמַשְׁנֵי מוֹטָב תִּתְקַלְקַל ר"ה וְאֵל יִתְקַלְקְלוּ כָּל הַמוֹעֲדוֹת יוּה"כ וְסְכוּת וְשִׁמְנֵי עֲצֵרַת אִם יַעֲשׂוּ ע"פ אִיוֹם הָעָדִים לֹא עַל פִּי דְּרָאִיָּה: מַתְנֵי' דְּלֹא כְּר'. וּא"ת וּלְתַנָּא דִּין בִּין דְּלֹא נִפְקִי עַל אֲדַר הַשְּׁנִי הֵיאךְ יָדְעוּ שְׁנַתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה בְּשִׁלְמָא אִם עֲבֵרוּהָ קֳדָם אֲדַר וְכוּלִין לְהוֹדִיעַם ע"י שְׁלוּחֵי אֲדַר אֲבָל אִם עֲבֵרוּהָ אַחֵר כֶּךָ הִכִּי יָדְעִי דְּהֵא מַעֲבֵרִין הַשָּׁנָה כָּל אֲדַר וּלְכָל הַפְּחוּת עַד פּוּרִים וַי"ל בִּין דְּשְׁלוּחִים יוֹצֵאִין עַל נִסָּן מִמִּילָא יָדְעִי כְּשִׁינַיַע ר"ח וְאִין שְׁלוּחִין יוֹצֵאִין א"כ הַשָּׁנָה מַעֲבֵרַת: דְּמַר סָבַר כָּל הַמַּצּוֹת הַנוֹהֲגוֹת בְּרֵאשׁוֹן נוֹהֲגוֹת בְּשַׁנִּי וּמַר סָבַר אִין נוֹהֲגוֹת. וְטַעֲמִיהוּ מִפְּרָשׁ מְקַרְאִי בַּפ"ק דְּמַגִּלָּה (דף ו: וְשֵׁס) וּבְרִיב סְפָרִים הִגְרָסָא אִיפְכָא דְּמַר סָבַר כָּל הַמַּצּוֹת הַנוֹהֲגוֹת בְּשַׁנִּי נוֹהֲגוֹת בְּרֵאשׁוֹן וּמַר סָבַר אִין נוֹהֲגוֹת כּו' וּבַפ"ק דְּמַגִּלָּה (שֵׁס) כְּתִיב בּוֹ כָּכָל הַסְּפָרִים גַּבִּי בְּלוּנְתָא דְּרַבְּנָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסִי וְרַבְּזִיג' וַיֵּשׁ לְיֵשֵׁב שְׁתֵּי הַגְּרָסוֹת: אֲדַר הַסְּמוּךְ לְנִיסָן לְעוֹלָם חֶסֶר. תַּמָּה א"כ אִמְרִי יוֹצֵאִין עַל נִסָּן מִפְּנֵי הַפְּסָח וּמִיָּהוּ לְבַסּוּף מִסְקִינוּ תּוֹיבְתָא וְאֵף עַל פִּי כּוֹן אֲנוּ נוֹהֲגִין כּוֹן דְּשִׁמָּא בְּיַמִּיהֶן שְׁהָיוּ מְקַדְּשִׁים עַל פִּי דְּרָאִיָּה מִסְקִינוּ דְּזַמְנִין מְלֹא זַמְנִין חֶסֶר אֲבָל

לְדִידֵין טוֹב לְמַלְאוּת דְּרֵאשׁוֹן דְּהוּא חֲדָשׁ הַעֲבּוֹר שְׁנַתְסוּף עַל הַשָּׁנָה אֵף עַל גַּב דְּאִמְרִינוּ דְּשָׁנָה מִתַּעֲבֵרַת כְּסוּפָה וּבִירוּשְׁלָמִי דְּמַגִּלָּה אִיפְכָא בְּלוּנְתָא דְּקִאֲמְרִין הָתֵם עוֹקְבָא אֲשַׁכַּח תַּרְיִן אֲגִרִין בַּחֲדָא כְּתִיב וְשַׁפֵּר בְּאֶנְפוּי וּבְאֶנְפֵי חֲבָרִי מוֹסִיפִין עַל שְׁתָּא תַלְתִּין וַיִּמְיוּ וּבַחֲדָא כְּתִיב וְשַׁפֵּר בְּאֶנְפֵי וּבְאֶנְפֵי חֲבָרִי מוֹסִיפִין עַל שְׁתָּא יָרַח יוֹמִין אֲדַר הַשְּׁנִי תוֹסַפֵּת וּלְבַסּוּף דַּחוּ לֹה דְּקַסְבַּר רְצִי שְׁלֹשִׁים רְצִי יָרַח: מִשְׁמַע דְּבִימִי עֶזְרָא הִיא מְעַבֿר וְנִחְכְּמִים מְטַהֲרִין דַּעֲקֵרו כְּלִי וְנִחְכִית הֵן וְלֹא אָזְלִי בְּתַר הַמַּעֲמִיד ע"א כְּלִי וְסִמֵּךְ קִצֵּת לְדַבֵּר דְּכַתִּיב (נִחְמִיה ז':ע"ב) וַיָּגַע הַחֹלֶשׁ הַשְּׂבִיעִי וְגו' וּכְתִיב (שֵׁס ח) וַיָּבִיֹא עֶזְרָא הַכֹּהֵן אֶת הַתּוֹרָה וּכְתִיב (שֵׁס) בְּיוֹם אֶחָד לַחֹלֶשׁ הַשְּׂבִיעִי וּכְתִיב (שֵׁס) וַיִּקְרָא בּוֹ וּכְתִיב בַּה (שֵׁס) הַיּוֹם קִלְשׁ וּכְתִיב (שֵׁס) בְּיוֹם הַשְּׁנִי נֶאֱסָפוּ רָאשֵׁי הָאֲבוֹת לְכָל הָעָם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם אֶל עֶזְרָא הַסֹּפֵר וּלְהַסְכִּיל אֶל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה מִשְׁמַע שְׁעָשׂוּ שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים עַל ר"ה וְקָרִי לֹה שְׁנִי לְמַלְתָּה וּכְתִיב נָמִי (שֵׁס ט) בְּיוֹם עֶשְׂרִים וְאַרְבַּעַה לַחֹלֶשׁ נֶאֱסָפוּ כָּל יִשְׂרָאֵל בְּצֹמֹם וּבְשָׂקִים וְגו' מִשְׁמַע לְפִי שָׂאז הִיא מוֹנָחִי סְכוּת נֶאֱסָפוּ וְאִי לֹאוּ דַּעֲבֵרוּהוּ וְעָשׂוּ סְכוּת בְּט"ו בּוֹ א"כ י"ד זִיִּקְחָא וְח' דְּסְכוּת דְּרִי כ"ב וַיּוֹם כ"ג מוֹנָחִי סְכוּת וְאִין לומר דַּשְׁבָּקִיה לְתַעֲנִיתִיהוּ מִשּׁוּם מִקְרַת י"ט וּמִשּׁוּם כֶּךָ הַמַּתִּינוּ עַד כ"ד בּוֹ דִּמְאֹז לֹא הָיוּ נוֹהֲגִין בּוֹ וְעוֹד שְׁהָרִי דְּבַר שְׁבַעַבּוֹר הִיא אֶלֹא ש"מ דַּעֲבֵרוּהָ לְאַלוּל: וְאֵל יִתְקַלְקְלוּ בְּלֵהוּ מוֹעֲדוֹת. לְמַאן דְּאָמַר לְקַמֵּן (ראש השנה דף כ.) שְׁמַעְבֵּרִין מִשּׁוּם יִרְחֵא יוֹחָא דְשִׁנְיָא חֲכוּלָהּ אֲבָל לְמַאן דְּאָמַר מִשּׁוּם מַתִּיא קַשִׁיא דְּלִיבָא קַלְקוּל אֶלֹא מִיוּה"כ לְחוּדִיהּ וְעוֹד בִּין דְּיָדְעִי קְבִיעוּת אֶלּוּל אִמְרִי תִתְקַלְקַל ר"ה הֵא יָדְעִי דַּתְקַחַה מִפְּנֵי אֲד"ו וְנִרְחָה דְּלֹאוּ מִשּׁוּם אֲד"ו קֵאמַר הֵא אֲרַטְרִיךְ מַעֲבֵרִין לֹה אֶלֹא מִשּׁוּם דְּזַמְנִין דְּלֹא רָאוּ עָדִים הַלְבֵּנָה בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים וְאִין מְקַדְשִׁין עַד יוֹם ל"א מִשּׁוּם דְּמַצְנָה לְקַדֵּשׁ ע"פ דְּרָאִיָּה וּפְרִיךְ הֵא מְקַלְקַל ר"ה שְׁעָשׂוּ שְׁנֵי יָמִים מִסַּפֵּךְ וּמַשְׁנֵי מוֹטָב תִּתְקַלְקַל ר"ה וְאֵל יִתְקַלְקְלוּ כָּל הַמוֹעֲדוֹת יוּה"כ וְסְכוּת וְשִׁמְנֵי עֲצֵרַת אִם יַעֲשׂוּ ע"פ אִיוֹם הָעָדִים לֹא עַל פִּי דְּרָאִיָּה: מַתְנֵי' דְּלֹא כְּר'. וּא"ת וּלְתַנָּא דִּין בִּין דְּלֹא נִפְקִי עַל אֲדַר הַשְּׁנִי הֵיאךְ יָדְעוּ שְׁנַתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה בְּשִׁלְמָא אִם עֲבֵרוּהָ קֳדָם אֲדַר וְכוּלִין לְהוֹדִיעַם ע"י שְׁלוּחֵי אֲדַר אֲבָל אִם עֲבֵרוּהָ אַחֵר כֶּךָ הִכִּי יָדְעִי דְּהֵא מַעֲבֵרִין הַשָּׁנָה כָּל אֲדַר וּלְכָל הַפְּחוּת עַד פּוּרִים וַי"ל בִּין דְּשְׁלוּחִים יוֹצֵאִין עַל נִסָּן מִמִּילָא יָדְעִי כְּשִׁינַיַע ר"ח וְאִין שְׁלוּחִין יוֹצֵאִין א"כ הַשָּׁנָה מַעֲבֵרַת: דְּמַר סָבַר כָּל הַמַּצּוֹת הַנוֹהֲגוֹת בְּרֵאשׁוֹן נוֹהֲגוֹת בְּשַׁנִּי וּמַר סָבַר אִין נוֹהֲגוֹת. וְטַעֲמִיהוּ מִפְּרָשׁ מְקַרְאִי בַּפ"ק דְּמַגִּלָּה (דף ו: וְשֵׁס) וּבְרִיב סְפָרִים הִגְרָסָא אִיפְכָא דְּמַר סָבַר כָּל הַמַּצּוֹת הַנוֹהֲגוֹת בְּשַׁנִּי נוֹהֲגוֹת בְּרֵאשׁוֹן וּמַר סָבַר אִין נוֹהֲגוֹת כּו' וּבַפ"ק דְּמַגִּלָּה (שֵׁס) כְּתִיב בּוֹ כָּכָל הַסְּפָרִים גַּבִּי בְּלוּנְתָא דְּרַבְּנָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסִי וְרַבְּזִיג' וַיֵּשׁ לְיֵשֵׁב שְׁתֵּי הַגְּרָסוֹת: אֲדַר הַסְּמוּךְ לְנִיסָן לְעוֹלָם חֶסֶר. תַּמָּה א"כ אִמְרִי יוֹצֵאִין עַל נִסָּן מִפְּנֵי הַפְּסָח וּמִיָּהוּ לְבַסּוּף מִסְקִינוּ תּוֹיבְתָא וְאֵף עַל פִּי כּוֹן אֲנוּ נוֹהֲגִין כּוֹן דְּשִׁמָּא בְּיַמִּיהֶן שְׁהָיוּ מְקַדְּשִׁים עַל פִּי דְּרָאִיָּה מִסְקִינוּ דְּזַמְנִין מְלֹא זַמְנִין חֶסֶר אֲבָל

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

וְכוּכִית טְהוֹרִין שְׁנִקְבוּ וְהִטּוּלוּ לְתוֹכָן אֲבַר יְהוּדָה בֶּן שְׁמוּעַ מְטַמְּאֵן טַמְאָת כְּלִי מִתְּכוֹת דְּאוֹרְיִיתָא אִם נָגַע בָּהֶן טַמְאָה דְּהַכּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַמַּעֲמִיד וְנִחְכְּמִים מְטַהֲרִים מְטַמְּאֵת כְּלִי מִתְּכוֹת דְּאוֹרְיִיתָא אֶלֹא מִשּׁוּם טַמְאָת כְּלִי וְכוּכִית דְּרַבְּנָן שְׂאִין כְּלִי מִתְּכוֹת טַמְאִין דְּאוֹרְיִיתָא אֶלֹא הַמְנַוִּין בְּפִרְשָׁה (בַּמְדָּבָר לֹא) הִזָּב וְהַפְסָף וְהַנְחָשֶׁת וְהַחֲזַל וְגו': תַּנְחִי הִיא אִי בְּטָלָה מְגֻלַּת תַּעֲנִית: הֵא אֲרַטְרִיךְ אִי מִשּׁוּם יִרְקָא אִי מִשּׁוּם מַתִּיא כְּדַלְקָמֵן (ראש השנה דף כ.). וְהֵא הַמְקַלְקַל ר"ה דְּמַתְּא שְׁלֹא עֲשֵׂאוּהָ בְּנִי הַגּוֹלָה כְּהֻלָּה אִם מַעֲבֵרִין אֶלּוּל: זִינְקָא נָמִי דְּלַהֲכִי חֲשׁוּ רַבְּנָן דְּלֹא לִינְקַלְקְלוּ שְׂאָר מוֹעֲדוֹת וְהַתִּירוּ שְׂיָהָא ר"ה מְקַלְקַל לְגוֹלָה: וְאֵלוּ אִם נִתַּעֲבְּרָה הַשָּׁנָה לְאַחַר שְׁנִכְנָם אֲדַר דְּרֵאשׁוֹן וְהִלְכוּ הַשְּׁלוּחִים וְשָׁבוּ ב"ד וַיַּעֲבֵרוּהָ לַעֲשׂוֹת אֲדַר הַשְּׁנִי אַחֵר זֶה: נוֹהֲגוֹת בְּרֵאשׁוֹן וַיִּצְאוּ וְזִי חוּבְתָן בְּפוּרִים שְׁעָשׂוּ בְּרֵאשׁוֹן: כַּמָּה עֲבוּר הַשָּׁנָה יָמִי אֲדַר דְּרֵאשׁוֹ

מסורת הש"ס
 א ספרא אמור פרק י ה
ב תוספתא ערכין; שבת פא:: סוכה נד:: לעיל וו; ערכין ט:
תורה אור השלם
החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה [שמות יב, ב]   החדש הזה, אולי נאמרו הדברים בראש־חודש ניסן, כדברי המדרש123מכילתא; ראש השנה כ ע"א; תנחומא, פרשת בא, ו (המ')... מכל מקום משתמעת מכאן ההנחה שכבר היו מונים לפי חודשי הירח. [פרושי רד"צ הופמן על שמות יבוב, א]

אֵלָא אי אַמֶּרְתָּ לַעוֹלָם חֲסֵר ואי נמי לֹא אַתָּה עַדִּים מַקְדִּישִׁין לַיהוָה אֵלָאנָא לְמַה לָּהּ? מאי טיביתא? (עבדינן). שְׁמַעְבֵּרִים אֵלָנָל דְּמוּטָב שְׁלֹא יַעֲבֵרוּ בְּדֵי שְׁלֹא יְהֵא תְּרֵי יוֹמִין מִסִּפְקָ: בִּין מִלְּפִנֶּיָּה בִּין מִלְּאַחֲרֶיהָ. רַבִּינוּ תָּם לֹא גָרַם מִלְּפִנֶּיָּה דְּאִם קָל רָאשׁ הֲשֵׁנָה וְסִכּוּת מִלְּפִנֶּיָּה תַּפּוּךְ לֹה מִשּׁוּם מַחְנֵא דְּמַקְלַע יוֹם הַכַּפּוּרִים בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת: שְׁלַח לַיהוָה ר' יְהוֹנָדָה נְשִׂיאָה לְרַבִּי אֲמִי. אִין זֶה רַבִּי יְהוֹנָדָה נְשִׂיאָה שְׁהַתִּיר הַשֶּׁמֶן בְּפֶרֶק אִין מַעֲמִידִין (ע"ז דף לו. וְשֵׁס) שְׁהֵה בִימֵי רַב וְשִׁמּוּאֵל דִּהְיָאָר בְּנוֹ שֶׁל ר"ג בֶּן רַבִּי יְהוֹנָדָה הִנְשִׂיא וְהֵאז דִּהְכָא תִלְמִידוֹ שֶׁל ר' יוֹחָנָן דְּהֵינָה בֶּנְי דְּרַב וְשִׁמּוּאֵל: הָא בְּנִיטָן וּבִמְשָׁרִי. פִּי בִקּוּנְגָרָם שְׁהַמְעֵלוּת תִּלְוִיין דְּצֹו מַקְדִּישִׁין לַעֲדָךְ בִּשְׁאָר יִרְחִי לֹא וי"מ אִיפְכָא: וְאִם הֵיתָה שָׁנָה מַעֲבֶרֶת חֲמִשָּׁה. בְּעֶרְכִּין (דף ט:) פְּרִיךְ וְהֵא אִיפְכָא יוֹמָא דְּתִלְתִּין שָׁנִין מִשּׁוּם דְּכָל שָׁנָה עוֹדֶפֶת אַרְבַּעַה יָמִים שְׁמוּנָה שְׁעוֹת תַּתְע"ו חֲלָקִים וְאוֹתָן חֲלָקִים מַצְטַרְפִּין לְיוֹם שְׁלֵם לְסוּף שְׁלָשִׁים שָׁנָה וּמִשְׁנֵי מִשּׁוּם דְּלִיתָה בְּכָל שָׁנָה לֹא חֲסִישׁ:

אֵלָא בְּשַׁבְּלִנּוּ: אִינִי וְכִי מַעֲבְרִין חֲדָשׁ לַעֲדָךְ: בְּשֵׁם שְׁמַעְבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה לַעֲדָךְ מִפְּנֵי הָאֲבִיב וְהַתְּחֻפָּה וּפְרוּת הָאֵילָן בְּדִאיִתָא בְּפֶרֶק קמא דְּסִנְהֶדרִין (דף יא:): בְּזָה רָחֵא וְקֹדֶשׁ בִּין שְׁתַּרְחֵא קֹדֶשׁ בּוֹ בְּיוֹם: לַעֲבָרֵי לַעֲשׂוֹת אֶת הַחֶסֶר מִלֹּא לַעֲדָךְ מִמֶּר: לְקֹדֶשׁוֹ בְּיוֹם שְׁלָשִׁים וְהִלְבְּנָה לֹא נִרְאִית וְאִם יִמְתִּינוּ עַד יוֹם מָחָר וְהֵא שַׁבָּת וויה"כ סְמוּכִין אִין מַקְדִּישִׁין לַעֲדָךְ: ויה"כ וְכּוֹל בְּשֵׁם שְׁמַעְבְּרִין לַעֲדָךְ בְּךָ מַקְדִּישִׁין לַעֲדָךְ ת"ל בְּזָה רָחֵא וְקֹדֶשׁ רָחֵא תַחֲלֵה וְאח"כ קֹדֶשׁ אֲבָל בְּשִׁאתָה מַעֲבָרֵי רָחֵא וְקֹדֶשׁ הוּא: מֵאִימִין עַל הַעֲדִים עַל הַחֲדָשׁ שְׁנִרְחֵא בְּזַמְנוֹ בְּיוֹם שְׁלָשִׁים שְׁיַחֲרִישׁוּ בְּשִׁבְלִי לַעֲבָרֵי: וְאִין מֵאִימִין בְּיוֹם שְׁלָשִׁים עַל הַעֲדִים שְׁלֹא רְחִיבוּ וְאֵנן צְרִיכִין לְקֹדֶשׁ הַיּוֹם בְּדֵי לְהַפְרִיד שַׁבָּת מִיּוֹם הַכַּפּוּרִים שְׁאִימְרוּ רְחִינוּ וְיַעֲרִידוּ שְׁקָר: הִיָּה מְלַמְּדֵנוּ מֵאִימִין כּוֹי אִם אָנוּ צְרִיכִין לַעֲשׂוֹתוֹ חֲסֵר: בְּנִיטָן וְתַשְׁרִי שְׁהַמְעֵלוּת תִּלְוִיין בְּזָה מַקְדִּישִׁין לַעֲדָךְ: בִּשְׁאָר יִרְחִי לֹא וְאִם תֵּאמַר מַה עֲדָךְ לָנוּ בִּשְׁאָר חֲדָשִׁים לְחֶסֶר וְלַעֲבָר בְּגוֹן אוֹתָהּ שְׁשִׁינוּ בְּמַסְכַּת עֶרְכִּין (דף ח:) אִין פּוֹחֲתִין מֵאַרְבַּעַה חֲדָשִׁים הַמַּעֲבְרִין בְּשָׁנָה וְלֹא נִרְחֵא לַעֲבָר יוֹתֵר עַל שְׁמוּנָה וְהָתָם מַפְרָשִׁין הַטּוֹעַם וְאִם עֲבָרֵי שְׁמוּנָה וְכָהּ לֹא נִרְאִית בְּיוֹם שְׁלָשִׁים גִּמְצָא שְׁאָנוּ צְרִיכִין לֵאמֹר עֲלִיָּה לִומר רְחִינוּ בְּשִׁבְלִי לַקֹּדֶשׁ: הָא דְּתַנִּי רַבֵּה שְׁאִין מַעֲבְרִין וְלֹא מַקְדִּישִׁין לַעֲדָךְ: אַחֲרִים הִיא דִּאֲמַרִי לַעוֹלָם כָּל חֲדָדִשִׁים אֶחָד מִלֹּא וְאֶחָד חֲסֵר כְּסָדָר מוֹלָד הִלְבְּנָה שְׁמַתְחַדָּשֶׁת לַעוֹלָם בְּסוּף כ"ט יָמִים וּמְחַצָּה שְׁזֹו חֲמִשִּׁים וְתַשְׁעָה לְשַׁנִּי חֲדָשִׁים: אַרְבַּעַה יָמִים אִם נִקְבַּע עֲבָשׁוּ בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת: וְהֵא לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּחִמִּישִׁי בְּשַׁבָּת שְׁזֵה חֲשָׁבֹון שְׁנִים עֶשֶׂר חֲדָשׁ אֶחָד מִלֹּא וְאֶחָד חֲסֵר עוֹלָה לַשַּׁנ"ד יָמִים וְהַשְּׁלֵשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים כָּלָם שְׁבוּעִים גִּמְצָא נִדְחָה לְהֵלן אַרְבַּעַה יָמִים: וְאִם הֵיתָה שָׁנָה מַעֲבֶרֶת ה' שְׁמוֹסִיפִין עֲלֶיהָ חֲדָשׁ חֲסֵר שְׁדוּחָה לָהּ מִן שְׁבוּעִים שְׁלֹמִים יוֹם אֶחָד:

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

”אֵלָא אִי אַמֶּרְתָּ לַעוֹלָם חֲסֵר, אַמַּאי מַחְלִילִינוּ? מִשּׁוּם דְּמַצְוָה לְקַדֵּשׁ עַל הָרִאִיָּה. אִיפְכָא דְאָמַרִי, אַמַּר רַב נַחֲמָן, אַף אַנָּן גַּמִּי תַנִּינָא: עַל שְׁנֵי חֲדָשִׁים מַחְלִלִין אֶת הַשַּׁבָּת — עַל נִיטָן וְעַל תַּשְׁרִי. אִי אַמֶּרְתָּ בְּשִׁלְמָא לַעוֹלָם חֲסֵר — מִשּׁוּם הָכִי מַחְלִילִינוּ, דְּמַצְוָה לְקַדֵּשׁ עַל הָרִאִיָּה. אֵלָא אִי אַמֶּרְתָּ זְמַנִּין מְלֵא זְמַנִּין חֲסֵר — אַמַּאי מַחְלִילִינוּ? נַעֲבִירָה הַאיִדְנָא, וְנַקְדִּישִׁיה לְמַחֲר. אִי דְאֶקְלַע יוֹם שְׁלָשִׁים בְּשַׁבָּת — הָכִי גַמִּי. הָכָא בְּמַאי עָסְקִינוּ: דְאֶקְלַע יוֹם שְׁלָשִׁים וְאֶחָד בְּשַׁבָּת, דְּמַצְוָה לְקַדֵּשׁ עַל הָרִאִיָּה. מַתִּיב רַב כְּהֵנָא: בְּשִׁהַמְקַדֵּשׁ קִיָּים מַחְלִלִין אַף עַל כּוּלָן, מִפְּנֵי תַקֻּנַּת הַקֶּרְבָּן. מְדַכּוּלְהוּ לֹאוּ מִשּׁוּם דְּמַצְוָה לְקַדֵּשׁ עַל הָרִאִיָּה — נִיטָן וְתַשְׁרִי גַמִּי לֹאוּ מִשּׁוּם דְּמַצְוָה לְקַדֵּשׁ עַל הָרִאִיָּה. אִי אַמֶּרְתָּ בְּשִׁלְמָא זְמַנִּין מְלֵא זְמַנִּין חֲסֵר, מִשּׁוּם הָכִי מַחְלִילִינוּ. אֵלָא אִי אַמֶּרְתָּ לַעוֹלָם חֲסֵר, אַמַּאי מַחְלִילִינוּ? תִּיּוּבַתָא. כִּי אֶתָּא עוּלָא, אָמַר: עֲבָרוּה לְאַלוּל. אָמַר עוּלָא: יְדַעִי חֲבָרִין בְּכָלֵאִי מַאי טִיבּוּתָא עֲבָדִינוּ בְּהַדִּיָּהוּ! מַאי טִיבּוּתָא? עוּלָא אָמַר: מִשּׁוּם יִרְקָיָא. רַבִּי אַחָא בַר חֲנִינָא אָמַר: מִשּׁוּם מַתִּיָּא. מַאי בִינִיָּיהוּ? אִיפְכָא בִינִיָּיהוּ: יוֹם הַכַּפּוּרִים שְׁחָל לְהִיּוֹת אַחֲר הַשַּׁבָּת. מֵאֵן דְאָמַר מִשּׁוּם מַתִּיָּא — מַעֲבְרִינוּ. וּמֵאֵן דְאָמַר מִשּׁוּם יִרְקָיָא, לְאִימַת קָא בְּעִי לְהוּ — לְאוּרְתָא, לְאוּרְתָא טָרַח וּמִיָּיתִי. וְלִמָּאן דְאָמַר מִשּׁוּם יִרְקָיָא, לַעֲבִירָה מִשּׁוּם מַתִּיָּא! אֵלָא: אִיפְכָא בִינִיָּיהוּ יוֹם טוֹב הַסְמוּדָה לַשַּׁבָּת בִּין מְלִפְנֵיָּה בִין מְלֵאחֲרֶיהָ. מֵאֵן דְאָמַר מִשּׁוּם יִרְקָיָא — מַעֲבְרִינוּ, וּמֵאֵן דְאָמַר מִשּׁוּם מַתִּיָּא — אֶפְשָׁר בְּעַמֻּמִּי. וְלִמָּאן דְאָמַר מִשּׁוּם מַתִּיָּא, לַעֲבִירָה מִשּׁוּם יִרְקָיָא! אֶפְשָׁר בְּחַמֻּמִּי. אִי הָכִי: מַאי שָׁנָא לְדִידֹן, אֶפְּּילוּ לְדִידְהוּ גַמִּי! לְדִידֹן חֲבִיל לֹן עֲלָמָא, לְדִידְהוּ לֹא חֲבִיל לְהוּ עֲלָמָא. ^[כ"ה]אִינִי?!

האי

תָּם לֹא גָרַם מִלְּפִנֶּיָּה בִּין מִלְּאַחֲרֶיהָ. רַבִּינוּ תָּם לֹא גָרַם מִלְּפִנֶּיָּה דְּאִם קָל רָאשׁ הֲשֵׁנָה וְסִכּוּת מִלְּפִנֶּיָּה תַּפּוּךְ לֹה מִשּׁוּם מַחְנֵא דְּמַקְלַע יוֹם הַכַּפּוּרִים בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת: שְׁלַח לַיהוָה ר' יְהוֹנָדָה נְשִׂיאָה לְרַבִּי אֲמִי. אִין זֶה רַבִּי יְהוֹנָדָה נְשִׂיאָה שְׁהַתִּיר הַשֶּׁמֶן בְּפֶרֶק אִין מַעֲמִידִין (ע"ז דף לו. וְשֵׁס) שְׁהֵה בִימֵי רַב וְשִׁמּוּאֵל דִּהְיָאָר בְּנוֹ שֶׁל ר"ג בֶּן רַבִּי יְהוֹנָדָה הִנְשִׂיא וְהֵאז דִּהְכָא תִלְמִידוֹ שֶׁל ר' יוֹחָנָן דְּהֵינָה בֶּנְי דְּרַב וְשִׁמּוּאֵל: הָא בְּנִיטָן וּבִמְשָׁרִי. פִּי בִקּוּנְגָרָם שְׁהַמְעֵלוּת תִּלְוִיין דְּצֹו מַקְדִּישִׁין לַעֲדָךְ בִּשְׁאָר יִרְחִי לֹא וי"מ אִיפְכָא: וְאִם הֵיתָה שָׁנָה מַעֲבֶרֶת חֲמִשָּׁה. בְּעֶרְכִּין (דף ט:) פְּרִיךְ וְהֵא אִיפְכָא יוֹמָא דְּתִלְתִּין שָׁנִין מִשּׁוּם דְּכָל שָׁנָה עוֹדֶפֶת אַרְבַּעַה יָמִים שְׁמוּנָה שְׁעוֹת תַּתְע"ו חֲלָקִים וְאוֹתָן חֲלָקִים מַצְטַרְפִּין לְיוֹם שְׁלֵם לְסוּף שְׁלָשִׁים שָׁנָה וּמִשְׁנֵי מִשּׁוּם דְּלִיתָה בְּכָל שָׁנָה לֹא חֲסִישׁ:

ב.

עין משפט נר מצוה	
א מיי' פא' מהל' קידוש החודש הל' א:	
ב מיי' פג' מהל' קידוש החודש הל' טו:	
ג מיי' פג' מהל' קידוש החודש הל' טז:	
ד מיי' פג' מהל' קידוש החודש הל' יז:	
ה מיי' פג' מהל' קידוש החודש הל' יח:	
ו מיי' פג' מהל' קידוש החודש הל' טו:	
ז מיי' פג' מהל' קידוש החודש הל' טז:	
ח מיי' פג' מהל' קידוש החודש הל' יז:	
ט מיי' פג' מהל' קידוש החודש הל' יח:	

צריך שִׁיהא לִילָה יוֹם מן הַקָּדָשׁ כּו'. הא דמאמינן על העדים על החגש שלא נראה בזמנו לומר ראינו אע"פ שלא ראו הני מלי פשיים שלשים לילה יום מן הקדש: חצית לילה אבא ביניה. פי' בקונטרס שראה ביסודו של רבי סעדיה שהלכנה לעולם לפני חדושה בקרן מזרחית דרומית ולאחר חדושה בקרן מערבית דרומית וכשהיא במזרח נראית לבני מזרח ולא לבני מערב וכשהיא במערב נראית לבני מערב ולא לבני מזרח ולכן הלכנה הישנה לבני צבל שבמזרח אינה מתבססה אלא שש שעות ולבני ארץ ישראל הרחוקים מתבססה י"ח שעות והחדשה אינה מתבססה לבני ארץ ישראל שבמערב פי אס שש שעות ולבני צבל הרחוקים מתבססה י"ח שעות ולמאן דיליף מיום הפפורים היום הולך אחר תחלת הלילה ואם נראתה הישנה בתחלת הלילה שוב אין מקדשין החגש ביום ולמאן דיליף מפסח לא חישינן אלא שלא תראה מחצות הלילה ואילך ולפי שיטת הקונטרס משמע דלא חישינן כלל בבני צבל אלא בבני ארץ ישראל דאע"ג דחזו בני צבל הישנה בלילה מקדשין בני א"י את החגש למחרתו ביום ולא חישינן ובני צבל מונין יום הפפורים וכל המועדות מאותו היום שראו בני א"י הקדשה אע"פ שהם ראו הישנה בלילה וזהו תמה ממאי דקרא קפד אבני א"י ולא קפד אבני צבל ועוד משהלכנה מתחלת להתחסר לעולם לא תראה עוד בתחלת הלילה עד שתתחדש שכן סדקה בתחלת לכתה יוצאה מביום ונראית בתחלת הלילה מעט ושוקעת ובלילה שלאחריו שזיה מעט יותר לשקע

ומוספת צבל לילה עד שתתמלא ואז יוצאה בתחלת הלילה חורחת כל הלילה עד היום ושוקעת לאור הבקר ואח"כ מתחלת להתחסר ומאז שזיה לצאת תחלת כל הלילה ומוספת צבל לילה לשהות מלצאת יותר ויותר עד סוף החגש וכל מה שהיא מחסרת מן הלילה היא משלמת מן היום בין בתחלת החגש בין בסופו ויותר היה נראה לפרש דמירי הבא לעינן המוול דצריך שיהא לילה יום מן הקדש שיהיה המוול מבערב של עשרים ותשעה בארז שיהא יום שלשים ויליו הכל מן המוול החגש אבד אין המנהג בן דלא פסלינן מוול זקן אלא פשוול אחר שמונה עשר וי"א דצריך לילה יום מן החגש פלומר צריך שיהא סדר הקדש לילה יום ולא יום ולילה דאם היה המוול ביום קדש חצות וקדשוהו ב"ד נתקדשה לילה שלפניו ואם נולד אחר חצות ולא נראית ביום אין החגש מתקדש אלא למחר ואין יום זה שלפניו מתקדש עמו והינו דאבוה דר' שמלאי ולפרוש זה לא ניחא הא דקאמר אבא ביניהו חצות לילה דליבא מאן דאמר שמשחשבה לא חיל יום טוב וראש חגש:

האי מחזי כשקרא כשנראית בזמנה ואינו מעידין הרבה אחרים יש שראוהו ונראה שעל שקר עברוהו אבל פשלא ראוהו ואמרו ראינו אין שקר נודע: ובלגא לתקוני בלא ראית עדים פי בקי אני בתולדות הלכנה והלוכה נסדר המולות: סוד העבור בקיטא טנייה ברמזים: נולד קדש חצות או לאחר חצות כך שני ביה ורמז בעלמא הוא לימר קדש חצות חלוק מנוול לאחר חצות: ידע מר מה חלוק יש: פי סלק רבי זירא שלח להו שצריך שיהא לילה יום מן החדש. וזו שאמר אבא אבוה דרבי שמלאי: מחשבין את תולדותו. נולד קודם חצות — בידוע שנגרף סמוך לשקיעת החמה. לא נולד קודם חצות — בידוע שלא נראה סמוך לשקיעת החמה. למאי נפקא מינה? אמר רב אשי: לאכחושי סהדי. אמר רבי זירא אמר רב נחמן: עשרים וארבעה שעי מפסי סהרא פדאמרינן לקמן אצטריך למ"ד מאימין על העדים על החגש שלא נראה בזמנו לקדשו ואשמעינן דאם נראית הישנה בלילה אין מאימין שהרי הפל ראו שהלילה מן החגש שעבר: וזו שאמר אבא אבוה דר' שמלאי לבני שמואל ולא ידע לפרשה מה חלוק בין נולד קדש חצות לנוול לאחר חצות אני מפרשה לכס: מחשבין את מוול הלכנה: נולד קדש חצות היום בידוע שנקרא היום קדש שתשקע החמה שאין הלכנה מתבססה מבני א"י שהם במערב אלא שש שעות אחר חדושה מתוך קטנה שהלכנה לעולם בשש שעות לאחר חדושה בקרן מערבית דרומית ונראית להם: נולד אחר חצות בידוע שלא

יראה היום שהיא קטנה כל שש שעות ונעלמת משני כל: למאי נפקא מנה למחשב הרי על פי עדים אנו מקדשין: לאכחושי סהדי אס נולד אחר חצות ואמרו ראינו הקדשה לפני שקיעת החמה כפי לקדשו היום עדי שקר הם: כ"ד שעי מפסי סיהרא סמוך לחדושה מלפניו ומאחריו היא מתבססה מן העין מתוך קטנה שש שעות לפני חדושה ושש שעות לאחר חדושה נעלמת מפל אדס קדס לכן ולאחר מבאן שמים עשרה שעות שהיא במזרח נראית לבני מזרח ולא לבני מערב מתוך קטנה וכשהיא במערב נראית לבני מערב ולא לבני מזרח והיא לעולם לפני חדושה בקרן מזרחית דרומית ולאחר חדושה בקרן מערבית דרומית כך ראיתי ביסודו של רבי סעדיה ז"ל הלכך פשהישנה מתבססה במזרח אין הקדשה נראית לבני מזרח עד כ"ד שעות וכשמתבססה מבני מערב אין הקדשה נראית להן עד כ"ד שעות: לגידן לצבל דקוימין במזרח: מפסויא שית מעתיקא ולא יותר מה טעם מפני שהלכנה הישנה שלפני חדושה בקרן דרומית מזרחית וראוין אותה בני צבל הסמוכים למזרח ונעלמת מהן מבאן ואילך מתוך קטנה ולסוף שש שעות של חדושה היא עומדת

בקרן דרומית מערבית וראוין אותה בני א"י הסמוכין למערב ולא בני צבל וכן כל י"ב שעות שאחר שש שעות הראשונות הרי שמתבססה הקדשה מבני צבל י"ח שעות ולאחר י"ח שעות כבר גדולה היא ונראית צכל מקום: לגידהו שית מחמתא כמו שפרשתי שלבסוף שש נראית לבני מערב: ותמיסר מעתיקא כמו שפרשתי שהישנה בסוף תכליתה לעולם במזרח וכל שמונה עשרה שעות של ישנה מתוך קטנה לא נראית במערב אבל קדס לכן גדולה היתה ונראית למרחוק: לאכחושי סהדי אס יאמרו ראינו הישנה והקדשה בתוך עשרים וארבע שעות שקר העידו: עד ערב תשבתו למדנו שהיום הולך אחר הלילה לעינן המועדות: עד יום האחד ועשרים בערב למדנו יציאת המועד בערב הרי שהלך היום אחר הלילה: חצות לילה אבא ביניהו מאן דיליף מיום הפפורים הולך אחר תחלת הלילה דכתיב מערב עד ערב ולגידה אס נראית הישנה אפילו בתחלת ליל שלשים שוב אין החגש מתקדש ביום שלשים ולמאן דיליף ממצות אין היום הולך אחר תחלת הלילה שהרי מחצות לילה הראשון של פסח עד יום האחד ועשרים אכילת מצה רשות ובלבד שלא יאכל חמץ פדאמרינן בשלחי ערבי פסחים (פסחים דף קכ:׀) וחצות לילה ראשון חלוק מהם ונמשך עם הפסח הששחט בארבעה עשר שהמנהג נאכלת עמו חובה ולגידה אפלו נראית הישנה בתחלת הלילה מאימין למחר על העדים לומר ראינוהו אס צריכין אנו לקדשו ביום שלשים להרחיק יום הפפורים משבת: כל ספיקא לוקמה שזינן אין אנו צריכין להקדים פסח או סכות בי"ד ליום שלשים של ארז ושל חלול מחמת דפך שמא קדשו בית דין את החגש ביום עשרים ותשעה אבד צריכין אנו לעשות יום טוב שני ביום ט"ז מספק שמא עברו ב"ד את הארז וקבעו ניסן ביום שלשים ואחד וכן בלילול: למימרא דחמיסר ושיסר כו' בניחויא פלומר אשמעינן רב נחמן הכי: דלמא חסרו לאב ונמצא יום עשרים ותשעה בלילול שלנו שעברנו את אב היה יום שלשים שלכן וקבעו בו ראש השנה וכן לעינן ניסן דלמא חסרו לשבט:

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

מסורת הש"ס
א אוצר מדרשים סוד העבור ב
גליון הש"ס
גמ' לאכחוש סהדי. עיין לקמן כד ע"ב תד"ה ראינוהו:
תורה אור השלם
בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחדש בערב [שמות יב, יח]   שבת שבתון הוא לכס ועניותם את־נפשתיכם בתשעה לחדש בערב מערב עד־ערב תשבתו שבתכם [ויקרא כג, לב]

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

כא.

עין משפט נר מצוה

א	מיי' פל' מהל' קידוש החודש
הל' יב:	

ב	מיי' פד' מהל' קידוש החודש
הל' ב:	

אחד עשר ה'ה לבני צב'ל ועשירי לבני ארץ ישראל דעברוה' לאלול ומתוך התחום ב'א דהא יוה"כ ה'ה א"נ ביוה"כ ש'ל בני צב'ל ב'א סמוך לחשכה והוא ה'ה ע'ר ב יוה"כ לבני א"י ואמרו לו אס'יד לן בלומר ונאסור לאלל גם עתה דיוה"כ הוא אמר להם לא שמעתי מפי ב"ד מקדש גיצא ביום ל' ש'ל אלול סמוך לחשכה שלא ה'ה שהות ביום לבא ולקבל עדותו וידע שלא יקדשוהו עד למחר ביום ל"א אכל לא המתינו עד למחר ששמע שנקדשוהו ואין מעידין עד ששמע מב"ד מקדש גדלקמן (ע"ב) אע"פ שידוע שלמחר יקדשוהו וא"ת ויהיאל ויחסם לאלל ונש כאן נזאי אסור ברת דאורייתא וי"ל התנן לקמן בפרק שני (ראש השנה דף כה. נשס) אשר תקראו אתם מקראי קדש בין בזמן ש'ל שלא בזמן ואמרין בגמ' אתם אפי' שונגים אתם אפי' מזיזים ואפי' מטעין והא דאמרין בפרק גיד השנה (חלון דף קא: נשס) גבי שנג ביוה"כ פטור גדורה הנה ויוה"כ דהיא ש'תא שבתא הנה ולא אמרין אתם אפילו מזיזין אתם הקבע להם החגש בזמנו ומפני הגזרה לא עשו יוה"כ בעשירי ונשארוהו ביום השבת שלא ישתפח ואין יוה"כ אלא בעשרה בתשרי אכל הכא להם ה'ה עשירי ולא דמי נמי להוא דפ"ק דסנהדרין (דף יב: נשס) שבקש חזקיה רחמים על עצמו דכתיב כי אכלו הפסח בלא כפתוב וגו' ומפרש שעברו השנה ביום ל' ש'ל אחר ואסור הואיל וקראו לקדעו ניסן ולא אמרין

אתם אפי' שונגים כו' משום דלא ש'ד אלא בגון יום ל' או יום ל"א בפקודעין ב'אחד מהן ר"ח לחסרו או לעברו שלא כדיון או על פי עדות שקר: כי חזית דמשכה תקופת טבת עד שתסר בניסן. שתקופת ניסן נופלת ביום ט"ו ונקומא לן (סנהדרין דף יג.) יום תקופה מתחיל נמצאת תקופת טבת מושבת עד שיתסר ולא שיתסר בכלל עברה להיא ש'תא משום דכתיב שמור את חגש האביב אביב ש'ל תקופה ש'תא בחגש ניסן ומיום י"ד ואלול. ישנה היא ואלו היתה תקופת ניסן נופלת ביום ט"ו לא היינו צריכין לעבר השנה אלא נעבר אחר ונקחה ניסן יום אחד ותפל התקופה ב"ד כ' פ' בקינטרם (והתם בסנהדרין (דף יג:) בתקופת תשרי אורי דפליגי התם אי בעינן בלא אסיף בתקופה חדשה או מקצתו) ושמעתין דהכא אחיא ב'אחרים דאמרין התם אחרים בתקופת ניסן (הונו) קומי ומית דרשה דהכא וקשיא לפרוש הקונט' דב'פ' היו בזקין (סנהדרין דף מא:): משמע דיום ט"ו ש'ל חגש הו' מן החגש דקאמר עד מתי מברכין על החגש נהרדעי אמרי עד י"ו לכך צריך לפרש דהכא קאמר עד דמשכה שיתסר אפילו ע"י עבור אחר א"נ דמשכה עד שיתסר וסיתסר בכלל הינו בגון דנפלה תקופת ניסן בשבסר דכי מעברת נמי לאחר הרי היא נופלת בשיתסר ואין כאן אביב כלל בחגש ניסן ואין להקשות דלעברה לאחר ולשבת דהתנן בפרק אין גפרין (ערכין ד' ח: נשס) אין פותחין מד' חגשים מעברין בשנה ולא יותר מח' ומפרש בגמ' (שם דף ט.) דלא נראה לעבר יתר על שמונה ומוקי לה בשנה מעברת אכל בפשוטה ויתר על שבעה: עברה להיא ש'תא ולא תחוש לה. תמה דתניא בפ"ק דסנהדרין (דף יא: נשס) על ג' סימנין מעברין השנה על האביב ועל פרות האילן ועל התקופה על שנים מהן מעברין על אחד אין מעברין ורש"ג"ג דאמר התם על התקופה אבשי לן על התקופה שמחין או דלמא מעברין וקומא בתקו וי"ל דהתם בתקופת תשרי אורי אכל הכא בתקופת ניסן דעלה לבדה מעברין וצריך טעם בינו דמקרא קא דרשי הכא והכא מאי ש'א:

תרי ירחי חסירי קלא אית להו דטבת חסרו ממה נפשך כסדר הלכנה לוי אקלע לבבל בחדסר בתשרי. אחד עשר ה'ה לבני צב'ל ועשירי לבני ארץ ישראל דעברוה' לאלול ומתוך התחום ב'א דהא יוה"כ ה'ה א"נ ביוה"כ ש'ל בני צב'ל ב'א סמוך לחשכה והוא ה'ה ע'ר ב יוה"כ לבני א"י ואמרו לו אס'יד לן בלומר ונאסור לאלל גם עתה דיוה"כ הוא אמר להם לא שמעתי מפי ב"ד מקדש גיצא ביום ל' ש'ל אלול סמוך לחשכה שלא ה'ה שהות ביום לבא ולקבל עדותו וידע שלא יקדשוהו עד למחר ביום ל"א אכל לא המתינו עד למחר ששמע שנקדשוהו ואין מעידין עד ששמע מב"ד מקדש גדלקמן (ע"ב) אע"פ שידוע שלמחר יקדשוהו וא"ת ויהיאל ויחסם לאלל ונש כאן נזאי אסור ברת דאורייתא וי"ל התנן לקמן בפרק שני (ראש השנה דף כה. נשס) אשר תקראו אתם מקראי קדש בין בזמן ש'ל שלא בזמן ואמרין בגמ' אתם אפי' שונגים אתם אפי' מזיזים ואפי' מטעין והא דאמרין בפרק גיד השנה (חלון דף קא: נשס) גבי שנג ביוה"כ פטור גדורה הנה ויוה"כ דהיא ש'תא שבתא הנה ולא אמרין אתם אפילו מזיזין אתם הקבע להם החגש בזמנו ומפני הגזרה לא עשו יוה"כ בעשירי ונשארוהו ביום השבת שלא ישתפח ואין יוה"כ אלא בעשרה בתשרי אכל הכא להם ה'ה עשירי ולא דמי נמי להוא דפ"ק דסנהדרין (דף יב: נשס) שבקש חזקיה רחמים על עצמו דכתיב כי אכלו הפסח בלא כפתוב וגו' ומפרש שעברו השנה ביום ל' ש'ל אחר ואסור הואיל וקראו לקדעו ניסן ולא אמרין

תרי ירחי חסירי קלא אית להו. לוי אקלע לבבל בחדסר בתשרי. אומר: בסיים תבשילא דבבליאי ביומא רבה דמערבא. אמרי ליה: אס'יד! אמר להו: לא שמעתי מפי בית דין "מקודש". "מכריז רבי יוחנן: כל היכא דמטו שלוחי ניסן, ולא מטו שלוחי תשרי — ליעבדו תרי יומי. גזירה ניסן אטו תשרי. רבי אייבו בר בגרי ורבי חי'א בר אבא איקלעו לההוא אתרא דהנה מטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי, ועבדי חד יומא, ולא אמרו להו ולא מידי. שמע רבי יוחנן ואיקפד. אמר להו: לאו אמרי לבו היכא דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי ליעבדו תרי יומי, גזירה ניסן אטו תשרי! רבא הוה רגיל דהוה יתיב בתעניתא תרי יומי. זימנא חדא אשתכח פוותיה. רב נחמן יתיב בתעניתא כוליה יומי דכיפורי. לאורתא אתא ההוא גברא, אמר ליה: למחר יומא רבה במערבא. אמר ליה: מהיכא את? אמר ליה: מדמהר'א. אמר ליה: דם תהא אחריתו. קרי עליה: "קלים היו רודפינו". ^(א)ש'לח ליה רב הונא בר אבין לרבא: כד חזית דמשכה תקופת טבת עד שיתסר בגינסן — עברה להיא ש'תא ולא תחוש לה, דכתיב: "שמור את חדש האביב", שמור אביב ש'ל תקופה ש'תא בחדש ניסן. אמר להו רב נחמן להנהו נחותי ימא: אתון דלא ידעיתו בקביעא דירחא, כי חזיתו סיחרא דמשלים ליומא — בעירו חמירא. אימת משלים — בחמיסר. והא אנו מארביסר מבצרינו! לדידהו דמגלו להו עלמא, מארביסר משלים.

מתני' אטו תשרי ש'ס תנהיגם לעשות בניסן יום אחד ונהנו בן בתשרי שלא ע"פ שלוחים ופעמים שטעו: רבי איבו ור' חי'א בר אבא תלמידי דר' יוחנן היו ושמעו מפיו לכך הקפיד בגגדס: עבדו יומא חדא בני המקום: יתב בתעניתא תרי יומי עס לילותיהם ש'מא עברו ב"ד את החגש ויום אחד עשר שלנו הוא עשירי שלהן: דם תהא אחריתו הרני מת על ידך ש'תקיקני להתענות ב' ימים וב' לילות דם תהא אחריתו נוקריקון ש'ל דמהר'א: כי חזית דמשכה תקופת טבת עד שתסר בגינסן שאין תקופת ניסן נופלת עד יום ט"ו וקומא לן דיום התקופה מתחיל כר' יוסי דאמר הכי בפ"ק דסנהדרין (ד' יג.) נמצאת תקופת טבת מושבת עד שיתסר בניסן ולא עד בכלל: עברה להיא ש'תא ב'אחרים דאית להו הא סברא בפ"ק דסנהדרין (שם:): ולא תחוש לה למימר ויחזקה היא ולא נעביד בנתיבה אלא נזאי ב'אחרים נעביד דמסיע להו קרא דכתיב את חגש האביב ש'תא בחדש ואביב הוא יום תקופת ניסן שניסן ש'ל חמה נכנס בו שניסן קריי אביב על שם בשול התבואה ובשול התבואה אינו אלא לחשבונה ש'ל חמה שהקין והחרף אחר חשבון החמה הם וס'הירך הכתוב לשמרו ש'תא בחדש ואין לשון חדש נופל אלא בלבנה שהיא מתחלשת בתולדותיה ואשמעינן קרא ש'תא ניסן ש'ל חמה בתוך י"ד יום למולד הלבנה שהוא עזין מחדש הלבנה דמיום י"ד ואלול. ישנה היא ואלו ה'ה תקופת ניסן ביום ט"ו לא היינו צריכין לעבר את השנה אלא נעבר אחר ונקחה את ניסן יום אחד ותפל התקופה ביום י"ד אכל כשהיא ב'א ביום ט"ו בניסן לא די לן בעבורו ש'ל אחר וצריכה השנה להתעבר ותפל התקופה ב'אחר שני נמצא ניסן ש'ל חמה מושך בתוך חגש ניסן הלבנה הכי מפרשינן לה בסנהדרין (שם) אלבא ד'אחרים דכי מטניא בט"ו מעברין את אחר וכי מטניא בט"ו מעברין את השנה: אמר אביב ש'ל תקופה דהינו ניסן ש'ל חמה ש'תא בחדש ניסן הלבנה: ס'הרא דמשלים ליומא ש'הירח משלים מאורו עס הגן חמה שאינו מחשיך עד שעת זריחה:

מסורת הש"ס
א סנהדרין ג:
תורה אור השלם
קלים היו רדפינו מנשרי שמים עליהם דלקנו במדבר ארבו לנו [איכה ד, יט]
שמור את־חדש האביב וְעשית פסח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בחדש האביב הוציאָדְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ ממצרים לְלֶלֶךְ [דברים טו, א]

מסורת הש"ס
א בבא בתרא סה.
ב סנהדרין כד:: סנהדרין כו::; בארץ מצרים לאמר [שמות יב, משנה סנהדרין; עירובין פב.
תורה אור השלם
ויאמר יהוה אל-משה ואל-אהרן בארץ מצרים לאמר [שמות יב, א]   ראש חדשים ראשון וגו'. לשון "ראש חדשים" מקבל את וגו' [מירוש ירד"צ הופמן על שמות יב:ב, ב]   אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר-תִּקְרָאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ לַהֲקָרִיב אִשָּׁה וגו' [ויקרא כג, ז]   אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר-תִּקְרָאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם [ויקרא כג, ד]

מַעֲשֶׂה וְעִבְרוּ יוֹתֵר מֵאֲרָבָעִים זֶגַע וכו': שְׁפָר כֶּךָ שָׁמוֹ: מִתְּנִי אֵב וכו' ופסלו את עבדו. סְבָרִי לֵא כר"ש מְכַשִּׁיר בְּקֻרֹב וְהַחֲשֵׁ הָיָה לָכֵס הָיִנו בְּכֵס שָׂרְאוּ אֶת הַחֲשֵׁ כו': שָׂאס וְפִסַּל וְפִסַּל בְּפִיו בְּשִׁיבְדָּקוּהוּ בְּדִלְקָמָן (ראש השנה דף כג:): גַּמ' תִּהְיֶה בְּשֶׁרֶה בְּכֵס וואע"פ שֶׁהִס אַחִיס: תִּהְיֶה מְסוּרָה לָכֵס לְחֹשֶׁבִי הַדּוֹר חָנִי מוֹסֵר שְׁיִקְבְּלוּ הָעֲדוּת וְיִקְדָּשׁוּ הַחֲשֵׁ וְלֹא לִהְבָּשִׁיר קְרוֹבִים בָּא: הִכִּי תַנִּית מִתְּנִיתוֹן קָמָה דְּרַב מִי הַמְכַשִּׁיר וּמִי הַפּוֹסֵל: אִיפְכָא תַנִּינֹא ר' יוֹסִי אוֹמֵר אֵב וּבְנֹו וְכָל הַקְּרוֹבִים בְּשָׁרִין אר"ש מַעֲשֶׂה בְּטוֹבִיָּה כו': א"ל מִשּׁוֹם הִכִּי דְלִפְכָּת דר"ש לְרַבִּי יוֹסִי לֹא חָמַר לָךְ מִיָּדִי פִי אֲמַרְתָּ הֲלֵכָה בְּרַבִּי (יוסי) דְהָיִנו דר' (שְׁמַעוֹן): מִתְּנִי חָלוּ הֵן הַפְּסוּלִין כו': בְּקוֹבִיֹא חֲתִיכּוֹת שֶׁל עֵצַס שְׁמַשְׁחִין בְּעַרְבּוֹן וְאִמּוֹר רַבָּן אֶסְמַכְתָּא לֹא הִנֵּיֹא וְהָרִי הֵן הַנִּלְטִין מִדְּרַבָּנָן דְּמִדְּאוֹרִיתָא חָיִנו קר"י גִּזְלוֹן אֵלֶּא הַחֲטוּף מִיָּד אִישׁ בְּדַכְתִּיב (שְׁמוּאֵל ב כ"ג:כ"א) וְיִגְזַל אֶת הַחֲטִיב מִיָּד הַמַּעֲרִי: וּמִלְּוִי בְּרַבִּית לֹא גִזְלוֹן דְּאוֹרִיתָא הוּא לִמְפַסְלִיָּה מִשּׁוֹם אֵל תַּשַּׁת עַד חֲמִס (שְׁמוֹת כג) דְּהָא מִנְפַשָּׁה יִהִיב לִיָּה: מִפְּרִיחֵי יוֹנִיס הָיִנו גַּמִּי כַּעֲשׂוֹן קוֹבִיֹא אִי תִקְדָּמָה יוֹנָךְ לִיּוֹנִי: וְסוֹחֲרֵי שְׂבִיעִית עוֹשִׂין סְחוּרָה בְּפִרוֹת שְׂבִיעִית דְּרַחֲמָנֹא חָמַר (וְיִקְרָא כה) לֹאכְלָה וְלֹא לִסְחוּרָה (ע"ז סב.) וּלְפִי שְׁנַחֲשָׁדוּ כָּל חָלוּ לַעֲבֹר עַל דַּת מַחֲמַת מָמוֹן חֲשָׁדוֹס לְהִיּוֹת מַעֲמִידִס שְׁקַר ע"י מָמוֹן וְשָׁחַד: וְהַעֲבָדִיס כְּסוּלִי דְּאוֹרִיתָא הוּא ק"ו מֵאִשָּׁה בְּדִלְמָרְוֹן בב"ק (דף פח:): גַּמ' הָא אִשָּׁה בְּשֶׁרֶה לֵא בְּגוֹן לְהַעֲיֹד עַל מִיתַת אָדָם לְהַשִּׁיֹא אֶת אֲשֶׁתּוֹ וְעַל סוּטָה שְׁנַטְמַחַת בַּסְתִּירָה שֶׁלֹא תִשָּׁתָּה: לַעֲדוּת אִשָּׁה לְהַסְרָה לְהַשָּׂא וְזוֹקָא גִּזְלוֹן דְּדִבְרֵיהֶס חֲבַל גִּזְלוֹן דְּאוֹרִיתָא דַּחֲצִיף לַעֲבֹר בְּפִרְהֶסְנֹא לֹא הִבָּשִׁירוּ חֲכָמִיס לַעֲדוּת אִשָּׁה וואע"פ שֶׁהִבָּשִׁירוּ אֶת הַעֲבָד וְאֵת הָאִשָּׁה דְּפִסּוּלִי דְּאוֹרִיתָא: מִתְּנִי מִי שָׂרְיָה אֶת הַחֲשֵׁ כו': מִרְפִּיבִין אוֹתוֹ אֵף בַּשָּׁבַת: וְאִס צִנְיָה לָהֶס אִס יֵשׁ אוֹרְבִיס בְּדָרָךְ כְּמוֹ וְאִתָּה צָה אֶת נִפְשִׁי (שְׁמוּאֵל א כ"ד:י"ב) וְהַבִּיתוּסִיס וְהַפּוֹתִיס הֵס הָיוּ אוֹרְבִיס לָהֶס לַעֲבָבֵס כְּדִי לְהַטְעוֹת אֶת חֲכָמִיס: בְּרַךְ שָׁנִי אִס חִינָן מִפִּירִין מִתְּנִי אִס חִין מִפִּירִין אוֹתוֹ אִס חִין ב"ד מִפִּירִין אֶת הָעַד אִס נִחְמָן וְכָשֶׁר הוּא: מַשְׁלָחִין ב"ד שְׁבַעִירו: אַחֵר עָמוּ לְהַעֲיֹד עָלָיו לִפְנֵי ב"ד הַגָּדוֹל (שְׁבַמְקָשָׁה) אֶת הַחֲשֵׁ: מַשְׁקָלְקָלוּ הַבִּיתוּסִיס מִפְּרָשׁ בְּגִמְרָא: גַּמ'

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

וְדַרְשִׁינוּ גַּמִּי בְּשָׁרִין וּמִיַּחֲסִין לְמַעוּטֵי גֵר וּמִמָּמַר בְּדַקְשִׁינוּ מֵאִתָּךְ בְּדוּמִין לָךְ בְּפ' אֶחָד דִּינֵי מְמוֹנוֹת (סְנֵהֲדְרִין דף לו:): חָלוּ הֵן הַפְּסוּלִין. בְּגִמְרָא מַשְׁמַע שֶׁכָּל הַפְּסוּלִיס דְּמִתְּנִיתוֹן דְּרַבָּנָן דְּאִמְרִי עָלֶיהָ זֹאת אוֹמַרְתָּ גִזְלוֹן דְּדִבְרֵיהֶס בְּשָׁר לַעֲדוּת אִשָּׁה וְהַשָּׂתָא מַשְׁחָק בְּקוֹבִיֹא לַמ"ד בְּבִרְכָּה זֶה בּוֹרַר (סְנֵהֲדְרִין דף כד:): לְפִי שָׂאִין עוֹסְקִין בְּיֹשִׁיבוֹ שֶׁל עוֹלָס נִיחָא וְלַמ"ד גַּמִּי מִשּׁוֹם דְּהָיֹא אֶסְמַכְתָּא חִין נִחָשֵׁב גִּזְלוֹן בַּעֲיַנְיוּ פִּינוֹן דְּמַדַּעְתּוֹ נוֹתָן וּמִלְּוִיָּה בְּרַבִּית שְׂאִינָה חֲצִנְיָה דְּרַבָּנָן וְאִפִּי בְּרַבִּית קְצִנְיָה גַּמִּי לֹא מַשְׁמַע לֵא לְאִינִישׁ אֶסְנוֹרָא בְּשִׁנְתוֹן לֹו מַדַּעְתּוֹ אֵלֶּא א"כ מַמְשַׁכְנוּ עַל בְּרַחוּ וּמִפְּרִיחֵי יוֹנִיס לַמ"ד אִי תִקְדָּמָה יוֹנָךְ לִיּוֹנִי הָיִנו מַשְׁחָק בְּקוֹבִיֹא וְלַמ"ד אֶרָא חִין בְּהֵן גִּזַּל אֵלֶּא מַפְנֵי דְּרַבִּי שְׁלוֹס בַּעֲלָמָא וְסוֹחֲרֵי שְׂבִיעִית מִיָּרִי בַּשְּׂבִיעִית בְּזָמָן הָיָה וְר' הִיא בְּדִלְשָׁכְסָן בְּבִרְכָּה הַשּׁוֹלַח (גִּטִּין דף לב.) א"י בַּסְחוּרָה דְּרַבָּנָן פִּי הֵהִיא דְּזֶה בּוֹרַר (סְנֵהֲדְרִין דף כו.) גַּבִּי מִמַּצִּיאֵי מַעוֹת לַעֲנִיסִס וְחָזְלֵי עֲנִיסִס וְאֶסְפוּ וּמִיָּתִי שָׂאִין זֹו סְחוּרָה גְּמוּרָה דְּחָזְלֵי בַּשְּׁלִיחוּתֵהוּ וְהָא דְּמַשְׁמַע בְּבִרְכָּה לִגְלַב הַגּוֹזֵל (סְפָה דף לט.) נָשָׂס דְּמַתַּר לְמַכַּר פִּרוֹת שְׂבִיעִית לַע"ה גַּבִּי מַבְלִיעַ לֹו דְּמִי אֲתֵרוּג בְּלִגְלַב מִשּׁוֹם דְּאִין מוֹסְרִין דְּמִי פִרוֹת שְׂבִיעִית לַע"ה יֵחַבֵּל מִשּׁוֹם סְחוּרָה לֹא אֶסוֹר וּבְבִרְכָּה זֶה בּוֹרַר (סְנֵהֲדְרִין דף כו.) גַּמִּי פִּרְיָךְ וְנִבְטִינְהוּ לְכַהֵן בְּדַמִּי תַרּוּמָה גַּבִּי סָאָה תַרּוּמָה שְׁנַפְלָה לַפְּחוֹת מִמַּחֶה שֶׁל שְׂבִיעִית וי"ל בְּדָבָר הַמְּלַקֵּט ע"מ לֹאכַל וְהוֹתִיר מִתַּר לְמַכַּר וְכֵן פּוֹרַע חוּבּוֹ בְּבִרְכָּה בְּתַרְא דַּע"ז (דף סב.) נָשָׂס) דְּאֶסוֹר מִשּׁוֹם לֹאכְלָה וְלֹא לִסְחוּרָה מַשְׁמַע בְּדַבְרֵשִׁינוּ וְאִפְשָׁר דְּלוֹקַח ע"מ לֹאכַל לֹא תַשִּׁיב סְחוּרָה אא"כ לִזְקַח בְּזוֹל ע"מ לְמַכַּר בִּיקָר שְׁקוּנָה לְהַרְוִיחַ וּבְמַסְכַּת שְׂבִיעִית (פ"ח מִשְׁנֵה ד) פִּרָשׁ דִּין סְחוּרָה ע"פ הִירֵשְׁלֵמִי וַעֲבָדִיס בְּבִרְכָּה זֶה בּוֹרַר (סְנֵהֲדְרִין דף כד:): לֹא תַנִּי לְהוֹ דְּפִסּוּלִין דְּאוֹרִיִּיתָא חֲבַל הִבָּא אֲצַטְרִיךְ לְמַתְנִי דְּלֹא תִמַּא פִּינוֹן דְּלֹא מַחֲמַת עַבְדָּה מִפְּסָלִי מְכַשִּׁיר לַעֲדוּת הַחֲשֵׁ מִיָּדִי דְּהָיָה לְקְרוֹבִיס לר"ש: מַחֲלִילִין אֶת הַשָּׁבַת. עָדִיס שָׂרְאוּ אֶת הַחֲשֵׁ וְחָפְלוּ עָדִיס הַמַּעֲיָדִיס עֲלֵיהֶס בַּשָּׂאִין ב"ד מִפִּירִין עָדִי הַחֲשֵׁ מַחֲלִילִין אֶת הַשָּׁבַת לְהַעֲיֹד עֲלֵיהֶס בְּדוּמוּכַח בְּרִישׁ בְּרַךְ שָׁנִי שְׁהֵלַךְ ר' נְהוֹרַאי חָגַל הַעַד בְּאִשְׁאָה בַּשָּׁבַת לְהַעֲיֹד עָלָיו: מַשְׁלָחִין עָמוּ אַחֵר לְהַעֲיֹד.

וְאוֹתוֹ אַחֵר גַּמִּי מַחֲלָל עָלָיו אֶת הַשָּׁבַת בְּדַפְרֵשָׁנוּ לְעִיל בְּסוּף בְּרַךְ רִאשׁוֹן:

כב.

עין משפט גַר מַצּוּחַ	
א סמג עשין כ טוש"ע אה"ע סי' יז סעי' ג:	
ב מי" ב' מהל' קידוש החודש הל' א:	
ג מי" ב פי"ב מהל' גירושין הל' טז:	
ד סמג עשין ג:	
ה סמג לאוין ריד, טוש"ע חו"מ סי' לד סעי' י טז יט:	
ו מי" ב' פי' מהל' עדות הל' ד:	
ז מי" פט' מהל' עדות הל' א:	
ח מי" ב' מהל' קידוש החודש הל' ד:	
ט מי" ב' מהל' קידוש החודש הל' ג:	
י מי" ב' מהל' קידוש החודש הל' ב:	
יא סמג לאוין ריד:	

   עין משפט   נר מצווה
א מיוי' פג' מהל' קידוש החודש הל' ג: ב מיוי' פג' מהל' קידוש החודש הל' יד: ג מיוי' פב' מהל' קידוש החודש הל' ב: ד מיוי' פג' מהל' קידוש החודש הל' ח:

א מיוי' פג' מהל' קידוש החודש

ב מיוי' פג' מהל' קידוש החודש

ג מיוי' פב' מהל' קידוש החודש

ד מיוי' פג' מהל' קידוש החודש

וחד מי מהימן. תמה כי לא מהימן נמי מחלל את השבת לילך עס שמא יצטרף עס אחר פדקנן כפ"ח (לשיל ע"א) גפי אב וכונו דילכו לא מפני שצטרפו זה עם זה אלא שאס ופסל האחד שיצטרף השני עם אחר ונראה שלא מקשה היאך אחר מחלל שבת כיון שלא מהימן לחזקיה אלא מקשה על לשנא דמתני' דנקט אחר דמשמע דחד מהימן: אלא מאי אותו אותו זוג. תמה מאי קאמר לני וכול לומר אחד מאותו הזוג: כהדא אחרניא הוי. י"ל דמורי בעד. אחד שראה החגש שהלך רבי נהוראי להצטרף עמו ולהעיד נמי על החגש והא דקתני בפרקתא להעיד עליו אחגש קאי אכל גרין' ובתוספתא (פ"א) מוכח בהדיא דבהפכת העד מורי שהלך ר' נהוראי להעיד עליו דכשר וכן פרש"י וקאי פרקא דאי הכי אתרי שנויי: להטעות את חכמים. שארע יום ל' של אדר בשבת ולא נראה החגש בזמנו וביתוסין מתאווין שיהא יום א' של פסח בשבת כגוי שתהא הנפת העמר באחד בשבת ונצרת באחד בשבת לפי שהיו דורשין ממחרת השבת שבת בראשית כמשמעו דה דה פ' בקונטרס וא"ת ומה מקוויים והלא מתקלקלן לענין פסח וי"ל שלא חשיבי ליה קלול משום דקדשי אתם ואפי' מוידים: מוליד ומביא מעלה ומוריד. בירושלמי משמע כגוי שלא יטעו לומר שהוא פוגב דא"ר אפי חזינא פוגבא דנחית וקליח חזינא פוגבא דאול ואתי: וזרזא משום ר"ח חסר שחל להיות בע"ש. ה"נ הנה מצ' למימר משום ר"ח מלא שחל להיות בשבת מהני טעמי דמפרש:

אם אינן מכירין פרק שני ראש השנה

וחד מי מהימן להשכירו לזה בחזקת נחמן: מעשה שפא העד לפני כ"ד בשבת

והעיד על החגש: ועדיו עמו להחזיקו נחמן: חד מי מהימן לעדות החגש: משפט כתיב בה פי חק לישראל הוא משפט וגו': באנשא כשנשבה סנהדרין עס נשם היו מקדשין את החגש: משום כבולו דרבי נהוראי שהרי לא הזכר ר' נהוראי אלא ללמד ממנו שאדם גדול כמותו נהג הפך בעבר ואין כבולו שנביא את ראוימניו אף מחבריו הקטן ממנו: כהדא אחרניא הנה באנשא המפיר את העד הוי: מספיקא שמא אין אותו העד כביתו: להטעות את הסבמים שארע יום ל' של אדר בשבת ולא נראה חגש בזמנו והביתוסין מתאווין שיהא יום ראשון של פסח בשבת כגוי שתהא הנפת העמר באחד בשבת ונצרת באחד בשבת לפי שהו דורשין ממחרת השבת ונישנו ממחרת שבת בראשית כמשמעו ושכרו שני בני אדם להעיד שראו את החגש היום: אחד משלנו ולא הכירוהו: מאתים זח נתניס לך במתנה ותהא רשאי לשעבד ואע"פ שלא השלמת תנאי שלך לשוכרך. דיש רשות לב"ד לקנוס ממון ולעשותו הפקר בדיאמרינן ביבמות (דף פט:): מנין שהפקר ב"ד הפקר שנאמר וכל אשר לא יבא לשלשת הימים וגו': ותרם כל רכושו וגו' (שורא י): וימתח על העמוד למלקות בדיאמרינן במסכת מכות (דף כב:): כופת שתי דגיו על העמוד: מתני' בראשונה היו משיאין משואות לאחר שהזשו החגש ולא היו צריכין לשכר שלוחים לשלח לגולה להודיע פי המשואות מודיעים אותם: משקלקלו הכותים והשיאו גם הם משואות שלא בזמן החגש להטעות ושכאל וב"ד לא היו משיאין משואות אלא בחגש שנתקדש כיום ל' בדיאמרינן בפרקין וכשלא היו משיאין לערב של יום ל' הכל יודעין שהחגש מעבר ופעם אחת עברו כ"ד את החגש ולא השיאו משואות לערב ל' והכותים השיאום בערים שלהם והטעו את בני הגולה לעשותו חסר: כלונסות פירטק"י בלע"ז: ארבים כגוי שיכחו למרחוק: וקוים נשצי שמן ונערות של פשתן כל חלו מקדים שלהבת: וזכרן במשחה לונצ"י בלע"ז וזכרם כחוט של משיחה בראשי הכלונסיות: ומאין היו משיאין משואות מה עס הדיים: מהר המסחה מתחילין הוא הר הדינים שלפני וירושלים עד שרואין שעושים בן דהר סרטבא: לחורן וכו': את הגולה בניי ככל אנשי פומבדיתא והמה מודיעין לכל בני מדינת ככל: כמדוברת אש מפרש בגמרא מדוברת אש לשון הסך גדול: גמ' לקדשו להודיען שנתקדש: לאור עבודתו לערב יום שלשים נגהי ל"א יום שלשים קרוי יום עבודו בדיאמרינן לשיל (ראש השנה דף יט:): על שני אדרים שנקדשין אותם כיום עבדיהם ועל עס שממנו מעבדין את חגש היוצא קרוי יום עבוד: ר"ח חסר ר"ח הנקבע כיום שלשים שהחגש היוצא נמצא עכשו חסר: שחל להיות בע"ש ולא נוכל לחלל שבת לאורי להשיא משואות ונשיא אותם למ"ש: ואי אפרת שנהא רגילין כיון אחרם כיון אמלא:

וחד מי מהימן?! והתנאי: מעשה שפא הוא ועדיו עמו להעיד עליו! אמר רב פפא: מאי "אחר" — זוג אחר. הכי נמי מסתברא, דאי לא תימא הכי — "אם אינן מכירין אותו", מאי "אותו"? אילימא "אותו" חד — וחד מי מהימן? "משפט" כתיב ביה. אלא מאי "אותו" — אותו הזוג, הכי נמי: מאי "אחר" — זוג אחר. וחד לא מהימן? והתנאי: מעשה ברבי נהוראי שהלך אצל העד להעיד עליו בשבת באושא! אמרי: רבי נהוראי סהדא אחרניא הנה בהדיא, והא דלא חשיב ליה — משום כבודו של רבי נהוראי. רב אשי אמר: רבי נהוראי סהדא אחרניא הנה באושא, ואזל רבי נהוראי לאצטרופי בהדיא. ^(א)אי הכי, מאי למימרא? מהו דתימא: מספיקא לא מחללינן שבתא, קא משמע לן. ^(ב)כי אתא עינא, אמר: קדושה לירחא במערבא. אמר רב כהנא: לא מיבעיא עולא, דגברא רבה הוא, דמהימן. אלא אפילו איניש דעלמא נמי מהימן. מאי טעמא? כל מילתא דעבידא לאגלויי — לא משקרי בה אינשי. תנאי נמי הכי: בא אחד בסוף העולם ואמר קדשו בית דין את החדש — נאמן. בראשונה היו מקבלין עדות החדש מכל אדם וכו'. תנו רבנן: מה קלקול קלקלו הפייתוסין? פעם אחת בקשו פייתוסין להטעות את חכמים, שכוּרו שני בני אדם בארבע מאות זוז, אחד משלנו, ואחד משלהם. ^(ג)שלהם — העיד עדותו ויצא. שלנו, אמרו לו: אמור כיצד ראית את הלכנה! אמר להם: עולה הייתי במעלה אדומים, וראיתיו שהוא רבוץ בין שני סלעים, ראשו דומה לעגל, אזניו דומין לגדי, קרניו דומות לצבי, וזנבו מונחת לו בין ירכותיו, והצצתי בו ונרתעתי ונפלתי לאחורי. ואם אין אתם מאמינים לי — הרי מאתים זוז צוררין לי בסדיני. אמרו לו: מי הזקיקה לכה? אמר להם: שמעתי שבקשו פייתוסים להטעות את חכמים, אמרתי: אלה אני ואודיע להם, שמא יבואו בני אדם שאינם מהוגגין ויטעו את חכמים. אמרו לו: מאתים זוז — נתונין לה במתנה, והשוכרה ימתח על העמוד. באותה שעה התקינו שלא יהו מקבלין אלא מן המכירין. ^(ד)מתני' בראשונה היו משיאין משואות. משקלקלו הכותים, התקינו שיהו שלוחין יוצאין. כיצד היו משיאין משואות? מביאין כלונסאות של ארז ארופין, וקנים, ועצי שמן, ונעורת של פשתן. וכורה במשיחה ועולה לראש ההר ומצית בהן את האור. ומוליה ומביא ומעלה ומוריד, עד שהוא רואה את חבירו שהוא עושה בן בראש ההר השני, וכן בראש ההר השלישי. ומאין היו משיאין משואות? מהר המשחה לסרטבא, ומסרטבא לגרופינא, ומגרופינא לחורון, ומחורון לבית בלתינ, ומבית בלתינ לא זוז משם, אלא מוליה ומביא ומעלה ומוריד עד שהיה רואה כל הגולה לפניו כמדוברת האש. גמ' מאי משמע ד"משיאין" לישנא דיקוד הוא? דכתיב: "וישאם דוד ואנשיו", ומתרגמינן: ואוקדינן דוד. ^(ה)תנו רבנן: אין משיאין משואות אלא על החדש שנראה בזמנו לקדשו. ואימתי משיאין — לאור עיבורו. למימרא דאחסר עבדינן, אמלא לא עבדינן. מאי טעמא? אמר רבי זירא: גזירה משום ראש חדש חסר שחל להיות בערב שבת. אימת עבדי — באפוקי שבתא. דאי אפרת נעביד נמי אמלא — אתו למיטעי,

מסורת הש"ס
א בבא מציעא קז.
ב בכורות לו.
ג תוספתא ראש השנה
ד ביצה ד:
ה פסחים ב:

גליון הש"ס
גמרא סהדא אחרינא הוה בהדיא. גיטין דף ה ע"ב סנהדרין דף יד ע"א:

תורה אור השלם
כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב [תהילים פא, ה] ויעזבו שם את־עצביהם וישאם דוד ואנשיו [שמואל ב ה, כא]

גמרא סהדא אחרינא הוה בהדיא. גיטין דף ה ע"ב סנהדרין דף יד ע"א:

כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב [תהילים פא, ה]

ויעזבו שם את־עצביהם וישאם דוד ואנשיו [שמואל ב ה, כא]

^[1] מסורת הש"ס

^[2] גמרא סהדא אחרינא הוה בהדיא

^[3] גמרא סהדא אחרינא הוה בהדיא

אם אינן מכירין פרק שני ראש השנה

אחו למטעני השתא דגני הגולה אחרי כו'

פי עבדינו למוצאי שבת ידעי דחסר הוא: ועבדינו אמלא וחנו רגילין לעשות כל שאר המלאין: מדע ידעי דחסר הוא ומחמת אסור שבת שארע בלייל משואותיו נמנעו מלהשיא: דאיתנוסי בשבדות של משה השבת: וליעבד אמלא ולא חסר וכי מקלע ר"ח חסר בערב שבת ולא עבדינו מדע ידעי דחסר הוא ולא תלו בשבדות אלא במצי דשביח דכל חדשים חסרין לא עבדינו והא נמי לא עבד: אמר אבני משום בטול מלאכה כו' ולא גרסינן גזירה אי אמרת נעביד אמלא ולא חסר אין לך ר"ה שאין מתבטלין בני הגולה ממלאכה שני ימים יום לי שמה היום ר"ה ויום שלשים ואחד שמה עבדו את החגש והיום ר"ה אכל פי עבדינו משואות חסר לאור יום לי ידעי שביום שלשים נקבע ויעשו מלאכה למחר ואין בטלין שני ימים אלא במעשר: כיצד היו משיאין כו': אמר רב אבהו דהא שם האילו דאמרינן במסכת ביצה (דף טו:) יטע דהן אהר: תירניתא פיניי"א בלע"ז: ברתא בוס"ו בלע"ז: שאגא ש"פ בלע"ז: בוסמי אולמ"י בלע"ז: בלוטוי צירקוה"ה בלע"ז שגדלין בו פירי שקורין גליאנר"ה: כסיתא מין עץ העולה בקרקע הים ושמנו קוראל"ו: ערי לויר"ו שם האילו ואת פרוי קורין ביי"ש: זולגוי קשטאניי"א: וני אדיר לא יעברנו לנחל שעתיד לצאת מפי המקדש: זו בורכי גולה כפינה שקורין דרומוני"ט: היכי עבדי אותה בורכי גולה למאי עבידא: חלא חול: עד דשכנא שליה שוכנים בקרקעית הים ועודנה נראית למעלה מן המים דמקום דהאלגמגים גדולים בים אין הים עמק כל דה: בר אמוראי מלמד לשוט בנהרות: וקטר מטוני דבתא חבילי פשטן שהו השין לגתא וקושר ראשו אחד בשקש האילו וראשו אחד בבורכי: ושאלי אגן גברי חלא דספינתא ושרו לאשראי והיא עולה מתוך המים ועוקרת שרשי האילו: פקוּתא פורט"ו בלע"ז ובלשון משנה נמל: מקחן מרגניתא מקרקעית הים על גדי בר אמוראי: ומקריא פקוּתא דמשקיהג אותה של פרסויים נקראת נמל של מלוכה: ונקייתי דמים לא נקייתי אס באתי לנקות את העכו"ם משאר עונות לא חנקס מדמס של ישראל:

מסורת הש"ס

א סוכה לו: תענית כהן: בבא בתרא פ:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ארבעה מיני ארזים וכו' ובירושלמי חשיב כ"ד. וכן הוא במ"ר שמות פרשה לה:

תורה אור השלם

פי אס"שם אדיר ויהנה לנו מקום נהרים יארים רחבי ידים בלי תלד בו אנישויט וצי אדיר לא יעברנו [ישעיהו לג, כא]

אתו במדבר ארז ששה וחדס ועץ שמו אשום בערבה ברוש תדקר ותאשור יחדו [ישעיהו מא, יט]

ערי קדשד היו מדבר ציון מדבר היתה ירושלם שממה [ישעיהו סד, ט]

תחת הנחשת אביא נחב ותחת הנחל אביא כסף ותחת העצים נחשת ותחת האבנים ברזל ושמתי פקדתיך שלום ונשיו צדקה [ישעיהו ס, יז]

ונקייתי דמס לא נקייתי ויהנה שכן בציון [יואל ד, כא]

אכל השתא דלא עבדינו אלא חסר והא דלא עבדי במוצאי שבת איתנוסי

למיטעי, אמרי: האי חסר הוא, והאי דלא עביד מאתמול, משום דלא אפשר. או דלמא מלא הוא, ובזמנו עבדו. וליעביד בין אמלא בין אחר, וכי מקלע ראש חדש בערב שבת לא ליעביד כלל. וכיון דלא עבדינו מוצאי שבת ועבדינו אמלא — מידע ידעי דחסר הוא! אפילו הכי אתו למיטעי, אמרי: האי מלא הוא, והאי דלא עבדי — איתנוסי הוא דאיתנוסי. וליעביד אמלא, ולא ליעביד אחר כלל! אמר אבני: משום ביטול מלאכה לעם שני ימים. כיצד היו משיאין משואות — מביאין כלונסות בוי. אמר רב יהודה, ארבעה מיני ארזים הן: ארז, קתרום, עץ שמן, וברוש. קתרום, אמר רב: אדרא. דבי רבי שילא אמרי: מבליגא, ואמרי לה זו גולמיש. ^(א)ופליגא דרבה בר רב הונא. דאמר רבה בר רב הונא, אמרי בי רב: עשרה מיני ארזים הם, שנאמר: "אתן במדבר ארז שטה וחדס ועץ שמן אשים בערבה ברוש תדקר ותאשור יחדו". ארז — ארזא, שטה — תורניתא, חדס — אפא, עץ שמן — אפרסקא, ברוש — בריתא, תדקר — שאגא, תאשור — שוריקנא. הני שבועה הו! פי אתא רב דימי, אמר: הוסיפו עליהם אלונים, אלמונים, אלמוגין. אלונים — בוטמי, אלמונים — בלוטי, אלמוגין — כסיתא. איכא דאמרי: ארונים, ערמונים, אלמוגין. ארונים — ערי, ערמונים — דולבי, אלמוגין — כסיתא. "וצי אדיר לא יעברנו" — אמר רב: זו בורכי גדולה. היכי עבדי? מיתו שית אלפי גברי בתריסר ירחי שתא, ואמרי לה תריסר אלפי גברי בשיתא ירחי שתא, וטעמי לה חלא עד דשכנא. ונחית בר אמוראי וקטר אטוני דכיתנא בכסיתא, וקטר להו בספינתא. ונטלי חלא ושרו לבראי, וכמה דמדליא — עקרא ומתא. ומחליף על חד תרין בכספא. תלת פרוותא הויין: תרתי בי רומאי וחדא דבי פרסאי. דבי רומאי מסקן כסיתא, דבי פרסאי מסקן מרגניתא, ומקרייא: פרוותא דמשמהיג. אמר רבי יוחנן: כל שיטה ושיטה שנטלו גוים מירושלים, עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירן לה, שנאמר: "אתן במדבר ארז שטה", ואין מדבר אלא ירושלים, שנאמר: "ציון מדבר היתה וגו'". ואמר רבי יוחנן: כל הלומד תורה ואינו מלמדה, דומה להדס במדבר. איכא דאמרי: כל הלומד תורה ומלמדה במקום שאין תלמידי חכמים — דומה להדס במדבר, דחביב. ואמר רבי יוחנן: אוי להם לגוים, שאין להם תקנה, שנאמר: "תחת הנחשת אביא זקב ותחת הברזל אביא כסף ותחת העצים נחשת ותחת האבנים ברזל". תחת רבי עקיבא וחיביריו מאי מביאין! ועליהם הוא אומר: "ונקייתי דמס לא נקייתי". ומאין היו משיאין משואות בוי ומבית בלתי. מאי בית בלתי? אמר רב:

זו

איתנוסו. וא"ת והשתא נמי דלא עבדו אמלא כלל פי מיחל ר"ח מלא בשבת יאמרו האי חסר הוא והאי דלא עביד למוצאי שבת איתנוסי דאיתנוסו וי"ל דהיבא דנחאי עבדי לעולם משואות בין אמלא בין אחר פי לא עבדי כלל נחאי תלו באנס אכל השתא דזמנין עבדי וזמנין לא עבדי פי לא עבדי השתא במוצאי שבת לא תלו באנס אלא במלתא דשביחא: משום בטול מלאכה לעם שני ימים. פרש בקונטרס אין לך ר"ה שאין מתבטלין בני גולה ממלאכה ב' ימים בין אמלא בין אחר אכל פי עבדי חסר ידעי שביום שלשים נקבע ויעשו מלאכה למחר ולחנם דחק לפרש ר"ה דאכל ר"ח קאי פי לא היו רגילין לעשות מלאכה בר"ח בלחמרינו בפרק הקורא את המגלה עומר (מגלה דף כב:) ושאין בו בטול מלאכה לעם כגון ר"ח וחנו של מועד קורין ארבעה ורגילין לומר שהסוף המקום י"ט לנשים בר"ח בעבר שלא נתרע על מעשה העגל כשאמר להם אהרן (שמות ל"ב:ב') פרוי נזמי והב אשר באני נשיכם וגו' ויתפרקו כל העם וגו' אשר באניניהם אכל דגהים לא הביאו שלא רצו הנשים לתן: ארבעה מיני ארזים. תמה דבפרק לולב הגזול (ספא דף לו. ושם) א"ר יהודה ספא אינה נהגת אלא בארבעה מינים שבלולב ופרין עלה מהא דמכשר ר"י לספן בנסרים של ארז שאין בהם [ארבעה על ארבעה] ומשני מאי ארז הדס בדרמך רפה בר רב הונא י' מיני ארזים הן והשתא לרב יהודה אמר רב דאמר ארבעה וכו לא מאי אכא למימר ושמא הבא לענין מקח וממכר פליגי אכל פולחן מורו דעשרה מיני ארזין הן ובירושלמי חשיב עשרים וארבעה: שטה תירניתא. בפ"ק דע"ז (דף יד. ושם) דאמר מאי אצטרבלין תירניתא לאו הינו תירניתא דהבא דההוא אין לו עקר דדמשמע התם והאי דהבא שהוא מין ארז נחאי יש לו שרש ועוד תירניתא היא דלא מנעו הא שאר אילנות מנעני והתנו (ע"ז דף יט:) אין מוכרים להן במחבר לקרקע דכי האי גונא דנק דהם גבי דקל טב לכן נראה דההיא דהתם מין חדמה פשו דבריתא דפרק א"ר עקיבא (שבת דף ג.) ודב' האשה שהיא עושה (נדה דף כב.) דאפולחא מיתי לה היא דכל שאין לה עקר: ען שמן אפרסמון. והא דבתיב (מלכים א ו) ויעש ברוכים גדי שמן ומתרגמינו אשי דזיתא דבי גוני ען שמן דאפרסמון לאו ען זית היא דבתיב בעצרא (נחמיה ח) צאו החר והביאו עלי זית ועלי ען שמן ובמסכת תמיד (פ"ב

משנה ג) ען זית פסול למערכה ען שמן פשר: ערמונים זולגי. פי' בקונטרס קשטיניי"ר וקשיא דבפרק לולב הגזול גבי גנפיו חופין את רבו פריי ויאמא דלכא ואנן קא חזינו דלאו הכי הוא ומיהא התם נמי פי' בקונט' קשטיניי"ר:

אם אינן מכירין פרק שני ראש השנה

מסורת הש"ס
א שבועות מח; תוספתא ראש השנה; סנהדרין מ; משנה סנהדרין; פסחים יא: ב תוספתא ראש השנה; סנהדרין י: ג סנהדרין י: ד משנה ראש השנה   ה מנחות כח:

תורה אור השלם
וידבר משה את־מַעֲדֵי יְהוָה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל [ויקרא כג, מד] דבר אל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרָאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדֵי [ויקרא כג, ב]   וּקְדַשְׁתֶּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרֵאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ לְכָל־יֹשְׁבֵיהּ וְיָדַע הוּא תְּהִיָּה לָכֶם וּשְׁבַתָּם אִישׁ אֶל־אֶחָזְתּוֹ וְאִישׁ אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ תִּשְׁבּוּ [ויקרא כה, י]   וְלֹא־תַעֲשֶׂה בַּעֲשֻׁלֹת עַל־מוֹצָאֵי אֲשֶׁר לֹא־תַגְלֶלָה עֲרוֹתָד עֲלֵיו (שמות כ, ג)   לֹא תַעֲשׂוּ אִתִּי אֱלֹהִי כֶסֶף וְאֶלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם (שמות כ, כ)

גרי קא משגיח החמה הזאת חצים היא נותן פגימת הקשת לצד פניו: כאן בימות החמה כאן בימות הגשמים בימות החמה כגון כיום ארץ של תקופת תמוז חמה שוקעת בסוף מערב לצד צפון כדתנניא בעירובין (פג נו.) חמה יוצאת כיום ארץ ושוקעת כיום ארץ והו פני צפון חמה יוצאת כיום קצר ושוקעת כיום קצר והו פני זרוס ניסן ותשרי חמה יוצאת בחצי מזרח ושוקעת בחצי מערב תקופת ניסן היום והלילה שוין חמה יוצאת בחצי מזרח וימהלכת חצי מזרח וכל זרוס וחצי מערב ושוקעת ובלילה סובבת למעלה מן הכפה חצי מערב וכל צפון וחצי מזרח חורחת ולמחרת התחיל היום להיות זורח מעט מכנגד חצי מזרח לצד צפון ושוקע הלון מחצי מערב לצד צפון וכן כל יום ויום נמשכת מעט ציון בזריחה ציון בשקיעה וכשמגיע יום תקופת תמוז היא זורחת בקרן מזרחית צפונית וימהלכת ג' רוחות ושוקעת בקרן צפונית מערבית ומשם ואילך הגמים מתמשטין והחמה נמשכת מעט מעט בזריחתה ובשקיעתה לצד זרוס ובשמגיע תקופת תשרי יוצאת בחצי מזרח ושוקעת בחצי מערב והיום והלילה שוין ועוד מושכת והלכת לצד זרוס עד תקופת טבת ואותו היום יוצאת בקרן מזרחית דרומית ושוקעת בקרן דרומית מערבית ומשם ואילך נמשכת לאחוריה לצד צפון לזריחתה מקצה הלילה לצד צפון מעט ושוקעת וכן תמיד עד תקופת ניסן שיוצאת בחצי מזרח ושוקעת בחצי מערב נמצאת בימות החמה מהלכת רב רוח מערבית לפני שקיעתה ופעמים בלה וכל ימות הגשמים אינה מהלכת אלא מעוט מערב ופעמים שאינה נכנסת בו אלא דבר מועט והלכנה לעולם בחדושה בקרן מערבית דרומית הלכך בימות הגשמים שאין החמה נכנסת למערב אלא בשקיעתה הלכנה קודמת לתוך המערב נמצאת לבנה בצפון ובימות החמה שהחמה במערב הקצה היא קודמת הלכנה ברוב ההדגשים לצד צפון נמצאת לבנה בדרום: אבל מצטרפין לשדות אחרת אחד מהן מצטרף עם עד אחר שיאמר כמותו: ראינוהו בזמם תוך נהר או משין ראינו דמותה של לבנה: פעמים יום המענן היה וראינוהו מאירה דרך עביו של עב: עששית קונדיל"ה בלע"ז: כל הכי חזו ונאלי בתמיא מאחר שראויה למה לא יעירו וכי לעולם הם צריכים לראותו: מדענתנו כפי להעיר עליו: כוכביתא דשיבא עגול של עב לבן: מתני' ראש כ"ד אומר מתקדש כו': גמ' מתקאי קדש תרי זמני משמע: ר' אלעזר בר' צדוק אומר כו': בזמנו אין מתקדישין אותו שאינו צריך חזקה: מעשר אין דמשמע משתעבדה נתעבר: אבל מתקדש לא קתני הכי זה מתקדש למחר: מעשר אצטריבא ליה בלומר לעולם למחר כפי קדוש והאי גלא תניא משום דאצטריבא לאשמועינן מעשר: דהואיל ובזמנו ראויה כד"א לא לעבריה ואי תנא הכי זה מתקדש למחר תניא למינא לעולם מיומא קמא מתקנינן מועדיותה: מתני' דמות צורות לבנה: גמ' לא תעשון אתי צורות העומדים אחי:

יורה להלחם בפופרין כה שהיורה בקשת

גרי קא משגיח.

גירי קא משדדיא. כמה היה גבוה, וילאין היה נוטה בו'. תנא חדא: לצפונה — דבריו קיימין, לדרומה — לא אמר כלום. והתניא איפכא: לדרומה — דבריו קיימין, לצפונה — לא אמר כלום. לא קשיא: כאן, בימות החמה. כאן, בימות הגשמים.^(א) תנו רבנן: אחד אומר גבוה שתי מרדעות, ואחד אומר שלש — עדותן קיימת. אחד אומר שלש, ואחד אומר חמש — עדותן בטיילה. אבל מצטרפין לעדות אחרת. תנו רבנן: ראינוהו במים, ראינוהו בעששית, ראינוהו בפעים — אין מעידין עליו. חציו במים, חציו בפעים, חציו מעידין עליו. השתא כולו אמרת לא, חציו מפעיא?! אלא הכי קאמר: חציו במים חציו ברקיע, חציו בפעים חציו ברקיע, חציו בעששית חציו ברקיע — אין מעידין. תנו רבנן: ראינוהו ושוב לא ראינוהו — אין מעידין עליו. כל הכי חזו לה ואזלי? אמר אביי, הכי קאמר: ראינוהו מאלינו, ושכנו לראותו מדעתנו, ולא ראינוהו — אין מעידין עליו, מאי טעמא — אימור בוכיתא דעיבא בעלמא הוא דחזי. 'מתני' ראש בית דין אומר: "מקודש", וכל העם עונין אחריו: "מקודש מקודש". בין שגראה בזמנו, בין שלא נראה בזמנו — מקדשין אותו.^(ב) רבי אלעזר ברבי צדוק אומר: אם לא נראה בזמנו — אין מקדשין אותו, שפבר קידשוהו שמים. גמ' ראש בית דין וכו'. מהנהני מילי? אמר רבי חייא בר גמדיא אמר רבי יוסי בן שאול אמר רבי: אמר קרא יידיבבר משה את מועדי ה'" — מפאן שראש בית דין אומר "מקודש". וכל העם עונין אחריו "מקודש מקודש". מנלן? אמר רב פפא: אמר קרא "אשר תקראו אותם", קרי ביה אתם. רב נחמן בר יצחק אמר: "אלה הם מועדי", הם יאמרו מועדי. "מקודש מקודש" תרי זימני למה לי? דכתיב: "מקראי קודש".^(ג) רבי אלעזר ברבי צדוק אומר: אם לא נראה בזמנו — אין מקדשין אותו. תניא, פלימו אומר: בזמנו — אין מקדשין אותו, שלא בזמנו — מקדשין אותו. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: בין כך ובין כך אין מקדשין אותו, שנאמר: "וקדשתם את שנת החמשים" — שנים אתה מקדש, ואי אתה מקדש חדשים. אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה ברבי אלעזר ברבי צדוק.^(ד) אמר אביי, אף אנן נמי תנינא: ראוהו בית דין וכל ישראל, נחקרו העדים ולא הספיקו לומר "מקודש" עד שחשיכה — הרי זה מעובר. מעובר — אין, מקודש — לא. מעובר איצטריבא ליה, סלקא דעתך אמינא: הואיל וראוהו בית דין וכל ישראל, איפרסמא ולא ליעברוה, קא משמע לן. מתני' דמות צורות לבנה היו לו לרבן גמליאל בטבילא ובכותל בעלייתו, שבהן מראה את ההדיטות, ואומר: הכה ראית או כזה. "גמ' ומי שרי? והכתיב: "לא תעשון אתי" — לא תעשון פדמות שמשיי.^(ה) אמר אביי: לא אסרה תורה אלא שמשין שאפשר לעשות כמותן, כדתנניא: לא יעשה אדם בית תבנית היכל אכסדרה תבנית אולם, חצר כנגד עזרה, שלחן כנגד שלחן, מנורה כנגד מנורה. אבל עושה

של

הלכנה פשרגא בטהרא ולא אחרי עובדיה גרי קא משגיח: תני חדא לצפונה דבריו קומין. קשה לי דקדש ר' יוחנן לעיל (ראש השנה דף כג.) עשה שלום במרומיו מעולם לא ראתה חמה פגימתה של לבנה ובשהלכנה לפני החמה ופגימת הלכנה בחדושה לעולם כלפי מזרח וכו' רואה החמה פגימותיה ור' אליהו בר שלמה מגורגו"ש הראני דבשני גלגלים [הם] חמה ולכנה ויכולה להיות ראית הלכנה לפני החמה וחמה אינה רואה פגימותיה שגלגל הלכנה למטה מןגלגל החמה שהוא למעלה ממנו ולחכמי המלות זה פשוט: אבל מצטרפין לעדות. למ"ד (שבעות דף מז:) כב' כפי עדים המכחישות זו את זו או כאה בפני עצמה ומעידה חו כאה בפני עצמה ומעידה ניחא דמצטרפין לעדות ממנו אבל למ"ד כהדי סהדי שקרי למה לי היאך מצטרפין לשום עדות חפילו לעדות הדגש לבן דחזק בלונג' לפרש אחד מהן מצטרף עם אחר שיאמר כמותו ובעדות של חדש זה אורי והא דקתני לעדות אחרת הינו בלומר דמצטרף עם אחרים דנעשה עדות אחרת והכי מפרש לה כהדיא בסוף פרק כל הנשבעין (שבעות דף מח.) משום דהיה לה חד ואין דבריו של חד במקום שנים: דדמות שמשי. כהכל ואולם מוכי לזה ול"ג המשמין לפני בפרוס: אכסדרה תבנית אולם. קתם אכסדרה אין בו כי אם ג' מחצות ורביעית פרוצה במלואה כדמשמע בפ' לא יחפר (כ"ב דף פה. נס) דקאמר עולם דומה לאכסדרה ורוח צפונית אינה מהבבת והא דקתני אכסדרה תבנית אולם לפי שהיתה פתחו גדולה קרי לה אכסדרה אע"פ שלא היה במלואה דה"ל גפופי ט"ו אמה מכאן וט"ו אמה מכאן וכדקנו במדות (פ"ד מ"ו) נאמא לפי שהיה שם בית החליפות וכתל מפסיק במלואו בפנים:

עין משפט   נר מצוה

א מיי' פב' מהל' קידוש החודש הל' ה:	א מיי' פב' מהל' קידוש החודש הל' ה:
ב מיי' פב' מהל' קידוש החודש הל' ה:	ב מיי' פב' מהל' קידוש החודש הל' ה:
ג מיי' פב' מהל' קידוש החודש הל' ו:	ג מיי' פב' מהל' קידוש החודש הל' ו:
ד מיי' פב' מהל' קידוש החודש הל' ח:	ד מיי' פב' מהל' קידוש החודש הל' ח:
ה מיי' פב' מהל' קידוש החודש הל' ח:	ה מיי' פב' מהל' קידוש החודש הל' ח:
ו מיי' פב' מהל' קידוש החודש הל' ח:	ו מיי' פב' מהל' קידוש החודש הל' ח:
ז סמג לאוין כב, טור יו"ד ס"י קמא:	ז סמג לאוין כב, טור יו"ד ס"י קמא:
ח מיי' פג' מהל' עבודה זרה וחוקות הגויים הל' יא:	ח מיי' פג' מהל' עבודה זרה וחוקות הגויים הל' יא:
ט טוש"ע יו"ד ס"י קמא סעי' ה: י' מיי' פו' מהל' בית הבחירה הל' י':	ט טוש"ע יו"ד ס"י קמא סעי' ה: י' מיי' פו' מהל' בית הבחירה הל' י':

עין משפט גור מצורה

א טוש"ע יו"ד סי' קמא סעי' ד:
ב סמג לאוין כב, טוש"ע יו"ד סי' קמא סעי' ו ד:
ג מיי' פג' מהל' עבודה זרה וחוקות הגויים הל' י:
ד מיי' פג' מהל' עבודה זרה וחוקות הגויים הל' יא:
ה סמג לאוין כב, טוש"ע יו"ד סי' קמא סעי' ד:
ו מיי' פג' מהל' עבודה זרה וחוקות הגויים הל' יא:
ז סמג לאוין כב, טוש"ע יו"ד סי' קמא סעי' ד:
ח מיי' פג' מהל' עבודה זרה וחוקות הגויים הל' יא:
ט טוש"ע יו"ד סי' קמא סעי' ה:
י מיי' פג' מהל' עבודה זרה וחוקות הגויים הל' יא:
יא טוש"ע יו"ד סי' קמא סעי' ד:
יב טוש"ע יו"ד סי' קמא סעי' ז:
יג טוש"ע יו"ד סי' קמא סעי' ד:

שפודים של בקרן. הא דקרי לה שפודים משום שלא היו גביעים כפתורים של חמשה גרות: ושל ששה גרות: ואפילו של שאר מיני מתכות לפי שפיוצא בהן ופרכים אלא אי"כ בלא זהב בלאי בהקומן רבה (מנחות דף כח. וקס): חוץ מפרכין אדם. תמה מאי קושיא דלמא הבא במוצא ובקרבא דמוקי לה כר' יהודה בפי' כל הצלמים (ע"ז דף מג. וקס) אכל עשה שריא וי"ל דסגיא דהכא בלעגי ולית ליה דרבא ומוקי לה בעשה ולפי"ז מתר לעשות צורת אדם דקומא לן כרבא לגבי בלעגי ומיאו אין ראה דכלא שום קשיא וכול רבא דגרש לא תעשין אותי וכן תניא לקמן טעשת שחותמה שקוע אסור לחתם זה: לא תעשין אתי. ואל"ת ומאי קאמר אלא דמות ארבעה פנים תפוק לה משום צורת אדם לחזיה וי"ל כי איבא שאר פרעופין עס אדם שרי טפי אי"נ אס מצא צורת אדם אסור להשלים לר' פנים ומיאו קשיא דפרעוף אדם לחזיה תפוק לה מפרוכים שעל הפפרת וי"ל דלא מקרו שמשי וברוכים ששמים לא נתבררה צורתם: לא אסרה תורה אלא שמשין שפמזור העליון. הני תלת מלי בלעגי לא דגר בה בכל זמנא דכלא אמת וה"ק לא אסרה בשמשיין של מטה אלא בית תבנית היכל ואכסדרה תבנית אולם ובשמשיין התחתונים אסרה חמה ולבנה וכוכבים ובמזור העליון דמות ד' פנים: ממעל לרבות מלאכי השרת. למאי דקליק אדעתה דאורי בששה הנה מצי לאקשוני דמות שמשי מלא תעשין נפקא: שאני ר"ג דאחרים עשו. ואע"ג דבכל מלי אמירה לגברי שבות כמנוכח בפ"ב דמו"ק (דף יב.) ואפילו דדרבנן איבא שבות ובפרק השוכר את הפועלים (פ"מ דף ג.) יש בעיא אי איבא שבות בלאו או לא גבי חוסס פרה וגש בה הכא לא גזור משום מצה וצריך לזהר בשמלוין לגברים ומחתמין החוב בכותם של שונה שתלוי באלגרת דלא סמכינן אדרבא בקרשית דלא פליג רבא ואס הנברי מביא לו חותם מעצמו מתר: סמי עיניה דדיו. אלמא אסור להשאירו שמא יחשדוהו שעשה ועבר על לא תעשין ור"ג גמי לתסר ומשני פיון דחותמו בולט קיושינן להשגא שמא יאמרו ע"ז הוא לו אכל אחשגא דלא תעשין לא חוישין ומפרש בה"ג דהיא דרב יהודה בעצרת דרקון משום דתנן בפרק כל הצלמים (ע"ז דף מב:) מצא פלים ושליוהם צורת

שפודים שלא היו גביעים כפתורים

אם אינן מכירין פרק שני ראש השנה

שֶׁל חֲמִשָּׁה וְשֶׁל שֵׁשֶׁה וְשֶׁל שְׁמוֹנֶה. וְשֶׁל שִׁבְעָה — לא יַעֲשֶׂה, אֲפִילוּ שֶׁל שָׁר מִיְּמֵי מַתְכוּת. רַבִּי יוֹסִי בַר יְהוּדָה אוֹמַר: אֵף שֶׁל עֵץ לא יַעֲשֶׂה, בְּדֶרֶךְ שַׁעֲשׂוּ מַלְכֵי בֵּית חֲשִׁמוֹנָאִי. אָמְרוּ לוֹ: מִשָּׁם רָאִינָה? שְׁפוּדִין שֶׁל בְּרִזָּל הָיוּ וְחִפּוּם בְּבַעֲץ. הֶעָשִׂירוּ — עֲשָׂאוֹם שֶׁל כֶּסֶף, חָזְרוּ הֶעָשִׂירוּ — עֲשָׂאוֹם שֶׁל זָהָב. **וְשִׁמְשִׁין שָׂאִי אֲפָשָׁר לַעֲשׂוֹת כְּמוֹתַן מִי שָׂרִי? וְהִתְנָא: "לֹא תַעֲשׂוּן אֹתִי" — לֹא תַעֲשׂוּן כְּדָמוֹת שִׁמְשִׁי הַמְשֻׁמָּשִׁין לְפָנַי בְּמָרוֹם! אָמַר אַבְיִי: לֹא אֶסְרָה תוֹרָה אֲלֵא דְמוֹת אַרְבָּעָה פָּנִים בְּהָדִי בְּדָדִי.**^(א)**אֲלֵא מַעֲתָה פִּרְצוּף אָדָם לְחוּדְיָה תִשְׁתַּרְי?** **אֲלֵמָה תִּנָּא: כָּל הַפִּרְצוּפוֹת מוֹתְרִין חוּץ מִפִּרְצוּף אָדָם! אָמַר רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב אִידִי: מִפְּרָקִיָּה דְאַבְיִי שְׁמִיעָא לִי: "לֹא תַעֲשׂוּן אֹתִי" — לֹא תַעֲשׂוּן אוֹתִי. וְשָׁאֵר שִׁמְשִׁין מִי שָׂרִי? וְהָא תִנָּא "לֹא תַעֲשׂוּן אֹתִי" — לֹא תַעֲשׂוּן כְּדָמוֹת שִׁמְשִׁי הַמְשֻׁמָּשִׁין לְפָנַי בְּמָרוֹם, כְּגוֹן אוֹפָנִים וּשְׂרָפִים וְחִיּוֹת הַקּוֹדֵשׁ וּמְלָאכֵי הַשָּׁרָת! אָמַר אַבְיִי: לֹא אֶסְרָה תוֹרָה אֲלֵא שִׁמְשִׁין שְׁפַמְדוֹר הָעֲלִיוֹן.**^(א)**וְשְׁפַמְדוֹר הַתַּחְתּוֹן מִי שָׂרִי? וְהִתְנָא: "אֲשֶׁר בְּשָׂמִים" — לְרִבּוֹת חֲמָה וּלְבִנָּה כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, "מִמַּעַל" — לְרִבּוֹת מְלָאכֵי הַשָּׁרָת! כִּי תִנָּא הָהִיא — לַעֲבָדָם. אִי לַעֲבָדָם, אֲפִילוּ שְׁלִשּׁוֹל קָטָן נָמִי! אִין הָכִי נָמִי, דִּתְנָא: "אֲשֶׁר בָּאֲרֵץ" — לְרִבּוֹת הָרִים וּגְבָעוֹת נְמִים וְנִהְרוֹת אַפִּיקִים וְגִאֲיוֹת, "מִתַּחַת" — לְרִבּוֹת שְׁלִשּׁוֹל קָטָן. וְעַשְׂיָּה גִרִידְתָּא מִי שָׂרִי? וְהִתְנָא: "לֹא תַעֲשׂוּן אֹתִי" — לֹא תַעֲשׂוּן כְּדָמוֹת שִׁמְשִׁי הַמְשֻׁמָּשִׁין לְפָנַי, כְּגוֹן חֲמָה וּלְבִנָּה כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת. שָׂאֲנִי רַבָּן גַּמְלִיאֵל, דְּאַחֲרִים עָשׂוּ לוֹ. וְהָא רַב יְהוּדָה, דְּאַחֲרִים עָשׂוּ לוֹ, וְאָמַר לִיה שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוּדָה: **שִׁינָּא, סָמִי עֵינִיָּה דְדִין! "הֵתָם, חוֹתָמוּ בּוֹלֵט הָנָה, וּמִשׁוֹם חֲשָׁדָא. בְּדִתְנָא: טַבַּעַת, חוֹתָמוּ בּוֹלֵט — אָסוּר לְהַנִּיחָהּ וּמוֹתֵר לְחַתוֹם בָּהּ. חוֹתָמוּ שׁוֹקַע — מוֹתֵר לְהַנִּיחָהּ וְאָסוּר לְחַתוֹם בָּהּ. וְ**אִמִּי חִיִּישִׁינָן לְחֲשָׁדָא? וְהָא הָהִיא כִּי כְּנִישְׁתָּא דִּשָּׁף וִיתִיב בְּנִהְרָדְעָא, דִּהְוָה בֵּיה אַנְדֶּרְטָא, וְהוּ עֵיילִי רַב וּשְׁמוּאֵל וְאָבוּה דְשְׁמוּאֵל וְלוֹי וּמַצְלוּ הֵתָם, וְלֹא חִיִּישִׁי לְחֲשָׁדָא! רַבִּים שָׂאֲנִי.**^(ב)**וְהָא רַבָּן גַּמְלִיאֵל יָחִיד הוּא? פִּינָן דְּנִשְׂיָא הוּא — שְׂכִיחִי רַבִּים גְּבִיָּה. אִיבָעִית אִימָא: דְּפָרְקִים הָנָה.**^(ג)**וְאִיבָעִית אִימָא: לְהִתְלַמֵּד עָבַד, וּכְתִיב: "לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת" — אֲבָל אַתָּה תִלְמַד לְהִבִּין וּלְהוֹרוֹת. מִתְּנִי מַעֲשֶׂה שְׁפָאוּ שְׁנִים וְאָמְרוּ: רָאִינוּהוּ שְׁתָּרִית בְּמַזְרַח,**

וְעַרְבִית

בַּשָּׁרָה לְפָנִים בְּדִתְנָא (מְנַחוֹת דף כח:) וְעַשִׂית מְנוֹרַת כָּלָל זָהָב מְהוֹר פֶּרֶט מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה חֲזֹר וְכָלָל מַה הַפֶּרֶט מִפֶּרֶשׁ שֶׁל מַתְכָּת אֵף כֵּל שֶׁל מַתְכָּת: אֵף שֶׁל עֵץ לא יַעֲשֶׂה שְׁפִיוֹצָא בַּהּ בַּשָּׁרָה לְפָנִים דְּר' יוֹסִי בַר יְהוּדָה דְרִישׁ לִיה לְקָרָא בְּרַעֲוִי וּמַעֲטוּי מֵאִי רַבִּי רַבִּי כָּל מְלִי וּמֵאִי מַעֲט מַעֲט חָרָם וְהָכִי מִפֶּרֶשׁ לַהּ בְּמְנַחוֹת (סג): דְּדָקָן שְׁעָשׂוּ מַלְכֵי בֵּית חֲשִׁמוֹנָאִי בַּשָּׁגְבָרָה וְגַם עַל הַיּוֹנִים וְהַצִּיָּאוֹם מִירִשְׁלָיִם וְטַהֲרוּ אֶת הַמִּקְדָּשׁ וְהָיוּ עֲנִיִּים וְלֹא יָכֻלוּ לַעֲשׂוֹתָהּ שֶׁל זָהָב: בַּבַּעַן סְטִינִי"ו בַּלַּע"ז: דְּמוֹת אַרְבָּעָה פָּנִים לְגוֹף אֶחָד כַּעֲיֵן חִיַּית הַקֹּדֶשׁ דְּהִינוּ אֹתִי שֶׁפֶּסֶא כְּבוֹד רַכּוֹב עָלֶיהֶן: פִּרְעוּף אָדָם לְחוּצָה תִשְׁתַּרִי שְׂהָרִי הוּא אֶחָד מִהֶן בַּחֲיִית וְאִפ"ה אָמַר עַד דְּאִרְבָּא כּוֹלָהּ בַּהֲדִי הַדְּדִי: שְׁפַמְדוֹר הָעֲלִיוֹן בְּרַקִּיעַ שְׂבִיעִי דְּדִיקוּנָן אֹתִי אֲבָל חֲמָה וּלְבִנָּה וְכוּכָבִים וּמַזְלוֹת בְּמִדּוֹר הַתַּחְתּוֹן הֵן בְּרַקִּיעַ הַשָּׁנִי בְּדַחְמְרִינָן בְּמַסְכַּת חֲגִיגָה (דף יב): שְׁלֹשׁ תַּלְעַת: אֲפִיקִים מוֹצָאִי מִיס בִּיבְרִי"ש בַּלַּע"ז: אַחֲרִים נְכָרִים: וְהָא רַב יְהוּדָה שְׂהִיתָה לוּ עֲרָה בְּטַבַּעַתוֹ וְאַחֲרִים עֲשִׂאוּהוּ וְא"ל שְׁמוּאֵל דְּנִשְׁקָלָה מִנֵּה: סָמִי עֵינִיָּה כְּלוּמַר הַשְׁחַת צוּרְתוֹ: וּמִשׁוֹם תִּשְׁדָּא שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ ע"ז הִיא לוֹ: אָסוּר לְהַנִּיחָהּ בְּאַרְבָּעוֹ: וּמִתַּר לְחַתֵּם בַּהּ שְׁחַתִּימָתָה שׁוֹקַעַת: וּכְשִׁחוֹתְמָה שְׁקוּעַ חֲתִימָה בּוֹלְטַת חוֹתְמָה בּוֹלֵט הַמַּתְכָּת חֲרוֹת כָּבִיב כָּבִיב וְהַעֲרָה עוֹמְקַת כְּמוֹת שְׂהִיא חוֹתְמָה שׁוֹקַעַת שְׁהַעֲרָה חֲקוּקָה וְסַרוּתָה בְּמַתְכָּת: דָּשָׁף וְנִמִּיב בְּהַרְדָּעָא מְקוּם הוּא וְיֵשׁ פּוֹתְרִין שְׁחַרְב וְחֲזֹר וְנִבְנֶה וְתִמְיֵד הִיתָה שְׂכִינָה מַעֲוִיָּה שֶׁם יִכְבְּיָהּ וְנִלוּתוֹ בְּנִאוּהָ שְׁנַשְׂאוּ עִמָּהֶם מֵאֲבָנֵי וְרִשְׁלָיִם וְשְׁלִיָּהֶם וְאָמַר (תְּהִלִּים ק"ב:ט"ו) כִּי רַע עֲבָדֶיךָ אֶת אֲבָנֵיהֶ: אֲנִדְרָטָא גַלְס דְּמוֹת הַמַּלָּךְ: וְהָא ר"ג יָחִיד הָיָה וְנִחוּשׁ נָמִי לְחַשְׁדָּא: מִתְּנִי מַעֲשֶׂה שְׁפָאוּ פָּנִים כּוֹי: קִרְיִינוּהוּ שְׁחַרִית בְּמַזְרַח אֶת הַשָּׁהֶב:

מסורת הש"ס

א בראשית רבה
ב עבודה זרה מב:
ג מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי
ד עבודה זרה מג:
ה עבודה זרה יח.
ו מנחות כח:

תורה אור השלם

[שמות כ, טז]   [יחזקאל א] [פירושי רד"צ חופמן על שמות כ"ט, א]
[בראשית א, כז]
[שמות כ, ג]
[שמות כ, ד]
[דברים יח, ט]

חמה צורת לבנה דרקון ויליכס לים המלח ומפרש התם משום דהני חשיבי ליה וה"נ חשיב טפי חשגא משאר: והא רבן גמליאל יחיד. תמה והא צורה דר"ג לא היתה בולטת וי"ל דמ"מ שוך בה חשגא דגבי לבנה אין חלוק פיון דאניה בולטת ברחיש: קרינוהו במזרח. הישנה וערבית במערב את ההדגשה עדי שקר הם דקומא לן (לעיל ראש השנה כ:) כ"ד שעי מפסי סיהרא כך פרש בקונטרס בשם רבותיו והקשה מדקתני בברייתא פעמים שגא בפרפה ואין לשון ארפה וחקרה נוכל בלא שהרי מתוך קטנה הישנה נכסית מבני מערב בשהיא במזרח לפני חותמה ופרש בקונטרס דעל ההדגשה העידו ועדי שקר דקאמר רבי יוחנן בן נורי לפי שבי"ב שעות שמים אין ממזרת לבא מתוך המזרח לתוך המערב וע"ז קאמר פעמים שגא בפרפה ושהיה לבא ודבר תמה הוא מאי כ"ד דר' יוחנן בן נורי למה לא תוכל לילך בי"ב שעות כל רוח דרומית ונעזין מקצה רוח מזרחית ומערבית עמו ובירושלמי משמע בלשנא קמא דקאמר רבי שמלאי טעמא דרבי יוחנן בן נורי כל חגש שנהרית קדש ו' שעות אין כח בעין לראות את השון נראה וכן שחרית לא נראה חגש בין הערבים חגש לא נראה וכן שחרית א"ר חיא בר אבא ונמה קבלם ר"ג שכן מסכת הוא מאבותיו פעמים שגא בפרפה ופעמים מהלך בקצרה ונתמה מי פליג המסכת מאבותיו דר"ג אהא דאמר לעיל בסוף פ"ק (ראש השנה דף כ:) כ"ד שעי מפסי סיהרא למאי נפקא מנה לאכחושי סהדי ושמיא יש לחלק בשעות דיש שעות קטנות פזים כגון בתקופת טבת ויש שעות בינוניות כגון בימי ניסן ותשרי ויש גדולות כגון בתקופת תמוז ואי בקטנות או בבינוניות מפסי סיהרא לבני א"י תמני סרי מעתיקא וסית מחדקא מן הגדולות פעמים מפסיא פרקא כגון דבא בפרפה פעמים דלא מפסיא כגון דבא בקצרה:

מסורת הש"ס
א ויקרא רבה; פסיקתא דרב כהנא ב בבא קמא ז: ג מסכת דרך ארץ רבה
גליון הש"ס

גמ' שפיר קאמ' ר"י. כעין זה פסחים דף כח ע"ב:

שם ולא שנים ושלשה שופרי'. ע"י סוטה דף יז ע"ב תד"ה כתבה על שני:

תורה אור השלם
וישפטו העדה בין המכה ובין גאל הדם על המשפטים וגוי' [במדבר לה, כד]
והנה במשך בקרו היובל (בשמינכם) [פשמעכם] את־קול השופר וריעו וגוי' [יהושע ו, ח]
דבר אל־בני ישראל לאמר בחדש השביעי באחד לחדש יהיה וגוי' [ויקרא כג, כד]
בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים וגוי' [דברים לג, יז]
ותישב ליהנה משור פר מקרן טפרים [תהילים סט, לב]
במשך היבל, השוע "במשך בקרו היובל" (יהושע ו, ח), וגוי' [מירוש יר"צ הופמן על שמות יטויג, ד]
ויקנו את־חלקת השדה אשר נטה־שם אהלו מנד בני־חמור אבי וגוי' [בראשית לג, יט]
אבי השביעיני לאמר הנה אנכי מת בקברי אשר פריתי וגוי' [בראשית ה, ה]
ויצו יוסף את־עבדיו את־הרפאים לחנט את־אביו ויחנטו הרפאים את־ישראל [בראשית נ ב]
יפה נוף משוש פלי־הארץ הר־ציון ירבותי צפון קרית מלך וגוי' [תהילים מח, ג]
מי־שת בטהות חכמה או מי־נתן לשכוי בינה [איוב לה, לו]

מקצתו נעשין עדים וועידו בפני חכריהם דגפי זיני נפשות עדות פועין דכתיב (דברים י"ז:ו') על פי שנים עדים יומת המת לא יומת וגוי': ומקצתו נעשין זגים אכל המעידים לא אבמקצתו נעשו עדים ומקצתו נעשו דיינינו, דברי רבי טרפון. רבי עקיבא אומר: כולן נעשין עדים, ואין עד נעשה דיון. אפילו תימא רבי עקיבא, עד פאן לא קאמר רבי עקיבא התיס אלא בדיני נפשות, דרחמנא אמר: "ושפטו העדה" ויהצילו העדה", וכיון דחזיוהו דקטל נפשא לא מצו חזו ליה זכותא. אבל הָבא — אפילו רבי עקיבא מודה.^[מקור?] כל השופרות כשרים, חוץ משל פרה — מפני שהיא קרן. אמר רבי יוסי: והלא כל השופרות נקראו קרן, שגאמר: "במשוך בקרן היובל". גמ' שפיר קאמר רבי יוסי ורבנן: כל השופרות אקרו שופר ואקרו קרן. דפרה — קרן אקרי, שופר לא אקרי, דכתיב: "בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו". "ורבי יוסי אמר לה: דפרה נמי אקרי שופר, דכתיב: "ותיטב לה' משור פר", אם שור — למָה פר, ואם פר — למָה שור? אלא: מאי "שור פר" — משופר. ורבנן? בדרב מתנה. דאמר רב מתנה: מאי "שור פר" — שהוא גדול כפר. עולא אמר: היינו טעמא דרבנן, בדרב הסדא. דאמר רב הסדא: מפני מה אין כהן גדול נכנס בבגדי זהב לפני ולפנים לעבוד עבודה — לפי שאין קטיגור נעשה סניגור. ולא? והא איפא דם פרי! הואיל ואשתני — אשתני. והא איפא ארון וכפורת וכרוב! חוטא כל יקריב קאמרינו. והא איפא פה ומחתה! חוטא כל יתנאה קא אמרינו. והא איפא בגדי זהב מבחוץ! מבפנים קא אמרינו. שופר נמי מבחוץ הוא! פיון דלופרון הוא — כפפנים דמי. והא תנא "מפני שהוא קרן" קאמרי! תדא ועוד קאמר: תדא — דאין קטיגור נעשה סניגור, ועוד — מפני שהוא קרן. ורבי יוסי? אמר לה: דקא אמרת אין קטיגור נעשה סניגור — הני מילי מבפנים, והאי שופר מבחוץ הוא. ודקא אמרת מפני שהוא קרן — כל השופרות נמי אקרו קרן. אבני אמר, היינו טעמייהו דרבנן: שופר אמר רחמנא, ולא שנים ושלשה שופרות. והא דפרה, פיון דקאי גילדי גילדי — מיתתזי כשנים ושלשה שופרות. והא תנא "מפני שהוא קרן" קאמר! תדא ועוד קאמר: תדא — דשופר אחד אמר רחמנא, ולא שנים ושלשה שופרות. ועוד — מפני שהוא קרן. ורבי יוסי אמר לה: דקאמרת "שופר אחד אמר רחמנא, ולא שנים ושלשה שופרות" — פיון דמחברי אהדדי, חד הוא. ודקאמרת "מפני שהוא קרן" — כל השופרות נמי אקרו קרן. מאי משמע דהאי יובלא לישנא דדכרא הוא? דתנא, אמר רבי עקיבא: פשהלכתי לערבא, היו קורין לדכרא "יובלא". ואמר רבי עקיבא: פשהלכתי לגלגא, היו קורין לנדה גלמודה. מאי גלמודה — גמולא דא מפעלה. ואמר רבי עקיבא: פשהלכתי לאפריקי, היו קורין למצה קשיטה. למאי נפקא מינה? לפרושי "מאה קשיטה" דאורייתא, מאה דנקי.^(א) אמר רבי: פשהלכתי לכרפי הים, היו קורין למכירה פירה. למאי נפקא מינה? לפרושי "אשר פריתי ליי":^(ב) אמר רבי שמעון בן לקיש: פשהלכתי לתחום הן נשריאי, היו קורין לפלה נינפי, ולתרנגול שכוּי. לפלה נינפי — מאי קרא: "יפה נוף משוש כל הארץ". ולתרנגול שכוּי — אמר רב יהודה אמר רב, ואיפעיית אימא רבי יהושע בן לוי: מאי קרא — "מי שת בטוחות חכמה או מי נתן לשכוּי בינה". "מי שת בטוחות חכמה" — אלו פליות. "או מי נתן לשכוּי בינה" — זה תרנגול. לוי איקלע לההוא אתרא. אתא גברא לקמיה, אמר ליה:

ראוהו בית דין פרק שלישי ראש השנה

תמא דכפרק אלו הן הגולין (מכות דף יב.). נפקא לה מקרא אחרגיא דאמר מעין לסנהדרין שראו באחד שהרג את האיש שאין הורגין אותו עד שיעמד בב"ד תלמוד לומר עד עמדו לפני העדה למשפט וגם לומר דעקר דקשה מהתם וקרא דהבא אצטריך גלא גליף מהתם לשאר זיניו להצריך ב"ד אחר דשאיני התם דאמר רחמנא ויעילו העדה ומיהו הוא הדיו לענון מפה חבדו פדמוכח פפ' החובל (פ"ח דף ז; ושם) ובעד נעשה זון יש דיינים חלוקים כמו שפרשנו בפ' ב' דכתובות (כא: ושם ד"ה גח) דעדות החגש דאורכיתא עד הרוחא הוא דנעשה זון ודיקים שטרות דכענו אפילו עד המעיז נעשה זון וקדיני נפשות אפילו עד הרוחא אין נעשה זון: חוץ משל פרה. הא גלא קמני נמי חוץ חוץ משל ראם דשל ראם נמי אקרי קרן דשתי' (דברים ל"ג:ו') וקרני ראם קרניו וכתוב (תהלים כ"ב:כ"ב) ומקרני רמים שניתי ושמה אינם חלולים ואינם ראויים לשופר: והיה במשך בקרן היובל. תמא גלא מיייתי קרא דיעמק דכתיב (בראשית כ"ב:י"ג) בבקר בקרניו ואע"ג דההוא קרא ממייס דה"נ מיייתי לה פגמא כבור שורו דקר לו וקרני ראם קרניו וי"ל דנראה ליה לאתנוי האי משום דכתיב פה שופר: אקרו קרן ואקרו שופר. פדש דש"י אקרו קרן פדשמכרן ואקרו שופר דכתיב במשך היבל וכתוב ויהי קול השופר יש מקשין אמאי לא הביא האי קרא דמתניתין במשך בקרן היבל פשמעכס קול השופר להוכיח דכל שופרות אקרו שופר שטות להקשות וקל להבין דאדכשה מהאי קרא מוכח דשופר אקרי קרן ועוד צריך להוכיח דשגלמא שופרות אקרו שופר: חוטא כל יתנאה קאמרינו. וגפי שופר מתנאה נמי פקול תהייתו: פיון דלופרון קאמרי. תמא אכוד ואשן נמי לופרון קאמרי פדכתיב בקרא וי"ל דהשכטים זכרון הם: ולא שנים ושלשה שופרות. ולא דמי למעיס שופר פתוך שופר כדפרש פקונטרס דעל גלד ראשון איתוסף גלד שני גפתי השני פתכליתו של ראשון והקול יוצא דרך פלס: לגעה גלמודה. וגפקא מנא פדדלשיון פסומה (דף מז.). פי גפתי חנף גלמוד (איוב ט"ו:ל"ד):

כו.

עין משפט נר מצוה
א סמג עשין קט, טוש"ע חו"מ סי' ז סעי' ה: ב מי"י פה' מהל' עדות הל' ח:
ג סמג עשין קט:
ד סמג עשין מב, טוש"ע או"ח סי' תקפו סעי' א: ה סמג עשין מב:

עין משפט נר מצוה

א סמג עשין מב: ב מיי' פא' מהל' שופר וסוכה ויולב הל' ב: ג מוי' פהל' תעניות הל' ד: ד מיי' פא' מהל' שופר וסוכה ויולב הל' א: ה מוי' פי' מהל' שמיטה ויובל הל' א: ו מוי' פב' מהל' תפילה וברכת כהנים הל' ח: ז סמג עשין מב, טוש"ע או"ח סי' תקפו טע"א: ח מיי' פא' מהל' שופר וסוכה ויולב הל' א:

חלונגלוּגוּת, ונפקחא מנה לזב כפ"ק דיומא דכּרִים המבּיאִים לידי טמאה בגון חלונגלוּגוּת: שָׁל יַעֲל פֶּשׁוּט. פֶּרֶשׁ פּהוּנְטֶרֶם חַיה שָׁפֵן שְׁמַה וְקוּרִין אוֹתָהּ אֲשַׁטְנֻכוּ"ק וּבַעֲרוֹן פִּי' הִיא בִּשְׁפָה נִקְּחָה וְקָרַן הַבִּשְׁפָּה רָגִיל לְהוּת פֶּשׁוּט וּבִפֶּרֶשׁ הַקּוּנְטֶרֶם נִקְרָא דְיַעֲל חַיה דְּכַתִּיב (תהלים ק"ד:י"ח) הָרִים הַגְּבוּהִים לִיעֲלִים וְאִקּוּ וְיִישׁוּ (דְּכָרִים י"ד:ה') מִתְרַגְּמִינוּ וַיַּעֲלֹא וּרְמָא וּמִצָּה בָּשָׁל יַעֲל פֶּשׁוּט כְּמִשְׁמַע בְּגַמ' דְּכַמָּה דְּפָשִׁיט טָפִי עֲדִיף מִשּׁוּם נָשָׂא לְבַבְנוּ אֵל פְּסִים וּמִיָּהוּ אִין הִלְכָּה בִּן אֱלָא כִר' יְהוּדָה דְאָמַר כִּר"ה בָּשָׁל זְכָרִים כְּפּוּסִים דְּהִינוּ אֵל אִיל וְר' לְוִי הָאִי בִּנְתָה בְּגַמ' דְאָמַר מִצָּה אֵל ר"ה וויה"כ בְּכַפּוּסִים דְּקַסְכַּר כַּמָּה דְּכִנּוּף אִינִישׁ טָפִי עֲדִיף מִשּׁוּם וְהָיו עֵינֵי וְלָפִי אָס וּבְדָאמַר ר' אָבֵהוּ כפ"ק (דף טז.) לְמָה תִּקְוָעִין בַּשּׁוֹפָר אֵל אִיל אָמַר הַקִּב"ה תִּקְוָעוּ לְפָנֵי בַּשּׁוֹפָר אֵל אִיל כְּדִי שְׁאֲכַפֵּר לָכֶם עֲקָתָא יִצְחָק וּמִיָּהוּ נִקְרָא אֱלָא פִּלְגִי אֱלָא לְכַתְּמָלָה אָבֵל כּוּלָּהּ מוֹדוּ דְיוּצָא דְיִשְׁבַּד כִּין בָּשָׁל אִיל כִּין בָּשָׁל יַעֲל בְּקַקְלָנוּ רִישָׁא כֵּל הַשּׁוֹפְרוֹת בְּשָׂרִים חוץ מִשֵּׁל כֶּהֱרֵה וְהִיבָא אֱלָא מִצָּא אֵל אִיל יוּצָא בָּשָׁל רַחֵל אוּ בַּשְּׂעִיר עֲזִים תַּעֲבֵד דְלִמִּצָּה פִּלְגִי דְהָא ר' לְוִי מִצָּה תִּאמַר וְעוֹד אֲטוּ פֶּשׁוּט וּבִפּוּף כְּתִיב בְּקִרְא תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר כְּתִיב כִּיּוּבֵל (וַיִּקְרָא כ"ה:ט') וַיִּלְפִּינוּ ר"ה מִנְּהָ וּבִינוּ דְכּוּלָּהּ אֲקִירוּ שׁוֹפָר חוּץ מִשֵּׁל כֶּהֱרֵה לְמָה לֹא יוּצָא וְעוֹד מִשְׁמַע דְּפִלְגִינָא דְרַבְּנָן וְר' יוֹסִי בִּפְנֵי עֲצֻמָּן וּפִלְגִינָא דְרַבְּנָן וְר' יְהוּדָה בִּפְנֵי עֲצֻמָּן וְלֹא תִחָא פִּלְגִינָא הִיא וְאִם תִּמְצָא לִימַר דְּזִקְוָא אִירִי אִם בִּן הָיִיא תִחָא פִּלְגִינָא דְלִתְנָא קִמָּא כּוּלָּהּ בַּשְּׂרִין כִּין בִּרְאשׁ הַשָּׁנָה כִּין כִּיּוּה"כ כִּין בְּתַעֲנִיּוּת חוּץ מִשֵּׁל כֶּהֱרֵה וְר' יוֹסִי אוֹמַר אֵף אֵל כֶּהֱרֵה וְלֹאִיךְ רַבְּנָן ר"ה וויה"כ בָּשָׁל יַעֲל וּמַעֲנִיּוּת אֵל זְכָרִים וְלִר' יְהוּדָה ר"ה אֵל זְכָרִים וְכִיּוּבֵל בָּשָׁל יַעֲלִים וּמִיָּהוּ קָשָׁה קֶצֶת דְהָא ר' לְוִי דְאָמַר מִצָּה אֵל ר"ה וויה"כ הָיוּ מִשּׁוּם דְּלִפְּיִינוּ גִזְרָה שְׁנָה זֶה מִצָּה בַּשְּׂבִיעִי שְׂבִיעִי כְּדִאֲמַרְיָנוּ בִּפ' בְּתִירָא (דף לד.) וּבְדַתְנָן שְׁנָה יוּבֵל לִר"ה לְתַקִּיעָה וְאִי הָיָה טַעֲמָא מִשּׁוּם מִצָּה בְּעֲלָמָא כְּדִאֲמַרְיָנוּ דְכַמָּה דְּכִנּוּף אִירִישׁ טָפִי עֲדִיף הָיוּ זִקְוָא בִּרְאשׁ הַשָּׁנָה שְׁהַתְקִיעָה לְתַפְלָה וּלְזַכְרִין אָבֵל וְיֻבֵּל אִין הַתְקִיעָה אֱלָא סִימָן שְׁלוּחַ עֲבָדִים וְהַשְׁמָנוּת שְׁלוֹת הַחוֹרוֹת לְבַעֲלִים לִכְךָ הָיָה נִקְרָא לִי מִתְּנֹן זֶה דְאִינוּ יוּצָא אֱלָא בְּכַפּוּף פְּרוּשׁ דְּצִרִיךְ לְהוּת כַּפּוּף אִי לֹא לֹא וְנִמְרִינוּ יוּבֵל מִנְּהָ: וְשִׁמִּי חֲנֻצְרוֹת בְּאֲמָצַע. שְׁמִי שׁוֹפְרוֹת הִיוּ לָזֶן אָחֵד מִכָּאֵן וְאָחֵד מִכָּאֵן כְּדִי שְׁיָהוּ הַחֲנֻצְרוֹת בְּאֲמָצַע מִשּׁוּם דְּמִצְתָּה הִיוּ בְּחֻצְרוֹתִי: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר כִּר"ה בָּשָׁל זְכָרִים וְכִיּוּבָלוּת בָּשָׁל יַעֲלִים. לִית לָהּ לְרַבִּי יְהוּדָה שְׁנָה יוּבֵל לִר"ה וְהָא דְבַעֲיָנוּ שׁוֹפָר בִּרְאשׁ הַשָּׁנָה לֹא מִשּׁוּם דְּלִפְּיָנוּ מִיּוּבֵל אֱלָא בְּאִירָךְ תֵּנָא דְּלִיף בִּפ' בְּתִירָא (ג"ז שֶׁם דף לד.) מִדְּכַתִּיב תִּקְוָעוּ בַּחֹשׁ שׁוֹפָר

וּמִיָּהוּ הֵהוּא תֵּנָא נִמְי וְלִיף ר"ה מִיּוּבֵל בְּגִזְרָה שְׁנָה כְּדִקְאֲמַרְיָנוּ שֶׁלֹּש תְּרִיעוֹת נִאֲמָרוּ כִּר"ה וּמִיָּתִי קִרְא דְוַהֲעִבְרַת שׁוֹפָר תְּרִיעָה דְּכַתִּיב כִּיּוּבֵל וּבִיּוֹם וְלֹא בְּעִילָה נִמְי וְלִיף מִיּוּבֵל כְּדִקְאֲמַר הֵתָם וְהָא דִּאֲנַטְרִיךְ לִיָּה קִרְא דְתַקְוָעוּ בַּחֹשׁ שׁוֹפָר מִשּׁוּם דְּלִיף נִמְי רֹאשׁ הַשָּׁנָה מִמְּדַבֵּר וְהָיָה אֲמִינָא דְּבַחֲנֻצְרוֹת כְּמִדְבֵּר לִכְךָ נִקְרָא דְמוֹדָה רַבִּי יְהוּדָה דְשְׁנָה יוּבֵל לִר"ה אֱלָא לַעֲנִין הֵךְ מִלְתָּא אִין עִין לְהַשְׁוֹתָם לְהוּת בָּשָׁל זְכָרִים בָּשָׁל ר"ה דְטַעֲמָא דִּר"ה מִסְבָּרָא בְּעֲלָמָא דְכַמָּה דְּכִנּוּף אִירִישׁ טָפִי עֲדִיף שְׁהֵא יוֹם הָדִין וְלֹאִפְּרִי עֲקָהּ אָבֵל יוּבֵל דְלִשְׁלַח עֲבָדִים וְשְׁלוֹת הַחוֹרוֹת לְבַעֲלִים אִין לְחוּשׁ אֱלָא שְׁיָהָא אָס שׁוֹפָר עָלִיו אַע"ג זֶר' לְוִי נִמְי מִשְׁנָה לָּהּ לַעֲנִין זֶה מִשּׁוּם גִּזְרָה שְׁנָה יֵשׁ לִימַר דְּהָא פִּלְגִי:

ראוהו בית דין פרק שלישי ראש השנה

(דף יח.) דְאֲמַרְיָנוּ אִין מִאֲכִילִין אוֹתוּ דְבַעֲן פִּלְגִיָּא גִזְלִי פִּלוּנִי: כַּמָּה דְבַעֲנוּן. הַמַּעֲשֶׂר וְהַקְּרִימָה אֵתָם קוֹבְעִים אוֹתִי: מֵאִי כְרוּנִין שְׁשָׁנִי בַּמַּגְלָה (דף יז.) קִרְאָה כְרוּנִין (כְרוּנִין): פֶּסְקִי לְפִרְקִים שְׁאִינוּ נִכְנָסִין יַחַד: מֵאִי חֲלוּגְלוּגוּת שְׁשָׁנִי כפ"ק דְיומא (דף יח.) אֵל בִּשְׁעַת הָאֲמִים לֹא הָיָה אוֹכֵל הַשּׁוּם וְהַחֲלוּגְלוּגוּת: כְּרַפְּחִינִי וְרַחַ שְׁקוּרִין עוֹרִיקָל"י: כִּלְסָלָה חֶפֶשׁ וְהַפֵּךְ בְּמַטְמוּנִים אֵל תִּירָה: וְהָיָה דְרִינָא טוּנָא נִשָּׂא מִשּׁוּם: מִתְנִי' שׁוֹפָר אֵל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֵל יַעֲל פֶּשׁוּט מִפֶּרֶשׁ טַעֲמָא בְּגִמְרָא דְמִיָּד דְתַפְלָה בְּעִי פְּשִׁיטוּת: יַעֲל שְׁטִי"ו"ן כו"ח: וְכִין מִצָּה זָהָב בָּשָׁל מִקְדָּשׁ קִאֲמַר: שׁוֹפָר מִאֲרִיךְ לֹאֲחֵר שְׁחֻצְרוֹת פּוֹסְקִין תְּקוּשְׁתּוֹ נִשְׁמַע קוֹל הַשּׁוֹפָר: וּבְתַעֲנִיּוּת דְאֲמַרְיָנוּ בְּמִס' תַּעֲנִית (דף טו:) תִּקְוָעוּ הַכְּהִנִּים תִּקְוָעוּ: בָּשָׁל זְכָרִים אִילִים שְׁסַתְּמֹן כְּפּוּפִין: וְשִׁמִּי חֲנֻצְרוֹת בְּאֲמָצַע שְׁמִי שׁוֹפְרוֹת לָזֶן אָחֵד מִכָּאֵן וְאָחֵד מִכָּאֵן וְזֶן בְּאֲמָצַע: שְׁמִצְתָּה הִיוּם בְּחֻצְרוֹת דְלִכְנוּפִיא בְּעֲלָמָא יִנְיָהוּ וְכֵּל בְּנוּפִיא בְּחֻצְרוֹת דְּכַתִּיב (בַּמִּדְבָּר י"ב:) וְהָיוּ לָךְ לְמִקְרָא הַשָּׁנָה: שְׁנָה הָיוּבֵל לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְתַקִּיעָה בַּשְּׂמִינִין וְאֵף עַל גַּב דְתַקִּיעָתָהּ כִּיּוּבֵל לֹא לְתַפְלָה וְלֹא לְזַכְרִין אֱלָא לְסִימָן שְׁלוּחַ עֲבָדִים וְהַשְׁמָנוּת מִכִּירַת שְׁלוֹת אֲבָלוּ הַכִּי כִּדִּר"ה בְּעִי לְמַעֲבָדִי דְנִמְרִינוּ לָהּ לְגִזְרָה שְׁנָה שְׂבִיעִי שְׂבִיעִי בִּפ' בְּתִירָא (דף לד.): וּבְכַרְכּוֹת דְבַעֲי לְמִימַר תַּשַּׁע כְּרַכּוֹת כִּיּוֹם הַכְּפּוּרִים אֵל יוּבֵל: ר' יְהוּדָה אוֹמַר כו' טַעֲמָא מִפֶּרֶשׁ בְּגִמ' וּבִיּוּבָלוּת בָּשָׁל יַעֲלִים וְגִזְרָה שְׁנָה לֹא גִמִּיר: גִּמ' וְשֵׁל כֵּל הַשָּׁנָה אֵל תַּעֲנִיּוּת: קמ"ל כִּר"ה אִית לָהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה אָבֵל כִּיּוּבֵל לִית לָהּ מִשּׁוּם גִּזְרָה שְׁנָה: כְּמֵאִי כּוּמַפְלְגִי תֵּנָא קִמָּא וְרַבִּי יְהוּדָה: כַּמָּה דְּכִנּוּף אִירִישׁ בְּתַפְלָתוּ כְּפִי כְּכּוּשִׁין לֹאֲרֶן טָפִי עֲדִיף מִשּׁוּם וְהָיו עֵינֵי וְלָפִי אָס (מְלָכִים א ט"ג:) הִלְכֵךְ בִּרְאשׁ הַשָּׁנָה דְלִתְפְלָה וְלֹאִפְּרִי עֲקָתָה יִצְחָק בֹּא בַעֲיָנוּ כְּפּוּפִין וְיוּבָלוּת שְׁהֵן לְקִרְא דְרוּר בַּעֲיָנוּ פֶּשׁוּטִין וְגִזְרָה שְׁנָה לִית לָהּ: כַּמָּה דְּפֶשִׁיט טָפִי עֲדִיף מִשּׁוּם נָשָׂא לְבַבְנוּ אֵל פְּסִים (אִירָכָה ג':"מ"א) הִלְכֵךְ בִּרְאשׁ הַשָּׁנָה בַּשְּׂמִינִין דְלִתְפְלָה הוּא וּמִיָּהוּ"כ נִמְי מִשּׁוּם דְשָׁוִיהַ בְּגִזְרָה שְׁנָה וּבְתַעֲנִיּוּת דְלִכְנוּפִיא לֹא אֲכַפַּת לֹן וְעַדִּינִין כְּפּוּפִין לְהַפִּירָא וְלִר' לְוִי אִית לָהּ כִר' יְהוּדָה דְלִתְפְלָה בַּעֲיָנוּ כְּפּוּסִים וּבִיּוֹם הַכְּפּוּרִים כְּבִירָא לָהּ דְשְׁנָה הָיוּבֵל לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה כְּרַבְּנָן הִלְכֵךְ תְּקוּוּהַ בַּעֲיָנוּ כְּפּוּסִים:

ופיו

הַמַּעֲשֶׂר וְהַקְּרִימָה אֵתָם קוֹבְעִים אוֹתִי: מֵאִי כְרוּנִין שְׁשָׁנִי בַּמַּגְלָה (דף יז.) קִרְאָה כְרוּנִין (כְרוּנִין): פֶּסְקִי לְפִרְקִים שְׁאִינוּ נִכְנָסִין יַחַד: מֵאִי חֲלוּגְלוּגוּת שְׁשָׁנִי כפ"ק דְיומא (דף יח.) אֵל בִּשְׁעַת הָאֲמִים לֹא הָיָה אוֹכֵל הַשּׁוּם וְהַחֲלוּגְלוּגוּת: כְּרַפְּחִינִי וְרַחַ שְׁקוּרִין עוֹרִיקָל"י: כִּלְסָלָה חֶפֶשׁ וְהַפֵּךְ בְּמַטְמוּנִים אֵל תִּירָה: וְהָיָה דְרִינָא טוּנָא נִשָּׂא מִשּׁוּם: מִתְנִי' שׁוֹפָר אֵל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֵל יַעֲל פֶּשׁוּט מִפֶּרֶשׁ טַעֲמָא בְּגִמְרָא דְמִיָּד דְתַפְלָה בְּעִי פְּשִׁיטוּת: יַעֲל שְׁטִי"ו"ן כו"ח: וְכִין מִצָּה זָהָב בָּשָׁל מִקְדָּשׁ קִאֲמַר: שׁוֹפָר מִאֲרִיךְ לֹאֲחֵר שְׁחֻצְרוֹת פּוֹסְקִין תְּקוּשְׁתּוֹ נִשְׁמַע קוֹל הַשּׁוֹפָר: וּבְתַעֲנִיּוּת דְאֲמַרְיָנוּ בְּמִס' תַּעֲנִית (דף טו:) תִּקְוָעוּ הַכְּהִנִּים תִּקְוָעוּ: בָּשָׁל זְכָרִים אִילִים שְׁסַתְּמֹן כְּפּוּפִין: וְשִׁמִּי חֲנֻצְרוֹת בְּאֲמָצַע שְׁמִי שׁוֹפְרוֹת לָזֶן אָחֵד מִכָּאֵן וְאָחֵד מִכָּאֵן וְזֶן בְּאֲמָצַע: שְׁמִצְתָּה הִיוּם בְּחֻצְרוֹת דְלִכְנוּפִיא בְּעֲלָמָא יִנְיָהוּ וְכֵּל בְּנוּפִיא בְּחֻצְרוֹת דְּכַתִּיב (בַּמִּדְבָּר י"ב:) וְהָיוּ לָךְ לְמִקְרָא הַשָּׁנָה: שְׁנָה הָיוּבֵל לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְתַקִּיעָה בַּשְּׂמִינִין וְאֵף עַל גַּב דְתַקִּיעָתָהּ כִּיּוּבֵל לֹא לְתַפְלָה וְלֹא לְזַכְרִין אֱלָא לְסִימָן שְׁלוּחַ עֲבָדִים וְהַשְׁמָנוּת מִכִּירַת שְׁלוֹת אֲבָלוּ הַכִּי כִּדִּר"ה בְּעִי לְמַעֲבָדִי דְנִמְרִינוּ לָהּ לְגִזְרָה שְׁנָה שְׂבִיעִי שְׂבִיעִי בִּפ' בְּתִירָא (דף לד.): וּבְכַרְכּוֹת דְבַעֲי לְמִימַר תַּשַּׁע כְּרַכּוֹת כִּיּוֹם הַכְּפּוּרִים אֵל יוּבֵל: ר' יְהוּדָה אוֹמַר כו' טַעֲמָא מִפֶּרֶשׁ בְּגִמ' וּבִיּוּבָלוּת בָּשָׁל יַעֲלִים וְגִזְרָה שְׁנָה לֹא גִמִּיר: גִּמ' וְשֵׁל כֵּל הַשָּׁנָה אֵל תַּעֲנִיּוּת: קמ"ל כִּר"ה אִית לָהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה אָבֵל כִּיּוּבֵל לִית לָהּ מִשּׁוּם גִּזְרָה שְׁנָה: כְּמֵאִי כּוּמַפְלְגִי תֵּנָא קִמָּא וְרַבִּי יְהוּדָה: כַּמָּה דְּכִנּוּף אִירִישׁ בְּתַפְלָתוּ כְּפִי כְּכּוּשִׁין לֹאֲרֶן טָפִי עֲדִיף מִשּׁוּם וְהָיו עֵינֵי וְלָפִי אָס (מְלָכִים א ט"ג:) הִלְכֵךְ בִּרְאשׁ הַשָּׁנָה דְלִתְפְלָה וְלֹאִפְּרִי עֲקָתָה יִצְחָק בֹּא בַעֲיָנוּ כְּפּוּפִין וְיוּבָלוּת שְׁהֵן לְקִרְא דְרוּר בַּעֲיָנוּ פֶּשׁוּטִין וְגִזְרָה שְׁנָה לִית לָהּ: כַּמָּה דְּפֶשִׁיט טָפִי עֲדִיף מִשּׁוּם נָשָׂא לְבַבְנוּ אֵל פְּסִים (אִירָכָה ג':"מ"א) הִלְכֵךְ בִּרְאשׁ הַשָּׁנָה בַּשְּׂמִינִין דְלִתְפְלָה הוּא וּמִיָּהוּ"כ נִמְי מִשּׁוּם דְשָׁוִיהַ בְּגִזְרָה שְׁנָה וּבְתַעֲנִיּוּת דְלִכְנוּפִיא לֹא אֲכַפַּת לֹן וְעַדִּינִין כְּפּוּפִין לְהַפִּירָא וְלִר' לְוִי אִית לָהּ כִר' יְהוּדָה דְלִתְפְלָה בַּעֲיָנוּ כְּפּוּסִים וּבִיּוֹם הַכְּפּוּרִים כְּבִירָא לָהּ דְשְׁנָה הָיוּבֵל לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה כְּרַבְּנָן הִלְכֵךְ תְּקוּוּהַ בַּעֲיָנוּ כְּפּוּסִים:

ופיו

הַמַּעֲשֶׂר וְהַקְּרִימָה אֵתָם קוֹבְעִים אוֹתִי: מֵאִי כְרוּנִין שְׁשָׁנִי בַּמַּגְלָה (דף יז.) קִרְאָה כְרוּנִין (כְרוּנִין): פֶּסְקִי לְפִרְקִים שְׁאִינוּ נִכְנָסִין יַחַד: מֵאִי חֲלוּגְלוּגוּת שְׁשָׁנִי כפ"ק דְיומא (דף יח.) אֵל בִּשְׁעַת הָאֲמִים לֹא הָיָה אוֹכֵל הַשּׁוּם וְהַחֲלוּגְלוּגוּת: כְּרַפְּחִינִי וְרַחַ שְׁקוּרִין עוֹרִיקָל"י: כִּלְסָלָה חֶפֶשׁ וְהַפֵּךְ בְּמַטְמוּנִים אֵל תִּירָה: וְהָיָה דְרִינָא טוּנָא נִשָּׂא מִשּׁוּם: מִתְנִי' שׁוֹפָר אֵל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֵל יַעֲל פֶּשׁוּט מִפֶּרֶשׁ טַעֲמָא בְּגִמְרָא דְמִיָּד דְתַפְלָה בְּעִי פְּשִׁיטוּת: יַעֲל שְׁטִי"ו"ן כו"ח: וְכִין מִצָּה זָהָב בָּשָׁל מִקְדָּשׁ קִאֲמַר: שׁוֹפָר מִאֲרִיךְ לֹאֲחֵר שְׁחֻצְרוֹת פּוֹסְקִין תְּקוּשְׁתּוֹ נִשְׁמַע קוֹל הַשּׁוֹפָר: וּבְתַעֲנִיּוּת דְאֲמַרְיָנוּ בְּמִס' תַּעֲנִית (דף טו:) תִּקְוָעוּ הַכְּהִנִּים תִּקְוָעוּ: בָּשָׁל זְכָרִים אִילִים שְׁסַתְּמֹן כְּפּוּפִין: וְשִׁמִּי חֲנֻצְרוֹת בְּאֲמָצַע שְׁמִי שׁוֹפְרוֹת לָזֶן אָחֵד מִכָּאֵן וְאָחֵד מִכָּאֵן וְזֶן בְּאֲמָצַע: שְׁמִצְתָּה הִיוּם בְּחֻצְרוֹת דְלִכְנוּפִיא בְּעֲלָמָא יִנְיָהוּ וְכֵּל בְּנוּפִיא בְּחֻצְרוֹת דְּכַתִּיב (בַּמִּדְבָּר י"ב:) וְהָיוּ לָךְ לְמִקְרָא הַשָּׁנָה: שְׁנָה הָיוּבֵל לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְתַקִּיעָה בַּשְּׂמִינִין וְאֵף עַל גַּב דְתַקִּיעָתָהּ כִּיּוּבֵל לֹא לְתַפְלָה וְלֹא לְזַכְרִין אֱלָא לְסִימָן שְׁלוּחַ עֲבָדִים וְהַשְׁמָנוּת מִכִּירַת שְׁלוֹת אֲבָלוּ הַכִּי כִּדִּר"ה בְּעִי לְמַעֲבָדִי דְנִמְרִינוּ לָהּ לְגִזְרָה שְׁנָה שְׂבִיעִי שְׂבִיעִי בִּפ' בְּתִירָא (דף לד.): וּבְכַרְכּוֹת דְבַעֲי לְמִימַר תַּשַּׁע כְּרַכּוֹת כִּיּוֹם הַכְּפּוּרִים אֵל יוּבֵל: ר' יְהוּדָה אוֹמַר כו' טַעֲמָא מִפֶּרֶשׁ בְּגִמ' וּבִיּוּבָלוּת בָּשָׁל יַעֲלִים וְגִזְרָה שְׁנָה לֹא גִמִּיר: גִּמ' וְשֵׁל כֵּל הַשָּׁנָה אֵל תַּעֲנִיּוּת: קמ"ל כִּר"ה אִית לָהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה אָבֵל כִּיּוּבֵל לִית לָהּ מִשּׁוּם גִּזְרָה שְׁנָה: כְּמֵאִי כּוּמַפְלְגִי תֵּנָא קִמָּא וְרַבִּי יְהוּדָה: כַּמָּה דְּכִנּוּף אִירִישׁ בְּתַפְלָתוּ כְּפִי כְּכּוּשִׁין לֹאֲרֶן טָפִי עֲדִיף מִשּׁוּם וְהָיו עֵינֵי וְלָפִי אָס (מְלָכִים א ט"ג:) הִלְכֵךְ בִּרְאשׁ הַשָּׁנָה דְלִתְפְלָה וְלֹאִפְּרִי עֲקָתָה יִצְחָק בֹּא בַעֲיָנוּ כְּפּוּפִין וְיוּבָלוּת שְׁהֵן לְקִרְא דְרוּר בַּעֲיָנוּ פֶּשׁוּטִין וְגִזְרָה שְׁנָה לִית לָהּ: כַּמָּה דְּפֶשִׁיט טָפִי עֲדִיף מִשּׁוּם נָשָׂא לְבַבְנוּ אֵל פְּסִים (אִירָכָה ג':"מ"א) הִלְכֵךְ בִּרְאשׁ הַשָּׁנָה בַּשְּׂמִינִין דְלִתְפְלָה הוּא וּמִיָּהוּ"כ נִמְי מִשּׁוּם דְשָׁוִיהַ בְּגִזְרָה שְׁנָה וּבְתַעֲנ

מסורת הש"ס
א שבועות כז:
ב משנה ראש השנה
ג תוספתא ראש השנה; משנה ראש השנה
ד מגילה כא:
ה תוספתא תענית; תענית טו;; תענית טז; משנה תענית
ו פסיקתא רבתי

גליון הש"ס
גמ' אלא תרתי קלי כו' מתרי גברי. עיל' סוטה דף לט ע"ב תד"ה עד שיכלה:

תורה אור השלם
זכור   את־יום   השבת   לקדשו [שמות כ, ח]
שמור   את־יום   השבת   לקדשו כאשר   צוּד   יהוה   אֱלֹהֶיךָ [דברים ה, יב]
עשה   לך   שמי   חצוצרת   כסף   מקשה   פעשה   אתם   והיו   לך   למקרא   העדה   ולמסע   את־הפֿתחות [במדבר י' ב]
בחצרות   וקול   שופר   הריעו   לפני   הַסֵּלֶף   וְהוֹדוּ   [תהילים צח, ו]

ופיו מַצֵּפֶה זָהָב כו' במקום הנחת פה פסול שהתקועה בזהב ולא בשופר: לכן מאריך

בשופר תירוצא הוא: וממילא כו' דמה לי סוף בלא תחלה ומה לי תחלה בלא סוף ומשום דכְּעִי לאוּתוּבֵי לתקנייהו זיך הן דייקא: תקע בראשונה בפשוטה שלפני התרועה: ומשך בשניה כשתים לפי שהיה צריך לתקע כאן ב' תקיעות רעופות אחת לפשוטה לאחריה דמלבויות ואחת לפשוטה לפניה דזכרונות: בור וזות חזא ויניהו אלא שהבור בפסירה והדות בבגין על הסרקע ציטטרנ"א בלע"ז: פיטס חבית גדולה פונטיון בלע"ז: מחז גברא דומיא דזכור ושמר: הא לא דמניא הא מלתא דשופר לא דמנא אלא לסיפא: י' קורין וי' קולות יש כאן שאי אפשר להם לזמנעם דבורם בבהה אחת שלא והא אחד לאחור ואחד לפנים: דחבובה עליה חזשה היא לו: התורה חסה דכתיב (ויקרא י"ז:ל"ו) וְעַתָּה הִכֵּן וּפְנֹו את הבית שלא ויטמאו בלי חכם שבתוכו שאין להם טהרה במקוזה: למעשה עבדא בחצוצרות ושופר: מקום שיש שופר בגון ר"ה ויובל: מקום שיש חצוצרות בגון תעניות: וכן הנהיג במשנתנו שופר וחצוצרות: בשערי מזרח ובהר הבית חזא מלתא היא בשערי מזרח בהר הבית וי"א בשערי מזרח בעזרת גשים: מתני' שופר שנסדק ומדקו בדבק שקורין גלוי"י: פסול דהנה ליה בשני שופרות:

ראוהו בית דין פרק שלישי ראש השנה

^א**וּפִיּו מַצֻּפֶּה זָהָב. וְהַתְנִיָּא: צִיפְהוּ זָהָב בְּמָקוֹם הַנִּחַת פִּיּו — פֶּסוּל, שְׁלֹא בְּמָקוֹם הַנִּחַת פִּיּו — כְּשֵׁר! אָמַר אֲבִיִּי: פִּי תֵּן נָמִי מִתְּנִיתִין — שְׁלֹא בְּמָקוֹם הַנִּחַת פֶּה תֵּן.**^(N)**וּשְׁתִּי חֲצוּצְרוֹת מִן הַצִּדָּדִים. וְתִרִי קָלִי מִי מִשְׁתַּמְעִי? וְהַתְנִיָּא: "זָכוֹר" ו"שְׁמוֹר", בְּדִיבּוּר אֶחָד נֶאֱמָרוּ, מַה שְּׂאִין הִפָּה יְכוּלָּה לְדַבֵּר וְאִין הָאִזְוֹן יְכוּלָּה לְשִׁמוּעַ! לִכְךָ מֵאָרִיךְ בְּשׁוֹפֵר. לְמִימָרָא דְכִי שָׁמַע סוּף תְּקִיעָה בְּלֹא תַחֲיִילַת תְּקִיעָה יֵצֵא, וּמִמִּילָא: תַּחֲיִילַת תְּקִיעָה סוּף תְּקִיעָה יֵצֵא? ^(א)תָּא שְׁמַע: תְּקַע בְּרֹאשׁוֹנָה וּמִשָּׁה בִּשְׁנִיָּה כְּשִׁתִּים — אִין בִּידּוֹ אָלֹא אַחַת. אֲמַאי? תִּיסָלַק לִיה בְּתִרְתִּי! פֶּסוּקִי תְקִיעַתָּא מִהֲדָדִי לֹא פֶסְקִינוּ. ^(ב)תָּא שְׁמַע: הַתּוֹקַע לְתוֹף הַבּוֹר אוֹ לְתוֹף הַדּוֹת אוֹ לְתוֹף הַפִּיטָס, אִם קוֹל שׁוֹפֵר שְׁמַע — יֵצֵא, וְאִם קוֹל הַבָּרָה שְׁמַע — לֹא יֵצֵא. אֲמַאי? לִיפּוּק בְּתַחֲיִילַת תְּקִיעָה, מִקָּמִי דְלִיעַרְפֵּב קָלָא! אָלֹא: תִּרְתִּי קָלִי מִחַד גִּבְרָא — לֹא מִשְׁתַּמְעִי, מִתִּירִי גִבְרִי — מִשְׁתַּמְעִי. ^(ג)וּמִתִּירִי גִבְרִי מִי מִשְׁתַּמְעִי? וְהָא תְנִיָּא: בַּתּוֹרָה — אֶחָד קוֹרֵא וְאֶחָד מִתְּרַגֵּם, וּבִלְבָד שְׁלֹא יְהוּ שְׁנַיִם קוֹרִין וּשְׁנַיִם מִתְּרַגְּמִין! ^(ד)הָא לֹא דְמִיָּא אָלֹא לְסִיפֵא: בַּהֲלִל וּבִמְגִילָה — אֲפִילוּ עֲשָׂרָה קוֹרִין. אֲלָמָא, בִּיּוֹן דְּחִיב — יְהִיב דַּעֲתִיָּה, הֵכָא נָמִי: בִּיּוֹן דְּחִיב — יְהִיב דַּעֲתִיָּה וְשְׁמַע. אָלֹא לָמָּה מֵאָרִיךְ בְּשׁוֹפֵר? לִידַע שְׁמַצּוֹת הַיּוֹם בְּשׁוֹפֵר. וּבְתַעֲנוּיּוֹת בְּשָׁל זְכָרִים כְּפּוּפִין וּפִיּו מַצּוּפָּה פֶסֶף. מַאי שְׁנָא הָתָם דְּזָהָב, וּמַאי שְׁנָא הֵכָא דְכֶסֶף? אִיבְעִית אִימָא כָּל פִּינוּפִיָּא דְכֶסֶף הוּא, דְּכָתִיב: "עֲשֵׂה לָּהּ שְׁתֵּי חֲצוּצְרוֹת פֶּסֶף"? וְאִיבְעִית אִימָא: הַתּוֹרָה חָסָה עַל מָמוֹנָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. הָתָם נָמִי נַעֲבִיד דְכֶסֶף! אֲפִילוּ הֵכִי, כְּבוֹד יוֹם טוֹב עֲדִיף. רַב פֶּפֶא בַר שְׁמוּאֵל סִבַּר לְמִיעֶבֶד עוֹבְדָא בְּמִתְּנִיתִין. אָמַר לִיה רַבָּא: לֹא אֶמְרוּ אָלֹא בְּמִקְדָּשׁ. תְּנִיָּא נָמִי הֵכִי: בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בְּמִקְדָּשׁ, אָבֵל בְּגִבּוּלִין, מָקוֹם שְׁיֵשׁ חֲצוּצְרוֹת — אִין שׁוֹפֵר, מָקוֹם שְׁיֵשׁ שׁוֹפֵר — אִין חֲצוּצְרוֹת. ^(ה)וְכֵן הִנְהִיג רַבִּי חֵלְפָתָא בְּצִיפּוּרֵי וְרַבִּי חֲנַנְיָא בִּן תַּרְדִּיּוֹן בְּסִיכְנִי, וּכְשָׁבָא דְבַר אֲצֵל חַכְמַיִם אֶמְרוּ: לֹא הָיוּ נוֹהֲגִין בִּן אָלֹא בְּשַׁעֲרֵי מִזְרַח וּבַהַר הַבַּיִת בְּלְבַד. אָמַר רַבָּא, וְאִיתִימָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בִּן לֹוִי: מַאי קִרְיָא — דְּכָתִיב: "בַּחֲצוּצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפֵר הָרִיעוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ ה'", לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ ה' הוּא דְבָעִינָן חֲצוּצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפֵר, אָבֵל בַּעֲלָמָא — לֹא. ^(ו)שְׁוָה הַיּוֹבֵל לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְתַקִּיעָה וּלְבִרְכוֹת וְכוּ'. אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר יִצְחָק: כְּמָאן מְצַלִּין הָאִידֵּנָא "זָה הַיּוֹם תַּחֲלַת מַעֲשִׂיָּה זְכָרוֹן לַיּוֹם רִאשׁוֹן", כְּמָאן — כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דָּאֻמַּר: בְּתַשְׁרֵי גִבְרָא הָעוֹלָם. מִתִּיב רַב עֵינָא: שְׁוָה יוֹבֵל לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְתַקִּיעָה וּלְבִרְכוֹת, וְהָא אִיכָּא "זָה הַיּוֹם תַּחֲלַת מַעֲשִׂיָּה זְכָרוֹן לַיּוֹם רִאשׁוֹן", דְּבִרֹּאשׁ הַשָּׁנָה אֵיתָא, וּבַיּוֹבֵל לֵיתָא! פִּי קַתְּנִי — אֲשָׁאָרָא. רַב שִׁישָׁא בְרִיה דְּרַב אִידִי מִתְּנִי הֵכִי, אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר יִצְחָק: הָא דִּתְּנֹן שְׁוָה הַיּוֹבֵל לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְתַקִּיעָה וּלְבִרְכוֹת, כְּמָאן — דְּלֹא כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דָּאִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, בִּיּוֹן דָּאֻמַּר בְּתַשְׁרֵי גִבְרָא הָעוֹלָם, הָא אִיכָּא "זָה הַיּוֹם תַּחֲלַת מַעֲשִׂיָּה זְכָרוֹן לַיּוֹם רִאשׁוֹן", דְּבִרֹּאשׁ הַשָּׁנָה אֵיתָא, וּבַיּוֹבֵל לֵיתָא! פִּי קַתְּנִי אֲשָׁאָרָא. ^(ז)מִתְּנִי שׁוֹפֵר שְׁנִסְדֵּק וְדִבְקוֹ — פֶּסוּל. דִּיבַּק שְׁבָרִי שׁוּפְרוֹת — פֶּסוּל.**

ניקב

המתרגם מתרגם לבדו ולא שנים קורין יחד ומתרגמין יחד: רַבֵּל שְׁנַיִם לֹא. וְהָא דְאֶמְרִינוּ כַּפ"ק דב"ב (דף טו. וָשס) שְׁמוֹנָה פְּסוּקִים שֶׁבַּתּוֹרָה יָחִיד קוֹרֵא אוֹתָם לֹא שָׁלֹא יִקְרָא אַחֵר עִמּוֹ דא"כ כָּל הַתּוֹרָה נְמִי אֵלֹא שָׁלֹא יִחְלְקוּם לְשְׁנַיִם זֶה אֶרְבָּעָה וְזֶה אֶרְבָּעָה וּמַה שְׁנוֹהֲגִין לְקוֹרֵת שְׁנַיִם בַּתּוֹרָה סָמְכוּ לַמִּתְנִי' דְּפָרָק בְּתַרָּא דְּכַפּוּרִים. (מִשָּׁנָה ז) דִּתְּנֹן בְּרֹאשׁוֹנָה כָּל מִי שְׂוִיעַ לְקוֹרֵת קוֹרֵא וְכָל מִי שְׂוִינוּ יוֹדַע לְקוֹרֵת מִקְרִין אוֹתוֹ נִמְנָעוּ מִלְּהִבִּיב בְּכוּרִים הַתְּקִינוּ שְׂוִיּוֹ מִקְרִין אֶת מִי שֶׁהוּא יוֹדַע וְאֶת מִי שְׂוִינוּ יוֹדַע: כְּמָאן מַצְלִינָן זֶה הַיּוֹם תַּחֲלַת מַעֲשִׂיָּה. גַּמְּה הָא קו"ל כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּלֶאֱמָרִינוּ כַּפ"ק (דף יב.) לְתַקּוּפָה בַּר' יְהוֹשֻׁעַ וְאוֹמַר ר"ת דקו"ל כְּרַב עֵינָא דְּפִרִּין מִשָּׁנָה יוֹבֵל וְכַ עֵינָא ה"ק וְהָא אֲפֵּא זֶה הַיּוֹם תַּחֲלַת מַעֲשִׂיָּה דְאִיתָּה בְּרַשָּׁה וְגִיתָּה עֵינֵיבֵל אָלֹא וְעָלִי הָא דְאֶמְרִינוּ לִיה לֹא מִשּׁוּם בְּרִיתוֹ עַל עוֹלָם אָלֹא מִשּׁוּם תַּחֲלַת מַעֲשֵׂה דִין שֶׁהַעוֹלָם נִדּוּן בּוֹ לְהַתְּקִים אוֹ לֹא וְזֶה שִׁיר נְמִי בַיוה"כ דְּיוֹבֵל דְּהָסָה לר"ה כְּדִלְקָמֶן בְּפָרָק בְּתַרָּא (דף לג.) (רַבֵּל בַּשָּׂרָא יוֹמִי לֹא) וְאע"ג דְּמַשְׁנִי לִיה בַּשִּׁיר רַב עֵינָא לֹא הֲדַר בַּה וּמִיּוֹרֵי לֹאִידִן לִשְׁנָא קִשְׁיָא דְקֶאֱמַר מִתְּנִי' דְּלֹא כר"א הוּא לִיה לְשְׁנוּי דְּזֶה הַיּוֹם תַּחֲלַת מַעֲשִׂיָּה לֹא אֲבִירִית עוֹלָם קָלִי וּמַה שְׁיַסַּד ר"א הַקְלִיר בְּגֶשֶׁם דְּשִׁמְיָי עֲצַרַת כר"א דְאֻמַּר בְּתַשְׁרֵי גִבְרָא הָעוֹלָם וּבִשָּׁל פֶּסַח יַסַּד בַּר' יְהוֹשֻׁעַ אוֹמַר ר"ת דְּחָלוּ וְחָלוּ דְּבָרֵי חֲלָהִים חַיִּים וְאִיבָא לְמִימַר דְּבַתְּשַׁרִּי עָלֶיהָ בְּמַחֲשָׁבָה לְבִרְאוֹת וְלֹא גִבְרָא עַד יִסּוֹן וְדִבְנָתָה אֲשַׁכְּחֹן בְּפָרָק עוֹשִׁין פֶּסֶן (שִׁירוּבִין דף יח. וָשס) גְּבִי אֲדָם שְׁעָלָה בְּמַחֲשָׁבָה לְבִרְאוֹת שְׁנַיִם וּלְכַפּוּף לֹא גִבְרָא אָלֹא אֶחָד: כְּמָאן דְּלֹא בַר' אֱלִיעֶזֶר. גַּמְּה הָא ע"כ לֹא שׁוֹן לְכָל מַלְּי דְהַתְּנָא לְקָמֶן בְּפָרָק בְּתַרָּא (רִאשׁ הַשָּׁנָה דף ג.) דְּנָה יוֹבֵל לר"ה לְתַקִּיעָה וּלְבִרְכוֹת אָלֹא שְׁבִיבֵל תּוֹקַעִין בִּין כַּכ"ד שְׁקָשְׁטוּ אֶת הַחֹדֶשׁ בִּין כַּכ"ד שָׁלֹא קִשְׁטוּ אֶת הַחֹדֶשׁ וְכָל יָחִיד וְיָחִיד חֵיב לְתַקַּע: שׁוֹפֵר שְׁנִסְדֵּק וּמִדְּקוֹ פֶּסוּל. פִּי' בְּקוּנְטָרַם דְּהוּא לִיה בַּשְּׁנִי שׁוּפְרוֹת מִשְׁמַע שר"ל שְׁנִסְדֵּק לְגַמְרִי שְׁנַחֲלַק לְב' חַתִּיכוֹת שֶׁאִם הָיָה מַחֲבַר מַצֵּה אֶחָד אִין זֶה שְׁנֵי שׁוּפְרוֹת וְתַמָּה דָּאִם נַחֲלַק לְגַמְרִי הֵינּוּ דַּבַּק שְׁבָרִי שׁוּפְרוֹת וּלְכַךְ נִרְיָא דְנִסְדֵּק מַצֵּה אֶחָד לֹאֲרַכוּ עַל פְּנֵי כְּלוּ וְלִפִּי שְׁאִין שֵׁם שׁוֹפֵר עָלָיו וּכ"ש דַּבַּק שְׁבָרִי שׁוּפְרוֹת אָלֹא זוֹ וְאִין צְרִיךְ לוֹמַר זוֹ קַתְּנִי א"נ וְיַתֵּר כּוּפּוֹ לְהַפְּרֵד בְּשִׁנְסָדֵּק מַצֵּה אֶחָד וּמִדְּקוֹ מִשְׁאֵם עָשָׂה שׁוֹפֵר אֶחָד עַל חַתִּיכוֹת וְהָיוּ שֵׁם שׁוֹפֵר עָלָיו טַיִי קֹא מַשְׁמַע לָן וְדַבַּק שְׁבָרִי שׁוּפְרוֹת נְמִי לֹא מִפְּסוּל מַשְׁטַעַם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה שׁוּפְרוֹת אָלֹא דְאִין זֶה קְרוִי שׁוֹפֵר אִי נְמִי מִשּׁוּם דְּכָתִיב (ויקרא כה) וְהַעֲבַדְתָּ דָּרָךְ הַעֲבַדְתּוּ פִי הִיבִי דְּשִׁסְלִין הִסְכּוּ וְתַקַּע בּוֹ מִשּׁוּם דְּכַעֲיִן דָּרָךְ הַעֲבַדְתּוּ וְאֲשִׁילוּ נִפְסַל מַשְׁטַעַם מִשּׁוּם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה שׁוּפְרוֹת אִין קִשְׁיָא כְּלוּם:

כו.

עין משפט בר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' תקפו סעי' טז:

ב מו"י פא' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ו:

ג טוש"ע או"ח סי' קמא סעי' ב:

ד מו"י פו"ב מהל' תפילה וברכת כהנים הל' יא:

ה טוש"ע או"ח סי' תרצ סעי' ב:

ו מו"י פב' מהל' מגילה וחנוכה הל' ז:

ז מו"י פא' מהל' תעניות הל' ד:

ח סמג עשין מב, טוש"ע או"ח סי' תקפו סעי' ה י:

ט מו"י פא' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ה:

כז:

	עין משפט
	גר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' תקפו סעי' יג יד טז טז:

ב מו"י פא' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ז:

ג מו"י פא' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ו:

ד מו"י פא' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ו:

ה טוש"ע או"ח סי' תקפו סעי' כ:

ו מו"י פא' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ו:

ז טוש"ע או"ח סי' תקפו סעי' יב:

ח מו"י פא' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ו:

ט טוש"ע או"ח סי' תקפו סעי' יא ז:

י מו"י פא' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ו:

יא מו"י פא' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ה:

יב טוש"ע או"ח סי' תקפו סעי' ז:

יג מו"י פא' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ה:

יד טוש"ע או"ח סי' תקפו סעי' ח ט:

טו מו"י פא' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ה:

טז טוש"ע או"ח סי' תקפו סעי' ט ז:

יז מו"י פא' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ה:

יח מו"י פא' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ז:

יט טוש"ע או"ח סי' תקפו סעי' טו:

כ מו"י פא' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ה:

כא טוש"ע או"ח סי' תקפו סעי' א:

כב מו"י פא' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ח:

נקב וסתמו אם מעבב את התקיעה פסול ואם לאו כִּשְׂר. אם נִכְרַשָּׁה זְאוּרִי לְאֶחָר הַסְתַּמְמָה לְפִי שֶׁלֹא הִתְקַהּ סְתִימָת הַתֵּב אֵין הִרוֹם יוֹצֵא בְּפִשְׁטוּת וּמַעֲבֵב אֶת הַקוֹל

קִשְׁיֹא בִּינוֹן דְּכָל הַקוֹלוֹת כְּשֶׁרִין שׁוֹפָר כְּדֹמֵרִין בְּגִמְרָא מֵה לִי מַעֲבֵב מֵה לִי אִינוּ מַעֲבֵב וְגִרְאָה זְאוּרִי קִדָּם בְּתִימָה קִדָּם שְׁנִתָּם הִיָּה הַתֵּב מַעֲבֵב אֶת הַקוֹל שְׁהִיָּה הַקוֹל מִשְׁפָּה מִחֲמַת הַתֵּב וּבְשִׁתְּמוֹ חֲזַר לְכַמּוֹת שְׁהִיָּה וּבִירוּשָׁלַיִי גָרַם בְּהִלָּא אִם הִיָּה מַעֲבֵב קִדָּם שְׁתַּמּוֹ פְּסוּל כְּשִׁשְׁתַּמּוֹ וְיִשְׁמַח דְּפְסוּל בִּינוֹן דְּסְתִימָה זֹו מִסְּפָה לְקוֹל מְשׁוֹם דְּשׁוֹפָר אֶחָד אֲמַר רַחֲמָא שֶׁלֹא יִסְיַע דְּבַר אֲחֵר לְקוֹל כִּמּוֹ צִפּהוּ זֶהָ אִם נִשְׁפָּה קוֹלו פְּסוּל אֲבָל אִם לֹא הִיָּה מַעֲבֵב אֶת הַתְּקִיעָה שֶׁלֹא נִשְׁפָּה קוֹלו מִתְּחִלָּה מִחֲמַת הַתֵּב רַחִי הוּא בְּאִלוּ לֹא נִקַּב וְאִין לְחוּם בְּמָה שְׁתַּמּוֹ וְהִיבֹא לְגַל סְתִימו קִאֲמַר בְּהִלָּא בִירוּשָׁלַיִי דְּכִשְׂר מְשׁוֹם דְּכָל הַקוֹלוֹת כְּשֶׁרִין שׁוֹפָר וְהִשְׁתֵּא רַבִּי נֶתַן דְּקִאֲמַר בְּגִמְרָא בְּמִינוּ כִּשְׂר שֶׁלֹא בְּמִינו פְּסוּל ע"כ אִהִיָּה מַעֲבֵב אֶת הַתְּקִיעָה הֵא"י זִלְשָׁ"ה כִּשְׂר בְּמִינוּ דְּהֵא ר' יוֹסֶקֶן קִאֲמַר עָלֶה בְּגִמְרָא וְהוּא שְׁנִשְׁפַּר רַבּוּ וְהוּא שְׁנִשְׁתַּת רַבּוּ וְאִי אֶשְׁפַּר לְנִקַּב גְּלוּל כַּל כֵּן שֶׁלֹא יַעֲבֵב אֶת הַתְּקִיעָה וּמִתְעִי' כְּרַבֵּן א"י כ'ר' נֶתַן וּבְשֶׁלֹא בְּמִינוּ לְגִשְׁתֵּא קִמַּא דְּרַבִּי יוֹסֶקֶן וּמִיָּהוּ לְאִידֵךְ לִשְׁנֹא דְּרַבִּי יוֹסֶקֶן דְּקִאֲמַר שֶׁלֹא בְּמִינו פְּסוּל וְהוּא שְׁנִשְׁתַּת רַבּוּ מִשְׁמַע אֲבָל בְּמִינו אִף עַל כִּי שְׁנִשְׁתַּת רַבּוּ כִּשְׂר קִשְׁיֹא מִתְעִי' כִּמֹּאן דַּע"כ הֵא זְלִמְרִי רַבֵּן בִּין בְּמִינו בִּין שֶׁלֹא בְּמִינו פְּסוּל וַעֲמִיד כִּמוּ כֵן רַבִּי יוֹסֶקֶן כְּשִׁנִּשְׁתַּת רַבּוּ זְמִאי שֶׁנֹּא לְרַבִּי נֶתַן מִלְּרַבֵּן כִּמוֹ שְׁלוּמָה לִי לְרַבִּי נֶתַן סְבֵרַת גְּלֹא נִשְׁתַּת רַבּוּ כִּשְׂר אֲפִלוּ שֶׁלֹא בְּמִינו לְמָה לֹא יֹאמַר כִּמוּ כֵן לְרַבֵּן דְּכָלֶה בְּרִיתֹא בְּנִשְׁתַּת רַבּוּ מִתְּקֹמֹא וַע"כ שֶׁלֹא נִשְׁתַּת אֲלֵא מַעֲנוּת אִי אֶשְׁפַּר שֶׁלֹא יַעֲבֵב הַתֵּב אֶת הַתְּקִיעָה אִם לֹא נִתְּסַם וְאֲפִלוּ הִכִּי כִּשְׂר וּלְכֵךְ נִרְאֶה וְזִמִּי לְפָרֵשׁ מ"מ דִּאִם מַעֲבֵב אֶת הַתְּקִיעָה לְאַחַר שְׁתַּמּוֹ קִאֲמַר וּבִירוּשָׁלַיִי קִרְעִי בְּמִלְּתָה דְּרַבֵּן בִּין בְּמִינו בִּין שֶׁלֹא בְּמִינו אִם מַעֲבֵב הַתְּקִיעָה פְּסוּל וְאִם לֹא כִּשְׂר וְכֵן בִּיתוּסְפָתֹא (פ"ב) וְאֲפִלוּ הִכִּי קִאֲמַרִי בִירוּשָׁלַיִי דְּמִתְעִי' ר' נֶתַן וּמִסְתַּקֵּא דְּשִׁמְעָתֹא וְהִלָּכָה לְמַעֲשֶׂה נִרְאֶה דְּשׁוֹפָר שְׁנִקַּב וּסְתִימו בְּמִינו וְחֲזַר לְקוֹלוּ לְכַמּוֹת שְׁהִיָּה מִתְּחִלָּתוּ קִדָּם שְׁנִקַּב לִית דִּין וְלִית דִּין דְּכִשְׂר אֲפִינוּ הִיָּה מַעֲבֵב הַתְּקִיעָה קִדָּם שְׁנִתָּם דְּפִי' זֶה עֵקֶר דִּאִם מַעֲבֵב אֶת הַתְּקִיעָה לְאַחַר שְׁנִתָּם קִאֲמַר וְלֹא סְתִימו כֵּלל כִּשְׂר אֲפִלוּ מַעֲבֵב הַתֵּב אֶת הַתְּקִיעָה כְּדֹמֵרִין בִּירוּשָׁלַיִי דְּכָל הַקוֹלוֹת כְּשֶׁרִין שׁוֹפָר: וְשִׁמַּע קוֹל שׁוֹפָר או קוֹל מְגִלָּה אִם כֵּוֹן לְבוּ וַנֵּא. הֵא זְלִמְרִין בְּפ' גַּל גְּגִית (שִׁירוּבִין דף צב: צב:) וְשִׁם צְבוּר בְּקִטְעָה וּשְׁלִיח צְבוּר בְּגִלוּלָה אִין וַיִּצְאוּ וְזִי חוּבְּתֵן שְׁאִי הִתָּם זְלִיכִי אַשְׁרֵה עִם שְׁלִיח צְבוּר וְהֵא זְלִמְרִין בְּשִׁלָּה בִּיצֵד צוּלִין (פְּסָחִים פה: וְשִׁם) מִן הָאֲנָף וְלַחוּן כְּלַחוּן וְאֲמַר רַב וְכֵן לְתַפְּלָה וְרַבִּי וְהִשְׁעָ בֵּן גִּוי אֲמַר אֲפִלוּ מַחֲינָה שֶׁל בְּרוּל אִינִיָּה מִתְּסַקַּת בִּין וְשִׁרְאֵל לְאִבְיָהִם שְׁבַשְׁמִים תָּשִׂה עֲמִאי קֹא מִיירִי אִי לַעֲנוֹן צִרוּף כְּגוֹן צְבוּר וּשְׁלִיח צְבוּר או ט' וְיִחִיד אִם כֵּן הוּיֹא סְגִיא דְּכָל גְּגִית גְּלֹא כְּרַבִּי וְהִשְׁעָ בֵּן גִּוי וּבִנְתָה תוּמֹא לֵן דְּהֵא הֵא נָשִׂי קוּמִי לְחוּזְיָהוּ כְּדִמוּכַח בְּסוּטָה בְּפ' וְאִלוּ נִאֲמַרִין (סוּטָה דף נח: וְשִׁם) זְמִינִי מַנָּה קִרְאִיָּה לְבִרְכַּת בְּהִיָּם זְאִין מַחֲנֶה מִתְּסַקַּת וְאִי לַעֲנוֹ לְצִאת אִירִי אִם כֵּן קִשְׁיֹא

מִתְעִינִין לְרַב וְיֵשׁ לְמַר זְאוּרִי לַעֲנוֹן לַעֲנוֹת עִם הַצְּבוּר תִּקְשֶׁה וַיְהִא שְׁמָה רַבִּא מְשׁוֹם זְלִמְרִין (בְּרִכּוֹת דף כא:) כַּל דְּבַר שְׁתַּקְשֶׁה לֹא וְהֵא פְּחוּת מִי' אֲבָל בְּתַקִּיעָה וּמְגִלָּה מוֹלֹה: אֲרֵךְ וְקִצְרוּ כִּשְׂר. אֲרַטְרִיךְ לֹא־שׁוֹמְעִין גְּלֹא תִימֹא דְּפְסוּל מְשׁוֹם דְּכַתִּיב וְהַעֲבַדְתָּ: צִפּהוּ זֶהָ בְּמִקּוֹם הַתֵּב. הִיָּה נִרְאֶה לְפָרֵשׁ זַעֲבִי הַשׁוֹפָר בְּמִקּוֹם הַתֵּב אִתְּהַת הִפָּה וְשֶׁלֹא בְּמִקּוֹם הַתֵּב הֵיָנוּ מִשְׁחוּן וְאִם נִכְרַשׁ דְּשֶׁלֹא בְּמִקּוֹם הַתֵּב הִפָּה הֵיָנוּ רֹאשׁוּ הַחֵדָּךְ לַעֲד הַרְחֵב הֵא זְלִמְרִין בְּסִמּוּךְ הוֹסִיף שְׁלִיב כַּל שְׁהוּא בִּין בְּמִינו בִּין שֶׁלֹא בְּמִינו פְּסוּל וְהֵינִי וְכוּלִין לְפָרֵשׁ דְּהִתָּם בְּשִׁאִין בִּין הַכַּל אֲלֵא שְׁעוֹר שׁוֹפָר וְחִקִּי: צִפּהוּ מַבְּפָנִים פְּסוּל. לְפִי שְׁאִין קוֹל שׁוֹפָר אֲלֵא קוֹל זֶהָ וְכֵן מִשְׁחוּן בִּינוֹן דְּנִשְׁפָּה קוֹלו: אִם קוֹל חִיצוֹן שְׁמַע לֹא וַנֵּא. שְׁהִקוֹל יוֹצֵא בְּאִוִּיר שְׁבִין חִיצוֹן לְפָנִימִי וְהֵינִי ב' או ג' שׁוֹפְרוֹת: נִסְזַק לְאֲרֵכוּ פְּסוּל. לֹא תְעִי הֵבֵא אִם נִשְׁפַּר כּוּ שְׁעוֹר תְּקִיעָה כִּשְׂר בְּדִקְתָּעִי גְּפִי נִסְזַק לְרַחְבּוּ מְשׁוֹם דְּלִאֲרֵכוּ לֹא מִסְּקַל אר"כ נִסְזַק עַל כִּי אֲרֵכוּ מִרֹאשׁוּ וְעַד סוּפּוֹ:

ראוהו בית דין פרק שלישי ראש השנה

גַּמ' הָעֲמִידוּ עַל גִּלְדוּ גִּלְד זֶק: מַבְּפָנִים פְּסוּל שְׁהַתְּקִיעָה בְּזִהָב: אִם קוֹל חִיצוֹן שְׁמַע לֹא וַנֵּא

זְאִיבֹא מַחֲנוֹת הַפְּנִימִי מִתְּסַקַּת הַתְּקִיעָה: כְּכַתוּבֹא בְּהַפְּיכַת חִלּוּךְ לַעֲשׂוֹת עֲנִימִי חִיצוֹן:

שְׁתַּר אֶת הַרְחֵב בְּרִיתִמִּין: וְהַעֲבַרְתָּ דְּרֵךְ הַעֲבַרְתוּ כְּדֵרֵךְ שְׁהֵאִלוּ מַעֲבִירוּ בְּרֹאשׁוּ בְּבִהֶמָה מַחֲוִים: דְּשַׁךְ שְׂבָרִי שׁוֹפְרוֹת כו':

בְּמִינוּ כִּשְׂר אִם אִינוּ מַעֲבֵב אֶת הַתְּקִיעָה:

נִסְזַק כִּלוּ וְכֵן נִסְזַק לְרַחְבּוּ כַּל רַחְבּוּ

לְהַקִּיפוֹ: אִם נִשְׁפַּר כּוּ מִן מִקּוֹם הַסְּזַק עַד מִקּוֹם הַתֵּב כֶּה שְׁעוֹר תְּקִיעָה כִּשְׂר תְּשִׁיב

לִיָּה כִּמֹּאן זִאֲשִׁתְקוֹל כּוּלִיָּה וְהִנֵּה לִיָּה אֲרֵךְ וְקִצְרוֹ: צְרוּר לִשׁוֹן וְיֵשׁ רי"יש בְּלַע"ז:

קִדְחוּ נִקְבוּ וקס"ד נִקַּב הַתֵּב כֶּה קִאֲמַר:

שְׁקִדְחוּ בְּזִקְרוֹתוּ כְּשִׁהוּא מִסְּבַר בְּבִהֶמָה עֲצֵם כּוּלֵט מִן הַרֹאשׁ וְנִקְנָם לְתוֹכוּ וּמוֹצִיאִין

אוֹתוֹ מִתּוֹכוּ וְזֶה לֹא הוֹצִיאוּ אֲלֵא נִקַּב אֶת הַזְּכָרוֹת: אוֹתוֹ הַעוֹמְדִין בְּצוּר וַנֵּא שֶׁהֵן קוֹל

הַשׁוֹפָר לְעוֹלָם שְׁמַעוּ: אִיבֹא דְּרַמִּי לְהוּ

מִירְמֹא יֵשׁ תְּלִמִּידִים שְׁאִין שׁוֹעִין לְהֵא דְּרַב הַנֵּא בְּעֵקֶן לֹא שָׁנוּ לְפָרוּשִׁי מִתְעִינִין אֲלֵא

רַמּוּ מִירְמֹא מִתְעִינִין וּבְרִיתֹא אִהֲדָזִי וְשִׁלָּה קֹאִי רַב הוּא וּמַשְׁעִי:

וְנִקַּב וּסְתִימוּ, אִם מַעֲבֵב אֶת הַתְּקִיעָה — פְּסוּל, וְאִם לֹא —

כִּשְׂר. הַתְּזַקַּע לְתוֹף הַבוּר אוּ לְתוֹף הַדּוֹת אוּ לְתוֹף הַפִּיטָס,

אִם קוֹל שׁוֹפָר שְׁמַע — יִצָּא, וְאִם קוֹל הֶבְרָה שְׁמַע — לֹא יִצָּא.[[]^{ק]} וְכֵן מִי שֶׁהִיָּה עוֹבֵר אַחֲרֵי בֵּית הַכִּנֹּסֶת, אוּ שֶׁהִיָּה בֵּיתוֹ סְמוּךְ לְבֵּית הַכִּנֹּסֶת, וְשִׁמַּע קוֹל שׁוֹפָר אוּ קוֹל מְגִלָּה,

אִם בִּינוֹן לְבוּ — יִצָּא, וְאִם לָאוּ — לֹא יִצָּא. אִף עַל פִּי שְׂוִיָּה שְׁמַע וְזֶה שְׁמַע, זֶה בִּינוֹן לְבוּ, וְזֶה לֹא בִּינוֹן לְבוּ.[[]^{ק]} גַּמְ' תִּנּוּ רַבָּנִן: אֲרוּף וְקִצְרוֹ — כִּשְׂר. גִּרְדוּ וְהַעֲמִידוּ עַל גִּלְדוֹ —

כִּשְׂר. צִיפְהוּ זֶהָב בְּמִקּוֹם הַנִּחַת כֶּה — פְּסוּל. שְׁלֹא בְּמִקּוֹם הַנִּחַת כֶּה — כִּשְׂר. צִיפְהוּ זֶהָב מִבְּפָנִים — פְּסוּל. מִבְּחוּץ, אִם נִשְׁתַּנָּה קוֹלוּ מִכְּמוֹת שְׂהִיָּה — פְּסוּל, וְאִם לֹא — כִּשְׂר.

^יוְנִיקַב וּסְתִימוּ, אִם מַעֲבֵב אֶת הַתְּקִיעָה — פְּסוּל, וְאִם לֹא — כִּשְׂר. נֶתַן שׁוֹפָר בְּתוֹף שׁוֹפָר, אִם קוֹל פְּנִימִי שְׁמַע — יִצָּא, וְאִם קוֹל חִיצוֹן שְׁמַע — לֹא יִצָּא. "תִּנּוּ רַבָּנִן: גִּרְדוּ, בִּין מִבְּפָנִים בִּין מִבְּחוּץ — כִּשְׂר. גִּרְדוּ וְהַעֲמִידוּ עַל גִּלְדוֹ —

כִּשְׂר. הַנִּיחַ שׁוֹפָר בְּתוֹף שׁוֹפָר, אִם קוֹל פְּנִימִי שְׁמַע — יִצָּא, וְאִם קוֹל חִיצוֹן שְׁמַע — לֹא יִצָּא. הֶפְכוּ וְתַקַּע כּוּ — לֹא יִצָּא. אֲמַר רַב פִּפְא: לֹא תִימֹא דְּהַפְּכִיָּה כְּכַתוּבֹא, אֲלֵא שֶׁהֲרִחִיב אֶת הַקָּצֵר וְקִיצַר אֶת הָרָחֵב. מֵאי טַעְמָא — כְּדַרְב

מַתְנָה. דֹּאֲמַר רַב מַתְנַה: "וְהַעֲבַרְתָּ" — דֵּרֵךְ הַעֲבַרְתּוֹ בְּעֵינָן.[[]^{ק]} דִּיבְּק שְׂבָרִי שׁוֹפְרוֹת — פְּסוּל. תִּנּוּ רַבָּנִן: הוֹסִיף עָלֵיו כַּל שְׁהוּא, בִּין בְּמִינוּ בִּין שְׁלֹא בְּמִינוּ — פְּסוּל. נִיקַב וּסְתִימוּ, בִּין בְּמִינוּ בִּין שְׁלֹא בְּמִינוּ — פְּסוּל. רַבִּי נֶתַן אוֹמַר: בְּמִינוּ —

כִּשְׂר, שְׁלֹא בְּמִינוּ — פְּסוּל.[[]^{ק]} בְּמִינוּ כִּשְׂר — אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְהוּא שְׁנִשְׁתַּיִיר רּוּבוּ. מִכְּלֵל דְּשְׁלֹא בְּמִינוּ, אִף עַל פִּי שְׁנִשְׁתַּיִיר רּוּבוּ — פְּסוּל. אִיכָא דְּמַתְנִי לַה אִסִּיפֹא: שְׁלֹא בְּמִינוּ — פְּסוּל. אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְהוּא שְׁנִשְׁתַּת רּוּבוּ. מִכְּלֵל דְּבְּמִינוּ, אִף עַל פִּי שְׁנִשְׁתַּת רּוּבוּ — כִּשְׂר.[[]^{ק]} צִיפְהוּ זֶהָב, מִבְּפָנִים — פְּסוּל. מִבְּחוּץ, אִם נִשְׁתַּנָּה קוֹלוּ מִכְּמוֹת שְׂהִיָּה — פְּסוּל, וְאִם לָאוּ — כִּשְׂר. נִסְזַק לְאוּרְכוּ — פְּסוּל.

לְרוּחְכוּ, אִם נִשְׁתַּיִיר כּוּ שִׁיעוֹר תְּקִיעָה — כִּשְׂר, וְאִם לָאוּ — פְּסוּל.[[]^{ק]} וְכִמָּה שִׁיעוֹר תְּקִיעָה? פִּירֵשׁ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: כְּדִי שְׂיֹאחֲזוּנוּ בְּיָדוּ וְיִרְאֶה לְכֹאן וּלְכֹאן. הִיָּה קוֹלוּ דַּךְ אוּ עֵבֶה אוּ צְרוּר — כִּשְׂר, שְׁכַל הַקוֹלוֹת כְּשִׁירִין [בְּשׁוֹפָר]. שְׁלַחוּ לִיָּה לְאַבוּהַ דְּשְׁמוּאֵל: קִדְחוּ וְתַקַּע כּוּ —

יִצָּא. פְּשִׁיטֹא, כּוּלְהוּ נִגְמִי מִיִּקְדָּח קִדְחוּ לְהוּ? ^כאֲמַר רַב אֲשִׁי: שְׁקִדְחוּ בְּזִכְרוֹתֹא. מַהוּ דְּתִימָא: מִיִּן בְּמִינוּ — חוּצִין, קֹא מִשְׁמַע לָן.[[]^{ק]} הַתְּזַקַּע לְתוֹף הַבוּר אוּ לְתוֹף הַדּוֹת כּוּ.

אֲמַר רַב הוּנָא: לֹא שָׁנוּ אֲלֵא לְאוֹתָן הַעוֹמְדִים עַל שְׂפַת הַבוּר, אֲבָל אוֹתָן הַעוֹמְדִין בְּבוּר — יִצָּא.[[]^{ק]} תִּתְנִיָּא נְגִמִי הִכִּי: הַתְּזַקַּע לְתוֹף הַבוּר אוּ לְתוֹף הַדּוֹת — יִצָּא. וְהִתְנַן: לֹא יִצָּא! אֲלֵא לָאוּ, שְׁמַע מִינָּה כְּדַרְב הוּנָא, שְׁמַע מִינָּה. אִיכָא דְּרַמִּי

לְהוּ מִירְמֹא. תִּנּוּ: הַתְּזַקַּע לְתוֹף הַבוּר אוּ לְתוֹף הַדּוֹת — לֹא יִצָּא. וְהִתְנִיָּא: יִצָּא! אֲמַר רַב הוּנָא: לֹא קִשְׁיֹא, כָּאן —

לְאוֹתָן הַעוֹמְדִין עַל שְׂפַת הַבוּר, כָּאן — לְאוֹתָן הַעוֹמְדִין בְּבוּר. אֲמַר רַבָּה:

שְׁמַע

מסורת הש"ס
א תוספתא בברכות; ברכות ח: ב בבכורות ג. ג משנה ראש השנה ד בבא מציעא קז. ה חולין פט.
גליון הש"ס
גמ' בשופר של שלמים. עיין זבחים דף פו ע"א תד"ה אתיא. ובכורות דף כו ע"א תד"ה התולב ובגדרים דף י ע"א תד"ה אדם מביא כבשות ומעילה דף יב ע"ב תד"ה חלב:
תורה אור השלם
[דברים יג]

שָׁמַע מִקְצַת הַתְּקִיעָה בְּבוֹר כּו' קא סלקא העור וְחִבְרוּ תִקְעָ בְּבוֹר וַיֵּצֵא לַחוּץ בַּחֲצִי הַתְּקִיעָה וְאֶשְׁמְעִינוּ הֶבֶל דְּבַחַצַּת נְמִי וַיֵּצֵא: קדָם עֲמוּד הַשַּׁחַר לֹאז וְזִמְנָה הוּא בְּדִאמְרִינוּ בַּמַּסָּכַת מְנַלָּה (דף כ:): כַּל הַיּוֹם בְּשָׁר לַתְּקִיעִת שׁוֹפָר וְעֵלִיף טַעֲמָא מִיּוֹם תְּרֻשָּׁה וְיָזָה לְכֶס יוֹם וְלֹא לְזִלָּה: הֲכִי גְרָסִינוּ לְמִימְרָא דְּרַבָּר רָבָא דְּכִי שָׁמַע אִינִישׁ סוּף תְּקִיעָה בְּלֹא תַחֲלַת תְּקִיעָה וַיֵּצֵא וּמַמְיָלָא כּו': תִּקְעָ בְּרָאשׁוֹנָה בְּשִׁטָּה שְׁלִפְנֵי תְרֻשִׁת הַמַּלְבֵּכוֹת: וּמִשָּׁן בְּשִׁנְיָה בְּשִׁטָּטָה שֶׁל אַחֲרֶיהָ בְּשָׂתִים וְנִתְּכָן לַצֵּאת בַּה אף וְזִי בְּשִׁטָּה שְׁלִפְנֵי תְרֻשִׁת הַזְכְּרוֹנוֹת שְׁטַמִּיד עֲלֵיו לַתְּקַע בַּבֶּף לְזוֹ: אִם קוֹל שׁוֹפָר שָׁמַע בְּלֹא קוֹל הַבֶּרֶה וַיֵּצֵא: אִם קוֹל הַבֶּרֶה שָׁמַע עִם קוֹל הַשׁוֹפָר לֹא וַיֵּצֵא: בַּתְּקַע וְעוֹלָה לְנִפְשָׁה וְאִין אַחֵר עֲמִו לַצֵּאת בּו אֵלֹא תִקְעָ וְעוֹלָה הוּא גְלִדְיָה תַחֲלַתָּה וְסוּפָה בְּהַכְשֵׁר דְּבַתְּחִלָּה הוּא וְהַשׁוֹפָר בְּבוֹר וְאִמְרִין לְעִיל (דף כז:): אִתְּנָן הַעֲוֹמָדִים בְּבוֹר וַיֵּצֵאוּ: שֶׁל עוֹלָה וּתְלָשׁוּ מַחֲיִים דְּאִינוּ לְאַחַר זְרִיקָה אִין מַעֲלָה לֹא בַּעֲוָרָה וְלֹא בַּקְרָעִיָּה שֶׁהַכֵּל לִפְנֵימִס בְּדִאמְרִינוּ בַּמַּנְחוֹת (דף פג:): וּבַזְּחִיס (דף פו:): גִּמְרָא לֹו וְיָזָה בַּעֲוָלָה וְנִאֲמַר לֹו וְיָזָה בְּאֶשֶׁם מָה אֶשֶׁם עַצְמוֹתָיו מִתַּרְיִן אף עוֹלָה עַצְמוֹתָיה מִתַּרְיִן: שְׁלָמִיס לֹאז בְּנִי מַעֲלָה נִינְיָה דְּאִין מַעֲלָה בְּהַשִּׁים קָלִיס אֵלֹא בְּאִמְרוֹרִיס וְלֹאֲחֵר זְרִיקָה בְּשֶׁהַבֶּרֶרו לַחֲלָן גְּבוּיָה: לֹא לִהְנוֹת נִתְּנִו לְיִשְׁרָאֵל לִהְיוֹת קוּיָמָם לְכֶס הַנֶּאֱחָה אֵלֹא לְעוֹל עַל צִאֲרִיקָס נִתְּנוּ: בְּשׁוֹפָר שֶׁל ע"ו שְׁשִׁמְשׁוּ בּו לַע"ו וַיֵּצֵאֵר בְּהִנָּחָה בְּתַנְיָא בַּמַּסָּכַת ע"ו (דף נא:): אֲשֶׁר תַּנְבְּדוּן אֶת כָּל הַמִּקְמוֹת בְּכָלִיס שְׁנַשְׁתַּמְשׁוּ בָּהֶן לַע"ו הַכְּתוּב מַדְבֵּר: וְאִם תִּקְעָ וַיֵּצֵא דְּמַצִּית לֹאז הַנֶּאֱחָה נִינְיָה: בַּתַּנְיָ מַתְּכַת שְׁעוֹרָה דְּהָא לְשַׁרְפָּה הָלִי וּבְשַׁרְיֹף דְּמִי וְשׁוֹפָר בְּשִׁי שְׁעוֹר בְּדִאמְרִינוּ לְעִיל (רֹאשׁ הַשָּׁנָה דף כז:): בְּזִי שִׁאֲחֲזִנוּ בְּדִו וְיִרְחָה לְבָאן וְלִבְאָן: מְתַר לַתְּקַע לֹו טַעֲמָא דְכּוֹנָלָה מִשׁוֹם דְּמַצִּית לֹאז לִהְנוֹת נִתְּנוּ: חִבְרוּ מַחַ עֲלֵיו בִּימוֹת הַגָּשָׁמִיס שְׁאִין בָּאן אֵלֹא הִנָּחַת קוּיס הַמַּצָּה וּמַצִּית לֹא נִתְּנוּ לִהְנוֹת: אֲבָל לֹא בִּימוֹת הַחֲמָה דְּאִיּוֹב הַנִּזְחַת הַגּוֹף: שְׁבַכְאִוְהוּ פְּרָכּוּיס וְאֵע"ג שְׁלֹא נִתְּכָן לַצֵּאת וְזִי חוֹבַת מַצָּה בְּלִיל רֹאשׁוֹן שֶׁל בָּסַח וַיֵּצֵא: הַתְּקַע לְשִׁיר לְשׁוֹכֵר וְלִזְמֵר בְּךָ שְׁמַעְתִּי מִפִּי מוֹרִי הַסֵּן וּבִיִּסוּדוּ שֶׁל מוֹרִי רַבִּי וַחֲסִק בֶּן וְהוֹדָה רִאִיתִי הַתְּקַע לְשֹׁד לְהַבְרִיחַ רִיחַ רַעִה מַעֲלִיו: בְּשִׁיטָא דְּזֹאת אוֹמְרַת בּוֹן: מַהוּ מַתְיָמָא הֵתֵם חָכֵל מַצָּה הָאֵמֶר רַחֲמֵנָא וְהָא חָכֵל מַצָּה בְּאִכְלִיתוּ הַלָּן לֹאז מִתַּעֲסָק הוּא שְׁהָרִי אף לְעֵצוֹן חַיִּיב חֲטָאת אִמְרִינוּ (בְּרִיתוֹת דף יט:): הַמִּתַּעֲסָק בַּחֲלָבִיס וּבַצְרִיּוֹת חַיִּב שֶׁבֶן נִהְיָה:

ראוהו בית דין פרק שלישי ראש השנה

דַּעְתָּךְ דְּהָכִי קְאָמַר הִיָּה עוֹמֵד הוּא בַּעֲפַת בְּשׁוֹפָר שֶׁל עוֹלָה לֹא יִתְקַע. כְּלוּמַר בְּמִיד

^(א)**שָׁמַע מִקְצַת תְּקִיעָה בְּבוֹר וּמִקְצַת תְּקִיעָה עַל שְׂפַת הַבוֹר — יֵצֵא. מִקְצַת תְּקִיעָה קוֹדָם שְׂיַעֲלָה עַמוּד הַשַּׁחַר וּמִקְצַת תְּקִיעָה לְאַחַר שְׂיַעֲלָה עַמוּד הַשַּׁחַר — לֹא יֵצֵא.**
^(א)**אָמַר לִיָּה אַפְּי: מֵאִי שְׁנָא הָתָם — דְּבַעֲיָנָא כּוּלָּהּ תְּקִיעָה בְּחִיּוּבָא, וְלִיכָּא. הֶכָא נְמִי — בַּעֲיָנָא כּוּלָּהּ תְּקִיעָה בְּחִיּוּבָא, וְלִיכָּא! הֲכִי הַשְׁתָּא?! הָתָם — לִיָּלָה לֹאז וְזִמן חִיּוּבָא הוּא כָּלָל, הֶכָא — בּוֹר מְקוֹם חִיּוּבָא הוּא לְאוֹתָן הַעוֹמְדִין בְּבוֹר. לְמִימְרָא דְּרַבָּר רַבָּה: שָׁמַע סוּף תְּקִיעָה בְּלֹא תַחֲיִלַת תְּקִיעָה — יֵצֵא, וּמַמְיָלָא: תַּחֲיִלַת תְּקִיעָה בְּלֹא סוּף תְּקִיעָה — יֵצֵא. יִתָּא שְׁמַע: תִּקְעָ בְּרָאשׁוֹנָה, וּמִשָּׁן בְּשִׁנְיָה בְּשָׂתִים — אִין בְּדִדוּ אֵלֹא אַחַת. וְאִמְאִי? תַסְלֵק לָה בְּתַרְתִּי! פְּסוּקִי תְּקִיעִתָּא מִהֲדָדִי לֹא פְסָקִינוּ. ^(א)יִתָּא שְׁמַע: הַתְּקַע לְתוֹךְ הַבוֹר אוּ לְתוֹךְ הַדּוֹת אוּ לְתוֹךְ הַפִּיטָס, אִם קוֹל שׁוֹפָר שְׁמַע — יֵצֵא, וְאִם קוֹל הַבֶּרֶה שְׁמַע — לֹא יֵצֵא. וְאִמְאִי? לִיפּוֹק בַּתַּחֲיִלַת תְּקִיעָה מִקְמִי דְּלִיעַרְבֵב קָלָא! יִכִּי קְאָמַר רַבָּה — בְּתוֹקַע וְעוֹלָה לְנִפְשָׁיָה. ^(א)אִי הֲכִי, מֵאִי לְמִימְרָא? מַחַו דְּתִימָא: זִמְנִין דְּמַפְיָק רִישִׁיָּה וְאַפְתִּי שׁוֹפָר בְּבוֹר, וְקָא מִיעַרְבֵב קָלָא — קָא מַשְׁמַע לָן. אָמַר רַב יְהוּדָה: בְּשׁוֹפָר שֶׁל עוֹלָה — לֹא יִתְקַע, וְאִם תִּקְעָ — יֵצֵא. בְּשׁוֹפָר שֶׁל שְׁלָמִיס — לֹא יִתְקַע, וְאִם תִּקְעָ — לֹא יֵצֵא. מֵאִי טַעֲמָא? עוֹלָה בַת מַעֲיָלָה הִיא, כִּיּוֹן דְּמַעַל בַּה — נִפְקָא לָה לְחוּלִין. שְׁלָמִיס דְּלֹאז בְּנִי מַעֲיָלָה נִינְיָהוּ — אִיסוּרָא הוּא דְרַכִּיב בָּהּ, וְלֹא נִפְקִי לְחוּלִין. מִתְקִיף לָה רַבָּא: אֵימַת מַעַל — לְבָתַר דְּתִקְעָ, כִּי קָא תִקְעָ — בְּאִיסוּרָא תִקְעָ. "אֵלֹא אָמַר רַבָּא: אֶחָד זָה וְאֶחָד זָה — לֹא יֵצֵא. הֲדַר אָמַר: אֶחָד זָה וְאֶחָד זָה — יֵצֵא. מַצּוֹת לֹאז לִיָּהְנוֹת נִיתְּנוּ. ^(א)אָמַר רַב יְהוּדָה: בְּשׁוֹפָר שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה — לֹא יִתְקַע, וְאִם תִּקְעָ — יֵצֵא. בְּשׁוֹפָר שֶׁל עִיר הַנִּדְחַת — לֹא יִתְקַע, וְאִם תִּקְעָ — לֹא יֵצֵא. מֵאִי טַעֲמָא: עִיר הַנִּדְחַת כְּתוּתִי מִיְכַתַּת שְׂשִׁיעוּרִיָּה. "אָמַר רַבָּא: הַמוּדֵר הַנָּאָה מִחֲבִירוֹ — מוּתָר לַתְּקוּעָ לֹו תְּקִיעָה שֶׁל מַצּוֹה. הַמוּדֵר הַנָּאָה מִשׁוֹפָר — מוּתָר לַתְּקוּעָ בּוּ תְּקִיעָה שֶׁל מַצּוֹה. ^(א)וְאָמַר רַבָּא: הַמוּדֵר הַנָּאָה מִחֲבִירוֹ — מִזָּה עָלִיו מִי חֲטָאת בִּימוֹת הַגָּשָׁמִיס, אֲבָל לֹא בִּימוֹת הַחֲמָה. הַמוּדֵר הַנָּאָה מִמַּעַעֲן — טוֹבֵל בּוּ טְבִילָה שֶׁל מַצּוֹה בִּימוֹת הַגָּשָׁמִיס, אֲבָל לֹא בִּימוֹת הַחֲמָה. ^(א)שְׁלַחוּ לִיָּה לְאַבוּהַ דְּשְׁמוּאֵל: כְּפָאוּ וְאַכֵּל מַצָּה — יֵצֵא. כְּפָאוּ מֵאֵן? אִילִימָא כְּפָאוּ שֵׁד, וְהַתְנָא: עֵתִיס חָלִיס עֵתִיס שׁוּטָה, כְּשֶׁהוּא חָלִיס — הָרִי הוּא כְּפַקִּחַ לְכָל דְּבָרָיו, כְּשֶׁהוּא שׁוּטָה — הָרִי הוּא כְּשׁוּטָה לְכָל דְּבָרָיו! אָמַר רַב אָשִׁי: שְׁכַפְאִוְהוּ פְּרָסִיִיס. אָמַר רַבָּא, זֹאת אוֹמְרַת: הַתְּקַע לְשִׁיר — יֵצֵא. פְּשִׁיטָא, הִיִּינוּ הֵךְ! מַחַו דְּתִימָא: הֵתֵם, אֲכוּל מַצָּה אָמַר רַחֲמֵנָא — וְהָא אֲכָל,**

אָבָל

הוּא מִתְקַתְּנִי מַצָּה אֵלֹא מִשׁוֹם דְּמַצִּית צְרִיכוֹת בּוֹנָה וְהַשְׁתָּא מַה שְׁהַצְרַךְ רַבָּא לְהַזְקֵק מִפְּאֹן וְלֹא הִבִּיא מִבְּרִיתָא דְּהֵתֵם דְּקַתְּנִי בְּהִלָּיָה דְּהִנָּה אִמְיָא הִינוּ פִּירְקוֹת דְּרַבְּנָן אֲבָל מַצִּית דְּאוֹרִיתָא בְּשִׁי בּוֹנָה וּמַה שְׁמַקְשָׁה עֲלֵיו מִבְּרִיתוֹת דְּלַקְמָן וְלֹא בְּרִיךְ מַרְבִּי יוֹסִי דְּהֵתֵם דְּהִנָּה מַצִּי לְדַחוּיָי דְּלַעוּלָם מַצָּה מִשׁוֹם הַבְּרָא:

כח.

וְנִפְקָ לְחֵלְיוֹ אֲבָל בְּמִיד אִין מַעֲלָה וְלֹא נִפְקָ לְחֵלְיוֹ וּבְשִׁמְחָלֵק בִּין עוֹלָה לְשְׁלָמִיס הִיָּה יִכּוֹל לַחֲלֵק בַּעֲוָלָה גּוּפָה בִּין מִיד לְשׁוֹנָג אֲבָל הַשְׁתָּא מַחֲלֵק בְּשׁוֹנָג גּוּפָה: אָמַר רַב יְהוֹדָה בְּשׁוֹפָר שֶׁל ע"ו לֹא יִתְקַע וְאִם תִּקְעָ וַיֵּצֵא. תַּמָּה מַחִי שְׁנָא מַשְׁלָמִיס דְּלֹא וַיֵּצֵא מִשׁוֹם דְּמַצִּית לִהְנוֹת נִתְּנוּ וְרַבִּינוּ חֲנַנְאֵל גְּרִיס הֶכָא רַבָּא וְתַמָּה דְּבַסוּף כַּסּוּי הָדֵם (חֵלְיוֹ דף פט: וְשֵׁם) תַּנְיָא תִקְעָ לֹא וַיֵּצֵא וְכֵן קְשָׁיָא אֲהֵיָא מַהָא דְּאָמַר רַבָּא בְּפִרְקַ מַצִּית חֲלִינָה (יְבֻמוֹת דף קנ: וְשֵׁם) חֲלִנָה בְּסוּגָל שְׁאִינוּ שְׁלֹו וּבְסוּגָל שֶׁל ע"ו חֲלִינָתָה בְּשָׂרָה וְלֹא אִמְרִינוּ מַתְּכַת שְׁעוֹרָה וּפְרָשִׁית כְּלָה בְּשִׁלָּי כַּסּוּי הָדֵם וּפ' לִנְלֵב הַיּוֹזֵל (בְּרָכָה דף נא: כד"ה בְּאֶשְׁרָה):

הַשְׁמַר הַנָּאָה מִשׁוֹפָר מְתַר לַתְּקַע בְּשׁוֹפָר שֶׁל מַצָּה. בְּפִרְק ב' דְּנִזְרִיס (דף נא:): מַחֲלֵק אֲפִי בִין הַנָּחַת בְּרָכָה עֲלִי לְאוֹמַר שְׁלֹא אֲהֵנָה מִן הַסַּפָּה דְּיִכּוֹל לְאַסֵּר הַסַּפָּה עֲלִיו שְׁאִינָה מַשְׁעָבֵד לֹו אֲבָל אִין יִכּוֹל לְאַסֵּר עַצְמוֹ עַל הַסַּפָּה שְׁהוּא מַשְׁעָבֵד לָהּ וּפְרִיךְ עֲלֵהּ רַבָּא וְכִי מַצִּית לִהְנוֹת נִתְּנוּ אֵלֹא אָמַר רַבָּא הִא דְּאָמַר יְשִׁיבַת בְּרָכָה עֲלִי הִא דְּאָמַר שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֲשַׁב בְּרָכָה וּלְדַבְרִי רַבָּא הִיָּה מַשְׁמַע דְּכָאן נְמִי אִי אָמַר הַנָּחַת שׁוֹפָר עֲלִי מְתַר לַתְּקַע בְּשׁוֹפָר שֶׁל מַצָּה דְּמַצִּית לֹאז לִהְנוֹת נִתְּנוּ אֲבָל אִם אָמַר תְּקִיעִת שׁוֹפָר עֲלִי אִסוּר לַתְּקַע בְּשׁוֹפָר שֶׁל מַצָּה אֲפִי לְרַבָּא כְּמוֹ דְּאָמַר גְּבִי בְרָכָה אִם לֹא נִחֲלַק מִשׁוֹם דְּגְבִי בְרָכָה בְּלֹאז מַצָּה יֵשׁ הַנָּאָה בְּיַסִּיבָה אֲבָל שׁוֹפָר אִי לֹאז מַצָּה אִין הַנָּאָה בַּתְּקִיעָה דְּאִינוּ מַכְּנֹן לְשִׁיר וְעַל בְּנִיָא דְּהֵתֵם קַשְׁיָא דְּמַשְׁמַע זְנוּקָא בְּשִׁאֲמַר שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֲשַׁב בְּסַפָּה הוּא דְּאִינוּ יִכּוֹל לְאַסֵּר עַצְמוֹ עַל בְּרָכָה לְפִי שְׁהוּא מַשְׁעָבֵד לָהּ אֲבָל אִם אָמַר יְשִׁיבַת בְּרָכָה עֲלִי בְּשַׁבּוּעָה אִסוּר כְּמוֹ דְּקוּנָס וּא"כ מֵאִי חֲמַר בְּנִזְרִיס מַבְּשַׁבּוּעוֹת דְּקַתְּנִי הֵתֵם הִא שְׁנִיָּהִם חֲלִין בַּעֲצִין אֶחָד וְיֵשׁ לוֹמַר דְּנִזְרִיס חֲלִין בְּכָל עֲצִין דְּשִׁירִי דְּאִינוּ הִאֲכַרַת כַּסָּן בְּדִאמְרִינוּ בְּרִישׁ מַסָּכַת נִזְרִיס (דף ב:): דְּנִזְרִיס וְחַרְקִיס מִדִּי דְּמַתְסַר חַפְצָא עֲגֵלָה לְאַפּוּקִי שְׁבוּעָה דְּקֵאֲסַר נִפְשָׁה מִן חַפְצָא וְכֵן חֲלִיס הַנִּזְרִיס בְּכָל עֲצִין שִׁאֲמַר חוּן מַהִיבָא דְּהַזְכִּיר הַנָּאָה מִשׁוֹם דְּמַצִּית לֹאז לִהְנוֹת נִתְּנוּ וּמַה שְׁמַחֲלֵק שֵׁם בִּין אָמַר יְשִׁיבַת בְּרָכָה עֲלִי לְשַׁבּוּעָה שְׁלֹא אֲשַׁב לֹא בָּל אֵלֹא לוֹמַר שֵׁשׁ חֲנוּת בִּין גֵּזֵר לְשַׁבּוּעָה לְפִי שְׁהַנִּזֵּר בְּכָל עֲצִין שִׁאֲמַר מַתְסַר חַפְצִיו עֲלֵיהּ וּבְשַׁבּוּעָה בְּכָל עֲצִין שִׁאֲמַר קֵאֲסַר נִפְשָׁה מִן חַפְצִיו: הַשְׁמַר הַנָּאָה מִמַּעַיו. הִא דְּאֶצְטְרִיךְ לְאַשְׁמוּעִינוּ מְדַר הַנָּאָה מִתְּבַרְו וּמִשׁוֹפָר וּמִמַּעַיו דַּס"ד אִמְיָנָא זְנוּקָא בְּמִדַּר מִתְּבַרְו הוּא דְּשַׁכְרִינוּ לַתְּקַע לֹו וְלַהֲיוֹת מִשׁוֹם דְּהֵתֵם מְדַר מִתְּבַרְו אִין דַּעֲתוֹ עַל דְּבַר מַצָּה בְּשִׁאִין מַפְרָשׁ בְּהִלָּיָא אֲבָל אִם בְּרַשׁ בְּהִלָּיָא מִמַּעַיו וּמִשׁוֹפָר אִסוּר קַמ"ל: אָמַר רַבָּא זֹאת אוֹמְרַת הַתְּקַע לְשִׁיר וַיֵּצֵא. דְּמַצִּית אִינוּ צְרִיכוֹת בּוֹנָה בְּפ' עַרְבִי בְּסַחִיס (בְּסַחִיס דף קיד:): מַשְׁמַע דְּהָיוּ בְּלוּגְתָּא גְבִי הִבִּיאוּ לְפָנָיו מַטְבֵּל בַּחֲזַקַת דְּקַתְּנִי בַגמ' אֲכַלוּ דְּמֵאִי וַיֵּצֵא אֲכַלוּ בְּשִׁלָּא מִתְּכָן וַיֵּצֵא וְבִאֲדִידַךְ בְּרִיתָא תַנְיָא ר' יוֹסִי אוֹמַר אַע"פ שֶׁטְבֵּל בַּחֲזַקַת מַצָּה לְהִבִּיא לְפָנָיו (מַצָּה) חֲזַקַת וְחֲרַקַת וְזִיק הֵתֵם ע"כ לֹאז מִשׁוֹם הַבְּרָא

הוּא מִתְקַתְּנִי מַצָּה אֵלֹא מִשׁוֹם דְּמַצִּית צְרִיכוֹת בּוֹנָה וְהַשְׁתָּא מַה שְׁהַצְרַךְ רַבָּא לְהַזְקֵק מִפְּאֹן וְלֹא הִבִּיא מִבְּרִיתָא דְּהֵתֵם דְּקַתְּנִי בְּהִלָּיָה דְּהִנָּה אִמְיָא הִינוּ פִּירְקוֹת דְּרַבְּנָן אֲבָל מַצִּית

דְּאוֹרִיתָא בְּשִׁי בּוֹנָה וּמַה שְׁמַקְשָׁה עֲלֵיו מִבְּרִיתוֹת דְּלַקְמָן וְלֹא בְּרִיךְ מַרְבִּי יוֹסִי דְּהֵתֵם דְּהִנָּה מַצִּי לְדַחוּיָי דְּלַעוּלָם מַצָּה מִשׁוֹם הַבְּרָא:

כח:

	עידן משפטי
גור מצווה	

א סמג עשין יח, טוש"ע או"ח סי'

ס סעי' ה:

ב מו"י פב' מהל' קריאת שמע

הל' א:

ג טוש"ע או"ח סי' תקפט סעי' ח:

ד מו"י פב' מהל' שופר וסוכה ויולוב הל' ד:

ה סמג עשין יח, טוש"ע או"ח סי' קבח סעי' כז:

ו מו"י פ"ד מהל' תפילה וברכת כהנים הל' יב:

ז מו"י פב' מהל' פסולי המוקדשין הל' יא:

ח מו"י פב' מהל' פסולי המוקדשין הל' יא:

אבל הכא. תוקע לשיר מתעטף בעלמא הנה ולקמן עפרק עתרא (ראש השנה דף לב:)

המתעטפא לא יצא: אבל נתפון שומע ולא נתפון משמיע היכי משפחת לה. לא הנה מצו למימר כגון

ראוהו בית דין פרק שלישי ראש השנה

קא משמע לן דאע"ג דמתעטפא הוא יצא דמצות אין צריכות כגזה: זמן המקרא של

קריאת שמע והוא היה קורא בעתרה פרשת שמע: קורא להגיה אף קרוה אין

אָבֿל הָכָא, "זַכְרוֹן תְּרוּעָה" כְּתִיב, וְהָאִי מִתְעַסֵּק בְּעִלְמָא הוּא — קָא מְשַׁמַּע לֹא. אֵלמָא קִסְבֵּר רַבָּא: מִצּוֹת אִין צָרִיכוֹת כּוּוּנָה. ^(א)אִיתִיבִיהּ: הָיָה קוֹרָא בַּתּוֹרָה וְהִגִּיעַ זְמַן הַמִּקְרָא, אִם כּוּוֹן לְבוֹ — יֵצֵא, וְאִם לֹא — לֹא יֵצֵא. מַאי לָאו, כּוּוֹן לְבוֹ: לְצֵאת! ^(א)לֹא: לְקִרוֹת. לְקִרוֹת?! הָא קָא קְרִי! בְּקוֹרָא לְהִגִּיָּה. ^(ב)תָּא שְׁמַע: הָיָה עוֹבֵר אַחֲרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת, אוֹ שְׁהִיָּה בֵּיתוֹ סְמוּךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וְשָׁמַע קוֹל שׁוֹפֵר אוֹ קוֹל מְגִילָה, אִם כּוּוֹן לְבוֹ — יֵצֵא, וְאִם לֹא — לֹא יֵצֵא. מַאי לָאו, אִם כּוּוֹן לְבוֹ לְצֵאת? לֹא — לְשִׁמּוּעַ. לְשִׁמּוּעַ?! וְהָא שְׁמַע! סְבוּר, חֲמוּר בְּעִלְמָא הוּא. "אִיתִיבִיהּ: נִתְפּוּוֹן שׁוֹמַע וְלֹא נִתְפּוּוֹן מְשַׁמֵּעַ, מְשַׁמֵּעַ וְלֹא נִתְפּוּוֹן שׁוֹמַע — לֹא יֵצֵא, עַד שִׁיתְפּוּוֹן שׁוֹמַע וּמְשַׁמֵּעַ. בְּשִׁלְמָא נִתְפּוּוֹן מְשַׁמֵּעַ וְלֹא נִתְפּוּוֹן שׁוֹמַע — כְּסְבוּר חֲמוּר בְּעִלְמָא הוּא, אֵלָּא נִתְפּוּוֹן שׁוֹמַע וְלֹא נִתְפּוּוֹן מְשַׁמֵּעַ — הִיכִי מִשְׁפַּחַתְּ לַה? לָאו בַּתּוֹקַע לְשִׁיר! דְּלִמָּא דְקָא מְנַפַּח נְבוּחִי. אֲמַר לִיה אבְי: אֵלָּא מַעַתָּה, הִישָׁן בְּשִׁמְיָנִי בְּסוּפָה — יִלְקָה! אֲמַר לוֹ, שְׁאַנְי אוּמַר: מִצּוֹת אִינוּ עוֹבֵר עֲלֵיהֶן אֵלָּא בְּזִמְנָן. "מִתִּיב רַב שָׁמֹן בַּר אֲבָא: מִצִּין לְכַהֵן שְׁעוּלָה לְדוּכּוֹן, שְׁלֵא יֵאמַר: הוּאִיל וְנִתְּנָה לִי תוֹרָה רְשׁוּת לְבַרְהָ אֶת יִשְׂרָאֵל אוּסִיף בְּרַכָּה אַחַת מִשְׁלִי, כְּגֹז: "ה' אֱלֹהֵי אַבּוּתִיכֶם יוֹסֵף עֲלִיכֶם" — תִּלְמוּד לומַר: "לֹא תוֹסִיפוּ עַל הַדִּבֶּר". וְהָא הָכָא, כִּיּוֹן דְּבַרְיָה לִיה — עֲבָרָה לִיה זְמַנִּיָּה, וְקִתְּנִי דְעֵבֵר! הָכָא בְּמַאי עֲסָקִינוּ — בְּדִלָּא סִיִּים. וְהִתְנִיָּא סִיִּים! סִיִּים בְּרַכָּה אַחַת. וְהִתְנִיָּא: סִיִּים כָּל בְּרֻכוּתֵיו! שְׁאַנִּי הָכָא, כִּיּוֹן דְּאֵלוּ מִתְרַמִּי לִיה צַבוּרָא אַחֲרִינָא, הִדַּר מְבָרָה — כּוּלִּיָּה יוֹמָא זְמַנִּיָּה הוּא. ^(א)וּמָנָא תִימְרָא — דִּתְנֹן: הַנִּיתְנִין בְּמִתְּנָה אַחַת, שְׁנַתְעַרְבוּ בְּנִיתְנִין מִתְּנָה אַחַת — יִתְּנֹנוּ מִתְּנָה אַחַת. מִתַּן אַרְבַּע בְּמִתַּן אַרְבַּע — יִתְּנֹנוּ בְּמִתַּן אַרְבַּע. "מִתַּן אַרְבַּע בְּמִתַּן אַחַת, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוּמַר: יִתְּנֹנוּ בְּמִתַּן אַרְבַּע, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוּמַר: יִתְּנֹנוּ בְּמִתַּן אַחַת. אֲמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: הֲרִי הוּא עוֹבֵר עַל "כָּל תִּגְרַע"! אֲמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: הֲרִי הוּא עוֹבֵר עַל "כָּל תוֹסִיף"! אֲמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: לֹא נֶאֱמַר "כָּל תוֹסִיף" אֵלָּא בְּשֵׁהוּא בַּעֲצָמוֹ. אֲמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: לֹא נֶאֱמַר "כָּל תִּגְרַע" אֵלָּא בְּשֵׁהוּא בַּעֲצָמוֹ. וְעוֹד אֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: כְּשִׁלָּא נִתַּת — עֲבַרְתָּ עַל "כָּל תִּגְרַע" וְלֹא עֲשִׂיתָ מַעֲשֶׂה כִּידָה, כְּשִׁנְתַּת — עֲבַרְתָּ עַל "כָּל תוֹסִיף" וְעֲשִׂיתָ מַעֲשֶׂה כִּידָה. וְהָא הָכָא, כִּיּוֹן דִּיְהִיב לִיה מִתְּנָה מִכְּבוֹר — עֲבָרָה לִיה לְזַמְנִיָּה, וְקִתְּנִי דְעֵבֵר מִשׁוּם "כָּל תוֹסִיף". לָאו מִשׁוּם דְּאֲמַרִּינוּ: כִּיּוֹן דְּאֵילוּ מִתְרַמִּי לִיה בּוּכְרָא אַחֲרִינָא — הִדַּר מְזָה מִיַּיָּה, כּוּלִּיָּה יוֹמָא זְמַנִּיָּה? מִמַּאי? דְּלִמָּא קִסְבֵּר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מִצּוֹת עוֹבֵר עֲלֵיהֶן אֲפִילוּ שְׁלֹא בְּזִמְנָן. אֲנֹן הָכִי קְאֲמַרִּינוּ: רַב שָׁמֹן בַּר אֲבָא מַאי טַעְמָא שְׂבִיק מִתְּנִיתִין וּמוֹתִיב מְבַרִּיתָא, לוֹתִיב מִמִּתְּנִיתִין! מִתְּנִיתִין מַאי טַעְמָא לֹא מוֹתִיב? כִּיּוֹן דְּאֵילוּ מִתְרַמִּי לִיה בּוּכְרָא אַחֲרִינָא בְּעִי מְזָה מִיַּיָּה — כּוּלִּיָּה יוֹמָא זְמַנִּיָּה הוּא, בְּרִייתָא נְמִי, כִּיּוֹן דְּאִי מִתְרַמִּי צַבוּרָא אַחֲרִינָא הִדַּר מְבָרָה — כּוּלִּיָּה יוֹמָא זְמַנִּיָּה. וְרַב שָׁמֹן בַּר אֲבָא? הֵתֵם, לֹא סָגִי דְלֹא יְחִיב. הָכָא, אִי בְּעִי — מְבָרָה, אִי בְּעִי — לֹא מְבָרָה. רַבָּא אֲמַר, לְצֵאת — לֹא בְּעִי כְּפוּוּנָה, לַעֲבוּר — בְּעִי כְּפוּוּנָה. וְהָא מִתַּן דְּמִים לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, דְּלַעֲבוּר וְלֹא בְּעִי כְּפוּוּנָה! אֵלָּא אֲמַר רַבָּא: לְצֵאת — לֹא בְּעִי כְּפוּוּנָה, לַעֲבוּר, בְּזִמְנָן — לֹא בְּעִי כְּפוּוּנָה, שְׁלֵא בְּזִמְנָן — בְּעִי כְּפוּוּנָה. אֲמַר לִיה רַבִּי זִירָא לְשִׁמְעִיָּה:

איפיון

	מסורת הש"ס

א משנה ברכות

ב תוספתא ראש השנה

ג זבחים פ: זבחים פ: תוספתא זבחים: משנה זבחים; עירובין ק.

	גליון הש"ס

גמ' שלא בזמנו בעי כוונה. עיין תוס' ישנים יומא דף נז ע"א ד"ה נותן:

תוס' ד"ה אבל נתכוין כו' לא הוי מצי לומר. עיין תשובת מהריב"ל ספר שני סי' פה:

	תורה אור השלם

דבר אלי-בני ישראל לאמור בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא-קדש ^[יסקרא כג, כד]

בשבת תשבו שבועת ימים קל-האזרח בישראל ישבו בשבת ^[יסקרא כג, מב]

יהנה אלהי אבותכם יסף עליכם ככם אסף פעמים ויכרז אתכם כאשר דבר לכם [דברים א, יא]

לא תספו על-הדבר אשר אנכי מצוה אתכם ולא תגרעו ממנו לשמר את-מצות יהנה אלהיכם אשר אנכי מצוה אתכם [דברים יד, ב]

כאן אלא מנמנמס: דקא מעבכ גכוזי וזאינו תוקע בשענור תקיעה המפרש במשנהגו עפי' אחריו (דף לג:). אלא מעתה דשאין מתפנו למצוה במתפנו דמני: הישן בשמיני בשפה שלא לשום מצוה: ולקה שהרי מוסריף על מצוה ועובר משום כל תוסריף: מצות אין עובר עליהן עכל תוסריף אלא בזמןן כגון חמשת המינין עלולב וז' טוקפות בתפלין חמש צציות בטולית רכל תוספת יוס על ימים או שעה על שעה אין זה מוסריף: עשלא סיס אלא תוסריפה באמצע: והא סיס קנעי בפכיותא: האננין במתנה אחת כגון דס עכור שנתערב עדס עכור עכרו או עדס מעשר: ויתנו מתנה אחת וסרי גס פה משניאן ועולה לשניאן: מתן ארבע שלמים ואשס ועולה ויתוזה: דלמא קסבר רבי יהושע כו' ומתרתני האן ממתיני' ומכריתא איבא לאותוגי לרביא: אנו הכי אמרינן אנו דמיתנין בינתא מהא דטעמא משום דאי הדר מתרמי ליה כו' הכי קאמרינן ליה לרב שמן: מאי טעמא עבק מתעיתין כו' עבק מתעיתין האננין במתנה אחת משנה היא עשחיתת קדשים: ליתב ממתינתין דאלימא לאקשויי: לא בני דלא ירב אי הדר מתרמי ליה דקדשים לא מקסיד: לצאת לא עעי כגוה דגלאו מתפנו יוצא וזי חובתו: לעבר עעי כגוה שיתפנו לשום מצוה ואי לא לא עברי: והא מתן דמים כו' שאין מתפנו עשאר מתנותיו לשס עכור וקאמר רבי יהושע ררי הוא עובר על כל תוסריף:

כּט:

	עין משפט
	גזר מצוה

א סמג עשין כח, טוש"ע או"ח סי' תסד טע' א:

ב מו"י פא' מהל' ברכות הל' י:

ג טוש"ע או"ח סי' תרצב טע' ג:

ד סמג עשין מה, סמג עשין כח, טוש"ע או"ח סי' תקפח טע' ה:

ה מו"י פב' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ו:

ו מו"י פב' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ח:

ז מו"י פב' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ט:

ח מו"י פב' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ח:

ט מו"י פב' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ט:

י מו"י פכ"ב מהל' שבת הל' א:

יא מו"י פב' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ו:

יב סמג עשין מה:

ברכת הלחם. חמצה וברכת היין הקדוש מצעיא ליה זקוק מהו פיונ.
גלא הארומע הן:

מתעיי' אכל לא צמדינה. לא פירושלים ולא בגבולים כפרש פקוטמרט והא הקתעי כל עיר

ראוהו בית דין פרק שלישי ראש השנה

ברכת הלחם. חמצה וברכת היין הקדוש מצעיא ליה זקוק מהו פיונ.
גלא הארומע הן:

מתעיי' אכל לא צמדינה. לא פירושלים ולא בגבולים כפרש פקוטמרט והא הקתעי כל עיר

בְּרִכַּת הַלֶּחֶם שֶׁל מִצָּה, ו**בְּרִכַּת הַיַּיִן שֶׁל קידוש היום**, **מהו?**
פִּינּוֹ דְּחוּבָה הוּא — **מִפִּיק**, או **דְּלָמָא**: **בְּרָכָה לְאו חוּבָה הִיא**.
תָּא שְׁמַע, **דָּאָמַר רַב אֲשִׁי**: **כִּי הָיִינוּ בִּי רַב פְּפִי**, **הָוָה מְקַדֵּשׁ לָן**. **וְכִי הָוָה אֲתִי אַרִיסִיָּה מְדַבְּרָא**, **הָוָה מְקַדֵּשׁ לְהוּ**. **יְתִנּוּ רַבְּנֵי: לֹא יִפְרוּס אָדָם פְּרוּסָה לְאוּרְחִין אֲלָא אִם כֵּן אוֹכֵל עִמָּהֶם**, **אֲכָל פּוֹרֵס הוּא לְבָנָיו וְלִבָּנֵי בֵיתוֹ כְּדִי לְחַנּוּךְ בְּמִצּוֹת**. **וּבַחֲלָל וּבַמְּגִילָה**, **אֲף עַל פִּי שְׂיָצָא** — **מוֹצִיא**.

הַדְרִין עֲלֶיהָ רְאוּהוּ בֵּית דִּין

טוב שֶׁל ראש השָׁנָה שֶׁחַל לְהִיּוֹת יוֹם

בְּשֶׁבֶת — **בַּמִּקְדָּשׁ הָיו תוֹקְעִין**, **אֲכָל לֹא בַּמִּדְיָנָה**.
מִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, **הַתְּקִין רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַפְּאִי שְׂיָהוּ תוֹקְעִין בְּכָל מְקוֹם שְׂיֵשׁ בּוֹ בֵּית דִּין**. **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר**: **לֹא הַתְּקִין רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַפְּאִי אֲלָא בְּיִבְנָה בְּלָבָד**. **אָמְרוּ לוֹ: אֶחָד יִבְנֶה, וְאֶחָד כָּל מְקוֹם שְׂיֵשׁ בּוֹ בֵּית דִּין**.
יְעוֹד זֹאת הֵיָתָה יְרוּשָׁלַּיִם יְתִירָה עַל יִבְנָה, שֶׁכָּל עִיר שְׂהִיא רוּאָה, וְשׁוֹמְעַת, וּקְרוּבָה, וִיכוּלָה לְבוֹא — **תוֹקְעִין**. **וּבְיִבְנָה לֹא הָיו תוֹקְעִין אֲלָא בְּבֵית דִּין בְּלָבָד**.

גַּמְ' מָנָא הָנִי מִיְלִי? **אָמַר רַבִּי לִוִּי בַר לַחְמָא אָמַר רַבִּי חֲמָא בַר חֲנִינָא**: **כְּתוּב אֶחָד אוֹמַר: "שִׁכְתוֹן זָכְרוֹן תְּרוּעָה"**. **וְכְתוּב אֶחָד אוֹמַר: "יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם"**. **לֹא קִשְׁיָא: כָּאן — בְּיוֹם טוֹב שֶׁחַל לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת, כָּאן — בְּיוֹם טוֹב שֶׁחַל לְהִיּוֹת בַּחוּל**. ^(א)**אָמַר רַבָּא: אִי מְדַאוּרֵייתָא הִיא, בַּמִּקְדָּשׁ הֵיכִי תִקְעִינוּ? וְעוֹד: הָא לֹאוּ מְלָאכָה הִיא, דְּאַצְטְרִיָּה קָרָא לְמַעוּטִי**. ^(ה)**דְּתַתָּא דְּבִי שְׁמוּאֵל: "כָּל מְלָאכַת עֲבוּדָה לֹא תַעֲשׂוּ", יִצְתָה תְּקִיעַת שׁוֹפָר וַרְדִּיית הַפֶּת, שְׂהִיא חֲכָמָה וְאִינָּה מְלָאכָה**. ^(י)**אֲלָא אָמַר רַבָּא: מְדַאוּרֵייתָא מִישְׁרָא שְׂרִי, וַרְבָּנָן הוּא דִּגְזוֹר בִּיה כְּדַרְבָּה**. **דָּאָמַר רַבָּה: הַכֹּל חֵיִיבִין בַּתְּקִיעַת שׁוֹפָר, וְאִין הַכֹּל בְּקִיאִין בַּתְּקִיעַת שׁוֹפָר, גְּזִירָה שְׂמָא יִטְלָנוּ בְּיָדוֹ וַיִּלֶּה אֲצֵל הַבָּקִי לְלִמּוּד, וַיַּעֲבִירָנוּ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים**. **"וְהָיִינוּ טַעֲמָא דְּלוּלָב, וְהָיִינוּ טַעֲמָא דְּמְגִילָה**. **מִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַתְּקִין רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַפְּאִי וְכוּ'**. **תָּנוּ רַבְּנֵי: פַּעַם אַחַת חָל**

רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת, וְהָיו כָּל הָעָרִים מִתְּפַנְסִין. **אָמַר לָהֶם רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַפְּאִי לְבָנֵי בְּתִירָה: נִתְקַע! אָמְרוּ לוֹ: נָדוּן**. **אָמַר לָהֶם: נִתְקַע, וְאַחַר כֹּף נָדוּן**. **לְאַחַר שִׁתְּקַעוּ, אָמְרוּ לוֹ: נָדוּן! אָמַר לָהֶם: כֶּכָּר נִשְׁמָעָה קְרוֹן בְּיִבְנָה, וְאִין מְשִׁיבִין לְאַחַר מַעֲשָׂה**. **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לֹא הַתְּקִין רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַפְּאִי אֲלָא בְּיִבְנָה בְּלָבָד**. **אָמְרוּ לוֹ: אֶחָד יִבְנֶה וְאֶחָד כָּל מְקוֹם שְׂיֵשׁ בּוֹ בֵּית דִּין**. **אָמְרוּ לוֹ: הָיִינוּ תַנָּא קַמָּא! אֵיכָא בִּינְיָיְהוּ בִּי דִּינָא דְּאַקְרָאִי**. **אָמְרוּ לוֹ: אֶחָד יִבְנֶה וְאֶחָד כָּל מְקוֹם שְׂיֵשׁ בּוֹ בֵּית דִּין**. **אָמַר רַב הוּנָא:**

וְעַם

(לעני)
הַמוֹצֵיא: וּבְרַכַּת הַיַּיִן שְׁמַכְרִבִין לְפָנֵי קַדוּשׁ: מַהוּ עַל אֲכִילַת מִצָּה וּמִקְדָּשׁ יִשְׂרָאֵל לֹא תִיבְעִי לָךְ דְּחוּבָה נִיחָה וּמַפִּיק אֲלָא בְּרַכַּת הַמוֹצֵיא וּבְרַכַּת הַיַּיִן מַצְעִיא לָן שְׁאִין בָּאוֹת אֲלָא לְפִי שְׁהַמְכָּרָךְ צְרִיךְ שְׂיִטְעֵם וְאִי אִפְשָׁר לְהָאוֹת בְּלֹא בְּרָכָה אִי נִמְי לֹא טוֹעִים אִיהוּ אִי אִפְשָׁר דְּלֹא יְהִיב לִיה לְחַד מַצְיָהוּ לְמִטְעֵם וּבְעַי בְּרָכָה מֵאִין: פִּינוֹן דְּחוּבָה הִיא אֲכִילַת מִצָּה חוּבָה עָלֵיו וְכֵן קַדוּשׁ הַיּוֹם חוּבָה עָלֵיו וְאִי אִפְשָׁר שְׁלֹא בַּהֲעָלָה וַהֲעָלָה אִי אִפְשָׁר בְּלֹא בְּרָכָה וּמַצָּת הַמִּצָּה תְּלוּיָה בְּבְרַכַּת הָעָלָה וּמַפִּיק: או דלמא בְּבְרַכַּת הַהֲעָלָה לֹאוּ חוּבָה לַמִּצָּה אֲתִידָא שְׂאָף כְּכֵל הַהֲגִיּוֹת הִיא נִיחָת: לֹא יִפְרַם בְּרַכַּת הַמוֹצֵיא כְּדִלְמַרְיָין לְעִינֵי שְׂאִיָּה חוּבָה עָלִיהֶם לֹא יֵאָכְלוּ וְלֹא יִבְרְכוּ: מַתְעִי' יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת בַּמִּקְדָּשׁ הָיו תוֹקְעִין בְּמִקְרָא מִפְּרָשׁ לָהּ: אֲכָל לֹא בַּמְדִּינָה לֹא פִירוּשָׁלַיִם וְלֹא בְּגִבּוֹלִין: אֲלָא בְּיִבְנָה שְׂהִתָּה שֶׁם סְהִדְרִי גְדוּלָּה כְּמִמּוֹ וְכֵן כְּכֵל מְקוֹם שְׁגֻלָּתָה סְהִדְרִין אֲכָל לֹא בְּבֵית דִּין שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה: וְעוֹד זֹאת הֵיָתָה יְרוּשָׁלַיִם כְּעוֹדָה בְּבִנְיָנָה וְתַרָּה כַּתְּקִיעַת שֹׁבֹת עַל יִבְנָה: שְׁכָל עִיר שְׂרוּאָה אֵת יְרוּשָׁלַיִם: וְשׁוֹמְעַת וִיכוּלָה לְבֹא כּוֹי מִפְּרָשׁ בְּמִקְרָא מֵאִין תַּנָּא דְּקִאָמַר וְעוֹד: גַּמ' זְכָרוֹן תְּרוּעָה וְלֹא תְרוּעָה מִמֶּשׁ אֲלָא מִקְרָאוֹת שֶׁל תְּרוּעָה יֵאמְרוּ: מְלָאכָה הִיא כַּתְּמוּיָה: גְּזָרָה שְׂמָא יִטְלָנוּ וְכוּ' וּבַמִּקְדָּשׁ לֹא גְזוֹר דְּאִין אֲסוּר שְׁבֹת דְּרַבְּנֵן בַּמִּקְדָּשׁ: וְהָיו כָּל הָעָרִים שֶׁסְּבִיבוֹת יִבְנָה: מִתְּפַנְסִים לָשֶׁם לְשׁוֹמֵעַ תְּקִיעָה מַשְׁלֹחֵי בֵּית דִּין לְפִי שְׂהִיו רְגִילִין כֵּן פִירוּשָׁלַיִם: כִּנִּי בְּתִירָה גְדוּלִי הַעוֹר הָיו: נָדוּן אִם יֵשׁ לְגִזֹּר אִף בַּמְקוֹם צִית דִּין שְׂמָא יִטְלָנוּ: וְאִין מְשִׁיבִין לְאַחַר מַעֲשָׂה גִנְאִי הוּא שְׁנוּצִיא לַעֲז טוֹעִים עַל עַצְמָנּוּ: צִית דִּין דְּאַקְרָאִי לְתַנָּא קַמָּא תַּקְעִין וְהַעֲא דְאָמְרוּ לוֹ כֶּכָּר אֶחָד יִבְנֶה וְאֶחָד כָּל מְקוֹם שְׂיֵשׁ בּוֹ בֵּית דִּין קַבּוּעַ דְּמוּקִיא דְּיִצְבָּה:

מסורת הש"ס
א ויקרא רבה; פסיקתא דרב כהנא
ב תוספתא ראש השנה
ג חגיגה יח.; מנחות סה;; פסיקתא רבתי
ד מנחות נז:
ה שבת קלא:
ו סוכה מב;; מגילה ד; ביצה יז:

תורה אור השלם
דבר אל־בני ישראל לאמר בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם כל־מלאכת עבדה לא תעשו יום תרועה יהיה לכם [במדבר כט, א]
ובחדש השביעי באחד לחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם כל־מלאכת עבדה לא תעשו יום תרועה יהיה לכם [במדבר כט, א]

מסורת הש"ס
א ספרא ויקרא דבורא דחובה פרק יב גז יבמות קז: ב כתובות נד.   ג שבועות לד; שבועות לא; שבועות לו; שבועות כט;   ד שבת סב; ספרי במדבר; סוכה כח; עירובין כז; קידושין כט; ברכות כ; חגיגה ד; מנחות מג; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי   ה אוצר מדרשים מדרשי רבי עקיבא 'אלפא ביתא דרבי עקיבא נוסחא ב ג; פסיקתא רבתי   ו שבועות כט; שבועות לו; משנה שבועות; בבא קמא קו.   ז סוכה טא; ספרא אמור פרשה י ; יו' תוספתא מנחות; ספרא אמור פרק טו ט; משנה סוכה   ח מנחות סח; פסחים עח; מנחות מו;   ט משנה מנחות

תורה אור השלם
והעברת שופר תרועה בחדש השבעי בעשור לחדש ביום הכפרים תעבירו שופר בכל־ארצכם (ויקרא כה, ט)
כי אצלם אברהם לד ומפבוחד ארפאד נאם־ויהנה כי נדחה קראו לד עיון הוי' דרש אין לה [ירמיהו ל, יז]

וּעַם בִּית דִּין הוּא דְּמַקְדֵּימָן: אֵלֶּל דְּאֵלּוּ בִּירוּשָׁלַיִם תּוֹקַעִין בְּשַׁבַּת וַחֲמִידָם שְׁאִינָן שְׁלוּחֵי ב"ד וְהָא מְלַתָּא חֲסַרָה מִמַּתְעִימִין וּמַקְטִי לָן לְתַרְנוּצָה דְּכִי: בִּין בְּזִמָּן בִּית דִּין עַד שֶׁשְׁעוֹת שְׁהִיּוּ בִּית דִּין יוֹשְׁבִין: בִּין שְׁלֹא בְּזִמָּן בִּית דִּין שְׁהִיכּוּ לְבַתְעִיָּן: אִשְׁכָּא דְּמַתְנִי לֵה וְכוּ' מֵאִי וְעַם בִּית דִּין (בַּפְנִי ב"ד) דְּקָאמֵר רַב הוּנָא בְּזִמָּן ב"ד דְּקָא לִישָׁא לְפָרוּשֵׁי הָאִי וְעַם ב"ד בַּפְנִי ב"ד דְּקָא בְּכָל אֲרַצְכֶם כְּתִיב (וַיִּקְרָא כ"ה:ט'): וּבִר"ה לֹא הָיָה תּוֹקַעִין בְּשַׁחַל לְהוֹיָת בְּשַׁבַּת אֵלֶּל בְּב"ד הַגְּדוֹל שֶׁל סְנֵהֲדָרִין הַגְּדוֹלָה הַמַּקְהֵשׁוּן אֶת הַהַלְשִׁים וְכַיִּי אֲלִיעֶזֶר הָיָא: כִּי מִסָּם שְׁלִיחָא דְצַנְהוּרָא כִּי וָאֵף בִּי"ט שָׁחַל לְהוֹיָת בְּשַׁבַּת דְּלִשְׁכִּי נִקְטָא וּבְנֵיה: אֵלֶּל לֹאֹו דְּאֵלּוּ בַּיּוֹבֵל תּוֹקַעִין הַיְחִידִים בִּין בְּזִמָּן בִּית דִּין כִּי: לֹא לְעוֹלָם בְּזִמָּן ב"ד וְהָיָה קָאָמֵר בַּיּוֹבֵל כֵּן יַחֲד וַחֲדִי תּוֹקַע בְּזִמָּן ב"ד אִשְׁכִּי שְׁלֹא בַּפְנִי ב"ד וּבִר"ה בַּפְנִי ב"ד אִין שְׁלֹא בַּפְנִי וְכוּ': אִתְמַר גַּמִּי דְּרַב הוּנָא: אִין תּוֹקַעִין וַחֲמִידָם בִּירוּ"ב בַּיּוֹבֵל אֵלֶּל בְּזִמָּן שְׁכ"ד יוֹשְׁבִין סְמָחוּמָן וְהַתּוֹקַעִין תּוֹקַעִין בְּכָל הָעִיר: נִגְשֵׁרוּ לְשִׁמּוּד נִגְשֵׁרֵרוּ מִמוּסָפֶס כְּדִי לַעֲמֹד וּלְיַלְלָהּ: מַתְנִי בְּרַשְׁטִינָה הָיָה לְוֹלָב נֶטִל בְּמַקְדָּשׁ שְׂבָעָה דְּכְתִיב (שם כג) וַתִּמָּחֶסֶן לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיכֶם שְׂבָעַת יָמִים וּבִמְדִינָהּ יוֹם אֶחָד דְּכְתִיב (שם) וְלִקְהֹלֶכֶם לִבְסַ עִיֹם הִרְאִינוּ: וְשִׁיחָא יוֹם הָאֵף כֵּלּוּ אִסּוּר יוֹם הַנֶּשֶׁת עֲמֵר כֵּלּוּ אִסּוּר לֵאכֹל מִן הַחֶמֶשׁ וּמִקְדָּוִיקָא מִשְׁהֲחִיר מִזְרַח מִתֵּר בְּדִלְמֵרִינָן מִנְּחֻמִּית (דף סח.) כְּתִיב אֶחָד אוֹמֵר עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְכַתִּיב אֶחָד אוֹמֵר עַד הַבֹּיָקֶם וְגו' הָא בִּיצֵר בְּזִמָּן הַבִּית עֲמֵר מִתֵּר וּבִזְמָן שְׁאִין עֲמֵר עֶצֶם הַיּוֹם מִתֵּר: גַּמִּי כִי אֲעִלָּה אֲרַכָּה לָךְ וְגו' כּוּפִיעַ דְּקָרָא עֵינִן הָיָא דְרַשׁ אִין לֵה: מֵאִי טַעמָא גִּזַּר גְּזִירָה: דְּאֲבָי אִימַת שִׁיחָא לְגוּ לְחוּשׁ עֲבָדוּ בִּלְקָה: הִכִּי הֲאִיר מִזְרַח הַתֵּיר דְּקָא לֹא הָיָה מִנְּחֻמִּת: אֵלֶּל דְּאֲבָי בְּחִמְסֵר שְׁהִיָּה שְׁהִית לְקַצֵּר בְּמִנְחָא יי"ט וְהַלְבִּיאוּ לְמַחֵר בְּמִנְחָתָהּ: מַחְצִית הַיּוֹם וְלֵהֲלֹן לְשַׁתְּרִי הַשְּׁתָא וְלֹא לְגִזַּר גְּזִירָה רַבָּן יוֹחָנָן אֵלֶּל עַד חֲצִית הַיּוֹם וְאִי גַמִּי מִסְכָּה וְיַנִּיעַ וְיֹאמְרוּ אִשְׁתַּקֵּד מִי לֹא אֲכַלְנוּ מַחְצִית הַיּוֹם וְלֵהֲלֹן הַשְּׁתָא גַּמִּי וַיִּכּוֹל שְׁפִיר אֲכָלִי וְאִשְׁפִּי הַדְּחוּקִים מִירוּשָׁלַיִם שְׁלֹא רָחוּ הַקִּרְבָּנוּ יַטְ לָהֶם לְסַמֵּךְ דְּמֵאִי קִרַּב בְּכַר דְּאִמֵּר מֵר הַדְּחוּקִין הָיָה מִתְרִין בְּזִמָּן הַבִּית מַחְצִית הַיּוֹם וְלֵהֲלֹן (רַאשׁ הַשָּׁנָה כו'): לֹא צִיבָא דְּאֲבָי סָמוּךְ לְשַׁקִּיעַת הַסָּמָה דְּחִמְיָסֵר אִי גַמִּי דְּאֲבָי בַּלְיָלָה רַבָּן יוֹחָנָן חוּשָׁשׁ לְשִׁמּוּד וְיַנִּיעַ לְשַׁקִּיעַת הַסָּמָה אוֹ בַּלְיִל שְׁשֶׁה עֶשֶׂר בְּחֻצֵי הַלְיָלָה אוֹ סָמוּךְ לְבָקֵרוּ שְׁלֹא וְהָא שְׁהִית לְתַנְחִיתוּ וְהַסְבִּיבוּ בְּאֲבוּב שֶׁל קִלְאִין וּטְחוּיָתוּ וְהַקְהֵלְתוּ וְהַקְרַבְתוּ עַד חֲצִית וְאִי הוּוּ רְגִילִי לְמִיכַל חֶמֶשׁ מַחְצִית הַיּוֹם בְּזִמָּן הַזֶּה אִתִּי לְמִיכַל גַּמִּי הֵהוּא יוֹמָא הִכִּי וְעָבָי אִסּוּרָא וְאִם תֵּאמַר הִכִּי מִשְׁפַּחַת לֵה דְּאֲבָי בְּחִמְיָסֵר בִּי"ט וְהֲאֲבָי בַּלְיָלָא וְהָא קוּמָא לָן בְּמַסָּכַת בְּכוֹנְעִית (דף טו:) דְּאִין בְּגִין כְּהַמ"ק לֹא בִי"ט וְלֹא בַּלְיָלָה הָיָ מַלִּי בְּגִין בְּחִי אִלָּם חֲבַל בְּגִין הָעֲתִיר לְבֹא בְּחִי שְׁמִים הוּא:

וּבִכְנֵהה בַּפְנִי בִּית דִּין אִין שְׁלֹא בַּפְנִי ב"ד לֹא. וְהָא דְּלֹא שְׁמַע אִינִישׁ קֹל אֲחֵה מִקְלַת הַקְּוִיעָה דִּיחִידֵאִי הָיוּ שְׁהִיּוּ בְּאִין לְתַקַּע בַּפְנִי בִּית דִּין שְׁלֹא שְׁמַעוּ תְּקִיעַת בִּית דִּין דְּאִזְתֵּן אִסּוּר לָהֶם לְתַקַּע דְּיָשׁ

וְעַם בִּית דִּין. מֵאִי וְעַם בִּית דִּין? בַּפְנִי בִּית דִּין, לְאַפּוֹקִי שְׁלֵא בַּפְנִי בִּית דִּין — דְּלָא. מַתִּיב רַבָּא: וְעוֹד זֹאת הִיתָה יְרוּשָׁלַיִם יִתְיַרְה עַל יְבֻנָּה וְכוּ'. מֵאִי וְעוֹד זֹאת? אִילִימָא בְּדַקְתַּנִּי — "זֹאת" מִיבְּעִי לִיהַ. אֵלֶּא: דְּבִירוּשָׁלַיִם תּוֹקַעִין יַחֲדִידִין, וּבִכְנֵהה אִין תּוֹקַעִין יַחֲדִידִין. וּבִכְנֵהה אִין תּוֹקַעִין יַחֲדִידִין? וְהָא כִּי אָתָא רַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף, אָמַר: כִּי מְסִיִּים שְׁלִיחָא דְּצִיבוּרָא תַקִּיעַה בִּכְנֵהה — לֹא שְׁמַע אִינִישׁ קֹל אוּנִיָה מִקְלַת תּוֹקַעִיָא דִּיחִידָאִי.^(כ) אֵלֶּא לֹא: דְּבִירוּשָׁלַיִם תּוֹקַעִין בִּין בְּזִמָּן בִּית דִּין וּבִין שְׁלֵא בְּזִמָּן בִּית דִּין, וּבִכְנֵהה, בְּזִמָּן בִּית דִּין — אִין, שְׁלֵא בְּזִמָּן בִּית דִּין — לֹא. הָא בְּזִמָּן בִּית דִּין מִיחָא תּוֹקַעִין, וְאַפִּילוּ שְׁלֵא בַּפְנִי בִּית דִּין! ^(כ) לֹא: דְּאִילוּ בִּירוּשָׁלַיִם תּוֹקַעִין בִּין בַּפְנִי בִּית דִּין בִּין שְׁלֵא בַּפְנִי בִּית דִּין, וּבִכְנֵהה, בַּפְנִי בִּית דִּין — אִין, שְׁלֵא בַּפְנִי בִּית דִּין — לֹא. ^(כ) אִיכָא דְּמַתְנִי לְהָא דְּרַב הוּנָא אָהָא דְּכְתִיב "בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל אֲרָצְכֶם" — מְלַמֵּד שְׁכָל יַחֲדִיד וַיַּחֲדִיד חֲזִיב לְתַקּוּעַ. אָמַר רַב הוּנָא: וְעַם בִּית דִּין. מֵאִי וְעַם בִּית דִּין — בְּזִמָּן בִּית דִּין. לְאַפּוֹקִי שְׁלֵא בְּזִמָּן בִּית דִּין, דְּלָא. ^(כ) מַתִּיב רַבָּא: תְּקִיעַת רֹאשׁ הַשָּׁנָה וַיּוֹבֵל דּוּחָה אֶת הַשְּׂבָת בַּגְּבוּלָיו, אִישׁ וּבִיתוֹ. מֵאִי "אִישׁ וּבִיתוֹ"? אִילִימָא אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ — אִיתְתָּא מִי מִיחִיבָא? וְהָא מַצּוֹת עָשָׂה שְׁהִזְמַן גִּרְמָא הִיא, וְכָל מַצּוֹת עָשָׂה שְׁהִזְמַן גִּרְמָא — נָשִׁים פְּטוּרוֹת. אֵלֶּא לֹא: אִישׁ בְּבִיתוֹ, וְאַפִּילוּ שְׁלֵא בְּזִמָּן בִּית דִּין! לֹא, לְעוֹלָם בְּזִמָּן בִּית דִּין. ^(כ) מַתִּיב רַב שֶׁשֶּׁת: שְׁנָה הַיּוֹבֵל לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְתַקִּיעָה וְלַפְּרֻכּוֹת, אֵלֶּא שְׁבִיבוּבַל תּוֹקַעִין בִּין בְּכִית דִּין שְׁקִידִשׁוּ בּוֹ אֶת הַחֹדֶשׁ, וּבִין בְּכִית דִּין שְׁלֵא קִידִשׁוּ בּוֹ אֶת הַחֹדֶשׁ, וְכָל יַחֲדִיד וַיַּחֲדִיד חֲזִיב לְתַקּוּעַ. בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה לֹא הָיָה תּוֹקַעִין אֵלֶּא בְּכִית דִּין שְׁקִידִשׁוּ בּוֹ אֶת הַחֹדֶשׁ, וְאִין כָּל יַחֲדִיד וַיַּחֲדִיד חֲזִיב לְתַקּוּעַ. מֵאִי אִין כָּל יַחֲדִיד וַיַּחֲדִיד חֲזִיב לְתַקּוּעַ? אִילִימָא דְּבִיּוֹבֵל תּוֹקַעִין יַחֲדִידִין וּבְרֹאשׁ הַשָּׁנָה אִין תּוֹקַעִין יַחֲדִידִין — וְהָא כִּי אָתָא רַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף, אָמַר: כִּי הָיָה מְסִיִּים שְׁלִיחָא דְּצִיבוּרָא תַקִּיעַתָּא בִּכְנֵהה — לֹא שְׁמַע אִינִישׁ קֹל אוּנִיָה מִקְלַת תּוֹקַעִיָא דִּיחִידָאִי. אֵלֶּא לֹא: דְּאִילוּ בִּירוּבַל תּוֹקַעִין בִּין בְּזִמָּן בִּית דִּין בִּין שְׁלֵא בְּזִמָּן בִּית דִּין, וּבְרֹאשׁ הַשָּׁנָה, בְּזִמָּן בִּית דִּין — אִין, שְׁלֵא בְּזִמָּן בִּית דִּין — לֹא. קַתְנִי מִיַּהֲת: בִּיּוֹבֵל בִּין בְּזִמָּן בִּית דִּין, בִּין שְׁלֵא בְּזִמָּן בִּית דִּין! ^(כ) לֹא, לְעוֹלָם בְּזִמָּן בִּית דִּין, וְהִכִּי קַתְנִי: בִּיּוֹבֵל, בְּזִמָּן בִּית דִּין — תּוֹקַעִין בִּין בַּפְנִי בִּית דִּין, בִּין שְׁלֵא בַּפְנִי בִּית דִּין. בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, תּוֹקַעִין בְּזִמָּן בִּית דִּין, וּבַפְנִי בִּית דִּין. אִיתְמַר גַּמִּי: אָמַר רַבִּי חֲזִיָא בַר אֲמָדָא אָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶן שָׁאוּל אָמַר רַבִּי: אִין תּוֹקַעִין אֵלֶּא כָּל זְמַן שְׁבִית דִּין יוֹשְׁבִין. "בְּעִי רַבִּי זִזְרָא: נִגְעֵרוּ לַעֲמוּד וְלֹא עָמְדוּ, מַהוּ? בִּית דִּין יוֹשְׁבִין בְּעֵינָן — וְהָא אִיכָא, אוֹ דְּלָמָּא: זְמַן בִּית דִּין בְּעֵינָן — וְלִיכָא? תִּימָיו. וְעוֹד זֹאת הִיתָה יְרוּשָׁלַיִם יִתְיַרְה עַל יְבֻנָּה וְכוּ'. רוּאָה — פֶּרֶט לְיוֹשְׁבַת בַּנַּחַל. שׁוֹמַעַת — פֶּרֶט לְיוֹשְׁבַת בְּרֹאשׁ הַהָר. קְרוּבָה — פֶּרֶט לְיוֹשְׁבַת חוּץ לְתַחֲוּם. וַיְכוּלָה לְבוֹא — פֶּרֶט לְמַפְסִיק לַהּ נִהְרָא. ^(כ) מַתְנִי בְּרֹאשׁוֹנָה הָיָה הַלּוּלָב נִיטָל בְּמַקְדָּשׁ שְׂבָעָה, וּבִמְדִינָה יוֹם אֶחָד. מִשְׁחָרֵב בִּית הַמִּקְדָּשׁ, הַתְקִין רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַפְאִי שְׁיָהָא לּוּלָב נִיטָל בְּמִדִּינָה שְׂבָעָה, זָכַר לְמַקְדָּשׁ. וְשְׁיָהָא יוֹם הַנֶּף כּוּלוֹ אִסּוּר. גַּמִּי וּמַנְלֹו דְּעָבְדִּינוּ זָכַר לְמַקְדָּשׁ? דָּאָמַר קֶרָא: "כִּי אַעֲלֶה אֲרוּכָה לָהּ וּמִמְבוֹתֶיהָ אֲרַפָּאָה נֶאֱם ה' כִּי נִדְּחָה קֶרָאוּ לָהּ צִיּוֹן הִיא דּוֹרֵשׁ אִין לָהּ". מְכַלֵּל דְּבַעֲיָא דְרִישָׁה. ^(כ) וְשְׁיָהָא יוֹם הַנֶּף כּוּלוֹ אִסּוּר. מֵאִי טַעמָא — מִהֲרָה יְבֻנָּה בִּית הַמִּקְדָּשׁ, וְיֹאמְרוּ: אֲשַׁתְּקַד מִי לֹא אֲכַלְנוּ בְּהָאִיר מִזְרַח — עָכְשִׁיו גַּמִּי גִיכּוּל. וְלֹא יַדְעִי דְּאֲשַׁתְּקַד לֹא הָיָה עוֹמֵר, הָאִיר מִזְרַח — הַתֵּיר. הַשְּׁתָא דְאִיכָא עוֹמֵר — עוֹמֵר מִתֵּיר. דְּמִיבְנִי אִימַת? אִילִימָא דְאִיבְנִי בְּשִׁיתסֵר, הָרִי הָאִיר מִזְרַח — הַתֵּיר. ^(כ) אֵלֶּא דְאִיבְנִי בְּחִמְיָסֵר. מַחְצוֹת הַיּוֹם וְלַחֲלֹן לְשַׁתְרִי, דְּהָא תַנָּן: הִרְחוּקִין — מוֹתְרִין מַחְצוֹת הַיּוֹם וְלַחֲלֹן, לְפִי שְׁאִין בִּית דִּין מַתְעַצְלִים בּוֹ! לֹא נִצְרָקָא, דְאִיבְנִי בְּחִמְיָסֵר סָמוּה לְשַׁקִּיעַת הַחֶמֶה. אִי גַמִּי, דְאִיבְנִי בְּלִילְיָא. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַפְאִי בְּשִׁיטַת

יום טוב של ראש השנה פרק רביעי ראש השנה

וּבִכְנֵהה בַּפְנִי בִּית דִּין אִין שְׁלֹא בַּפְנִי ב"ד לֹא. וְהָא דְּלֹא שְׁמַע אִינִישׁ קֹל אֲחֵה מִקְלַת הַקְּוִיעָה דִּיחִידֵאִי הָיוּ שְׁהִיּוּ בְּאִין לְתַקַּע בַּפְנִי בִּית דִּין שְׁלֹא שְׁמַעוּ תְּקִיעַת בִּית דִּין דְּאִזְתֵּן אִסּוּר לָהֶם לְתַקַּע דְּיָשׁ אִסּוּר שְׂבוֹת בְּעֶבֶר לְתַקַּע בְּחִסָּם בְּשַׁשִּׁת: לֹא לְעוֹלָם בְּזִמָּן בִּית דִּין. תַּמָּה דְּמַכָּל מַקּוּם קָשִׁיף לְלִשְׁנָא דְרַב הוּנָא לֹא אָמַר אֵלֶּל בַּפְנִי בִּית דִּין וְהָכָא קַתְנִי אִישׁ בְּבִיתוֹ וי"ל שְׁנִסְרַשׁ דְּקָא דְקַתְנִי בַּגְּבוּלָין אִישׁ בְּבִיתוֹ אִיּוֹבֵל קָאִי וְלֹא אֲרַאשׁ הַשָּׁנָה וּמִיָּהוּ אִי גְרָיִם בַּגְּבוּלָין עֲלֹא וי"י וְלֹא גְרָסִין וּבַגְּבוּלָין לֹא וְתַכּוּן לּוֹמַר בּוֹ וְשִׁמּוּא וְפִרַשׁ דְּהָאִי בַּגְּבוּלָין אִזְרִי בִּירוּשָׁלַיִם דּוּקָא וּמִיָּהוּ מַכְכָּל אֲרַצְכֶם (וַיִּקְרָא כ"ה:ט') בְּכָל מַקּוּם שְׂבָאֲרָן יִשְׁרָאֵל אִזְרִי: אִין תּוֹקַעִין אֵלֶּל בְּזִמָּן שְׁכ"ד יוֹשְׁבִין. פִּי' בְּקוּנְטָרָם בַּיּוֹבֵל וְקָרָא שְׂאָף בִּר"ה אִתָּא לֹא שְׁמוּנְעִין דְּאִשְׁפִּי בַּפְנִי ב"ד אִין תּוֹקַעִין אֵלֶּל כָּל זְמַן שְׁיֹאשְׁבִין:

 עין משפט נר מצוה

א מיוי' פב' מהל' שופר וסוכה וולוב הל' ט:	
ב מיוי' פ' מהל' שמטה ויובל הל' יב:	
ג מיוי' פ' מהל' שמטה ויובל הל' יג:	
ד מיוי' פ' מהל' שמטה ויובל הל' יא:	
ה טוש"ע או"ח סי' לח סעי' ג:	
ו מיוי' פב' מהל' שופר וסוכה וולוב הל' א:	
ז מיוי' פ"ב מהל' עבודה זרה וחוקות הגויים הל' ג:	
ח מיוי' פ' מהל' שמטה ויובל הל' יא:	
ט מיוי' פ' מהל' שמטה ויובל הל' יב:	
י מיוי' פב' מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' ט:	
יא מיוי' פב' מהל' שופר וסוכה וולוב הל' ט:	
יב סמג עשין מד, סמג לאוין קמב, טוש"ע יו"ד סי' רצג סעי' א:	
יג מיוי' פז' מהל' שופר וסוכה וולוב הל' יג:	
יד מיוי' פ' מהל' מאכלות אסורות הל' ב:	
טו מיוי' פ' מהל' מאכלות אסורות הל' ב:	

ל

 עין משפט גור מצורה

א מו"י פי' מהל' מאכלות אסורות הל' ב:

ב מו"י פג' מהל' קידוש החדוש הל' ה:

ג מו"י פג' מהל' קידוש החדוש הל' ו:

ד מו"י פג' מהל' קידוש החדוש הל' ה:

ה מו"י פו' מהל' תמידים ומוספין הל' ט:

ו מו"י פו' מהל' תמידים ומוספין הל' ט:

ז מו"י פו' מהל' תמידים ומוספין הל' ט:

וּנְתַקְלָקְלוּ הַלְוִיִּם בְּשִׁיר. בַּתְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבַּיִם בְּמִקְרָשׁ בְּמִקְרָא אֲכָל בַּתְּמִיד שֶׁל שָׁחַר לֹא תִקְנוּ שִׁיר שֶׁל י"ט בַּכֶּפֶרֶשׁ בַּהֶקְטָרֶם לְפִי שֶׁכֶּרֶב הַשָּׁנִים אֵין הַעֲדִים בָּאִין קֹדֶם תְּמִיד שֶׁל שָׁחַר וּסְפֵק יִתְקַשֵּׁשׁ הַיּוֹם סָפֵק לֹא יִתְקַשֵּׁשׁ וּא"ת וְאִמְאִי לֹא חָשִׁיב קִלְקוּל שֶׁל מוּסָף שֶׁלֹּא הִקְרִיבוּ מוּסָף שֶׁל ר"ח שְׁאִחֵר הַתְּמִיד אֵין וְכוּלִין לְהַקְרִיבוּ בַּדְּרָגְשֵׁינוּ עָלֶיהָ הַשֵּׁלֶם בֶּפ' תְּמִיד נִשְׁחַט (פְּסָחִים ד' נח: וְשֵׁם) וְכִי תִימָא דְמַעֲלָה וּמְלִין בִּרְאִשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ זַעֲלִיָּה הַשֵּׁלֶם לֹא שָׁחַ אֶלֶּא בַּהֶקְטָרָה וְאֵין מִקְטִיר עַד לְמַחֲר הַנִּיחָא לְמֵאן דְאָמַר בֶּפ' הַמִּזְבֵּחַ מִקְדָּשׁ (זְבָחִים דף פז.) אֵין לִיָּה מוּעֵלָת בִּרְאִשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ אֲכָל לְמֵאן דְאָמַר מוּעֵלָת מֵאִי אֲכָא לְמִימַר וְכִי תִימָא דְהַקְרִיבוּ בִּבְשׁ אֶחָד עַל תְּנָאִי דְאִם יִבְאֻוּ עַדִּים וְהֵא מוּסָף וְאִם לֹא יִבְאֻוּ עַדִּים וְהֵא תְּמִיד דֹּא"כ בְּמֵאִי קִלְקְלוּ בַּתְּמִיד דְאִי מִשּׁוֹם דְּהֵיוּ סְבוּרִים שֶׁלֹּא יִבְאֻוּ עַדִּים וְאִמְרוּ שִׁיר שֶׁל חוּל זֶהוּ הַקִּלְקוּל לֹא הִיָּה בַּתְּמִיד אֶלֶּא בְּמוּסָף שֶׁל ר"ח שְׁאִמְרוּ עָלָיו שִׁיר שֶׁל תְּמִיד שֶׁל חוּל וְעוֹד לְמ"ד שֶׁלֹּא אִמְרוּ שִׁירָה כֹּל עֵקֶר הָיוּ לְפִי שֶׁהֵיוּ מִמַּתִּינִין כֹּל שָׁעָה וְשָׁעָה שְׁמָא עֲדִין וְבֹאֻוּ עַדִּים וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִין מַה שִׁיר יֵאֱמָרוּ וְהִסְתָּא אִם בָּאוּ עַדִּים וְלֹא הִיָּה לָהֶם שְׁהוּת בַּיּוֹם לוֹמַר שִׁיר א"כ עֲדִין נִתְקַלְקְלוּ יִיתַר בְּשֹׁחַר תְּרַבְּנוּת שֶׁלֹּא תִרְכֻּוּ מִיָּהוּ אֲפֻשָּׁר לוֹמַר בְּשֵׁלֹא בָּאוּ לְפִיכֶן לֹא הִיָּה לָהֶם קִלְקוּל אֶלֶּא בְּשִׁיר וי"ל דְאִחֵר הַתְּמִיד יִכּוּל לְהַקְרִיב מוּסָף שֶׁל ר"ח מִשּׁוֹם דְאִתִּי גַּעֲשֵׁה דְרַבִּים וְדַחֲי גַּעֲשֵׁה דְהַשְׁלָמָה בַּדְאֲמַרְיִין בִּרְקָה הַשּׁוֹלֵחַ (גַּטִּין דף לח:) גַּבִּי שְׁחַרְר עֲבָדוּ וְהַשְׁלִימוּ לַעֲשֶׂרָה מִצְוָה דְרַבִּים שְׁאֵלִי וְגַבִּי גַּעֲשֵׁה דְהַשְׁלָמָה אִמְרוּ' נָמִי בְּכִרְתָּ תְּמִיד נִשְׁחַט (פְּסָחִים דף נט. וְשֵׁם) שְׁנִדְחָה מִקַּמִּי גַּעֲשֵׁה דְפִסַּח שְׁנֵשׁ בּוּ כֶרֶת וּבִפ' שְׁלוֹחַ הַקּוֹן (חֲלִין ד' קַמָּא.) נָמִי אִמְרוּ' דַּעֲשֵׂה דְמַעֲרָבֵעַ דּוּחָה גַּעֲשֵׁה דְשְׁלוֹחַ מִשּׁוֹם שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ וּמִיָּהוּ יֵשׁ לְתַמָּה אִמְאִי נִתְקַלְקְלוּ בְּשִׁיר וְהֵלֹא בַּשַּׁעַת נִסְכִּים הִיָּה הַשִּׁיר בַּדְאֲמַרְיִין בְּכָל דְכִתָּא (בִּרְכוּת דף לה.) אֵין אוֹמַר שִׁירָה אֶלֶּא עַל הָיִין וְאִיתָא בְּכִרְק שְׁנִי דַּעֲרָכִין (דף יב. וְשֵׁם) וְיִכּוּל לְהַמַּתִּין מִלְּהִבִּיא נִסְכִּים עַד הַלְוִיָּהּ אֹו עַד לְמַחֲר בַּדְאִיתָא בַּהֶקּוּמוֹן זֻמָּא (מְנַחוֹת דף טו:) דְמַבִּיא אֲדָם זָבָחוּ הַיּוֹם וְנִסְכּוֹ מִכָּאן וְעַד שְׁעָרָה יָמִים וּבפ"ב דְתַמְרוּהָ (דף יד.) מְנַחֲתָם וְנִסְפִּיהֶם אֲפִילוּ בְּלוֹלָה מְנַחֲתָם וְנִסְפִּיהֶם עַד לְמַחֲר וְנִרְחָה לִי דְלִכְתַּחֲלָה יֵשׁ לְהִבִּיא נִסְכִּים עִם הַזָּבַח דְאִי מַבִּיא בְּלוֹלָה אֵין יִכּוּל לוֹמַר שִׁירָה בַּדְאֲמַרְיִין בֶּפ' שְׁנִי דַּעֲרָכִין (דף יא.) מָה בִּכְרָה בַּיּוֹם אֵף שִׁירָה בַּיּוֹם וּלְמַחֲר נָמִי אִם מַבִּיאָהּ מַעֲבִיא לָן הַתָּם (דף יב.) אִם טַעוּנִין שִׁירָה דְאִבְעָיָא לָהּ נִסְכִּין הַבָּאִים בִּפְנִי עֲצָמָן כְּלוֹמַר שֶׁהִבִּיא תְּרַבֵּן צַעוֹר הַיּוֹם וְנִסְכִּין לְמַחֲר טַעוּנִין שִׁירָה אֹו אֵינֶן טַעוּנִין שִׁירָה וְלֹא אֲפֻשְׁט וְהֵא דְאָמַר ר"מ הַתָּם (דף יא.) דְשִׁיר מַעֲבָב הַתְּרַבֵּן הָיוּ בְּנִסְכִּים הַבָּאִין עִם הַזָּבַח שְׁתִּרְכּוּ בַּשַּׁעַת שְׁחִיטַת הַזָּבַח דְאֵין תְּרַבִּין אֶלֶּא בַּיּוֹם בַּדְאֲמַרְיִין בֶּפ' שְׁנִי דְתַמְרוּהָ (דף יד.) וְאוֹתָן טַעוּנִין שִׁירָה

וְאִפִּי' אִם תִּמְצִי לוֹמַר דְבָאִין בִּפְנִי עֲצָמָן טַעוּנִין שִׁירָה מ"מ טוֹב שְׁיִבִּיאֵם עִם הַזָּבַח כְּדִי שִׁיאֱמָרוּ אֲחֻבִּילָהּ וְהִתֵּיָה בַּדְאֲמַר הַתָּם בַּעֲרָכִין (דף יב.) אֹו דְלָמָא אֲחֻבִּילָהּ וְהִתֵּיָה אִמְרָה אֲשֶׁתִּיָּה לְחוּבִיָּהּ לֹא אִמְרָה וְהִיא דְמַבִּיא אֲדָם זָבָחוּ הַיּוֹם וְנִסְכּוֹ מִכָּאן עַד י' יָמִים מַשְׁמַע דְלִכְתַּחֲלָה יִכּוּל לַעֲשׂוֹת בּוֹ הֵנִי מַלְּי בַּתְּרַבֵּן יַחֲדִי דְאֵין טַעוֹן שִׁירָה דְאֵין אוֹמְרִים שִׁירָה אֶלֶּא עַל תְּרַבֵּן צַעוֹר הַקְּבוּעַ לָהֶם זָמַן בַּדְמוּכַח הַתָּם בַּעֲרָכִין (דף יא.):

יום טוב של ראש השנה פרק רביעי ראש השנה

בְּשִׁיטַת ר' יִהֲזֶה אִמְרָה דְאָמַר מִן הַעוֹרָה אֶסוּר כָּל הַיּוֹם בַּצָּמָן

בְּשִׁיטַת רַבִּי יְהוּדָה אִמְרָה, דְאָמַר: "עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה", עַד עֲצָמוּ שֶׁל יוֹם. וְקִסְבַּר: עַד, וְעַד בִּכְפָּלָל.^(א) וּמִי סָבַר לָהּ כְּוּנִיתִיָּה? וְהֵא מִפְּלִיג מִפְּלִיג עֲלֶיהָ, דִּתְנִין: מִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הַתְּקִין רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַבְּאִי שְׂיֵהָא יוֹם הַגֹּף כּוּלּוֹ אֶסוּר. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: וְהֵלֹא מִן הַתּוֹרָה הוּא אֶסוּר, דְּכִתִּיב: "עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה!"^(אב) הֵתָם — רַבִּי יְהוּדָה הוּא דְקָא טַעֲי. אִיְהוּ סָבַר רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַבְּאִי מְדַרְבְּנֵן קֶאֱמַר, וְלֹא הִיא, מְדֹאֲרִייתָא קֶאֱמַר. וְהֵא הַתְּקִין קִתְּנִי! מֵאִי הַתְּקִין — דְּרַשׁ וְהַתְּקִין.^(ב) מִתְּנִי' בִּרְאשׁוֹנָה הָיוּ מְקַבְּלִין עֲדוּת הַחֲדָשׁ כָּל הַיּוֹם. פַּעַם אַחַת נִשְׁתַּחֲוּ הָעַדִּים מְקַבֹּא, וְנִתְקַלְקְלוּ הַלְוִיִּם בְּשִׁיר. הַתְּקִינוּ שְׁלֹא יְהוּ מְקַבְּלִין אֶלֶּא עַד הַמִּנְחָה.^(ג) וְאִם בָּאוּ עַדִּים מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעַלָּה — נוֹהֲגִין אוֹתוֹ הַיּוֹם קוּדֶשׁ, וּלְמַחֲר קוּדֶשׁ. מִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הַתְּקִין רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַבְּאִי שְׂיֵהוּ מְקַבְּלִין עֲדוּת הַחֲדָשׁ כָּל הַיּוֹם. גָּמִי מָה קִלְקוּל קִלְקְלוּ הַלְוִיִּם בְּשִׁיר? הָכָא תִּרְגְּמִינוּ: שְׁלֹא אֱמָרוּ שִׁירָה כָּל עֵיקָר. רַבִּי זִירָא אָמַר: שְׁאֲמָרוּ שִׁירָה שֶׁל חוּל עִם תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבַּיִם. 'אָמַר לוֹ רַבִּי זִירָא לְאַהֲבָה בְּרִיָּה, הוּק תְּנִי לָהּ: הַתְּקִינוּ שְׁלֹא יְהוּ מְקַבְּלִין עֲדוּת הַחֲדָשׁ אֶלֶּא כְּדִי שְׂיֵהָא שְׁהוּת בַּיּוֹם לְהַקְרִיב תְּמִידִין וּמוּסָפִין וְנִסְכֵּיהֶם, וְלוֹמַר שִׁירָה שְׁלֹא בְּשִׁיבוּשׁ. אִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא אָמוּר שִׁירָה דְחוּל — הָיִינוּ דְאִיכָא שִׁיבוּשׁ. אֶלֶּא אִי אִמְרַת לֹא אָמוּר כָּלָל — מֵאִי שִׁיבוּשׁ אִיכָא! כִּינֹן דְלֹא אָמוּר כָּלָל — אֵין לָהּ שִׁיבוּשׁ גָּדוֹל מִזֶּה. "מִתִּיב רַב אַחָא בַר הוּנָא: תְּמִיד שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁחִרִית קָרֵב כְּהִלְכָתוֹ, בְּמוּסָף מַחוּ אוֹמַר — "הִרְנִינוּ לְאַלְהִים עוֹזָנוּ הָרִיעוּ לְאַלְהִי יַעֲקֹב", בְּמִנְחָה מַחוּ אוֹמַר — "קוּל ה' יַחֲיִל מְדָבֵר". וּבִזְמַן שְׁחַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְהִיּוֹת בַּחֲמִישִׁי בַּשַּׁבָּת, שְׁהַשִּׁירָה שָׁלוּ "הִרְנִינוּ לְאַלְהִים עוֹזָנוּ" — לֹא הָיָה אוֹמַר בְּשְׁחִרִית "הִרְנִינוּ", מִפְּנֵי שְׁחִזוֹר וְכוּפֵּל אֶת הַפָּרָק. 'אֶלֶּא מַחוּ אוֹמַר — "הִסִּירוּתִי מִסִּכָּל שְׁכָמוֹ". וְאִם בָּאוּ עַדִּים אַחֵר תְּמִיד שֶׁל שָׁחַר, אוֹמַר "הִרְנִינוּ" אֵף עַל פִּי שְׁחִזוֹר וְכוּפֵּל אֶת הַפָּרָק. אִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא, כָּל הֵיכָא דְמִסְתַּתְּפָקָא אֲמַרְיֵנן שִׁירָה דְחוּל — הָיִינוּ דְקֶאֱמַר: אוֹמְרוּ וְכוּפְלוּ. אֶלֶּא אִי אִמְרַת לֹא אָמוּר כָּלָל — מֵאִי אוֹמְרוּ וְכוּפְלוּ?

שְׂאֲנִי

אוֹתוֹ בְּמוּסָף וְנִמְצָא שֶׁכְּפִלוּהוּ: אַע"פ שֶׁהִפָּרַק שְׁלוּ אוֹמְרוּ וְכוּפְלוּ אַע"פ שֶׁהִפָּרַשָׁה שֶׁל מִזְמוֹר זֶה תִּהְיֶה הָאִמּוּרָה וּכְפִלוֹהָ הַיּוֹם:

הַזֶּה דְקִסְבַּר עַד וְעַד בְּכָלָל: א"ר 'יְהוּדָה גְּרָסוּ' וְלֹא גְרָסוּ' אָמַר לוֹ ר' יְהוּדָה שֶׁהִרִי לֹא רָאִהוּ מִזְמִינוּ אֲכָל תַּמָּה בְּלוּרֵי עַל תַּתְּנַת רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַבְּאִי וְאָמַר מַה חֲמוּשׁ חֲדָשׁ ר' יוֹחָנָן בֶּן זַבְּאִי וְהֵלֹא מִן הַעוֹרָה אֶסוּר: מְדַרְבְּנֵן קֶאֱמַר כְּלוֹמַר הוּא בָּא לְגַזֵּר עָלָיו מִשּׁוֹם הֵהוּא טַעַם דְלַעֲוִל דְשְׁמָא יִכְנֶה: דְרַשׁ וְהַתְּקִין דְרַשׁ לָהֶם הַמִּקְרָא וְהַתְּקִין שְׁיִנְהֵנוּ אֶסוּר לְפִי שְׁעַר עֲכָשׁוּ הִיָּה הִתֵּר בַּעֲדָר מַשְׁתַּרְבַּב הָעֵמֶר שֶׁהָעֵמֶר מִתִּיר: מִתְּנִי' בִּרְאשׁוֹנָה הָיוּ מְקַבְּלִין עֲדוּת הַחֲדָשׁ כּוּ: הַלְוִיִּם בְּשִׁיר בְּמִקְרָא מִפְּרָשׁ: נוֹהֲגִים אוֹתוֹ הַיּוֹם קֹדֶשׁ בִּר"ה חֲלִי דְמַשְׁחָסָבָה לִיְלִי שְׁשִׁירִים וְתַשְׁעָה נְהָנוּ בּוּ קוּדֶשׁ שְׁמָא יִבְאֻוּ עַדִּים מִחֵר וְיִתְקַשְׁוּהוּ ב"ד וְנִמְצָא שֶׁהַלְוִיָּה הַזֶּה לֵיל י"ט הוּא וְכוּן לְמַחֲר כֹּל הַיּוֹם עַד הַמִּנְחָה וְאִם בָּאוּ עַדִּים קֹדֶם הַמִּנְחָה ב"ד מִקְדָּשִׁים אֶת הַחֲדָשׁ וְנוֹדַע שְׁנִפָּה נְהָנוּ בּוּ קוּדֶשׁ וְאִם מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעַלָּה בָּאוּ אַע"פ שְׁאִין ב"ד מְקַבְּלִין אוֹתָן לְקַדְשׁוֹ הַיּוֹם וְיִשְׁבְּרוּ אֶת אֲלוֹנוּ וְיִתְקַשְׁוּהוּ לְמַחֲר אַעפ"כ גּוֹמְרִים אוֹתוֹ בַּתְּקַשָּׁה וְאֶסוּר בְּמִלְאַכָּה דְלָמָא אִתִּי לְזִזְלוּנִי בַּהּ לְשָׁנָה הַבָּאָה וְיַעֲשׂוּ בּוּ מִלְאַכָּה כֹּל הַיּוֹם וְיֵאֱמָרוּ אֲשַׁתְּקַד נְהָנוּ בּוּ קוּדֶשׁ חֲנֻם וּמִן הַמִּנְחָה וּלְמַעַלָּה תְּרַבְּנוּ וְנִהְגִנוּ בּוּ חוּל: גַּמ' ה"ג מֵאִי קִלְקוּל קִלְקְלוּ הַלְוִיִּם כּוּ' וְלֹא גְרָסִינוּ ת"ר: הִכָּא תִּרְגְּמִינוּ בַּעֲבָל: שֶׁלֹּא אִמְרוּ שִׁירָה כֹּל עֵקֶר בַּתְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבַּיִם לְפִי שֶׁלֹּא יִדְעוּ מַה שִׁיר יֵאֱמָרוּ שְׁמָא עוֹד סוּף הַעֲדִים לְבּוֹא הַיּוֹם וְשִׁיר שֶׁל י"ט יֵשׁ לוֹמַר אֹו לֹא יִבְאֻוּ וְנִמְצָא שֶׁהוּא חוּל אֲכָל בַּתְּמִיד שֶׁל שָׁחַר אֵין סָפֵק שְׁמַחֲוֹן שֶׁכֶּרֶב הַשָּׁנִים אֵין הַעֲדִים בָּאִין קֹדֶם תְּמִיד שֶׁל שָׁחַר וּסְפֵק יִתְקַשֵּׁשׁ הַיּוֹם סָפֵק לֹא יִתְקַשֵּׁשׁ לֹא תִקְנוּ שִׁיר שֶׁל י"ט שְׁחִרִית בִּר"ה כְּדִתְּנִי לְחָמָן תְּמִיד שֶׁל ר"ה שְׁחִרִית תִּרַב כְּהִלְכָתוֹ אֲכָל לְתַמִּיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבַּיִם תִּקְנוּ שִׁיר שֶׁל י"ט שֶׁכֶּבֶר בָּאוּ הַעֲדִים לְפִיכֶן אוֹתָהּ שָׁנָה שְׁנַשְׁפַּתּוּ לְבָא לֹא יִדְעוּ מַה יֵאֱמָרוּ: פּוּק תְּנִי לָהּ לְבָנִי בְּכָל הָאוֹמְרִים לֹא אִמְרוּ שִׁירָה כֹּל עֵקֶר שָׁנָה לָהֶם בְּרִיתָא זֹו שְׁמַמְנָה וְלָמְדוּ שְׁאִמְרוּ שִׁיר שֶׁל חוּל: תִּרַב כְּהִלְכָתוֹ אוֹמְרִים הַלְוִיִּם עַל נִסְכָּיו שִׁיר שֶׁל חוּל בְּמַשְׁפֹּט הַיּוֹם כְּמוֹ שְׁאִנוּ שׁוֹנִים בְּמַסְכַּת תְּמִיד (פ"ו מִשְׁנָה ז') הַשִּׁיר שֶׁהַלְוִיִּם הָיוּ אוֹמְרִים בְּבִית הַמִּקְדָּשׁ בַּיּוֹם הַרְאִשׁוֹן כּוּ: הָרִיעוּ לֹאֲלֵהִי יַעֲקֹב וְכָל הַמִּזְמוֹר וְהוּא שִׁיר שֶׁל חֲמִישִׁי בַּשַּׁבָּת בַּשְּׁחִרִית בַּחוּל וְאוֹמְרִין אוֹתוֹ עַל מוּסָפִי ר"ה לְפִי שֶׁהוּא יוֹם תְּרוּשָׁה: קוּל ה' יַחֲיִל מְדָבֵר כְּדִי לְהַזְכִּיר בִּר"ה זְכוּת קוּל שׁוֹפְרוֹת שֶׁל מִתָּן תוֹרָה: וְאִם חַל ר"ה בַּחֲמִישִׁי בַּשַּׁבָּת וּבָאוּ עַדִּים קֹדֶם תְּמִיד שֶׁל שָׁחַר: לֹא הָיוּ אוֹמְרִים שְׁחִרִית שִׁיר שֶׁל חוּל דְהָיוּ הִרְנִינוּ מִפְּנֵי שְׁחִזוֹר וְכוּפְלוּ שָׁנָה בְּמוּסָף: הִפָּרַק הַמִּזְמוֹר: הִסִּירוּתִי מִסִּכָּל שְׁכָמוּ מִשּׁוֹם דְבִר"ה יִצָא יוּסָף מִשְׁבִּית הַאֲסוּרִים: וְאִם בָּאוּ עַדִּים בַּחֲמִישִׁי בַּשַּׁבָּת אַחֵר תְּמִיד שֶׁל שָׁחַר דְבַשְׁעַת שִׁיר שֶׁל תְּמִיד לֹא הָיוּ יוֹדְעִין אִם יִתְקַשֵּׁשׁ הַיּוֹם וי"ל הִסִּירוּתִי אֹו שְׁמָא חוּל הוּא וְשִׁירוּ הִרְנִינוּ יֵאֱמָרוּ [הִרְנִינוּ] מִסָּבֵק וְיִתְּנִירוּ וְיֵאֱמָרוּ אוֹתוֹ בְּמוּסָף וְנִמְצָא שֶׁכְּפִלוּהוּ: אַע"פ שֶׁהִפָּרַק שְׁלוּ אוֹמְרוּ וְכוּפְלוּ אַע"פ שֶׁהִפָּרַשָׁה שֶׁל מִזְמוֹר זֶה תִּהְיֶה הָאִמּוּרָה וּכְפִלוֹהָ הַיּוֹם:

 מסורת הש"ס

א מנחות סח.

ב מנחות סח:

ג ביצה ד:

ד תוספתא עירובין; עירובין לוט.

 תורה אור השלם

וְלָחֶם וְקֹלֵי וְקִרְמֵל לֹא תֹאכְלוּ עַד-עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הַבִּיאֲכֶם אֹתִי-קִרְבֹּן אֱלֹהִיכֶם חֲקֹת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם [ויקרא כג, יד]

הַרְנִינוּ לַאלֹהִים עוֹזָנוּ הָרִיעוּ לַאלֹהִי יַעֲקֹב [תהילים פא, ב]

קוֹל יִתְּנֶה יַחֲדִי מְדָבֵר יַחֲדִי יִתְּנֶה מְדָבֵר קוֹדֶשׁ [תהילים כט, ח]

הַסִּירוּתִי מִסִּכָּל שְׁכָמוּ כַּפּוּי מַדּוּד תַּעֲבֹרְנָה [תהילים פא, ז]

לא:

	עין משפט
	גזר מצוה

א סמג עשין עד, טוש"ע חו"מ סי' יד סעי' א:

ב מו"י פו' מהל' סנהדרין והעונשין המסורין להם הל' ו':

ג סמג עשין כ, טוש"ע או"ח סי' קכח סעי' ה:

ד מו"י פי"ד מהל' תפילה וברכת כהנים הל' ו':

ה סמג לאוין קטז:

ו מו"י פי"ג מהל' איסורי ביאה הל' ה:

ז סמג עשין קלז:

ח מו"י פט' מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' ה:

ט סמג עשין עד:

י סמג עשין קלז:

יא מו"י פט' מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' ה:

יב מו"י פג' מהל' עבודת יום הכפורים הל' ז:

יג סמג עשין קלז:

רבע לקטו. פי' פקוטרכס רבע שקל זהינו חצי זינר וכן משמע לבאורה ציומא קפ' הוציאו לו (יומא דף נה: ונשס) דאורכא דמלתא הכי הוי דקאמר ונשקול ארבע זוזי ונשצי

⁽ⁿ⁾**וּמִיַּכְנֶה לְאוּשָׁא, וּמֵאוּשָׁא לְיַכְנֶה, וּמִיַּכְנֶה לְאוּשָׁא, וּמֵאוּשָׁא לְשַׁפְרָעַם, וּמִשְׁפָּרַעַם לְבֵית שְׁעָרִים, וּמִבֵּית שְׁעָרִים לְצַפּוּרִי, וּמִצַּפּוּרִי לְטַבְרָיא. וּטַבְרָיא עֲמוּקָה מְבוּלָן, שְׁנֶאֱמַר: "וַיִּשְׁפֹּלֶת מֵאֶרֶץ תְּדַבְרִי". רַבִּי אֱלֶעָזָר אוֹמֵר: שֵׁשׁ גָּלוּת, שְׁנֶאֱמַר: "כִּי הִשַּׁח יוֹשְׁבֵי מְרוֹם קִרְיָה נִשְׁגָּבָה יִשְׁפִּילָנָה יִשְׁפִּילָה עַד אֶרֶץ יִגְיעָנָה עַד עָפָר". אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וּמִשָּׁם עֲתִידִין לִיגָאֵל, שְׁנֶאֱמַר: "הַתְּנַצְרִי מַעְפָּר קוּמִי שְׁבִי". מִתְנִי' אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קֶרְחָה: וְעוֹד זֹאת הַתְּקִין רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, שְׁאִפִּילוּ רֹאשׁ בֵּית דִּין בְּכָל מְקוֹם, שְׁלֹא יְהוּ הַעֲדִים הוֹלְכִין אֵלָּא לְמַקּוֹם הַנּוֹעַד.[[]^{קָמ"ג מְזִיג' הַיָּחִיא אִיתְתָּא דְאַזְמַנּוּהָ לְדִינָא קַמִּיָּה דְאַמִּימָר בְּנֵהֲרִדְעָא. אַזְל אַמִּימָר לְמַחוּזָא, וְלֹא אִזְלָה בְּתַרְיָה. כְּתַב בְּתִיחָא עֵילּוּהּ. אָמַר לִיה רַב אָשִׁי לְאַמִּימָר, וְהָא אֲנִן תַּנּוּ: אִפִּילוּ רֹאשׁ בֵּית דִּין בְּכָל מְקוֹם, שְׁלֹא יְהוּ הַעֲדִים הוֹלְכִין אֵלָּא לְמַקּוֹם הַנּוֹעַד! אָמַר לִיה: הֲנִי מִיְלִי לַעֲנִין עֲדוּת הַחֹדֶשׁ, דָּאִם בֶּן נִמְצֵאתָ מְכַשְׁיָלָן לַעֲתִיד לְבֹא. אֲבָל הָכָא — "עֲבַד לָזָה לְאִישׁ מִלּוּהּ".[[]^{קָמ"ד}] תַּנּוּ רַבִּנּוּ: אִין פְּהֻגִים רְשָׁאִין לַעֲלוֹת בְּסַנְדְּלִיָּהוּ לְדוּכּוֹן, וְזוֹ אַחַד מִתְשַׁע תְּקַנּוֹת שֶׁהַתְּקִין רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי. שִׂית דְּהָאִי פִירְקָא, וְיַחַד דְּפִירְקָא קַמָּא.[[]^{קָמ"ו}] וְאִידָּהּ, דְּתַנְיָא: גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּיר בְּזִמָּן הַזֶּה, צָרִיךְ שִׁיפְרִישׁ רוֹבַע לְקִינּוּ. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר: כָּבֵד נִמְנָה עָלֶיהָ רַבִּין יוֹחָנָן וּבִישְׁלָהּ, מִפְּנֵי הַתְּקַלָּה. וְאִידָּהּ פְּלוּגְתָּא דְרַב פִּסָּא וְרַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק. רַב פִּסָּא אָמַר: פָּרַם רִבְעִי, רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: לָשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית.[[]^{קָמ"ז}] רַב פִּסָּא אָמַר: פָּרַם רִבְעִי, דְּתַנְיָא: פָּרַם רִבְעִי הֵיךְ עוֹלָה לִירוּשָׁלַיִם מִחֻלָּה יוֹם לְכָל צַד, וְזוֹ הִיא תַּחוּמָּה: אֵיזֶלֶת מִן הַצָּפוֹן, וְעַקְרַבַּת מִן הַדָּרוֹם, לוֹד מִן הַמַּעְרָב, וַיִּרְדּוּ מִן הַמִּזְרָח. ״וְאָמַר עוֹלָא, וְאִיתִימָא רַבָּה בַּר עוֹלָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מָה טַעַם — כִּדִּי לַעֲטֹר שׁוּקִי יְרוּשָׁלַיִם בְּפִירוֹת. ״[וְתַנְיָא: פָּרַם רִבְעִי הֵיךְ לוֹ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּמִזְרַח לוֹד בְּצַד כְּפַר טָבִי, וּבִיקָשׁ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְהַפְקִירוֹ לַעֲנִיִּים. אָמְרוּ לוֹ תַלְמִידָיו: רַבִּי, כָּבֵד נִמְנּוּ חֲבֵרֶיהָ עָלָיו וְהַתִּירוּהוּ. מֵאֵן חֲבֵרֶיהָ — רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי.[[]^{ק"ח}] רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: לָשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית, דְּתַנְיָא: בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ קוֹשְׁרִין לָשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית עַל פֶּתַח אוּלָם מִבְּחוּץ, הַלְבִּין — הָיוּ שְׂמַחִין, לֹא הַלְבִּין — הָיוּ עֲצֹבִין, הַתְּקִינוּ שְׂיָהוּ קוֹשְׁרִין אוֹתוֹ עַל פֶּתַח אוּלָם מִבְּפָנִים. ״וַעֲדִיין הָיוּ מְצִיצִין וְרוֹאִין, הַלְבִּין — הָיוּ שְׂמַחִין, לֹא הַלְבִּין — הָיוּ עֲצֹבִין, הַתְּקִינוּ שְׂיָהוּ קוֹשְׁרִין אוֹתוֹ חָצִיו בִּסְלַע וְחָצִיו בִּין קַרְנֵי שֶׁל שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח. רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק מֵאִי טַעְמָא לֹא אָמַר פֶּרַב פִּסָּא? אָמַר לֵה: אִי סָלְקָא דַּעְתָּה רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, חֲבֵרָיו דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִי הָוָה? רַבּוּ הָוָה. וְאִידָּהּ? בִּינּוֹן דְּתַלְמִידִים הָווּ — לֹאוּ אוּרַח אֲרַעָא לְמִימָרָא לִיה לְרַבִּיהָ ״רַבָּה״.[[]^{ק"י}] וְרַב פִּסָּא מֵאִי טַעְמָא לֹא אָמַר פֶּרַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק? אָמַר לֵה: אִי סָלְקָא דַּעְתָּה רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי — בִּימֵי רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי מִי הָוָה לָשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית? וְהַתְּנָיָא: כָּל שְׁנוּתָיו שֶׁל רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה. אַרְבָּעִים שָׁנָה — עָסַק בְּפִרְקַמְטִיא, אַרְבָּעִים שָׁנָה — לָמַד, אַרְבָּעִים שָׁנָה — לִימַד.[[]^{ק"י}] וְתַנְיָא: אַרְבָּעִים שָׁנָה קוּדָם שֶׁנִּחְרַב הַבֵּית לֹא הָיָה לָשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית מְלָבִין אֵלָּא מֵאֲדִים. וְתַנּוּ: מִשְׁחָרַב הַבֵּית הַתְּקִין רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי! וְאִידָּהּ: אוֹתָם אַרְבָּעִים שָׁנָה דָּלַמַּד — תַּלְמִיד יוֹשֵׁב לְפָנֵי רַבּוֹ הָוָה, וְאָמַר מִיִּלְתָּא וְאִסְתַּבַּר טַעְמִיהָ.}**

וּמִקְצִיָּה

יום טוב של ראש השנה פרק רביעי ראש השנה

רַבֵּעַ לְקַטוּ. פִּי' פִּקוּטְרַכְס רַבֵּעַ שְׁקַל זְהִינוּ חֲצִי זִינֵר וְכֵן מִשְׁמַע לְבֹאֲרֵה צִיּוּמָא קַפ' הוֹצִיאוּ לוֹ (יוֹמָא דִּף נה: וְנִשְׁס) דְּאוּרְכָא דְּמִלְתָּא הַכִּי הוּי דְּקֹאמַר וְנִשְׁקוּל אַרְבַּע זוּזֵי וְנִשְׁצִי לְמִקּוּם אַחֵר גּוּלָּה הַשִּׁיבִיבָה אַחֲרָיו וְכֵּהָ צִימִי רַבּוֹן יוֹחָנָן אֱוֹשָׁא צִימִי רַבּוֹן צְמִילָאֵל וְחִזְרוּ מֵאוּשָׁא לְיַכְנֶה וְיִמִּי רַבּוֹן שְׁמַעוֹן עֲנִן קִזְרוּ כְּדִנְיָא לְקַמֹּן צַפְרָקוֹן (רֹאשׁ הַשָּׁנָה דִּף לַב.) וּכְשֶׁתְּקַשְׁנוּ בֵּית דִּין כּוּ': בֵּית שְׁעָרִים וְצַפּוּרִי וּטַבְרָיא בְּלֹן צִימִי רַבִּי הִווּ כְּדִלְאִמְרִי' (פִּנְהֶדְרִין דִּף לַב:) אַחֲרֵי רַבִּי לְבִית שְׁעָרִים וְשׁוֹב כְּשֶׁתְּלָה הוֹלִיכּוּהוּ לְצַפּוּרִי כְּדִלְאִמְרִין כְּכַתּוּבַת (דִּף קג:) וּבְטַבְרָיא

הָיָה צִימִי אֶטְוִנוּנוּס: וּטַבְרִי' עֲמָקָה מִכְּלָן שְׁפָלִים הִיוּ אֲזִי מִכְּל הַמַּסְעוֹת שְׁכָּלוּ: שֵׁשׁ גָּלוּת הִשַּׁח חֲדָא וְשִׁפְיָנָה תְּרִי וְשִׁפְיָנָה תַּלַּת עַד אֶרֶז אַרְבַּע וְיַגְיעָנָה חֲמֵשָׁה עַד גֶּשֶׁר שֵׁשׁ דְּמַצִּי לְמִימַר וְשִׁפְיָנָה עַד אֶרֶז וְלַעֲפָר: מִתְנִי' אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קֶרְחָה כּוּי' שְׁאִפִּילוּ רֹאשׁ בֵּית דִּין בְּכָל מְקוֹם שְׁנֶדְרָךְ לְפָרַשׁ מִמְּקוֹם הַנּוֹעַד לְמִקּוּם אַחֵר שְׁרָבִי עֶקֶר הַחֹדֶשׁ תַּלְוִיָּה בּוֹ כְּדִתְנֹן צַפְרָקוֹן דְּלַעֲגַל (רֹאשׁ הַשָּׁנָה דִּף כד.) רֹאשׁ כ"ד אוֹמַר מַחֲדָשׁ וְיִלְפִיעִין מַחֲרָאִ: לֹא יְהוּ צְרִיכִין עֲדִי הַחֲדָשׁ לְהֵךְ אַחֲרָיו: אֵלָּא לְמִקּוֹם הַנּוֹעַד שֶׁל יִשִּׁיבָה וְלָכוּ וּסְנֶהֲדְרִין וְקִדְשׁוּהוּ בְּלֹא רֹאשׁ כ"ד:י' גַּמ' בְּתִיחָא שְׁטַר שְׁמַתָּא: דֹּא"כ אִם אִתָּה מַטְרִיחוֹ: אִין הַכֹּהֲנִים רָשָׁאִין לַעֲלוֹת בְּסַנְדְּלִיָּהוּ לְדוּכּוֹן שְׁנוּשָׁאִין בְּשִׂיחָן וּבְמִסְכַּת סוּטָה מִפְּרַשׁ טַעְמָא צַפְרָק וְחֵלּוּ תְּלִמְרִין (סוּטָה דִּף מ.) שִׂית זְהֹאִי צַרְקָא חֲדָא הֹאִי וּחֲמִשׁ דְּמִתְנִי' הַתְּקִין שְׂיָהוּ תוֹחֲעִין וְשִׁיחָא לְגוּלַב נָטוּל שְׁבַעָה וְשִׁיחָא יוֹם הָרָק בְּלוֹ אִסוּר וְשִׁיחָו מַחֲבָלִין כָּל הַיּוֹם וְשֵׁלֹא יְהוּ עֲגִים הוֹלְכִין אֵלָּא לְמִקּוֹם הַנּוֹעַד: וְחֲדָא דְּכַרְקָא קַמָּא (דִּף כא:) שְׁלֹא יְהוּ מַחְבָּלִין אֵלָּא עַל נִיסָן וְתַשְׁרִי בְּלִבְדִּ: צְרִיךְ שְׁנִפְרִישׁ רַבֵּעַ לְקַטוּ

רַבֵּעַ שְׁקַל זְהִינוּ חֲצִי זִינֵר וְזוֹ הִזְזִי חֲזִי כְּדִתְנֹן (פִּרְיִיתוֹת דִּף ח.) עֲמִדּוּ קִינּוּ בּוֹ צִיּוּם צַרְבָּעָנִים שְׁהֲגַר חַיִּב צַרְקָדָן כְּדִנְיָא (שֵׁס דִּף ט.) כָּכֵס כְּגַר וְהָיָה פִּאֲבּוּמִיכָס מַה אֲבּוּמִיכָס לֹא נִכְנָסוּ לְבִרְיַת אֵלָּא בְּמִינָה וּטַבִּילָה וְהִרְצִאתָ דְּמִים וְהִזָּאת דְּמִים דְּכַתִּיב וַיַּקַּח מִשָּׁה אֶת הָעֶם וַיַּזְרִק וְגו' וְאִין הִזָּאה כֵּלֹא טַבִּילָה וְהִרְצִאת דְּמִים דְּכַתִּיב אֵלֶּה הַזָּאת מִשָּׁה אֶת הָעֶם וַיַּזְרִק וְגו' וְאִין הִזָּאה בְּמִינָה וְטַבִּילָה וְהִרְצִאת דְּמִים כּוּי' כְּמִסְכַּת פִּרְיִיתוֹת צִרָאשׁ צַרָק אַרְבָּעָה מַחֲסָרִי פִּסְרָה (שֵׁס) מַסִּיחַ מִלְּתָא דְּסַגִּי לִיה בַּעֲלוּת הַעוֹף הַלְבֶּךְ וְפִרִישׁ רַבֵּעַ לְקַטוּ שְׁמָא וְיַכְנֶה בֵּית הַמַּקְדָּשׁ בְּמִימֵינוּ וְנִקְרִיבָנוּ: מַפְנִי הַתְּקַלָּה דְּלִמָּא אִתִּי לְאַתְהִנְנוּי מַשָּׂה: הָיָה עוֹלָה לִירוּשָׁלַיִם הַפְּרוּת עֲצֻמָּא אַע"ג דְּמֵן הַתּוֹרָה בִּין מַעֲשֵׂר שְׁטִי בִין כָּכֵס רִבְעִי נִסְבִּים וּמִתְחַלְלִים כְּפָסִיעָה אַחַת חוּז לַחוּמָה רַבָּנָן גּוֹזֵר בְּכָל מַהֲלָךְ שֶׁל יוֹם אֶחָד שְׁיַעֲלוּס וְיֹאכְלוּס שֵׁס כְּדִי לַעֲטֹר שׁוּקִי יְרוּשָׁלַיִם: כְּמִזְרַח לוד הִינוּ בִּין לוד לִירוּשָׁלַיִם שְׁרָבִי יְרוּשָׁלַיִם לְמִזְרַחָה שֶׁל לוד הִיא: לְהַפְקִירוֹ לַעֲנִיִּים שְׁיִשְׂאוּ שֵׁס פְּרוּת וְיֹאכְלוּס שֵׁס שְׁהִיָּה עָלָיו טַרַח לְהַעֲלוֹת: וְהַתְּנוּרוֹהּ לְפָדוּתָן וּלְהַעֲלוֹת הַדְּמִים דְּכִינּוֹן חֲקֻרְכָּה וְרוּשָׁלוּס לֹא חֲשׂו לָהּ חֲכָמִים לַעֲטֹרָה מַשְׁתָּה: מִי הָיָה לָשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית מְלָבִין צִימִים שְׁהִיָּה רַבּוֹן יוֹחָנָן מוֹרָה הוֹרָאוֹת וּמִתְנַן תַּקְנוֹת: וְתַנּוּ מִשְׁחָרַב כַּהמ"ק הַתְּקִין תַּקְנוֹת אֵלמָא לֹאֲחֵר הַסְרָדָן הָיָה שְׁנָה אִוי שְׁמִים וְכִינּוֹן דְּאַרְבַּעַים שְׁנָה חָדָשׁ חֲרָדָן לֹא הִלְבִּין הַלָּשׁוֹן צִיּוּם הַכּוּפּוּרִים וּמִצָּא שְׁלֹא הִלְבִּין בְּתוֹךְ שְׁנוּתָיו הַאֲחֵרונִים שְׁלַמַּד בְּהֵם לְאַחֲרִים וְתַנּוּ תַּקְנוֹת:

מסורת הש"ס

א אוצר מדרשים יעקב אבינו ברכת יעקב אבינו לבניו י ב סוטה מ. ג כריתות ט. ד ביצה ה: משנה מעשר שני ה יומא טז. ו סנהדרין מא. ז יומא לט:

תורה אור השלם

ושפלת מארץ תדברי ומעפר תשח אמרתך וניה כאוב מארץ קולד ומעפר אמרתך תצפצף [ישעיהו כט, ד]

כי השח יושבי מרום קריה נשגבה ישפילנה ישפילה עד־ארץ יגיענה עד־עפר [ישעיהו כו, ה]

התנצרי מעפר קומי שבי וירושלם (התפתחו) [התפתחי] מוסרי צנאדך שביה בת־ציון [ישעיהו נב, ב]

עשיר ברשים ימשול ועבד לזה לאיש מלנה [משלי כב, ז]

לכ־נָא ונִכְנַחַה יאמר וְיִהְיֶה אִם־יִהְיוּ חֲטָאִים כְּשֵׁנִים כְּשֶׁלֶּג יִלְבִּינוּ אִם־יֵאָדְמוּ כְּתוּלַע כְּצֶמֶר יִהְיוּ [ישעיהו א, יח]

ספרא אטור פרשה יא ד

מסורת הש"ס
א ספרא אמור פרשה יא ג   ספרא אמור פרשה יא ד   ב תנא דבי אליהו רבה; מגילה יז:
ג תוספתא ראש השנה
ד ספרא אמור פרשה יא א
ה ספרא אמור פרשה יא ב
ו ספרא אמור פרשה יא ה
ז תוספתא ראש השנה
ח ביצה כב; לעיל יט; ביצה ו.
ט מגילה כא:
י תוספתא ראש השנה

גליון הש"ס
מתני' סדר ברכות. עיין סנהדרין דף מט ע"ב תוס' ד"ה אף;

תורה אור השלם
מזמור לנוד הבו ליתנה בני אלים הבו ליתנה כבוד וגו' [תהילים כט, א]   הבו ליתנה כבוד שמו השתחוו ליתנה כבודתך קדש [תהילים כט, ב]   דבר אל-בני יִשְׂרָאֵל לאמר בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא־קדש [ויקרא כג, כד]   ובקצרכם את־קציר ארצכם לא־תכלה פאת שדך בקצרך ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני יהוה אֱלֹהֵיכֶם [ויקרא כג, כב]   וביום שמחתכם ובמועדיכם ובנאשי חֲדָשִׁים*ובספרי ספרד ואשכנז חֲדָשִׁים) ותקעתם בחצצרת על עלותיכם ועל זבחי שלמים ויהי לכם לזכרון לפני אֱלֹהֵיכֶם אני יהוה אֱלֹהֵיכֶם [במדבר י', י]   הקלוהו בתקע שופר הקלוהו בנגל וכנו' [תהילים קג, ג]   בדבר יתנה שמים נעשו וברוח פיו כל־צבאם [תהילים לג, ו]   בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ [בראשית א, א]

וּקְבָעָה בַשָּׁמַיַם לַמְנוּחָה עַם שָׂרָר תַּקְנוּתוֹ וְלִהְכִי תִנָּה תַשַּׁע תַּקְנוֹת:
מתני' סדר ברכות
מתחיל בתורה ומסיים בנביא. וא"ת דככל דכתא משמע דנביאי עדיף מכתובים כדלמך (מנילה דף לא).
כתוב בתורה (שנוי בנביאים ומשלים בכתובים וה"ק קראי דכתיבי בכתובי ברישא ודגר בנביאי וי"ל משום דקראי דתהלים משלי ואיוב קדמו לנביאים ומה שאלנו נוהגים להשלים בתורה דעבדינן כרפי יוסי כדלמרינן בַּמִּקְרָא הַמְשָׁלִים בַּתּוֹרָה זְרִיז וּמַשְׁבַּח וְכֵן הָיִי וְתִקְוִין עוֹשִׁין:

וּקְבָעָיָה רַבִּיָּה בַשְּׁמַיָּה.^(כ)
מִתְנִי' סֵדֶר בִּרְכוֹת:
אומר אבות וגבורות וקדושת השם, וכולל מלכיות עמהן, ואינו תוקע.
קדושת היום ותוקע, וזכרונות ותוקע, שופרות ותוקע, ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים, דברי רבי יוחנן בן נורי.^א
אמר לו רבי עקיבא: אם אינו תוקע למלכיות — למה הוא מזכיר? אלא: אומר אבות וגבורות וקדושת השם, וכולל מלכיות עם קדושת היום ותוקע, וזכרונות ותוקע, שופרות ותוקע, ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים.
גמ' אמר לו רבי עקיבא: אם אינו תוקע למלכיות — למה הוא מזכיר? למה הוא מזכיר! רחמנא אמר אידכר! אלא: למה עשר? לימא תשע, דהואיל ואשתני אשתני!^(ב)
תנו רבנן: מניין שאומרים אבות — שַׁנְאַמַר: "הבו לה' בני אלים". ומנין שאומרים גבורות — שַׁנְאַמַר: "הבו לה' כבוד ועוז". ומנין שאומרים קדושות — שַׁנְאַמַר: "הבו לה' כבוד שמו השתחוו לה' בהדרת קדש".^(ג)
ומנין שאומרים מלכיות וזכרונות ושופרות — רבי אליעזר אומר: דכתיב "שבתון זכרון תרועה מקרא קדש". "שבתון" — זה קדושת היום; "זכרון" — אלו זכרונות; "תרועה" — אלו שופרות; "מקרא קדש" — קדשהו בעשיית מלאכה.^(ד)
אמר לו רבי עקיבא: מפני מה לא נאמר "שבתון" — שבות, שבו פתח הכתוב תחילה! אלא: "שבתון" — קדשהו בעשיית מלאכה; "זכרון" — אלו זכרונות; "תרועה" — אלו שופרות; "מקרא קדש" — זו קדושת היום. מנין שאומרים מלכיות? תנא, רבי אומר: "אני ה' אלהיכם", ו"בחדש השביעי" — זו מלכות. ^(ה)
רבי יוסי בר יהודה אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר: "ויהי לכם לזכרון לפני אלהיכם", שאין תלמוד לומר "אני ה' אלהיכם", ומה תלמוד לומר "אני ה' אלהיכם" — זה בנה אב לכל מקום שַׁנְאַמַר בו זכרונות — יהיו מלכיות עמהן.^(ו)
והיכן אומרה לקדושת היום? תנא, רבי אומר: עם המלכיות אומרה. מה מצינו בכל מקום ברכיעית — אף כאן ברכיעית. רבן שמעון בן גמליאל אומר: עם הזכרונות אומרה. מה מצינו בכל מקום באמצע — אף כאן באמצע.^(ז)
וכששקידשו בית דין את השנה באושא, ירד רבי יוחנן בן ברוקא לפני רבן שמעון בן גמליאל, ועשה כרפי יוחנן בן נורי. אמר לו רבן שמעון: לא היו נוהגין בן בבינה. ליום השני ירד רבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי ועשה כרפי עקיבא. אמר רבן שמעון בן גמליאל: כך היו נוהגין ביבנה. למימרא דרבן שמעון בן גמליאל כרפי עקיבא סבירא ליה? והא אמר רבי עקיבא: מלכיות עם קדושת היום אמר להו, ורבן שמעון בן גמליאל אומר: קדושת היום עם הזכרונות אמר להו? אמר רבי זירא: לומר שתוקעין למלכיות. ^(ח)
ליום השני ירד רבי חנינא. מאי שני? אילימא יום טוב שני — למימרא דעברהו לאלול!? והאמר רבי חנינא בר כהנא: מימות עזרא ואילה לא מצינו אלול מעובר! אמר רב חסדא: מאי שני — ליום שני, לשנה הבאה. "מתני' אין פוחתין מעשרה מלכיות, מעשרה זכרונות, מעשרה שופרות. רבי יוחנן בן נורי אומר: אם אמר שלש שלש מכולן — יצא. גמ' הני עשרה מלכיות כנגד מי? אמר רבי: כנגד עשרה הלולים שאמר דוד בספר תהלים. הלולים טובא הוו! הנה דכתיב בהו "הקלוהו בתקע שופר".^(ט)
רב יוסף אמר: כנגד עשרת הדברות שַׁנְאַמַרו לו למשה בסיני. רבי יוחנן אמר: כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם. הי נינהו? "ויאמר" — "ויאמר" דבראשית תשעה הוו! "בראשית" נמי מאמר הוא, דכתיב: "בדבר ה' שמים נעשו". רבי יוחנן בן נורי אומר: אם אמר שלש שלש מכולן — יצא. איבעיא להו, היכי קתני: שלש מן התורה, שלש מן הנביאים, ושלש מן הכתובים — דהוו תשע, ואיכא בינייהו חדא, או דלמא: אחד מן התורה, ואחד מן הנביאים, ואחד מן הכתובים — דהויין להו שלש, ואיכא בינייהו טובא? תא שמע, דתנא: אין פוחתין מעשרה מלכיות, מעשרה זכרונות, מעשרה שופרות, ואם אמר שבע מכולן — יצא, כנגד שבעה רקיעים. רבי יוחנן בן נורי אמר: הפוחת — לא יפחות משבע, ואם אמר שלש מכולן — יצא, כנגד תורה נביאים וכתובים, ואמרי לה: כנגד כהנים לזים וישראלים. אמר רב הונא אמר שמואל: הלכה כרבי יוחנן בן נורי.^(י)
מִתְנִי' אין מזכירין זכרון מלכות ושופר של פורענות. מתחיל בתורה, ומשלים בנביא, רבי יוסי אומר: אם השלים בתורה — יצא.

גמ'

יום טוב של ראש השנה פרק רביעי ראש השנה

וּקְבָעָה בַשָּׁמַיַם לַמְנוּחָה עַם שָׂרָר תַּקְנוּתוֹ וְלִהְכִי תִנָּה תַשַּׁע תַּקְנוֹת:
מתחיל בתורה ומסיים בנביא. וא"ת דככל דכתא משמע דנביאי עדיף מכתובים כדלמך (מנילה דף לא).
כתוב בתורה (שנוי בנביאים ומשלים בכתובים וה"ק קראי דכתיבי בכתובי ברישא ודגר בנביאי וי"ל משום דקראי דתהלים משלי ואיוב קדמו לנביאים ומה שאלנו נוהגים להשלים בתורה דעבדינן כרפי יוסי כדלמרינן בַּמִּקְרָא הַמְשָׁלִים בַּתּוֹרָה זְרִיז וּמַשְׁבַּח וְכֵן הָיִי וְתִקְוִין עוֹשִׁין:

עין משפט נר מצוה
א סמג עשין מב, טוש"ע או"ח סי' תקצב סעי' א: ב מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ז: ג טור או"ח סי' קיג: ד סמג עשין מב: ה טוש"ע או"ח סי' תקצא סעי' ד: ו מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ח: ז טוש"ע או"ח סי' תקצא סעי' ה: ח מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ט:

עין משפט נר מצוה
א סמג עשין מב, טוש"ע או"ח סי' תקצב סעי' א: ב מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ז: ג טור או"ח סי' קיג: ד סמג עשין מב: ה טוש"ע או"ח סי' תקצא סעי' ד: ו מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ח: ז טוש"ע או"ח סי' תקצא סעי' ה: ח מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ט:

לב.

ספרא

עין משפט נר מצוה
א סמג עשין מב, טוש"ע או"ח סי' תקצב סעי' א: ב מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ז: ג טור או"ח סי' קיג: ד סמג עשין מב: ה טוש"ע או"ח סי' תקצא סעי' ד: ו מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ח: ז טוש"ע או"ח סי' תקצא סעי' ה: ח מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ט:

ספרא

עין משפט נר מצוה
א סמג עשין מב, טוש"ע או"ח סי' תקצב סעי' א: ב מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ז: ג טור או"ח סי' קיג: ד סמג עשין מב: ה טוש"ע או"ח סי' תקצא סעי' ד: ו מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ח: ז טוש"ע או"ח סי' תקצא סעי' ה: ח מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ט:

עין משפט נר מצוה
א סמג עשין מב, טוש"ע או"ח סי' תקצב סעי' א: ב מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ז: ג טור או"ח סי' קיג: ד סמג עשין מב: ה טוש"ע או"ח סי' תקצא סעי' ד: ו מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ח: ז טוש"ע או"ח סי' תקצא סעי' ה: ח מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ט:

ספרא

עין משפט נר מצוה
א סמג עשין מב, טוש"ע או"ח סי' תקצב סעי' א: ב מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ז: ג טור או"ח סי' קיג: ד סמג עשין מב: ה טוש"ע או"ח סי' תקצא סעי' ד: ו מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ח: ז טוש"ע או"ח סי' תקצא סעי' ה: ח מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ט:

ספרא

עין משפט נר מצוה
א סמג עשין מב, טוש"ע או"ח סי' תקצב סעי' א: ב מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ז: ג טור או"ח סי' קיג: ד סמג עשין מב: ה טוש"ע או"ח סי' תקצא סעי' ד: ו מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ח: ז טוש"ע או"ח סי' תקצא סעי' ה: ח מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ט:

ספרא

עין משפט נר מצוה
א סמג עשין מב, טוש"ע או"ח סי' תקצב סעי' א: ב מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ז: ג טור או"ח סי' קיג: ד סמג עשין מב: ה טוש"ע או"ח סי' תקצא סעי' ד: ו מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ח: ז טוש"ע או"ח סי' תקצא סעי' ה: ח מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ט:

ספרא

עין משפט נר מצוה
א סמג עשין מב, טוש"ע או"ח סי' תקצב סעי' א: ב מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ז: ג טור או"ח סי' קיג: ד סמג עשין מב: ה טוש"ע או"ח סי' תקצא סעי' ד: ו מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ח: ז טוש"ע או"ח סי' תקצא סעי' ה: ח מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ט:

לב:

	עין משפט
	גר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' תקצא סעי' ה:

ב מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ט:

ג טוש"ע או"ח סי' תקצא סעי' ה:

ד מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ט:

ה טור או"ח סי' תקצא:

ו מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ט:

ז טור או"ח סי' תקצא:

ח טור או"ח סי' תקצא:

ט טור או"ח סי' תקצא:

י טור או"ח סי' תקצא:

יא מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ח:

יב טור או"ח סי' תקצא:

יג מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ח:

יד טור או"ח סי' תקצא:

טו מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ח:

טז טור או"ח סי' תקפה:

יז מו"י פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' י:

יח טוש"ע או"ח סי' תקפד סעי' א:

יט מו"י פג' מהל' מגילה וחנוכה הל' ו:

כ טוש"ע או"ח סי' תקפו סעי' כא כג:

כא מו"י פא' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ד:

כב טוש"ע או"ח סי' תקפט סעי' ח:

כג מו"י פב' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ז:

כד מו"י פב' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ד:

בשעת גזרת המלכות שנו. ואע"פ שבטלה גזרת המלכות לא עבדינו כדמעקרא אע"ג דזריזין

מקדימין למצות דחושבין שמה יחזר דבר לקלוקלו ולפרש הדרגשמי יחא טפי דמפרש סס

^(א)**גַּמְי' מַלְכִּיּוֹת**, בגזן: **"חי אָנִי נָאם ה' [אֱלֹהִים] אִם לֹא בִּיד חֲזָקָה וּבְזִרְעַ נְטוּיָה וּבַחֲמָה שְׁפּוּכָה אֲמַלוּךְ עֲלֵיכֶם"**, וְאִף עַל גַּב דְּאָמַר רַב נַחֲמָן: כֹּל כִּי הָאִי רִיתְתָּא לִרְתַּח קוּדְשָׁא בְּרִיהּ הוּא עֲלוֹן וְלִפְרוּקִינוּ, פִּינוֹן דְּבִרְיתְתָּא אָמור — אֲדַכּוּרִי רִיתְתָּא בְּרִישׁ שְׁתָּא לֹא מִדְּפָרִינוּ. וּזְכוּן — בגזן: **"וַיִּזְכּוֹר כִּי בִשֶׁר הָמָּה וְגוּי"** שׁוֹפֵר — בגזן: **"תִּקְעוּ שׁוֹפֵר בַּגִּבְעָה וְגוּי"**. **"אֲכַל אִם כָּא לׁומַר מַלְכוּת זָכוּן וְשׁוֹפֵר שֶׁל פּוֹרְעָנוּת שֶׁל נְכָרִים, אׁמַר. מַלְכוּת — בגזן:**

"ה' מְלָךְ יִדְגּוּ עַמִּים, וּכְגוֹן: "ה' מְלָךְ עוֹלָם וְעַד אָבִדו גוִים מֵאַרְצוּי. וְזָכוּן — בגזן: "זְכוֹר ה' לִבְנֵי אָדָם וְגוּי". **שׁוֹפֵר — בגזן: "וְה' אֱלֹהִים בְּשׁוֹפֵר יתקע וְהִלָּךְ בַּסַּעֲרוֹת תִּימֹן, וּכְתִיב: "ה' צָבָאוֹת יִגַּן עֲלֵיהֶם"**. **"איז מׁזְכִּירִין זָכוּן שֶׁל יָחִיד, וְאַפִּילוּ לְטוֹבָה, כְּגוֹן: "זְכַרְנִי ה' בְּרַצּוֹן עֲמָךְ", וּכְגוֹן: "זְכַרְה לִי אֱלֹהֵי לְטוֹבָה"**.^(א1)**פְּקַדּוֹנוֹת — הָרִי הֵן כְּזָכוּרוֹת, כְּגוֹן: "וְה' פָּקַד אֶת שָׁרָה, וּכְגוֹן: "פָּקַד פְּקַדְתִּי אֶתְכֶם", דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אֵינֶן כְּזָכוּרוֹת. וְלִרְבֵּי יוֹסִי נִהִי נִמִּי דְּפְקַדּוֹנוֹת הָרִי הֵן כְּזָכוּרוֹת, "וְה' פָּקַד אֶת שָׁרָה — פְּקֻדוֹן דְּיָחִיד הוּא! פִּינוֹן דְּאָתוּ רַבִּים מִינָּה — כַּרְבִּים דְּמָא."**^(א2)**שִׂאֹ שְׁעָרִים רִאשִׁיכֶם וְהַנְּשָׂאו פְתַחֵי עוֹלָם וַיְבּוֹא מְלָךְ הַכְּבוֹד. מִי זֶה מְלָךְ הַכְּבוֹד ה' עֲזוּז וְגִבּוֹר ה' גָּבוֹר מִלְחָמָה. שִׂאֹ שְׁעָרִים רִאשִׁיכֶם וּשְׂאֹו פְתַחֵי עוֹלָם וַיְבּא מְלָךְ הַכְּבוֹד. מִי הוּא זֶה מְלָךְ הַכְּבוֹד ה' צָבָאוֹת הוּא מְלָךְ הַכְּבוֹד סֵלָה".**
רִאשׁוֹנָה — שְׁתִּים, שְׁנִיָּה — שְׁלֹשׁ, דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: רִאשׁוֹנָה — אַחַת, שְׁנִיָּה — שְׁתִּים. "זְמַרו אֱלֹהִים זְמַרו וּזְמַרו לְמַלְכֵנוּ זְמַרו.

כִּי מְלָךְ כֹּל הָאָרֶץ אֱלֹהִים" — שְׁתִּים, דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אַחַת. וְשׁוּין בִּ"מְלָךְ אֱלֹהִים עַל גוִים אֱלֹהִים יָשַׁב עַל כֶּסֶּא קִדְשׁ", שְׁהִיא אַחַת. "זָכוּן שֵׁישׁ בּו תְּרוּעָה — בגזן: "שְׁכַתוֹן זָכוּן תְּרוּעָה מְקַרָּא קִדְשׁ" — אומֶרָה עִם הַזְכוּרוֹנוֹת וְאוֹמְרָה עִם הַשּׁוֹפְרוֹת, דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אֵינּוּ אוֹמְרָה אֶלָּא עִם הַזְכוּרוֹנוֹת בַּלְּבַד. "מַלְכוּת שִׂישׁ עֲמׁו תְּרוּעָה — כְּגוֹן: "ה' אֱלֹהֵיו עֲמׁו וּתְרוּעַת מְלָךְ בּוי" — אוֹמְרָה עִם הַמַּלְכִּיּוֹת וְאוֹמְרָה עִם הַשּׁוֹפְרוֹת, דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אֵינּוּ אוֹמְרָה אֶלָּא עִם הַמַּלְכִּיּוֹת בַּלְּבַד. תְּרוּעָה שְׂאִין עֲמָה לֹא כְלוּם — כְּגוֹן: "יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לְכֶם" — אוֹמְרָה עִם הַשּׁוֹפְרוֹת, דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אֵינּוּ אוֹמְרָה כֹּל עֵינָר. מִתְחִיל בַּתּוֹרָה וּמִשְׁלִים בְּנִבְיָא, רַבִּי יוֹסִי אָמַר: אִם הַשְּׁלִים בַּתּוֹרָה — יֵצֵא. "אִם הַשְּׁלִים", דִּיעֻבַּד — אִין, לְכַתְחִילָה — לֹא. וְהַתְנַיָּא, רַבִּי יוֹסִי אָמַר: הַמִּשְׁלִים בַּתּוֹרָה — הָרִי זֶה מְשׁוּבָּח! אֵימָא: "מִשְׁלִים". "וְהָא "אִם הַשְּׁלִים" קָתַנְי, דִּיעֻבַּד — אִין, לְכַתְחִילָה — לֹא! הָכִי קָאָמַר: מִתְחִיל בַּתּוֹרָה וּמִשְׁלִים בְּנִבְיָא. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: מִשְׁלִים בַּתּוֹרָה, וְאִם הַשְּׁלִים בְּנִבְיָא — יֵצֵא. תַּנַּיָּא נִמִּי הָכִי, אָמַר רַבִּי אֲלֶעָזָר בְּרַבִּי יוֹסִי: וּותִיקִין הָיוּ מִשְׁלִימִין אוֹתָהּ בַּתּוֹרָה. בַּשְּׁלָמָא זְכוּרוֹנוֹת וְשׁוֹפְרוֹת אֵיכָא טוֹבָא, אֶלָּא מַלְכִּיּוֹת — תֵּלַת הוּא דִּהְוִיין: "ה' אֱלֹהֵיו עֲמׁו וּתְרוּעַת מְלָךְ בּוי", "וַיְהִי בִישׁוּרוֹן מְלָךְ", "ה' יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעַד", וְאַנּוּן בְּעִינוּ עֶשֶׂר, וְלִיכָּא! ^(א3)אָמַר רַב הוּנָא, תָּא שְׁמַע: "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד" — מַלְכוּת, דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אֵינָּה מַלְכוּת. "וְיִדְעַת הַיּוֹם וְהַשְּׁבוּתָ אֶל לְבָבְךָ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים אִין עוֹד" — מַלְכוּת, דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אֵינָּה מַלְכוּת. "אַתָּה הָרַאתָ לְדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים אִין עוֹד מַלְכְּדוּי" — מַלְכוּת, דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אֵינָּה מַלְכוּת.

וְ"מִתְנַיִי הַעוֹבֵר לִפְנֵי הַמִּיכָּה בַּיּוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, הַשָּׁנִי מִתְקִיעַ.

וּבִשְׁעַת הַהֲלַל, הָרִאשׁוֹן מְקַרָּא אֶת הַהֲלַל. גַּמְי' מַאי שְׁנָא שְׁנֵי מִתְקִיעַ — מִשׁוּם דִּ"בְּרוּב עִם הַדָּרַת מְלָךְ", אִי הָכִי הֲלַל נִמִּי — גִּימָא בַּשָּׁנִי מִשׁוּם דִּ"בְּרוּב עִם הַדָּרַת מְלָךְ!" אֶלָּא: מַאי שְׁנָא הֲלַל דְּבִרֵּאשׁוֹן — מִשׁוּם דְּזָרִיזִין מְקַדִּימִין לְמַצּוֹת, תְּקִיעָה נִמִּי נַעֲבִיד בִּרְאשׁוֹן, מִשׁוּם דְּזָרִיזִין מְקַדִּימִין לְמַצּוֹת! אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בִּשְׁעַת הַשְּׁמַד שָׁנו. ^(א4)מִדְּקָאָמַר "בִּשְׁעַת הַלֵּל", מְכַל דְּבִרְאשׁ הַשָּׁנָה לִיכָּא הֲלַל. מַאי טַעמָא? אָמַר רַבִּי אַבְהוּ: אָמַרוּ מִלֵּאכִי הַשָּׁרַת לִפְנֵי הַקּוֹדֵשׁ בְּרוּךְ הוּא: רַבּוּנוּ שֶׁל עוֹלָם! מַכְּנִי מָה אִין יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים שִׁירָה לִפְנֵיךָ בִּרְאשׁ הַשָּׁנָה וּבַיּוֹם הַכַּפּוּרִים? אָמַר לָהֶם: אֲפָשֶׁר מְלָךְ יוֹשֵׁב עַל כֶּסֶּא דִין, וְסַפְרֵי חַיִּים וְסַפְרֵי מַתִּים פְּתוּחִין לִפְנֵיו — וַיִּשְׂרָאֵל אוֹמְרִים שִׁירָה!?!^(א5)מִתְנַיִי שׁוֹפֵר שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אִין מַעֲבִירִין עָלָיו אֶת הַתְּחוּם, וְאִין מְפַקְחִין עָלָיו אֶת הַגָּל. לֹא עוֹלִין בְּאֵילוֹ, וְלֹא רוֹכְבִין עַל גִּבֵּי כְּהֶמָה, וְלֹא שָׁטִין עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וְאִין חוֹתְכִין אוֹתוֹ — בִּין בְּדָבָר שֶׁהוּא מִשׁוּם שְׁבוּת, וּבִין בְּדָבָר שֶׁהוּא מִשׁוּם לֹא תַעֲשֶׂה. אֲכַל אִם רָצָה לִיתֵּן לְתוֹכוֹ מִים אוּ יַיִן — יתֵּן. ^(א6)אִין מַעֲבִבִין אֶת הַתְּנוּקוֹת מִלְתַּקוּצַ, אֲכַל מִתַּעֲסָקִין עִמָּהּ עַד שִׁילְמָדוּ. וְהַמִּתַּעֲסַק — לֹא יֵצֵא, וְהַשּׁוֹמַע מִן הַמִּתַּעֲסַק — לֹא יֵצֵא.

^(א7)**גַּמְי' מַאי טַעמָא? שׁוֹפֵר עֲשֶׂה הוּא, וַיּוֹם טוֹב עֲשֶׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה — וְאִין עֲשֶׂה דוֹחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה וְעֲשֶׂה. לֹא עוֹלִין בְּאֵילָן וְלֹא רוֹכְבִין עַל גִּבֵּי כְּהֶמָה וְכוּי. הַשְׁתָּא דַּרְבָּנוּ אִמְרַתָּ לֹא, דְּאוֹרִייתָא מִיבְּעִינָא! זו וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר זוֹ קָתַנְי. וְאִין**

יום טוב של ראש השנה פרק רביעי ראש השנה

גַּמְי' דְּרַבִּים אָתוּ מַעֵה בַּהֲהִיא פְּקוּדָה: רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רִאשׁוֹנָה אַחַת שְׁנִיָּה שְׁתִּים מִי הוּא זֶה מְלָךְ הַכְּבוֹד לֹא מִמְּנוּחָא: זְמַרו לְמַלְכֵנוּ לֹא קָא חֲשִׁיב רַבִּי יְהוּדָה דְּלֹא אִתְּלַבְּהָ אֶלָּא עַל אִמָּה אַחַת: וְשׁוּין בַּמְלָךְ אֱלֹהִים כּוִי דְּלֹא מְנִינן וְשַׁב עַל כֶּסֶּא קִדְשׁוּ בְּלִשׁוֹן מַלְכוּת: אֵינּוּ אוֹמְרָה אֶלָּא עִם הַזְכוּרוֹנוֹת תְּרוּעָה לֹאזו לִשׁוֹן שׁוֹפְרוֹת הוּא עַד דְּמַזְכִּיר שׁוֹפֵר בַּהֲדָוָא: וּמִתְחִיל בַּתּוֹרָה וּמִשְׁלִים בְּנִבְיָאִים וְהַכְּתוּבִים בְּיַתִּיבִים: הָיוּ מַשְׁלִימִין בַּתּוֹרָה דְּהוּו לְהוּ אֶרְבַּע מִן הַתּוֹרָה שְׁלֹשׁ בַּתְּחִלָּה וְאַחַת בַּסּוּף: וְאַנּוּן בְּעִינוּ עֶשֶׂר וְאַרְבַּע מִהֵן תּוֹרָה דְּקִאָמַר רַבִּי יוֹסִי מִשְׁלִים בַּתּוֹרָה: מִתְנַיִי הַעוֹבֵר לִפְנֵי הַמִּכָּה כּוִי הַשָּׁנִי מִתְקִיעַ הַמִּתְפַּלֵּל תְּפִלַּת מוֹסְפִין מִתְקִיעַ: גַּמְי' בִּשְׁעַת גְּזַרַת הַמַּלְכוּת שָׁנו אִינוּכִים גְּזָרו שְׁלֹא יִתְקַעוּ וְהָיו אוֹרְכִין לָהֶם כָּל שֵׁשׁ שְׁעוֹת לָקֹן תְּפִלַּת שְׁחִרַת לְכָךְ הַעֲבִירוּהָ לַתַּקַּע בְּמוֹסְפִין: מִתְנַיִי שׁוֹפֵר שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אִין מְפַקְחִין עָלָיו וְכּוִי וְאִין מַעֲבִירִין עָלָיו אֶת הַתְּחוּם לִילָךְ חוּן לְתַחוּם לְשִׁמּוֹעַ תְּקוּעָה: וְאִין חוֹתְכִין אוֹתוֹ מִפְּרַשׁ בְּגִמְרָא: אִם רָצָה לִתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם כּוִי וְלֹא אִמְרִינן קָא מַתָּנוּ מַנָּא: גַּמְי' הַשְׁתָּא דְּרַבָּנוּ אִמְרַתָּ לֹא אֶסְפִּיר תַּחוּמִין וּפְקוּחַ הַגָּל דְּלִיכָּא אִמְרַתָּ לֹא אֶסְפִּיר תַּחוּמִין וּפְקוּחַ הַגָּל דְּלִיכָּא לְמַגִּזֵּר אֲטוּ דְּאוֹרִיתָא אִמְרַתָּ לֹא: דְּאוֹרִיתָא רׁוֹכְבִין דְּאִיכָּא לְמִימַר שְׁמָא יַחַתָּךְ זְמוּרָה וְעוֹלָה בְּאֵילָן דְּאִיכָּא לְמִימַר שְׁמָא יִתְלַשׁ דְּאוֹרִיתָא מִבְּעִינָא וְיֵשׁ גְּמָנוּם בְּדָבָר וְנִקְרָא בְּעִינוּ דְּלֹא גָרְסִין לָהּ:

	מסורת הש"ס

א סנהדרין קה;; אוצר מדרשים מדרשי חסר ויתר

ב תוספתא ראש השנה; מכילתא

דרכי שמעון בן יוחאי

ג שבת ל; שמות רבה; סנהדרין קז;

אוצר מדרשים מדרשים על משה רבינו דרש לפטירת מרעה ז; במדבר רבה; אוצר מדרשים

היכלות מסכת היכלות ט; אוצר מדרשים פרק שירה

ד אוצר מדרשים מדרש עשרת הדברות

ה ערכין י;

ו תוספתא שבת; תוספתא ביצה; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי;

ביצה לו;; משנה ביצה

ז שבת כה; שבת קלג; יבמות

סא; חולין קמא; ביצה ח;

	תורה אור השלם

[יחזקאל ב, לא]

[יחזקאל ב, לג]

[תהילים עח, טז]

[הושע ה, ח]

[זכריה ט, יד]

[זכריה ט, טז]

[תהילים י, א]

[תהילים קלז, ז]

[תהילים קו, ד]

[נחמיה ה, יט]

[בראשית כא, א]

[שמות ג, טז]

[תהילים כד, ז]

[תהילים כד, ט-י]

[תהילים מז, ט]

[תהילים מז, ז]

[ויקרא כג, כד]

[במדבר כג, כא]

[במדבר כט, א]

[דברים לג, ה]

[שמות טו, ח]

[דברים ו, ד]

[דברים ד, ט]

[דברים ד, לה]

[משלי יד, כח]

מסורת הש"ס
א עירובין צו: ב ספרא ויקרא דבורא דנדבה פרשה ב א-ב; חולין פה, ג סוכה כח; חגיגה ד.
גליון הש"ס
גמ' ואין בנות ישראל סומכות. עיין מנחות דף צג ע"ב תד"ה ידו: תוס' ד"ה הא ר"י וכו' ומותרות לברך על מ"ע שה"ג. עיין בהגהת אשר"י ספ"ג דסוכה: בא"ד דאע"ג דסומא פטור מדאורייתא מדרבנן מיהא חייב. עיין מגילה דף כד ע"א תד"ה מי שלא ראה:
תורה אור השלם

דבר אליבגני ישׂראל ואמרת אֵלֶּהֶם אָדָם בְּיַקְרִיב מִפֶּם קָרְבָן לַיהוָה מוֹר־הַפֶּהמָה מוֹר־הַפֶּהר ויטו"ר הצאן תַּקְרִיבֹו אֶת־קִרְבָנְכֶם [ויקרא א, ב]

וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַעֵלָה וַיִּרְצֶה לוֹ לַכֹּפֶר עֲלָיו [ויקרא א, ד]

ונפח אתו לנתיניו ואת־ראשו ואת־פָּדְרוֹ וְעָרַךְ הַכֹּהֵן אֶתֶּם עַל־הַעֲצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ [ויקרא א, ב]

וְאִין חוּתְכִים אוּתוּ אִם בָּא לְתַקְּנוּ לֹא בְּדָבָר שֶׁהוּא מְשׁוּם שְׁבוּת כִּלִּי שְׁאִין דְּכֻחוֹ לְחַתֵּךְ בּו שׁוּפְרוֹת כְּגוֹן מַגְלָא שֶׁרַפ"א בְּלַע"ו דְּתַקְּנוּ בְּלֶאֱחֹר יד הוּא וְאִין בּו אֵלֶּא מְשׁוּם שְׁבוּת: סְפִינְא דְּדִרְכוֹ בְּכָךְ וְהִי מְלֻאכָה גְמוּרָה: תִּינוּקוּת הוּא דְּלֹא מַעֲבָדִין דְּבַעֵי לְחַנּוּכְיָהּ: הָא נָשִׁים מַעֲבָדִין דְּפִטוּרוֹת לְגִמְרֵי דְּמַצֵּת עֲשֵׂה שְׁהֲזֻמֵּן גְּרָמָא הוּא וְכִי תַקְעִי אֵיכָא בַל תּוֹסִיף: בְּגִי יִשְׂרָאֵל סוּמְכִין דְּבַר אֵל בְּגִי יִשְׂרָאֵל וְאִמְרַת אֲלִיָּהֶם אֵלֶּם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם וְגו' וְכַתִּיב בְּהֵוֹא עֲנֵן וְסָמַךְ יָדוֹ וְגו': סוּמְכוּת רְשׁוּת אֵלְמָא אֵף עַל גַּב דְּפִטְרִינְהוּ קִרָּא לִיכָא אֶסְוִקָא וּה"ה לְמַצֵּת עֲשֵׂה שְׁהֲזֻמֵּן גְּרָמָא:

וְאִין חוּתְכִין אוּתוּ, בִּין בְּדָבָר שֶׁהוּא מְשׁוּם שְׁבוּת וּבִין בְּדָבָר שֶׁהוּא מְשׁוּם לֹא תַעֲשֶׂה. מְשׁוּם שְׁבוּת — מַגְלָא. לֹא תַעֲשֶׂה — סְפִינְא. הַשְׁתָּא מְשׁוּם שְׁבוּת אִמְרַת לֹא — לֹא תַעֲשֶׂה מִיַּפְעִיָּא? זוֹ וְאִין צְרִיךְ לוֹמַר זוֹ קְתַנִּי. אָבֵל אִם רָצָה לִיתֵּן לְתוּכוּ מִיָּם אוֹ יִין — יִתֵּן. מִיָּם אוֹ יִין — אִין, מִי רִגְלִים — לֹא. ^אמִתְנִיתִין מַגִּי — אָבֵא שָׂאוּל הִיא. דְּתַנָּא, אָבֵא שָׂאוּל אוּמֵר: מִיָּם אוֹ יִין — מוּתַר, כִּדִּי לְצַחְצַחוּ. מִי רִגְלִים — אָסוּר, מַפְגִּי הַכְּבוֹד. ^ביִין אִין מַעֲבָדִין אֶת הַתִּינוּקוֹת מְלַתְקוּצַ. הָא נָשִׁים — מַעֲבָדִין, וְהַתְנָא: אִין מַעֲבָדִין לֹא אֶת הַנָּשִׁים וְלֹא אֶת הַתִּינוּקוֹת מְלַתְקוּצַ בְּיוֹם טוֹב! אָמַר אַבְיִי, לֹא קִשְׁיָא: הָא רַבִּי יְהוּדָה, הָא רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן. ^הדְּתַנָּא: "דְּבַר אֵל בְּגִי יִשְׂרָאֵל". בְּגִי יִשְׂרָאֵל סוּמְכִין, וְאִין בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל סוּמְכוֹת, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוּמְרִים: נָשִׁים סוּמְכוֹת — רְשׁוּת. "אָבֵל מִתַּעֲסָקִין בָּהֶם עַד שִׁילְמָדוּ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אָפִילוּ בְּשִׁבְתָּ. תַּנָּא נְמִי הָכִי: מִתַּעֲסָקִין בָּהֶן עַד שִׁילְמָדוּ, אָפִילוּ בְּשִׁבְתָּ. וְאִין מַעֲבָדִין הַתִּינוּקוֹת מְלַתְקוּצַ בְּשִׁבְתָּ, וְאִין צְרִיךְ לוֹמַר בְּיוֹם טוֹב. הָא גּוּפָא קִשְׁיָא, אִמְרַת: מִתַּעֲסָקִין בָּהֶן עַד שִׁילְמָדוּ, וְאָפִילוּ בְּשִׁבְתָּ — אֵלְמָא לְכַתְּחִלָּה אֶמְרִינֵן תַּקְעוּ. וְהִדַּר תַּנָּא: אִין מַעֲבָדִין — עַפּוּבָא הוּא דְּלֹא מַעֲבָדִין, הָא לְכַתְּחִלָּה לֹא אֶמְרִינֵן תַּקְעוּ! ^ולֹא קִשְׁיָא: כָּאן

בָּרָקֻט

תַּשָּׂא וּמוּצִיא שֶׁם שְׁמִים לְבִטּוּלָה דְּאֶסְרִינֵן בַּ"ק דְּתַמּוּרָה (דף ג. ד. 7.) מִדְּכַתִּיב אֵת ה' אֵלֶּהֶן: תִּירָא הֵינִי מְלִי בְּלֹא בְּרָכָה וּמִיָּהוּ אִין כָּל כָּךְ רָחִיב מִסּוּמָא לֹאשֶׁה דֹּאע"ג דְּסוּמָא פִּטוּר מִדְּאוּרִיתָא מִדְּרַבְּנָן מִיָּהוּ חֵיב כְּדַמּוּכַח הִיא דְּעַרְבֵי פֶסְחִים דְּמַשְׁנִי חֶסְבֵּרִי רַב שֶׁשֶׁת וְרַב יוֹסֵף מַצֵּה בְּזֻמֵּן הָיָה דְּרַבְּנָן וְלָכֵךְ הִי וְכוּלִין לְהוֹצִיא אֲחֵרִים ש"מ דְּלִינְהוּ גְמִי מִדְּרַבְּנָן וְכוּין דְּמַחֲזִיב מִדְּרַבְּנָן יְכוּלִין לְבָרֵךְ כְּמוֹ בְּנֵר חֲנֻכָּה וְכַל מַצֵּת דְּרַבְּנָן וּמִיָּהוּ יֵשׁ לְדַחוּת דְּרִשְׁתִּי וְכוּל לְהוֹצִיא בַר חַיִּיבָא דְּרַבְּנָן כְּמוֹ קִטּוֹן דְּמַבְרָךְ לֹאֲבִי בְּפָרָק מִי שְׁמִתוּ (בְּרָכוֹת דף כ:.) וְעוֹלָה לְמַנְיָן שְׂבַעַה וּמוּצִיא אֲחֵרִים יְדִי חוּבְתָן בְּמִגְלָה לָר' יְהוּדָה בְּדַתְנָן בְּמִגְלָה (דף יט.) אָבֵל יֵשׁ לְדַקְדָּק מִדַּתְנָן בְּפָרָק הַקּוּרָא אֵת הַמִּגְלָה עוֹמֵד (שֶׁם דף כד.) נֶשֶׁם ר' יְהוּדָה אוּמֵר כֹּל שְׁלֹא רָחֵא מְאֹרֹת מִיָּמִיו לֹא יִפְרֹם עַל שְׁמַע מַשְׁמַע הָא רָחֵא אֵף עַל גַּב דְּנִסְתָּמוּ עֵינָיו פּוֹרֵם וְאִמְרִי וְהִא פּוּטַר רַבִּי יְהוּדָה סוּמָא מִכָּל הַמַּצֵּת שְׁבִיתוּרָה בְּפָרָק הַחוּבֵל (ב"ק דף פז.) אָבֵל אִי מִדְּרַבְּנָן חֵיב נִיחָא וּמַש"ה הִיָּה שְׁמַח רַב יוֹסֵף בְּצִמָּי דְּמִדְּאוּרִיתָא לֹא מַפְקָד וְעַבִּיד מְשׁוּם הָכִי הִיָּה וְכוּל לְבָרֵךְ בְּכָל מַצֵּת וְיְכוּל לוֹמַר וְצִנוּ בִּין דְּמַחֲזִיב מִדְּרַבְּנָן בְּקֻחָאֻמֵר בְּפ' בְּמָה מְדַלִּיקוּן (שֶׁשֶׁת דף כב.) הִכּוֹן צִנוּ מֵלֹא תִסּוּר אָבֵל אֲשֶׁה אִפִּילוּ מִדְּרַבְּנָן לֹא מַחֲזִיב' לֹא מַחֲזִיב' אֲמַצֵּת עֲשֵׂה שְׁהֲזֻמֵּן גְּרָמָא כְּדַמּוּכַח בְּפָרָק מִי שְׁמִתוּ (בְּרָכוֹת דף כ:) גְּבִי נָשִׁים חֲזִיבוֹת בְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם דְּבַעֵי לְמִימָרָא מִדְּרַבְּנָן וּפְרִיךְ עָלֶה [לד"כ] כֹּל מַצֵּת עֲשֵׂה שְׁהֲזֻמֵּן גְּרָמָא נְחִיבֹו מִדְּרַבְּנָן וְלַעֲנֵן סָפָה מוּכַח בְּהִלָּא בְּרִישׁ סָפָה (דף ב:) דְּאִפִּילוּ מִדְּרַבְּנָן לֹא מַחֲזִיבָא הִיכִי אִמְרַה וְצִנוּ וּמִיָּהוּ בְּיִירוּשָׁלַיִם מַשְׁנִי שְׁנִינָא אֲחֵרִינָא אֶהְיֵנָא דְּרַבִּי יְהוּדָה יֹאדָר' יְהוּדָה כָּל שְׁלֹא רָחֵא מְאֹרֹת דְּפְרִיךְ לֶה בְּיִירוּשָׁלַיִם וּמַשְׁנִי לֶה בְּיוֹשֵׁב בְּבִית אֶפֶל כֶּךְ אִנִּי אוּמֵר הַיּוֹשֵׁב בְּבִית אֶפֶל לֹא יִפְרֹם עַל שְׁמַע מַשְׁמַע שר"ל שְׁלֹא רָחֵא מְאֹרֹת מִיָּמִיו שְׁנוּלַג בְּמַעְרָה וְאִינוּ סוּמָא וּבְמִגְלָה גְמִי פְרִיךְ לֶה בִּירְשָׁלַי עָלֶה דֶּהֱהִיא וְאִין גְּרָסוּת הִירְשָׁלַי מְכַנְיֹוּת לֹא בְּמַכּוֹת וְלֹא בְּמִגְלָה וּמִיָּהוּ בְגַמ' דִּידֵן בְּמִגְלָה (דף כד:) לֹא מַשְׁמַע הָכִי אֵלֹא מַשְׁמַע דְּמִזְרִי בְּסוּמָא מִמַּשׁ דְּמַפְרָשׁ טַעֲמָא דַּר' יְהוּדָה מְשׁוּם דְּאִינוּ נֶהְיָה מִן הַמְּאֹרֹת וּמַפְרָשׁ וְרַבְּנָן אִית לֶה הִנָּחָה בַר' יוֹסִי שְׁרָאָה סוּמָא וְאִבְקָה בְּיָדוֹ וְאִמַּר לוֹ בְּגִי אִבְקָה וְזוֹ לְמָה אָמַר לוֹ כֹּל זְמַן שְׁאִבְקָה וְזוֹ בְּגִי רִוּחָן אוּתִי בְּגִי אֵלֶּם וּמַצְלִים אוּתִי מִן הַפְּחָתִים וּמִן הַבְּרָקָנִים וּבְאֵלֶּם שְׂרׁוּאָה יִפֶּה אֵלֹא שְׁנוּלַג בְּמַעְרָה וְלֹא רָחֵא מְאֹרֹת מַעוּלָם לֹא שִׁבְךְ הִיא טַעֲמָא וְלִפִּי מַה שְׁפִי' דְּסוּמָא חֵיב מִדְּרַבְּנָן וְאִשֶׁה פִּטוּרָה יֵשׁ לָתֵן טַעַם בְּדָבָר דֶּהֱקִימוּרֵי רַבְּנָן בְּסוּמָא מְשׁוּם דְּהִי מִינָא דְּבַר חַיִּיבָא וְעוּד שְׁלֹא יִרְחָה בְּנִבְרִי דֹּאִם בְּטוּרָתָ לִיָּה בְּכָל מַצֵּת נִמְצָא דְּאִינוּ נוֹהֵג בְּתוֹרַת יִשְׂרָאֵל כִּלְל אָבֵל אֲשֶׁה אִי פְטוּרָתָ לֶה בְּכָל מַצֵּת עֲשֵׂה שְׁהֲזֻמֵּן גְּרָמָא יֵשׁ עֲזִין מַצֵּת דְּמַחֲזִיבַת בְּהו ור"י ב"ר יְהוּדָה מַבִּיא רָחִיב דְּנָשִׁים מְבָרְכוֹת עַל כֹּל מַצֵּת עֲשֵׂה שְׁהֲזֻמֵּן גְּרָמָא מִדְּאִמְרִינֵן (מִגְלָה דף כב.) הַכֹּל עוֹלָה לְמַנְיָן שְׂבַעַה וְאִפִּי' אֲשֶׁה וְאִפִּי' קִטּוֹ וּאִע"ג דְּאֲשֶׁה אִינִיָּה מַצֵּה לְעַסֵּק בְּתוּרָה בְּפָרָק קַמָא דְּקוּדוּשִׁין (דף צד.) וּבְרִישׁ בְּכָל מַעֲרָבִין (עִירובִין כז.) וְאוּר"ת דְּאִין וְזוֹ רָחִיב דְּבִרְכַּת הַתּוֹרָה לְפִנֵּיָּה וְלֹאֲחֲרֵיָּה לֹאֹו מְשׁוּם תַּלְמוּד תּוֹרָה שְׁאִפְלו בְּרַךְ בְּרַכַּת הַעֲרַב גַּא אוֹ נִפְטַר בְּאַהֲבָה רַבֵּה חוּזַר וּמַבְרָךְ תַּדַּע בְּמִקּוֹם שְׁאִין לִי כֶּהֵן קוּרָא בְּמִקּוֹם לִי וּמַבְרָךְ אִע"פ שְׁכָבֵר בְּרַךְ בְּקִרְיָאָה רֹאשְׁוֹנָה וְעוּד דְּאִיכָא לְמִימַר דְּהֹא דֹּאשֶׁה עוֹלָה הִינוּ בְּאִמְצַע שְׁלֹא הִיָּו רְגִילִים לְבָרֵךְ בְּדִאֲרִיתָא בְּפָרָק הַקּוּרָא אֵת הַמִּגְלָה עוֹמֵד (דף כא.) תַּנָּא פּוֹתַח מְבָרֵךְ לְפִנֵּיָּה וְחוּתִם מְבָרֵךְ לְאֲחֲרֵיָּה וְהֹאֲדָנָא כּוּלָּהּ מְבָרְכִין גְּזָרָה מְשׁוּם הַנִּבְכָּסִים וּמְשׁוּם הַיּוֹצִאִים וּמִיָּהוּ עוֹלִין לְמַנְיָן שְׂבַעַה מַשְׁמַע בְּסוּף שְׂבַעַה וּמִקְטָן מִבְּרָךְ בְּרַכַּת הַמּוֹזֵן אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא פִּטוּר אִין רָחִיב לֹאשֶׁה דְּקִטּוֹן בָּא לְכַלֵּל חֵיבֹו וְחֵיבֹו לְחַנּוּכוֹ וְאִינוּ מְזַכֵּר עַל לֹא תַשָּׂא: תַּנָּיָא גְמִי הָכִי מִתַּעֲסָקִים בָּהֶם. שְׁנֵי גְרָסוֹת בְּתוּבִים וּמִתּוֹךְ פ"ה מַשְׁמַע שְׁכָךְ הִיָּה הַגְּרָסָא מִתַּעֲסָקִין בָּהֶן עַד שִׁילְמָדוּ אֶפְלו בְּשִׁבְתָּ וְאִין מַעֲבָדִין הַתִּינוּקוֹת מְלַתְקַע בְּשִׁבְתָּ וְאִין צְרִיךְ לוֹמַר בִּי"ט הָא גּוּפָא קִשְׁיָא אִמְרַת מִתַּעֲסָקִין עַד שִׁילְמָדוּ אֶפְלוּ בְּשִׁבְתָּ אֵלְמָא לְכַתְּחִלָּה אִמְרִי' [תַּקְעוּ] וְהִדַּר תַּנִּי אִין מַעֲבָבִים עַפּוּבִי הוּא דְּלֹא מַעֲבָדִין הָא לְכַתְּחִלָּה לֹא אִמְרִינֵן זִילוּ תַקְעוּ לִי"ן כָּאן בְּקִטּוֹן שְׁהִינַע לַחֲנוּךְ וּפִי' בְּקוּנְטָרֶם שְׁהִינַע לַחֲנוּךְ מְבָרֵךְ לְפִנֵּיָּה וְהֹאֲדָנָא כּוּלָּהּ מְבָרְכִין גְּזָרָה מְשׁוּם הַנִּבְכָּסִים וּמְשׁוּם הַיּוֹצִאִים וּמִיָּהוּ עוֹלִין לוֹמַר דְּבַקְטָן שְׁהִינַע לַחֲנוּךְ מִתַּעֲסָקִים וְאִפִּילוּ בְּשִׁבְתָּ וְהֹלֵא אִין מַצֵּת הַיּוֹם שְׁבוּפֵר וְעוּד גְּבִי קִטּוֹן שְׁלֹא הִינַע לַחֲנוּךְ קִתְנִי אִין מַעֲבָבִים מְלַתְקַע בְּשִׁבְתָּ אָבֵל לְכַתְּחִלָּה לֹא אִמְרִי הָא אִפִּילוּ בְּהִינַע לַחֲנוּךְ אָבֵל אֶסְוִרָא לִיכָא וְגִרָאָה לִי אִיכָאָה דְּקִטּוֹן שְׁהִינַע לַחֲנוּךְ אִין מַעֲבָבִים בְּשִׁבְתָּ אָבֵל לְכַתְּחִלָּה לֹא אִמְרִינֵן לֶהוּ תַקְעוּ בִּין דְּאִיכָא אֶסְוִרָא דְּרַבְּנָן וּמַכָּל מִקּוֹם לֹא מַחֲזִיב לְהַפְרִישׁוֹ דְּאִי לֹא שֶׁבַת הִיָּה מַצֵּת הַיּוֹם שְׁבוּפֵר וְקִטּוֹן שְׁלֹא הִינַע לַחֲנוּךְ מִתַּעֲסָקִים כְּלוּמַר שְׂרִי לְהַתַּעֲסָק אֶפְלוּ בְּשִׁבְתָּ וְלֹאֹו מְשׁוּם דְּמַחֲזִיב לְהַתַּעֲסָק וְגִרָסָא אֲחֵרַת הַבְּתוּב בְּסָפְרִים מוּכַחָא כְּפִירוֹשׁ זֶה שְׁכַתוּב בָּהֶן עַד שִׁילְמָדוּ אֶפְלוּ בְּשִׁבְתָּ וְאִין מַעֲבָדִין אֶת הַתִּינוּקוֹת מְלַתְקוּעַ בִּי"ט הָא בְּשִׁבְתָּ מַעֲבָבִים הָא אִמְרַת רִישָׁא אִפִּי' בְּשִׁבְתָּ אִין מַעֲבָבִים ל"ן כָּאן בְּקִטּוֹן שְׁהִינַע לַחֲנוּךְ כָּאן בְּקִטּוֹן שְׁלֹא הִינַע לַחֲנוּךְ וּאִע"ג דְּתַנָּיָא בְּיָבֻמוֹת בְּפ' חַרָשׁ (דף קיד.) לֹא יֹאמַר אֵלֶּם לְתִינוּק הֲבֵא לִי מַפְתַּח הֲבֵא לִי חוּתֶם אֵלֹא מִינִיחוּ תוֹלָשׁ וּמִינִיחוּ וְזִרְקוּ וּמוֹחִין לֶה אֲבִי תוֹלָשׁ בְּעֲצִין שְׁאִינוּ נִקּוּב חוּזְרָא בְּכַרְמְלִית דְּרַבְּנָן כִּי הִיכִי דְלֹא תַפְשׁוּט מִנֶּה דְּקִטּוֹן אוֹכֵל גְּבוּלוֹת אִין ב"ד מַצִּין לְהַפְרִישׁוֹ מַשְׁמַע דְּאֶסְוִרָא דְּרַבְּנָן גְמִי לֹא סְפִינֵן לִיָּה בְּזוּדִים מִכָּל מִקּוֹם שְׂרִי לְהַתַּעֲסָק בּו לְתוֹקַע אִפִּי' בְּשִׁבְתָּ בִּין דְּזַמְנִין אִיכָא מַצֵּה בְּתַקִּיעַת שׁוּפֵר וְלֹא דְמִי לְשָׂאֵר אֶסְוִרִים וּכְמוֹ שְׁפִי מוּכַח בְּרִישׁ עֲרָכִין (דף ב: וּשֶׁם) דֶּהֱהִיא דְּמַעֲבָבִים מִתּוֹקְמָא שְׁהִינַע לַחֲנוּךְ דְּאִמְרִינֵן הֶתֶם הַכֹּל חֲזִיבִים בְּתַקִּיעַת שׁוּפֵר לֹאֲחִיזִי קִטּוֹן שְׁהִינַע לַחֲנוּךְ דַּתְנָן אִין מַעֲבָדִין הַתִּינוּקוֹת לְתַקַּע:

יום טוב של ראש השנה פרק רביעי ראש השנה

לג.

עין משפט נר מצווה

א טוש"ע או"ח סי' תקפו סעי' כג:

ב מי' פא' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ד':

ג טוש"ע או"ח סי' תקפס סעי' ו':

ד מי' פב' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ז':

ה סמוג עשין קפג:

ו מי' פג' מהל' מעשה הקרבנות הל' ח:

ז טור או"ח סי' תקפח:

ח מי' פב' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ז':

לג:

	עין משפט גור מצורה

א טור או"ח סי' תקפח:

ב מי"י פב' מהל' שופר וסוכה

וילובל הל' זו:

ג טוש"ע או"ח סי' תקפט טע"י

ח:

ד טוש"ע או"ח סי' תקצ טע"א ג ו:

ה מי"י פג' מהל' שופר וסוכה

וילובל הל' א:

ו מי"י פג' מהל' שופר וסוכה

וילובל הל' ד:

ז טור או"ח סי' תקצא, ש"ע

או"ח סי' קכד טע"א:

ח מי"י פח' מהל' תפילה וברכת

כהנים הל' ט:

ט טוש"ע או"ח סי' תקצ טע"א:

י מי"י פג' מהל' שופר וסוכה

וילובל הל' א:

שַׁעֲוֹר תְּרוּעָה בְּשֵׁלֶשׁ יְבָבוֹת. פֶּרֶשׁ בַּקּוּנְטֵרָם וּלְקֶמֶן (ראשׁ הַשָּׁנָה דף לז.) אֶמְרִינוּ דְּאִתְקִין רַבִּי אֲבֵהוּ בְּקֹסְרִי קֶסֶר"ק קֶס"ק קר"ק מִשּׁוּם דְּמִסְפֵּךְ בַּתְּרוּעָה דִּקְרָא אִי תְרוּעָה מִמֶּשׁ מִה שְׁאֵנוּ קוֹרִין תְּרוּעָה דִּהּוּא וְלוּלִי וְלוּלִי אִזְּ אִזְּ שְׁבָרִים דְּגִנּוּחִי גִנַּח אִזְּ שְׁבָרִים וְתְרוּעָה שְׁנִיֶּהֶם צְרִיךְ לְתְרוּעָה דְּזִלְמָא גִּנּוּחִי גִנַּח וְלוּלִי וְלוּלִי גִּנַּח וְצְרִיךְ לְהֵר שְׁבָרִים שְׁלֵא יִהְיֶה מֵאֲרִיךְ עַל כָּל אֶחָד בְּפִנֵּי עֲצֻמוֹ כִּג' יְבָבוֹת שֶׁל שְׁלֹשָׁה קוֹלוֹת כָּל שֶׁהוּא דֹאס כֵּן נֶעֱשֶׂה תְקִיעָה וְלֹא שְׁבָרִים דֶּהֱא שַׁעֲוֹר תְּקִיעָה בַּתְּרוּעָה נֶשְׁעוֹר תְּרוּעָה כִּג' יְבָבוֹת וְנִקְרָא שְׁחִיב אֲדָם לְהֶאֱרִיךְ בַּתְּקִיעָה שֶׁל קֶסֶר"ק יוֹתֵר מִשֶּׁל קֶס"ק וַיִּשָּׁל קֶס"ק יוֹתֵר מִשֶּׁל קר"ק דֶּהֱא שַׁעֲוֹר תְּקִיעָה בַּתְּרוּעָה וקֶסֶר"ק אֵנוּ עוֹשִׂים מִשּׁוּם סְפִיקָא דְּגִנּוּחַ וְלוּלִי נִמְצָא שְׁצִרִיךְ לְהֶאֱרִיךְ בַּתְּקִיעוֹת שֶׁל קֶסֶר"ק כִּשְׁעוֹר שְׁלֹשָׁה שְׁבָרִים וג' יְבָבוֹת וּבַתְּקִיעוֹת שֶׁל קֶס"ק כִּשְׁעוֹר ג' שְׁבָרִים דֶּהֱא עֲבָדִינוּ קֶס"ק מִשּׁוּם סְפִיקָא דְּגִנּוּחִי גִנַּח וּבַתְּקִיעוֹת שֶׁל קר"ק כִּשְׁעוֹר תְּרוּעָה שֶׁהוּא וְלוּלִי וְלוּלִי וּמִיּהוּ אִם מֵאֲרִיךְ בְּכָל הַתְּקִיעָת בַּתְּקִיעוֹת קֶסֶר"ק אִין לְחוּשׁ דִּיכּוּל לְהֶאֱרִיךְ כִּמּוֹ שְׁיִצְרֶה כְּדַתְנָן וּמִשָּׁךְ בִּשְׁנֵיהּ בִּשְׁתֵּים אִין בִּידּוֹ אֵלֶּא אַחַת וּמִטַּעַם זֶה נָמִי אִין לְחוּשׁ אִם עָשֶׂה אֶרְבָּעָה וְחִמְשָׁה שְׁבָרִים שֶׁהַשְּׁבָרִים בְּמִקּוּם תְּרוּעָה וְהִי לֶה תְּרוּעָה אֲרִיבְתָא כִּמּוֹ שְׁאֵנוּ מֵאֲרִיכִין בִּיבָבוֹת וְרִיב"א וְהר"י כֵּן הֵר"ר מֵאִיר מִפְּקָשִׁים דִּיבְבֹא הִיא שְׁלֹשׁ כַּחוֹת שֶׁל כָּל שֶׁהוּא נִמְצֹאת תְּרוּעָה תַּשַּׁע כַּחוֹת נֶשְׁעוֹר תְּקִיעָה כֵּן הִיא וּלְפִרְוָסֶם אִין לְחוּשׁ אִם מֵאֲרִיךְ חֲצַת בַּשְּׁבָרִים וְגִרִיךְ לְמִשָּׁךְ לַתְּקִיעָה שֶׁל קֶסֶר"ק לְפִרְוָסֶם כִּשְׁעוֹר ג' שְׁבָרִים וְתַשַּׁע כַּחוֹת וּמִי שְׁלֹא מִשָּׁךְ הַתְּקִיעוֹת כִּשְׁעוֹר הִזֶּה וּמִשָּׁךְ חֲצַת בַּשְּׁבָרִים לֹא קוּם מִצַּנֵּה לֹא כִּמֵּר וְלֹא כִּמֵּר וְרַבִּינוּ חֲנִנְאֵל פִּי כְּפִרּוֹשׁ הַקּוּנְטֵרָם וְעַבְשׁוּ נִוְהִינוּ לְתַקַּע בִּישִׁיבָה לְאַחַר קְרִיאַת הַתּוֹרָה שְׁלֹשִׁים קוֹלוֹת ג' קֶסֶר"ק וּג' קֶס"ק וּג' קר"ק וּבַתְּפִלָּה תוֹקְעִין אִמְלָכוֹת קֶסֶר"ק וְאִזְכְּרוֹנוֹת קֶס"ק וְאִשּׁוּפְרוֹת קר"ק וּלְפִוס סָנִיא דְּזָכֵל פִּקְדִין הִיֶּה רָאוּי לְתַקַּע בִּשְׁעַת תְּפִלָּה אִמְלָכוֹת קֶסֶר"ק קֶס"ק קר"ק וְכוּ אִזְכְּרוֹנוֹת וְכוּ אִשּׁוּפְרוֹת אִזְּ לְאַחַר תְּפִלָּה כּוֹלְהוּ אֲבָל קֹדֶם תְּפִלָּה לֹא אֲשַׁכַּחן כְּדַתְנָן מִי

שְׁבָרָךְ וְאִח"פ נִתְמַנֶּה לוֹ שׁוֹפֵר אֵלֶּא אֲשַׁכַּחן בְּפִרְק קַמָא לְעִיל (ראשׁ הַשָּׁנָה דף טז.) לָמַה תּוֹקְעִין וּמִרְעִין כִּשֶּׁהן יוֹשְׁבִין וְתוֹקְעִין וּמִרְעִין כִּדִּי לְעַרְבָב אֶת הַטָּטֶן וְהֵינוּ כְּדַעְבָּדִינוּ וּמִיּהוּ לְכֹאזְרָה גִּרְאָה לְתַקַּע בַּתְּפִלָּה כִּמּוֹ כּוּן אִמְלָכוֹת וְזִכְרוֹנוֹת וְשׁוּפְרוֹת קֶסֶר"ק קֶס"ק קר"ק אֲבָל חַד וְחַד כְּדִי לְצֹאת מִסְפֵּךְ דְּרַבִּי אֲבֵהוּ וּבַעֲרוֹךְ פִּי שֶׁהִיו עוֹשִׂין כּוּן שְׁפִי בַּעֲרָךְ עַרְב דְּהִלִּין דְּמַחְמְרִי [וְעֵבְרִין] שְׁלֹשִׁים כְּדִיחְבִּין וְשֹׁלֶשִׁים בְּלַחֶשׁ וְשֹׁלֶשִׁים עַל הַסֶּדֶר כִּנְגַד מֵאָה פְּעִיּוֹת דְּפִשְׁעִיא אִמְהָ דְּסִיכְרָא וְאֵלִין [עֵשְׂרָה] אֵנוּן כְּשִׁנּוּמְרִין כָּל הַתְּפִלָּה קוּל תְּקִיעִיא דִּיחִידְאִי מִתְבַּעֵי לְמַהִי [עֵשְׂרָה] תַּשְׁר"ת תַּשְׁ"ת תַּשְׁ"ת וְהִם מֵאָה וְעַל מַדְבַּג שְׁלָנוּ הִיֶּה תַמָּר ר"ת דִּקֶּסֶר"ק שֶׁל מְלָכוֹת וקֶס"ק דְּזִכְרוֹנוֹת וקֶס"ק לְשׁוּפְרוֹת סוֹתְרִין זֶה אֵת זֶה דֹאִי גִנַּח וְלוּלִי כּוֹלְהוּ בְּעִי לְמַעַבַּד קֶסֶר"ק וְאִי גִנַּח לְחוּד כּוֹלְהוּ בְּעִי לְמַעַבַּד קֶס"ק וְאִי וְלֵל כּוֹלְהוּ קר"ק וְהִנְהִיג רַבִּינוּ תָם בְּמִקּוּמוֹנוּ לְתַקַּע גַּם אִזְכְּרוֹנוֹת וְאִשּׁוּפְרוֹת קֶסֶר"ק כִּמּוֹ בְּמְלָכוֹת דֶּהֱשַׁתָּא גִּפְךָ מִכָּל סְפִיקִי וְלִיכָא אֵלֶּא הַפֶּסֶךְ וּבִדְכִי סָגִי שְׁלֹא לִשְׁנוֹת הַמִּנְהַג בִּיּוֹתֵר דֶּהֱא אֶמְרִינוּ שְׁמַע תַּשַּׁע תְּקִיעוֹת בְּט' שְׁעוֹת בְּיוֹם יִצָּר וְנִקְרָא שֵׁשׁ חֲצַת לַתָּן טַעַם עַל הַמִּנְהַג שְׁלָנוּ דְּסִבֵּר לֶה כִּמְאֵן דֹאֹמֵר בְּסִמּוּךְ אַחַת מִדְּבָרֵי תּוֹרָה וְשִׁתִּים מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים וְכִינוּ שְׁעֵשׂו בִּישִׁיבָה כָּל הַסְּפָקוֹת שֶׁל תּוֹרָה וְשֶׁל סוֹפְרִים לֹא חָשׁוּ לְחוּר וְלַעֲשׂוֹת בִּשְׁעַת תְּפִלָּה אֵלֶּא סְפִיקָא דִּאִזְוִרְתָא וּבִקְדָשָׁת דֹאֲגוּ הַסֵּהר שְׁעֵשֶׂה ר' שְׁמִשׁוֹן ב"ר יִוְנֵה כְּתִיב נִוי אֶרְבָּעִים קוֹלוֹת בַּהֲרִיעֵנוּ וְהִינוּ כְּמִנְהַגֵּינוּ וְכוּן בְּסִדֵּר רַב עַמְרִם אֵלֶּא שְׁכַתָּב דְּבִסּוּף מִרְיעַ תְּרוּעָה אַחַת בָּלֹא תְקִיעָה וּא"ת אֶהְגֹּךְ דִּישִׁיבָה הִיכִי גִפְךָ הֵא תַנִּיא בִס"פ (דף לד:) תְּקִיעוֹת וּבִזְכוּת שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכְּפוּרִים מְעַבְבוֹת זֶה אֵת זֶה אֵלְמָא כְּעַדן צְלוֹתָא בְּעִי לְמַעַבַּד לֹאזוּ פִּרְכָא הִיא דֹאע"ג דְּמִשְׁמַע מִתּוֹךְ פִּי הַקּוּנְטֵרָם דֹאס בִּרְךְ וְלֹא תַקַּע אִזְּ אִזְּ בִּרְךְ מְלָכוֹת וְזִכְרוֹנוֹת וְשׁוּפְרוֹת אִי אֲפֻשֶׁר לוֹמֵר כּוּן דֶּהֱתַנִּיא לְקֶמֶן (שֵׁם) שְׁפִי עִירוֹת בֹּאחַת תּוֹקְעִין וּבֹאחַת מְבָרְכִין כִּשֶׁהוּא הוֹלֵךְ הוֹלֵךְ לְמִקּוֹם שְׁתוֹקְעִין וְאִין הוֹלֵךְ לְמִקּוֹם שְׁמַדְבְּרִין וְתַנּוּ מִי שְׁבָרָךְ וְאִח"פ כִּדְמַנְהָ לוֹ שׁוֹפֵר מִשְׁמַע שְׁבָלֹא שׁוֹפֵר יְכוּל לְבָרָךְ אֵלֶּא תְקִיעוֹת וּבִזְכוּת מְעַבְבוֹת זֶה אֵת זֶה הִינוּ שֶׁהַתְּקִיעוֹת מְעַבְבוֹת זֶה אֵת זֶה וְהַזְכְּרוֹת מְעַבְבוֹת זֶה אֵת זֶה וְשְׁמַדְבְּרָךְ מְלָכוֹת וְזִכְרוֹנוֹת וְשׁוּפְרוֹת וְבִרְךְ שְׁלֹשְׁתָן אִזְּ לֹא וְבִרְךְ כָּלָל וְכוּן תְּקִיעוֹת שְׁבָרִים תְּרוּעוֹת אִם בְּקִי בִּשְׁלֹשְׁתָן יִתְקַע וְאִם לֹאזוּ לֹא יִתְקַע וְצְרִיךְ לְזַקֵּק בֹּאוֹתָן שְׁלֹשִׁים קוֹלוֹת שְׁאֵנוּ תוֹקְעִין בִּישִׁיבָה בְּשִׁבְמִסְמִים הַשְּׁלֵשָׁה קֶסֶר"י"ם וּמִתְחִיל הַקֶּסֶר"י"ם אִזְּ בְּשִׁבְמִסְמִים הַקֶּסֶר"י"ם וּמִתְחִיל הַקֶּר"י"ם לָמַה לִּי שְׁפִי תְקִיעוֹת זֶה אַחֵר זֶה מִמֶּה גִפְשָׁךְ וַיִּפְטֵר בַּתְּקִיעָה אַחַת דֹאִי גִנַּח וְלוּלִי דִרִי יִצָּא בִּשְׁלֹשָׁה קֶסֶר"ק וְאִי גִנַּח לְחוּד אִוְתֵה תְקִיעָה אַחֲרוֹנָה שֶׁל קֶסֶר"ק אַחֲרוֹן תַּעֲלֶה לוֹ לְמַנּוּ קֶס"ק וְכוּן אִם וְלֵל אִוְתֵה תְקִיעָה אַחֲרוֹנָה שֶׁל קֶס"ק אַחֲרוֹן תַּעֲלֶה לוֹ לְמַנּוּ קֶס"ק וְכוּן אִם וְלֵל אִוְתֵה תְקִיעָה אַחֲרוֹנָה שֶׁל קֶס"ק וְשִׁמָא בִינּוּ שְׁעֵשׂו הַתְּקִיעָה לָשֵׁם כִּשִּׁיבָה שְׁאֲחֵר הַתְּרוּעָה לֹא רַצֵּי שְׁתַּעֲלֶה לָשֵׁם כִּשִּׁיבָה שְׁלֹפְנִיָה וּמִיּהוּ אֲשַׁכַּחן וּמִשָּׁךְ בִּשְׁנֵיהּ בִּשְׁתֵּים שְׁהִיָּה עוֹלָה לִשְׁתִּים אִי לֹאזוּ מִשּׁוּם דְּפִסּוּחִי תְקִיעָה בַּתְּרִי לֹא מִפְּסָקִינוּ:

קָטָן שְׁהִיַע לְחִנוּךְ מִתְעַסְקִין

א"ב **בְּקָטָן שְׁהִיַע לְחִינוּה**, כָּאֵן בְּקָטָן שְׁלֹא הִיַיע לְחִינוּה. וְהַמְתַּעַסֵּק לֹא יִצָּא. הָא תוֹקַע לְשִׁיר — יִצָּא. לִימָא מְסִיַע לִיָּה לְרַבָּא, דֹאֹמֵר רַבָּא: הַתּוֹקַע לְשִׁיר — יִצָּא. דְּלִמָּא תוֹקַע לְשִׁיר — נָמִי מִתְעַסֵּק קָרִי לִיָּה. וְהַשׁוֹמֵעַ מִן הַמְתַּעַסֵּק — לֹא יִצָּא. אֲבָל הַשׁוֹמֵעַ מִן הַמְשָׁמִיעַ לַעֲצָמוּ, מֵאִי? יִצָּא. לִימָא תִּיהִי תִיּוֹבְתִיָּה דְּרַבִּי זִירָא, דֹאֹמֵר לִיָּה רַבִּי זִירָא לְשִׁמְעִיָּה: אִיכְּוִון וְתַקַּע לִי! ⁽ⁿ⁾דְּלִמָּא אִיִּידִי דִּתְנָא רִישָׁא מִתְעַסֵּק, תְּנָא סִיפָא נָמִי מִתְעַסֵּק. ד"ח⁽ⁿ⁾ **מִתְנִי** סֵדֶר תְּקִיעוֹת: שְׁלֹשׁ שָׁל שְׁלֹשׁ שְׁלֹשׁ. שִׁיעוֹר תְּקִיעָה כְּשֹׁלֹשׁ תְּרוּעוֹת, שִׁיעוֹר תְּרוּעָה כְּשֹׁלֹשׁ יְבָבוֹת. תַּקַּע בְּרֹאשׁוֹנָה וּמִשָּׁךְ בִּשְׁנֵיָּה כְּשִׁתֵּים — אִין בִּידּוֹ אֵלֶּא אַחַת. מִי שְׁבִירָה וְאַחַר כֶּה נִתְמַנֶּה לוֹ שׁוֹפֵר — תוֹקַע וּמִרְיעַ וְתוֹקַע שְׁלֹשׁ פְּעַמִּים. "כְּשֵׁם שְׁשָׁלִיחַ צְבוֹר חֲזִיב, כֶּה כָּל יַחִיד וְיַחִיד חֲזִיב. רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שָׁלִיחַ צְבוֹר מוֹצִיא אֶת הָרַבִּים יַדִּי חוֹבְתָן. גַּמְ' וְהַתְּנִיא: שִׁיעוֹר תְּקִיעָה בַּתְּרוּעָה! אֹמֵר אַבְיִי: תְּנָא דִידּוֹ קֹא חֲשִׁיב תְּקִיעָה דְּכוּלְהוּ בְּבִי וְתְרוּעוֹת דְּכוּלְהוּ בְּבִי. תְּנָא בְּרָא קֹא חֲשִׁיב חַד כְּבָא וְתוֹ לֹא. ⁽ⁿ⁾שִׁיעוֹר תְּרוּעָה כְּשֹׁלֹשׁ יְבָבוֹת. וְהַתְּנִיא: שִׁיעוֹר תְּרוּעָה כְּשֹׁלֹשָׁה שְׁבָרִים! אֹמֵר אַבְיִי: בְּהָא וַדָּאי פְּלִיגִי, דְּכַתִּיב: "יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לְכֶם", וּמִתְרַגְּמִינוּ: "יוֹם יִכָּבֵא יִהְא לְכוּן". וּכְתִיב בְּאִימִיָּה דְּסִיכְרָא: "כַּעַד הַחֲלוֹן נִשְׁקַפָּה וְתִיַּיֵּב אִם סִיכְרָא". מֵר סָבֵר גִּנּוּחִי גִנַּח. וּמֵר סָבֵר יְלוּלִי יְלִיל. ⁽ⁿ⁾תְּנִי רַבְּנֵן: מַנֵּין שְׁבִשׁוּפֹר? תַּלְמוּד לוֹמֵר: "וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפֵר תְּרוּעָה". ⁽ⁿ⁾אִין לִי אֵלֶּא בִּיּוֹבֵל, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה מַנֵּין? תַּלְמוּד לוֹמֵר: "בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי", שְׁאִין תַּלְמוּד לוֹמֵר "בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי", וּמָה תַּלְמוּד לוֹמֵר "בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי" — שִׁיְהִיו כָּל תְּרוּעוֹת שְׁל חֲדָשׁ שְׁבִיעִי זֶה כְּזֶה. "וּמַנֵּין שְׁפִשׁוּטָה לְפָנֶיהָ — תַּלְמוּד לוֹמֵר: "וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפֵר תְּרוּעָה". וּמַנֵּין שְׁפִשׁוּטָה לְאַחֲרֶיהָ — תַּלְמוּד לוֹמֵר: "תַּעֲבִירוּ שׁוֹפֵר". וְאִין לִי אֵלֶּא בִּיּוֹבֵל, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה מַנֵּין? תַּלְמוּד לוֹמֵר: "בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי".

שְׁאִין

הוּא דְּלֹא שְׁאִינוּ מִתְכַּנּוּן לְתַקִּיעָה וְאִפִּילוּ דְּלֹא מִצַּנֵּה אֵלֹא מִנְבַּח נְבוּחִי אִזְּ שְׁהִיָּה נּוֹפַח בְּשׁוֹפֵר וְעָלְתָה בִידּוֹ תְקִיעָה אֲבָל תוֹקַע לְשִׁיר שְׁמַתְכַּנּוּן לְתַקִּיעָה בְּעָלְמָא וְצָא: תַנָּא סִיפָא נָמִי מִתְעַסֵּק וְעוֹלָם הַשׁוֹמֵעַ מִן הַמְשָׁמִיעַ לַעֲצָמוּ שְׁלֹא נִתְכַּנּוּ לְהוֹצִיא אֶת הַשׁוֹמְעִין לֹא וְצָא: מִתְנִי' סֵדֶר תְּקִיעוֹת שְׁלֹשׁ כּוֹ' אַחַת לְמַלְכוּתִי וְאַחַת לְזִכְרוֹנוֹתִי וְאַחַת לְשׁוּפְרוֹתִי: שְׁלֹשׁ שָׁל שְׁלֹשׁ שְׁלֹשׁ תְּקִיעָה וְתְרוּעָה וְתַקִּיעָה לְכָל אַחַת וְאַחַת: שְׁלֹשׁ יְבָבוֹת שְׁלֹשׁ קוֹלוֹת בְּעָלְמָא כָּל שֶׁהוּא: תַקַּע בְּרֹאשׁוֹנָה כִּשְׁוֵטָה שְׁלִפְנֵי הַתְּרוּעָה תַקַּע כְּדִרְכָּה: וּמִשָּׁךְ בִּשְׁנֵיָּה תְקִיעָה שֶׁל אַחַר הַתְּרוּעָה מִשָּׁךְ בִּשְׁתֵּים לְצֹאת כֶּה וְדִי שְׁתִּים שְׁהִיָּה צְרִיךְ לַעֲשׂוֹת זֶז כִּשְׁוֵטָה שְׁלֹאחֲרֶיהָ דְּמַלְכוּתִי וּכְשִׁוֵטָה שְׁלֹפְנִיָּה דְּזִכְרוֹנוֹתִי: אִין בִּידּוֹ אֵלֶּא אַחַת דְּפִסּוּחִי תְקִיעָה אַחַת לִשְׁתִּים לֹא מִפְּסָקִינוּ: מִי שְׁבָרָךְ הַתְּפִלָּל תַּפִּלַּת מוֹסָפִין וּבִרְךְ תַּשְׁעָה בְּזָכוֹת: תוֹקַע וּמִרְיעַ וְתוֹקַע שְׁלֹשׁ פְּעַמִּים תוֹקַע וּמִרְיעַ וְתוֹקַע בִּשְׁבִיל מְלָכוֹת וְכוּן בִּשְׁבִיל זְכְרוֹנוֹת וְכוּן בִּשְׁבִיל שׁוּפְרוֹת: גַּמ' תַנָּא דִידּוֹ קֹא חֲשַׁב דְּכוּלְהוּ בְּבִי וְהִכִי קֹאֹמֵר שַׁעוֹר שְׁלֹשׁ תְּקִיעוֹת כִּשְׁלֹשׁ הַתְּרוּעוֹת: וְתַנָּא בְּרָא קֹא חֲשִׁיב דְּחָדָא בְּבֹא שַׁעוֹר הַתְּקִיעָה כִּשְׁעוֹר הַתְּרוּעָה וְתַרְוִיהוּ חָדָא מִלְתָּא אֶמְרִי: שְׁבָרִים אֶרְבִּים מִיבָבוֹת: אֹמֵר אַבְיִי בְּהָא וְדָאי פְּלִיגִי אע"ג דִּאִזְוִקְמָנָא דְּבִרְשָׁא לֹא פְלִיגִי עַל כְּרַחֲךָ בְּהָא סִיפָא פְּלִיגִי דְלִית לִשְׁנׁוֹי בֶּה מְדִי וְהִינוּ פְּלוּגִיתָא: דְּמִתְרַגְּמִינוּ תְּרוּעָה יְבָבָה וּבֹאמָרָה דְּסִיכְרָא כְּתִיב נָמִי הִאִי לִשְׁנֹא וְתַעֲבַב: מֵאֵן דֹאֹמֵר שְׁבָרִים סָבֵר גִּנּוּחִי גִנַּח כְּאֲדָם הַגּוֹנַח מַלְבּוֹ כְּדָרָךְ הַחוּלִים שְׁמֵאֲרִיכִין בְּגִינּוּחִיתָהוּ: וְלוּלִי וְלֵל כְּאֲדָם הַבּוֹבָה וּמִקּוּנָן קוֹלוֹת קֶרְרִים סְמוּכִין זֶה לָּהּ: שְׁאִין תַּלְמוּד לוֹמֵר בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי דֶּהֱא כְּתַב לוֹ בְּכִמֶּה מְקוּמוֹת דִּיוֹם הַכְּפוּרִים בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי הוּא וְהִכָא יוּה"כ כְּתִיב: וְהַעֲבַרְתָּ כִּשְׁוֵטָה מִשְׁמַע הַעֲבָרַת קוּל אַחַד: בּוּיָה"כ תַּעֲבִירוּ דִרִי הַעֲבָרָה תַחֲלֶה וְסוּף וְתְרוּעָה כְּתִיבֹא בִּינְתִּים:

יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה פֶּרֶק רַבִּיעִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה

	מסורת הש"ס

א בבא מציעא מג.

עין משפט נר מצוה

א סמג עשין מב, טוש"ע או"ח סי' תקפח סעי' ב:

ב מיי' פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ו:

ג סמג עשין מב, טוש"ע או"ח סי' תקפח סעי' ב:

ד מיי' פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ו:

ה סמג עשין מב:

ו סמג עשין יט, טוש"ע או"ח סי' פה סעי' א:

ז מיי' פב' מהל' קריאת שמע הל' יב:

ח טוש"ע או"ח סי' תקצג סעי' א ב:

ט מיי' פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ו:

י טוש"ע או"ח סי' תקצב סעי' א:

יא מיי' פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ז:

יב טור או"ח סי' תקצד, ש"ע או"ח סי' תקצב סעי' ב:

יג מיי' פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' יב:

יד טור או"ח סי' תקצה:

טו מיי' פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' יג:

טז סמג עשין יט:

מתשעה בני אדם באחד לא יצא. כך כתוב בספרים והקשה בקונטרס אמאי לא יצא

הא אסיקנא לעיל דתרי קלי מתרי גברי משתמעו ופי' גזרסינן בתוספתא מתשעה בני אדם באחד יצא ואפי' בסריגין ונראה להגם גרסת הספרים מתשעה בני אדם באחד לא יצא משום דאין באן בתרועה פשוטה לפני' ופשוטה לאחרי' בין שכלל ביחד והשתא גרם שפיר תקיעה מזה ותרועה מזה יצא דהינן זה אחר זה וסריגין פי' סריגין הספקות הקצה שמוקע ומפסיק ונזהר לעשות התרועה עד לאחר שעה: לדידי לא סבירא לי. כלומר שסא צריך לחזר לראש בששעה כדי לגמור בלא ולא שיהא צריך להפסיק בשמניע למבואות המטנפות אלא מניח ידו על פיו וקורא ק"ש בקאמר ר' יוחנן בפרק מי שמתו (ברכות דף כד:) והיה נראה דקו"ל בומה בששעה כדי לגמור בלא דאין חזר לראש אע"ג דפליגי עליה רב ושמואל בפרק הקורא את המגלה למפרע (מגלה דף יח:) דקו"ל ברבי יוחנן לגבי רב ושמואל בדמובח בפי' מי שהוציאיהו (עירובין דף מז:) ומיהו בין דרבי אבהו פליגי היה חצת נראה לפסוק במוחו דהוא בתראה ואע"ג דאשכחנא רב יוסף ביהיא דמגלה (שם:) דקאמר גקוט דרב ביבי ביגד דרב אמר אין הלכה ברבי מונא ושמואל אמר הלכה פר' מונא לא משום דלהי' הלכה כרב באסורי האמר הכי אלא האמת אומר דשמעינן לה לשמואל דחיש ליחידאה וגם בפרק מי שמתו (ברכות דף כב:) גבי היה עומד בתפלה ומים שותתין על ברקיו דפליגי רב חסדא ורב המנונא ומסיק רב אשי דכ"ע אם שיה חזר לראש והכא בדלא שיה וקשה הדבר מאד שהצבור בבהכ"ג בי"ט אומרים אמת ויציב וממתניין לש"ן ושוקתים עד שגומר זולתות ומי במוך שאומר בגאולה ומיהו היכא דאין שוהין כדי לגמור בלא מתחלטה עד סוף אין לחוש (פדאב"י) בפי' הקורא את המגלה למפרע (דף יח:) ולא (ברב יוסף) דאמר מהיבא דקאי לסיפא דאם כן נתת דברין לשעריין וצריך לדקדק בתקיעות משום דאמר רב בנהא בפי' החליל (סכה עג: ושם) אין בין תקיעה לתרועה ותקיעה ולא כלום ברבי יסנה דאמר שלשמן מצה אחת וכי קאמר הם דזזא באמצע תקיעה תרועה תקיעה אבל בין חר"ק לקר"ק יכול לשהות פחות מכדי לגמור קר"ק ולרבנן דחשבי תרועה בפני עצמה ותרועה בפני עצמה אין לשהות בין זה לזה כדי תקיעה אחת או תרועה אחת:

תשע תקיעות בתשע שעות ביום — יצא.[[]^{דרוש מקור]}
תשע תקיעות בתשע שעות ביום — יצא.
מתשעה בני אדם באחד לא יצא.
תקיעה מזה ותרועה מזה — יצא.
ואפילו בסירוגין, ואפילו כל היום כולו.
"ומי אמר רבי יוחנן הכי? והאמר רבי יוחנן משום רבי יהושדק: בהלל ובמגילה, אם שהה כדי לגמור את כולה — חוזר לראש! לא קשיא: הא דידיה, הא דרביה.
[[]^{דרוש מקור]}
"וידדיה לא? והא רבי אבהו הוה שקיל ואזיל בתריה דרבי יוחנן והוה קרי קריאת שמע, כי מטא למבואות מטונפות, אישתתק, בתר דחליף אמר ליה: מהו לגמור? אמר לו: אם שהית כדי לגמור את כולה — חוזר לראש.
הכי קאמר ליה: לדידי — לא סבירא לי, לדידה, דסבירא לה: אם שהית כדי לגמור את כולה — חוזר לראש.
תנו רבנן: תקיעות — אין מעצבות זו את זו.
ברכות — אין מעצבות זו את זו.
תקיעות וברכות של ראש השנה ושל יום הכפורים — מעצבות."
מאי טעמא? אמר רבה: אמר הקדוש ברוך הוא, אמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות, מלכיות — כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות — כדי שיבא לפני זכרוניכם לטובה, ובמה — בשופר.
מי שבידו ואחר כך נתמנה לו שופר — תוקע ומריע ותוקע.
טעמא דלא הוה ליה שופר מעיקרא, הא הוה ליה שופר מעיקרא, כי שמע להו — אסדר ברכות שמע להו.
"רב פפא בר שמואל קם לצלויי, אמר ליה לשמעיה: כי נהירנא לה תקע לי. אמר ליה רבא: לא אמרו אלא בחבר עיר.
"תנינא נמי הכי: כשהוא שומעו — שומעו על הסדר, ועל סדר ברכות.
במה דברים אמורים — בחבר עיר, אבל שלא בחבר עיר — שומעו על הסדר ושלא על סדר ברכות.
ויחיד שלא תקע — חבירו תוקע לו, ויחיד שלא בידו — אין חבירו מברך עליו.
"ומצוה בתוקעין יותר מן המברכין.
ביצד? שתי צעירות, באחת תוקעין, ובאחת מברכין — הולכין למקום שתוקעין, ואין הולכין למקום שמברכין.
"פשיטא — הא דאורייתא, הא דרבנן! לא צריכא, דאף על גב דהא ודאי והא ספק.
כשם ששליח צבור חייב, כך כל יחיד ויחיד וכו'.
תנינא, אמרו לו לרבן גמליאל: לדבריה, למה צבור מתפללין! אמר להם: כדי להסדיר שליח צבור תפלתו, אמר להם רבן גמליאל: לדבריהם, למה שליח צבור יורד לפני התיבה? אמרו לו: כדי להוציא את שאינו בקי. אמר להם: כשם שמוציא את שאינו בקי, כך מוציא את הבקי. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מודים חכמים לרבן גמליאל. ורב אמר: עדיין היא מחלוקת. שמעה רבי חייא בריה דרבה בר נחמני, אזל, אמרה לשמעתא קמיה דרב דימי בר חיננא. אמר ליה, הכי אמר רב: עדיין היא מחלוקת. אמר ליה: רבה בר בר חנה נמי הכי קאמר. כי אמר רבי יוחנן להא שמעתא, אפליג עליה ריש לקיש ואמר: עדיין היא מחלוקת. ומי אמר רבי יוחנן הכי? והאמר רבי חנה ציפוראה אמר רבי יוחנן: הלכתא ברבן גמליאל, הלכתא מכיל דפליגי!

תשע תקיעות בתשע שעות ביום — יצא.[[]^{דרוש מקור]}
תשע תקיעות בתשע שעות ביום — יצא.
מתשעה בני אדם באחד לא יצא.
תקיעה מזה ותרועה מזה — יצא.
ואפילו בסירוגין, ואפילו כל היום כולו.
"ומי אמר רבי יוחנן הכי? והאמר רבי יוחנן משום רבי יהושדק: בהלל ובמגילה, אם שהה כדי לגמור את כולה — חוזר לראש! לא קשיא: הא דידיה, הא דרביה.
[[]^{דרוש מקור]}
"וידדיה לא? והא רבי אבהו הוה שקיל ואזיל בתריה דרבי יוחנן והוה קרי קריאת שמע, כי מטא למבואות מטונפות, אישתתק, בתר דחליף אמר ליה: מהו לגמור? אמר לו: אם שהית כדי לגמור את כולה — חוזר לראש.
הכי קאמר ליה: לדידי — לא סבירא לי, לדידה, דסבירא לה: אם שהית כדי לגמור את כולה — חוזר לראש.
תנו רבנן: תקיעות — אין מעצבות זו את זו.
ברכות — אין מעצבות זו את זו.
תקיעות וברכות של ראש השנה ושל יום הכפורים — מעצבות."
מאי טעמא? אמר רבה: אמר הקדוש ברוך הוא, אמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות, מלכיות — כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות — כדי שיבא לפני זכרוניכם לטובה, ובמה — בשופר.
מי שבידו ואחר כך נתמנה לו שופר — תוקע ומריע ותוקע.
טעמא דלא הוה ליה שופר מעיקרא, הא הוה ליה שופר מעיקרא, כי שמע להו — אסדר ברכות שמע להו.
"רב פפא בר שמואל קם לצלויי, אמר ליה לשמעיה: כי נהירנא לה תקע לי. אמר ליה רבא: לא אמרו אלא בחבר עיר.
"תנינא נמי הכי: כשהוא שומעו — שומעו על הסדר, ועל סדר ברכות.
במה דברים אמורים — בחבר עיר, אבל שלא בחבר עיר — שומעו על הסדר ושלא על סדר ברכות.
ויחיד שלא תקע — חבירו תוקע לו, ויחיד שלא בידו — אין חבירו מברך עליו.
"ומצוה בתוקעין יותר מן המברכין.
ביצד? שתי צעירות, באחת תוקעין, ובאחת מברכין — הולכין למקום שתוקעין, ואין הולכין למקום שמברכין.
"פשיטא — הא דאורייתא, הא דרבנן! לא צריכא, דאף על גב דהא ודאי והא ספק.
כשם ששליח צבור חייב, כך כל יחיד ויחיד וכו'.
תנינא, אמרו לו לרבן גמליאל: לדבריה, למה צבור מתפללין! אמר להם: כדי להסדיר שליח צבור תפלתו, אמר להם רבן גמליאל: לדבריהם, למה שליח צבור יורד לפני התיבה? אמרו לו: כדי להוציא את שאינו בקי. אמר להם: כשם שמוציא את שאינו בקי, כך מוציא את הבקי. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מודים חכמים לרבן גמליאל. ורב אמר: עדיין היא מחלוקת. שמעה רבי חייא בריה דרבה בר נחמני, אזל, אמרה לשמעתא קמיה דרב דימי בר חיננא. אמר ליה, הכי אמר רב: עדיין היא מחלוקת. אמר ליה: רבה בר בר חנה נמי הכי קאמר. כי אמר רבי יוחנן להא שמעתא, אפליג עליה ריש לקיש ואמר: עדיין היא מחלוקת. ומי אמר רבי יוחנן הכי? והאמר רבי חנה ציפוראה אמר רבי יוחנן: הלכתא ברבן גמליאל, הלכתא מכיל דפליגי!

כי

יום טוב של ראש השנה פרק רביעי ראש השנה

תשע תקיעות תרועות נמי קאמר: מתשעה בני אדם באחד לא יצא תרי קלי לא

משתמעו כך פרשה לפי מה שכתוב בספרים ונאו מלתא היא דהא אוקימנא (לעיל ראש השנה דף כז.) תרי קלי מתרי גברי משתמעו וה"נ לה בתוספתא מתשעה בני אדם באחד יצא ואפי' בסריגין ואפלו כל היום בלו ולא גרסינן תקיעה מזה ותרועה מזה יצא דהינן רישא ואי גרסינן לה הכי הוא דגרסי' מט' בני אדם באחד תקיעה מזה ותרועה מזה יצא ואפי' בסריגין כו': אם שהה בסריגו כדי לגמור את כלו חזר: לדידי לא סבירא לי מה שהפסקת דאית ליה לר' יוחנן במסקת ברכות (דף כד:) היה קורא קריאת שמע והגיע למבואות מטנפות מניח ידו על פיו וקורא ולא סבירא לי נמי דמשום שיה יהא צריך לחזר: לדידה דסבירא לה ואסה חולק עלי בשמיען דבין דקא בשעת מהו לגמור מכלל דסבירא לה סריגין מעבדי קריה ומבעיא לה בבמה הי' סריגין: תקיעות וברכות דעלמא בגוון תעניתין אין מעבדין זו את זו אם ברה ולא תקע: מי שברך כו': פי נהירנא לה לסימן פסומתו הדרכה: אלא בחבר עיר חבורת צבור אבל יחיד מברך את כלו ואח"כ תוקע תשע תקיעות: דהא נדאי והא ספק נדאי הוא לו שאם יגדו אצל המברכין ומצא שם עשרה ויתפלל ש"צ ויוציאו ידי חובתו ואם יגדו אצל התוקעין שמה בבר עמדו והלכו לביתם: בשם שש"צ וכו': למה צבור מתפללים בלחש: מודים חכמים אחר שגחלקו חזרו והודו: אמר ליה ר' חיא לרב דימי: רבה בר בר חנה נמי דמרה לשמעתא הוא: הכי קאמר שגחלקו על רבן יוחנן בפאמר כן:

מסורת הש"ס

א סוכה נד.

ב תוספתא ראש השנה

ג ברכות כד:

ד תוספתא מנחות

ה תוספתא ראש השנה; אזור מדרשים פסיקתא

חדתא לט; לעיל סז.

ו משנה ראש השנה

כך מוציא את הבקר.
מבין פסוק ביה"ג יחיד שטעה ולא הזכיר של ראש חדש וכן לבו לתפלתו של שליח צבור מתחלה עד סוף ויוצא אע"פ שהוא בקי ואין ראיה מבין דהא מסקינן דרשב"ג אומר אינו מוציא אלא עם שבשלות דאניסי במלאכה ואין יכולין להסדיר תפלתם אבל דעיר לא ומיהו בקונטרס משמע לקמן שרוצה לפרש בשלא כן לבו לבהכ"נ ולא שמע תפלה וכן משמע דומיא דההיא דברכת כהנים ולפרוש זה מצינו למימר דבצבור היבא דשמעו ויוצאין וכן משמע בפרק תפלת השחר (ברכות דף כט.) דאמר רב אסי טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחית המתים מחזירין אותו שאלה דברכת השנים מחזירין אותו כיו וקשעי הא ביחיד הא בצבור אי הכי מפני שהומשה משליח צבור מכשי לה ומסיק אידי ואידי ביחיד הא דאדבר קדם שומע תפלה משמע דבצבור יוצא על ידי ש"צ ואפי' לפי מה שפרש עם שבשלות ששומעין משליח צבור יוצאין אבל דעיר לא יש לחלק בין היבא דתתפלל וטעה להיבא דלא התפלל כלל [וע"ע תוס' ברכות כט: ד"ה טעה]:

יום טוב של ראש השנה פרק רביעי ראש השנה

פי סלק רבי אבא מימי שהפליג בספינה לים וחסר: בברכות של ר"ה לקמן

מפרש מ"ש הני: מאן מוּדִים לוּ בברכות של ר"ה ויוה"כ ר"מ:

והלכה מבבל דפליגי דקאמר ר' יוחנן הלכה כרבן [גמליאל] בהך דמשמע מכלל דעמדו במחלקתו: רבנן שאר החכמים חוץ מר"מ: אלימא משום דנפישי קראי דאיכא דמוספי ר"ה ור"ח ומלכויות וחרונות ושופרות:

פיון שאמר ובתורתך כתוב כלומר פיון שאמר נעשה ונקריב לפניה במצת רעונך כמו שכתבת עלינו בתורתך: אין צריך לומר מקראות המוספין: אלא משום דאנשי שריי כאן תשע וחרכות ומטעות דאין הפל בקיאין בהן ורבותי מפרשין להא דרב חננאל במלכויות וחרונות ושופרות וקשיא לי הא דלא פרבנן ולא פרי' יוחנן בן נורי דתנן (לעיל ראש השנה דף לב.) אין פוסתין מעשרה מלכויות וכו': ושל פרחים מושדות: מתלתין לתלתין שהיה מחזר תלמודו כל שלשים יום: פוטר היה כו' שש"צ מוציאס: אינן בכלל ברכה ואע"פ שעס שבשדות בכלל ברכה הני דמצני למיפני קמי כהנים ויפנו כהנים חליהס ויברכום והס לא באו אינן בכלל ברכה: אכל דעיר לא משום דלא אנסי ויכולין להסדיר תפלתן:

אפי סליק רבי אבא מימי, פירשה: מוּדִים חכמים לרבן גמליאל בברכות של ראש השנה ושל יום הכפורים, והלכה מכלל דפליגי בברכות דכל השנה. איני?! והאמר רבי חנה ציפוראה אמר רבי יוחנן: הלכה כרבן גמליאל בברכות של ראש השנה ושל יום הכפורים! אלא אמר רב נחמן בר יצחק: מאן מוּדִים — רבי מאיר, והלכה מכלל דפליגי — רבנן. דתניא: ברכות של ראש השנה ושל יום הכפורים — שליח צבור מוציא הרבים ידי חובתו, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: כשם ששליח צבור חייב — כה כל יחיד ויחיד חייב. "מאי שנא הני? אלימא משום דנפישי קראי — והאמר רב חננאל אמר רב: פיון שאמר "ובתורתך כתוב לאמר" שוב אינו צריך! אלא משום דאורישי ברכות. גופא, אמר רב חננאל אמר רב: פיון שאמר "ובתורתך כתוב לאמר" — שוב אינו צריך. סבור מינה: הני מיילי ביחיד, אבל בצבור לא. אתמר, אמר רבי יהושע בן לוי: אחד יחיד אחד צבור, פיון שאמר "ובתורתך כתוב לאמר" — שוב אינו צריך. "אמר רבי אלעזר: לעולם יסדיר אדם תפלתו, ואחר כה יתפלל. אמר רבי אבא: מסתברא מילתיה דרבי אלעזר בברכות של ראש השנה ושל יום הכפורים ושל פרחים, אבל דכל השנה — לא. איני?! והא רב יהודה מסדר צלותיה ומצלי! שאני רב יהודה, פיון דמתלתין יומין לתלתין יומין הוה מצלי, בפרקים דמי. אמר רב אחא בר עזירא אמר רבי שמעון חסידא: פוטר היה רבן גמליאל אפילו עם שבשדות. ולא מיבעיא הני דקיימי הכא?! אדרבה: הני אנסי, הני לא אנסי, "דתני אבא בריה דרב בגימין בר חייא: עם שאחורי כהנים — אינן בכלל ברכה. אלא, פי אתא רבין: אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי שמעון חסידא: לא פטר רבן גמליאל אלא עם שבשדות, מאי טעמא — משום דאנסי במלאכה, אבל בעיר — לא. הדרן עלה יום טוב וסליקא לה מסכת ראש השנה

ומלכויות וחרונות ושופרות פיון שאמר. ובתורתך כתוב לאמר פיון שאמר נעשה ונקריב לפניה במצת רעונך כמו שכתבת עלינו בתורתך אין צריך לומר מקראות המוספין ובשם רבותיו פרש להא דרב חננאל במלכויות וחרונות ושופרות וקשה הא דלא פרבנן ודלא פרי' יוחנן בן נורי דתנן (לעיל ראש השנה לב.) אין פוסתין מעשרה מלכויות כו' ור"ת פרש דאפסוקי דמלכויות וחרונות ושופרות קאי ודיכא דהתחיל פליגי דלא יפחת למר בדיאית לה ולמר בדיאית לה אכל וכול לפטור עצמו לגמרי ע"י בתורתך כתוב לאמר אכל מקראות של מוסף צריך להפיר לעולם שהס במקום הקרבנות אכל מוסף דר"ח אין צריך להפיר בר"ה אלא שדי לו במה שאמר מלבד עלת החדש ומנחתה שבה וכלל כל מוספי ר"ח העולות וכדי להפיר גם השעיר שהוא חטאת יאמר ופני שעירים לכפר ופני תמידים כהלכתן:

לה.

עין משפט נר מצוה	
א טור או"ח סי' תקצא, ש"ע או"ח סי' קכד סעי' א:	
ב מיי' פח' מהל' תפילה וברכת כהנים הל' י:	
ג טוש"ע או"ח סי' תקצא סעי' ד:	
ד מיי' פג' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ח:	
ה טור או"ח סי' ק:	
ו מיי' פד' מהל' תפילה וברכת כהנים הל' יט:	
ז טוש"ע או"ח סי' קכח סעי' כח: ח מיי' פט"ו מהל' תפילה וברכת כהנים הל' ח:	
ט טור או"ח סי' תקצא:	

חדושי הַלְכוֹת – מֵהַרְשֵׁי'א

	
דף ב.	

פרק ארבעה ראשי שנים

תוספות בד"ה למלכים כו' ובפ"ק דע"ז אמרינן דבגולה אין מונין אלא למלכי יון כו' וצריך לפרש דא"צ שלום מלכות אלא בגט כו' עכ"ל ר"ל דקשיא להו דבגולה אין מונין לשטרות אלא למלכי יון ולא חיישינן לשלום אותו מלכות שהוא שם ואחא תירצו קצריך לפרש דאין צריך שלום מלכות אלא בגט כו' ועיין בתוס' בפ' הזורק וק"ל:

בד"ה לשטרות כו' משמע לפ"ה מספק היינו חושבים אותו מוקדם אי לאו דקבעו ניסן כו' עכ"ל ק"ק לפ"ז דא"נ היתה ההלואה ביום הכתיבה בכסליו בשנה שליטת ולא היה מוקדם היה מפסיד מספק לגבות מן הלקוחות שלקחו בשנה שליטת בתמוז כיון דאין האיינין יודעין באיזה יום עמד המלך שאם עמד בין תמוז לכסליו נמצא כסליו קודם לתמוז בכל שנותיו וההלואה קדמה ללקוחות וטורף מהן ואם עמד בין כסליו לתמוז נמצא תמוז קודם לכסליו בכל שנותיו והמכירה קדמה ומספק אינו טורף ויש ליישב דו"ק:

בא"ד ונראה דנ"מ כו' ישכח הסופר ויסבור דאשתקד עמד המלך בב' בניסן דעביד איניש דטעי חד יומא כו' עכ"ל ק"ק לפ"ז יש לקיים כשיטת רש"י שהדיינין יטעו ביום א' דהיינו שהמלך עמד בא' בתמוז יבו ביום בא' בתמוז היה ההלואה והכתיבה היה אח"כ בא' בכסליו ושטר מאוחר הוא והדיינין יטעו לגמר שהמלך עמד בב' בתמוז נמצא ר"ח כסליו קודם לר"ח תמוז בכל שנותיו ושטר מוקדם הוא זה וי"ל שהתוס' ס"ל דאם ניוחש שיטעו הדיינין תקשה ליה כמ"ש התוס' גס לפירושם וא"ת אכתיו אתי לידי תקלה דהיינו לפרש"י בכה"ג שאם תהיה הכתיבה בכ"ט באדר בשנה השלישית למלך ועדים יעידו כי בשבט זה העבר הלנה לו והמלך עמד בר"ח ניסן והרי שבט העבר קודם לכ"ט של אדר וה"ל שטר מאוחר אבל הדיינין יטעו ביום אחד לגמר שהמלך עמד בכ"ט באדר הרי ע"כ ששטר זה מוקדם הוא שנכתב קודם שנגשה ההלואה אחר כך בשבט זה העבר אלא ע"כ דלא ניוחש כלל שיטעו הדיינין אפי' ביום אחד אלא לטעות הסופר חיישינן וכמ"ש התוס' דו"ק:

בד"ה ש"ח המוקדמין כו' פי' בקונטרס פסולין לגבי משעבדי כו' עכ"ל אבל מפרש"י דהכא אינו מוכרח דגובה בשטר זה אפי' מבני חרי אלא דהוי כמלוה על פה ונזכה מבני חרי בלא שטר אם הודה הלوه דו"ק:

	
דף ב.	

בפרש"י בד"ה ומלך בן מלך כו' קמ"ל וטעמו של דבר לפי שהמלכות ירושה כו' עכ"ל נראה דר"ל כיון

דירושה היא לא איכפת לן הא דאימנו עליה מאדר וק"ל:

תוס' בד"ה אבל בתחלת כו' כ"ש הכא דהכי נוחא טפי כו' עכ"ל כצ"ל ובת"י כל זה אינו וק"ל:

בד"ה דאימנו עליה כו' והך גבי הדדי מתניין ואפי' לא מתניין גבי הדדי כדאשכחן כו' עכ"ל כצ"ל ר"ל דהנך גבי הדדי מתניין בתוספתא ואפי' לא מתניין גבי הדדי בשמעתין דקתני לה בב' ברייתות דה"נ אשכחן כו' וק"ל:

בא"ד אין פחות מצ' דינרין זהב כסף כו' מבשני דינרין כסף זהב ופריך אבתרא כו' כצ"ל:

בד"ה מקיש מלכות כו' ואפי' אי הוה קרי ליה לאייר כו' דקרי ליה חדש שני משום כו' עכ"ל כצ"ל ק"ק אמאי לא ניימא להכי קרי ליה חדש שני שהוא חדש שני לחדשים כמ"ש לקמן דלכך פסיקא ליה דאב הוא חמישי מדקרי ניסן ראשון לחדשים ויש ליישב דו"ק:

	
דף ג.	

גמ' בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש נעלה ונו' כו' וכתוב ויעל אהרן ונו' וכתוב בארבעים שנה ביי"א נו' וכתוב אחרי הכותו נו' כו' כצ"ל:

בפרש"י בד"ה כדר"ל כו' כי תראה והתעלמת כו' עכ"ל אין זה פסוק בשום מקום לא תראה והתעלמת כתיב בפ' תצא וע"ש:

תוס' בד"ה וישמע כו' כסות ולשון שינה כו' עכ"ל לא ששינה שניהם אלא הלשון שינה מן הכסות שהיה מלבוש עמלק והלשון כעניי שלא ידעו ישראל להתפלל מאיזה עם הוא וכפרש"י בחומש ע"ש:

בא"ד ורש"י לא דק בפ' החומש עכ"ל בת"י אינו ומהר"ן בביאוריו כתב ליישב זה ע"ש:

בד"ה אלא וייראו כו' לשון ראייה אין מתיישב כו' כלומר ויראו כאשר גוע אהרן כמו כו' עכ"ל כצ"ל מת"י ויש ליישב קושייתם דהתלמוד דקדק כן דאם לא כן הוה ליה למימר וישמעו כל העדה ונו' שהרי לא ידעו שמת אלא מפי השמועה ששמעו ממשה ואלעזר וכה"ג כתב המזרחי שדקדק במדרש לומר שהראוהו מת מוטל במטה וק"ל:

בא"ד ואם יהיה היובל הרי זה כאשר יהיה כו' עכ"ל כצ"ל:

בד"ה או דלמא כו' כי יקרא כי תראה כו' וכן כי תאמרו מה נדרף לו כו' כי תראה חמור כו' כצ"ל האי כי תראה קמא שהביאו בלשון אם לא ידענא מאי קרא שהרי כי תראה חמור ונו' הביאו לבסוף בלשון דלמא וכפרש"י בשמעתין ואולי שהוא קרא דישעיה כי תראה ערום וכסיתו דההוא יש לפרשו מלשון אם אבל בפ' המגדש הביא רש"י כי תראה חמור מלשון אם ונ"ע שם:

בד"ה וקאי באייר כו' באחד לחדש השני בשנה השנית נו' כצ"ל:

בד"ה ת"כ דר' יוחנן כו' דלשלמה ודאי הוי שני לירח שמונין לו למלכותו לפי כו' עכ"ל ק"ק דלעיל בלא יתורא דבשני מפשטיה דקרא בחדש השני נמי הוה משמע הכי וי"ל שלא כתבו כן לעיל אלא למ"ד חדש זיו הוא אייר שהוא זיו לאילני דו"ק:

	
דף ג.	

גמ' הגשארים אשר מן השבי כו' רע לפניו ויאמר לי נו' המלך לעולם יחיה נו' כצ"ל:

תוס' בד"ה למניינא כו' והכתיב ויהי באחת ושש מאות שנה בראשון באחד לחדש ונו' ותני עלה כו' כצ"ל ינראה דר"ל כלפי מ"ש בב"ר ונח בן ת"ר שנה והמבול נו' ר"י אומר שנת המבול אינו עולה מן המנין פי' בלאו שנת המבול היו ת"ר שנה וא"כ לר' יהושע דשנת המבול מתחיל מניסן שבו נברא עולם אם

מונין גם השנים מניסן א"כ הרי עם שנת המבול יהיה תר"א שנה והוה ליה למימר בניסן שאחר המבול ויהי בב' ושש מאות נו' אבל אם תאמר דמתשרי מנינן השנים אפילו לר' יהושע נוחא שניסן שאחר המבול לא היה אלא בשנת תר"א ומשני תיפתר הך דתני שנת המבול אינו עולה מן המנין כרבי אליעזר דאמר בתשרי נברא עולם ובו מתחיל שנת המבול והשנים מנינן מניסן דהשתא תשרי שאחר המבול לא היה רק שנת תר"א אבל לר"י המבול והשנים מניסן מנינן ושנת המבול עולה מן המנין והוי שפיר ניסן שאחר המבול שנת תר"א כפשטיה דו"ק:

בד"ה שנת עשרים כו' בשנת עשרים הוה דכבר היו ישראל בהשקט ובבטחה ועוד כו' כצ"ל מת"י:

בא"ד ומיהו יש לפרש קרא כפשטיה כו' עכ"ל הך קנשיא שהקשו אמאי לא פריך רב יוסף מהאי קרא גופיה דשנת עשרים לא יתיישב לפ"ז וכן הוא בת"י ע"ש:

בד"ה באותו זמן כו' ואח"כ עבדו פסח ואי מניסן מנינן כשעשו פסח היה שנה שביעית וכתוב בתריה כו' ארתחשסתא נו' וכתוב הוא כו' לשנה הבאה וסמוך לאדר כו' כצ"ל:

בפרש"י בד"ה החמין כו' כשעלה עזרא כבר החמין עכ"ל הוצרך לזה דאל"ה מאי פריך מדכתיב ומה חשון ובני תורין נו' דהוה קודם שעלה עזרא וק"ל:

	
דף ד.	

גמרא ככרין מאה ועד חנטין כורין מאה עד כו' משח מאה ומלח כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה בשביל כו' היינו כעין אומות העולם כו' עכ"ל כצ"ל מת"י וכן נראה דאין סברא דמתניתין איירי דוקא באומות העולם דהא צדוק ובייתוס ישראלים היו וטעו בדבריו וק"ל:

בד"ה צדקות כו' להדורי בתרייהו כל זמן כו' כצ"ל:

בד"ה ומעשרות כו' ומה שקבע עליהם הכתוב זמן ביעור כו' ותנן כו' עכ"ל ולא נוחא להו למימר דאצטרך לקבוע זמן ביעור לכל מה שגדל בשנה הג' ובשנה הששית שלא עברו עליו ג' רגלים דמקצה שלש שנים תוציא נו' משמע גם מה שכבר היה גדל בשאר שנים וק"ל:

בא"ד כשנתמרח בכרי בין רגל לביעור דהא כו' עכ"ל נראה דרצה לומר שנתמרח בין סוכות לביעור דהיינו ערב פסח של ד' ח' דהשתא כשיבא פסח ליבא רק רגל אחד ולא יעבור בבל תאחר מיהו קשה דאכתיו האי תירוץא לא יתכן למאן דאמר לקמן דברגל אחד נמי עובר בבל תאחר ובת"י האי תירוץא אינו דו"ק:

	
דף ד.	

בפרש"י בד"ה מכדי מונייהו סליק כו' מהם היה עולה כו' עכ"ל זה הוא פירושא דמכדי מונייהו סליק וק"ל:

בד"ה מנין לעצרת כו' אותו אתה חונג ואי אתה חונג כל כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה לקט ושכחה כו' לקמיה דרב ששת אמר כו' דאם אין שם כהן שוכר כו' עכ"ל:

בד"ה ואלה תעשו כו' הוא דכתיב הא כתיב כו' ובד"ה פז"ר קש"ב כו' דאמר'י במ"ק בפ' בתרא כו' בתרא דמ"ק יום כו' כצ"ל:

	
דף ה.	

בד"ה מה חנ כו' היינו שאם לא יבא ברגל צירושלים ביום ראשון רק ביום שני או כו' עכ"ל כצ"ל ועיין בתוס' פרק לולב וערבה:

בא"ד שכל הרגל חשיב בקר אחד כחג המצות כו' כצ"ל:

בד"ה אמרה תורה כו' למחרת שנת חמשים אף עצרת כו' כצ"ל:

	
דף ה.	

בפרש"י בד"ה נדבה הרי זו הס"ד ובד"ה ולא בקרבנד כו' נפסל בכך הס"ד:

בד"ה חילופי חטאת כו' בבל תאחר הס"ד ואח"כ מ"ה חילופי תודה וכגון כו' ובד"ה כפסולי המוקדשין כבעל מום הס"ד כצ"ל:

תוס' בד"ה ערכין כו' תשמור וי"ל דלמקן דאית ליה קרא אחרינא לקדשי דקא הבית מאשר דברת מוקי ליה קרא דלה' אלהיך לחטאות ואשמות דמסתבר אבל הכא אי לאו כו' האי קרא דמסתבר טפי ולא הוה שמעינן ערכין חרמין והקדשות וליבא למלפניהו נמי מדרש ידרשנו ללא משמע אלא שבא על חטא עכ"ל תוס' ישנים וק"ל:

בד"ה אלו כו' וי"ל דמכל מקום היבא דהופרשו כו' כיון שלא נפסלו בכך כו' עכ"ל ולאפוקי פסח דלעיל דנפסל בכך דקאמר ואי לא אקריביה אדחוי דו"ק:

בד"ה ומעשרות ובכור כו' מכי דרש ידרשנו לא נפקא כו' עכ"ל כן הגרסא בכל הספרים שלנו דבכור יליף נמי מה' אלהיך ומעשרות נמי משמע בין מעשר דגן ובין מעשר בהמה אבל מפרש"י בד"ה ועולות כו' שפירש וה"ה נמי לבכור ולמעשר כו' שהן חובה עכ"ל ובד"ה נמי ה' אלהיך אלו צדקות ומעשרות כו' ולא הזכיר בכור נראה מדבריו דל"ג הכא בכור אלא דדרשי' ליה מדרש ידרשנו וכן מעשר בהמה ומעשרות דהכא אינו אלא מעשר דגן וק"ל:

	
דף ו.	

בד"ה מדבן עזאי כו' פרק שני דזבחים פליג כו' שהרי התם דוחק ליישב מלתא דאחרים כו' ובתמורה בסוף אלו קדשים גבי כו' עכ"ל כצ"ל רצה לומר דהתם דחק ליישב מלתא דאחרים כבך עזאי היינו דפריך אמלתא דבן עזאי והא מהכא נפקא מדאחרים נפקא כו' ומשני דלעיל סד"א ה"מ בכור דלאו כו' אבל הכא דפריך ואכתיו מדבן עזאי נפקא לא בעי ליישב בן עזאי כאחרים אלא דפריך אהך דרשה דוהיה בך חטא ולא בקרבנד כו' וק"ל:

בד"ה תשמור זו כו' דמוקי ושמרת כו' דמוקי ר"ע בפסח דאפילו הכי פסח זו מצות עשה כו' וי"ל דתפילין לאחר שקיעת החמה כו' עכ"ל פתחו לר"ע דמוקי לה בפסח וסיימו למאן דמוקי לה בתפילין ויש ליישב קצת שפתחו לר"ע דמוקי לה בפסח דהתם פסיקא להו דאינו רק עשה כמתני' דרפ"ק דכריתות

חדושי הלכות – מהרש"א • ראש השנה

מיהו דקשיא להו ממינלא למאן דמוקי ליה בתפילין בפ' הקומץ ואית ליה התם דאינו אלף עשה ואליביה תיזרעו וי"ל דתפילין לאחר שקיעת כו' וה"ה דהכי מתגורך לר"ע דמוקי לה בפסח ודו"ק:

בד"ה יקריב כו' שהוא מתעצל להביא ומוציא הוצאות חנם שלא לצורך כדי שלא ישאר בידו מה לקנות עכ"ל תי"י:

בא"ד ואם תאמר ואעגלות מ"ט בעי למשכוני כו' כצ"ל:

בד"ה חד אמר כו' כתיבא ביה ותנן כו' פירושו כך כו' והעשוי אנדבה דקראי דאמר כו' כמו לנדר שהרי באותו קרא כו' שהרי אמר ולא אפריש כו' כצ"ל וכל זה הדיבור אינו בתי"י:

דף ו

בפרש"י בד"ה בשלמא כו' הלכנה משכחת לה כו' הד"א בשנה מעוברת הס"ד ובד"ה מאן תנא כו' בלא רגלים הס"ד ואח"כ מה"ד אלא כו' שבעיים שלמים כו' ובד"ה ואם כו' ד' שבעות הס"ד ואח"כ מה"ד יורש כו' נדר אביו הס"ד כצ"ל:

תוס' בד"ה אחד בכור כו' בבכור כתיב דכתיב ביה תאכלנו כו' מדכתיב כל הבכור עכ"ל כ"ה בתי"י וכל השאר אינו שם וק"ל:

בד"ה בשלמא כו' כך הפי' הס"ד ואח"כ מה"ד הניחא כו' עכ"ל כן הגיהו בדפוס חדש ולשון כך הפירוש הוא מנומנס ונראה לקיים כל נוסחות התוס' שלפנינו דרצה לומר דסתם תלמודא הכא לומר בשלמא רגלים כו' אפילו למאן דאמר כסדרן והיינו דוקא באקדשה ע"פ רצה לומר קודם הפסח בקרוב דלא הוה שנה והיו רגלים וכך הפירוש במאי דקאמר סתמא הניחא למאן דאית ליה כסדרן היינו דוקא דאקדשה בתר חג המצות דהוי שנה בלא רגלים וק"ל:

בד"ה שנה כו' מצטרף עם תחלת הרגל כו' עכ"ל:

בד"ה יורש כו' להביא כדתנן במס' כו' ובד"ה אשה בעלה כו' בבגדים צבעוניס ובא"י כו' ובפסחים פ' אלו כו' כצ"ל:

דף ז

גמרא ואימא מרחשון ומאי שביעי שביעי לאייר כו' ק"ק היכא ס"ד למומר הכי דאייר הוה ר"ה לחדשים הא קדחי ליה לעיל דבעינא אביב וליכא וק"ל:

שם מאי טעמא לא אמרי מהאי דלמא מאי ראשון ראשון למלתיה כו' ק"ק דא"כ מקרא דבחדש שלישי הוא סיון וכן מהפיל פור גו' לחדש י"ב הוא חדש אדר נמי ליכא ראיה דג' וי"ב למלתיה דהמן קאמר דהא על עובדא דהמן קאי הני קראי וצ"ע:

בפרש"י בד"ה הפסקת כו' שנה אחרת לענין עיבור הס"ד כצ"ל:

תוס' בד"ה הא בבעל מום כו' כדאיתא פ' עד כמה כו' ובד"ה הם העידו כו' בעדייות כו' כצ"ל:

דף ז

בפרש"י בד"ה ובהן כמה כו' קחשיב ליה הס"ד ואח"כ מה"ד ר"ה לעומר כו' ואליך הס"ד ואח"כ מה"ד ר"ה לשתי כו' במקדש הס"ד ובד"ה לרב נחמן כו' במתניתין הס"ד:

תוס' בד"ה ולרגלים כו' דל מעשר בהמה הס"ד ואח"כ מה"ד באחד בשבט כב"ש פי' בתמיה עכ"ל כצ"ל דדבור זה שייך לדף ח' וק"ל:

בד"ה והרי רגלים כו' עד שיעבור כל הרגל וה"ה כו' ובד"ה מידי דתלי כו' עד יום הביאכס למצוה כו' כצ"ל:

דף ח

בפרש"י בד"ה ה"ק כו' דהא דסתם ברישא כו' לאו ד"ה הס"ד ואח"כ מה"ד שלשה לד"ה לאו דוקא דהא אחד באלול נמי פלונתא היא דר"א ור"ש אומרים באחד בתשרי אלא אבית הלל קאי הס"ד ואח"כ מה"ד לבשו כו' כצ"ל מצאתי מונה מכתיבת ימי אמ"י ז"ל ודו"ק:

בד"ה ר"א היא כו' לקמן בפרקין הס"ד:

תוס' בד"ה שלשה לד"ה כו' אלא כרי' מאיר אתיא ואכתי צ"ל דנסב לה כו' כצ"ל מת"י:

בד"ה לבשו כרים הצאן כב"ר אמרו לבשו כו' ובקונט' מפרש כו' באותו הפרק זמן בהמה כו' כצ"ל מת"י גס מ"ש מפ"ה דלקמן בתי"י אינו כי תלמוד ערוך הוא לקמן ודו"ק:

בד"ה מה מעשר כו' כדתנן בפירקין ולירקות כו' ושמא נפקא לן כו' שנה שנה וגמר שנה כו' כצ"ל ובתי"י תיורן בע"א חז"ל דטעמא דבתשרי כדפרש"י פ"ב דכתובות דלא נתייבבו ישראל במעשר עד שהתחילו למנות שמיטין א"כ מעשר בשמיטין תלא רחמנא ושמיטין הוי תשרי ר"ה עכ"ל:

בד"ה לתקופות כו' במה שקודם מנין כו' דשמואל סבר כו' כצ"ל:

דף ח

בא"ד ולתקופה מונין מניסן ולמוולדות מתשרי כו' כצ"ל:

בד"ה בעשרה כו' ארבעה ראשי שנים בד' ראשי חדשים ולרב חסדא לעיל כו' עכ"ל כצ"ל מת"י ר"ל לרב אשי דלא חשיב אלא ד' ר"ה שבארבעה ראשי חדשים ולרגלים דקתני אינו מן המנין אלא כרב חסדא רגל שבו ה"ג מצינו לשנויי הכא דלא חשיב יובלות ר"ה ואינו מן המנין אלא רגל שבו ולא פריך הכא אלא לרבא דחשיב רגלים נמי ר"ה ליחשיב נמי יובלות ומיהו לר"ג ב"י דאמר ד' ר"ח ובהם כמה ר"ה נמי לא פריך מידי ודו"ק:

בד"ה ורבנן כו' טעמא דתוספת ממיילא כו' עכ"ל כצ"ל:

דף ט

בד"ה ולאפוקי כו' וכל הסוגיא כדבריו ועוד דסתם מתני' דהכא אוקמא כר' ישמעאל דפליג ארבנן דפליגי עליה כו' דאמר מר"ה חיילא אבל ל"ג דהא אמר התלמוד הכא ובפ' אין עורכין לאפוקי מדר' יהודה ומיהו אין ראיה כו' דאורייתא וקיייל כל מקום כו' עכ"ל כצ"ל מת"י:

בד"ה שהרי כו' דאמר בריש מועד קטן דחורש כו' ובד"ה וקציר של כו' בחריש ובקציר ואי מהכא כו' יבד"ה וקציר כו' אותה במקצע אבל כו' כיון דמשומר אמאי כו': בד"ה ור' ישמעאל כו' פ"ק דמועד קטן הלכתא כו' וי"ט דאין דנין כו' הכי במ"ק לר' עקיבא כו' משום דמהלכה לא כו' ובד"ה כ"מ כו' שביעית הס"ד ואח"כ מה"ד ור"ע כו' דפ"ק דמ"ק לית ליה כו' בריש מ"ק וליף כו' כצ"ל:

דף ט

בפרש"י בד"ה ת"ל היא כו' בקריאת דרור הס"ד ואח"כ מה"ד שאפשר כו' שילוח עבדים פעמים כו' הד"א:

בד"ה וא"א שלא כו' יש לנו לומר כשתלה כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה כאילו כו' הך דרשה ובהכי כו' ובד"ה מבריך כו' לצד אחד כפוף מעט כו' ובד"ה מרכיב כו' כלשון הרבבה באילן כו' ע"ש בפ' קמא דערלה בפ"י הר"ש:

בא"ד וי"ל דהתם כשלא נפסקה מאביה ובאילן זקן והכא כשנפסקה מאביה כדמוכח לקמן דמונין לו משעת נטויעתו צריך כו' כצ"ל מת"י:

בד"ה ומותר כו' מדקדקין דאפי' לכתחלה שרי כו' עכ"ל ר"ל משום דברישא אחד הנוטע ואחד המבריך כו' דמשמע לשון דיעבד קתני בסיפא שוב בשביעית דמשמע דלא קאי ארישא דאיירי בדיעבד אלא דאפילו לכתחלה נמי שרי וק"ל:

בא"ד שמעינן לרבי מאיר דאמר כו' התם א"כ אם היה כו' משלשים יום הא ל' יום נוטעין לכתחלה וההיא כו' בפרק קמא דמ"ק שחורשין כו' כצ"ל:

דף י

בד"ה ופירות נטויעה כו' ובשנה החמישית והא כו' מ"מ נ"מ במאי כו' ובד"ה בן כ"ד כו' שלש עשרה חדש כו' ובד"ה עגל סתם כו' אף בני שלשה ר' מאיר כו' ורבנן דהתם לאו רבנן דפרה עכ"ל כצ"ל ור"ל דרבנן דתורת כהנים דאמרי יכול קטן ת"ל פר הא כיצד בן שלשה כו' ע"כ היינו דוקא בן ג' ולא בן שתיס ורבנן דפרה דאמרי אף בן ג' אמלתא דר"י ע"כ אית להו נמי בן שתיס וק"ל:

בד"ה ולא ק"י הוא כו' כדפרישית התם הס"ד ואח"כ מה"ד שנים שיום אחד עולה להם בתחלתה כו' עכ"ל כצ"ל היא הגירסא שמחק רש"י אבל הפי' עולה לענין א' וק"ל:

בא"ד דלכי חזיא בשביעי כו' ע"כ עולה לה תחלת היום כו' דספירת אחד לאחד כו' כצ"ל:

בא"ד וי"ל דדחיק אזבה ביממי כו' עכ"ל קצת קשה דהשתא נמי דקאמר ברואה בב' בין השמשות ע"כ דחשבינן ההוא ראיה ראית תחלת הלילות דהויא תחלת ימי הספירה בטומאה כפרש"י שם [אבל] אי הוה חשבינן ראיה דכל בין השמשות ראיה דסוף הימים למה לא יעלה לה כל היום שהוא בטוהרה לספירה ודו"ק:

בא"ד ע"כ למיניא ונראה לפרש כו' שבעה היו סוף כו' כצ"ל:

דף י

גמ' דתנן אין נוטעין כו' והרכיב יעקור (כו') ר' יהודה אומר כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה שלשים כו' ולר' יהודה דקולגת כו' אע"פ שנטעה באיסור כו' כצ"ל:

בפרש"י שם בד"ה דתנן אין נטויעה כו' ובד"ה לעולם כו' וקסבר ר' מאיר דלא כו' כצ"ל:

דף יא

גמרא בפסח נולד יצחק בר"ה כו' כצ"ל:

בפרש"י בד"ה נולדו אבות אברהם ויעקב עכ"ל כצ"ל ובד"ה נפקדה כו' ובד"ה בטלה כו' השיעבוד הס"ד ובד"ה וענ עושה כו' גמור הס"ד ואח"כ מה"ד ואותו כו' נברא העולם הס"ד ובד"ה ואשכחן כו' ההרים הס"ד ובד"ה להתנאות להנות הס"ד ואחר כך מה"ד דתקיק כו' ובד"ה למועד כו' למועד הבא הס"ד:

תוס' בד"ה לקומתם כו' יופי כמו לעטרת כו' כשגדלים גדלים בנוי בכח בדעת כו' היה במעשה בראשית כו' כצ"ל ועיין בתוס' פרך א"ט בשם הערוך:

בד"ה אלא דקאי כו' דקיימי ביה כאילו קיימי כו' כצ"ל:

בא"ד מרעמסם כו' דבט"ו בניסן כו' נולד יצחק ומיהו פליגי אדהכא דקאמר נמי בט"ו בניסן דיבר הקב"ה עם אברהם בט"ו בניסן באו מלאכים לבשרו ור"מ שליח כו' כצ"ל מת"י:

בא"ד דכתיב בפרשת מילה כו' בשנה זו תימה כו' כצ"ל:

דף יא

בפרש"י בד"ה ואזו כו' ש"מ אין מונין הדורות מניסן שאם כו' שהרי אותו חדש שביעי סיון היה כו' עכ"ל אין זה מדויקת דתלא התניא בלדא תניא דמי הגיד לו בפשיטות דאותו חדש סיון הוא דהא לפוס סברא דהשתא דמניסן מונין הדורות נימא דאותו חדש נמי כסליו דקסבר ר"י וכן משמע גס מתחלת דבריו שכתב דמתשרי מתחילין שני הדורות לפיכך המבול ע"כ כו' משמע דלא פסיקא ליה למנות המבול מתשרי אלא מדמונין שנות העולם מתשרי ודו"ק:

בא"ד לפיכך נחה בשבעה עשר בסיון ולרבי יהושע דאמר כו' הד"א שנחה בו התיבה הוא כסליו ולא כו' ויש פותרין ואזו כו' והיו מרחשון שני לחדש שהתחילה בו כו' דאל"ה למאי קרי ליה שני אם לסדר חדשים כו' עכ"ל ק"ק לפירוש זה דאכתי מאי קאמר דר"י אזיל לטעמיה אימא דקרי ליה שני לסדר חדשים ודו"ק:

בא"ד בשתי שעות אחרונות בלילה וכל יום הוא שוקע כו' עכ"ל כצ"ל ומ"ש התוס' על פרש"י וגרסתו ואין הסדר כן כו' נראה ליישב דודאי רש"י נמי כתב הסדר כן אלא דר"ל כמו שהוא עולה בב' שעות אחרונות בלילה כן הוא שוקע בב' שעות אחרונות מן היום ולזה קאמר לר"י דבאייר הוא שוקע ביום היינו בב' שעות אחרונות מן היום ובמרחשון הוא עולה ביום לר"א היינו נמי בב' שעות אחרונות מן היום ודו"ק:

תוס' בד"ה יום שמזל כו' חלק אחד משלשים בשעה כו' עכ"ל ר"ל דלאו בכל יומי ניסן מתחיל טלה תחלת עלייתו ביום דהיינו ראש טלה אלא בר"ח ניסן מתחיל תחלת עלייתו ביום ואח"כ בכל יום מימי החדש הוא פוחת מעליית ראשו ותחלתו ביום חלק א' משלשים שהוא עולה בשעה אחרונה מן הלילה כידוע לחכמי תבונה שהגלגל היומי יש בו ש"ס חלקים שלשים חלקים לשלשים ימי החדש ועד"ו כתבו ג"כ לקמן וכל חדש ניסן טלה עולה לאור הבוקר או מראשו כו' ודו"ק:

בא"ד ומפני ביומי דתשרי כו' וגרסין בסמוך בשלמא לר' אליעזר היינו דשינה אלא לר' יהושע מאי שינה כו' כצ"ל מת"י וכן הוא בקונטרס בסוף המסכת וק"ל:

דף יב.

תוס' בד"ה למבול בר' אליעזר כו' שנות נח ובריאת עולם כו' ובד"ה תנא כו' לוף העליון זרע כו' אינון הרובים כו' אבל לירקות אפי' לתרומה לא כו' מקיש משקים כו' דתרומת דגן כו' קציעות הוא דאמר כל דבר כו' ובד"ה איידי דחביבא כו' אלא לפרושי אלזי שלקיטתן כו' ובד"ה א' מעשר כו' מעשר סתם והוה כו' כצ"ל:

דף יב:

בפרש"י בד"ה אלא לומר כו' אסור כשביעית כו' שליש ולקמן פריך כו' עכ"ל כצ"ל:

תוס' בד"ה התבואה פי' כו' דתנן והבאשים משיבאישו כו' עכ"ל כצ"ל וכ"ה בנוסחת סדר משנה שלפנינו
לג' הענבים והבאשים כו' והיא גירסת ירושלמי שלפנינו בסדר המשנה ועיין בר"ש שם ודו"ק:

בא"ד המפורש בהם אבל תבואה וזיתים כו' דמקודם לכן חזו ומיית' ראה כו' עכ"ל כצ"ל מתי"י ועיין בר"ש שם:

בד"ה מנהג שביעית כו' וי"ל דהאי דהכא איצטרריך כו' כדפרישית לעיל כו' עכ"ל האי תירוץא קמא בתוס' ישנים אינו והיה נראה לפרש דבריהם לפי נוסחא שלפנינו דר"ל דלעיל לא יליף אלא קציר של מוצאי שביעית אבל חריש לא שמעינן מינינה ואצטרריך דהכא ללמד אף לחריש במוצאי שביעית אבל אם כן הוא לא הבנתי מה שכתבו כדפי' לעיל דלא כתבו לעיל אלא מדקציר לתוספת מוצאי שביעית חריש נמי לתוספת ערב שביעית ועוד קשה אכתי להאי תירוץא דלא לכתוב רק קרא דהכא דשפיר שמעינן מינינה בין קציר בין חריש למוצאי שביעית ודו"ק:

דף יג.

בד"ה אלא מאי כו' בזמן אסיפה הס"ד ואח"כ מה"ד וקרי ליה בצאת השנה מ"מ דהאי כו' לאו במועד שנת כו' עכ"ל כצ"ל:

בד"ה דאקריבו כו' משאלכו חדש פסק וע"כ י"ל כו' ומצאו קמה לחה כו' עד כדון לחה כו' ואפי' קצורה מעתה כו' דלא אמרית ליה כו' אע"פ שאינו כתוב כו' ובד"ה ה"נ ארץ צבי ובחמשה יומי כו' עכ"ל:

דף יג:

בפרש"י בד"ה מתוך שעשוינן כו' וירק מדרבנן כו' ובד"ה ויצבור כו' אם ישן וחדש כו' ובד"ה אשתמיטתיה כו' לא פליגי דלא אזלינן כו' אלא אחר גמר פירי כו' ועליה דהא מתניתין כו' האורז והדוחן כו' ההוא תנא הס"ד כצ"ל משמע ליה דשמואל דקאמר הכל הולך אחר גמר פירי באורז ודוחן כו' נמי קאמר לה וכ"כ התוס' לקמן ודו"ק ואח"כ מ"ה אשתמיטתיה כו' וכי אמר שמואל הלכה כר"ש שזורי לא כו' עכ"ל כצ"ל:

תוס' בד"ה אל תקרי כו' כלומר עשייתה כשהוא כו' ובד"ה מתוך שעשוינן כו' כדאמר גבי פרוזבול כו' כדתניא בת"כ מנין כו' ובד"ה ויצבור כו' כיוצא בהן כלומר כו' ובד"ה אחר גמר פירי אין זה אחר (קליטה) [לקיטת] כו' כצ"ל:

דף יד.

בפרש"י בד"ה קא משמע לן כו' ולאזי מטעמיה הס"ד ואח"כ מה"ד במאי דפליגי כו' ובד"ה איכא בינייהו כו' הא מתניתא שמע כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה הוה אמינא כרבנן כו' והוה ניחא טפי מדר"ש שזורי כו' כצ"ל וכל זה הדיבור מלשון פירוש הר"ש בפ' ב' דשביעית ע"ש:

בד"ה בא' בשבט כו' אלא קמא נקט דלמר כו' וכל החנוטנים קודם זמן כו' כצ"ל:

בד"ה ונהג בו כו' אם שני עשורין ממש הפריש כו' כצ"ל ובהג"ה המתחלת ונהג בו כו' הפרישה כו' דהמרבה במעשרות כו' והפרישה מעשר שני ופדאו וחלקו לעניים והמעות אבל בירושלים עכ"ל כצ"ל יכל דברי הגה"ה זו אינו אלא פי' לדברי התוס' שיש להבין לכאורה מה שכתבו ופדאו וחלקו לעניים דהיינו שחלק מעות הפדיון לעניים והם יאכלוהו בירושלים וע"כ פירשו בו וחלק המעשר לעניים ומעות הפדיון אבל הוא גופיה בירושלים וק"ל:

דף יד:

בד"ה ולשביעית ירק נמי אית כו' ופי' הר"ש שם על פי כו' ולר"ע נמי כו' אע"ג דנגמר הפירי דהרי כו' כצ"ל וכל דבריהם אלו הם בפ' לולב הגזול ע"ש ומה שיש לקדקד על דבריהם תמצא בחידושי הלכות פרח לולב הגזול ע"ש:

דף טו.

בפרש"י בד"ה מיתיבי כו' לא גדל בחיוב הס"ד ואח"כ מ"ה אא"כ גדל כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה או שבט כו' וקשיא אמאי לא בעי כו' מכאן עד סוף הדיבור בת"י אינו וק"ל:

בד"ה יד הכל כו' לכל דבר כשאר אילנות דכולהו מודו דבתר חנטה אפי' הכי פטורין כו': בד"ה שאין לך כו' מלענין ביעור ועוד נראה דלא כו' כצ"ל:

דף טו:

בד"ה שתי בריכות כו' אשכחן דיופרא בריש עושין כו' ובד"ה נהגו העם בחרובין בר' נחמיה לאז דוקא כו' ר"ל מבנות שוח כו' כצ"ל:

בד"ה בנות שוח כו' דלא אזלינן בהו בתר חנטה אלא בתר לקיטה כו' וי"א כנגדו מוכססין בנות שוח כו' כצ"ל וכל הדיבור הזה מדברי הר"ש בריש מסכת דמאי ע"ש:

דף טז.

בד"ה כמאן כו' נחתם ביו"כ הא קאמר בפ"ק דשבת כו' מצלי בהדיא על כל כו':

דף טז:

בד"ה ליום הדין כו' נדונו אחר מיתתן כג"ע כו' כצ"ל:

דף יז:

תוס' בד"ה י"ג מדות כו' משום דה"ק קרא הקב"ה כו' דהתם כתיב על רבעים והכא כתיב לאלפים עכ"ל:

בד"ה אשר לא ישא פנים פשטיה דקרא אפני אדם כו' משום דהתם חס בשביל צדקו עכ"ל כצ"ל:

בהגה"ה המתחלת והכי כו' שבעל כח יש לו כו' אע"פ שאינו הגון ארך כו' ובירושלמי מתרגמין מרחיק רגז שהוא כו' כצ"ל:

דף יח:

תוס' בד"ה זה תשעה באב כו' דנשרף בתשעה ובספר כו' ומשני דבשבעה לחודש כו' עכ"ל כצ"ל:

דף יט.

תוס' בד"ה ותיפוק ליה כו' ולמאן דאמר בטלה מגילת תענית היינו כו' עכ"ל כל דבריהם אלו בתוס' ישנים אינן והם מנומגמים בעצמם דהא ודאי למאן דאמר בטלה מגילת תענית קיימינן הכא ומה שייך בצום גדליה בטלה מגילת תענית דלכולי עלמא אין שלום רצו צום ונראה לי להניח בדבריהם ולמאן דאמר לא בטלה מגילת כו' ור"ל דהא ודאי דמסיק דההוא דבתלתא בתשרי בטילת כו' בזמן שבהמ"ק קיים הוה לית לן למימר דלמ"ד לא בטלה דלא הוה בזמן שבהמ"ק קיים דאין סברא דהנהו אמוראי שהיו בדורות הראשונים דפליגי בהכי אם היה המעשים בזמן שבהמ"ק קיים או לא וא"כ הוא תקשי נמי למ"ד לא בטלה תיפוק ליה דה"ל יום שנהרג גדליה ואהא קאמרי דלמ"ד לא בטלה לא ק"מ דאע"ג דמדאי היה המעשה בזמן שבהמ"ק קיים דבהא לא פליגי מ"מ אצטרריך ליה לתנא דבריייתא למתני אותו וי"ט דתלתא בתשרי כו' משום לאחר החורבן ודו"ק:

בד"ה הא ר"י בן שמוע כו' מריש ירחא דניסן כיון כו' עכ"ל כצ"ל:

בד"ה יהודה כו' הני נמי הואלז והאבר מעמידו כו' עכ"ל כצ"ל:

בא"ד משום ר' יוחנן בן נורי אומר טמא משום כלי זכוכית כו' משום דכלי אבן לית ליה טומאה אוקמא אטומאת כלי מתכות כו' עכ"ל לכאורה נראה מדבריהם הכא דלר' מאיר נמי לית ביה רק טומאה דרבנן דאוקמא אטומאת כלי מתכות ואין נראה כן מדבריהם דלעיל אלא כיון דאית ליה הכל הולך אחר המעמיד דהוא מתכות הוה טמא מדאורייתא לכולי עלמא גס קשה מאי קאמר טמא משום כלי זכוכית דהוה גופיה מדרבנן ובתוספתא שלפנינו גרסינן במלתיה דר"י בן נורי אומר טמא משום כלי מתכות כו' ע"ש ור"ל משום גזירת כלי מתכות והוי טמא מדרבנן ויהודה בן שמוע מטמא טומאה דאורייתא דהכל הולך אחר המעמיד והשתא יש ליישב דבריהם א"נ רבנן דהכא אית להו בכלי אבן כר"מ דמטמא ככלי מתכות ולאזי ממש כר"מ קאמר דלרבנן היינו משום גזירת כלי מתכות דאוקמא אלאורייתא אבל לרבי מאיר מטמא ככלי מתכות משום דהכל הולך אחר המעמיד אבל בכלי זכוכית מטהרין לנמרי וכפי' רבינו שמואל דלא חשיב סתימה כיון דלאזי מינו הוא מיהו ר' מאיר כיון דמטמא מדאורייתא בכלי אבן ע"כ משום דהכל הולך אחר המעמיד וצ"ע ודו"ק:

בא"ד דבהדיא פליגי עליה בתוספתא דכלים כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל דפליגי ר"מ ורבנן עליה דהך מילתא דנסתם בזפת וק"ל:

בא"ד כמו שפי' בתוספתא בפרק ב' דכלים ועוד כו' עכ"ל כצ"ל:

דף יט:

בד"ה מימות כו' וכתוב נמי ביום כ"ד לחדש כו' ומשום כך המתינו עד כ"ד בו כו' עכ"ל ודקרי ליה נמי כ"ד היינו כ"ד למילתיה כמו שני וק"ל:

בד"ה מתני' דלא כרבי כו' ואין שלוחים יוצאים א"כ כו' עכ"ל כצ"ל:

בד"ה אדר הסמוך כו' תימה א"כ אמאי יוצאין על ניסן כו' עכ"ל עיין בדברי בעל המאור יישוב לזה:

בא"ד רצו שלשים רצו ירח הס"ד ואח"כ מה"ד אמאי טיבותא כו' כצ"ל:

דף כ.

בד"ה הא בניסן ותשרי פי' בקונטרס כו' וי"מ איפכא עכ"ל עיין ב' הפירושים בדברי בעל המאור גס שאר דברים בפ' סוגיא דשמעתין בסוד העיבור ע"ש באריכות:

בד"ה ואם היתה כו' בערבין פריך והאיכא יומא דתלתין שנין כו' עכ"ל לא ידענא אמאי לא נקטו בהא בפשיטות טפי דפריך נמי התם יומא דתלתא שנין דבכל שנה עודפות ח' שעות ואותן שעות מצטרפין ליום שלם כג' שנים ומשני לה נמי התם דליתיה בכל שתא לא קחשיב וק"ל:

דף כ:

בפרש"י בד"ה לא נולד עד אחר חצות בדיוע כו' עכ"ל כצ"ל:

תוס' בד"ה חצות לילה איכא בינייהו פי' בקונטרס שראה ביסודו של רבינו סעדיה כו' ולפי שיטת הקונטרס משמע דלא חיישינן כו' עכ"ל לכאורה פי' רבינו סעדיה דמדאי גס התוס' מודו ביה לפרש ההיא דכ"ד שעי מכסי סיהרא כו' לדין שית מעתיקא וי"ח מחמתא כו' ואין מקום לפי' רבינו סעדיה כאן לפי קושייתם וכ"ה בת"י וז"ל צריך שיהא לילה ויום מן החדש פי' הקונטרס לענין שאם נראת לבנה הישנה כו' ולפי שיטתנו לא חיישינן כלל בבני בבלי אלא בבני א"י כו' עכ"ל ת"י ואפשר שהוצרכו להביא הכא פי' רבינו סעדיה דביה מתפרש דבני בבלי חזו י"ב שעי הישנה ובני א"י לא חזו לה וק"ל:

בא"ד משמע דלא חיישינן כלל בבני בבלי אלא בבני א"י כו' והוה תימה ממאי דקרא קפיד אבני א"י ולא קפיד אבני בבלי ועוד כו' עכ"ל ויש לקדקם אמאי לא תקשי להו בכה"ג בפשיטות אהא דקאמר תלמודא נולד קודם חצות בדיוע שנראה סמוך לשקיעת החמה דהיינו לבני א"י אבל לבני בבלי מיכסי חתא שנים עשר שעי ואע"ג דלא חזו אותה בני בבלי באותו יום מקדשין אותה באותו יום שבני א"י חזו אותה קודם חצות וי"ל דמדאי לענין ראיית החדשה כיון דנולדה קודם חצות ולא הוי מולד זקן גס בני בבלי ראויים לסמוך על אותו מולד אלא דמצוה לקדש ע"פ הראיה בב"ד ודאי דאין להקפיד על המצוה אלא בב"ד הגדול שבא"י ואין להקפיד במצוה על בני בבלי שלא ראו אותה מה שאין כן הכא דקפיד קרא אראיית ישנה באותו יום דלאנו דומה לחלק בין בני א"י ובין בני בבלי וכיון דבבני בבלי חזו אותה הוה לן לחוש להם ודו"ק:

בא"ד וי"א דצריך לילה ויום כו' דאם היה המולד ביום קודם חצות כו' והיינו דאבוי כו' עכ"ל ר"ל דלפי פירוש זה מלתא חדא שלח ר' זירא וזו שאמר אבוי כו' הוא בעצמו מלתא קמיייתא דצריך לילה ויום כו'

חדושי הלכות – מהרש"א · ראש השנה

וגלא כפרש"י דשלח להס ב' דברים וק"ל:

דף כא.

בד"ה לוי אקלע כו' מקודש שיצא ביום ל' כו' לעברו שלא כדין או ע"פ עדות שקר עכ"ל כצ"ל מת"י:

בד"ה כי חזית כו' נופלת ביום ט"ו כו' עכ"ל כצ"ל:

בא"ד והתם בסנהדרין בתקופת תשרי כו' או מקצתו כו' עכ"ל כל זה בת"י אינו ולא באו לומר כאן אלא דההוא פלוגתא דתנאי דהתם לא שייכא הכא דבתשרי איירי אלא דהך דהכא שייכא באחרים דהתם דאיכא למ"ד דמוקים ליה הכי וק"ל:

בא"ד לכך צריך לפרש דה"ק עד דמשכה שיתסר אפי' ע"י עיבור אדר א"נ כו' עכ"ל וכל זה למ"ד יום תקופה מתחיל אבל למ"ד יום תקופה גומר לא הוו צריכי לכל זה וכ"כ התוס' בפ"ק דסנהדרין והתוס' דהכא לא ניחא להו למימר הכי דלא הוה עביד הכא עובדא הכי כיון דהלכה כר"י דיום תקופה מתחיל יק"ל:

בד"ה עברה כו' וצריך טעם דמכדי קרא קא דריש כו' עכ"ל כצ"ל:

דף בא:

בפרש"י בד"ה עד שישמעו כו' לומר שעיברו את החדש אבל בניסן ותשרי כו' עכ"ל כצ"ל וכ"ה לשון הקונטרס שהביאו התוספות וק"ל:

בד"ה מתני' שנראה בעליל אין כו' עכ"ל כצ"ל:

תוס' בד"ה על שני כו' דמ"מ כל ר"ח איתרבאי כו' קמ"ל דר"ח נמי מועד איקרי כו' עכ"ל כצ"ל:

בד"ה על ניסן כו' וי"ל דגזרו האי אטו האי משום כו' עכ"ל כצ"ל:

דף בב.

בד"ה אלו הן כו' כדפריך בפ' בתרא כו' ע"פ הירושלמי והעבדים כו' עכ"ל כצ"ל:

סליק פרק ארבעה ראשי שנים

דף כב:

פרק אס אינן מכירין

תוס' בד"ה סהלא כו' י"ל דמיירי בעד אחד שראה החדש כו' עכ"ל ר"ל לאוקימתא דרב אשי דאיכא לפרש הכי אבל לדברי המקשה דבעי לאוכוחי מיניה דחד מהימן וכן להך אוקימתא דסהלא אחרינא הוה בהדיא ודאי דליכא לפרש אלא דבהכרת עד שהיה שם איירי כדקתני שהלך אצל העד ולפי זה איכא לפרושי דפירכת אי הכי אינו אלא לתירוצן דרב אשי דמוקי לה ברואה את החדש ומאי למימרא אבל לשינויא קמא ל"ק ליה דטובא אשמעינן דמחללין דאפילו אינו רואה את החדש אלא דבא להעיד על ההכרה מחלל שבת אבל לפי הירושלמי והתוס' דע"כ שינויא דרב אשי נמי בהכרת עד איירי א"כ ע"כ אית לן למימר דבהכרת עד דמחללין נמי קשיא ליה מאי למימרא וא"כ קאי פירכא דאי הכי נמי אשינויא קמא אך קשה מאי משני מ"ד מספיקא לא מחללינן שבתא כו' דלשנויא קמא דסהלא אחרינא הוה בהדיא מאי ספיקא איכא ויש ליישב דמו"ק:

בד"ה להטעות כו' כך פי' בקונטרס וא"ת וכו' כצ"ל:

דף כג.

בד"ה ד' מיני ארזים כו' שאין בהן ד' על ד' ומשני מאי ארז כו' כצ"ל:

בד"ה עץ שמן כו' זית הוא דכתיב בעזרא צאו כו' כצ"ל:

דף כג:

בד"ה כמה הוו כו' דרציעה נפקא לא"י כו' חוץ מבבל כו' עכ"ל לשון מגומגם הוא וע"כ ר"ל דרציעה יוצאה מא"י עד ט"ו יום עד פרת בתוך בבל ור"ל מחוץ חוץ לגבול וק"ל:

בא"ד ועוד הרי ירדן מן המזרח מהלך יום כו' עכ"ל הכי איתא לקמן בפרק יו"ט כרם רבעי היה עולה לירושלים מהלך יום לכל צד כו' וירדן מן המזרח וק"ל:

בד"ה לא היו זזים כו' שהיוצא חוץ לתחום כו' בפרק מי שהוציאוהו נתנוהו כו' דחשיבא כרה"ה כו' כצ"ל:

בא"ד עוד תנן כו' הנותן עירובו בתוך עיבורה של כו' עם עיבורה כד' אמות כו' עכ"ל בתוס' ישנים זו הראיה אינה דמו"ק:

בד"ה שהיו מהלכין כו' משום דבהך לא קשה לן מדי כו' עכ"ל ר"ל דמשום הכי לא חשיב הך דהכא התם משום דלא קשה לן מדי כיוון דמתני' היא הכא וליכא טעמא אחרינא דלכל הני דהתם פריך לה הכי תנינא ומשני לה שפיר דאיצטרריך למיתניניהו משום דאיכא טעמא אחרינא ויש מנהיגן משום דבהגך לא קשה כו' וק"ל:

בד"ה או דלמא כו' וא"ת כיון דאיסור שבת עלייהו האיך יוצאין מחצר לחצר כו' עכ"ל הך קושיא בת"י אינו גם קשה מי הכריחם לומר שהיו יוצאין מחצר לחצר דהא לא קתני אלא חצר גדולה היתה כו' ולא היו זוזין משם כו' ויש ליישב דבריהם בדוחק לפירושם דהכי קמבעיא אי אותן מקום צר להם דהיינו שלא היה החצר זה פתוח לחצרות אחרים או שהיה מרווח שהיו חצרות אחרים פתוחים לה ואהא קשיא להו ואם תאמר כיון דאיסור תחום שבת עלייהו האיך יוצאין מחצר כו' דמו"ק:

דף בד.

בפיסקא כמה היה גבוה ולאן היה נוטה כו' יש לדקדק בהך פיסקא דמייתי עלה תנא חדא לצפונה דבריו כו' דהיינו פירושא דרישא דמתני' לצפונה או לדרומה ודוחק הוא לומר הא דקתני ולאן היה נוטה הוא פירושא דלצפונה או לדרומה דא"כ לא היה מפסיק תנא דמתניתין במלתיה דלצפונה או לדרומה יבפירושים דהיינו ולאן היה נוטה בכמה היה גבוה גם ברייתא דת"ר אחד אומר גבוה ב' מרדעות כו' ה"ל לאתניי מעיקרא הכא גם נראה מפרש"י ומפי' הרמב"ם ומפי' הרע"ב דלאן היה נוטה לא קאי אלצפונה או לדרומה אלא שהוא מלתא באנפיה נפשיה דהיינו אראשי הפגיונות מהלבנה להיכן נוטה דבחידושה לעולם הפגיונות כלפי מזרח כמ"ש התוספות דהיינו פגיונותיה מאחוריה לפי דרך הלוכה וזה שפי' רש"י ראשי הפגיונות לאיזה צד נוטין לצד צפון (כזה) או לצד דרום (כזה) והיינו כשהיא נראית בתחלת חידושה לצד מערב דאם אומר העד שראה פגיונותיה לצד דרום יפה כיון בתחלת חידושה ואם

אומר שראה פגיונותיה לצד צפון לא ראה אותה בתחלת חידושה רק הישנה ראה ולפי זה הך פיסקא אין כאן מקומה אלא לקמן גבי הא דת"ר אחד אומר גבוה כו' דמו"ק:

שם רבי אלעזר בר"ש אומר בין כך ובין כך אין כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה תני חדא כו' קיימין ק"ל דדריש ר"י לעיל כו' דבשני גלגלים הם חמה ולבנה כו' כצ"ל:

בד"ה כדמות שמשי בהיכל כו' ובד"ה אכסדרה כו' והא דקתני אכסדרה תבנית כו' שלא היה במילואה כו' כצ"ל:

דף בד:

בד"ה חוץ מפרצוף כו' ומוקי לה בעושה ולפי זה מותר כו' לדרוש לא תעשון אותי וכן תניא לקמן כו' כצ"ל:

בד"ה לא תעשון כו' אסור להשלים לארבע פנים כו' כצ"ל:

בד"ה ראינהו כו' קודם שש שעות אין כח בעין לראות את הישן נראה ישן כו' מן הגדולות פעמים מכסיא פורתא כגון כו' כצ"ל:

דף כה.

בפרש"י בד"ה למה לא כו' חשוב הוא כשלשה מן השאר כו' עכ"ל כצ"ל:

תוס' בד"ה לאורתא כו' קיימת הכא תימה הא שפיר אפשר כו' עכ"ל כצ"ל:

סליק פרק אס אינן מכירין

דף כה:

פרק ראיוהו בית דין

תוס' בד"ה ראיוהו בית דין בלבד פי' ב"ד של כ"ג כו' עכ"ל ר"ל הך מציעתא מיירי בב"ד של כ"ג ולכך סגי דיעמדו שנים ויעידו בפני האחרים משא"כ בסיפא דאין שם אלא ב"ד של ג' וכדמסיק בגמרא דאין מקדשין ביחיד מומחה וק"ל:

בא"ד ולכך פירש בקונטרס דהיה להם שהות דאי לא כו' עכ"ל כל זה בתוס' ישנים אינו גם לכאורה לא הוצרכו לכך דהא ודאי דאיירי ביש להם שהות כדקתני ויאמרו מקודש מקודש ומוקי לה נמי כשראוהו בלילה דודאי איכא שהות כל היום לקדשה וק"ל:

בד"ה אימת הוי חק כו' דכי חק לענין ר"ה דרשינן כו' עכ"ל קושטא הוא כפרש"י דלענין קידוש החדש דרשינן לה בפ"ק דאין ב"ד של מעלה נכנסין לדין אלא א"כ קדשו ב"ד של מטה אלא דר"ל כיון דהתם נמי דרשינן להני קראי לענין ר"ה איהו חג שהחדש מתכסה כו' אין לנו לומר דאיירי נמי דוקא בקידוש החדש של ר"ה אלא דה"ה בשאר חדשים הוי הכי לענין קידוש החדש וק"ל:

בד"ה לא תהא שמיעה גדולה מראיה כו' דאפי' בדיני נפשות אמרי' הכי בפ' החובל כו' עכ"ל היינו לר' טרפון והך דשמעתין דמקצתן נעשו עדים כו' מוקי לה בראוהו בלילה ומיהו מיניה נשמע הכא אפילו לר' עקיבא דלא פליג התם אלא משום דלא מצו חזו ליה זכותא אבל בקידוש החדש ל"פ ר"ע וס"ל נמי דלא תהא גדולה שמיעה מראיה כדמסיק בשמעתין לענין ראית לילה דמודה ר"ע בקידוש החדש וק"ל:

דף כו.

בפרש"י בד"ה מקצתן כו' דגבי דיני נפשות עדות בעינן דכתיב ע"פ כו' עכ"ל גם זה לשיטתו דלעיל וכבר דחו התוס' פירושו לעיל דבקידוש החדש נמי דלא כתיב עדות בעי נמי דיעידו בפני חביריהם בראוהו בלילה והך דרבי טרפון מוקמינן לה נמי פרק החובל בראוהו בלילה אבל ראוהו ביום אמרינן בדיני נפשות נמי לא תהא שמיעה גדולה מראיה וק"ל:

בד"ה שהוא קרן כו' וגבי יוה"כ שופר כתיב והעברת שופר גו' גמרינן ר"ה מיובל עכ"ל ה"ס ד"ד וכצ"ל:

בד"ה ותיטב לה' תפלתו משופר ובשור קמשתעי קרא עכ"ל כצ"ל ור"ל לר"י דדריש משור פר משופר משמע ליה מיניה נמי דפרה אקרי שופר דפשטיה דקרא בשור קמשתעי וק"ל:

תוס' בד"ה דרחמנא כו' שפירשנו בפרק שני דכתובות כו' אפי' עד המעיד נעשה כו' עכ"ל כצ"ל:

בד"ה והיה במשך בקרן היובל תימה כו' עכ"ל כצ"ל:

בד"ה אקרי קרן ואקרי שופר פ"ה אקרי כו' יש מקשי' אמאי כו' ועוד צריך להוכיח דבעלמא שופרות אקרי שופר עכ"ל כצ"ל ור"ל דעוד צריך להוכיח דכל השופרות אקירו שופר וזה אינו מוכח מהאי קרא דבמשוך בקרן היובל גו' דאינו מוכח מיניה אלא דאקרי קרן ולכך הוצרך לאתניי קרא דבמשוך היובל ויהי קול השופר גו' דהתם לא כתיב קרן וקרי לויבל שופר דמו"ק:

בד"ה לגדה גלמודה ונ"מ לכדדרשינן בסוטה כי עדת חנף גלמוד ה"ס ד ואח"כ מה"ד חלגלגונות ונ"מ לזב בפ"ק דיומא דאמרי' כו' עכ"ל כצ"ל מת"י:

דף כו:

גמרא וביום הכפורים כמה דכייף איניש טפי מעלי כ"ה בכל גוסחאות הישנות וא"א לומר כך דהא אליבא דת"ק דמתני' קיימינן ואיהו לא פליג ביוה"כ אר"י דס"ל בשל יעלים והיה נראה להגיה וביוה"כ כמה דפשיט איניש כו' אבל ממה שפרש"י דיווה"כ נמי משום דשווייה בג"ש כו' נראה דל"ג ליה הכא כלל ומיהו לעיל בדברי ר"י לא תקשי דקאמר תלמודא טעמא וביוה"כ כמה דפשיט כו' דהתם ודאי איצטרריך להאי טעמא אע"ג דלית ליה ג"ש מ"מ למה לא נימא ביוה"כ בין בפשוט בין בכפוף ובדפוס חדש בבזילאה הגיהו ובתענויות כמה דכייף איניש כו' גם זה אינו מיושב לפי מה שפרש"י ובתענויות דלכנופיא לא איכפת לן ועבדינן כפופים להיכרא כו' וצ"ע:

תוס' בד"ה של יעל כו' כשבה נקבה וקרן הכשבה כו' עכ"ל כצ"ל:

בא"ד ומיהו ק"ק דהא ר' לוי כו' היינו משום דילפינן ג"ש כו' עכ"ל ועיין ברא"ש יישוב לזה:

בד"ה ר"י אומר כו' בשל זכרים כשל ר"ה כו' יום הדין ולהזכיר עקידה כו' אין לחוש אלא שיהא שם שופר עליו כו' עכ"ל כצ"ל ק"ק לדבריהם דהא קאמר טעמא בגמרא לר"י וביוה"כ כמה דפשיט כו' דמו"ק:

בא"ד אע"ג דר' לוי נמי מושה להו לענין זה כו' עכ"ל כצ"ל:

דף כז.

בפרש"י בד"ה ומשך בשניה כו' לאחריה למלכות ואחד לפשטוה לפניה דזכרונות עכ"ל ולא נוחא ליה לפרש בפשיטות טפי בתקיעה אחרונה דתשר"ת שמשך בה שתהיה גם לפשטוה לפניה דתשר"ת שניה דבריייתא זו שגויה מקמיה דתיקון ר' אבהו לתקוע כן מספיקא ולא היו תוקעין מקמיה דר' אבהו רק תר"ת למלכויות ותר"ת לזכרונות ותר"ת לשופרות וק"ל:

בד"ה התורה חסה כו' טהרה במקוה עכ"ל הס"ד כצ"ל:

תוס' בד"ה בתורה אחד כו' ומתרגמין יחד עכ"ל הס"ד ואח"כ מה"ד אבל שנים כו' כצ"ל:

בד"ה כמאן מצליגין כו' אבל בשאר יומי לא כו' עכ"ל לשון מנומנס הוא ובת"י אינו ויש ליישבו בדוחק דר"ל אבל בשאר יומי (דר"ה) [דיום הכפורים] שאינו ביובל לא וק"ל:

בד"ה כמאן דלא כו' תימה הא ע"כ לא כו' עכ"ל כצ"ל:

בד"ה שופר שנסדק כו' ואפילו נפסל מטעם משום שנים וג' שופרות וכו' עכ"ל ר"ל דרישא שופר שנסדק ידבקו דפסול טעמא אחרینא אית ביה דהיינו דאין שם שופר עליו וק"ל:

דף כז:

בד"ה ניקב וסתמו כו' א"נ כר' נתן ובשלא במינו כו' עכ"ל וברא"ש א"נ כר' נתן והוא שנפחת רובו כו' עכ"ל והוא דחוק דהא בלא נפחת רובו נמי מעכב התקיעה כמ"ש התוס' גם הרא"ש גופיה וצריך להגיה כהרא"ש כמו הכא בתוס' דו"ק:

בא"ד ואפ"ה קאמרינן בירושלמי דמתניתין רבי נתן כו' עכ"ל ר"ל אף כרבי נתן ובשאינו מינו וכ"ש דאיתא כרבנן אף במינו וכ"כ הרא"ש ע"ש:

בד"ה ושמע קול שופר כו' וכוותיה קו"ל דהא הני נשי קיימי לחודייהו כדמוכח כו' עכ"ל צ"ע לפום סברתם דהשתא לענין צירוף פלגי אבל לצאת אפי' רב מודה א"כ אין ראיה דקו"ל כריב"ל מהני נשי דלחודייהו קיימי דההוא לצאת איירי ורב נמי מודה ביה גם בההיא דאלו נאמרים קשה מאי ראיה צריך לברכת כהנים דההיא לצאת איירי ורב מודה ביה והך דריב"ל דאין מחיצה מפסקת איירי לענין צירוף יבתי"י כל זה אינו דו"ק:

דף כח.

בד"ה אמר רב יהודה כו' תניא תקע לא יצא וכן קשיא כו' עכ"ל כצ"ל:

בד"ה המודר הנאה כו' מחלק אביי בין הנאת סוכה עלי כו' חומר בנדרים מבשבעות כו' כצ"ל:

בד"ה המודר הנאה כו' מחבירו משופר וממעין כו' עכ"ל ר"ל כיון דתני מודר הנאה מחבירו בין לענין תקיעה ובין לענין הזייה דשרי ל"ל למיתני שוב בין מודר הנאה משופר ובין מודר הנאה ממעין אבל הא ידאי לא קשיא להו ל"ל תרתי מודר הנאה מחבירו בתקיעה ובהזייה וכן ל"ל שופר ומעין דכל חדא מלתא אחריתא הוא דו"ק:

בד"ה אמר רבא כו' דה"מ לדחויי דלעולם מצוה משום הכירא עכ"ל כצ"ל:

דף כח:

בפרש"י בד"ה קמ"ל דאע"ג דמתעסק הוא יצא כו' עכ"ל נראה מלשונו דמתעסק בעלמא יצא קאמר יקשה דהא בהדיא תנן לקמן בפרק ב' דמתעסק לא יצא אבל הכי הל"ל קמ"ל דלשיר לאו מתעסק הוא יכ"ה בהדיא לקמן בפ"ב וכמ"ש התוס' וק"ל:

בד"ה דלמא קסבר כו' ומתרתיו הנך ממתניתין ומבריייתא איכא כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה אבל הכא כו' מתעסק בעלמא הוה ולקמן בפ"ב תנן והמתעסק לא יצא עכ"ל כצ"ל:

בד"ה אבל נתכוין כו' משכחת לה לא הוה מצוי למימר כו' כצ"ל מת"י:

בד"ה ומנא תימרא כו' תימה מאי אולמיה דהך מההיא כו' עכ"ל לא ידענא מאי קשיא להו דהא קאמר תלמודא אגן הכי קאמרינן רב שמן בר אבא מ"ט שביק מתני' כו' דהשתא מצנין למימר דקושטא הוא דלא אולמיה הך מההיא אלא לדברי רב שמן דשביק מתני' קאמר הכי ויש ליישב בדוחק:

בא"ד דאי מתרמי ליה בוכרא דדר מזה כו' ומסוכה אין להביא ראיה כו' כצ"ל:

בד"ה לא נאמר כו' כיון דיוצא באחד למה נזקקנו כו' כצ"ל:

דף כט.

בפרש"י בד"ה ה"ג כהנים כו' ולא גואלין אחר היובל פחות כו' במקדיש שדה אחוזה כו' עכ"ל כצ"ל:

תוס' בד"ה דתנן כו' ראשונה ה"ל לאתויי דההיא כו' כצ"ל:

סליק פירק ראובו ב"ד

דף כט:

בפרש"י בד"ה אלא ביבנה כו' בימיו וכן בכ"מ כו' עכ"ל הס"ד:

תוס' בד"ה אבל לא במדינה לא בירושלים כו' והא דקתני כל עיר שרואה ושומעת כו' היינו לאחר חורבן כו' עכ"ל מיהו ק"ק דאחר חורבן בהמ"ק למה היתה ירושלים יתירה גם נראה דאחר החורבן מיד היה ב"ד של ריב"ז ביבנה וע"ק דרש"י גופיה פי' ועוד זאת היתה ירושלים בעודה בבנינה יתירה כו' ע"ש ויש לפרש דלאו דוקא אחר חורבן בית המקדש אלא אחר שגלתה סנהדרין מלשכת הגזית לחנוות ומחנות לירושלים כדאמרינן לקמן בפרקין דו"ק:

בא"ד ועי"ל דבדין הוא דלולב יהיה כו' עכ"ל כצ"ל וכ"ה בתוס' בפרק גולב וערבה אבל האי תירוצא אין כאן מקומו אבל הוא שייך אקושיא דלעיל וכ"ה בת"י וק"ל:

בד"ה דריית הפת כו' וכן תקיעת שופר אסור מדרבנן כו' שספיקה דוחה י"ט כו' עכ"ל ר"ל דתקיעת שופר יש בו איסור מלאכה מדרבנן דומיא דרדיית פת בלאו גזירה דשמא יעבירונו כדמוכח כו' דמספיקא דוחה י"ט כו' מזה מוכח דיש בו איסור מלאכה מדרבנן דהא איסור הוצא ליכא ביי"ט אבל מהא דקאמר דאין וזאה דוחה שבת ליכא ראיה דהא היינו טעמא משום גזירה שמא יעבירונו וזהא כתבו דלא תימה דע"כ לית ביה איסור מלאכה דרבנן דאם כן ל"ל טעמא דשמא יעבירונו כו' תיפוק ליה משום האי איסור מלאכה דרבנן דו"ל דמשום האי איסורא דרבנן לא היה דחינן מצות עשה אי לאו משום דרבה דשמא יעבירונו דו"ק:

דף ל.

בפרש"י בד"ה ובר"ה לא היו כו' להיות בשבת אלא בב"ד הגדול כו' הד"א ובד"ה מחצות כו' ואפילו הרחוקים כו' ולהלן כו' עכ"ל הס"ד ובד"ה א"נ דאיבני כו' בזמן הזה אחי למיכל כו' עכ"ל כצ"ל:

תוס' בד"ה לא לעולם כו' ושמא יפרש דהאי בגבולין איירי בירושלים כו' עכ"ל ולמאי דפריך ואפי' שלא בזמן ב"ד לא הוי מצוי לשנויי דאיירי דוקא בירושלים דהכי בעי למימר לעיל דבירושלים תוקעין בין בזמן ב"ד בין שלא בזמן ב"ד וביבנה כו' דלא אמרי' הכי אלא גבי תקיעת ר"ה אבל ביובל ודאי דאין חילוק בין ירושלים ובין יבנה דהא בכל ארצכם כתיב ולענין ר"ה נמי לא נוחא להו למימר הכי כמ"ש ומיהו מבבל ארצכם בכ"מ כו' ור"ל כיון דלגבי יובל ע"כ לישנא דבגבולין בכ"מ בא"י איירי אית לן למימר דלגבי ר"ה נמי כבה"ג איירי דו"ק:

דף ל:

בד"ה ונתקלקלו כו' דאם יבואו עדים יהא מוסף כו' עכ"ל ועוד שאר כבשים וקרבנות מוסף יקריבו וגם התמיד אחר הבאת העדים וק"ל:

בא"ד דאי משום שהיו סבורין שלא יבואו עדים ואמרו שיר של חול זה הקלקול לא היה בתמיד כו' עכ"ל דבלא באו עדים לא היה כאן קלקול שהרי שפיר אמרו שיר של חול אלא בבאו עדים ונעשה זה הכבש מוסף כפי התנאי והיה הקלקול שאמרו שיר של חול בקרבן מוסף ולא הל"ל שאמרו שיר של חול עם תמיד של בין הערבים אלא שאמרו שיר של חול עם קרבן מוסף ולמאן דאמר שלא אמרו שירה כל עיקר נוחא דבלא באו עדים היה הקלקול בשיר של תמיד בין הערבים שלא אמרו עליו שירה כלל ובבאו עדים היה הקלקול במוסף שלא אמרו עליו שירה כלל וק"ל:

בא"ד ועוד למ"ד שלא אמרו שירה כו' והשתא אם באו עדים ולא היה להם שהות כו' עכ"ל דלמ"ד שאמרו שיר של חול איכא למימר דלא חייש בבאו עדים ולא יהיה שהות להקריב שאר קרבנות אבל למ"ד שלא אמרו שירה כלל ע"כ בבאו עדים מבע"י לא יהיה קלקול שויכלו לומר עדיין שיר של מוסף אלא שיהיה הקלקול שלא יהיה להם שהות לומר שיר של מוסף א"כ יוותר נתקלקלו בשלא יהיה להם שהות להקריב שאר הקרבנות הן של מוסף הן של תמיד של בין הערבים שהרי לא הקריבו רק כבש אחד של מוסף כפי התנאי ואהא תירצו דלכך תלה הקלקול בשיר דאפשר לומר כשלא באו עדים כו' לא יהיה קלקול כלל בקרבנות אלא בשיר של חול שלא אמרו כלל דו"ק:

בא"ד אין אומרים שירה אלא על היין ואיתא בפ"ב דערכין ויכול כו' עכ"ל כצ"ל וקאי דלעיל דהא דאין אומרים שירה אלא על היין איתא נמי בפ"ב דערכין ע"ש וק"ל:

בפרש"י בד"ה ואם באו עדים כו' ושיר הרנינו יאמרו הרנינו מספק ויחזרו כו' כצ"ל:

דף לא.

בד"ה וירכב על גו' אשר היה עליו למפתן הס"ד ואחר כך מה"ד וימלא הבית וגו' כצ"ל:

בד"ה עד אשר יאשמו כו' עכ"ל סופא דקרא דאלכה ואשובה וגו' הוא וק"ל:

דף לא:

גמ' ומיבנה לאושא ומאושא ליבנה ומיבנה לאושא ומאושא לשפרעם כו' כצ"ל כנראה מפרש"י דאל"כ לא הוי י' גלויות וק"ל:

שם דתנן כרס רבעי כו' לוד מן המערב וירדן מן המזרח כו' כצ"ל וכ"ה בסדר המשנה מסכת מעשר שני פ"ה:

בפרש"י בד"ה ומיבנה כו' אושא בימי ר"ג וחזרו מאושא ליבנה ובימי ר"ש בנו חזרו כו' עכ"ל ר"ל דבימי ר"ג חזרו מאושא ליבנה כדאמרינן פ' זה בורר אחר ר"ג ליבנה ושוב בימי ר"ש בנו חזרו שוב מיבנה לאושא כדתניא לקמן בפרקין וכשקידשו כו' דו"ק:

בד"ה א"ר יהושע כו' שאפי' ראש ב"ד בכל כו' כצ"ל:

בד"ה דאם כן אם אתה מטריחן הס"ד ובד"ה שית כו' חדא האי וחמש דמתני' התקין שיהו תוקעין ושיהא לולב ניטול ז' ושיהא יום הנף כולו אסור ושיהו מקבלין כל היום ושלא יהו כו' עכ"ל כצ"ל:

בד"ה צריך שיפריש כו' ברבעתיים שהגר חייב בקרבן כו' אלא במילה וטבילה והרצאת דמים והזאת דמים דכתיב ויקח משה את הדם ויזרק גו' כו' כצ"ל מיהו התם בפרק ד' מחוסרי כפרה לא הזכיר רק דבעי בגר מילה וטבילה והרצאת דמים ולא הזכיר הזאת דמים אלא כיון דטבילה יליף שם דבעי משום דאין הזאה בלא טבילה ע"כ דבעי נמי הזאת דמים גם מ"ש הרצאת דמים מדכתיב וחצי הדם זרק וגו' התם מיייתי ליה מדכתיב וישלח את עשרי בני ישראל ויעלו עולות וגו' ומילה מיייתי ליה התם מדכתיב ואראך מתבוססת בדמך וגו' ע"ש וק"ל:

תוס' בד"ה וביקש ר"א כו' ואל"ת ואם לא קדשה מה היו מרויחים כו' עכ"ל מה שיש לדקדק בזה עיין בתוס' פ"ק דביצה ובחדושנו שם:

בא"ד אין ראיה מהקדש למעשר שני וכרס רבעי כו' דרב אחאי פסקו דבמעשר שני ובכרס רבעי יכול לחלל כו' וההיא דהתקבל שפיר ה"מ פריך עלה עכ"ל כצ"ל מת"י והגהת אשר"י ע"ש בתוס' וק"ל:

דף לב.

בפרש"י בד"ה לא יפחות כו' ואס"ד ג' מן התורה כו' א"כ שבע נמי ז' מן התורה כו' ה"ל ר"י בן נורי מוסיף עכ"ל פי' דה"ל ר"י בן נורי מוסיף בלכתחילה דת"ק לא בעי אלא י' מכולהו ואיהו בעי כ"א מכולהו אבל ק"ל אמאי לא מוכח לה מסופא גופה דה"ל ר"י בן נורי מוסיף בדיעבד דת"ק לא בעי אלא ז' מכולהו דיצא ואיהו בעי תשעה מכולהו דיצא ועוד קשה ומאי קושיא דר"י בן נורי מוסיף אמאי לא נימא קושטא הוא דמוסיף ולולי פרש"י היה נראה לומר דמאי מרישא מוכח דאם כן ז' נמי ז' מן התורה כו' וא"ל למצוא ז' מלכויות בתורה בדוחק משכח תלמודא לקמן ד' מלכויות בתורה דו"ק:

דף לג.

בפרש"י בד"ה הא נשים כו' וכי תקעי איכא בל תוסיף עכ"ל לא ידענא מאי בל תוסיף שייך הכא דלא שייך למימר בל תוסיף אלא בעושה המצוה ומוסיף עליה אבל הל"ל וכי תקעי הוה איסורא דרבנן דבשלא במקום מצוה איכא איסורא דרבנן בתקיעה כדמוכח בר"פ דומיא דהכא דמוקמינן לה כר' יהודה דאמר אין בנות ישראל סומכות היינו משום איסור עבודה בקדשים כדמוכח בפרק אין דורשין ולא משום בל תוסיף:

תוס' בד"ה הא רבי יהודה כו' מעיקרא אמרי מ"ד הלכה כר' יהודה כו' עכ"ל ר"ל הלכה כר' יהודה דסומא פטור מן המצות אבל בהא דנשים סומכות רשות ואי הלכה כר' יוסי והפטור מן המצוה מותר לעשותה ודו"ק:

בא"ד דאסרינן בפ"ק דתמורה מדכתיב את ה' אלהיך תירא כו' עכ"ל לאו מהאי קרא מייתנין ליה התם אלא מדכתיב ליראה את השם הנכבד והאי קרא את ה' אלהיך תירא דרשינן ליה בדוכתא אחריתא לרבות ת"ח ודו"ק:

בא"ד ומיהו בירושלמי כו' שר"ל שלא ראה מאורות כו' ואינו סומא עכ"ל דהשתא ליכא לדיוקי אבל ראה נסתמא דפורס דלרבותא נקט שלא ראה מאורות מימיו אף על גב שאינו סומא וק"ל:

בד"ה תניא נמי כו' לכתחלה אמרינן תקעו והדר תני כו' וגירסא אחרת שכתוב בספרים מוכחא כפירוש זה כו' כצ"ל ר"ל שלפרש"י קשה לפי גירסא זו דודאי באיסור דרבנן אין בית דין מצווין להפריש קטן שלא הניע לחינוך ואמאי קאמר מעכבין וק"ל:

בא"ד ולא דמי לשאר איסורים וכמו שפי' מוכח בריש ערכין דההיא דמעכבין כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל ההיא דמעכבין האי לישנא דאין מעכבין דקתני בסיפא ועוד י"ל כמשמעו לפי גירסא אחרת דההיא דמיוקא דאין מעכבין ביו"ט הא בשבת מעכבין וק"ל:

דף לג:

בפרש"י בד"ה שלש של שלש תקיעה כו' ובד"ה אין בידו אלא א' דפסוקי כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה שיעור תרועה כו' בקסרי קשר"ק קש"ק קר"ק כו' כצ"ל:

בא"ד וצריך ליזהר בשברים שלא יהא מאריך כו' דא"כ נעשית תקיעה ולא שברים דהא שיעור תקיעה כתרועה כו' עכ"ל וקשה לדבריהם למה לא יהא מאריך בשבר א' כג' כוחות של כל שהוא דהא שברים משום גנוחי הוה וא"כ תקיעה דשברים לא הוי אלא כג' גניחות שהם גדולים יותר מנ' כוחות של כל שהוא כמ"ש התוס' גופיה לקמן דצריך להאריך בתקיעות קש"ק כג' שברים כו' ואפשר שעל זה כוונו התנ"ס לומר ונראה שחייב אדם להאריך כו' ובתקיעות של קש"ק כשיעור ג' שברים כו' דהשתא אין לחוש אם עושה שבר א' כג' כוחות של כל שהוא ושוב מצאתי בהגהת אשר"י שדקדק בן על דברי הרא"ש ע"ש: בא"ד שפי' בערך ערב דהלצן דמחמרי ועבדי שלשים כו' ואלצן י' אינון כשגומרין כל כו' אזכרונות יאשופרות קשר"ק כמו במלכויות דהשתא כו' אלמא בעידן צלותא כו' ומתחיל הקשקיי"ם או כשמסיים הקשקיי"ם כו' כצ"ל:

דף לד:

גמ' והאי תנא מויתני לה בג"ש ממדבר דתניא כו' ואיך דרב מתנה מדשני קרא בדיבוריה תעבירו ביד לא מצית אמרת כו' כצ"ל וכ"ה בילקוט:

בפרש"י בד"ה ה"ג ושלש כו' לתלמודו הוא בא רשב"ן אומר כו' לתלמודו הוא בא מאי לתלמודו הוא בא כו' הס"ד והד"א:

בד"ה נעבריה ביד ואי כו' לא הוה משתמע תעבירו לשון תקיעה עכ"ל ר"ל תעבירו דכתיב גבי שופר איכא לפרושי הכי שיעבירונו השופר בידו אחר התרועה למקום אחר ולא יתקע בו עוד אבל והעברת דכתיב גבי תרועה ליכא לפרושי הכי אלא כדרב מתנה וק"ל:

דף לד:

תוס' בד"ה מט' בני אדם כו' והשתא גרסי' שפיר תקיעה מזה ותרועה כו' דהיינו זה אחר זה כו' עכ"ל ומרישא דשמע ט' תקיעות בט' כו' לא שמעינן ליה משום דאיכא לפרושי דוקא מאדם א' ומיהו ק"ק לפי גירסת הקונטרס נמי מצין לפרושי הך סיפא תקיעה מזה כו' דהיינו בזה אחר זה דמרישא לא שמעינן אלא מאדם אחד בזה אחר זה ודו"ק:

בד"ה לדידי לא ס"ל כו' מתחלתה עד סוף אין לחוש כדאביי כו' ולא כרב יוסף דאמר מהיכא דקאי לסיפא כו' עכ"ל בגמרות שלפנינו הסוגיא דהתם איתא בהיפך דרב יוסף ס"ל מרישא לסיפא ע"ש וק"ל:

בד"ה כך מוציא את הבקי כו' דאמר ר' יוסי טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו שאלה בברכת השנים אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בש"ת ופריך עלה מדתניא טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים שאלה בברכת השנים מחזירין אותו ומשני הא ביחיד כו' כצ"ל וכ"ה ברא"ש ע"ש וק"ל:

בא"ד דבציבור יוצא ע"י שליח צבור ואפילו כצ"ל:

דף לה:

בפרש"י בד"ה ה"ג הלכה זו כו' מתמעטין ומתוך ששינו מעשיהם שינה הקב"ה עליהם מעשה בראשית והעלה מזל כימה ביום ונטל שני כוכבים ממנה כו' ובד"ה רבי יהושע כו' ונטל שני כוכבים מכימה והביא כו' עכ"ל כצ"ל:

סליק פירק יום טוב וסליקא לה מסכת ראש השנה

חַדוּשֵׁי אֲגָדוֹת — מֵהַרְשֵׁי"א

מחל לו וע"כ בו ביום נבראו אבות אברהם ויעקב ע"ש מדת חסד ורחמים והוא סימן לבניהם לבא עמם ברחמים בדין ביום הזה אבל יצחק שהוא מדת הדין נברא בפסח שבו היה שולט מה"ד על המצריים במכת בכורות וישראל נגאלו בו ע"י מ"ה הקשה על המצריים: ואמר בתשרי עתידין ליגאל כי בעתיד יבואו הרחמים הגמורים לישראל כמה שכתוב ברחמים גדולים אקבץ גו' ומייתי ליה מדכתיב יתקע בשופר התקיעה מורה על הרחמים ע"ש ימינך פשוטה וגו':

דף יא.

ואותה הפרק זמן רביעה בו'. פרש"י כלומר וראייה לדבר שבתשרי נברא העולם שהיה לנשמים היו צריכין ותשרי זמן רביעה עכ"ל לכאורה הוא מנומנם לאדרבה בניסן אית לן למימר דלזו הוצרכו לנשמים דהוא זמן רביעה שניה אבל רביעה ראשונה לאו בתשרי היא אלא בחשון כדאיתא פ"ק דתענית וי"ל דבריו דה"ק כיון דבניסן זמן רביעה היא לעולם לא הוצרך למימר ואל יעלה מן הארץ אבל אם בתשרי נברא עולם ועדיין זמן רביעה לא בא הוצרך למימר ואל יעלה וגו' שהקדים זמן הרביעה אז שתהיה בתשרי משום דשאים שנבראו אז שינמחו וק"ל:

שנאמר ותוצא הארץ דשא וגו'. פרש"י ותוצא הארץ ולא כתיב ותדשא עכ"ל מפירושו נראה דכתיב ותוצא הארץ ולא כתיב ותדשא הוא ראיא שהוא ניסן ולא ידעתו משמעו גם קשה אם בעשיה כתיב ותוצא הרי בצויו לא כתיב הכי אלא ותדשא גם קשה לנעיל דבדרי ר"א גרסין שהארץ מוציאה דשאים והבא דבדרי ר"י גרסו' מלאה דשאים ולפי דקדוק לשון ותוצא דכתיב הבא כפרש"י הבא הו"ל מוציאה דשאים מיהו בילקוט גרסו' בשתייהם מלאה דשאים ותלמודא נמי לא בא ליישב אי למר ען עושה פרי ולמר ען פרי אבל ותדשא למר ותוצא למר כפרש"י לא הרגיש זו התלמוד ליישב וי"ל דבריו דמשמע ליה למ"ד ותוצא הארץ קאי נמי אען עושה פרי דהיינו שאז הוציאה פירות כדאמרינן ולמ"ד ותדשא קאי נמי אען פרי דהיינו שכבר נגלל הפרי דקקאמר והארץ מלאה פירות דו"ק:

ואותו הפ' שמזדווגין בו' שנאמר לבשו כרים וגו'. מפורש לעיל בפרקין ע"ש:

לקומתן לצביונן נבראו בו' מפורש בפ' א"ט:

בירח האיתנים וגו' והאיתנים מוסדי ארץ וגו' שנולדו בו איתני עולם בו' ר"ל תקיפי עולם שהעולם עומד עליהם בזכותם כדמייתי והאיתנים מוסדי ארץ ולכך נולדו בירח הזה שבו נברא עולם לר"א:

שמעו הרים וגו' מוסדי בו'. ר"ל שישמעו האבות ויכוח וריב שיש לו להקב"ה עם ישראל כדמסיים ועם ישראל יתוכח:

שנולדו בו זיוותני עולם בו'. האי לישנא זיו נאמר על החשיבות כמ"ש לדזיו ליה כבר בתיה כי קרן עור פניו וגו' תרגום כי סני זיו יקרא בו':

שהקב"ה יושב וממלא שנותיו של אדם מיום ליום בו'. מפורש ספ"ק דקידושין:

יולדת לז' יולדת למקוטעין שנאמר ויהי וגו' בו'. כתבו התוס' דהשתא דמסיק בו' ע"ש והוא דחוק דהל"ל אלא יולדת לז' בו' ועוד דהא דבריייתא תנא דשנה מעוברת היתה ואינו נראה דבטעות נשנית ונראה לימר דיולדת לז' דיולדת למקוטעין היינו דוקא כשיעור הזה ב' תקופות וב' ימים והתקופות בכ"מ לפי חדשי חמה והוא לבו ב' תקופות וב' ימים קפ"ד וחצי יום ונמצא אף אם טבלה בה' ימים בחג כלו ימי עיבורה שהן קפ"ד ימים וחצי יום ה' ימים אחר הפסח שהמועדים הולכים בקביעות חדשי הלבנה ואין בו' חדשי הלבנה וב' ימים כ"א קע"ט ימים ומש"ה הוצרך תלמודא למימר שנה מעוברת היתה והא דאמרי' (פ"ק) [פ"ד] דגדה (דף ל"ח.) לר"י דשיפורא גרים והיינו חדשי הלבנה היינו דוקא ביולדת לט' למקוטעין אבל הבא ביולדת לז' למקוטעין תקופות כתיב דהיינו חדשי החמה והא דאמרי' התם אין אשה יולדת אלא לרע"א ימים והיינו ט' חדשי החמה היינו למ"ד דאינה יולדת למקוטעין אבל למ"ד יולדת למקוטעין שיפורא גרים לפי חדשי הלבנה וע"ש בפ' ד' דגדה בתוס'. וכתבו התוס' עוד וכן ת"א כעת חיה כעידן דאתן קיימין בו' ול"ו דמ"ד דבתשרי היה ע"כ פירש כעת חיה כעת הזאת שאתא חוי תהיה חי ג"כ לזמן שיהיה לשרה בן וא"כ אין מדברי התרגום ראיא שבפסח היה שיש לפרש דברי התרגום כעין זה דבעידן עתה שאתן קיימין בן תהיו קיימין בעידן שיהיה לשרה בן:

ע"ש בתוס' לדעת מי שאומר פסח היה הא דכתיב בפרשת מילה אשר תלד לך שרה למועד וגו' ואמרי' נמי שסרט בו' ע"כ בט"ו בניסן נאמר ובו ביום נימול ובו ביום באו המלאכים בו' ע"ש אבל רש"י בפיו החומש פירש גם כן כל הכתובים כמ"ד לפסח היה ואף ע"פ כן הביא בריש הפ' דביום ג' למילתו באו המלאכים והרא"ס פירש דבריו דודאי דמילתו ודאי בט"ו בניסן היה דביום בו' ובט"ו בניסן נולד יצחק וכו' אבל ביאת המלאכים ומאמר למועד אשוב וגו' היה ביום ג' למילתו ביו"ז בניסן ופסח בו' ע"ש לדברי הב"ר שיטה אחרת והקשו התוס' הבא ותימה דכל הני דאמרי בתשרי היכי מקיימי קרא דלמועד הזה בשנה אחרת וגו' ואור"ת דס"ל כר"י בו' ע"ש והוא דחוק גם דחוק לפרש"י שבחומש שהניח שיטת התלמוד דהבא דב"ה היה פירש כל הכתובים ע"פ המכלתא וסדר עולם דבפסח היה והנראה לפי שינוי לשון הכתיב דבפ' מילה נאמר למועד הזה בשנה האחרת וגו' וכאן נאמר למועד אשוב וגו' ולא כתיב הזה בשנה האחרת והנכון נראה לקיים פירוש רש"י שבחומש ע"פ שיטת התלמוד ותלמוד דהבא נמי ס"ל דלמועד הזה בשנה האחרת וגו' דבניסן היה דהכי נמי משמע בשנה האחרת למועד הזה ואז סרט לו סריטה וכיון דבט"ו בניסן נולד יצחק ע"כ מאמר דלמועד הזה בשנה וגו' נמי בט"ו בניסן היה ובו ביום נימול אברהם וביאת המלאכים ביום ג' למילתו היה ביו"ז בניסן כדברי רבי חמא אלא דמאמר למועד אשוב אליך וגו' לא משמע לשנה אחרת במועד זה אלא למועד הראשון שיבא בשנה זו אבא אליך וא"כ ע"כ בתשרי הוא וקאי בחג ולמועד אשוב וגו' היינו פסח כדמסיק תלמודא והשתא אין אנו צריכין לפרש שהיה זה קודם החג ב' ימים כמ"ש התוס' אלא דקאי בחג ממש והא דפריך כי מלתי ימי טומאה בצרי להו לפי שהנראה שלא פירסה שרה גדה וחזרה לערותה עד אחר שהתחילו ימי החג שאז אמר הקב"ה לאברהם למה זה צחקה שרה גו' היפלא מה' גו' דמשמע שקודם זה לא פירסה גדה דאי חזרה לערותה מקודם זה אין סברא שהיתה צנחקת והיא לאפריס מקשאה דלחם לא הביאה לפי שפירס' שרה גדה ביום שבאו המלאכים בפסח סוגיא דהבא לא סוברת כן אלא שלא פירסה גדה עד שאמר הקב"ה בחג למה זה צחקה וגו' למועד אשוב וגו' וסוברת כרבנן דפלוגי אאפריס מקשאה ואמרי אפילו פת הביא אלא דלא אינטיריך למכתביה ומה דברים שלא אמר הביא דברים שאמר עאכ"ו וזוה יתיישב פירוש רש"י בחומש דגבי כעת חיה ולשרה וגו' פירש כעת הזאת לשנה הבאה ופסח היה וגו' וגבי למועד הזה אשוב

דף ג.

מה שמועה שמע שמע שמת אהרן וכו'. לפי סדר המקראות ודאי מוכח להדיא דכי נח נפשיה דאהרן אכתי היה סיחון קיים אלא לאיבא למימר אין מוקדם ומאוחר בתורה מיהו לפי המסעות שבפ' מסעי מוכח שפיר דכמה מסעות היו מהר ההר שמת אהרן עד מלחמת סיחון ונ"ע:

מה שמועה בו'. כתבו התוס' ונראה דמההוא קרא דמסעי קדריש דאי מההוא דחקת הא מפורש כי בא ישראל דרך האתרים ורש"י לא דק בפיו החומש עכ"ל וכה"ג כתב הרמב"ן בפיו החומש ורבותינו אמרו מה שמועה שמע בו' כי הוקשה להם הכתוב בפרשת מסעי וישמע הכעני וגו' שלא הוזכר שם בו' ע"ש ומ"מ קשה גם לדבריהם כיון דהך דפ' מסעי איהו גופי' מעשה דפרשת חקת כדמוכחי קראי ובפרשת חקת מפורש ששמע כי בא דרך האתרים אם כן דרש חכמים ששמע במיתת אהרן סותר זה ונראה לקיים פרש"י דמתוך סמיכות וישמע הכעני וגו' בין בפרשת חקת ובין בפרשת מסעי למיתת אהרן דרשו דו"ו דוישמע מוסיף על ענין ראשון ששמע במיתת אהרן ללעיל וכי בא ישראל דרך האתרים לא בא להורית אלא ממקום שבא להלחם על ישראל דהיינו דרך האתרים וק"ל:

אלא וייראו בו'. דלפי פשטיה דקרא שראו שגוע אהרן הוא קשה דכתיב לעיל מיניה וימת אהרן שם בראש ההר וירד משה ואלעזר מן ההר דמשמע שלא ראו כל ישראל במיתתו שם בהר ההר ובמדרש שהביא רש"י בחומש שהראוהו להם מלאכי השרת במטה והדרש דהבא ימאן זה אלא וייראו על ידי סילוק הענן:

הבא סיחון בו'. נראה לפרש דהבא פריך ע"פ מ"ש פ' האשה סיחון ועגו בני אחי בר שמחוצאי הוו וא"כ לא הוה מכענן ואם סיחון הוה לא הוו קרי ליה כענן ואהא משני בב' תירווצים דלא קרי ליה כענן אלא ע"ש מלכותו שארץ כענן הוה ע"ש שיושביה מבני כענן מז' אומות והוא נקרא מלך האמורי בכל המקרא שהיה מבני כענן גם כן ע"ש יושביה מבני האמורי ומה שהכריחם לימר כן דכעני מלך ערד דהבא הוא סיחון לפי שמלך ערד ממש לא נכבש עד מלחמות וכיבוש יהושע דחשיב ליה מלך ערד אחד מל"א מלכים שכבשם יהושע והקרא דהבא משמע דבימי משה נגשה מלחמה זו דמלך ערד ועשה חרמה בעריו וע"כ אמרו דהיינו סיחון היינו מלך ערד דהבא דתחלת כיבוש של משה היה בסיחון:

דף ג.

אשר נשארו מן השבי בו'. משום דבשבי כולוה איתנהו ביה כדאמרי' פ"ק דב"ב אשר למות ואשר לחרב לחרב ואשר לרעב לרעב ואשר לשבי לשבי וכל המאוחר בפסוק קשה מחבירו בו' ע"ש והיינו שנצלו מן השבי לדית ביה כולוה:

ושעריה נצתו באש בו'. והוא שינה בלשונו לימר לפני המלך ושעריה אכלו באש דהצתה לא משמע כליון של אש כמו אכל האש דמשמע כליון גמור ולהפליג הדבר אמר כן לפני המלך:

יין לפניו ואשא וגו'. לפי פשוטו כמו הביאו יין לפניו והוא מקרא חסר ונראה לפרש ע"פ מ"ש בירושלמי הביאו רש"י פ"י יוחסין דלכך נקרא נחמיה התרשתא ע"ש שהיה משקה למלך והיה צריך לשנות מקודם שלא יחשדוהו שהגיול סם במשקה ולכך התירו לו יין של נכרי' בו' ע"ש והשתא אחרי ששמע נחמיה דברים הרעים מיירושלים היה מצטער והזיר את עצמו מן היין חו"ס יין לפניו דהיינו לפני המלך וכבר נתנסך במגע עובד כוכבים עד היום לא נזהר מלשנות ממנו מקודם לפי שהתירו לו כמ"ש בירושלמי יביום הזה אחר השמועה רעה היה יין לפני המלך ולא שתיתי מקודם ממנו ואשא אותי מתחלה ואתנה למלך ולא הייתי רע לפניו שהייתי רגיל לשנות יין לפני המלך כי שותה יין נקרא לב טוב כמ"ש כטוב לב המלך ביין וההפך לב רע חו"ס לו המלך ממוע פניך רעים וגו' דהיינו שאינך שותה יין ואינך חולה אין זה כ"א לב רע עליו ואירא הרבה מאד פן יחשדני שנחתי סם המות במשקה ולכך לא שתיתי מקודם ואומר למלך וגו' ממוע לא ירעו פני וגו' להזיר את עצמי מן היין אשר העיר וגו' ויאמר לי מה וגו' ואתפלל אל ה' וגו' מקודם אשר דבר למלך הפסיק בתפלה לאל השמים שתתמלא בקשתו מן המלך כפרש"י ועי"ל ואומר למלך מוסב למעלה דר"ל ואתפלל אל אלהי השמים ואומר למלך וגו' שלא היה כוונתי למלך ארתחשסתא אלא לאלהי השמים התפללתי ואומר לו אם על המלך מלכי המלכים טוב וגו' וכהאי גוונא אמרו במסכת שבעות גבי דניאל אנת מלכא מלך וגו' שהוא קודם דו"ק:

בורש מלך בשור היה בו'. ממלות הפוכות כשב כבש שמלה שלמה וארתחשסתא על שם מלכותו דהיינו שם המדינה ובסיפ' דהאי קרא מלך פרם על שם האומה כדאמרינן בפ"ק דיומא תירם זו פרם:

ומי החמין והא כתיב ומה חשחן וגו' ומהא דכתיב לעיל מיניה ומני שים טעם וגו' למבגא בית אלהא דך וגו' לא פריך כיון דלכבר מימי כורש הראשון ניתן רשות למבני בה"מ כ דכתיב לעיל מיניה ובקרו בבית ספריא וגו' משנת חדא לכורש מלכא שם טעם ביתא אלהא דבירושלים ביתא יתבגא וגו' אבל אלו הקרבנות להקריב לא הוזכרו שם בכורש מלך הראשון:

דף ד.

וגדבך די אע גו'. פרש"י כתב ששלח ביד עזרא כתוב בו בו' עכ"ל ולא נמצא כן בכתוב אלא מקודם שעלה כתיב ובכתב שנמצא ממלך כורש הראשון אלא דמסתמא גם כורש האחרון בן אסתך ציה לבנותו כן לפי שהחמין דאלו לא החמין היה משנה לבנותו גם בכותל רביעית באבן גלל:

מאי שגל בו' בלבתא בו'. פרש"י למשכב שבני נח הזהירו על כך בו' ע"ש והוא ככלל ז' מצות בני נח שנצטוו על העריות:

במקום שגל בו'. ר"ל דמקום שגל הוזכר בקרא להעמידה בימין כמ"ש נצבה שגל לימינך והוא הושיב את הכלבתא לימין כדכתיב והשגל יושבת וגו':

דף ח.

ואי בעית אימא מקמי דליפוש חרון אף בו' מפורש פ"ק (דכ"ק) [דע"ז]:

דף י.

בתשרי נברא העולם בו'. יצא לנו מאלו דברים כי לכך נקבע ראש השנה באחד בתשרי לפי שהעולם נברא בו דהיינו האדם ובו בא האדם לדין על שחטא ושב אדם הראשון והקב"ה ברחמים שברא העולם

חדושי אגדות – מהרש"א • ראש השנה

אליך וגו' פי' לאותו מועד המיוחד שקבעתי לך אתמוול למועד הזה וגו' דמשמע דמאמר למועד הזה בשנה וגו' היה ביום א' ומאמר למועד הזה אשוב וגו' היה ביום אחר והרא"ם האריך בזה ולשיטתו יתיישב שפיר דנבי כעת חיה שהיה בפסח ביום ג' למילתו קאמר פירוש בעת הזאת לשנה הבאה גם כן בפסח אבל מאמר למועד אשוב וגו' שהיה בחג הוצרך רש"י לפרש דלא קאמר אהו שאנו קיימין בו דהא יתחק לאו בחג נולד אלא למועד אשוב הוא המועד הראשון שקבעתי לך אתמוול למועד הזה בשנה וגו' דהיינו פסח ואע"ג דהיה זה חצי שנה לפני החג קאמר אתמוול דלאו דוקא אתמוול יום אחד אלא קודם זה כמו תמוול אנהנו ולא נדע כמ"ש גם הרא"ם ודברים הללו ברורים הם לפי שיטתנו ליישב פרש"י שבחומש אלא שהוא מפרש בשמעתין הא דפריך כי מלית מר ימי טומאה כו' דקושייתו מההיא דאפרים מקשאה לשיטתנו אי אפשר לפרש כן כמ"ש לעיל וכשיטה זו שכתבנו תמצא קצת בהגה"ה בתוס' בשמעתין גם בתוספות דפרק הפועלים גם בחזקוני וק"ק לפי שיטה זו כיון דביאת המלאכים היה בניסן גם הפיכת סדום ע"י המלאכים לא ה"ל להקדים מאמר למה זה צחקה שרה וגו' ולמועד אשוב שהיה אח"כ בחג יי"ל דה"ל כתיב עניני ואמר'י ביה דאין מוקדם ומאוחר בתורה:

יולדת לז' יולדת למקושיין [צ"ל למקוטעין] כו' שנאמר ויהי לתקופת הימים וגו'. מפורש פרק בנות כותיים:

נפקדה שרה כו'. לפי סוגיא דשמעתין דבחג נתעברה וקודם זה בר"ה נגזר עליה כן שתעבר דבחג בשנה זו ואע"ג דהמלאכים בשרו אותה כבר בפסח כשיטתנו דלעיל מ"מ לא נגזר עליה הריון מפי הש"י עד ר"ה אבל התוס' כתבו בפ' החובל דלאו בהריון משתגי כו' אלא שתל דבריו כו' ע"ש גם בחדושינו:

אתיא זכירה וזירה וגו'. באת הג"ש מלשון זכירה דלכך נקרא ר"ה יום הזכרון דבו ביום זכרון כל המעשים באל לטוב ולרע ואלו הנשים שהיו עקרות מצד טבעם ומזלם ועלה זכרונם לטובה בר"ה לשנות טבעם ומערכה שלהם:

בר"ה יצא יוסף כו' שנאמר עדות ביהוסף וגו'. אותה ה' שנטלה משרה שנפקדה בר"ה נתוספה בו בר"ה יא"ח כ' לזרעו והושע כמפורש במדרשות וע"ד הסוד כי הה' אחרונה בשם היא מורה על מדת המלכות שביום ר"ה והיא נתוספה ליוסף ונעשה מלך בצאתו על וגו' וכן ליהושע:

דף י"א:

בר"ה בטלה עבודה כו' וכתוב התם הסירותי גו'. פרש"י ביוסף כתיב בתר עדות ביהוסף עכ"ל משמע ל'י' דגם לפי זה הדרש על עדות ביהוסף קאי דלעיל מייניה ומנ"ש דסבלות יליף ליה עבודת אבותינו מעבודת יוסף שבטלה בר"ה ולולי פירושו נראה דההוא קרא דהסירותי מסבל שכמו יליף ליה מהך ג"ש דלא מייירי ביוסף כפשטיה אלא בישראל דלא מציינו ביוסף שעבד עבודת סבלות וכל המקראות שאחריו בישראל משתגי בצרה קראת אנעך בסתר רעם וגו' שמע עמי וגו' וכתבו התוס' בר"ה בטלה עבודה כו' ר"י מודה בזה ברוב ספרים ואע"פ שהתחילו המכות מניסן דמשפט המצרים י"ב חדש כדתנן בעדיות מ"מ לא פסקה עבודה עד תשרי עכ"ל ועיין בפירוש הראב"ד לעדיות ודברים אלו אינן סותרין להא דאמרינן בב"ר דכל מכה ומכה היתה משמשת עם התראתה חדש וא"כ לכל י' מכות רק י' חדשים דאיכא למימר שהיו ימים מופסקים ביניהן בלי מכה והתראה כלל ומשפט מצרים י"ב חדש דקאמר היינו מתחלת מכותן והתראתן וק"ל:

ובכתיב התם יתקע בשופר גדול כו'. דהשופר מורה על החירות והנאולה כענין היוכל ולכך בר"ה שהוא יום החירות מהשטן כדאיתא במדרשות בלע המות וגו' והיה ביום ההוא יתקע וגו' כי שמע קול שופר חזא זימנא בהיל כו' והוא טעם גם כן שבטלה עבודה מאבותינו בר"ה דהשופר מורה על החירות:

לילה המשומר כו'. ונראה דאסיפא דקרא קסמין דכתיב לדורות דהיינו מששת ימי בראשית לכל דור ידור עד עולם ומ"ד לילה המשומר מן המזיקין מפורש בפ' ע"פ ע"ש:

ואזדו לשעמייהו כו' י"ז באייר היה יום שמוזל בימה כו'. מה שיש לדקדק בכל זה בפרש"י ובדברי התוס' עיין בחדושי הלכות והרא"ם ז"ל לא הביא פרש"י דסוגיין וכתב אהך פלוגתא דר"א ור"י א"ל דטעמיה דר"א כו' וי"מ דטעמי' דס"ל דבתשרי נברא עולם וע"כ שהיה ג"כ ראש למנין שנות עולם ושנות הדורות ולפיכך כו' ושיבש הוא בידם כו' והנכון בעיני שר"א סובר שמנין שנות דורות מתשרי ולפיכך פי' חדש השני הוא מרחשון ומאי שני שני לדין שא"ת שהוא אייר ושני לחדשים ה"ל למכתב ותגח התיבה באחד ושש מאות שנה בחדש הזה שכבר נכנסה שנה האחרת כו' עכ"ל ע"ש באורך ולפירושו מסברא קאמר דמונין שנות עולם מתשרי בלאו טעמא דלעיל דבתשרי נברא עולם אבל לישנא דאזדו לטעמייהו לא משמע כדבריו דמשמע דמה"ט דס"ל נמי דמתשרי מונין שנות עולם וכן לר"י מניסן ונראה לקיים פי' הי"מ וכן נראה מפרש"י שכתב דלר"א דבתשרי נברא עולם דמתשרי מתחילין מנין שנות דורות לפיכך מבול ע"כ כו' ומה שהקשה הרא"ם לפי זה מלקמן שהרי חכמי ישראל מונין למבול כר"א ולתקופות כר"י ופרש"י שנות נח ובריאות עולם כו' ע"ש לאו קושיא היא אלא דתלמודא דהכא דקאמר ואזו לטעמייהו לית ליה האי סברא אלא דאלו לא היתה הבריאה בתשרי אין סברא שהיו שנות דורות מתשרי אלא ששנות דורות בין לר"א בין לר"י נמשכין אחר הבריאה וסברא זו נזכרת בפרש"י בכולה סוגיין ידו"ק:

דף יב.

אלא לר"א מאי שינה בדר"ח ברותחין קלקלו כו'. מפורש פרק חלק:

דף טז.

בפסח כו'. לקמן בברייתא מפקי ליה מדאמרה תורה הביאו לפני עומר בפסח וכן בעצרת על פירות אילן מדאמרה תורה הביאו לפני ב' הלחם וכן בחג על המים מדאמרה תורה נסכו לפני מים בחג וכ"כ הר"ן והא דתנן בראש השנה כל באי עולם כו' כתב הר"ן דמפיק ליה מהא דאמרינן בבבסא ליום חנונו וגו' אחיה חג שהחדש מתבסס בו היו אומר זה ר"ה וכתוב כי משפט לאלהים הוא וגו' אבל מתוך סוגיין משמע דסמך נמי בהא אהא דאמר לקמן בשמעתין אמרו לפני מלכיות שתמליכוני עליכם זכרונות שיעלה זכרונכיכם לטובה כו' מלתא דבעי ביום הדין שע"כ נקרא זכרון תרועה דזכרון כל באי עולם בא לפניו ית' והא דהכל נידון בראש השנה היינו כל אדם יחיד ויחיד בכל דבר כמ"ש בראש השנה מי ברעב ימי בצמא אלא דבכל אחד מג' זמנים הללו נידון כלל העולם באחד מג' דברים שזכר וכן תוכן דברי הר"ן בזה ע"ש:

עוברים כו'. בשאר ג' זמנים דקתני במתני' נקט בהו לשון נידון וכאן שינה ונקט לשון עוברים ולמסקנא דלקמן דמתניתין כר"י דגזר דין שלו נחתם ביה"כ וכי קתני מתני' אתחלת דין ניוחא כיון דלא נחתם בר"ה לא נקט ביה רק לשון עוברים:

תנא דבי רבי ישמעאל היא כו' בארבעה פרקים כו' כתב הר"ן דיש לשאול למה אדם נידון בראש השנה דבשלמא שאר דברים תבואה ופירות כ"א בזמנו נידון כו' אבל אדם למה נידון בראש השנה כו' דבר זה למדנו כו' דתניא בכ"ה באלול נברא העולם כו' ואדם הראשון נברא ביום ו' דהיינו באחד בתשרי כו' בי"א נידון כו' א"ל הקב"ה זה סימן לבניך כשם כו' כך בניך עתידין עומדין לפני דדין ביום זה כו' ואכתי תמיהא לי דתנינח לר"א דבתשרי נברא העולם אבל לר"י דאמר בניסן נברא העולם כו' למה אדם נידון בר"ה ונ"ל שרצה המקום כו' ע"ש באורך ואין זה מספיק דלא ידענא אכתי למה נקבע ר"ה באחד לחדש לר' יהושע והנראה דר"י ודאי מודה דכמה דברים געשו בר"ה שבו נפקדה שרה רחל וחנוה ויצא יוסף מבית האסורין ובטלה עבודה מאבותינו במצרים כדאמר בהדיא לעיל בפירקין ולכך נקבע אח"כ ר"ה ליום הדין דזכרון כל מעשה איש באל לפניו דכה"ג נקבע יה"כ לגמר הדין והחתימה לפי שבו נתרצה הקב"ה לישראל לכפר להם על עון העגל וע"פ מדרש הזה דאדם נברא ביום ו' כו' ובי"א נידון יש לבנון הפסוקים שאמר למשפטיך עמדו היום גו' שאמר לעיל מייניה כוננת ארץ ותעמוד ובו ביום שכוננת ארץ ונגמרה הבריאה דהיינו ביום ו' למשפטיך עמדו היום אדם וחווה לקון לפניך כי הכל עבדיך שהוא סימן לבניו שביום הזה לגורות יהיו הכל ביום זה עבדיך ואתה מלך לדונם אז כמ"ש אנו עבדיך ואתה מלכנו וע"כ אומרים מלך במקום אל בר"ה: מהכא לעשות משפט וגו'. ק"ק דהא בברייתא לא מיייתי ליה מהאי קרא אלא מקרא דותפקדנו לבקרים ואינו נראה שמחקו מהברייתא ונראה לפרש דודאי הא דנידון בכל יום סמך ר"י עצמו אההוא קרא דלעשות משפט וגו' דבר יום ביומו אלא דמיייתי האי קרא לומר לך באיזה זמן בכל יום נידון ומיייתי ליה מהאי קרא ותפקדנו לבקרים דהיינו בבקר של כל יום וכדאמר'י פ"ק דע"ז דלא ליצלי אינש צלותא דמוסף בר"ה בג' שעי קיימיתא משום כיון דמפקיד דינא דלמא מעייני בעובדיה והיינו בבקר שהוא זמן תפלת שחרית כנגד תמיד של שחר דכתיב בו בקר:

ואמר רב חסדא מלך וצבור כו'. הוצרך לתאני מלתא דרב חסדא בהאי קרא משום דהוא אפשר לפרושי לשון משפט דבהאי קרא לאו דין ממש קאמר אלא כמו כמשפטו אשר הראית וגו' ויעשה כמשפט וגו' להכי מיייתי מלתא דרב חסדא דמפרש ליה דין ממש:

הביאו עומר כו'. שהפסח זמן תבואה כו' חשיב בכאן ג"ד שהם חיי ג' נפשות שבעולם שהם נפש הצומח ונפש הבהמה ונפש האדם כי המים בחג הם חיי נפש הצומח והעומר של שעורים הוא חיי נפש הבהמה כדאמר'י פ"ק דפסחים (דף ג'): שעורים געשו יפות א"ל צא ובשר לחמורים ובמס' סוטה (ט"ו) אמרי' תביא מנחת שעורים שהוא מאכל בהמה ונתיי הלחם של חטין היו והוא חיי נפש האדם כפרש"י בשמעתין. דר"י לטעמיה דס"ל בפרק בן סורר ומורה דען הדעת שאכל אדם הראשון חטה היה שאין התינוק יודע כו' וע"ש בחדושנו והוא מבואר שאמר הכתוב מהחל חרמם גו' שהוא קציר שעורים תחל לספור שבעה שבועות שהוא יום קציר חטים שהם ב' הלחם והכונה בו כי בצאתם ממצרים שנקראו חמורים והיו ישראל גם כן בלא מצות לא היו ראויים רק למאכל בהמה שהן שעורים כמ"ש צא ובשר לחמורים עד ספירת ז' שבועות ע"ש וכמטמונים תחפשנה שהוכנו אז לדעה שמביא מאכל חטים שאז קבלו התורה וע"כ מביא ב' הלחם מחטים שמביא הדעת כדאמר'י בפ' בן סורר וע"כ אמרו בפ' מי שמת (ב"ב קמ"ז.) י"טו של עצרת ברור דרעו חטין כמפורש שם וע"כ אמר מהחל חרמם בקמה שהוא קציר שעורים מאכל בהמה תספור ג' יום עד הבאת ב' הלחם שבאה מן החטין לקבל דעה וחכמת התורה:

אמרו לפני מלכיות כו'. בספרי מפיק ליה מקרא ותקעתם וגו' הרי שופרות והיו לכם לזכרון אלו זכרונות אני ה' אלהיכם זו מלכיות וא"כ למה מלכיות תחלה כו' ועי' לקמן פ"ב וכוונת מלכיות זכרונות ושופרות מפורש פרק כיצד סדר תעניות:

למה תוקעין בשופר של איל כו' מפי' הר"ן אמנהגא בעלמא דתוקעין בשופר של איל קאמר הכי למה ול"ג אהא דתנן (*) פרק ראיהו ב"ד ר"י אומר ב"ה תוקעים בשל זכרים כו' וק"ל כוותיה קאמר הכי וע"פ המדרש שפרש"י בחומש במשך היוכל שופר של איל שכן בערבי קורין לדכרא יובלא כו' ואנן ילפינן לקמן בפ"ב שופר של ר"ה משופר של יובל ומה שיש לדקדק בזה ע"ל בר"פ ראיהו ב"ד ומיהו ק"ק לפי מדרש זה דהא ביוכל גופיה ס"ל לר"י לקמן דתוקעין בשל יעל ולא בשל איל ודו"ק:

רחמנא אמר תקעו כו. תקיעה בר"ה אינו מפורש אלא דילפינן לקמן בגו"ש מיובל:

כדי לערבב את השטן כו'. עי' פרש"י ותוס' בשם הערוך ועי' בר"ן:

דף טז:

שנאמר מרשית גו'. ויהיה מלת מרשית מושבת עצמה ואחרת עמה דהיינו כמשמעה מראשית ומתחלת השנה ומדכתיב מרשית חסד דרשהו מלשון רש כפרש"י עש"ה תחנונים ידבר רש והוא מבואר ע"פ מ"ש לקמן עיני ה' אלהיך וגו' עתים לטובה הרי שהיו ישראל רשעים גמורים בר"ה כו' לסוף חזרו בהן כו' הקב"ה מורידן בזמן על הארץ הצריכה להן כו' ע"ש:

אלא לפי מעשיו שבאותה שעה כו' שנאמר באשר גו'. מפורש בב"ר כפרש"י דלפי פשוטו הוא יתורא דקרא וע"כ דרשו דכמו דמלת שם מורה על המקום שבה הסיפור ממנו כבר כן הוא מורה כאן על הזמן ההוא שאנו קיימין בו יהא נידון ולא על העתיד והא דבן סורר נידון ע"ש סופו עיין תירוצו ברא"ם ועי"ל דבן סורר נידון ע"ש סופו של עצמו מה שאין כן בישמעאל על שם סופו של בניו לא נידון:

ג' דברים מזכירין עונותיו כו'. ודאי דבר"ה זכרון כל בני אדם בא לפניו יתברך ב"ה בגזר דינו אבל אלו ג' דברים גם בכל השנה מזכירין לו עונותיו לפקוד עליו דין אחר קיר נטוי לפי שהוא מקום סכנה וכדאמרינן פ"ק דפסחים דאפי' בצווי הש"י אמר שמואל ושמע שאלו והרגני וכן המעיין בתפלתו וסומך שזכותו ודאי תהא נשמעת כמ"ש התוס' מביא לו שזיכורו עונותיו אם זכויותיו שבטוח בהן אין מכריעין וכן במוסר דין שבטוח גם כן בזכותו שיענש חבירו מן השמים על ידו מביא לו להזכיר לו עונותיו להכריע זכותו נגד חבירו ומיייתי ליה משרה וגם אם היה זכות שדה גדול אפשר דזכות אברהם היה מכריע. וכמפורש בפ' החובל בדלית ליה דיינא בארעא ומה שיש לדקדק בזה שם מפורש:

ד' דברים מקרעין גזר דין כו' צדקה צעקה כו' ונראה דר"י לטעמיה דאמר לעיל יפה צעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין ומיייתי נבי צקה מדכתיב וצדקה תציל ממות דהיינו גם אם נגזר לאדם מיתה צקה תצילנו ממנו וכן בצעקה מדכתיב מצוקותיהם יצילם מצוקה משמע גזר דין וכן שינוי מעשה היינו תשובה מדכתיב וירא אלהים את מעשיהם כי שבו וגו' ואלו הג' יסדן הפייט תשובה תפלה צקה מעבירין את רוע הגזרה אבל שינוי השם ושינוי מקום לדברי יו"א לא זכרן הפייטן שהם גם כן מעבירין הגזרה כדקאמר הכא ולפוס ריהטא איכא למימר בזה דלא זכר הפייטן אלא אלו ג' רוע הגזרה שבאו לכפרה על הגזרה שבאה בשביל חטא משא"כ שינוי השם ושינוי מקום דלא באו לשנות הגזרה שבאה על חטא דהא שינוי השם משרה יליף ושינוי המקום מאברהם דודאי לאו משום חטא צוה לשנות שם שרה

ימקום דאברהם וכ"כ בעל י"מ חז"ל מיהו שינוי השם ושינוי המקום לא מצני' לאוקמיה אלא במי שגזרתו בלי חטא כי בהשתנות כו' דאלו משום חטא מה יועילנו שינוי הזה כו' עכ"ל ע"ש באורח אבן הסמ"ג עשין י"ז כתב שטעם בשינוי השם כלומר שאני אחר ואניו אותו האים שעשה אותו מעשה עכ"ל וכה"ג כתב הר"ן והסוף: בשינוי המקום היינו טעם לפי כשאדם גולה ממקומו לבו נכנע עכ"ל ולפי זה שפיר נמי באו על חטא וכן נראה דאין סברא דשינוי השם בעלמא בלא צווי השי"ת יבטל הגזרה ויותר מזה קשה בשינוי המקום שיבטל הגזרה בזולת צווי השי"ת דא"כ שרה למא לא נשתנה גזרתה בשינוי מקומה עד ששינה שמה בצווי השי"י וע"כ נראה לקיים דברי סמ"ג והר"ן וה"ק כשנותנין לאדם שם אחר כמו בשרה יחשוב אף שבשרה נשתנה מזלה ע"י שינוי שמה לפי שלא היה שם שום מעכב כי לא היה בה שום חטא אבל אני שחטאתי מה יועיל בי שינוי שמי בהוראת שמי למזל אחר שהרי החטא מעכב בי ועי"ן כן ישים אל לבו לשוב בתשובה שלמה ושהוא רוצה להעשות איש אחר וצריך אני לתקן מעשי וכן תפרש הענין בשינוי מקום מאברהם:

וי"א אף שינוי מקום דכתיב ויאמר ה' אל אברהם לך דך מארצך וגו' מפרש"י בפ' לך נראה שדרשו כן מלכתיב לך לך לדרוש מינייה להנאתך ולטובתך דכאן אי אתה זוכה לבנים עכ"ל ועיין בזה טעונת הרמב"ן דברי הרא"ם ואין להאריך בהן דמתוך שמעתין משמע שדרשו כן מלכתיב לך לך מארצך והדר כתיב יאעשך לגוי גדול וגו' דמשמע שהלכיה מארצך היא כדי שאעשך לגוי גדול:

שינוי מקום מאברהם כו'. ר"ל דהיינו בבואו למקום אחר גרם לו להיות ראוי לבנים ונולד לו אח"כ ישמעאל אבל בן הראוי ליורשו לא היה ראוי עד ששינה לשרה שמה כדאמר הכא וגם שינוי השם דאברהם אז גרם לו וכמפורש כל זה פ"ד דנדרים ופ' הבע"י ע"ש:

חייב אדם להקביל כו'. מפורש פ' הישן:

ג' ספרים נפתחין ליום הדין כו' יש לדקק בדברי המאמר הזה חדא דלא קאמר גבי בינונים כדקאמר גבי צדיקים ורשעים ועוד דלא מיייתי מקראי דרשעים אלא דנמחקים ולא מיייתי נכתבין ונחתמין גם מה שהרגישו הפוסקים בהך ענינא שהרי ראינו דכמה צדיקים שמתו וכמה רשעים שחיו בשנה הבאה ימפרשי ליה בדוחק דרשעים וצדיקים בדיון זה קאמר ולא הוי דומיא דדין לעתיד דבסמוך דאייירי ברשעים יצדיקים גמורים והתנא' כתבו ג"כ בזה אבל אין דבריהם מבוארים וע"כ הנראה בזה דודאי בצדיקים ורשעים גמורים קאיירי והיינו צדיקים שאין בהן רק שנגב שנקרא חטא כמפורש ביומא וכנאמר כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא ר"ל דאפי' הצדיק יש בו חטא שנגב ורשעים היינו שיש בהן חטא פשע ומרד ובינונים היינו שיש בהן חטא מזיד אבל לא מרד והוא מבואר כמ"ש בפ' מי שמתו דהצדיקים במיתתן נקראו חיים וההפך הרשעים בחייתן קרוין מתים שהצדיק שמת הוא חיותו לעוה"ב ומיתתו בעולם הזה כמ"ש אדם כי ימות באהל וגו' אינו רק במקרה וההיפך הרשעים חיייתן בעולם הזה אינה אלא במקרה והיא מיתתן מוחלטת לעולם הבא והשתא נחא דהצדיק ממש בין אם נגזר עליו שיחיה בשנה זו בין שנגזר עליו שימות בשנה זו על מיעוט חטאו שבעולם הזה והוא חיותו בעוה"ב וההפך ברשע בין שנגזר עליו שימות בשנה זו ובין שנגזר עליו שיחיה בשנה זו כדי לקבל שכרו בעולם הזה זו היא מיתתו לעוה"ב ולזה כוונו התנא' שכתבו וכל זה דקרי הכא גבי רשעים מיתה וגבי צדיקים חיים כלומר לחיי עולם הבא עכ"ל והשתא יתיישב מה שיש לדקק ברשעים דקאמר נמי נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה ולא סגי להו במחיקה כדכתיב ימחו מספר חיים משום דבעי למכתב בהו במפורש מיתה אם למיתה מקרית בעולם הזה ואם לחיים בעולם הזה דהיינו מיתתם לעולם הבא וכן בצדיקים קאמר נכתבים ונחתמים לחיים דבעי לפרושי אם לחיים מקריים שבעולם הזה ואם למיתה בעולם הזה על מיעוט חטאם והיא חיותם לעוה"ב ואמר בינונים שהם שיש להם עון מזיד תלויים ועומדין בימים שבין ר"ה ליום הכפורים זכו נכתבין לחיים באותן ימים אבל לא נחתמים עד יום הכפורים שהוא יום חתימה של בינונים ומיייתי כוליהו מקרא ימחו מספר חיים זו ספרן של רשעים כמ"ש לעיל וחיבור הכתובים כענין שאמר כי אתה אשר הכית רדפו גו' כי האדם סתם נחשב לבינוני כמ"ש פ"ק דקידושין ח"ש דוד על עצמו כי אתה אשר הכית אותי ביסורין על המזיד והם הוסיפו לרדופי ולא מכאוב ביסורין שלי הם חלליך יספרו תנה עון וגו' ר"ל אותו עון שהם רודפים אותו על מחצה עונות שיש להם כבר עד שיהיו רוב עונות יע"ז ימחו מספר חיים כשאר רשעים גמורים. ואמר חיים זה ספרן של צדיקים כמ"ש דבין אם נגזר עליהן שיחיו בשנה זו או ימותו היא חיותו לעוה"ב ואמר ועם צדיקים אל יכתבו היינו הבינונים שלא נכתבו בר"ה עד ימי תשובה וכה"ג יש לפרש למאן דדריש ליה מקרא דמחני נא וגו'. ואמר ג' כתות ליום הדין כו' צדיקים ורשעים ממש קאמר דומיא דלעיל מיהו לחיים דקאמר הכא לאו דומיא דלעיל דהכא בחיים בתחיית המתים קאמר דהיינו לחיי עולם כדכתיב ורבים מישיני וגו' ולעיל לחיים אם בעוה"ז בשנה זאת אם לחיים בעולם הנשמות והכא קאמר בכת בינונים שיורדין לקבל עונשן בגיהנם דהכא אי אפשר שיזכו עוד כמ"ש מי שטרח בערב שבת כו' והיום לעשותו כו' וכמ"ש גם התנא' שיש ב' דינין האחד בגן עדן או בגיהנם והב' דין אחר בתחיית המתים ע"ש דין גיהנם גם ברשעים גמורים יש בו חילוק דיש מהן עומדין לתה"מ לחרפות ולדראון עולם ויש מהן שיורדין לגיהנם כו' וגופן כלה ונשמתן נשרפת כו' ויש מהן המינין כו' דיורדין לגיהנם ונדונין לדורי דורות כו' ולא יבאו כלל לתחיית המתים כמפורש בסוגין ולפי גודל החטא יהיה דיון בגיהנם וזהו שדקדק בקרא ורבים מישיני אדמת וגו' אבל לא כולם כי יש מהם שלא יזכו לתח"ה אלא שיהיו נדונין לעולם בגיהנם כדלקמן ואמר בבינונים יורדין לגיהנם ומצפצפים כו' פרש"י מצפצפים צועקים ובוכין מתוך יסורין כו' ע"ש ולשון צפצוף לא משמע כן ולא אמרו בפרק עושין פסין שבוכין אלא ביורדין לגיהנם והכא בעולין מניהנס קאמר שמצפצפין דהיינו שמשבחים לשמו בתפלתן וכן נראה מפיו הערוך ע"ש וכדמיייתי מקרא הוא יקרא בשמי וגו' דהיינו בתפלה:

דף יז.

את השלישית גו' לפי הדרש יהיה השלישית כת שלישית שהם הבינונים שיבאו באש של גיהנם לצרפן על מחצה עונותם עד שיזכה שיקרא בשמי שיהיו כצדיקים שנקראו ע"ש של הקב"ה כדאמרין פ' הספינה:

ובה"א ורב חסד משה בלפי חסד כו'. מפרש"י ללענין דלעתיד בגיהנם אמרו כן אבל נראה מתוך שמעתין דה"ה דין דהעו"ז בר"ה אמרו כן דמטה כלפי חסד בבינונים מיד בר"ה וס"ל דכולן לא נחתמין עד יוה"כ כר"י דאדם נידון בר"ה ונזר דינו נחתם ביוה"כ.

ואמר ועליהם אמר דוד כל הפרשה כולה דלוחי ולי יהושיע וגו' עיין פ' התנא' בזה אבל ליטנא דכל הפרשה כולה לא יתישב לפירושם. ונראה דה"ק ועליהם דהיינו על כל שלשה הכתות שזכר נאמרה כל הפרשה כולה והתחיל בכת בינוני שהם סתם בני אדם ואמר אהבתי כי ישמע ה' את קולי וגו' לשון אהבתי לפי פשוטו הוא כמו אוהב אני שישמע גו' וטפי יפול בזה רצוני או תאמתי כי ישמע ה' וגו' וע"כ דרשו מינייה אהבה אני כי ישמע ה' קול תחנוני כלומר כשאני מתפלל דרך תחנונים כמ"ש אל תעשה

תפלתך קבע אלא רחמים ותחנונים וכמ"ש תחנונים ידבר רש וגו' ולפי שאמר קול תחנוני ואנן אמרי' לא ישמיע אדם קולו בתפלתו אמר לא נתכוונתי לקול ממש אלא כביכול שטתה אונן לי אל תפלתי שבלחש ואמר בימי אקרא כלומר בימי יחיד שכן עשרת ימי תשובה אז אקרא גם ביחודי כמ"ש דרשו ה' בהמצאו ביחוד בין ר"ה ליוה"כ ואמר אפפונו חבלי וגו' שהם יסורין הבאים על המזיד בבינוני וע"ז צרה ויגון אמצא ששמת אני בהם כמוצא שלל רב כמ"ש השמחים ביסורין עליו נאמר ואוהביו כצאת השמש וגו' וכמ"ש בראב"ש ור' ואמר ובשם ה' אקרא כלומר בזמן שגם תפלת היחיד מקובלת לה' ועי"ל ע"פ מ"ש פ' הספינה ג' נקראים ע"ש הקב"ה כו' וחשיב צדיקים שנאמר כל הנקרא בשמי גו' ומפורש בספרי כל אשר יקרא בשם ה' ימלט וכי אפשר לו לאדם ליקרא בשם ה' אלא נקרא המקום רחום וחנון אף אתה עשה מתנת חנם ונקרא המקום חסיד כו' לכך כל אשר יקרא בשם ה' ימלט חז"ש כאן אנא ה' מלטא נפשי מאחר שאני נקראתי בשמך ומפרש לה שאל תתמה ליקרא בשמו של הקב"ה אבל חנון ה' וצדיק גו' אף אני אעשה כן ובזה אהיה נקרא בשם ה' ומסיים אנא ה' מלטא נפשי וגו' בהא ענינא הזכיר ג"פ נפשי יש לכון בהם על ג' נפשות שיש באדם כמ"ש הרמב"ם בח"פ ולפי דרכינו יש לפרש על ג' כתות הללו שהן צדיקים רשעים ובינונים והתחיל בכת הבינוני ואמר אנא ה' מלטא נפשי להצילני מיסורין הבאין על המזיד בבינוני כי חנון ורחום וצדיק וגו' שלא לענוש הבינוני במיתה כי שומר פתאים ה' דלוחי וגו' ע"פ מ"ש בסמוך ורב חסד היכי עבדי נושא עון שמגביה כף מאזנים של עון שיכריעו הזכיות וה"ג ה"ק דלוחי מלשון דלה דלה שגבה ודלה עוני כדי שיכריעו זכיותי ובזה לי להושיע ורבא נמי דקאמר דלוחי במצות יש לפרש כן דלוחי בכף העון על ידי המצות ואמר על כת הצדיקים שובי נפשי למנוחיכי גם אם ימות תשוב הנפש לעוה"ב שכולו מנוחה ואמר כי חלצת נפשי ממות וגו' כנגד כת הרשעים דהיינו שחלצת נפשי מכת הרשעים דמיתה ממרתק בהם ומסיים ואמר אתהלך לפני ה' בארצות החיים ע"פ מ"ש בפרק ע"פ דלאומרים הלל מפני שיש בה תחיית המתים שנאמר אתהלך לפני ה' בארצות החיים ודרשו כן משום דכתיב בארצות לשון רבים שהרמו בו על עוה"ב כדאמרין במס' ב"ב לעתיד יהיה לכ"א מישראל בעמק ובהר ובשפלה דהיינו כל מיני ארצות ומסיים האמנתי כי אדבר אני עניתי מאד וגו' לפי שהמינים כופרים בתח"ה אומר אני האמנתי כי אדבר הא שזכר לעיל בענין ארצות החיים דהיינו תח"ה שהרי עניתי מאד בעולם הזה כדי לקבל שכרו משלם לעולם הבא כדרך הצדיקים ואמרתיו בחפזי כל אדם יש להם חלק לעוה"ב כמו בעוה"ז והוא כוזב דלא אמרו כן אלא כי ישראל יש להם חלק לעוה"ב:

פושעי ישראל בגופן כו'. מוקי לה בדרקפתא דלא מנח תפילין דהיינו בגופן דאמרין בהו שצריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים והכוונה בו שהתפילין מורים שהרוח מתדבק בגשמה בזוכה לכך כי תפילין של ראש הם נגד המוח אשר שם הנשמה ושל יד נגד הלב אשר שם רוח החיוני וזה שלא מניחין מבטל זאת הכוונה בהיפך שידבקו מלמעלה למטה הנשמה ברוח והרוח בגוף חז"ש כי לפי פעולתן הגוף כלה והנשמה שדבקה בה נידונית בשרפה והרוח שמחברן מפוזר תחת כפות רגלי צדיקים ופושעי אה"ע בגופן ר"ל בעבירה דהיינו עבירות זנות שמטמאין גופן בזנות כמ"ש התנא' וגבי עריות כתיב כי בכל אלה נטמאו הגוים: נדונין בה י"ב חודש כו'. מפורש במס' עדיות וע"ש בחדושונו:

בשמחת בשרפת כו'. גם כי הנשמה היא דבר רוחני מצינו בה לשון שרפה אבל מה שאמר שוב ורוח מפזרתו כו' ומיייתי ליה כי יהיה אפר וגו' אינו נראה שיהיה כונה על שריפת הנשמה אלא אדלעיל אאפר של הגוף וכלה שאמר בו אינו ממש אלא שיהיה אפר:

שכפרו בתורה וכו'. כפרש"י האומרים שאינה מן השמים ובפ' חלק מפורש דאפי' אומר שכולה מן השמים חוץ מפסוק אחד ואפיקורוס כפי' רש"י מבזה ת"ח והכי מפורש פרק חלק ושאמר ושחטאו והשחטואו כגון ירבעם כו' גם שירבעם הוא בכלל מומרים לעז"ז מ"מ קחשיב ליה בתרתיו דחטא והשחטא את הרבים גם בשאר עבירות דינו כן כמו ששינוי באבות משום דחטא הרבים תלוי בו:

גיהנם כלה והם אינן בלים כו'. בפ"ק דסוטה אמרינן לגבי פורעניות ישראל דחצי כלים והם אינם כלים כו' והיינו למעלייתא הוא כפרש"י בחומש וקללה זו לפי הפורעניות ברכה היא חצי כלים והם אינן כלים אבל הכא בדיון רשעים גמורים אלו בגיהנם אינו נראה דה"ג למעלייתא קאמר דגיהנם כלה והם כו' ויש לומר דה"ק דגם הם אינן כלים כמו כת פושעי ישראל כו' דכלין בגופן הוא לגריעותא הכא גבי המינין כו' דאינן כלים לחרפות עולם וכדכתיב ונראה בשמחתכם והם יבשו מיהו הא דאמר בהו נדונין לדורי דורות צריך באור כיון דגיהנם כלה היאך קאמר נידונין לדורי דורות ודו"ק:

וב"כ למה מפני שפשטו ידיהם כו'. פרש"י שהחריבו בהמ"ק בעונם עכ"ל דקדק לפרש כן דודאי העובדי כוכבים החריבו בהמ"ק אבל אלו הכתות שזכר הכתוב בעונם נחרב מקדש ראשון ושני כגון מומרים ושכפרו בתורה וכו' היו בחורבן בית ראשון שהיו בהן עע"ז ושאר עבירות וכת מסורות כו' היו בחורבן בית שני כההיא עובדא דבר קמצא פרק הנזקין והאפיקורסין שהם הצדוקים שעל ידם חרב מקדש שני:

ועליהם אמרה חנה ה' יחתו מריביו גו'. הם ודאי מריביו של הקב"ה שגרמו להחריב מקדשו ובהם משתעי קרא דלעיל מינייה ורשעים בחשך דימו דהיינו בגיהנם:

ופניהם דומין לשולי קדרה כו' לפי נוסחות גמרות שלפנינו קאי אהנך כתות המינין כו' אבל בע"י גרם ועליהם אמרה חנה ה' ממת גו' אר"י בר אבין ופניהן דומין לשולי קדירה ור"ל בעת שעולין מניהנס כצרך הכסף פניהם הושחרו כשולי קדרה ע"י שאש של גיהנם היה שולטת בהם ואמר דאינהו משפירי שפירי כו' כפל לשונו בהם שהם שמענגים עצמם ביותר מתאונות עוה"ז ותחת יופי פניהם שהיה להם בעוה"ז הושחרו לעוה"ב בגיהנם:

לית להו תקנתא כו'. הא דאמר לעיל רשעים דרובן עונות ומשמע אפי' אין בהן עון פושעי ישראל בגופן יהיו לדראון עולם לאו דוקא לעולם אלא י"ב חדש ועולים כ"כ התוספות והר"ן ע"ש. ומלת עולם לא משמע כן וי"ל לפי דבריהם דר"ל שיהיו לדראון ולמיאוס בעיני העולם וכמ"ש רש"י בספר ישעיה וי"ת כמין שתי תיבות די ראויה עד דיימרון צדיקיא מיסת חזינא דהיינו שיהיו מאוסים בעיניהם:

אימתי אני אהובה כו' אע"פ שדלה אני כו' עיין לעיל:

ושנתנו חיתיתם בארץ כו' זה המטיל אימה כו'. והיינו בארץ החיים שמטיל אימה על כל החיים שבארץ גם במקום שאין צריך להטיל דהיינו שלא לשם שמים:

אימה יתירה כו' שלא לשם שמים דודאי יש לפרנס להטיל אימה כמ"ש זרוק מרה בתלמידים אבל אימה יתירה קאמר הוא ודאי שלא לשם שמים ומיייתי ליה מקרא לכן יראוהו אנשים וגו' שאמר ליה אליהוא לאיוב דלכך לא זכית לבנים חכמי לב כפירוש רש"י שם:

ר"א אומר כובש כו'. עיין פרש"י הכא אבל במס' עירובין פ' בע"א ועיין בחידושינו שם ובירושל' מפרש אר"א ולך ה' חסד כי אתה תשלם וגו' ואי לית ליה את יתיב מדיך ונראה ה"פ כי אתה תשלם

חדושי אגדות – מהרש"א • ראש השנה

לאיש כמעשהו ברוב זכויות שהם מכריעות ואי לית ליה לכן אדם זכויות כ"כ להכריע החובות הקב"ה יהיב מזכויות מדידיה כביכול בכף זכויות שיהו מכריעות וע"י זה כובש אף הזכויות:

ריב"ח אומר נושא בו'. עיין פרש"י ובירושלמי מפרש נושא עונות אין כתיב כאן אלא עון הקב"ה חוטף שטר אחד מן העבירות והזכויות מכריעות ע"כ וכענין זה פי' הערוך ומהאי קרא דכתיב בתורה נושא עון ופשע וגו' ה"מ לאתניי הך דרשה אלא דר"א דאמר כובש הבוא דרשה דמיכה הביא הוא נמי קרא דמיכה. ועי"ל דבקרא דכתיב בתורה נושא עון ופשט מתפרש ליה כפשטיה נשיאות עון ופשע דהיינו סליחה אבל הכא דשינה בעון לשון נושא ובפשע לשון עובר דריש ליה נושא עון מלשון מגביה ועובר דתנא דבי ר"י מעביר ראשון וכו' שע"י שמעביר ראשון בו' מגביה כף העון ואמר כך היא המדה ר"ל שזו אחד מי"ג מדותיו דהיינו ממדת ורב חסד ועיין בזה ב' פירושים ברי"ף ובר"ן באורך:

ועון עצמו אינו נמחק בו'. כפי הפירוש שבריי"ף הא דעון עצמו אינו נמחק היינו בשרוב עונות גם עם אותו עון עצמו שכבר העביר עכשיו שעשו עם זה העון רוב העונות מצטרף בהדיהו להעשות רוב ונגש :ם עליו ואתיא כפשטיה הא דאמרינן שאין הקב"ה ותקן וכל האומר הקב"ה ותקן וכו' אבל לפירוש ראשון שבריי"ף צ"ע הא ותקן הוא על אותו עון ראשון ולא מצטרף כלל להיות רוב ע"י אותו עון שהעביר כבר ועל"ז אמר הכתוב אל תזכר לנו עונות ראשונים דהיינו שתעבירונו הראשונים ולא יהיו נזכרים עוד כי יהיו נמחקים ומהר יקדמונו רחמיך גו' מפורש במס' י"ט:

בל המעביר על מדותיו בו'. דריש ליה נמי משינוי לשון עובר במקום נושא דכתיב בתורה בפשע מיהו התלמוד שינה לשון הכתוב לפום הך דרשה שאמר מעבירין לו כל פשעיו במקום נושא עון ואפשר דנקט האי לינשא סירכיה דדרשה דלעיל דמעביר ראשון ראשון מפשעיו ות"ל:

אליה וקוץ בה בו'. משל היא כי כן דרך הקוץן שנדבקין בזנב כמ"ש פרק המוציא יין גמלא זוטרא נגובתיה משום דאכל כיסי דהיינו קוצים כפרש"י שם:

דף יז:

שמשים עצמו כשיריים. בפרק חלק פרש"י שירים שאין נחשבין כך אינו חשוב ואינו מתגאה עיין שם בחידושינו:

בתחלה כי אתה תשלם גו' לבסוף ולך ה' וגו'. לפי דברי הירושלמי שכתבנו לעיל נראה לפרש דה"ק קרא לך ה' חסד ביטש לאדם מחצה עונות ומחצה זכויות לך ה' חסד מדיך ליתן בכף הזכויות שיכריעו ואימתי כי אתה באת בתחלה לשלם לאיש כמעשהו ולית ליה לאדם מדידיה שיכריעו הזכויות וכן י"ל גבי בתחלה :אמת וכו' דהיינו כשבא אדם לדין אמת ולית ליה מדידיה להכריע ולבסוף ורב חסד שהקב"ה מרבה חסד משלו בכף זכויות שיכריעו הזכויות את העונות ולהכי מיייתי כל הני דרשות הכא דמשמע דומי' מומרא דר"א דע"י זכויות דידיה של הקב"ה מכריע לזכות:

אלמלא מקרא כתוב א"א לאומרו בו' ולא נאמר מקרא אלא כדי לשבר את האוזן שכן היה נראה למשה בנבואה כאלו הקב"ה מתעטף כש"ן והיינו ויעבור וגו' כש"ן המעביר טליתו על פניו וקורא כסדר הזה עשה הקב"ה להורות שכן יעשו כל זמן בו' ובספר ישן מחכמת המקובלים מציאתי ח"ל נתעטף הקב"ה באותו טלית לבנה שנתעטף בברייתו של עולם שעליו נאמר עונה אור כשלמה שמביהיך מסוף עולם ועד סופו בו' והאריך בסוד הענין:

ה' ה' אני הוא קודם שיחטא וכו'. דגם קודם שיחטא צריך רחמים שלא נברא העולם אלא ע"י ששיתף הקב"ה הרחמים כמ"ש ביום בראו ה' אלהים ואני הוא שיועיל התשובה לאדם גם אחר שיחטא לרחם עליו:

ברית ברותה לי:ג בו' מספר י"ג מדות יש בו דעות חלוקות עיין ברי"ף ובתוס' ובהגה"ה שם דרך אחר ואין לי עסק בנסמרות להאריך:

שנאמר הנה אנכי כורת ברית וגו'. לפי פשוטו קאי כורת ברית על שבקש משה ונפלינו אני ועמך וגו' יתדרש דהכא משמע ליה טפי לקאי אשלם עשרה מדות דסמוך ליה לעיל מיניה:

נדולה תשובה שמקרעת גזר דינו בו' רבי יצחק חשיב לעיל ד' דברים מקרעין גזר דינו בו' ושינוי מעשה :היינו תשובה ואינו נראה דר' יוחנן הכא פליג אלעיל אלא דנפקא ליה התשובה מהאי קרא דושב ורפא לו ורפואה דהכא היינו סליחת עון כמ"ש התוס' דהכי איתא במסכת מגילה וכינה הסליחה ע"ש רפואה כמפורש בדברי הרמב"ם בח' פרכים פ"ג דיש לנפש בריאות וחולי כמו שיש לגוף בריאות וחולי בו' ע"ש באורך:

אפילו הביא כל אילי בו'. ר"ל עם התשובה דשום קרבן אינו מכפר אלא עם התשובה כדאמרי' פ' ויה"כ וא"ה השב דוקא בנתיב בין ר"ה ויה"כ קודם חתימת הגזרה שבזה"כ: עתים לטובה בו'. מסיפיה דהאי קרא דכתיב מראשית השנה ועד אחרית השנה נילף דמתשרי בר"ה נידון מה יהא בסופה כדאמרינן לעיל והיינו תחלת גזר דין שבר"ה מיהו משמע נמי דבכל השנה יש עתים נתונים לטובה להקל מן הפורענות הנגזר כבר בר"ה וכויה"כ כפרש"י:

להוסיף להן א"א בו'. בירושלמי מפרש באורך ומסיק ומפיך ליה מקרא דכתיב תלמייה רוח נחת גדודיה וגו' צמחה תברך וגבי לפחות מהן א"א בו' אלא הקב"ה מוריקן שלא בזמןן על הארץ שאינה בו' מיייתי ליה מקרא דכתיב להמטיר על ארץ לא איש מדבר לא אדם בן:

עשה להם סימניות כאבין ורקין בו'. בפרק כל כתבי אמרינן כה"ג בפסוק ויהי בנסוע שעשה לה סימניות למעלה ולמטה לומר שאין זה מקומה בו' ושם פירשו הסימנין כעין גוני"ן הפוכין כמפורש שם אבל סימניות דהכא אינו מפורש מה הם וראיתי בספר ערוך בערך אף חו"ל ה"ג עשה בתהלים גוני"ן הפוכין כדין אף ורק עכ"ל נראה שנתכוון בסימניות דהכא שבספר תהלים אבל לא ידענא מאי משמע דגוני"ן ההפוכין כאבין ורקין שהן מיעוטין וי"ל דהפסק גוני"ן מורה על מיעוט ענין ומשמעו דיוצקו וגו' ימצוניקויהם יוצאים אינו רק קודם גזר דין אבל לאחר גזר דין לא יועיל צעקה וה"נ התם כעין זה גוני"ן הפוכין מורה למעט מקומה של פ' ויהי בנסוע לאינה שייך שם רק במקום אחר ויש לדקדק דבהאי פרשתא לעיל מיניה גבי הלכוי מדבריות וביוצאי מבית האסורים ובחולה שנתרפא כתיב נמי ויצקו אל ה' וגו' אמאי לא נעשה בהם סימניות ואם נעשה גם בהם סימניות אמאי נקט הכא בהך ברייתא ביוררי הים ולא נקט הנהך דלעיל מיניה בהך פרשתא ולפי המסקנא דיוררי הים כיחידים דמו ניחא קצת דאפשר להנהך דלעיל לאו כיחידין דמו אלא ברבים ולהכי לא בא בהו סימניות למעט משום דלאחר גזר דין נמי ענין בצעקה דו"ק:

בתיב אשר לא ישא פנים בו'. עיין בזה בתוס' הכא שהם הולכים קצת בדרך שכתבנו בפ' התינוקות בחידושינו על דברי התוס' שם עי' שם:

כאן בעבירות שבין אדם למקום בו'. והשתא יש לפרש אשר לא ישא פנים אפני אדם שהוא פשטיה דקרא כמ"ש התוס' דבעבירות שבין אדם למקום כתיב ישא ה' פניו דהיינו פניו של שכינה אבל בעבירות שבין אדם לחבירו לא ישא פנים של אדם חבירו עד שחבירו נושא לו פניו ומוחל לו:

דף יח.

כאן קודם גזר דין בו'. גם להאי שנויא דרומיא דקראי י"ל שינוי הלשון דבקודם גזר דין דעדיין ליכא הסתרת פני השכינה כתיב ישא ה' פניו אבל לאחר גזר דין דכבר איכא הסתרת פנים לא קאמר אלא דלא ישא פנים של אדם:

שנים שעלו למטה בו' וכן שנים שעלו לגדרום בו' וכה"ג מדמה להו בפרק במה מליוקן שאמרו שם עלה למטה ונפל יהא דומה בעיניו כמו שהעלוהו לגדרום בו' ומסיק התם אלו הן פרקליטין של אדם תשובה ומעשים טובים בו' וה"ה תפלה כדאמרינן הכא דזה התפלל ונענה וזה התפלל ולא נענה וכו' וה"ה דהמ"ל וזה לא התפלל כלל אלא דקאמר גם אם התפלל אם לא היתה שלמה לא נענה:

וגז"ד דציבור מי מקרע בו'. נקט במלתא דציבור למאן דפריש ליה ליה דיחיד אינו מקרע לאחר גזר דין אבל לר"י דסבירא ליה דיפה צעקה לאדם בין בו' אגזר דין דיחיד נמי תקשה מכל שכן:

מנין לגזר דין שיש עצמו שבועה פ' עד וביחיד אימת בו' כל הסוגיא מפורש פ' החולץ ופ' מ"ח:

בגד עשר לגימות שנתן נבל לעבדי בו' מדכתיב כעשרת בכף הדמיון דרשו כנגד עשרה נערים דמפורש בקרא דכתיב וישלח דוד עשרה נערים אבל מה שאמר שנתן להם נבל לגימה לא מצינו בקרא אלא אחר שא"ל נבל מי דוד וגו' כתיב ויהפכו נערי דוד לדרכם וגו' ולא כתיב שאכלו שם כלל ואפשר מדכתיב לעיל מיניה ויבואו נערי דוד וידברו וגו' וינוחו שהוא יתורא דקרא לומר לך שנחו שם דהיינו שנתן להם לאכול כמ"ש למען ינוח שורך וגו' תן לו ניח שיהא תולש ואוכל בו':

אלו י' ימים בו'. ולייך דכתיב הימים בה' הדיוע ר"ל ימים הידועים ומיוחדים אף ליחיד לעשות תשובה: במעלות בית חורון בו'. כך היא הגירסא לפנינו בכל הנוסחאות של הגמרות וי"ל דלא פליגי אלא דכל הנהך פירושי דבני מרון כולוהו איתנהו ביה וכוונו בזה על ג' כתות בני אדם שהם צדיקים ורשעים ובינונים שנזנין בר"ה ומאן דמפרש כבני אימנא נתכוון על כת הרשעים כמו שהצץ נמנה לטבח כן נמנו הרשעים למיתה ומאן דמפרש כמעלות בית חורון נתכוין על כת הבינונים כמו שהם במעלות בית חורון נמנין במקום מיציע מב' הצדדין כן נמנו הבינונים בו ביום אם להשאיל אם להימין ומאן דמפרש ליה כחיילות של בית דוד שהם נמים בצאתם למלחמה נתכוון לצדיקים כמפורש בפ"י יוחסין כחיילות של בית דוד בו' מאי קרא והתניחשם בצבא המלחמה וטעמא מאי אר"י אמר רב כדי שתתא זכותן וזכות אבותן מסייעתן ע"ש:

ובולן נסקרין בסקירה אחת בו'. פרש"י אע"פ שעוברין זה אחר זה ואף אגן נמי תנינא דכולן נסקרים בו' מדגסב תנא תלמודיה מהאי קרא היוצר וגו' ע"ש והוא דחוק דהאי קרא דנקט לא נסיב ליה אמלתא דקאמר התנא עוברין לפניו כבני מרון אלא אמלתא דמבחון שלא הזכיר כל יושבי במלתא דתנא וכולן נסקרין בו' ולולי פירושו נראה לפרש דרבה בב"ח א"ר יוחנן בא לפרש דלאו ממש קאמר דעוברין לפניו זה אחר זה כמו בני מרון אלא דלהכי מדמה ליה לבני מרון דבהולכים הרבה ביחד א"א לאדם להיות רואה כולם בפעם אחד אבל בעוברין לפניו כבני מרון זה אחר זה אפשר גם לאדם להיות רואה אותם בפעם אחד בעומד ורואה אותם מן הצד כך הקב"ה רואה את כולם בפ"א ובסקירה אחת להשגיח בפרטם בפ"א והשתא שפיר קאמר אף אגן נמי תנינא דכוונת עוברין לפניו כבני מרון לא אתא לאשמועינן אלא דהקב"ה רואה אותם בפעם אחת ובסקירה אחת מדנתיב [לכאורה צ"ל מדנסיב. המניה] ליה מהאי קרא וכדמסיק היוצר יחד לבם וגו' דכתיב לעיל מיניה השגיח אל כל יושבי הארץ שאל תאמר שבכלל רואה ומשגיח את הארץ אלא היוצר רואה יחד לבם דהיינו בפ"א כאלו בני מרון שהולכים זה אחר זה שיוכל הרואה לראותם בפ"א ומבין אל כל מעשיהם בפרטי של כל אחד ואחד:

דף יח:

קרי ליה צום וקרי ליה שמחה בו'. יש לדקדק ומאי קשיא ליה הא יהיה לששון ולשמחה כתיב והגביר זכריה בגלות בכל ניבא שאלו הציונות שהיו מתענין בבבל על חורבן מקדש ראשון יהיו לששון ולשמחה כשיבנה בית שני והכי מוכחי קראי וי"ל דה"ק קרי ליה מעיקרא צום שהיה בבבל וקרי ליה לבתר הכי שמחה דמשמע דכן יהיה לעולם דלא יהיה עוד צום אח"כ והרי חזרנו לצום בחורבן בית שני וקאמר בזמן שיש שלום בו' נקט במלתיה שלום ואין שלום ר"ל דוק בסיפא דהאי קרא והאמת והשלום אהבו ר"ל דלא יהיה לששון ולשמחה רק עד זמן שאמת ושלום אהבו אבל באין עמכם אמת ושלום תחזרו לצום דהיינו בבית שני בזמן החורבן כמ"ש בפ"ק דיומא בית שני שהיה בו תורה וגמ"ח מפני מה חרב מפני שהיה בו שנאת חנם ח"ש מסיפא דקרא בזמן שיש ביניכם שלום יהיה לששון ולשמחה אין שלום דהיינו בחורבן בית שני שהיה בו שנאת חנם תחזרו לצום:

ה"ק בזמן בו' יש גזרה צום בו'. ובבב בימי זכריה היה צום לפי שהיה אז ג"כ גזרה בימי המקן גם במעשה דחנניה מישאל ועזריה שגזר נבוכדנצר להשתחות לצלם ובמעשה דניאל שגזר המלך שלא להתפלל לשמים:

בט"ב נחרב הבית בראשונה בו'. מפורש בספ"ב דמסכת תענית:

זה ט' בתמוז בו' שנאמר ברביעי בט' לחשש בו' וכתבו התוס' אבל בשינייה הוצקעה בי"ז ומש"ה עבדינן בי"ז תענית ובירושלמי גרסינן בי"ז בתמוז בו'. וקלקול חשבונות היו שם בו' ע"ש. ואיתא עוד בירושלמי דלכ"ע יש בין צום הרביעי ובין צום החמישי כ"א יום מדכתיב מקל שקד אני רואה אלא דלמ"ד שנבקעה העיר בט' בחשש תמוז חרב הבית בא' באב ומיייתי ליה מקרא דכתיב ויהי בעשתי עשרה שנה באחד לחשש וגו' ע"כ ועיין בזה עוד בחידושינו פרק ג' פרכים:

צום השביעי זה ג' בתשרי בו'. שהיה בחשש השביעי מפורש בקרא בסוף ספר מלכים גם בספר ירמיה אבל שהיה בג' בו אינו מפורש שם בקרא ואפשר שהיה קבלה בידם כן:

ומי הרגו ישמעאל בן בו' ר"ל שלא יקשה לך כיון דמיתת צדיקים שקולה בו' כדמסיק מדחשיב ליה בהנהך ציומות ולכך קבעו בו צום א"כ גם בשאר צדיקים שמתו יקבעו בו צום וא"כ אין לך יום בשנה שלא יהיה בו צום שמת בו צדיק וקאמר דע"כ יצא יום הריגת גדליה מן הכלל לפי שהרגו ישמעאל בן נתניה שעל ידי כן יצאו כל העם מא"י למצרים ועברו על נבואת ירמיה כמפורש בקרא ומכל מקום כיון דחשיב האי צום דהריגת גדליה בהדי הנהך ציומות דחורבן הבית למדנו ששקולה מיתת צדיקים בו' אלא דא"א לקבוע צום על כל מיתת צדיקים כמ"ש לעיל ועוד יש לכונן בזה לפי שזה נעשה בי' ימי תשובה והיה לו לישמעאל שהרגו להתעורר בתשובה והוא לא היה חושש בכך והאוסף צרה לישראל בהריגתו לגדליה שהיה (הצלה) [הצרה] לכלל ישראל כמפורש בירמיה וע"ז אמר הכתיב יחיינו מיומים גו' לפי שבימים אלו אנו מתפללים על

חדושי אגדות – מהרש"א • ראש השנה

החיים ע"כ אמר יחיינו מיומים דהיינו צב' ימים ראשונים מימי התשובה שמתפללים על החיים אבל ביום הג' מימי התשובה שבו נהרג גדליה שהיה לנו נפילה בו ביום יש לנו ללאו ביותר ולבקש רחמי שמיא בתרתי דהיינו שיקיימו מאותה נפילה וגם שנחיה שיגזור עלינו חיים:

ואמאי קרי ליה **עשירי עשירי** לחדשים בו'. וה"ה דהמ"ל הכא עשירי עשירי בחדש אלא דקרא ודאי דומיא דלינך דבהאי קרא רביעי וחמישי ושביעי דע"כ לחדשים הוא:

בך וכך ליוחנן כהן גדול לאל עליון בו' בריש מכילתין אמרי' ראש השנה למלכים למאי הלכתא לשטרות בו' אלא דבבית שני לא היה להם מלך אלא מבית חשמונאי שהיו כהנים וזה יוחנן כהן גדול הוא ינאי המלך כמפורש בפרק האומר דינאי המלך היה ג"כ כהן גדול ובהכי ניחא דנחשב להם הדבר שבטלו מלכותו כן לנם שעשאוהו י"ט לפי שזה ינאי הרב ת"ח על שא"ל הנח כתר כהונה בו' כמפורש שם והיו יראים גם עתה שיחשוב המלך שלכך בטלו החכמים דבר זה כהן גדול לאל עליון מן הסטרות לפי שהוא פסול לכהונה לפי דעתן ונעשה להם גם שלא כעם עליהם בדבר זה וע"כ עשאוהו י"ט:

דף י"ט.

שלא יעסקו בתורה בו'. ובאו לבטל אלו ג' מצות שישראל מובדלים הבדל גדול מן העמים בתורה כתיב כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים ובשבת ובמילה כתיב אות היא ביני וביניכם וכה"ג איתא במס' מעילה שגזרו כך ונתבטלה ע"י ר' ראובן ע"ש:

הפגיגו בלילה בו'. דצעקה ובכיהי בלילה יותר נשמעת לרחם כדאמרינן גבי בכה תבכה בלילה:

לא אחיכם בו' ולא בני אב בו' ולא בני אם בו'. נקטו ג' לשונות נגד ג' הנזרות וע"פ מה שכתבנו דמלכות ארם נקרא ע"ש עשו בכמה דוכתין ח"ש לא אחיכם בו' עש"ה כי אחיך הוא הכתוב בתורה שבאת לבטלה ולא בני אב אחד בו' מיתחק שנימול לשמונה ולא בני אם אחת בו' מרבקה ששמרה השבת כמ"ש יביאה יצחק האהלה וגו' נר דלוק מליל שבת לליל שבת בו' וק"ל:

דף כא:

ג' שערי בינה בו' נתנו למשה חסר א' בו'. מפורש בפ' אין בין המורה:

בקש קהלת למצוא דברי חפץ בו' והם שערי שכל ובינה שחפץ בהם הקב"ה שישכיל בהן האדם כמ"ש השכל ידוע אותי כי באלה חפצתי וגו' וא"ל ב"ק וכתוב יושר ע"פ מ"ש פרק א"מ הלא היא כתובה על ספר הישר היא משנה תורה שנאמר בה ועשית הישר והטוב ה"נ כתוב יושר דהיינו מה שכתוב במשנה תורה ולא קם נביא וגו' דברי אמת הוא:

בקש קהלת לדון דינן שבלב בו' ור"ל דברי חפץ חפצו ודעת לבו שלא בעדים בו' יצתה בת קול וא"ל יכתוב יושר וגו' ע"ד דלעיל דמה שכתוב במשנה תורה על פי שנים עדים וגו' דברי אמת הוא ומיהו הא דאמר נמי שלא בהתראה הוא קשה לכאורה מה שייך דקין שבלב אם לא התרו בו ובת קול נמי לא היה מזהיר לו אלא מלתא דבעי עדים ולא אהא דבעי התראה גם בדברי התרגום של ספר קהלת לא הזכיר אלא דבעי למידן דינן כי בלא סהדין ולא הזכיר בלא התראה ויש ליישב סוגין דהתלמוד דעיקר טעמו של התראה שלא יאמר שוגג הייתי ושפיר הוה בעי למידן דינן שבלב לפי עדות העדים גם בלא התראה דמוזד הזה והבנת קול שלא הביא רק קרא דעל פי שנים עדים וגו' סמך עצמו דהתראה תלויה בעדים ודו"ק:

דף כב:

א"ל עולה הייתי במעלה אדומים בו'. אינו נראה שיהיו כל דבריו של עד זה דרך היתול בלי כוונת מה יכבר כתב בעל העיקרה בזה שער ס"ז ואענה חלקי גם אני והוא מהידוע בכמה דוכתין דמלכות ב"ד בעוה"ז נדמה ללבנה בכמה ענינים והצדיקים בעוה"ז נקראים ע"ש מאור הקטן יעקב הקטן ואמרו כן על כלל ישראל שהם מונין ללבנה ואוה"ע מונין לחמה ע"פ כוונה זו ולפי הנראה שהיה זה המעשה בבית שני בזמן שהתחיל מלכות ארם למשול שהוא מלכות אדום כמ"ש בכמה דוכתין וע"י גזירתן בביטול המצות והתורה הושפעו הצדיקים וביחוד בסוד קידוש הלבנה וסוד העיבור כמפורש באורך בפ"ק דסנהדרין בעובדא דזוג בא מרקת בו' ולא הניחו הארמי הלו בו' ע"ש בחדושונו וה"ג הכא אלו הבייתוסים רצו לבטל סוד העיבור בגזרות ממשלת ארם שה' אדומים ח"ש הייתי עולה במעלה אדומים וממשלתם לקיים גזרתם ע"פ הבייתוסים ששכרו אותי וראיתי את חכמי ישראל שהם בדמיון הלבנה להקטונים ולהשפילים בדור הזה שלא להיות סמוכים. ח"ש. וראיתיו שהוא רבוץ בין ב' סלעים בו' ע"פ מ"ש פ"ק דסנהדרין כשראה מלכות הרשעה דבעינן סמוכין בקדוש החדש גזרו שהסומך יהרג והנסמך יהרג בו' מה עשה ר"י ב"ב הלך לו וישב בין ב' הרים גדולים בו' וסמך ה' זקנים ר"מ ור"י ור"ש ור"י וראב"ש כיון שהכירו אויבים בו' והיינו שרצן בין ב' סלעים דקאמר הכא. ואמר עוד בזה. וראשו דומה בו' ע"פ מ"ש בפרק ערבי פסחים שאמר ליה ר' שמעון לר' עקיבא למדני תורה בו' וא"ל יותר ממה שהעגל רוצה לינך פרה בו' א"ל ומי בסכנה בו' הרי שגרם מלכות הרשעה שלא למד ר' שמעון תורה ודיומיה לעגל כמ"ש עגל לא למד וגו' ח"ש וראשו שהוא ר"ש שנסמך ע"י ר"י ב"ב דומה לעגל גבי רע"ק שהיה ירא ללמדו ולסמוכו ללא נסמך ע"י ר' עקיבא מתלמידיו אלא ר"מ כדאמרי' פ"ק דסנהדרין. ואמר. ואזנו דומה לגדי הם התלמידים שבאמת תלמידים המקבלים בהאזנה ע"י גזירתם דומים לעולם לגדי דהיינו תלמידים כדאמרי' רע"י גדיותך וגו' ואמרי' נמי בפרק הרואה לגבי עיבור שנים גדיים געשו תישיס. ואמר. וקרניו דומות לצבי בו' ר"ל גם הנשיאים שיש להם קרן וממשלה קצת בגלות דומה לקרן צבי הנופל ואין בו כח אלא ליופי ואמר. וזנבו מונחת לו בין ובו'. ר"ל שאר המון עם הנקראים זנב כמו יכרת וגו' ראש חזב דומין כמונח בין יריכותיו דהיינו שאינו נראה כלל ונדמה כאלו אינו כלל. ואמר. והצצתי בו' ר"ל כן הסתכלתי בשכלי והייתי נרתע וחרד עד שנפלתי לאחורי מלהחזיר ולהעיד כרצון הבייתוסים:

דף כג.

עשרה מיני ארזים הם שנאמר אתן במדבר וגו' מפורש בפ' הספינה:

וצי אדיר לא וגו'. דלשון אדיר יפול על הגבור ולזה קאמר היכי עבדי שפתיה הבורני עושה גבורה וקאמר מיייתי בו' וכמה דמלילא עקרא והיינו גבורתם דא"א לעקור אלא על ידי הספינה:

שנאמר אתן במדבר וגו'. דלפי פשוטו ה"ל למכתב אטע ארז שיטה וגו' כמו ישיס מדבר לאנס וגו' ויטעו כרמים וגו' אבל אתן משמע נתונים ממקום אחר למדבר שהוא ציון לבנות חורבנותיה ולא ה"ל למכתב כן אי לאו לאשמועינן שאותן שנטלו אומות בו' יחזיר ונקט שיטה שהוא עץ השייך לבנין בכל מקום:

ואינו מלמדה בו'. לפי שהדם בריחו הוא ריח על בעלי תורה כדאיתא במדרשות גם בפיוט דחג הסוכות וזה הלמד ואין ריח תורתו יוצאת לאחרים ה"ז הוא כהדם שהוא במדבר שאין שם מי שנהנה

מריחו וא"ד כל הלומד תורה ומלמדה במקום שאין ת"ח אחר שיכולין ליהנות מריח תורתו ה"ז דומה להדם אחד במדבר שאין ההדסים מצוים שם והבאים לשם חביב להם זה ההדם יותר מבישוב שההדסים שכיחין ומצוים שם והנך מילי לאו אקרא דמיייתי קאי דלא אשתעי בהכי:

תחת העצים נחשת בו' מיהו העצים גופייהו נמי יביא דר"י גופיה קאמר לעיל כל שיטה בו' עתיד להחזירן לה וקרא כתיב כבוד הלבנון אליך יבוא ברוש תהר ותאשור וגו':

ועליהם אומר ונקייתי וגו' כלומר גם כי אנקה אתכם על כל מה שנטלתם מירושלים שאפשר לכם לפרוע מדבר היותר חשוב כגון תחת הנחשת זהב וגו' אבל דמס שהוא דם ר"ע וחבריו לא נקייתי דא"א שאנקה אתכם ע"י שתפרעו דבר החשוב גם השוה תחת נפשם ואין נפש הצר שיה בזמן הריגת ר"ע וחבריו:

דף כג:

אסתתומי להו דרכי דכתיב הנני סך את דרכך וגו'. י"ל על פי מ"ש בסוד העיבור פ"ק דסנהדרין בהד עובדא דזוג בא מרקת בו' ולא הניחו הארמי הלו בו' דמלכות הרשעה מקפדת שלא יעשו ישראל אסיפות בקדוש החדש ובעיבור שנה כמפורש שם והוא הסירים שסך את דרכך:

מ"ד המשל ופחד עמו עושה שלום וגו' מעולם לא ראתה חמה בו' ויהיה המשל ופחד עמו קאי על לא ראתה חמה פנימתה של קשת דאל"כ יאמרו עובדי חמה דיש ממשלה ופחד לחמה לשדות גירא ועושה שלום במרומיו קאי על לא ראתה חמה פנימתה של לבנה שלא תחלש דעתה בפני החמה על שנתמעטה בשבילה כדאמרי' פ' אלו טרפות:

דף כה.

שחבוא אצלי במקלך ובמעוטיך ביה"כ בו'. ובפרק תפלת השחר אמרי' אהך עובדא דבר"ה צעריה בו' לאו דוקא אלא אעדות קידוש החדש שהיה בר"ה צעריה ביה"כ והיה חושש ביותר על ר"י ולא על ר' דוסא משום שהיה ר' יהושע אב"ד ובא לבטל קביעות המועדים שעשה ר"ג:

למה לא נתפרשו בו'. שהיה ראוי לפרש שמותן לכבדן כיון שהיו נביאים לעולם כתרנומו ויתגבאו ולא יספו ולא פסקו וקאמר אלא ללמד בו' דאמרי' לו שמא חשוב הב"ד זה כג' מן השאר שלא נתפרשו בו' כפרש"י ואע"ג דכולם נביאים הוו אשמועינן בזה שלא נתפרשו שמותן שהיה חשוב בעיניו ב"ד של כל דור ודור כב"ד של הזקנים דבימי משה:

ר' חייא חזיא לסיהרא בו' זיל איכסי בו' מפורש פרק אל"מ:

א"ל (ר') עקיבא ראוי לי בו' ולא יגזור עלי בו' כצ"ל ור' יהושע אמר כן לר"ע ובספרים שלפנינו גרסינן ראוי לו בו' ולא יגזור עליו בו' ודאי נמי דר"י קאמר לה וכאלו תולה קללתו בחבירו ונראה לומר דנקט קללה זו שיהיה נופל למטה י"ב חודש בו' כדי שלא יוכל לילך לפני ר"ג במקלו ובמעותיו ולא יחלל המועדים:

נחמתני נחמתני בו'. כפל דבריו ואפשר שנתכוין לומר נחמתני עלי דאתם אפי' מזידים ונחמתני על ר"ג גופיה דאתם אפי' מוטעים:

שלא יאמר אדם בו' פרש"י על ב"ד שבימיו וכי פלוני בו' אמור לו בו' הרי הוא כאחד משאר זקנים שאינך יודע מי הם עכ"ל אין ר"ל שיהיה האמת כן ב"ד שבימיו מי חשוב כב"ד הזקנים שהרי הם היו נביאים דכתיב ויתגבאו ולא יספו וכמה גריעי מאללד ומייד שנתפרשו שמותן ללא נאמר במעלתן אלא שהיו גם כן נביאים אלא במה שלא נתפרש שמותן ללמד בא שיהיה חשוב בעיניך ב"ד כל דור ודור כמ"ש לעיל:

ולמה נקרא שמו ירובעל בו'. בקרא מפורש כן ויקרא לו ביום ההוא ירובעל לאמר ירב בו הבעל וגו' וישכם ירובעל הוא גדעון וגו' וי"ל דהם קראו לו ירובעל לגריעותא שהבעל ינקום בו ויריב ריבו בו על שנתן מזבחו וא"כ הכא דשמואל קרא לו כן אינו נראה דלגנאי ולגריעותא לא קראו בשמו גדעון רק ירובעל אלא אדרבה למעלתו קראו כן ע"ש שהוא עשה מריבה עם הבעל:

בדן זה שמשון בו'. יש לעיין בזה שהקדים הכא בקרא שמשון קודם יפתח ולפי סדר הכתובים בספר שופטים היה יפתח קודם שמשון ויש ליישב דלכך שינה הכתוב ג"כ לקרוא שמשון בקן ע"ש מעלתו דקאתי מקן שניבא עליו יעקב בברכתו דן ידיו עמו כאחד וגו' יהי דן נחש וגו' שכולו נדרש בפ"ק דסוטה על שמשון משא"כ יפתח שלא הזכיר מעשיו בנבואה בתורה ולכך הקדים הכא שמשון ליפתח משום דכסדר חשיבותיהו חשיב להו וכמ"ש בפ' בן סורר לגבי שם וחס ויפת:

דף כה:

כאביר שבאבירים בו'. נראה מהאי ליסגא לפרש דקאי איפתח בדורו כשמואל בו' דיפתח הוא הקל שבקלים ללא נמצא בו שום נבואה כמו בגדעון ובשמשון שנתמנו מן השמים בנבואה גם שהיה בן אשה זונה ואפ"ה הוא נחשב בדוריו כאביר שבאבירים שהוא שמואל שהיה שקול כמשה ואהרן שנאמר משה ואהרן בכהניו ושמואל וגו' כמפורש פרק אין עומדין ולכך יתיישב נמי דכתיב יפתח לבתר שמשון בקרא להיות יפתח שהוא קל שבקלים נגד שמואל שהוא אביר שבאבירים ולכך פורטן דבריייתא ירובעל כמשה ושמשון כאהרן ויפתח כשמואל ולא כללן דכמו משה ואהרן ושמואל בדורן כך ירובעל ושמשון ויפתח בדורן ודו"ק:

שהימים הראשונים היו טובים וגו'. ויהיה לפי דרשה דהכא טובים קאי על השופטים דאל תאמר שבימים הראשונים היו השופטים טובים מאלה שבזמן הזה אלא דיש לך לשמוע לאחרונים כמו לראשונים דאין לך אלא שופט שבימך ופרש"י הכא אינו מתיישב לפי הדרש דהכא אלא לפי פשוטו:

גושאים קטנים ק"ו בעצמן בו'. לפי דבריו שהוא קטן לגבי ר' יהושע היה לו לר"ג לשמוע לר"י וי"ל דלא קאמר הכי אלא מדרך ענוה ועי"ל דלפי הענין יש דברים שניתן ביד הקטנים לשמוע להם וגם זה הדבר קידוש החדש ביד ר"ג היה שהוא הנשיא גם שהיה קטן לגבי ר' יהושע.

דף כו.

דכתיב ותיטב לה' משור פר אס בו' פרש"י ותיטב לה' תפלתו משופר ובשור משתעי קרא עכ"ל עיין ע"ז בחידושי הלכות:

אין כ"ג נכנס בבגד זהב לפני בו' לפי שאין קטיגור געשה סניגור בו' והא דאמרינן קח לח עגל בן בקר יבא עגל ויכפר על מעשה עגל למאי דמסיק הכא מצפנים קאמרינן ניחא דקרבן העגל מבחון היה מיהו יש לתת טעם בזה שנאמר דדבר שהוא קטיגור מצפנים יהיה סניגור וכפרה מבחון ועיין ברא"ס בפרק שמיני.

חדושי אגדות – מהרש"א • ראש השנה

גבי נצב על המזבח וגו':

ששה חדשים נתעכבה בו'.
הני ו' חדשים אינו מפורש בשום מקום מאי נינהו ונראה לפרש מיוסם סמך מלך בבל על ירושלים דהיינו מי' בטבת עד ט' בתמוז שנבקע העיר כמפורש בפ"ק הס ו' חדשים ובאותן ו' חדשים הרחיקה השכינה עצמה מעיר עד למדבר ונתעכבה שם שמא יחזרו בתשובה וכשלא חזרו באותן ו' חדשים עד ט' בתמוז עלתה השכינה וישבה במקומה דבו ביום בטל גם התמיד וזהו פי' הכתוב שאנו צורריך בקרב מועדיך שמו אוותותם וגו' ע"פ מ"ש חמה לוקה סימן רע לעובדי כוכבים שהם מונית לחמה כמפורש פ' הישן דממשלתן של עובדי כוכבים בעוה"ז כממשלת החמה והם אותות שלהם שנאמר ומאותות השמים אל תחתו וגו' וע"ז אמר שאנו צורריך שצרו על ירושלים בעשרה בטבת עד ט' בתמוז שהן הו' חדשים שבקרב מועדיך שהצומות קרוין מועדים כמפורש פ"ק בזמן שיש שלום שמחה וי"ט הם ושמו אותן ו' חדשים אותות להצליח בהן כי באותן ו' חדשים מתקופת טבת עד תקופת תמוז שנבקעה העיר הם ימים שנברה החמה מיום ליום שהוא אות על הצלחת העובדי כוכבים שהם מונית לה וההיפך אמר באותו מזמור אותותינו לא ראינו שהרי בטבת בעשרה לחדש שצר וסמך האויב על העיר. ונס בט' לחדש תמוז שנבקעה העיר וכן בט' באב שחרב הבית הלבנה מוספת ממשלתה ואורה עד ט"ו בחדש ואעפ"כ אנו לא ראינו שום הצלחה באותן ימים:

ותקותם וגו' כלומר שהקב"ה היה מקוה ומצפה במדבר שיחזרו בתשובה אבל עיני רשעים וגו' תולה הקללה בהם שאין להם תקוה רק מפח נפש:

ובנגדן גלתה סנהדרין בו'. פרש"י כל הנך גלויות דסנהדרין דבית שני קאמר ומסעות דשכינה בבית ראשון קאמר עכ"ל ומיהו בגלויות דסנהדרין בבית ראשון נמי הכי הוה דהא כנגדן קאמר ועוד לא"כ מאי פליג ר"א וקאמר לשש גלויות גלו בבית ראשון וכן הא דקאמר נמי שגלו מלשכת הגזית לחנות משום דנפישי רוצחים ודאי בבית ראשון נמי גלו מטעם זה דהוו שכיחי רוצחים טפי מבבית שני כדמוכח בפ"ק דיומא לבית ראשון חרב בעון ע"ז ג"ע ש"ד ובית שני לא חרב אלא מפני שנאת חנם:

דף לא:

ו' גלויות גלו שנאמר כי השח יושבי מרום וגו' בו'. הא קרא לפי פשטיה קאי על גלוית צור וחברותיה וכן מוכח קרא דבתרייה תרמסנה רנל רנלי עני וגו' שהוא מלך המשיח שנאמר בו עני ודוכב על חמור וגו' עש"ה ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו ולפי הדרש דהכא השפלות דהאי קרא על גלויות דסנהדרין שבירושלים קאי וקרא דבתריה תרמסנה רנל רנלי עני וגו' אורח לצדיק וגו' נמי על גלויות דסנהדרין שתחזור העטרה ליושנה כשתרמסנה רנלי עני שהוא משיר אז אורח לצדיק וגו' אף אורח משפטיך ה' וגו' שהיה בלשכת הגזית קווינך לשמך וגו' וכתוב כאשר משפטיך לארץ צדק למדו וגו':

ומשם עתידין ליגאל שנאמר התנערי מעפר וגו'. נראה דר"י ודאי לא קאי אקרא דמיינן ר"א לעיל מיינה דהא ר"י קאמר לעיל ד' גלויות גלו ומיינן ליה וטבריא עמוקה מכולן שנאמר ושפלת מארץ תדברי וגו' אלא דאהוהא קרא נמי קאי דכתיב ביה בסיפיה דהאי קרא ומעפר תשח אמרתך וגו':

היו קושרין לשון של זהורית על בו'. מפורש פ' שני שעירים:

דף לב.

שאומרים אבות שנאמר הבו לה' בני אליהם וגו'.
האבות קרוים אליהם ע"ש תקיפי כפרש"י ומלת בני נמשך אלעליל כלומר הבו והזכירו בני לה' את אליהם האבות ונראה שקראום במקום הזה אליהם ע"ש אל וכח אלהים שנתקיים באבות כמ"ש בפרק ע"פ ואעשך לגוי גדול ז"ש אלהי אברהם ואברהך ז"ש אלהי יצחק ואגלה שמך ז"ש אלהי יעקב בו' כמפורש שם:

ומנין שאומרים גבורות בו' שנאמר הבו גו' ומנין בו'. ואלו שלש ברכות ראשונות שהן שבוו של מקום כמפורש במסכת ברכות וע"כ שינה הלשון בהן בכולם הבו ולא לשון תפלה והוא נימטריא אחד ולכך הג' ראשונות כאחד נחשבו שהם מורים על אחדותן:

ייר ר"ח בו' ועשה כר"ע בו'. שניהם לדבר אחד נתכוונו לפי שהמלכויות מורים על אחדותו ולכך שמע וגו' ה' אחד אומרים במקום מלכות כדלקמן וע"כ מאן דאמר שאומר מלכויות בקדושת השם שהוא מורה על שמו אחד ולכך אמרינן בו המלך הקדוש ומ"ד שאומר מלכויות בקדושת היום שהוא מורה על אחדות כי הוא יום אחד שבשנה שבו נברא העולם כמפורש פ"ק:

הני י' מלכויות בנגד מי בו'. ובפרק הקורא עומד קאמר עוד כנגד י' בטלנין בו' דהתם שייכא משום דקריאת התורה ב' משא"כ הכא בתפלת ר"ה דכל יחיד ויחיד חייב כדלקמן במתני':

הנך דכתיב בהו הללוהו בתקע וגו' בו'. ריש פירקא הללויה וגו' וסוף פירקא תהלה יה הללויה לא קחשיב: גמי מאמר הוא בו'. לכאורה שזה כדברי המפרש (בפרש"י) בחומש דבראשית ברא וגו' סדר הבריאה קחשיב דבתחלה ברא שמים וארץ בו' ע"ש אבל לפי מה שפרש"י בחומש דלא הזכר כאן כלל בריאת שמים וארץ אלא שהכל נמשך אל ויאמר אלהים יהי אור וגו' ולא הזכר דבראשית בריאה אחרת אלא שהכל נמשך אל ויאמר אלהים יהי אור וא"כ אין בראשית כלל מאמר וזלת ט' ויאמר דכתיב בתריה וי"ל אע"ג דבראשית ברא וגו' נמשך אל האור מ"מ בכח המאמר דבראשית נשמע נמי בריאת שמים וארץ וזלת ט' ויאמר דכתיבי בתריה. ונראה בזה מה שלא הזכר נמי לשון אמירה בראשונה כמו בט' האחרים ע"פ מ"ש את השמים ואת הארץ לרבות תולדותיהן וכמו שפרש"י בחומש שהכל נברא ביום ראשון ובמאמר ראשון וכ"א נקבע ביומו והענין כי חומר הראשון אשר ממנו נתהוו כל הצורות נברא ביום ראשון. ובמאמר ראשון יש מאין במאמר הש"י כמ"ש בדבר ה' שמים וגשו אבל בימים אחרים לא היה הבריאה יש מאין אלא מן החומר הראשון נקבע לכל אחד צורתו המיוחדת לו ביומו במאמר השם יתברך והוא יש מיש והשתא ביום הראשון שהיה אמירה ראשונה בראשית וגו' לבריאת יש מאין לא הוצרך להזכיר בו שהיה באמירה דודאי באמירה בעלמא לחוד נברא חומר הראשון ביש מאין ולא תפול עשיה בדבר שאין בו ממש אבל אחרי אמירה ראשונה שהיה ביום הראשון שכבר נברא חומר הראשון היה ח"ו לבעל דין לחלוק ולומר כאן שהיה יש מיש דבעשיה געשה הכל בימים אחרים ע"י הרכבות החומרים הפשוטים עד שעשו צורות אחרות כמעשה ידי אדם ולהוציא זאת הדעת מלב הטועה הזכיר בכל הבריאות שבימים אחרים נמי אמירה לומר שעל ידי אמירה בעלמא לחוד נתקוה הכל בלי שום מעשה כלל והענין מבוחר אלו נברא העולם בעשיה לא היה אפשר באדם לשנות בבחירתו עשייתו ית' ב"ה כמ"ש ומי יבא אחר המלך את אשר כבר עשהו אבל ניתן ביד אדם לשנות מעשיו כפי בחירתו וע"כ לא נברא רק במאמר שאפשר לשנות מאמר כמ"ש צדיק מושל ביראת אלהים גו' הקב"ה גזר והצדיק מבטלה ע"י מעשיו וע"ז כיונו באבות ב' מאמרות נברא בו' והלא במאמר אחד בו' אלא להפרע מן הרשעים וליתן בו' ר"ל דודאי מה שנברא העולם במאמר ולא בעשיה הוא משום בחירת אדם ושיהיה לו

קורין לדכרא יובלא בו'. מפורש בפ"ק:

קורין לגדה גלמודה מאי גלמודה גמולה דא בו' ברוב המקרא כתיב גלמוד בלשון זכר בלא ה' אחרונה יו"ל ג"כ בלשון זכר גמול דא ע"ש יחיד המופרש ומובדל כגדה מכל כמ"ש בכפן ובחסר גלמוד מיהו כב"ר דריש ליה נמי בלשון נקבה בחסר ובכפן הוי רואה את אשתך כאלו היא גלמודה דהיינו כגדה:

היו קורין למעה קשיטה בו'. והיינו דכתיב ויחן את פני העיר ואמרינן פרק ב"מ מטבע תיקן להם דהיינו מטבע קטנה כגון מעה שהיא ששית הדינר תיקן להם שלא היה להם מקודם והוא ודאי תיקן לישא ליתן כפי הצורך במטבע קטנה:

מי שת בטוחות וגו' אילו בליות בו' שהם שני יועצי הלב כמפורש פרק הרואה:

דף כו:

במאי קבעך בו' וממילא הוה ידענא בו' ר"ל דמתוך תשובתו של ההוא נברא אהנך שאלות הייתי מבין מה כוונתו בלשון קבען וקאמר דליתו לוי היה סבר דמילתא דאיסורא קא"ל ולא שייך לשאול באיסורא במאי קבעך בו':

לא הוו רבנן ידעין בו' שמעוה לאמתא בו'. דאשכחן דרבנן לא היו משתמשין לפעמים לא בלישנא דקרא ולא בלישנא דשאר אינשי ולפעמים אפי' בלישנא דרבנן לא היו משתמשים כדאיתא בפ' עשרה יוחסין דא"ל ר"נ לרב יהודה פורתא דגונדרא קעבינא ווא"ל מי סני מעקה דכתיב באורייתא או מחינה דאמרי רבנן בו' ומי סני ספקל בו' או אינעטבא דאמרי אינשי בו' ע"ש ככה"נ ואפשר דההיא מבית ר' הוית ידיעיה התם בכל הני לישיני דנקט בשמעתין ולא הוו ידעי ביה רבנן:

דף כז.

במאן מצליגן האידנא זה היום תחלת מעשיך בו' כר"א דאמר בתשרי נברא עולם בו'. וכבר כתבנו דבפרקי ר"א מפורש דתחלת הבריאה ביום א' היה ככ"ה באלול וביום ו' (הוא) נברא אדם וע"ש זה נקרא ר"ה תחלת מעשיך שהאדם היה תכלית של כל הבריאה וכאלו לא נברא שום דבר קודם בריאת אדם ונקרא ר"ה תחלת מעשיך שהאדם הוא עיקר המעשים ומסיים זכרון ליום ראשון שע"כ נקרא יום י' ר"ה שבו נברא האדם וזכרון שהוא זכרון ליום ראשון שיהיה יום זה ראשון של השנה אבל יום כ"ה באלול לא נקרא יום ראשון אלא יום א' מטעם המפורש במדרשות שבו היה ה' אחד:

דף כט.

והיה כאשר ירים וגו' ומשעבדין את לבם בו'. מיינתי להך דרשה אדתינ לעיל אס כיון לבו יצא ואם לאו בו' ימיינתי ככה"ג מקרא דבכוונת הלב תליא מלתא דכתיב והיה כאשר ירים וגו' והוא מבוחר דבפרשיות הקודמות הוזכר שלא היה לבם לשמים במן כתיב עד אנה מאנחתם ובפ' מי מריבה על נסותם את ה' לאמר הו' ה' בקרבנו ובחטאים זאת ויבא עמלק וגו' כדאמרינן (שבת קי"ח) דלולי חטאים דלעיל לא שלטה בהן כל אומה ולשון ולזה הראה להם הש"י בתפלת משה זאת אשר ידיו פרושות לשמים שבכוונת לבם תליא מלתא שאם מסתכלין למעלה לכוון לבם לשמים כמו שהרים משה ידיו הם מתגברים ואם לאו לאין כוונתן לשמים למעלה גם ידי משה נתקשלו ונופלים ישראל ח"ו ובזה יתיישב דמדרך המתפללים ככ"מ לעמוד במקום עמוק כמ"ש ממעמקים קראתיך אבל משה עלה לראש הגבעה כדי שיראו ישראל במלחמתם את ידי משה ע"פ כוונה זו לכוון לבם לשמים וכן הענין בעשה לך שרף לפי שחטאו שוב במן שאמרו ונפשנו קצה בלחם וגו' והוצרך משה להתפלל עליהם ובשימת שרף על הנם הראה להם שלפי רוע כוונתם שלא לש"ש וגנשו ואם מסתכלין בו':

דף לא.

בראשון היו אומרים לה' הארץ וגו' ע"ש שקנה וכתיב מי יעלה בהר ה' וגו' נקי כפים וגו'. היינו שהקנה יכתיב ביה ויבא מלך הכבוד מי וגו' היינו השליט בעולמו ביחידו:

בב' היו אומרים גדול ה' ומהולל וגו'. שחילק מעשיו בין עליונים לתחתונים וכן חילק מעשיו בתחתונים נופיה יפה גוף משוש כל הארץ וגו' ומלך עליהם כמ"ש ביה קרית מלך רב:

בג' היו אומרים אלהים נצב בעדת אל וגו' ע"ש שגילה בו'. כפרש"י מקום מצב עדתו שנאמר ותראה היבשה וגו' ע"ש שהשפטת הוא קיומו של עולם מלהביא מבול לכסות הארץ וז"ש עד מתי תשפטנו עול וגו' להביא שוב מבול לעולם שנחתם על כך דכתיב כי מלאה הארץ חמס וגו'. ואמר בד' היו אומרים אל נקמות בו' ועתיד ליפרע מעובדיהן וזה המזמור אמרוהו ביום ד' אלא בשעת החורבן אלא נפל בפומייהו ביום ד' כדאמרינן בערכין (י"א: י"ב). ולפי שמזמור זה מפורש על פורענות שעובדין לחמה ולבנה וכן היו ישראל באותו זמן בשעת החורבן. ואמר בה' אמרו הרנינו לאלהים עוזינו וגו' ע"ש שברא עופות ודגים לשבח לשמו בו' דבאותו יום ה' נבראו בתחלה בעלי חיים לכבדו ולספר שבוו. ואמר בה' היו אומרים ה' מלך גאות לבש ע"ש שגמר מלאכתו בו' כמ"ש בו אף תכון תבול כל תמונו. ואמר ביום השבת היו אומרים מזמור שיר ליום השבת ליום שכולו שבת בו' דבו משתעי בעוה"ב כמ"ש בו עלי עשור וגו' כדאמרינן בערכין ומסיק דכרב קוטינא וכו':

וחד חרוב שנאמר ונשגב ה' לבדו ביום ההוא וגו'. דהיינו יום אחד מיומו של הקב"ה שהוא אלף שנים יכן לאביי תרי חרוב מיומו של הקב"ה והוא מפורש בפרק חלק:

במוספי דשבת בו' הזי"ו ל"ך בו' במגנחה בו' אז ישיר בו'. והם כלל שירות שבתורה וקבעו אותן שירות ביום השבת לפי הקדושה ובימי חול קבעו שירות של דוד שאין בהן קדושה כ"כ ולסימן טוב חלקו פ' האזינו לו' חלקים בר"ת הזי"ו ל"ך ששיר של שבת יש לו זיו דהיינו מפי משה שקרן עור פניו ותרנומו זיו:

י' מסעות נסעה שכינה וכו'. בכמה מקומות מצינו שהקדושה היא י' מעלות זו על גבי זו וה"נ לפי פגם הקדושה על ידי עונות שלהם היתה סילוקן שכינה והקדושה מהם מ' מקומות אלו שלמטה לפי דיבוק השכינה והקדושה עד שנסתלק לגמרי מלמטה לשוב אל מקומה למעלה:

מגג לחומה דכתיב הנה ה' נצב על חומת וגו' היינו חומת העזרה כפרש"י אבל על חומת העיר ע"כ לא היתה השכינה דהא כתיב מעל תוך העיר ויעמוד על ההר וגו' משמע דעל חומה צביניהם שהיא חומת עיר לא באה שכינה שם:

דכתיב טוב לשבת בארץ מדבר וגו' פרש"י סיפיה דקרא מאשת מדנים ואשת חבר עכ"ל ואינו כן אלא סיפיה דהאי קרא מאשת מדנים וכעם רי"ל אשת מדנים כנסת ישראל וכעם עש"ה כי הכעסוני כהבליהם:

אלך ואשובה אל מקומי וגו'. הא קרא הושע אמרו גם מקמי עמוס כמ"ש פ"ק דב"ב תחלת דבר ה' בהושע וגו' ומכל שכן דמקמי יחזקאל היה כמה דורות אלא שהיה מתנבא על העתיד בו' כפרש"י לעיל

חדושי אגדות – מהרש"א • ראש השנה

שכר אז עונש כפי מעשיו אבל הלא במאמר אחד יכול דהוי כל הבריאה יש מאין להבראות וכ"ש דהוי ניתן הבחירה לאדם לשנות רק מאמר אחד ואמר אלא להפרע מן הרשעים שמאבדין דבר גדול שנברא ב'י מאמרות והפך בצדיקים שמקיימין דבר גדול שנברא בעשרה מאמרות וק"ל:

ואם אמר ז' בו' כנגד ז' רקיעין בו'. בפ"ק דסנהדרין גבי עיבור שנה לאמר ז' כנגד ז' רואי פני המלך וכן בפרק הקורא עומד לאמרינן בשבת קורין ז' כנגד ז' רואי פני המלך התם שייך ז' אנשים הקורין וז' יושבין בעיבור נגד ז' אנשים הרואים פני המלך מחשובים בישראל כמ"ש התוספות שם אבל הכא לגבי ז' פסוקים לא שייכא הך דהתם אלא כנגד ז' רקיעים לרמוז שהקב"ה מלך ורוכב בערבות ברקיע ז' לשפוט עולמו בר"ה וכמ"ש עלה אלהים בתרועה ועוד נראה דלא שייך טעמא כנגד שומרי הסף אלא כי התם בג' ובה' ובז' ולא הכא בג' לחוד ובז' לחוד:

כנגד כהנים בו'. ה"נ קאמר'י הכי בפרק הקורא עומד לגבי קריאת ס"ת בג' במנחה ובז' וה' ואמר'י נמי התם ג' נגד שומרי הסף ולא שייך הכא כמ"ש לעיל ומה"ט נמי לא קאמר נמי הכא ג' נגד ברכת כהנים כדאמרינן בפ"ק דסנהדרין ובפ' הקורא עומד דלא שייך אלא בג' ובה' ובז' כי התם:

דף לב:

ר"י אומר אינן בזכרונות בו' יש לדקדק מ"ט דר"י אי משום דבעינן כדכתיב לשון זכרון הא גבי מלכויות דדרשינן ליה מאני ה' אלהיכם לא הוה ממש כדכתיב וי"ל אף שלשון זכירה ופקידה נאמרו בחד לישנא יענין משמעות אחד מ"מ הם משתנים קצת שמלת פקידה הונח בפקידות ענין מה בזמן מה כמו וביום פקדי וגו' ומה תעשו ליום פקודה וגו' והרבה כמוהו שפירוש כולם על ענין השמור ופקוד לזמן מה אבל מלת זכירה בדבר שיזכור תמיד בלי שיקבע לו זמן כמו חה זכרי לדור דור וגו' לזכרון לפני ה' תמיד וגו' זכור ואל תשכח וגו' ולזה א"ר יהודה אין לנו לומר בתפלת ר"ה כ"א זכרונות כלשון המקרא זכירה כתי שיעלה זכרונותינו לטובה ולרצון לפני ה' תמיד כדאמרינן (לעיל טז.) זכרונות שיעלה (זכרונותינו) [זכרוניכם] לטובה וק"ל:

ראשונה ב' שניה ג' בו'. בספר תהלים שלפנינו ראשונה הם ב' פסוקים ושניה ג"כ ב' פסוקים וקראה ראשונה ושנייה בלשון יחיד וי"ל דשאו שערים וגו' קמא עם הנמשך לו פסוק מי (הוא) זה מלך וגו' קחשיב כחדא וכן שאז שערים וגו' שנית עם פסוק מי הוא זה מלך וגו' הנמשך לו חשיב נמי כחדא ומיהו ק"ק לר' יהודה דמי הוא זה מלך וגו' לא קחשיב ממנינא בין בראשונה בין בשנייה לא ה"ל למפלגי אלא במי הוא זה מלך הכבוד וגו' דלאז ממנינא די' מלכויות הן ומה להם להזכיר דהוי שתיס ושלש או אחד :שלש עם המלכויות דכתיבי בהנהו קראי וי"ל דמי הוא זה מלך הכבוד וגו' לחוד ודאי (דהני) נמי ממנין מלכויות הוא אפילו לרבי יהודה אם אמרו עם שאר פסוקי מלכויות דכתיבי בכתובים אלא באמרו ויבא מלך הכבוד ואומר בתריה מי הוא זה מלך וגו' הוה ליה פירושא דיבא מלך הכבוד שהזכר לעיל ומש"ה לאו ממנינא הוא דר"ל דמלך הכבוד שהזכיר לא תימא דהיינו שלמה שבא לפתוח השערים כמפורש במסכת מכות אבל מי זה מלך הכבוד ה' עוזו וגו' וכן בשנייה מי הוא זה וגו' ה' צבאות וגו' ומש"ה לא פליגי אלא בהכי בשתיס ושלש או אחת ושתיס דמי"ק:

ושוין במלך אלהים וגו' ישב על כסא וגו' שהוא אחד בו'. נראה משום דהאי מזמור משתעי כולה במעשים דר"ה כמ"ש עלה אלהים בתרועה ה' בקול שופר אמר גבי תרועה לשון אלהים שהוא מדת הדין וגבי קול שופר שהיא תקיעה הפשוטה אמר מדת הרחמים ה' ואמר רמוז בר"ה עלה אלהים גם בזה דבכל השנה זמרו לאלהינו ובר"ה זמרו למלכנו דבמקום האל הקדוש אומר המלך הקדוש ובמקום האל המשפט אומר המלך המשפט ומפרש לה דלאז מלכנו בלחוד הוה בר"ה אלא מלך הוא על כל הארץ לדון כל העולם ולהכי אמר ר"י דזמרו למלכנו לא חשיב מהמלכויות כפרש"י דבר"ה הוא מלך (אלהים) על כל

העולם והוסיף בזה מלך על כל נויס ישב על כסא וגו' לדון האומות ולהכי ה"א דישב על כסא גו' הוא במקום מלך:

שבתון זכרון תרועה בו' ר"י אומר אינו אומרה אלא עם הזכרונות בו' ותרועת מלך בו. בכל הני ג' פלוגתות פרש"י דטעמא דר"י דתרועה לאו לשון שופר הוא כו' ע"ש וק"ק דא"כ לא ה"ל למפלג אלא בהך חדא דעיקר מלתא ביום תרועה יהיה לכס אי הוה תרועה כמו שופר ולולי פרש"י נראה דגבי זכרון תרועה בהא פליג ר"י מטעמא כיון דכבר אמר פסוק זה בזכרונות אינו עולה לשופרות וכן גבי ותרועת מלך בו פליג נמי מהאי טעמא כיון דכבר אומרו במלכויות אינו עולה לו לשופרות מיהו ק"ק בהך בתרייתא דיום תרועה יהיה וגו' אמאי סבר ר' יהודה דלא הוי כשופרות דהא בקרא גבי ר"ה לאו שופר כתיב אלא תרועה וי"ל כיון דמג"ש מיובל ילפינן לקמן דבעי ר"ה שופר יש להזכיר שופר ולא תרועה כדכתיב דמלת תרועה מורה על מדת הדין מלשון שבר ואדכורי רתחא בר"ה לא מדכרינן כדאמרינן לעיל:

ותרועת מלך בו ויהי בישורון מלך ה' ימלוך לעולם וגו'. כ"ה בכל הספרים וכתב הר"ן התלמודא לא קפיד למנקט כסדר שכתובין בתורה אבל בתפלה צריך להזכיר כסדר שכתובין בתורה ה' ימלוך לעולם ועד וגו' מקודם מיהו יש לתת טעם על התלמוד שנקט ה' ימלוך לעולם וגו' בסוף ונראה על פי הכוונה שמלך מורה על האחדות בכ"מ ולכך לדעת ר' יהודה לעיל מלכנו לא קחשיב דלא אמליכניה רק על אומה אחת ובר"ה יש לנו לומר כי הוא מלך אחד מלך מלכי המלכים ומלך על כל הארץ וזאת הכוונה מפורשת טפי בה' ימלוך לעולם ועד ולכך מסיים ביה ואנן דמסיימינן במלכויות בשמע ישראל וגו' ה' אחד שהוא במקום מלכות לר' יוסי ע"פ כוונה שאמרנו דמפורש ביה אחדות מלכותו ואין צריך לסיים בה' ימלוך לעולם ועד ולכך הקדימו בסדר תפלות שלנו ועוד נראה בזה ע"פ מ"ש ביבמות פ' החולץ אקרא ויגבה ה' צבאות במשפט והאל וגו' ע"ש:

כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו בו'. ע"פ שאמרנו שזה מורה על אחדות מלכותו וכן אין עוד מלבדו וגו' ור' יהודה פליג גם בה' אחד שאינו במקום מלכות דבעי לשון מלכות ממש והוא מבואר שהמלכויות זכרונות ושופרות הם נגד ג' העיקרים שהם מציאות השם ותורה מן השמים ושכר ועונש מלכויות שתמליכוני עליכם וכל פסוקי מלכויות מורים על מציאותו ואחדותו זכרונות שיעלה זכרונינו לטובה בשכר טוב שההפך בעונש וכל פסוקי זכרונות מורים ע"ז שופרות על עיקר תורה מן השמים בקול שופר כמו שמורים ע"ז הפסוקים ותחלת פרשת האזינו מורה ע"ז שהתחיל בתורה מן השמים האזינו השמים שהיתה התורה מתחלתו ותשמע הארץ אחרי שנתנה לשם ואמר שאל תתמה בדבר שניתן בשמים שיהיה משם ניתן על הארץ הרי ראה יערוף כמטר לקחי שהוא המטר בא ממים עליונים שעל השמים וניתן על הארץ לחיות הגופות כן התורה ניתנת מן השמים על הארץ לחיות הגופות ועד"ז תפרש שאמר ישעיה כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים גו' כן יהיה דברי אשר יצא מפי גו' ועל עיקר מציאות השם אמר כי שם ה' אקרא גו' לפי שיש לאדם להאמין במציאות השם בקבלה על פי התורה ועוד נוסף להשיג בשכלו מציאות השם וחידוש עולם כמפורש בפסוק הלא ידעת אם לא שמעת גו' כמ"ש פ"ק דתעניות ע"כ אני אקרא לכם בתורה מציאות השם וחידוש עולם בראשית ברא אלהים וגו' דהיינו בקבלה אבל אתם תוסיפו בזה והבו גודל לאלהינו לידע זה במופת וידיעת השכל והיינו הצור תמים פעלו כי מצד פעולתו שבעולם יש להשיג מציאותו ואחדותו ועל עיקר שכר ועונש אמר כי כל דרכיו משפט אל אמונה גו' כמפורש פ"ק דתענית ע"ש:

מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בר"ה בו' מפורש פ' אין גערכין דהיה ראוי לומר שירה בר"ה וביה"כ דאקרי מועד וקדוש בעשיית מלאכה אי לאו האי טעמא אפשר מלך יושב בו' וע"ש בתנום' ובחדושונו שם:

מֵהַרְ"ם שִׁיף

דף טז:

נִמְ' שְׁלֹשָׁה סִפְרִים נִפְתַּחֲנִין בְּרִ"ה אֶחָד שֶׁל רְשָׁעִים גְּמוּרִים וְאִי שֶׁל צְדִיקִים גְּמוּרִים וְאִי שֶׁל בִּינּוּנִים וְכוּ' אָמַר רַבִּי אֲבִין מֵאִי קָרָא יִמְחוּ מִסֵּפֶר חַיִּים וְעַם צְדִיקִים אֵל יִכְתְּבוּ הוּא תַּפְלָה שֶׁהַתַּפְּלָל דּוֹד עַל הָרְשָׁעִים (יִמְחוּ מִסֵּפֶר זֶה סֵפֶרן שֶׁל רְשָׁעִים גְּמוּרִים חַיִּים זֶה סֵפֶרן שֶׁל צְדִיקִים גְּמוּרִים וְעַם צְדִיקִים אֵל יִכְתְּבוּ זֶה סֵפֶרן שֶׁל בִּינּוּנִים רַב נַחֲמָן בֶּר יִצְחָק אָמַר מֵהֵבֵא וְאִם אֵין מַחְנִי נָא מִסֵּפֶרְךָ אֲשֶׁר כְּתַבְתָּ מַחְנִי נָא זֶה סֵפֶרן שֶׁל רְשָׁעִים מִסֵּפֶרְךָ זֶה סֵפֶרן שֶׁל צְדִיקִים אֲשֶׁר כְּתַבְתָּ זֶה סֵפֶרן שֶׁל בִּינּוּנִים ע"כ הַגְמִ' דְּקָשָׁה קוּשִׁיא :דְּלוּלָה לְכָל אֱלֹו הַמִּד' הַיֶּאֱךָ הַתַּפְּלָל דּוֹד עַל הָרְשָׁעִים שִׁימְחוּ מִנִּי סִפְרִים א"כ מֵה יִהְיוּ מִסֵּפֶר צְדִיקִים נִיחָא מִסֵּפֶר בִּינּוּנִים נִיחָא מִסֵּפֶר רְשָׁעִים וְאֵלֹא מֵה יִהְיוּ וּבִמְשָׁה לְהִיפֵךְ מִסֵּפֶר רְשָׁעִים נִיחָא מִסֵּפֶר בִּינּוּנִים נִיחָא מִסֵּפֶר צְדִיקִים וְאֵלֹא מֵאִי. גַּם קָשָׁה בִּלְשׁוֹן וְאִם אֵין מֵה זֶה הִיָּה תַמִּיָּה מֵאֵד בִּכְח (שֹׁכֵר) גַּם תְּשׁוּבַת הַקַּב"ה מִי אֲשֶׁר כּוֹי אֵלֹא הֶעֱנִין הוּא מִשָּׁל לֹאִישׁ אֲשֶׁר לַעֲוֹלָם הוּא מְלוּוֹה וְאִינוּ לּוֹה מֵאוֹמֶה שׁוֹם שׁוֹה פְּרוּעָה א"צ לּוֹ סֵפֶר כִּי הֵלֵא יֵשׁ לּוֹ שְׁטָרוֹת וְכוּ' וְכֵן מִי שְׁלוּה לַעֲוֹלָם ג"כ א"צ לַפְּנֻקָם שְׁאִין לּוֹ מֵה לְכַתּוּב כִּמוֹ כֵּן הֶעֱנִין וְכִמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ הַרִי"ף בְּר"ה שֶׁצְדִיקִים מִיִּקְרִי שְׁזָכִירוּתָהֶם מְרֻבָּה מֵעֲוֹנוֹתָהֶם וְרְשָׁעִים

עֲוֹנוֹתָהֶם מְרֻבֵּין מִזְכִּירוּתָהֶם וּבִינּוּנִים מַחְצָה עַל מַחְצָה לְכֵן לֹאֵלוּ צְרִיךְ גִּי סִפְרִים שְׁלוּין וּפְּוֹרְעִין לִוּין וּמְלוּין כִּי גַם הַצְדִיק הִרְשִׁיעַ אֲכֵן צְדִיק גְּמוּר א"צ לוֹ פְּנֻקָם שְׁכּוּלוֹ זְכוּיֹת וְלֹא לּוֹה מֵעֲוֹלָם רַק הוּא מְלוּוֹה וְכֵן רְשָׁעִים גְּמוּרִים ז"ש דּוֹד מַחֵה אוֹתָם מִכּוּלָן לֹא מִיִּבְעִיָא מִסֵּפֶר צְדִיקִים אֵלֹא אִפִּילוּ מִבִּינּוּנִים וְרְשָׁעִים וְא"כ הִיוּ כּוּלוֹ רְשָׁעוֹת תְּנֵה עוֹן עַל עוֹנָם נִ"ל כִּי מִמֵּדֶת הַצְדָּקָה שֶׁל הַקַּב"ה שְׁחוּטָף עוֹן אִוּ גּוֹטֵן זְכוּיֹת כְּשֶׁשְׁקוּלִין הֵן וְדוֹד הַתַּפְּלָל תִּרְתִּי תַעֲשֶׂה לָהֶם תְּנֵה אִפִּילוּ עוֹן עַל עוֹנָם שֶׁהַעֲוֹנוֹת [יְהִיָּה] מְכַרְיָעוֹת הִיפֵךְ דִּתְשֵׂא עוֹן וְקַח טוֹב וְאֵל יִבְאֹו בְּצִדְקָתְךָ וּמִשָּׁה רַבִּינוּ ע"ה הַתַּפְּלָל לְהִיפֵךְ אִם תִּמְחֹול לְיִשְׂרָאֵל וְאֵל תַּעֲשֶׂם כְּלוּיָה הִרִי טוֹב וְאִם לֹאֹו מַחְנִי נָא וְכוּ' כִּי הִנֵּה הִרְבָּה פְּעֻמִּים חֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל וּלְקַחְתִּי הָעֲבִירוֹת עָלַי כִּי אֲנִי לֹא עֲשִׂיתִי שׁוֹם עֲבִירָה וְכוּלוֹ זְכוּיֹת רַק יִשְׂרָאֵל וְכוּ' ע"ד לֹא אוּכַל לְבַדִּי שְׂאֵת וְכוּ' וּבִפְרֹשֶׁת בַּהֲעֲלוֹתְךָ הָאֲנֹכִי הִרְתִּיו וְכוּ' ע"ש אֲסַפֶּה לִי שְׂבָעִים וּק"ל. וְכֵל מֵה שְׁעִיתִי הִיָּה לְכוּן זֶה שִׁיִּשְׂרָאֵל יִשְׂאָרֵוּ לַעֲוֹלָם אֲכֵן אִם תַּמִּיָּתָם עֲתָה אֵילִנוּ הִיִּיתִי יוֹדַע זֹאת מִקּוֹדֶם לֹא עֲשִׂיתִי זֹאת א"כ מַחְנִי וְכוּ' וְלֹא אֲבֵא כֵלָל בְּסֵפֶר וְכוּ' וְהַשִּׁיב הַקַּב"ה מִי אֲשֶׁר חֲטָא וְכוּ' וְא"כ הִמָּה יִמְחוּ מִסֵּפֶר וִיִּהְיוּ מֵהַמְּנוּיִם רְשָׁעִים גְּמוּרִים וְעַכ"פ עֲשׂוּ זְכוּיֹת אוֹתָן הַזְכוּיֹת אֲתָן לָךְ וְא"כ דִּי לָךְ:

פני יהושע

דף ב.

בעזרת שוכן מעונה אתחיל לפרש מסכת ראש השנה

במשנה בפרש"י למלכים היו רגילין למנות זמן שטרותיהם לשנות המלך וכו' כדאמרי' במסכת גיטין משום שלום מלכות עכ"ל. והקשו בתוס' דהכא למלכי ישראל איירי. ולענ"ד מעולם לא עלה על דעת רש"י לפרש טעמא דמתניתין בהא דקתני למלכים דהיינו משום שלום מלכות. אלא ראייה הוא דקמיייתי לדבריו במה שפירש דהא דקתני למלכים היינו לפי שהיו רגילין למנות זמן שטרותיהם לשנות המלך וע"ז מיייתי שפיר מדאמרי' בגיטין שתקנו משום שלום מלכות ואי לאו שמקודם זה היו ישראל רגילין למנות שטרותיהם למלכיהם וכן האומות היו רגילין בכך וא"כ מאי שלום מלכות שייך בזה. אע"כ שמקודם היו רגילין בכך וא"כ לאחר שנלו היו ישראל צריכין לכתוב למלכי האומות שהיו כפופין תחת ידם והיינו שלום מלכות. דאל"כ ויאמרו שאין מלכי אומות ההם נחשבין בעינינו מדאשתנו ממנהגם ממה שהיו נוהגין לכתוב מקודם שטרותיהם למלכים וזה ברור בכוונת רש"י. ומה שדקדקו התוספות עוד יבואר בסמוך מלשון התוספות וק"ל:

בא"ד אפילו עמד בשבט או באדר כלתה שנתו עכ"ל. נראה שכתב כן בדקדוק משום דלקמן דף י"ד מיייתי הש"ס פלוגתא דר"מ ור"א דלר"מ יום א' בשנה חשוב שנה ולר"א ל' יום בשנה הוא דחשוב שנה וא"כ לר"מ אם עמד בכ"ט באדר משהגיע בא' בניסן עלתה שנה משא"כ לר"א דבעינן שלשים יום לא משכחת לה כלל אם עמד באחד דאדר הסמוך לניסן לעולם חסר ולא היו אלא כ"ט יום וא"כ לר"א איירי שעמד בסוף שבט דהיינו בכ"ט בו. אבל בסמוך בד"ה לנטיעה כתב רש"י ז"ל ואפי' נטעה באב כלתה שנתו בסוף אלול וכו'. והיינו משום דהתם לעולם לא משכחת לומר אם נטעה באלול דהא למ"ד ל' יום בשנה חשוב שנה לא משכחת לה דהא אלול לא מצינו מעובר ואי למ"ד יום א' בשנה נמי לא משכחת לה דמאן שמעת ליה האי סברא ר"מ הא איהו בעי שלשים יום לקליטה כדאיתי' לקמן ואף דאנן לא קי"ל בהא כר"מ אלא כמ"ד שתי שבתות כדאיתא סוף פרק הערל מ"מ בהא דיום א' בשנה חשוב שנה נמי לא קי"ל כוותיה אלא כמ"ד למ"ד יום כמ"ש הרמב"ם בה' ערלה ובה' שביעית וכ"כ הטור והש"ע וא"כ יפה דקדק רש"י דלא משכחת לענין נטיעה בשום ענין אלא אם נטעה לסוף אב וק"ל:

בד"ה לשמיטין וליובלות משנכנס תשרי אסור לחרוש ולזרוע מן התורה עכ"ל. כוונתו נראה מבואר דקשיא ליה הא דתנינן לקמן ערב שביעית למ"ד יום אסור ליטע אי משום קליטה ואי משום תוספת שביעית ונהי דלענין קליטה איכא למימר דלא שייך אלא בנטיעת אילנות ולא בזריעה וחרירה ומש"ה דקדק רש"י לפ' כאן דקתני א' בתשרי לענין חרישה וזריעה לאפוקי נטיעה אבל אכתי קשה הא דקפסיק יתני א' בתשרי ר"ה לשמיטין ותיפוק ליה לאסור מא' באלול משום תוספת שביעית מש"ה מפרש רש"י דנקט מא' בתשרי לאסור מן התורה משא"כ תוספת שביעית סובר תנא דמתני' שהוא מדרבנן דאיכא מ"ד דמדרבנן ברפ"ק דמ"ק אבל קשיא לי למאן דמוקי לקמן מתני' דהכא כר' ונסיב אליבא דתנאי וא"כ לר' ודאי תוספת שביעית אסור מדאורייתא מקרא דבחריש ובקוצר תשבות דע"כ לא מוקי לקרא דחריש וקוצר תשבות לענין דקצירת עומר דוחה שבת דבמס' מנחות סוף פ' רבי ישמעאל מסקינן להדיא לר' אין קצירת עומר דוחה שבת ולולי פירוש רש"י אפשר לומר דהא דקתני אחד בתשרי היינו משום דזריעה וחרירה אוסרת בדיעבד משא"כ זריעה וחרירה דתוספת שביעית אינה אוסרת בדיעבד ועיין מה שכתבתי לקמן בזה דף כ'. והא דלא קתני א' באלול ר"ה לתוספת שביעית דאסור לכתחילה היינו משום דלא פסיקא ליה למימר אחד באלול כיון דתוספת ל' יום דאלול זמנין מלא זמנין חסר כנ"ל ודו"ק:

בתוספת בד"ה למלכים פי' בקונטרס וכו' ודוקא גבי גטין עכ"ל. ונראה דשני קושיות קשיא להו דמעיקרא מקשו לפי' הקונטרס דהכא למלכי ישראל איירי ואם כן לא שייך שלום מלכות. ותו קשיא להו דבלא"ה לא שייך כלל במילתא דשטרות טעמא דשלום מלכות אפילו לשטרות דאחד בתשרי דהיינו למלכי א"ה דבגיטין אמרינן דטעמא דשלום מלכות ופסלינן בהו למלכות יון ואם כן משמע דבמלכות יון ליכא שלום מלכות ואילו בשטרות משמע בפ"ק דעבודת כוכבים שהיה מונין למלכי יון מיהו אם נפרש דברי תוס' דעיקר כוונתם להקשות דאי ס"ד בשטרות נמי שייך טעמא דשלום מלכות הוי לן למיפסל נמי כשנכתב למלכות יון דומיא דגטין בזה לא היה מקום לקושייתם דהא בגטין גופא מקשה הש"ס ומשום שלום מלכות תצא ומסקינן דהיינו משום חומרא דגיטין דממשמע שם להדיא מלשון רש"י ותוספת ע"ש דף פ'. וא"כ מהכיו תיתי נפסל בשטרות אע"כ דעיקר קושיית התוס' כיון דחזינן מיהא במלכות יון ליכא שלום מלכות מדפסלינן בגיטין ממילא תו לא מצינן לפרש ההיא לשטרות דהכא אפילו בסיפא דמתני' דאיירי למלכי א"ה דליהוי טעמא משום שלום מלכות דהא בפ"ק דעכו"ם משמע שלא היו כותבין בשטרות בגולה שום מלכות אלא מלכות יון בלבד ואם כן ע"כ לא שייך בשטרות של' מלכות. אלא דאף לפי' זה קשיא לי טובא דהאיך אפשר לומר דלשטרות קתני בסיפא דמתניתין דאחד בתשרי דאיירי למלכות יון כדאיירי בפ"ק דעכו"ם דהיינו מיום שתפשו בו יווניס המלכות. דא"כ תו לא מפרשי הא דאמרינן לקמן דאחד בתשרי ר"ה למלכי א"ה דנ"מ לשטרות כדמסיק שט"ח המוקדמין פסולין ומשמע דיהיב טעמא שקבעו אחד בתשרי ולא יום שעמד בו כמו שפרש"י ותוס' בסמוך וא"כ אי איירי למלכות יון דלעולם מונין מנן אחד ליום שתפסו המלכות אם כן אכתי אמאי קבעו באחד בתשרי דהו"ל למקבע אותו יום שתפסו המלכות וכיון דלעולם מונין לאותו יום הקבוע ותו ליכא למיטעי מה לי אחד בתשרי מה לי יום אחר אע"כ דלשטרות דסיפא דמתני' היינו למלכי א"ה ממש לכל מלך ומלך שעמד זה אחר זה היו מונין לו. וכך היו רגילין בימי חכמי המשנה לכתוב בשטרות. אלא דבימי האמוראים נשתנה שהיו מונין למלכי יון בלבד דהיינו משום דתפסו יווניס המלכות. ויותר נראה דלעולם היו רגילין בשני המנהגים ואין קפידא לענין שטרות יש שהיו מונין למלכי א"ה ממש ויש למלכות יון מיום שתפסו המלכות. והא דאמרינן בפ"ק דעכו"ם בגולה אין מונין אלא למלכות יון בלבד מלתא אחריתי היא כמבואר שם שהיו כותבין בשטרות סתם בכך וכך כמה מאות שנה ולא פירשו הדבר לאיזה מנין נקבוונו ונסתפקו בגמרא אי למלכות יון או לניציאת מצרים שהיה החשבון מכון אלא דשבקו לאלפא קמאי ונקטו לאלפא בתראי ועל זה מסיק הש"ס דאותו מניין אינו אלא למלכות יון בלבד ולמעוטי ניציאת מצרים הוא דקאמר כנ"ל ברור. ולפ"ז נתיישבה שיטת רש"י בשמעתין כהגון. מיהו אפשר דהתוס' נמי מפרשי הכי האי דעכו"ם אפ"ה מקשו שפיר מדמצינן מיהו בגולה שהיו מונין מיום שתפסו יווניס המלכות ולא כתבו לשנות המלך ממש דהא במלכות יוונית ליכא שלום מלכות. אע"כ דבשטרות לא שייך שלום מלכות אלא שאין ל' התוספות סובל כן וצ"ע. אמנם ראיתי בספר העיטור שהביא שני דיעות אהאי מימרא דבגולה לא היו מונין אלא

למלכות יון אית דאמרי למעוטי שאר מלכים ואית דאמרי למעוטי ניציאת מצרים ואין כאן מקומו להאריך דאפשר דהני דסברי למעוטי שאר שטרות לא מפרשי האי נ"מ לשטרות לענין מה שלא קבעו יום שעמד בו כפירוש רש"י ותוספות אלא כפירוש הר"ן והרשב"א כמו שאפרש בסמוך אבל לפירש"י ותוס' נלע"ד דמוכרח לפרש האי דבגולה אין מונין כדפרישית ודו"ק:

בגמ' למאי הילכתא ופרש"י למה קבעו יום מיוחד אימא שכל מלך ומלך מונין מיום שעמד בו וכן נראה מפי' התוספות. וזה לי כמה שנים שנתקשיתי בזה מאד דהאיך אפשר לומר דמונין מיום שעמד בו. דהא לקמן ילפינן מקראי שהמלכים עצמם מימות שלמה ואילך היו מונין ימי מלכותם מניסן ודוחק לומר דאקרא גופא מקשה למה קבעו יום מיוחד ומסיק דהיינו משום שטרות דהא לפרש"י עיקר הטעם אינו אלא משום חשש פסול שטרי המוקדמין והא מילתא גזירת חכמים בעלמא איכא משום גזירה שמא יגב' מזמן ראשון כדאיתא בכמה דוכתי ובפר' המניח איכא למ"ד במחלוקת שנויה. ומעודי היה רגיל על לשוני לומר דלולי פירש"י ותוס' היה נראה לפרש דהא דקאמר למאי הילכתא לאו משום דקשיא ליה למה קבעו יום מיוחד דודאי מקראי ילפי'. אלא דקשיא ליה לתלמודא למאי הלכתא פי' למאי נ"מ קחשיב ליה ר"ה כיון שאין זה אלא מנהג מלכים בעלמא ומאי נ"מ לדינא וע"ז מסיק דנ"מ לשטרות. אלא דנראה שלא רצה רש"י לפרש כן דא"כ אמאי מיייתי האי דשט"ח המוקדמין פסולין דבמאי דקאמר לשטרות לחוד סגי. דנ"מ לענין טריפת לקוחות וכדמיייתי התוס' בשם הירושלמי. אע"כ דעיקר קושיית הש"ס אמאי קבעו יום מיוחד ולא יום שעמד בו וע"ז משני לשטרות והיינו משום דלא ליתי למיטעי והיינו משום שט"ח המוקדמין משא"כ לענין טריפת לקוחות לא שייך לומר דאתי למיטעי שהרי הלקוחות יתנו לב לטעון אייתי ראיה שאנן שטרך קודם. ומילתא דפשיטא היא שאין לחוש שמו ישכחו כל העולם מתי שעמד המלך. אבל לענין מוקדמין ודאי חיישינן והיינו כדפרש"י שאותן הדיינים שיבורר להם זמנן השטר לא היה בזמן הלואה אלא שנסתפק להם אם היתה ההלואה בכסליו שקודם תמנו או לאחריו וא"כ לא ירגישו לשעתו אם הוא שטר מוקדם או לא ויחזירו השט"ח לבעליו שלא כדין דשמא יגבה מזמן ראשון לפני ב"ד אחר והלקוחות לא יתנו לב לטעון שום דבר דהא בכל שטרי דעלמא אמרינן מסתמא ביום שנכתב היתה ההלואה כדאיתא בכמה דוכתי ואף למה שהבינו התוספת בלשון רש"י שמספק יחשביהו למוקדם אין כוונתו שהב"ד יסתפקו בו שזה הספק עומד להתברר בודאי אלא דאפשר שהדיינים יטעו לשעה וידמה להם שהמלך עמד קודם כסליו ויחשביהו למוקדם ויקרעוהו שלא כדין כנ"ל בשיטת רש"י ז"ל אח"ז מציאתי שהר"ן ז"ל והרשב"א כתבו להדיא דהא דאמרי' למאי הילכתא כמו מאי נ"מ והעלו כן מחמת הקושיא שכתבתי אלא שפירשו הא דנ"מ לשטרות כפשטא דנ"מ לענין שטר מוקדם ולפ"ז ודאי קשה טובא דהא בכל שטרות נמי נ"מ טובא לענין טריפת לקוחות:

אמנם לענ"ד אם נפרש האי למאי הילכתא כמו למאי נ"מ יש לי לפרש דהא דמיייתי משטרות המוקדמין היינו משום שהדבר ברור שלא היו רגילין במנין המלכים אלא דוקא לכותבו בשטרות. וא"כ הא מלתא גופא צריך ראיה מאן יימר שהיו כותבין שום זמן בשטרות. דמסברא היה נראה שאין כותבין שום זמן אלא אם ירצה לגרוף מלקוחות צריך לאתנוי ראיה אימת מוטא שטרא לידיה כדמוכח הסוגיא גבי מפני מה תקנו זמן בגיטין וכן בפ"ד אחין דף ל"א לכך מיייתי ראיה ממתני' דשט"ח המוקדמין פסולין אלמא שהיו כותבין זמן בשטרות וא"כ ממילא נ"מ בכל שטרות לענין טריפת לקוחות כנלע"ד נכון לולי שאינו כדי לפרש מה שלא פירשו הקדמונים ודו"ק היטב ועיין מה שאכתוב בזה בסוף בל' התוספות:

בתוס' בד"ה לשטרות וכו' והשתא משמע לפירוש הקונטרס מספק כו' וא"א לומר כן עכ"ל. כבר כתבתי שאין הכרח מלשון רש"י לומר שהדיינים יפסלוהו בהחלט מחמת ספק אלא שיטעו לשעה בזמן שנות המלך. אמנם כן בר מן דין תורה היא וללמוד אני צריך אמאי פשיטא להתוס' דמספק יש להכשיר דהא קי"ל בכל דוכתי יד בעל השטר על התחתונה ומכל הני דמיייתו התוס' ראיה דתלינן להכשיר מספק אם למין יש תשובה דשאני התם לאחזוקי סהדי ברשיעי לא מחזקינן ומוקמינן להו בחזקת כשרות משא"כ בגוונא דהכא שהעדים עשו כהוגן כפי שיטת רש"י וכמו שיבואר אלא שהספק נולד ממילא מחמת ההלואה וא"כ מני"ל להכשיר ולהוציא ממון מספק. והנה לא נגלם ממני מה שכתבו הפוסקים דכל היכא דאיכא ספק וטעות בשטר בענין שיתבטל השטר לגמרי אמרינן ביה יד בעל השטר על העליונה ומקור הדין הוא מתשבות מהר"י קולון ז"ל הובא בח"מ סי' מ"ג. אמנם מהתם נמי ליכא ראיה דאיירי שהספק הוא בעיקר השטר קודם שחתמו העדים א"כ מסתמא אטרוחי בכדי ל"ל לכתוב ולחתום בדבר שאינו מועיל כלל אע"כ שעשה באופן המועיל מש"ה אמרינן יד בעל השטר על עליונה משא"כ הכא שבשעת הכתיבה והחתומה נעשה בהכשר והספק נולד ממילא מני"ל דלא אמרינן יד בעל השטר על התחתונה. אמנם כן ראיתי בס' העיטור במאמר זמן דכל היכא דאיכא ספק בשטר אם הוא מוקדם או מאוחר איכא פלוגתא בין רבנותא ע"ש. ובאמת דמאי דמיייתי שם ראיה מפ"ק דעכו"ם בההיא שטרא דכתוב שית שנין יתירתא ליכא ראיה דהתם פרש"י הטעם דלא שכיח שימחול אדם שיעבד עד ששה שנים וא"כ אדרבא מסברא זו יש תלנות הכא טפי במוקדם ובמאוחר. אע"פ שיש לחלק מ"מ ראיה גמורה ליכא ועוד שאין הנדון של העיטור דומה לראיה דנדון דידן דהתם נמי איירי בענין שאם נחשביה למוקדם העדים עשו שלא כהוגן. תדע דהא למה שכתבו התוס' כאן פשיטא להו דלא משכחת מוקדם שעשו העדים כהוגן משא"כ לשיטת רש"י דמשכחת שפיר מוקדם שהעדים עשו כהוגן וכמו שאבאר א"כ אין קושיא אם נפסלוהו מספק ועוד קשה כיון דעיקר טעם פסול המוקדם הוא משום גזירה שמא יגבה מזמן ראשון. א"כ הרי התוס' גופייהו מודים דמזמן ראשון ודאי לא מצו למיגבי מספק דמילתא דפשיטא היא דהמע"ה א"כ השטר פסול ממילא לגמרי משום האי גזירה גופא שמא יגבה מזמן ראשון שהלקוחות לא ירגישו שום ריעותא בזה השטר ויאמרו מסתמא ביום שנכתב היתה ההלואה כמ"ש ודברי התוספות בזה צ"ע לדעתו ודו"ק:

בא"ד ומיהו בעיקר פירושו תימא גדולה שעשו תקנה פן ישכחו וכו' ועוד דא"כ הו"ל למימר דנ"מ טובא לכל שטרות וכו' ועוד דכה"נ לאו מוקד' עכ"ל. והנה כבר כתבתי ליישב שני קושיות הראשונות לעיל בל' רש"י אבל הקושי' השלישית נראה תימא גדולה על רש"י האיך נגלם ממנו סוגיא ערוכה דפ"ק דמציעא כ"ש דרש"י גופא הרגיש שם במלתא דלביי דאמר עדיו בחתומיו זכין וכתב שם ואי קשיא א"כ לאביי היכי משכחת הא דתנן שט"ח המוקדמין פסולין תריין כגון שהקדימו זמנו בכוונה או שטעו בשנות המלך ע"ש. וא"כ לאביי קשיא מתני' דהכא. ועוד כיון דלר' אסי נמי לא משכחת לה כמ"ש התוספות וא"כ ממ"נ קשה. ולכאורה נראה לענ"ד ליישב שיטת רש"י ויתחלה אפרש דלפי שיטת רש"י דבריו מוכרחין דא"א ליה לפרש כשיטת התוספות דמה"ט גופא דלא מפרש מלתא דלשטרות כפשטיה דנ"מ לענין

טריפת לקוחות והיינו כמ"ש לנשון הש"ס קשיא ליה דא"כ אמאי מיייתי האי דשט"ח המוקדמין וא"כ מה"ט גופא לא רצה לפרש כפי' התוספות דלדידה נמי תקשי אמאי מיייתי ההיא המוקדמין פסולין דבלא"ה נמי ידעינן בפשיטות שאין שורת הדין בשום ענין שיגבה המלוה מאותן הלקוחות שקדמו לזמן כתיבת השטר. וכיון דלפי' התוספות החששא היא שיטעה הסופר יום א' ונמצא השטר מוקדם שנה שלימה. וא"כ לפ"ז אפילו אי מוקדמין כשרים היינו לגבות מזמן שני אבל מזמן זה שנכתב בטעות פשיטא דהו"ל נזנן גמור אם יטרוף שלא כדין מש"ה הוצרך רש"י לפרש דעיקר החששא היינו משום חשש שטר מוקדם ממש דאחי' למיפסל או להכשיר השטר שלא כדין. וא"כ לפ"ז עיקר פרש"י אינו אלא אליבא דרב חסדא דמיייתי ההיא המוקדמין אבל מתניתין לאביי לא קשיא דאיהו מפרש טעמא דמתני' דהכא לשטרות כפשטא לענין טריפת לקוחות או כפי' התוספות ואליבא דרב חסדא א"ש ההיא המוקדמין משום דלא ס"ל כאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין אלא כר' אסי דפליג וכן הסכמת רוב הפוסקים כמבואר בח"מ סימן ל"ט ואליבא דרבי אסי אחי ליה שפיר וכגון דהכא איירי בשטרי דלאו אקנייתא ואפ"ה כתבו העדים שלא בפני הלوه דלאו כ"ע דינא גמירי וטעו בדאביי גופא כדאמרין בעלמא מי איכא מידי דאנן לא ידעין' וספרי דבי דינא ידעין כ"ש עדות שמסורה לכל. מיהו מ"ש רש"י ז"ל כאותה ששנינו כותבין שטר ללוה אע"פ שאין וכו' היינו משום דאי לאו האי מתני' הו"א דכל שטר שלא נכתב בפני שניהם פסול לגמרי משום דמיחוי כשיקרא וכמו שהקשו התוספות באמת בפ"ק דמצינעא. וכתבו דלא דמי להא דאמר' האי אשתתא דייני דמיכתב מקמי דחתמי סהדי פסולה משום דמיחוי כשיקרא וא"כ אם היה הדין שאין כותבין שטר ללוה אא"כ מלוה עמו משום דמיחוי כשיקרא א"כ בדיעבד נמי היה השטר פסול ומיילא דתו לא מהימני העדים לומר שחתמו שלא כהוגן דלאו כל כמינייהו לפסול השטר דכיון שהגיד שוב וכו' כמבואר בפשיטות. אבל השתא דתנן כותבין דבכה"ג לא חיישינן למיחוי כשיקרא וא"כ אף אי טעו בדרכי אסי ועבדו כדאביי לא משווי נפשייהו רשיעי ונאמנין הן בכך כמ"ש הר"ן להדיא ולא מיקרי נמי חוזרין ומגידין כיון דלאף לפי דבריהם אין השטר נפסל על ידס אלא שהספק גולל ממיילא כדפרישית כך היה נ"ל לפום ריהטא. אמנם כן לאחר העיון היטב בסוגיית הש"ס דפ"ק דמצינעא ובמה שכתבתי והעליתי ת"ל כחידושי שם נלע"ד שיטה יותר מרווחת ליישב ל' רש"י דשמעתין והיינו ג"כ על דרך שכתבתי דרש"י לא בא אלא לפרש מיתרא דרב חסדא דפשטא דמתני' דהכא ודאי לא קשיא ליה לרבי אסי ולאביי דאינוהו מוקי למילתיה דלשטרא כפשטא כשיטת הירושלמי או כפי' התוספות אלא דר"ח דמיייתי מתני' דש"ח המוקדמין ע"כ דלא משמע ליה האי חששא כפשטא או כפירוש התוס' וכדפרישית בטעמא דמלתא בג' רש"י. ולפ"ז מצינן למימר דרש"י סובר דלמסקנא דפ"ק דמצינעא לא קי"ל כדאביי ולא כדרכי אסי אלא מוקמינן מתני' דכותבין שטר ללוה כפשטא בכל ענין ולא חיישינן כלל לשמא כתב בניסן ולא היה עד תשרי דדואי מסבבר אין לחוש לכך כדלא חיישי' בכל שטרות ונטין דאחי' לקמן לגבות מזמן הכתוב בהן ולא חיישינן להאי חששא. אלא אמרינן מסתמא ביום הכתיבה נמסר מה"ט גופא לא חיישינן להאי חששא אפילו לכתחלה דמאן פלג לן וכל השקלא וטריא דמיייתי הש"ס בפ"ק דמצינעא אההיא דמתני' דכותבין ופרדי' וליחוש שמא כתב וכו' היינו דוקא למאי דמוקי הש"ס מתני' דמצא שט"ח לא יחזיר אפילו בשניהן מודים היינו משום ה"ט גופא שמא כתב בניסן ולא היה עד תשרי מקשה הש"ס שם א"י כ כל שטרי דאחי' לקמן ומשני הני לא ריעי הני ריעי ומקשה אלא הא דתנן כותבין לכתחילה היכא כתבין נמצא שזה הלשון מורה להדיא דלא קשיא ליה אלא כיון דבשטר שנפל חיישינן אפילו דיעבד א"כ י' לנו לחוש מיהו לכתחלה בכל שטרות וכמ"ש בטוב טעם כחידושינו שם ע"ש. נמצא דכל זה למאי דס"ד מעיקרא דטעמא דלא יחזיר הוא משום חששא דניסן ותשרי ולא משום חששא דפרעון דס"ד מעיקרא דלא חיישינן לפרעון היינו כשמואל דאית ליה אי איתא דפרע מיקרע קרע ליה. אע"כ משום האי חששא א"כ מקשה להדיא דכותבין ומוקי ר' אסי בשטרי אקנייתא ואביי משום עדיו בחתומיו זכין.

משא"כ למסקנא דהתם דקיי"ל כרבי יוחנן דחיישינן לפרעון ולקנוניא א"י הדרינן לסבבר קמיייתא דלא חיישינן בשום דוכתא לחששא שמא כתב בניסן וכו' ואיתא מתני' דכותבין כפשטא דלעולם כותבין וא"כ א"ש דרש"י סובר דר"ח דהכא קאי אליבא דהלכתא דטעמא דמתני' דמצא שט"ח לא יחזיר היינו משום דחיישינן לפרעון ולקנוניא אבל לחששא דניסן ותשרי לא חיישינן כלל. וא"כ א"ש מיתרא דר"ח לענין מוקדמין מיהו לאביי ולרבי אסי מיפרשא מילתא דלשטרות כפשטא ולא לענין מוקדמין ואי תקשי הא אביי גופא מסיק שם דטעמא דמתני' דמצא שט"ח חיישינן לפרעון וקנוניא ואפ"ה מוקי' למתניתין דכותבין משום עדיו בחתומיו זכין זו אינה קושיא דאביי מיתרא בעלמא הכי ס"ל דעדיו בחתומיו זכין ומיילא רוחא ליה מתני' דכותבין ולאו משום קושיא אחי' עלה אבל ר"ח דשמעתין לא ס"ל כדאביי ולא כרבי אסי. ואפ"ה אחי' ליה שפיר מתניתין דכותבין בכל ענין משום דלדידה לא חיישינן כלל לשמא כתב בניסן וטעמא דמצא שט"ח משום פרעון הוא. ועוד לאלקין' מילין במאי דקאמר הש"ס שם והיינו דקשיא ליה אביי וכו' וא"כ משמע לכאורה דאף למאי דאית ליה לאביי טעמא דפרעון כדמסיק אפ"ה קשיא ליה מתניתין דכותבין ומוקי לה משום עדיו בחתומיו זכין ולמאי דפרישית בלא"ה לא קשה מההיא דכותבין דהא לא חיישי' כלל לחששא דניסן ותשרי אף בלאו טעמא דעדיו בחתומיו זכין ואי אביי שמעתתא בעלמא קאמר א"כ מאי האי דקאמר והיינו דקשיא ליה מיהו כבר כתבתי כחידושי לב"מ שם דמעיקרא לא סלקא דאעתא דתלמודא דאביי חייש לפרעון אלא קבר הש"ס דמוקי למתני' דלא יחזיר משום חשש שמא כתב ללוה ולא ליה בכל וכונסר שם להדיא בג' רש"י ומשו"ה קאמר והיינו דקשיא ליה אבל למסקנא נדחה הטעם דלא ליה לגמרי כמ"ש שם באריכות ומוקי הש"ס למילתא דאביי דמתני' דמצא שט"ח משום פרעון והא דקאמר עדיו בחתומיו זכין לו לאו משום דקשיא ליה מתני' דכותבין דבלא"ה ליכא למיחש לחששא דשמא כתב כדפרישית כאן אלא אביי שמעתתא בעלמא אמר עדיו בחתומיו זכין כנלע"ד נכון בעז"ה ועיין כחידושינו שם ותמצא נחת ועיין בק"א ואין כאן מקומו להאריך ודוק היטב:

בא"ד ונראה דנ"מ וכו' ונמצא שטר זה מוקדם שנה שלימה וכו' עד סוף הדיבור. כבר הקשיתי לשאלו דלפ"ז הא דמיייתי דמתניתין דשט"ח המוקדמין פסולין הוא ללא צורך דבלא"ה נמי ידעינן שאם גובה בטעות מלקוחות שלקחו קודם שנעשה השטר הוא שלא כדין. אלא דאיכא למימר דמיייתי מתני' לראיה בעלמא שהיו כותבין זמן בשטרות כי היכי דלא תימא דצריך לאתנוי ראייה אימתני' מטא ליהי' ובעדות שבע"פ לא שייך למיטעי דהא בודקין אותן בדרישות וחוקירות בדין מרומה כגוונא דהכא שהלקוחות טוענין אייתו ראייה אבל ממתניתין דשט"ח המוקדמין מוכח שהיו כותבין זמן בשטרות וכדפרישית בל' הש"ס. ואפ"ה לא ניחא להו לאוקומי מילתא דשטרות כפשטא לענין טריפת לקוחות ובלא טעות משום דלישנא דלמאי הילכתא משמע להו שבא ליתן טעם למה קבעו יום מיוחד ולא יום שעמד בו וא"כ הטעם משום דאחי' למיטעי וממילא דתו לא מצו לפרש ענין טריפת לקוחות כדמיייתי בשם הירושלמי שהרי הדיינין ודאי לא אחי' למיטעי וכ"ש לענין לקוחות שהלוקח טוען אייתו ראייה לכן הוכרחו לפרש כפירושם שהטעות תלוי בסופר שיטעה יום א' וכו' והיינו דכתבו בסוף דבריהם דההיא דירושלמי מלתא אחריית' היא ולא אחי' לפרושי וכו' וק"ל:

דף ב:

בגמרא מהו דתימא כי אמרינן יום אחד בשנה חשוב שנה וכו' אבל בתחלת שנה אימא לא. ויש לדקדק דאדרבה בתחילת השנה מקרא מלא הוא ויהי בחודש הראשון בשנה השנית בא' לחודש הוקם המשכן ולפי' התוספת א"ש דשאני הכא שתחלת השנה הוא סוף מנין המלך שמת. מיהו פשטא דתלמודא לא בהכי איירי. ונראה דשאני התם דכתיב בשנה השנית וא"כ אף אם לא עלתה השנה שייך שפיר לומר בשנה השנית דמ"מ אתחלתא דשנה השנית היא כדמסיק הש"ס לקמן דף יו"ד גבי שנות המבול ויהי באחת ושש מאות דהיינו אתחלתא דאחת וה"ג דכוותיה והא דמקשה בירושלמי מההיא קרא למ"ד שלשים יום כמ"ש התוס' לקמן בד"ה למניינא אחריית' התם מלתא אחריית' דמקשה למ"ד דאפילו בכה"ג דכתיב בשנה בעינן נמי שנכנסו שלשים יום א"כ מקשה שפיר ולקמן אפרש עוד בזה:

בפירש"י ומלך בן מלך הוא דאי משום דאימנו עליה מרישא שמעינן עכ"ל. וכתבו התוס' דאע"ג דההיא דלעיל ברייתא בפני עצמו היא אפ"ה קרי לה רישא כמו שהאריכו בזה ולולי דבריהם היה אפשר לי לומר דמהך ברייתא דהכא לחוד נמי מוכיח כולוהו דאי אימנו עליה לחוד מההיא בבא דמת בניסן ועמד אחר בניסן שמעינן לה דאי לאשמעינן הא מלתא לחוד דיוס א' בשנה חשוב שנה בתחלת שנה אחי' א"כ הו"ל למיתני מת בניסן בלחוד אמאי תני ועמד אחר תחתיו בניסן דהא דמנינן שתא לבי תרי ממת באדר ידעינן. אע"כ דהא דקתני ועמד אחר תחתיו בניסן היינו לאשמעינן דוקא עמד תחתיו אבל אם לא עמד אע"ג דאימנו עליה לא מנינן ליה מניסן כדדייקינן לעיל. ובזה נתיישב לי מאי דקשיא לכאורה האי בבא דמת באדר ועמד אחר באדר מיייתרא לגמרי דמההיא שמת בניסן ועמד אחר בניסן שפיר שמעינן דיוס א' בשנה וכו' וממילא ידעינן נמי דשתא לבי תרי מנינן ולפמ"ש א"ש דאי לאו ההיא דמת באדר ועמד אחר באדר א"כ מההיא דמת בניסן ועמד אחר בניסן נהי דהוי ידעינן הנך תרתי אכתיו לא הוי ידעינן דאימנו עליה לאו מלתא היא וא"כ מההיא סיפא דמת באדר ועמד אחר בניסן לא הוי ידעינן לענין מלך בן מלך אלא לאשמעינן לענין דאימנו עליה לחוד אבל לבתר דתני רישא מת באדר ועמד אחר באדר שמעינן דשתא לבי תרי מנינן וא"כ ע"כ הא דקתני סיפא דרישא מת בניסן ועמד אחר בניסן ולא קתני מת בניסן לחוד. אע"כ הא דקתני ועמד לאשמעי' דאימנו לאו מילתא היא וא"כ ע"כ סיפא דסיפא לאשמעינן לענין מלך בן מלך אחי' כנ"ל ואפשר שזה כוונת רש"י ז"ל ודיוק:

בא"ד וטעמא דמלתא לפי שהמלכות ירושה היא דכתיב עכ"ל. לכאורה נראה שכוונתו בזה דקשיא ליה דלמא לאשמעינן הא בלחוד אחי' דמלך בן מלך היכא דלא אימנו עליה לאו מילתא היא אבל היכא דאימנו עליה מלך בן מלך מני"ג ועל זה מיייתי רש"י וטעמו של דבר וכוונתו על סוף הפסוק דכתיב למען יאריך ימים וכו' בקרב ישראל ודרשין לה במסכת אוריות וברי' מסכת כריתות דדוקא היכא דשלוס בישראל אז משפט הירושה לבן מלך משא"כ היכא דמחלוקת בישראל וא"כ היכא דלא אימנו עליה מילתא דפשיטא היא דלאו כלום היא. אלא דל' רש"י אינו מורה על זה ועוד דלמאי דפרישית בסמוך דמפשטא דברייתא ידעינן דאימנו עליה לאו מלתא היא מדקתני ועמד ממילא שמעינן שכל זמן שלא עמד אע"ג דאימנו לא מהני אפילו במלך בן מלך וא"כ לשון רש"י צ"ע ויש ליישב בדרך אחר ואין להאריך:

בד"ה בחדש זיו הוא אייר כדמפרש קרא וכו' ואמרינן לקמן וכו' ובדיבור הסמוך למלך שלמה מקרא מסורם וכו' וה"ג כתיב קרא אחרינא לקמן עכ"ל. נראה מכוונתו שלא רצה לפרש דההיא החודש השני היינו למלכים וא"כ לא היה צריך לפרש דמקרא מסורם הוא משום דקשיא ליה א"כ דהקישא למאי אתא דהא דמפשטא דקרא ילפינן ולא ניחא ליה במה שכתבו בתוס' דמפשטא דקרא י"ל דהכי הוי המעשה דאכתי קשה מאי מקשה הש"ס ואימא תשרי ואימא אייר וע"כ דלפ"ז נאמר דבין יציאת מצרים ובין למלכים לא מנינן מניסן והאיך אפשר לומר כן כיון דסוף סוף איכא דקשיא דלכל המלכים מונין מנין אחד כמו ליציאת מצרים וחזינן נמי דלשלמה מיהו מנו לו מניסן א"כ ע"כ דמניסן מנינן למלכים וליציאת מצרים לכך פרש"י דהאי בחודש השני דהכא לא איירי כלל למנין המלכים אלא שני לחדשים וא"כ ע"כ דמקרא מסורם הוא וע"ז מיייתי שפיר ראייה וה"ג כתיב קרא לקמן ויכל לבנותו בחודש השני וע"כ היינו שני לחדשים דהא מיתורא דבשני דרשין לקמן לירח שמונן למלכותו משמע דשני קמא דפשטא דקרא היינו לחדש והשמיט רש"י תיבות בשני בכוונה לאורויי דבלא יתורא דבשני משמע דחדש השני היינו שני לחדשים וא"כ מקשה הש"ס שפיר ואימא תשרי לשלמה גופא נמי אפשר דבתשרי התחיל שנה הרביעית והא דכתיב בחדש השני היינו לחדשים ודוק ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה בחודש זיו משמע הכא דהיינו אייר כיון דמניסן מנינן למלכים עכ"ל. מדלא כתבו כיון דהאז שני לחדשים אלמא דפשיטא להו דההיא בחודש השני לאו שני לחדשים הוא אלא שני למנין המלכים כפשטא דקרא ולא נעטרך לומר דמקרא מסורם הוא כפרש"י. ולפ"ז צ"ל דהא דמקשה הש"ס ואימא תשרי ואימא אייר לאו לקושטא דמילתא מקשה דהא חזינן מיהא דלשלמה מנו לו מניסן דהא לחודש זיו קרי שני למלכים ואי משום דהכי הוי המעשה האיכא נמי היקשא דלכל המלכים מונין מנין אחד אלא דאגופא דהקישא מקשה הש"ס האידך מקיש מלכות שלמה ליציאת מצרים כיון דיציאת מצרים גופא לא מפרש בקראי ואי משום שהיה הדבר מוע באותן הימים בימי שלמה א"כ מנין המלכים נמי היה ידוע אע"כ דהאי היקשא לזרות הבאים אתא וא"כ תלי דלא מיפרשא דבלא מיפרשא ואדרבה למלכים מפורש טפי דהא קרי ליה בהדיא שני למלכים כנ"ל לשיטת התוס':

בד"ה מה יציאת מצרים מניסן למאי דיליף וכו' דלמא מט"ו בניסן עכ"ל. ולפ"ז א"ש נמי ברייתא דלקמן דאע"ג דמיייתי קרא דויכל לבנותו מיייתי נמי כל הני קראי דהא מ"מ מצינן למימר דמט"ו מניסן מנינן בין ליציאת מצרים ובין למלכים והוצרך לאתנוי קראי דמשכן אלא הא דמיייתי קרא דבחדש השלישי צ"ע:

בפירש"י אימא מתשרי אע"פ שיצאו בניסן וכו' לפי שתשרי ר"ה לשנים עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דהא בסמוך מקשה ואימא אייר ואימא תמוז וכו' אע"ג דלכאורה לא שייך בהו שום טעם אלא דנראה דרש"י גופא לא בא אלא ליישב הא דמקשה הש"ס מעיקרא ואימא תשרי דלפי סדר החדשים הו"ל להקשות מעיקרא ואימא אייר וע"ז פירש"י דניחא ליה להקשות אימא תשרי כיון דמסבבר הכי הוא כיון שהוא ראש השנה לשנים וק"ל. מיהו בסמוך אפרש דאפשר דבכל הנך ואימא דמקשה בשמעתין יש ליתן טעם בכל א' ואי עיין עליו:

בגמרא דלמא להקמת המשכן. יש מקשים ובקשו חשבונות רבים האידך אפשר לומר דההיא קרא דבארבעים שנה בעשתי עשר חדש היינו להקמת המשכן דא"כ הו"ל שנת ארבעים וא' ליציאת מצרים והלא כל שנותיו של משה לא היה אלא ק"כ שנה ומצינו בעמדו לפני פרעה מקרא מלא הוא שהיה בן פ' שנה וא"כ הו"ל קכ"א שנים וכה"ג יש להקשות מירידת המן שהיה תיכף אחר יציאת מצרים ומקרא מלא הוא שלא אכלו אלא מ' שנה עד בואם אל ארץ נושבת וכל זה שיבש הוא דנהי דלהקמת משכן מנינן היינו דבתשרי התחיל שנת ארבעים וממילא דהוי שנת מ"א ליציאת מצרים והיינו שנים מקומטעים שהרי בניסן

יֵצְאוּ וּבַתְּשֵׁרִי הַתַּחֲוִיל שָׁנָה שְׁנִיָּה אֲבָל לַעֲלוֹם מִיּוֹם לַיּוֹם לֹא אֲשַׁכַּחן מִיִּצְיַאת מִצְרַיִם עַד בּוֹאִם לְאֶרֶץ כְּ"א אַרְבָּעִים שָׁנָה שְׁלֹמִים וְכָן לַעֲנִין שְׁנֹתָיו שֶׁל מֹשֶׁה מִיּוֹם הוֹלְדוֹ עַד יוֹם מִיתָתוֹ לֹא הָיָה אֵלָּא ק"ב וק"ל:

דף ג.

בתוספות ד"ה אלא וייראו וכו'. מיהא קשיא דלמא לשון כאשר וכו' ושמא אין מתיישב עכ"ל. ולענ"ד הטעם הוא פשוט דבשלמא גבי ויראו אחי יוסף כי מת אביהם נמשך הל' שפיר דכאשר שמו על לבם מיתת אביהם אמרו לו ישטמנו אבל מקמי הכי אף שהיה להם לחוש משטימת יוסף אפ"ה לא היו מתויראים שהיה אביהם חי וכן גבי ויראו פלשתיים אף שמלחמה היו מבקשים אפ"ה לא היו מתויראים שהיו באים בבטחון בנצחונם של גלית משא"כ הכא דקאמר ויבכו אותו כל בית ישראל מלתא דפשיטא הוא שלא בכו כ"א על מיתת אהרן וא"כ כיון דכבר כתיב וימת אהרן מה היה המקרא חסר לומר ויבכו אותו ולמאי איצטריך לומר ויראו כי גוג אע"כ דא"ת ויראו אלא וייראו וזה ברור וק"ל:

בגמרא ואימא ר"ה אייר וכו' מקדאי בניסן וקרי ליה שנה שנית וקאי באייר וכו'. יש מקשים דמיעקרא הוי"ל לאתניי מקרא דבחדש השלישי ואי ס"ד דר"ה אייר בשנה השנית מיבעי ליה ולענ"ד לק"מ דהתנינח למאן דס"ל יום א' בשנה חשוב שנה א"ש דאי ס"ד ר"ה אייר א"כ מאייר שאחר יציאת מצרים התחיל השנה השנית משא"כ למאן דס"ל שלשים יום בשנה חשוב שנה דהכי קי"ל א"כ הא דמקשה ואימא ר"ה אייר היינו שהתחילו למנות שנה ראשונה דהנך ט"ו יום דמיציאת מצרים עד אייר לא עלתה להם שנה אם כן לא מוכח מידי מקרא דבחדש השלישי אבל לענין סיון משני שפיר ותדע דהכי הוא דאלת"ה אמאי איצטריך כלל לומר מקדאי בניסן וכו' דהא מהאי דבחדש השני עגלה הענן לחוד הוי מצוי לאתניי דאי ס"ד ר"ה אייר דהיינו שנה שנית א"כ ההיא דעגלה הענן מעל המשכן ע"כ בשנה השלישית היה דהא הקמת המשכן ועגלה הענן ודאי לא היה קודם מ"ת אע"כ דעכשיו סבר לאייר שאחר יציאת מצרים הוי"ל שנה ראשונה דהיינו למ"ד שלשים יום בשנה חשוב שנה. ועפ"י דברינו אלה נתישבה קושיית התוספות דלא הוה מצוי לאתניי מקרא דבאחד לחדש השני דאיכא למידחי דההיא הוה קודם הקמת המשכן והיינו תחלת השנה והקמת המשכן היה בניסן שאחריה דהיינו סוף שנה שניה שכן נראה מסדר הכתובים ואע"ג דבההיא דאחד לחדש השני כתיב בהדיא וידבר ה' אליו מאהל מועד אכתי הוי מצוי למידחי מנ"ל דההוא אוהל מועד אמשכן קאי דלמא על אותו אוהל מועד שעשה משה לאחר מעשה העגל איירי דכתיב קרא בהדיא ומשה יקח את האוהל ונטה לו מחוץ למחנה וקרא לו אוהל מועד ומשם היה הדיבור מיוחד עמו קודם הקמת המשכן וכמבואר בל' המכילתא שאביא בסמוך אההיא קרא גופא מאהל מועד נאמר לו למשוח המשכן מאהל מועד נאמר לו להקים האהל וע"כ אהאל מועד דקודם הקמת המשכן קאי. וממילא דלא הוי קשה נמי הא דמקשה הש"ס בפסחים ונכתוב ברישא דחדש ראשון והדר נויכתוב בחדוש השני דלפ"ז כל הכתובים נאמרו על הסדר ועוד דלכאורה נראה שמאותו מנין שנמנו מאייר בשנה השנית מזה היה כסף הפקודים שעשה המשכן ולא נצטרך לומר שנמנו ב' פעמים במנין שוה כמ"ש רש"י בפי' החומש פ' כי תשא ובשלמא למ"ד יום א' בשנה חשוב שנה וא"כ תיכף באייר אחר יציאת מצרים התחיל שנה השניה א"כ תו לן לן למימר דההיא אוהל מועד היינו אותו שעשה משה לאחר העגל דהא לא עשה אלא בחדש תמוז כדמוכחי קראי אבל למ"ד ל' יום בשנה ודאי דאיכא למידחי דכפרישית משו"ה הוצרך לאתניי מקראי דהקמת המשכן גופייהו דמוכח ממ"נ דר"ה לאו אייר מקדאי בניסן וכו'. ולפ"ז הא דמקשה הש"ס בפסחים ונכתוב ברישא דחדש ראשון היינו דוקא לפי המסקנא דמניסן מניין וא"כ ע"כ דהקמת המשכן בניסן בשנה השנית היה קודם לאייר דמנינן חומש הפקודים וכן פרשת פסח דשנה השנית נמי היה קודם אייר א"כ מקשה שפיר דמיו"ק:

ועפ"י הדברים האלה נתיישב לי לשון הספרי בפרשת בהעלותך ויעשו בני ישראל את הפסח בגנותו הכתוב מדבר וכו' ללמדך שהיו מוניין ליציאת מצרים והוא תמוה ולמאי דפרישית א"ש דהא בגנותן לא ידעינן אלא מדלא פתח הספר בזו ואי לאו דליציאת מצרים היו מוניין מניסן א"כ היה באפשר לומר דמאייר מנינן וההיא דעגלה הענן היה מוניין להקמת המשכן כקושיית התוספת וההיא דאייר דחומש הפקודים שפתח בו הספר הוי קודם הקמת המשכן והפסח בסוף השנה השניה ובדרוש הארכתי דמיו"ק:

שם ואימא סיון כו' ואימא תמוז ואימא אב ואימא אדר. כבר כתבתי דלכאורה יש לתמוה מאי ס"ד דנמנה יציאת מצרים מהנך חדשים כיון שיצאו בניסן. וכבר כתבתי דלתשרי ואייר יש טעם משא"כ בהנך חדשים ונלע"ד ליישב דהא דמקשה ואימא סיון היינו משום דנהי שיצאו בניסן יציאת מצרים לא נגמר' עד סיון דכתיב בהדיא בהוציאל את העם ועוד דאפי' מנין בריאת עולם שיך טפי מסיון כדדרשינן מוהי ערב ויהי בוקר יום הששי שהכל היה תלוי ועומד עד ששה בסיון ועוד כיון דבתחילה נתבשרו ע"י משה בל' לשונות של גאולה וחד מניייהו ולקחתי אתכם לי לעם זה לא נתקיים עד ר"ח סיון שאמר להם הקב"ה ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש שהן לשון קידושין ולשון לקיחה הוא בניסה לחופה כמו שהארכתי במקום אחר ובששה לסיון נכנסו לחופה כדאימא במדרש ועוד ג"ל דוהבאתי אתכם נמי היה ראוי להתקיים בסיון דכתיב אחד עשר יום מחורב עד קדש ברנע ודרשינן אילו זכו ישראל ביי"א יום היו נכנסים ויאיכא נמי למ"ד דאילו זכו ביום א' היו נכנסין ולפ"ז באותה שעה נגמר' יציאת מצרים ולא קודם לכן וכמו שאמרו דתן ואבירם ליצני הדור ממצרים העליטנו ואף לא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאותנו. והשתא א"ש נמי הא דמקשה ואימא תמוז דלכאורה נראה דלא אם לא חטאו לא היה אפשר להם ליכנסם לא"י בסיון שהרי באותו היום של מתן תורה לא ניתנו אלא עשרת הדברות ובאותו יום אמר הקב"ה למשה ואתה פה עמוד עמדי והיינו שיקבלו שאר תורה והוצרך להיות בהר מ' יום ומ' לילות א"כ לא שלמו עד י"ז בתמוז ואלו זכו ליי"א יום היו נכנסין צא מהם השבת שלא היה נוסעין אם כן שלמו י"א יום בר"ח אב ועוד דבגאולה שניה אשכחן להדיא דעזרא שיצא מצבל בניסן ובא לירושלים בל' לחדש אב וא"כ שפיר אית לן למימר דכמו כן היה ראוי להיות בגאולה ראשונה וכדפרישית ועוד הארכתי בזה בדרוש בכמה טעמים לשבח ומצאתי ג"כ להדיא במדרש ויקוט ירמיה סימן א' דבנין ב"ה דלעתיד יתחיל בחדש אב שמזלו אריה ע"ש והא דמקשה נמי ואימא אדר היינו לפי שמאז הנצנים נראו בארץ שנתבשרו על הגאולת מצרים כדאימא במדרש כנ"ל נכון:

בתוס' בד"ה מכלל דר"ה לאו ניסן אף על פי שיש כמה חדשים וכו' מ"מ הואיל דאפיקתיה מניסן עכ"ל. יש לתמוה דהא לעיל ביציאת מצרים ולמלכי ישראל מקשה הש"ס ואימא תמוז ואימא אב ואימא אדר ולא אמרינן הואיל דאפיקתיה מתשרי אוקמיה אניסן שהוא ר"ה לרגלים ולחדשים ולתורות שקלים ועוד ביציאת מצרים היתה בניסן ואפ"ה קשיא לתלמודא מיהו למאי דפריש' לעיל בשיטת התוספות א"ש דהא דמקשה ואימא תמוז וכו' לאו לקושטא מקשה הכי אלא אהקישא דקרא דמקיש מלכות שלמה ליציאת מצרים משמע דליציאת מצרים הדבר מפורש במקרא וע"ז מקשה שפיר:

שם בא"ד הואיל דאפיקתיה מניסן אוקמא אתשרי. וקשיא לי אכתי מנ"ל דלמלכי א"ה מוניין מיום קבוע דלמא לכל אחד מיום שעמד מנינן מיהו לפמ"ש גבי למאי הלכתא בל' רש"י דלשיטת רש"י ותוספות ע"כ

דבימי המלכים הקדמונים גופייהו תקנו יום מיוחד משום שטרות וא"כ א"ש דנהי דמלכי א"ה גופייהו היו מוניין כ"א מיום שעמד בו אפ"ה היו חכמי ישראל צריכין לקבוע יום מיוחד למלכי א"ה משום האי חששא גופא משא"כ לשיטת הר"ן ורשב"א ז"ל שכתבתי שם דהא דילפינן מקראי דמניסן מנינן לא תליא כלל בטעמא דשטרות אלא שאף ע"פ המנהג והנימום היו מוניין וקבעו יום מיוחד זכר ליציאת מצרים ואם כן קשיא ההיא דהכא דהאיך מוכח מקרא דלארתחשסתא דמתשרי מנינן דלמא ליום שעמד בו וארתחשסתא גופא אפשר דלאו בתשרי עמד אלא בחדשים שבין ניסן לתשרי וצ"ע ועיין עוד בסמוך:

דף ג.

בפרש"י כורש מלך כשר היה כלומר ע"ש שהיה כשר עכ"ל. כוונתו בזה דנהי דר' אבהו אמסקנא סמיך דהיינו כורש היינו דריוש אפ"ה למה שינה הלשון הכתוב ויותר הו"ל דריוש מלך כשר היה לכך פרש"י דע"ש שהיה כשר קראוהו כך ומייתר ר' אבהו לרדיה דמלך כשר היה וק"ל:

בגמ' מתקין לה רב יוסף דא"כ קשיא קראי אהדדי. ולכאורה לשון דא"כ הוא תמוה מאד דהא בלא"ה פשטא דקראי דדריוש קשיין אהדדי ועוד קשה דמקשה ר"י מעיקרא לר"ח ואי איתא בשנת שלם מיבעי ליה ומאי מקשה לר"ח דהא ר"ח קרא קאמר אמנם למאי דפרישית לעיל בסמוך א"ש דמציען למימר דר"י סבר דלמלכי א"ה לא תקנו יום מיוחד אלא כל אחד מיום שעמד בו וא"כ נהי דלארתחשסתא מנו בתשרי או בחדשים שבין ניסן לתשרי מ"מ לדריוש אפשר שמנו לו מיום שעמד בו דהיינו באחד מהחדשים שבין תשרי לאלול וא"כ אלוו ותשרי בשנת שתי' לדריוש היו בשנה אחת ואדר ואב דשנה ששית ושביעית לדריוש נמי בשנה אחד ועוד דאפילו אם נאמר דהיינו דריוש והיינו ארתחשסתא לא קשיין קראי אהדדי דאפילו ארתחשסתא גופא עמד בחשון וממילא מיתרצא כולהו קראי אלא דוקא אליבא דר"ח דאמר לעולם מתשרי מנינן ואם כן נהי דכורש מלך כשר היה סוף סוף קשיין קראי אהדדי ומוק כי נכון הוא:

דף ד.

בתוספות ד"ה בשביל שיחיה בני והא דתנן פ"ק דמסכת אבות עכ"ל. ועיין במהרש"א אבל הר"ן ז"ל בדרשותיו כתב בע"א דידוע הוא שיש הפרש והבדל בין צדיק גמור ובין חסיד ורדיה לדבריו דלקמן בפירקין רמי קראי אהדדי כתיב צדיק ה' בכל דרכיו וכתיב וחסיד בכל מעשיו נמצא דלפ"ז לא קשיא דהכא בישראל נמי לא קאמר אלא דהוי צדיק גמור כשאומר בשביל שיחי' בני אבל חסיד לא הוי משא"כ ההיא דאבות משנת חסידים היא כלאמרי' בעלמא מאן דבעי למיהוי חסידא לקיים מילי דאבות ולענ"ד הדבר ברור דההיא דבשביל שיחי' בני לא גרע מעובד מיראה ואפ"ה איתא בקוטה דאקריינהו בחלמ' דתרוייהו צדיקי גמורי אתנן מר מאהבה ומר מיראה וא"כ ע"כ ההיא דאבות עצה טובה היא שלא לעבוד אלא מאהבה גמורה:

בגמ' א"ר חסדא רגל שבו ר"ה לרגלים ונ"מ לגמור וכו'. וקשיא לי אכתי מאי נ"מ איכא דהא לקמן מסקינן אמר רבא כיון שעבר עליו רגל א' עובר בעשה ומאי נ"מ בין איסור עשה לאיסור לאו דליקבע ר"ה משום כן ולקמן מסיק הש"ס דאפילו מאי דבידיעבד כשר לא פסיקא ליה לחשוב בהדי ר"ה וכ"ש ההיא דהכא דלא משכחת לה אלא בשעבר על מצות עשה ואי לענין מלקות הא לאו דבל תאחר לאו שאין בו מעשה הוא וקי"ל דאין לוקוין עליו וכ"כ הרמב"ם להדיא וכ"ש למאי דמוקמינן למתניתין כר"ש ושמעין ליה להדיא בפ"ק דתמורה דלאו שאין בו מעשה אין לוקוין ולכאורה נראה לע"ד ליישב דע"כ הא דקאמר רבא לקמן דברגל אחד עובר בעשה היינו לפי מה שפוסק כרבנן דהכא דלית להו כסדרן וכנראה מפשטא דלישנא דרבא דאיך מויתרא כיון שעבר על ג' רגלים סתמא וכמ"ש הסמ"ג ליישב פסק הרמב"ם ז"ל דלא בעינן כסדרן והיינו מההיא דרבא דווקא לדידהו קאמר דעובר בעשה משא"כ לר"ש דמיקל לענין בל תאחר דבעינן כסדרן דוקא ממילא לא מוקי או קרא דובאת שמה אפילו לעשה לענין רגל ראשון ומנא אמינא לה דשיך פלוגתא דר"ש ורבנן לענין עשה דרגל הא קי"ל אפושוי פלוגתא לא מפשינן אלא משום דקשיא ליה טובא בהא דקאמר ר"ש רגלים פעמים ארבעה פעמים חמשה והיכי משכחת לה ד' וה' הא כבר עבר עליו שנה ולקמן אמרי' בפשיטות דשנה בלא רגלים עובר בבל תאחר וליכא למימר דר"ש לית ליה ופלגי אברייתא דלקמן הא מקרא מלא הוא לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה ואי מוקי ליה ר"ש לדרשא אחרייתי ומפיק ליה מפשוטו א"כ הוי"ל לתלמודא לפרש פלוגתייהו כדמפרש טעמייהו לענין אי בעינן כסדרן או לא ויותר תימא דלקמן דף ו' ע"ב מהדר תלמודא מאן האי תנא דפלגי אדר"ש ופרש"י היינו ת"ק דלא איירי בשנה בלא רגלים ודחיק לאוקמי באחרים ומאי דוחקיה לאוקמיה הכי דילמא הא דלא איירי ת"ק היינו משום דלית ליה האי סברא ומוקי לקרא דשנה בשנה לדרשא אחרייתי כמו ר"ש אע"כ דמאן דמשכחת אליביה שנה בלא רגלים ע"כ מוקי לקרא כפשטיה דווקא מאן דלא משכחת שנה בלא רגלים ע"כ שבקי' לקרא דשנה בשנה ודחיק לאוקמי בגוונא אחרייתי וא"כ הקושיא ענימה הא לר"ש משכחת שנה בלא רגלים ברווחא ואפ"ה לא ס"ל דעובר בשנה בלא רגלים דקאמר פעמים חמשה:

והנראה לע"ד בענין זה דמאי ר"ש אית ליה דרשא דשנה בשנה כפשטיה אלא דמוקי ליה לעשה דהא קושטא דמילתא עשה בלחוד הוא והא דקאמר פעמים חמשה היינו בלאו דבל תאחר ואזרו לטועמייהו דתנא דברייתא דאית ליה שנה בלא רגלים בלאו דבל תאחר אע"ד עשהה הוא מ"מ כיון דאמר רחמנא אייתי ולא אייתי ממילא קם ליה בבל תאחר ואע"ג דלענין עשה דרגל אחד לית ליה האי סברא דממילא לא קם בבל תאחר היינו משום דג' רגלים ילפינן מקרא דבחג המצות ובחג השבועות דמייתי לגמרי וע"כ לבל תאחר הוא דלתא ממילא נילה הכתוב בפירוש דליכא לאו ברגל אחד אלא בשלשה רגלים משא"כ לענין שנה בלא רגלים כיון דמשכחת לתרוייהו האי בלא האי ממילא אמרינן דבל תאחר אתרוייהו קאי מטעם אייתי ולא אייתי דשני זמנים קבע הכתוב או שלשה רגלים או שנה וכל דלא אייתי בזמן הראשון שבא עליו ממילא קם ליה בבל תאחר אבל לר"ש דמייתי ליה חג הסוכות לכסדרן כדמסקין הש"ס אליביה וקשיא לן מאי דוחקא דתלמודא למימר דטעמא דבעינן כסדרן היינו מקרא דחג הסוכות דבפשטות מצינו למימר דטעמא דבעינן כסדרן היינו משום דס"ל כאחרים ולא כרבי לקמן וא"כ מיותר שנה בשנה דהא לא משכחת שנה בלא רגלים אע"כ דכסדרן בעינן:

אלא דהש"ס מקשה שפיר דהא לר"ש לית ליה רגלים בלא שנה דקאמר פעמים חמשה ואהכי גופא מהדר תלמודא מאי טעמא דר"ש ומסקין דיליף מחג הסוכות דמייתר ואי לכסדרן גרידא לא איצטריך דבלא"ה ידעינן מדלא משכחת שנה בלא רגלים אלא בהכי אע"כ דקרא דחג הסוכות אתי לאורויי דלעולם אינו עובר אלא כשחג הסוכות אחרון ואתי למעוטי שנה בלא רגלים מלאו ומוקי לה אעשה:

במצא דלפ"ז דר"ש מוקי לשנה בשנה אעשה א"כ ע"כ דברגל אח' ליכא אפי' עשה גרידא דאל"כ עשה דשנה היכי משכחת לה. וא"כ הא דקאמר נ"מ לגמור דר"ש דלדימיה ברגל אחד אפילו עשה

ליכא ואפילו בג' רגלים שלא כסדרן היכא דליכא שנה אינו עובר כלל כן נלע"ד. ומה שיש לי לדקדק עוד על זה יבואר לפנינו בסוגיא דשמעתין ובסמוך בלשון התוס' נבאר בדרך אחר ודו"ק:

ועוד נראה דנ"מ טובא בין עשה דרגל אחד ובין לאו דבל תאחר דעשה דרגל א' אינו אלא בשעת הרגל עצמו דהכי משמע פשטא דקרא ובאת שמה והבאתם שמה אבל כשעבר הרגל או שנאנס ולא עלה ובהני דפטורי לעלות ברגל כגון טמא או מי שאין לו קרקע תו לא מחייב כלל ואפילו עשה ליכא וכמ"ש נ"ל שכן שיטת הירושלמי דבין רגל לרגל אינו עובר בעשה משא"כ בלאו דבל תאחר אמרינן לקמן בהדיא דכיון שעברו ג' רגלים בכל יום עובר בכל תאחר וממילא נראה דמה"ט גופא אפילו אם נאנס ולא עלה לרגלים אפ"ה משהגיע זמן חייב אף לאחר הרגל צריך להביאו או לשלחו ע"י שליח. וכן נראה להדיא מקאמר רבא לקמן כיון שעבר עליו רגל אחד עובר בעשה ולבתר הכי קאמר באידך מימרא כיון שעברו עליו ג' רגלים בכל יום ויום עובר בכל תאחר ולגבי עשה לא קאמר בכל יום ויום ע"כ יש לחלק כמ"ש ומה שיש לדקדק ע"פ סברא זו יבואר לפנינו בסוגיא דשמעתין ובדברי תוספות ודו"ק:

בתוס' בד"ה ג' רגלים כסדרן ומתני' כו' עד סוף הדיבור. ודבריהם בזה סתומים מאד וכבר צווחו קמאי דקמן ועפמ"ש בסמוך באריכות יש ליישב בנקל והמבין יבין מדעתו ולפי שמסתומות לשונם נראה שלא נתכוונו לזה לכן לא כתבתי והאמת יורה דרכו דהתוס' לא גרסי בשמעתין ור"ש היא עד לקמן בפסקא דאחר באלול וכן נראה שהיא גרסת הרי"ף והרא"ש ז"ל בשמעתין:

בד"ה והחרמים בין חרמי גבוה וכו' ר"ת פסק דצקה שפוסקין עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה טובא מאי ענין פסק של ר"ת בדבור זה בפסקא דחרמים ובסמוך בפסקא דצקה הו"ל לאתויי. והנלע"ד דמה שפסק ר"ת לא פשיטא ליה אלא מההיא דחרמין ולכאורה היה נראה דעיקר פסק של ר"ת וחידושו היינו לענין שאין הנבאי עובר ומיייתי ראיא מחרמים של גבוה דהיינו קדשי בדק הבית וא"כ פשיטא דלא שייך בל תאחר בקדשי ב"ה על הגזבר כדמצינן בכמה דוכתי שהיו משהין האוצרות לימים רבים וזימנין דהוי תליסר עליתא דדינרי ומצינן נמי שנפן היה במקדש ומי שהתנדב דבר היה תולה שם ומראין אותן לעולי רגלים. ואי ס"ד דשייך בל תאחר בכה"ג לגבי הגזבר א"כ כשהגיע רגל א' היו עבר בעשה. אלא דלפי זה קשה מ"ש דמיייתי לה מחרמין דהא מבריייתא שלפניה לאיירי בנודר ומקדיש ומעריך נמי הוי מצי לאתויי דהיינו קדשי ב"ה. ועוד דאפילו בדבר הראוי למזבח נראה דפשיטא דלא שייך בל תאחר לגבי הגזבר דמהיכי יתתי כיון שהוא לא נדר ואין הממון שלו אם כן מאי לא תאחר לשלמו איכא. ותעד דאפי' בשעת השקלים שהיו גובין לקנות בהן תמידין וקרבנות ציבור והיינו מא' בניסן ואפ"ה מצינו בדוכתי טובא שהיה נשאר מעות בתרומה ישנה לכשיגיע ניסן הבא אע"פ שעברו עליהם ג' רגלים ושנה אע"כ מלתא דפשיטא היא דלא שייך בל תאחר בכה"ג. ועוד נראה דאפי' בצקה גופא לא הוצרך ר"ת להביא ראיא ע"ז שאין הנבאי עובר דהא ע"כ בדלא קיימי עניים ברשיעי עסקינן שיש לו מעות בקופת הצקה וקיימי עניים קמיה ואין נותן להם שדמאי ה"ז כשופך דמים ולא סגי ליה בלאו. אע"כ בדליכא עניים איירי וא"כ פשיטא שאין הנבאי עובר:

לכך נלע"ד דעיקר הפסק של ר"ת הוא לענין דשייך בל תאחר לגבי הנודר למסרו לגבאי אע"ג דלא קיימי עניים:

ומשום דמסברא היה נראה לכאורה דאינו עובר דכיון שהוא מפורש ועומד מה לי אם משהה אותו בביתו ומה לי אם הם צורחין ומונחין ביד הנבאי דהא דמרבין לקמן אפריש ולא אקריב ולא אמרינן כל היכא דאיתא בבי גזא דרחמנא איתא היינו בדבר שעומד להקריבה דעלה קאי כל הסוגיא דלקמן כמו שאפרש שם וכן בקדשי ב"ה שייך אפריש ולא אקריב כגון שהקדיש בפירוש איזה דבר לצורך הבנין או לבלי שרת דבכל הני שייך אפריש ולא אקריב דאקריב קרינן בדבר שגמר הנדר משא"כ בצקה ליד הנבאי ס"ד דלא מיקריי אפריש ולא אקריב כשאינו מוסרו ליד הנבאי דכיון דליכא עניים מה לי הוא ומה לי הנבאי ואשמעינן ר"ת דשייך בל תאחר בכה"ג. וע"ז מיייתי ראיא מחרמי גבוה דהיינו שמחרים איזה דבר ידוע מנכסיו ולא פירש מה יעשה בו עד שנחלקו חכמינו ז"ל בערכין בסתם חרמין אם הם לכהנים או לב"ה וא"כ לפ"ז לא שייך כלל לגבי חרמים אמר ולא אפריש דהא לא צריך הפרשה כיון שאמר בפירוש דבר זה הוא חרם וכדמקשה הש"ס לקמן לענין גבה כיון שאמר הרי זו לא שייך אמר ולא אפריש וכ"ש בחרמין דלא שייך כלל לשון הרי עלי אם לא שאמר בפירוש דבר זה עלי חרם ואף כה"ג נראה דל' קונם הוא ולא ל' הקדש סוף דבר לא משכחת בחרמים אם לא שאמר ה"ז חרם וא"כ תו לית ביה אלא עיכוב גזרין בלבד וע"כ דבל תאחר דידיה היינו למוסרו ליד הגזבר אע"פ שיהא מונח ביד הגזבר ימים רבים שאין עניות במקום עשירות אע"כ שייך בכה"ג בל תאחר ממילא דה"ה לצקה דאע"ג דלא קיימי עניים צריך למסרו ליד הנבאי כנ"ל בכוונתו. מיהו אכתי קשה לי לפמ"ש התוספות בסמוך דבלא קיימי עניים שייך בל תאחר לאחר ג' רגלים דמחייב ללאהדורי בתרייהו א"כ מאי אשמעינן ר"ת שמחויב למסרו ליד הנבאי וע"כ היינו לאחר ג' רגלים ותיפוק ליה דמחייב ללאהדורי בתרייהו ואדרבה איפכא הול"ל אם מסרו ליד הנבאי נפטור בכך ולא מחייב ללאהדורי בתרייהו כיון דמעיקרא נדר למסרו ליד הנבאי זה גמר מצוותו וכבר קיים נדרו והל' של ר"ת לא משמע כן דאיירי בהכי ול"ל איפכא לאשמעינן שצריך למוסרו דוקא ליד הנבאי ולא שיחלקנו בעצמו הא ליתא דהא בפ"ק דערכין אמרינן להדיא בבריייתא דהאומר סלע זה לצקה עד שלא באת ליד גבאי מותר לשנותה לדבר מצוה אפי' לצקה אחרת כל שכן לחלקם לעניים. ואף דמל' הפוסקים משמע דכשנדר ליתן ליד הנבאי אינו רשאי לחלק אלא מעת הנבאי נראה דהיינו לכתחלה מפני החשד אבל בל תאחר דאורייתא ומאי לא שייך כלל בכה"ג. אמנם מציאתי שכתב המרדכי בסוגיין ובפ"ק דב"ב משמו של ר"ת דכל שתבעו הנבאי עובר לאלתר דהו"ל כמו קיימי עניים וכיון שדבר זה מתורתו של ר"ת למדנו א"כ פסק ר"ת דהכא בל' התוס' איירי נמי בכה"ג כגון שתבעוהו הנבאי ועובר לאלתר ועיין בק"א מה שיש לדקדק בזה בלשון המרדכי בפ"ק דב"ב:

בא"ד אבל מה שאלם נודר ביד עצמו ולכשירצה. פירוש אם פירש בשעת נדרו שיחלקם מעט מעט כפי שירצה כ"ג מל' הפוסקים:

בד"ה צדקות ומעשרות והא דאמר רבא לקמן וצקה וכו' אבל לא מחייב ללאהדורי בתרייהו כל זמן עכ"ל. מסתומות לשונם והמשך דבריהם נראה דקודם ג' רגלים לא מחייב כלל ללאהדורי אפי' למצוה בעלמא יקשיא לי כיון דלסברתם היכא דלא קיימי עניים הושוו צקה ומתנות עניים לקרבנות וא"כ הו"ל למימר דכיון שהגיע רגל א' מחייב ללאהדורי בתרייהו לעשה בעלמא ואי משום דבעשה ובאת שמה לא כתיב צקה דאע"ג דכתיב מעשרות היינו מעשר בהמה ומעשר שני אבל צקה ומתנות עניים לא כתיבי מ"מ לענין ג' רגלים נמי הא לא כתיבי כלל ואפ"ה משמע להו לתוס' דסוגיא דשם דכיון דבל תאחר אכולהו קאי לקמן ובהאי קרא גופא דבל תאחר כתב מוצא שפתיך זו מצות עשה וא"כ כיון דלענין קרבנות היינו

ברגל א' ה"ה לענין צקה דמחייב ללאהדורי אבתרייהו ואי לא עבר בעשה אבל לענין לאו בג' רגלים וא"כ הדרא קושיא לדוכתא:

והנראה מזה דסברת התוספות דעשה דרגל א' בקרבנות גופייהו לא מחייב ללאהדורי בתרייהו דוקא כשעלה לרגל הוא דמחייב דהו"ל כמו לאלתר דצקה ומקרא גופא דובאת שמה משמע להדיא דדוקא כשהוא בירושלים איירי כדדרשינן לענין ראייה כל שאינו בביאה אינו בהבאה ונהי דלענין ראייה בביאה לעזרה איירי מ"מ לאינך קרבנות דדרשינן מהאי קרא היינו דוקא כשהוא בירושלים דנהי דליתא בראיה הא איתא בשמחה כדאמרינן לקמן בסוגיא משא"כ כשנאנס ולא עלה כלל לרגל או בהני דפטורי לעלות כגון טמא או מי שאין לו קרקע או חולה וקון תו לא שייכי גבייהו עשה דרגל א' משא"כ בג' רגלים מחייב ללאהדורי ולשלוח קרבנות ע"י שליח ומיניה ילפינן נמי לענין צקה דמחייב ללאהדורי לאחר ג' רגלים. ואף שראיתי בגל' התוספות רפ"ק דחגיגה דף ד' דמשמע לכאורה להיפך שכתבו שם דנהי דדרשינן לענין ראייה כל שיטתו בביאה ישנו בהבאה מקרא דובאת שמה מ"מ לענין נדרים ונדבות לא דרשינן ליה התם לא איירי כלל לענין זמן דרגל ראשון אלא לענין דטמא וערל שמוותרין לשלוח ע"י שליח משא"כ לענין עולת ראייה אין ראשין לשלוח ע"י שליח משא"כ לענין עשה דרגל ראשון כיון דדרשינן ליה מהאי קרא דובאת שמה ממילא שמעינן דכל שאינו בביאה כלל אפי' בשמחה אינו בהבאה לענין עשה וכמו שאדקדק עוד בזה לקמן גבי אשה מאי היא בבל תאחר ע"ש:

ולפ"ז מצינו עוד נ"מ לענין ר"ה לרגלים. והיינו לענין שמחוייב לשלוח ע"י שליח משעברו ג' רגלים וכמ"ש בגל' הגמרא. אלא דלפ"ז מצינן למימר דלר"ש אית ליה נמי עשה דרגל א' אע"ג דאית ליה דשנה בלא רגלים עובר בעשה דשנה בשנה כמ"ש באריכות בגל' הגמרא מ"מ השתא דאתין להכי נתקיימו שלשה כתובים במקום א' דאליבא דר"ש ברגל ראשון עובר בעשה היכא שהוא מצוי שם אבל היכא דליתא שם אינו עובר בעשה ברגל וכל שכן בימים שבינתיים בין רגל לרגל לא מחייב ללאהדורי ולשלוח על ידי שליח:

ועוד נראה דכל עיקר אין רשאי לשלוח על ידי שליח כדי שלא לבטל מצות עשה דמסיכה וימתין עד שיעבור האונס משא"כ כשהגיע הזמן בל תאחר והוא אנוס מותר לשלחו ע"י שליח כן משמע להדיא בתוס' פ' כל הנט ובחדושינו שם הארכתי והטעם נ"ל דאין עשה דמסיכה דוחה עשה ול"ת דבל תאחר. משא"כ כשעבר שנה בלא רגלים כסדרן מחייב ללאהדורי לשלוח ע"י שליח ואי לא עבר בעשה אבל בג' רגלים מחייב ללאהדורי ואי לא עבר בלאו. והרבה יש לי לדקדק ע"פ סברא זו וקצתן יבוארו לפנינו בסוגיא דשמעתין. מיהו כל זה לסברת התוספת אבל הר"ן כתב שהרשב"א הקשה על דבריהם דאי איתא דשייך לאפלוגי בכה"ג בין קיימי עניים קמן או ללאהדורי בתרייהו א"כ גבי קרבנות נמי אמאי לא מפלגין בין קיימי כהנים קמן או לא לכך תירץ בע"א דמה שאמרו צקה חייב לאלתר היינו בעשה וכבר הקשו התוספות על סברא זו דא"כ הו"ל למימר עד דעבר עליה רגל א':

מיהו בר מן דין קשיא לי על שיטת הרשב"א דמאי מקשה איהו על שיטת התוספות ליקשי איהו לנפשיה כיון דבצקה פשיטא לן דבקיימי עניים מחייב לאלתר מיהא בעשה א"כ גבי קרבנות נמי אמאי לא מפלגין דהיכא דקיימי כהנים מחייב לאלתר בעשה ובדלא קיימי כהנים עובר ברגל ראשון אע"כ דהרשב"א גופא מודה דרגל ראשון לענין קרבנות לאלתר דעניים קיימו דלא מיקרי כהנים קיימי קמיה אלא ברגל דוקא דלהכי קפיד קרא ובאת שמה והבאתם שמה נדריכם ונדבותיכם אלמא דעיקר מצוותן בכך ברגל ראשון ולא קודם לכן או משום כבוד הרגל שמצוה גוררת מצוה שיוצאין בהם ידי שלמי שמחה או משום ברוב עס הדרת מלך ואנן טעמא דקרא ניקום ונידרוש וא"כ לפי סברא זו ממילא על שיטת התוס' נמי לק"מ וכמ"ש. ובהכרח נפרש כוונת הרשב"א מה שאין במשמע לשונו ונאמר דכוונתו להקשות כיון דסוף סוף רגל ראשון דקרבנות הו"ל כמו לאלתר דצקה דהא ברגל קיימי קמיה כהנים ואפ"ה לא מחייב בלאו אלא בעשה וא"כ באלתר דעניים אמאי אמרינן דעובר בלאו אלא דגם זה אינה קושיא דלענין צקה כיון דמצינו שני חלוקי זמנים האי בלא האי כגון לאלתר דבקיימי עניים ולאחר ג' רגלים לענין ללאהדורי א"כ אמרי' שפיר דלאו בל תאחר אתרווייהו קאי משא"כ לענין רגל אחד דקרבנות לא מצינן למימר דהיינו בלאו היכא דאיתא שם דהא פשטי' דקרא דבחג המצות דדרשינן מיניה ג' רגלים איירי כדאיתא שם דהא בהדיא כתיב שלש פעמים בשנה יראה בחג המצות אלמא כדאיתא שם לא עבר בלאו עד ג' רגלים. ועוד דלאלתר דעניים שייך בכל יומי וא"כ שייך שפיר ליטנא דבל תאחר דבכל יום ויום עובר משא"כ רגל ראשון דקרבנות שאינו אלא בשעת הרגל כמ"ש באריכות א"כ לא שייך כה"ג בבל תאחר שהרי לאחר הרגל רשאי לאחרו. ודע שהר"ן עוד בו שלישית דעת שלישית מכרעת דנפשיה שאין לחלק כלל אלא כל מידי דתליא בבית המקדש תליא ברגלים אבל כל מידי דלא תליא במקדש לא תליניהו נמי ברגלים אלא כדאיכא עניים קמיה עובר לאלתר ובדליכא עניים לא מחייב ללאהדורי אלא מפריש מיד ומניח עד שיבואו עניים זה תמצי' דבריו ומ"ש כ"כ הרמב"ם ובאמת מענין צקה הושוו דבריו לדברי הרמב"ם אבל לענין מתנות עניים לא שוו אהדי שהרמב"ם ז"ל כתב להדיא בפרק ט"ו מהל' מעשה קרבנות דבמתנות עניים עובר לאחר ג' רגלים ואילו הר"ן כללא כייל דכל מידי דלא תליא במקדש לא תלי ברגלים וא"כ לדידיה מעשר דגן ולקט שכחה ופיאה לא תלי ברגלים ולא נקטיניהו בבריייתא כהדי אלא לענין דעובר בבל תאחר וזה דוחק. תו קשיא לי על שיטת הרמב"ם והר"ן במ"ש דבליכא עניים לא שייך בבל תאחר כלל וא"כ קשה הא לקמן לענין צקה גופא אינצטריכו תרי קראי חד לאחר ולא אפריש וחד לאפריש ולא אקריב דהא מלה' אלהיך מרבין צקה וכתיב נמי בפ"ך זו צקה ואמרינן לקמן דהא דאינצטריך קרא לאפריש ולא אקריב היינו כי היכי דלא נימא כל היכא דאיתא בי גזא דרחמנא איתא ואי כדעת הר"ן לענין צקה לא צריכא קרא לאפריש ולא אקריב דהא מקשה הש"ס פשיטא דהיכא דקיימי עניים מחייב לאלתר ואי בשלא קיימי עניים להר"ן לעולם לא מחייב ויש ליישב ומבואר לקמן בל' התוס' בד"ה ומעשרות ובכור ובל' הש"ס בסוגיא דאמר ולא אפריש ע"ש. מ"מ תמוה לי טובא על הפוסקים שהטור והש"ע בהל' צקה סי' רנ"ז השמיטו דעת התוספות שלפנינו דבליכא עניים חייב לאחר שלשה רגלים ולא ידעתי למה דלכאורה היא שיטת הרי"ף מדהביא ההיא דלרגלים נ"מ לנודר ומיייתי נמי פלוגתא דרבנן ור"ש אע"ג שאין דרכו להביא דברים הבלתי נוהגים בזמנינו אע"כ דנ"מ לענין צקה דניסן ר"ה לרגלים לענין בל תאחר דצקה דבדליכא עניים או שגדר ליד הנבאי אף ע"פ שלא תבעו הנבאי מחייב ללאהדורי בתרייהו ולדעתי דלינא צ"ע ודו"ק:

בא"ד ואין לפרש דהא דקאמר עובר לאלתר היינו בעשה וכו' כבר כתבתי שם פ' הרשב"א ולפ"ז צ"ל דהעשה הוא מוצאשפתין וא"כ א"ש הא דקאמר בגמ' מהו דתימא הואיל ובעניינא דקרבנות כתיב. והיינו בקרא דמוצא שפתין ואפ"ה דחו התוס' פ' זה מקאמר בגמרא מ"ד הואיל ובעניינן דקרבנות כתיבי עד דעברי עליה ג' רגלים ואי איתא דמעשה איירי הו"ל למימר מהו דתימא עד דעבר עליה רגל אחד וק"ל:

בד"ה מעשר כגון מעשר וכו'. ועוד משכחת לה כשנתמרח בכרי בין רגל לביעור עכ"ל. דאי בשלא נתמרח כלל אפילו לענין ביעור לא מחייב ואפילו נתמרחו ולא ראו פני הבית נמי פטורין מביעור

כדילפינן מקרא דבערתי הקדש מן הבית, ולפ"ז מ"ש בסמוך ועוד דאפילו את"ל חייב היינו לענין כל תאחר דרגלים ולא לענין ביעור וזה ברור ולכן הוצרכו לפרש דאיירי בשנתמרחו בין רגל לביעור והיינו כיונו שראו פני הבית, ומהרש"א הקשה לאכתי קשה למ"ד לקמן דברגל א' עובר בלאו וכונתו דא"כ אמאי איצטריך קראי דביעור דבלא"ה מחוייב להפריש ברגל ראשון של אחר המירוח, ובאמת דלפי יירסת התו' שלפנינו דבעי"ט הראשון ש"פ היה הביעור א"כ אין מקום לקושית מהרש"א דמש"ה גופא איצטריך קרא דביעור דבלא"ה לא עבר בכל תאחר עד שיעבור עליו כל הרגל כדאיתא לקמן להדיא אליבא דר"מ אלא משום שיש גירסא אחרת שבעי"ט האחרון ש"פ היה הביעור וכן היא גירסת הרמב"ם ועיין בתו"ט סס. ולפ"ז מקשה מהרש"א שפיר דבלא"ה מחויב להפריש עי"ט האחרון ש"פ כי היכי דלא ליתי ליתי כל תאחר דבי"ט לא מצינן להפריש דאין מפרישין תרומות ומעשרות בי"ט ואפילו לכהן לא יהיב ליה כיון דטובלין מאתמוול כדאיתא בפרק משיילין (בציע דף ל"ז) (אלא דבאמת אף לפ"ז לק"מ כיון דהפרשת מעשר בי"ט אינו אלא שבות), אלא דלענ"ד צ"ע דבסיפרי משמע להדיא דבי"ט ראשון ש"פ היה הביעור מדילפינן בג"ש מהקהל מה להלן ברגל אף כאן ברגל אי מה להלן סוכות אף כאן סוכות ת"ל כי תכלה רגל שמעשרות כלין בו ואזיה זה פסח משמע מיהו דלענין תחלת רגל ילפינן שפיר מהקהל מה להלן תחלת רגל כדאיתא בסוטה להדיא אלא דמדברגן נדחה עד מוצאי י"ט הראשון של חג מפני בנותן הבימה שהיה בונים בעזרה א"כ ה"נ משמע דהיינו בתחלת הרגל ואם כן אין מקום לקושית מהרש"א לפי גירסת התוס' שלפנינו וק"ל:

בא"ד לעבור עליו בשני לאוין. פי' דעובר שני פעמים על כל תאחר אחד משום איסור זמן רגלים ואחד משום איסור זמן הביעור ועי"ז הוצרכו להביא ראיה מפ"ק דנדרים דנהי דדוכתיי טובא אשכחן לעבור בשני לאוין היינו כשהם שני לאוין דאתיין מתרי קראי אבל כה"ג לא אשכחן אלא בפ"ק דנדרים לענין כל תאחר ונזירות. ובזה נתיישב ג"כ מאי דקשיא ליה דבריש פרק אחזה נשך כתבו התוספת דהיכא דליכא מלקות לא אמרינן לעבור בשני לאוין והכא ליכא מלקות ולא שאין בו מעשה הוא אלא שכבר כתבתי שם בחדושי דהיכא שהן משום שני שמות אמרינן שפיר לעבור בשני לאוין והיינו שני איסורין יה"נ דכונתיה איכא איסור דאיחור רגלים ואיסור זמן ביעור וק"ל:

דף ד:

בפרש"י בד"ה ש"מ לבל תאחר דה"ק היו נראין לפניו לשלם נדריכם ולא תבואו ריקם עכ"ל. ואע"ג דפשטא דקרא לא יראו פני ריקם היינו משום עולת ראייה אפ"ה מדאייתר קרא דבחג המצות וכו' משמע דבלאו מצות ראייה חייבו הכתוב לעלות היכא דאיכא עליה נדר או חד מהנך היכא דשייך בבגל תאחר וא"כ לפ"ז נראה מבואר דאפילו הנך דלא מחייבו בראייה כגון זקן וחולה או מי שאין לו קרקע מחויב לשלוח קרבנות משום כל תאחר אלא דמצוה בו יותר מבשלוחו היכא דאפשר אבל לקמן בסוגיא דאשה מההיא דכל תאחר משמע מנ' תוס' להיפך ויבואר שם בעז"ה ועיין בסמוך:

בגמרא ור"מ כיון דאמר רחמנא אייתי ולא אייתי ממילא קם בבגל תאחר ויש לדקדק תינח הנהו דכתיבי בקרא דובאת שמה אבל צקה ומעשר עני ולקט שכחה ופיאה דלא שייך גבייהו ובאת שמה ואייתי ולא אייתי מנ"ל לר"מ דברגל א' עובר בכל תאחר ובשלמא לשיטת הר"ן שהבאתי לעיל דאפי' לת"ק נמי בכל הני עובר לאלתר א"ש אבל לשיטת התוספת דסתמא דברייתא משמע דלת"ק בהנך נמי בעינן ג' רגלים ולפ"ז משמע דר"מ נמי אכלהו קאי והדרא קושיא דלכתא דבשלמא לת"ק דמקרא יתורא דריש לבגל תאחר א"כ קרא דכל תאחר אכלהו קאי משא"כ לרבי מאיר הא לא מיייתר קרא דובאת שמה אלא דממילא משמע ליה דעבר משום אייתי ולא אייתי ומאי יקשה. ונ"ל כיון דכל תאחר אכלהו כחדא כתיב יבקרבנות ע"כ חייב ברגל ראשון ממילא ה"ה לכולהו הא ליתא דהא בצקה ומאי חייב לאלתר וא"כ בהנך מאי חזית דמקשת לקרבנות לרגל אחד אדרבה אקשינאו לצקה לחומרא כיון דלר"מ לא שני ליה בין קיימי קמן או להדורי אבתרייהו:

ותו איכא למידק דלמאי דפרישית דלת"ק בג' רגלים מחייב לאהדורי בתרייהו אף לענין קרבנות שנאנס לענין שמחוייב לשלוח קרבנותיו וא"כ לר"מ כה"ג מנ"ל דמחייב ברגל אחד דהא לא שייך כה"ג אייתי י"ל אייתי ולאדברא מהאי קרא משמע להדיא ובאת שמה כל שיטתו בביאה כדפרישית ונ"ל דאה"נ דבהנהו מודה ר"מ דבעינן ג' רגלים דא"כ מאי מקשה הש"ס בסמוך ולר"מ בחג המצות כו' מאי דריש ביה הא מיבעי ליה להכי שאפילו נאנס או בהני דפטורי לעלות לרגל אפ"ה מחייב לאהדורי ולשלוח קרבנותיו כמ"ש התוספת לענין צקה. ועוד דלפ"ז לא הוי צריך הש"ס לאוקומי לקמן מתני' ד' ראש השנה אליבא דתנאי דהא מצינן למימר כולהו כר"מ דלרגלים נמי אתיא כוונתה דהא דקאמר עובר ברגל א' היינו כשבא לירושלים לרגל משא"כ היכא שנאנס או דפטורי וכן בלקט ושכחה ופיאה וצקה ומעשר יעני אפשר דסובר לר"מ דבעינן ג' רגלים כסדרן ומסברא נמי יש לומר כן דהא בלא"ה קשיא לן לר"מ קרא דשנה בשנה גבי בכור למה לי דמ"ש התוס' לקמן דאיכא לאוקומי בחלה היינו לענין הבריייתא אבל קרא ליכא לאוקומי בהכי כמו שאבאר שם בשם הגאון מוהר"צ אשכנזי. אע"כ דשנה בשנה לר"מ היינו בהני דפטורי לעלות או כשנאנס וא"כ קשיא אכתי היכי משכחת שנה בלא רגלים דהא ר"מ ס"ל כאחרים דאין בין רגל לרגל אלא ארבע ימים דאחרים היינו ר"מ ואע"כ דלר"מ בעינן ג' רגלים כסדרן ומשכחת שפיר רגלים בלא שנה ושנה בלא רגלים וליכא למימר נמי דר"מ ס"ל כר' לענין שנה תמימה דהא סתם מתניתין דפ' בתרא דערכין פליג בהדיא עליה דר"מ וסתם מתני' ר"מ:

והנראה בזה דפשיטא לתלמודא דנהי דהא דקאמר ר"מ דעובר ברגל א' בלאו היינו דוקא כשעלה לרגל אבל בהנהו דפטורי או בנאנס לא איירי ר"מ דעובר ברגל א' דא"כ שנה בשנה היכי משכחת לה אע"כ דלעולם לא מחייב לשלוח קרבנותיו אלא עד סוף השנה ואפ"ה לא מיבעי לן לאוקומי קרא דבחג המצות יכו' לענין שמחוייב לשלוח קרבנותיו דהא פשטא דקרא דחג המצות אמור בעליית רגל דהכי כתיב שלש פעמים בשנה יראה וכו' בחג המצות ואי ס"ד דלענין כל תאחר איירי קרא ע"כ דלא עבר אלא בג' רגלים אפילו במי שעלה לרגל וקרא דובאת שמה ע"כ הוי מוקי ר"מ לעשה בלחוד אע"כ דר"מ לא משמע ליה כלל קרא דבחג המצות לענין כל תאחר וא"כ מקשה הש"ס לקמן שפיר דלרגלים לא אתיא כר"מ נמצא דלפ"ז דהא דקאמר ר"מ ברגל א' עובר היינו דוקא כשעלה לרגל דבכה"ג בצקה ואינך לא איירי ר"מ דהא אפילו לת"ק כה"ג חייב לאלתר כו' ועדיין צ"ע:

בתוס' בד"ה אין צ"ל בחג הסוכות וכו' ור' חננאל גרים אצל' בחג המצות עכ"ל. וקשיא לי לשיטת ר"ח א"כ אמאי מקשה הש"ס לקמן בשמעתין ות"ק תשלומין לעצרת מנ"ל ומאי קושיא דלמא לת"ק נמי מיייתר להו חג המצות דמחג השבועות וחג הסוכות לחוד ידעינן דבעינן שלש רגלים ואין צ"ל חג המצות אע"כ דריש ליה ת"ק לתשלומין לעצרת ויבואר לקמן:

דף ה:

בגמרא מה חג המצות טעון לינה אף חג הסוכות וכו'. ולענין חג השבועות לא איצטריך קרא לענין לינה לחוד דכיון דאקשיה לחג המצות לענין תשלומין ממילא דה"ה לענין לינה דהא קי"ל דאין היקש למחצה ומסתמא לכל מילי אקשינאו בין לענין לינה בין לתשלומין. ועוד דאי לאו דאשכחן תשלומין בעצרת ממילא לא הוי אצטריך לן קרא לענין לינה דהא בלא"ה חייב בלינה משום קרבן דנהי דשלמי שמחה יכול לזבוח מאתמוול או לשמוח בכסות נקיה כמ"ש התוספות אפ"ה איכא עולת ראייה שצריך להביא ברגל אע"כ דעולת ראייה נמי יש לה תשלומין ונהי דאכתי לא ידעינן כמה ע"כ נקשינאו לחג המצות לתשלומין שבעה דלא בא הכתוב לסתום אלא לפרש ועוד דלא אשכחן תשלומין חד יומא אלא שבעה דדוקא בסמוך מקשה הש"ס ואימא חד יומא כיון דדריש מה עצרת למנויין דהיינו חד יומא. וכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש התוס' לחד לישנא דבסוכות גופא לא איצטריך קרא לענין לינה אלא ללינת שבעה משום דכולהו כבקר א' נינהו כמו חג המצות מה"ט גופא שחייב לשמוח ככולן בשלמי שמחה וא"כ בעצרת דליכא שמחה אלא חד יומא לא שייך כלל לומר דצריך לינת ז' ואף שהתוס' בפ' דם חטאת כתבו להדיא דמה שעשה הכתוב כולם כרגל א' וכבקר א' היינו משום דיש לה תשלומין כל ז' נראה מזו שכיונו לעולת ראייה וא"כ שייך זה הטעם אפילו בשבועות אלא דלא מסתבר כלל לומר שיסבור שום תנא דעצרת טעון לינה ז' אע"כ דבשלמי שמחה תליא מלתא כו' ודו"ק:

בתוס' בד"ה מה חג המצות וכו' ותימא דתיפוק ליה משום שלמי שמחה עכ"ל. וכבר כתבתי דמעולת ראייה לא קשיא להו כיון דיש לה תשלומין אם כן משכחת לה שלא הביא עולתו בראשון וא"כ הו"א שיכול ללון במוצאי י"ט הראשון חוץ לירושלים ולחזור ולבא ב'א' מימי המועד אבל בשלמי שמחה מקשו שפיר ועי"ז תירצי דמשכחת שהביא שלמי מאתמוול ונהי דחייב בשמחה בשאר כל הימים אפ"ה ה"א שיכול ללון חוץ לירושלים ואזיל ואתי ביומא בכל ימי המועד קמ"ל דנהי דבכל ימי המועד ראשי לעשות כן באותו יום שלא הביא שלמים אלא שמח באותן שהביא אתמוול משא"כ מוצאי י"ט הראשון צריך לינה מגזירת הכתוב וק"ל:

בא"ד ואמרינן פרק אלו דברים אפילו בכסות נקיה ויין ישן עכ"ל. ולענ"ד אין דבריהם מוכרחים בזה דהא בפרק ע"פ אמרינן להדיא דבזמן שב"ה קיים אין שמחה אלא בבשר שלמים כמו שהביאו התוספת לקמן בד"ה אשה בעלה משמחה ולפ"ז צ"ל דהא דאמרינן בפרק אלו דברים משמחו בכסות נקיה אפילו בזמן הבית היינו דוקא היכא דלא אפשר בבשר שלמים אם לא שנפרש כאן ג"כ כוונת התוס' בזה הדרך דאפילו למאן דבעי זביחה בשעת שמחה נמי איצטריך קרא ללינה והיינו היכא דחל יום הראשון של חג בשבת דבכה"ג ודאי לא מיייתי שלמים אלא משמחו בכסות נקיה אלא דהמשך לשון התוספת לא משמע ק"ל:

בגמרא ות"ק ור"ש תשלומין לעצרת מנ"ל. הא דלא מקשה ג"כ לינה בחג הסוכות מנא להו נראה לי משום דבלא"ה תליא בפלוגתא דבפ' גולב וערבה אשכחן תנא דאפילו שמיני עצרת ופסח שני טעונין לינה וא"כ כ"ש סוכות ושבועות ואפילו להאי לישנא דכתבו תוס' דסוכות טעון לינה שבעה מהיקשא דחג המצות אפ"ה צ"ל דלהנך תנאי דאפילו שמיני עצרת טעון לינה ע"כ לית להו האי הקישא דאי מחג המצות ז' אשכחן שמנה לא אשכחן אע"כ דהני תנאי סברי ללינה גילוי מלתא בעלמא הוא וכן הא דכולהו ימי הרגל בקר א' נינהו נמי גילוי מלתא בעלמא הוא כיון דאשכחן הכי בחג המצות ז' ממילא ידעינן דה"ה לסוכות שמנה ולא איצטריך הקישא מש"ה פריך דוקא מתשלומי עצרת דכ"ע אית לה:

ועוד נראה ליישב לפמ"ש לעיל דלשיטת רבי' חננאל לא הוי מקשה הכא מדי לת"ק תשלומי עצרת מנ"ל דאיכא למימר דלדידהו נמי חג המצות מיייתר ומוקי לה לתשלומין אע"כ דאפ"ה מקשה הש"ס שפיר דאכתי איצטריך לת"ק חג המצות וללמד על חג הסוכות דבעי לינה ואכתי תשלומין לעצרת מנ"ל. ועפ"ז יש ליישב שיטת הרמב"ם והסמ"ג דאע"ג שפסקו בת"ק לענין כל תאחר וע"כ היינו מדרשא דחג המצות ואפ"ה כתבו בו תשלומין לעצרת וילפינן מהיקשא דחג המצות ולמאי דפרישית א"ש דסברי כגרסת ר"ח וא"כ איכא למימר דלת"ק נמי אצל' חג המצות לבגל תאחר שבו פתח הכתוב תחלה אע"כ לתשלומי עצרת אתי ונהי דהש"ס מקשה הכא לת"ק מנ"ל היינו לסוגיא דשמעתין דאכתי אצטריך חג המצות לענין לינה דחג הסוכות משא"כ הרמב"ם וסמ"ג סברי כהני תנאי דלולב וערבה דאפילו פסח שני ושמיני עצרת טעונין לינה וממילא אייתר חג המצות לתשלומי עצרת כנ"ל נכון ודו"ק:

דף ה:

בתוס' בד"ה ערכין וכו' וא"ת מה"ט נמי ותיפוק ליה חטאת ואשם וכו' וי"ל דאי לאו דכתיב וכו' הוי מוקמינן בזה האי קרא עכ"ל. כוונתם דהוי מוקמינן טפי בקרבנות שהם קדושת הגוף למזבח משא"כ בערכין ואינך דקדושת דמים בעלמא נינהו אבל קשיא לי א"כ דלעולם איכא לאוקומי קרא בדדמי תקשו נמי הא דמרבינן מלה' אלהיך אלו צדקות ומעשרות ובכורים לגרסת התוס' בסמוך מנ"ל לרבויי צקה דלמא לרבות בכור ומעשר בהמה לחוד דהוי קדושת מזבח דוקא ובשלמא לגירסת רש"י בסמוך א"ש דנראה מפירושו דבכור ומעשר בהמה מכי דרוש ירשנו נפקא. ולפ"ז ע"כ דלא מרבי מקרא דה' אלהיך אלא צקה ומעשר דגן דשקולים הם משא"כ לגירסת תוס' קשה ונלע"ד ליישב דבלא"ה ע"כ לא איצטריך קרא לבכור ומעשר בהמה לפי מה שאבאר לקמן דכולי קרא דהכא איירי דוקא באמר ולא אפריש וזה לא שייך בבכור ומעשר דבכור קדוש מרחם מאליו ומעשר נמי העשירי קדוש מאליו ומשעה שאמר עשירי אי"צ להפרישו עוד וא"כ ע"כ ה' אלהיך לצדקה ומעשר דגן לחוד אתא ובכור ומעשר לא נקט אלא אבז גררא אלא דק"ל דאדרבה בכור ומעשר איצטריך לרבויי מקרא דמוצא שפתין תשמור וגו' דהא לא נזכרו כלל לקמן בברייתא וע"כ דמהאי קרא דהכא איתרבו לכך נ"ל לפרש להיפך דצקה ומעשר דגן לא איצטריך דכיון דמרבינן מעמך זה לקט שכחה ופאה והיינו דכתיב את העני עמך ואם כן ה"ה לצדקה ומעשר עני דשייך בזה קרא דאת העני עמך וכיון דמרבינן צקה ומעשר עני ממילא דה"ה למעשר דגן הניתן לכהנים ולוים דאייתקשו למעשר עני והא דדריש צקה ומעשר עני מה' אלהיך היינו כיון דסוף סוף איתרבו מעמך ממילא ניחא ליה לתנא לכוללו בריבוי דה' אלהיך דכתיב ברישא דקרא ולאווקמי מעמך ללקט ושכחה ופאה משא"כ הכא לענין חטאת ואשם וכו'. אע"ג דאייתרבו מכי דרש ירשנו לא ניחא ליה לתנא לכוללו דברשא מלה' אלהיך בהדי ערכין וכו'. דא"כ כי דרש ירשנו מאי עביד ליה וע"כ הוצרך לחטאת ואשם וכו' כנ"ל ודו"ק:

בפירש"י בד"ה ה' אלהיך אלו צדקות ומעשרות וכו' ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך עכ"ל. אף ע"ג דהאי קרא לא איירי אלא ממעשר שני לחוד כבר כתבתי בסמוך שכל המעשרות הוקשו זה לזה כדאיתא בכמה דוכתי אם לא היכא שחולק הכתוב להדיא. ועוד דבפרשה כי תכלה לעשר נמי כתיב וענית ואמרת לפני ה' אלהיך בערתי הקדש מן הבית וכולהו תרומות ומעשרות התם רמזי כדאיתא במסכת מעשר שני ע"ש:

בד"ה בפסולי המוקדשין וכו' הואיל ועבר עליו ואיחרו שהרי אין שנה בלא ג' רגלים עכ"ל. ויש לתמוה טובא לאיזה צורך כתב רש"י כן דהא בלא"ה כיון דעבר שנה אף בלא רגלים קי"ל דעובר כדאיתא לקמן שם מבואר לשיטת רש"י ע"כ כ"ע מורו בהא. והנראה בעיני דרש"י בא לתרץ קושית התוספת דמאי איצטריך קרא דאינו נפסל ומהיכי תיתי יפסול הקרבן משום שעבר על בל תאחר לזה כתב לן רש"י כיון דאין שנה בלא ג' רגלים ברוב שנים וא"כ קשה לן קרא דלפני ה' אלהיך תאכלנו שנה ל"ל והיכי משכחת לה ותי"ל דכבר עבר בל תאחר ונהי דמוקמינן לקמן כרבי ובשנה מעוברת מיהו ברוב שנים לא משכחת לה. ועוד דלמאן דלית ליה דרבי לא משכחת לה כלל אלא כדרבי שמעיה ואחרים לית ליה דרבי שמעיה מכל זה היה מההכרח לומר דהא דכתיב תאכלנו שנה בשנה היינו לפסול הקרבן עצמו דנהי דמרגלים עבר בבל תאחר מ"מ הקרבן כשר אבל כשעבר שנה סד"א דפסליה רחמנא מקרא דשנה בשנה משו"ה איצטריך הקישא דכבור למעשר דאינו פסול וכיוצא בזה מצינו לתרץ דאיצטריך נמי קרא דוהיה בך חטא ולא בקרבנך חטא וכן אותו בבל ירצה לבן עזאי משום דאי לאו קרא הוי"א דברגל א' עובר בבל תאחר דכיון דאמר רחמנא אייתי ולא אייתי עובר בבל תאחר דקאמר ר"מ ואי משום דכתיב בחג המצות י'בחג השבועות ובחג הסוכות הייתי אומר דהויא לפסול הקרבן אתא דבג' רגלים נפסל הקרבן משו"ה איצטריך נמי הגך קראי. מיהו לפ"ז אכתי תקשי לר"מ דברגל א' עובר בבל תאחר א"כ למאי אצטריכו ליה הגך קראי דמהיכי תיתי יפסול הקרבן ברגל א' ולדידיה לא שני ליה בין רגל אחד לג' רגלים כמו שהוכחתי באריכות מיהו למסקנא א"ש דמצינן למימר דאה"נ דלית ליה הגך דרשות אלא מוקי קרא דוהיה בך חטא ולא באשתך חטא ודרשא דבן עזאי דאותו בבל ירצה נמי לית ליה אלא מוקי ליה כדר"א דאותו בזבח מדבר ולא בכהן כמו שהביאו תוספת בסמוך. ולפמ"ש א"ש נמי הא דמשינן הש"ס בשמעתין איצטריך סד"א ה"מ בכור ללאו בר הרצאה דא"כ תקשי להיפך אכתי כיוון דכתיב והיה בך חטא ולא בקרבנך חטא אז אותו בבל ירצה לבן עזאי א"כ תו למאי איצטריך הקישא דכבור ומעשר ולמאי דפרישית א"ש דמהני קראי לא שמעינן אלא שאין הקרבן נפסל בג' רגלים אבל בשנה לעולם סד"א דפסול מדכתיב שנה בשנה משו"ה איצטריך הקישא דכבור למעשר דאינו פסול וע"כ קרא דשנה בשנה דחוק ומוקי אנפשיה בשנה מעוברת וכרבי אז כר"ש מיהו כיון דאחרים היינו ר"מ ולדידיה עובר ברגל א' ע"כ פשטא דקרא שנה בשנה איירי כשלא עלה לרגל כמ"ש לעיל באריכות ועיין בסמוך:

בתוספת בד"ה מה מעשר וכו' וקצת תימא בכולי שמעתין מהיכי תיתי דפסול וכו' עד סוף הדיבור. כבר הארכתי בסמוך שרש"י הרגיש בזה ולשיטתו מבואר יפה ואדרבה למה שלא הרגישו התוס' בזו הסברא א"כ תקשי להו טפי מאי משני הש"ס איצטריך סד"א בכור דא"כ קשה להיפך אמאי איצטריך הקישא דכבור למעשר דמהיכא דילפינן דככל הקדשים אינו פסול ה"ה לבכור דככלל כל הקדשים הוא והנראה בזה דודאי נחתו התוספת לסברא זו ולבכור ומאי איצטריך קרא דאפילו כשעבר עליו השנה דמסתמא איכא נמי רגלים אפ"ה אינו נפסל וקושיית הגמרא מדאחרים נפקא היינו דוקא בעינן זה ללא ניכתוב אלא בכור דאפילו בכה"ג אינו פסול וכ"ש ברגלים לחוד דאינו פסול אלא דאפ"ה קשיא להו אמאי איצטריך כל הני קראי דמהיכי תיתי יפסול ואי משום דכתיבי כל הגך קראי רגלים ושנה בהא לא איכפת לן דסוף סוף ע"כ משכחת האי בלא האי כדאיתא לקמן ואף לפמ"ש בסמוך דאחרים לית להו דרבי שמעיה ולית להו נמי דרבי אפ"ה התוספ' לשיטתייהו שכתבו לקמן דמשכחת לה שנה בלא רגלים בחלה ברגלים ועיין מה שאכתוב בזה לקמן וא"כ קשיא להו שפיר מהיכי תיתי יפסל. מיהו אף לשיטתם נ"ל ליישב דאיצטריך קרא להכשיר הקרבן כיון דמהיחא קרא דכאשר נדרת דכתיב בקרא דלא תאחר וילפינן ברפ"ק דזבחים דכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן לא עלו לשם חובה דכתיב כאשר נדרת אם כאשר נדרת עשית יחא נדר ואם לאו יחא נגדה וא"כ סד"א דהיכא דעבר בבל תאחר נמי לאו כאשר נדרת הוא דמקרא נדרש לפניו ואם כן יחא נגדה ולא לירצ' לעלות לשם חובה קמ"ל דכשר וכיון דאיצטריך קרא בשאר קרבנות איצטריך נמי בכבור כי היכי דלא תימא מדאיצטריך להכשיר בעברו רגלים גרידא אלמא דבשנה ורגלים פסול קמ"ל דכשר כנ"ל:

דף ו.

בתוספת מדבן עזאי נפקא וכו' אבל רוצה ליישב כאן אליבא דבן עזאי עכ"ל. פי' דמקשה הש"ס לכן עזאי אותו ל"ל ויתפוק ליה מדכתיב והיה בך חטא ולא בקרבנך חטא והשתא א"ש דמשינן הש"ס אלא והיה בך חטא ולא באשתך חטא פי' דלבן עזאי דרשינן ולא באשתך חטא ומשום הכי איצטריך אותו משא"כ תנא דברייתא ומאי דריש ולא בקרבנך חטא כדקתני להדיא ולית ליה דרשא דאותו בבל ירצה אלא כר"א דפליג אבן עזאי כן נראה לי וק"ל:

בא"ד וקצת קשה שהרי התם דוחק ליישב מלתא דאחרים וכו' ובתמורה סוף אלו קדשים וכו' מיהו אין לחוש עד סוף הדיבור. ולולי דבריהם היה נ"ל ליישב בפשיטות משום דבלא"ה קשיא לי הא דמקשה הש"ס בתמורה ולרבנן דמפקי האי היקשא דכבור ומעשר לטעמא אחרינא בכור שאינו נפסל משנה לחברתה מנ"ל ומאי קושיא הא קי"ל דאין היקש למחצה ואם כן תרתי שמעת מויניה אע"כ כדפרישית לעיל בשיטת רש"י דמאי מסתמא פשטא דקרא דשנה בשנה משמע דלפסול הקרבן אתיא דלא"כ למאי איצטריך דשנה בלא רגלים לא משכחת ברוב שנים והיינו דמקשה הש"ס להני דמפקי היקשא לטעמא אחרינא בכור דאינו פסול משנה לחברתה מנ"ל דמצינן למימר דאתא קרא דשנה בשנה ואפקה להיקשא להא מלתא ימוקי היקשא לכדרש בן עזאי מיהו דמקשה הש"ס מנ"ל ולא קאמר דיליף מאותו בבל ירצה דדרש בן עזאי גופא אלא ע"כ כדפרישית דמאותו לא דרשינן אלא בעברו רגלים אבל בעבר השנה לא ממעטינן מאותו ופשטיט להש"ס דלכו"ע כשר אפילו בעבר שנה ומשו"ה מקשה בתמורה מנ"ל ומשני התם. ולפ"ז א"ש נמי הסוגיא דסוף פ"ב דזבחים דמקשה אדבן עזאי מדאחרים נפקא פי' כיון דמאותו לא ממעטינן אלא רגלים ולקושטא דמלתא ע"כ סובר בן עזאי כדאחרים דאפילו בעבר' השנה אין הקרבן פסול תיתי מיה תיתי א"כ קשה אותו ל"ל כיון דאפילו בשנה כשר כ"ש ברגלים לחוד כן נ"ל נכון מאד ודוק היטב:

בגמרא ת"ר מוצא שפתיך תשמור וכו' עד בפיר' זו צדקה. ויש לדקדק דלא מיייתי הכא לקט ושכחה ופיאה ימעשר ובכור נהי דלא מיייתי חרמים וערכין והקדשות היינו משום דכולהו בכלל קדשי בדק הבית נינהו אבל מהנך קשה דלעיל מצריך להו קראי באנפי נפשייהו. מיהו למאי דמוקי הש"ס בסמוך חד לאמר ולא אפריש וחד לאפריש ולא אקריב היה נ"ל לכאורה דקרא קמא אתא לאמר ולא אפריש וההיא דהכא לאפריש ולא אקריב והוי א"ש דלא מיייתי הכא לקט שכחה ופיאה דלא שייך בהו אפריש ולא אקריב שאין מוטל עליו אלא להפריש והענינים נוטלין מעצמן דלא כתיב בהו נתינה אלא תעזוב אלא דא"כ קשה להיפך האיך מרבינן בכור ומעשר בהמה מקרא קמא דלעיל הא לא שייך בהו אמר ולא אפריש ועוד דא"א לאוקמי קרא דהכא לאפריש ולא אקריב דהכא כתיב ועשית אזוהרה לב"ד שיעשוק וע"כ היינו לאמר ולא אפריש דאי אפריש ולא אקריב מיקריב אותו נפקא לכן נראה דהנך תרי קראי לא מסיימו אלא סתמא כתיבי חד לאמר ולא אפריש וחד לאפריש ולא אקריב ועירוב פרשיות הן דליתא בהאי ליתא באידך וילפינן

ההיא מהאיך מיהו ברייתא דהכא לא מיייתי אלא כל הגך דצריכי תרי קראי משא"כ בכור ומעשר בחד קרא סגי לאפריש ולא אקריב ולקט שכחה ופיאה נמי בחד סגי לאמר ולא אפריש:

והשתא א"ש נמי דאיצטריכי תרי קראי לצדקה ואי ס"ד דמסיימי קראי א"כ לא לככות בצדקה אלא קרא לאמר ולא אפריש וממילא דיעינן דכ"ש דמחייב באפריש ולא אקריב דלא שייך בצדקה האי צריכותא דבסמוך דכל היכא דליתא בי גזא דרחמנא איתא ואדרבה מקשה הש"ס בפשיטות בסמוך צדקה פשיטא דחייב לאלתר דהא קיימי עניינ. ובשלמא לשיטת התוס' לעיל דבליתנהו קמן בעינן ג' רגלים וא"כ איצטריכו תרי קראי משא"כ לשיטת הר"ן דלעולם לא מחייב בצדקה בבל תאחר אלא היכא דקיימי עניינ א"כ למאי אצטריכו קראי. אע"כ כמ"ש דלא מסיימי קראי וא"כ בצדקה נמי אצטריכו תרי קראי דאי לא הוי כתיב בצדקה אלא חד הוי מוקמינן לאפריש ולא אקריב לחוד משו"ה איצטריכו תרי דלא תימא אמר ולא אפריש לא מחייב בצדקה שהוא להדיטו דדיבור לאו כלום הוא כנ"ל:

בתוס' בד"ה יקריב אותו וכו' כל מצות עשה כופין והא דאיצטריך וכו' לפי שכתוב לרצונו עכ"ל. אין להקשות לפ"ז באידך קרא דכתיב ועשית אזוהרה לב"ד שיעשוק ל"ל הא התם לא כתיב לרצונו וממילא דכופין משום עשה דכתיב בתירווייהו באמר ולא אפריש ואפריש ולא אקריב אלא דלנ"מ דאי לאו דכתיב ועשית לא הוי דרשינן מלרצונו כופין עד שיאמר רוצה אני אלא דיקריב דקאמר רחמנא היינו היכא שכבר הפריש מרצונו כופין אותו שיקריב אבל עיקר ההפרשה לעולם צריך לרצונו דככתיב משו"ה איצטריך קרא דועשית:

בגמרא חד דאמר ולא אפריש וחד דאפריש ולא אקריב וצריכא וכו'. וקשה היא גופא מנ"ל דהני תרתי מילי שקולין הם ובשניהם אינו עובר אלא בג' רגלים לרבנן לכל חד כדלית ליה דהא האי קרא דבחג המצות ואינך קראי ומאי אעיקר הקרבה קאי וא"כ דלמא דוקא באפריש ולא אקריב בעינן ג' רגלים אבל באמר ולא אפריש עובר לאלתר דקרא סתמא כתיב מיהו למאי דפרישית בסמוך דע"כ עירוב פרשיות הן ולא מסיימי קראי אלא בכל א' מצינו מהם דאמר ולא אפריש ומהם דאפריש ולא אקריב כמו שהוכחתי א"כ ע"כ זמן אחד קבע הכתוב לשניהם וק"ל. וכ"ש דא"ש טפי לשיטת הר"ן שהבאתי בסמוך דבצדקה לעולם עובר לאלתר ואפי' הכי כתיבי תרי קראי וע"כ משום דמיצרך צריכי וכדפרישית:

דף ו.

בגמרא כגון שהיה חולה בעצרת ופרש"י הולד. ואף ללפמ"ש לעיל באריכות דהיכא שנאנס ולא עלה לרגל אינו חייב לשלוח קרבנותיו עד ג' רגלים אם כן הוי מצי' לפרש שהיה חולה לאבעלים קאי אלא דפשט ל' הגמרא משמע דאולד קאי ולא ולא אחת היא שם אונס חדא מלתא היא:

שם בשלמא לרבי משכחת לה וכו' אלא לרבנן היכי משכחת לה הא דלא קאמר דאה"נ דמאן דלית ליה כסדרן סובר כרבי היינו משום דפשיטא לתלמודא אליבא דהלכתא דלא בעינן כסדרן כמ"ש הרמב"ם וסמ"ג והטעם דאע"ג דקי"ל הלכה כסתם משנה ומתניתין דקתני לרגלים משמע דבעינן כסדרן אפ"ה מדקאמר רבא כיון שעבר עליו ג' רגלים בכל יום ויום עובר משמע דלא בעינן כסדרן ואנן לא קי"ל כרבי ומשום הכי מהדר הש"ס לאוקמי מלתא אליבא דהלכתא:

בתוספות בד"ה בשלמא לר' וכו' לר"מ ולראב"י לא משכחת לה אלא בחלה ברגלים עכ"ל. לולי שדעתם רחבה מדעתינו היה נ"ל בתחלת עייני שאין דבריהם מוכרחים בזה דבשלמא לענין עשה דרגל א' דילפינן מובאת שמה דלא שייכא אלא בשעת הרגל דוקא ובין רגל לרגל אינו עובר כמ"ש לעיל בשם הירושלמי וכתבתי שכן מוכח מדקאמר רבא כיון שעברו ג' רגלים בכל יום ויום עובר ולא קאמר הכי לענין עשה דרגל א' אם כן לפ"ז משני הש"ס שפיר וכו' חלה ברגל תו ליתא לעשה כלל משא"כ לענין בל תאחר דג' רגלים שקבע הכתוב זמן בל תאחר ומאיא שעתא כל יומא זמנא הוא וכה"ג ברגל א' לר"מ ובשני רגלים לראב"י א"כ תו לא שייך לומר דחלה דסוף סוף לא משכחת לה שנה לבד תאחר בחלה דכל היכא שעמד מחליי כל שעתא זימנא הוא ומשו"ה דחיק הש"ס לאוקמי כרבי שמעיה ולא מוקי בחלה ברגלים. אח"ז מציאתי להנאן מהור"ץ אשכנזי בתשובותיו שכתב כן ונתקשה מאד לאשכוחי קרא דשנה בשנה אליבא דר"מ והעלה דלא ממוקמי אלא לענין בכור ביד הכהן שאין הכהן עובר בבל תאחר ולא בעשה דובאת שמה אלא בשנה לחוד ומלבד שאני קורא עליו בזה סבינא חריפא מפסיק קראי דפשטא דקרא דובאת שמה דכתיב בכורות בקרבם ונאנכסם איירי דוקא בכהן דכתיב ואכלת שם וילפינן בגמרא שהכהן יוצא ירי חובת שמחה בכבור ופשטא דקרא דשנה בשנה איירי בבעלים דכתיב כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך. אלא דקשה עוד לדבריו דבספרי דרשינן להדיא כל הבכור אין לי אלא בכור שאר קדשים מנין ת"ל כל וכן הובא כאן בתוס' וא"כ לסברת הגאון קשה תינח בכור שאר קדשים מאי איכא למימר אף אם נאמר דברייתא דסיפרי דלא כר"מ אכתי קשה היכי משכחת שנה בשאר קדשים האיכא עשה דרגל א' ובסמוך יבואר מה שהקשה עוד על סברות הגאון. אמנם לדרכינו א"ש לפמ"ש לעיל באריכות דלר"מ נמי לא מחייב ברגל א' אלא כשעלה לרגל דוקא אבל בהנך דפטורי או שנאנס ולא עלה תו לא מחייב לר"מ אלא בשנה ואפילו עשה ליכא בין רגל לרגל א"כ א"ש קרא דשנה בשנה לענין שמחוייב לשלוח קרבנותיו וכדפרישית לעיל בראיות ברורות כן נ"ל נכון ועיין עוד בסמוך:

בגמ' ומאן תנא דפליג עליה דרבי שמעיה. ופרש"י ת"ק דלא איירי בשנה בלא רגלים וכו' וכוונתו על ת"ק דברייתא דלעיל דקאמר כיון שעברו ג' רגלים עובר בבל תאחר ולא קאמר שנה בלא רגלים אלא ע"כ דפליג אדר"ש ומשו"ה לא קתני לה משום דלא משכחת לה. ולפ"ז קשה על שיטת התוספות דלרבנן נמי מצינן לאוקמי בחלה ברגלים א"כ מאי קאמר הש"ס דת"ק דברייתא ס"ל כאחרים דאכתי קשה ליתני שנה בלא רגלים וכגון דחלה ברגלים ואי משום דלא שכיח אדרבה דר"ש לא שכיח טפי ולמאי דפרישית בסמוך א"ש דלא מצי לאוקמי בחלה ברגלים מיהו משמע מל' רש"י דהמקשה דהכא דקאמר מאן תנא דפליג אדר"ש היינו מדלא קתני דברייתא דלעיל שנה בלא רגלים ומדלא קאמר דת"ק דברייתא לית ליה הא דשנה בלא רגלים ע"כ היינו משום דמלתא דפשיטא היא דכ"ע אית להו שנה בלא רגלים עובר דפשטא דקרא בהכי איירי תאכלנו שנה בשנה וכמ"ש ג"כ מהר"ץ אשכנזי שם בתחלת דבריו אלא דתמיה לי טובא א"כ מה זה שכתב שם בסוף התשובה דלר"מ ולראב"י מוקי קרא דשנה בשנה לענין בכור ביד הכהן וכמ"ש בסמוך בשמו דא"כ הדרא קושיא דלוכתא מנ"ל להש"ס בשמעתין דת"ק דברייתא דלא איירי בשנה בלא רגלים היינו משום דפליג אדר"ש דלמא אית ליה דר"ש והא דלא נקט שנה בלא רגלים היינו משום שסובר דאינו עובר ומוקי לקרא כר"מ וראב"י לבכור ביד כהן ולמאי דפרישית לעיל שיטה אחרת נתיישב הכל דודאי כ"ע מודו דשנה בשנה איירי לענין שעובר בבל תאחר ואפילו לר"מ ולראב"י כדפרישית וא"כ דייק הכא שפיר מדלא נקט ת"ק דברייתא שנה ע"כ פליג אדר"ש. והע"נ דרבי שמעון דאמר לעיל רגלים פעמים ה' ע"כ לית ליה דעובר בשנה בלא רגלים וכמ"ש רש"י כאן בד"ה הניחא מיהו כבר כתבתי דנהי דרבי שמעון לית ליה דרשה דשנה לענין לאו ממס מוקי לה לעשה דאי ללאו לא עבר עד דאיכא כסדרן וכמ"ש לעיל באריכות משא"כ לת"ק דברייתא דלא בעי כסדרן וא"כ אפילו אית

ליה דרבי שמעיה מ"מ ברוב השנים והאי עובר בשנה בללו דאין רוב שנים בלא רגלים וא"כ דעיקר קרא דשנה משמע ללוא תו לא משמע לן הויכא דמשכח כדדרי שמעיה ינתק קרא בשנה מלוא לעשה אע"כ בכל ענין בללוא ומללא נקט שנה בלא רגלים ע"כ דלית ליה דרבי שמעיה. ועוד שכבר כתבתי לעיל דרבי שמעון דלית ליה בסדרן ומוקי קרא דשנה לעשה ע"כ ל"ל הא דאמר רבא כיון שעבר עליו רגל א' עובר בעשה דא"כ עשה דשנה ל"ג. לפ"ז דיוק הש"ס הכא שפיר דלית לן למימר דת"ק דבריייתא נמי לא נקט שנה בלא רגלים משום דלינו עובר בללוא אלא בעשה דא"כ הא דאמר רבא כיון שעבר עליו רגל א' עובר בעשה הוי ללא כשום תנא אע"כ דשנה לא מוקי לה לעשה אלא לללוא ומללא קתני לה ע"כ דפליג אדרבי שמעיה אבל יותר קשה לפ"ז א"כ דת"ק דבריייתא פליג אדר"ש וס"ל כאחרים ולא משכחת אליביה שנה בלא רגלים אם כן פשטא דקרא שנה בשנה במאי מוקי לה. והנראה בעיני דלפ"ז סובר ת"ק דבריייתא דמשכחת קרא דשנה בלא רגלים כשיטת הירושלמי שהביאו תנא' בד"ה שנה דליירי כשהיה מחוסר זמן ברגל ואף שתוספות כתבו דבשמעתין לא אמרינן הכי אלא דמונין לבכור משעת הרצאה ואם כן לא משכחת כה"ג שנה בלא רגלים נראה דהיא דשמעתין דלקמן היינו לפי האמת דלא קי"ל כאחרים אלא כר"ש דמשכחת שפיר שנה בלא רגלים בלא"ה וממילא פשיטא לן מסברא דנפשיה דבכור מונין משעת הרצאה משא"כ אם נאמר דת"ק דבריייתא כאחרים ס"ל לא משכחת שנה בלא רגלים ע"כ מקרא דשנה יופא מוכח דבכור אין מונין שנה משעת הרצאה אלא משעה שנוגד דבהכי איירי קרא דשנה שהיה מחוסר זמן ברגל ראשון ואין להקשות סוף סוף אף למאי דס"ל לת"ק כאחרים אפ"ה ה"ל למיתני שנה בלא רגלים ובכה"ג גופא שהיה מחוסר זמן הא ליתא דלא שייך הא דמחוסר זמן אלא בבכור דליירי ביה קרא או שאר קדשים דכוותיה משא"כ ת"ק דבריייתא דכילי ותני קדשי בדק הבית וערכין וחרמין ימעשרות ולקט ושכחה ופיאה ונדקה דבכל הני לא שייך מחוסר זמן מש"ה לא תני שנה בלא רגלים כאן כיון דלא שייך בכולהו ואפילו במעשר בהמה דקדושת הגוף הוא אפ"ה לא שייך בהו מחוסר זמן דהא קי"ל מחוסר זמן אין נכנס לידר להתעשר ואם כן אין מונין שנה אלא משנראה להרצאה כן נ"ל ברור בעזה"י ודוק היטב:

בתוספות בד"ה הא ליתא בראייה וה"ה זקן וחולה ומי שאין לו קרקע עכ"ל. ולכאורה זה סותר כל מה שכתבנו למעלה דהני דפטורי מראייה א"י לעלות לרגל. אמנם התנא' גופייהו כתבו להדיא בריש פסחים ב:י האי ארמאי דאמר ספו לי מאליה דמה שלא עלה רבי יהודה בן בתירא לרגל היינו משום שזקן היה או שלא היה לו קרקע וכ"כ בשאר דוכתי וא"כ אין הדבר מוכרע. ועוד דסוף סוף משכחת באשה גופא לשיטת הסוברים כאביי דאשה בעלה משמחה וכן בטמא דודאי פטור משמחה דלינו רשאי לאכול בשר שלמים וא"כ פטור לנמרי לעלות לרגל ובלא"ה נראה מסברא דזקן וחולה כאנוסים הם ולמה יתחייב לעלות ובמי שאין לו קרקע נמי משמע מפשט לשון הגמרא דאין צריך לעלות כלל וצ"ע:

בד"ה אשה בעלה משמחה פי' בקונטרס וכו' וקשה לר"ת דה"מ בזמן הזה עכ"ל. וכבר כתבתי בזה לעיל ב:י חנ הסוכות טעון לינה דשיטת רש"י דאף בזמן הבית היכא דלא אפשר משמחה בבגדי צבועים וכו'. וא"כ זה בעצמו כוונת רש"י דלאביי דאמר אשה בעלה משמחה אם כן בדמיה תליא מלתא אם רוצה לעלות עמו ולשמוח עמו שם והאי עיקר שמחה בשלמים. משא"כ אם אינה רוצית לעלות לרגל פטורה לנמרי ובעלה משמחה בבגדי פשתן וצבוענים והא דקאמר נמי בפ"ק דחגיגה וחנה גופא מי לא מחייבת בשמחה היינו משום דסתמא דמלתא הכי הוא וזה עיקר השמחה לשמוח עם בעלה וכ"כ בעל המאור ו"ל ע"ש:

דף ז.

בגמרא ואימא אדר וכו' עד אלא אמר רבינא דבר זה מתורת משה לא למדנו. ולכאורה יש לתמוה טובא הא והאי מתורת משה למדנו דחנ הסוכות דוקא בתשרי דמקרא מלא הוא וחנו האסיף תקופת השנה ונהי דפליגי תנאי בפ"ק דסנהדרין אי כולו חנ בעינן בתקופה חדשה או מקצת חנ מ"מ פשטא דקרא שיט לעשות חנ בזמן התקופה חדשה ולעולם לא מצינו תקופה חדשה באלול וכן למאי דמסקינן התם אחרים בתקופת ניסן קיימו שאביב של חמה דתקופה חדשה יהיה בתוך חדושה של לבנה ותקופת ניסן לעולם ליתא באדר ולא באייר ואם כן והאי ע"כ אביב ניסן ואסיף תשרי וליכא למימר דתקופות גופייהו נמי מספקא לן אי מנינן מניסן ותשרי או מאדר ואלול הא ליתא דהא לקמן משמע להדיא דלתקופה מנינן מזריאת עולם דהיינו מניסן ותשרי לכל חד כדלית ליה. ואפשר ליישב דאי לאו דקים לן דניסן ראשון לחדשים ותשרי ר"ה לשנים כבר היה באפשר לומר דזריאת עולם גופא נמי היה באדר או באלול דהא דמייתי רבי אלעזר לקמן מקרא דבתשרי נברא העולם מתדשא הארץ דשא איזה חודש שהארץ מוציאה דשאים היינו לאפקוי מניסן דקאמר ר"י אבל לעולם דבאלול נמי מוציאה דשאים אלא דלא איצטריך ליה קרא לאפקוי אלול משום דסבברא פשוטה היא שהעולם נברא או בתשרי שהוא ר"ה או בניסן שהוא ראשון לחדשים וכן כה"ג גופא לר"י דיליף מקרא דארץ מליאה דשאים ואילן מוציא פירות היינו לאפקוי תשרי אבל לעולם באדר נמי הכי הוא כדאמרינן לקמן דחרפי הוי מאדר נמצא לפי זה דכל עיקר מלתא דזריאת עולם בניסן או בתשרי שממילא מהם מונין לתקופה היינו דוקא לבתר דקים לן שפיר דניסן ר"ה לחדשים מדברי קבלה וממילא דתשרי ר"ה לשנים כדכתיב מראשית השנה והיינו ר"ה שתוקעין בו כדכתיב בכסא ליום חגיגי משא"כ מתורת משה לא למדנו דאפשר דזריאת עולם ור"ה הכל באלול וכן לענין אדר כן נ"ל:

בתוס' בד"ה הם העידו וכו' הוי מצי לאקשויי אמתניתין דעדיות עכ"ל. ולולי דבריהם היה נ"ל דאמתניתין דעדיות לק"מ דליכא למימר דסברי כרשב"ג לענין שולאין ודורשין דסגי בשני שבתות וא"כ שפיר יכול לעבר כל אדר שעדיין לא התחילו לדרוש בענין פסח ואי משום עיכוב שהות השלוחין ע"כ דבהכי לא איכפת לן מדקאמרינן הכא כמ"ד עד הפורים היינו משום ששולאין ודורשין וא"כ משמע דעד פורים ראשין לעבר אע"פ שהשלוחין לא יגיעו עד לאחר מכאן ובצרי להו תלתני יומי שכבר התחילו לדרוש אע"כ דבהא לא איכפת לן וא"כ א"ש מתניתין דעדיות אליבא דרשב"ג אבל אהא דקאמר רב נחמן בסנהדרין אפי בל' של אדר מעברין מקשה רבא שפיר דאפילו כרשב"ג לא אתי שפיר דבאותו ל' יום של אדר שראוי לקבעו ניסן בודאי התחילו לדרוש וכמ"ש דאנן כרבנ' קי"ל ודו"ק:

דף ז:

בתוספת בד"ה לא פסיקא ליה י"צ אי הוי מצי לשנויי כדמשני לקמן כי קא חשיב מידי דלא תליא במעשה עכ"ל. ויש לדקדק אמאי לא כתבו בפשיטות דהוי מצי לשנויי כדמשני בסמוך כי קא חשיב מידי דחייל מאורתא דלכאורה נראה דלתרומת שקלים והאי לא חייל מאורתא שאין שום קרבן קרב בלילה וכבר עלה בלבי לומר דאשכחן נסכים קריבין בלילה כדדרשינן במנחות ונסכיהם אפילו בלילה אלא שהתוספות כתבו לקמן בפרק בתרא ד' למ"ד ע"ב דדוקא בקרבנות יחיד אבל בשל ציבור עיקר מצוות ביום ואם כן נהי דכשר בלילה דביעבד אפ"ה מיקרי שפיר לא חייל מאורתא כמ"ש התוספת בסמוך בד"ה מידי

דתליא במעשה ע"ש אם לא שנדחק לפרש דמיקרי חייל מאורתא משום העצים שהיו צריכין בלילה לצורך איברים ופלדריס והיו צריכין לקנות אותן העצים מלשכח חדשה והיינו אליבא דרבי דס"ל בפ' הקומץ דעצים מיקרי קרבן וא"כ א"ש דלא מצי לשנויי כי קא חשיב מידי דחייל מאורתא משא"כ לענין מידי דתליא במעשה מספקא להתנא'. ונראה שהספק הוא דודאי מיקרי תליא במעשה שהרי היו צריכין לגבות השקלים לתרומה חדשה אלא דאפ"ה מספקא להו כיון דאילו היה הקרבן פסול לנמרי מתרומה ישנה אפילו אם אין כאן חדשה נמצא שאין כאן תלוי במעשה אלא כיון שאם הביא כשר מיקרי תליא במעשה. ולפי זה אפשר דהיינו האי דמשני שפיר בלא"ה כיון דאם הביא יצא לא פסיקא ליה ודו"ק:

בגמ' אמר רבא ד' לדברי הכל לר"מ ד' דל רגלים וכו'. פי' דליכא מאן דבציר מד' דלר"מ נהי דלל רגלים אכתי איכא מעשר בהמה ולר"א ור"ש דלל מעשר בהמה איכא רגלים אבל לעולם איכא מאן דלית ליה טפי מד' דר' גופא ס"ל כהאי בחדא וכהאי בחדא והי"ל חמשה וכמו שפרשתי מבואר בל' רש"י. אבל אכתי יש לדקדק אהא דקאמר ד' לד"ה דלמא איכא מאן דס"ל להיפך כר"מ בחדא לענין רגלים וכר"א ור"ש בחדא לענין מעשר בהמה דבתשרי וליכא אלא תלת. ועוד דר"א גופא דאמר בא' בתשרי מאן יימר דברגלים סבר כר"ש דלמא כתי' קא' דאיפסקא הלכתא כוותיה להרמב"ם וסמ"נ וקי"ל בעלמא דר"א הוא טוביינא דחכימא ואמאי מוקמינן ליה לבר מהלכתא בתרתו. ונלע"ד ליישב דרבא סובר דע"כ הא כהא תליא דמאן דלית ליה א' בתשרי ר"ה למעשר בהמה ע"כ סובר ברגלים כר"ש דבעינן כסדרן והיינו לפמ"ש לעיל דלכאורה פשטא דקרא דכתיב שנה בשנה בבכור ומרבינן כל הקדשים כר"ש משמע דלדמיה אשכחן שנה בלא רגלים משא"כ למאן דלית ליה דר"ש ואצטריך לאוקמי בשנה מעוברת כרבי או כרבי שמעיה וכדאקשינן בששה בסוין וכבר כתב רש"י ז"ל לעיל ד' ה' ע"ב בפסולי המוקדשין דמסתמא איירי קרא ברוב שנים וכ"מ שם באריכות נמצא דלפ"ז אפשר דסבר רבא דמאן דלית ליה כסדרן ע"כ מוקי לקרא דשנה בלא רגלים כשיטת הירושלמי שהובא לעיל בתוספות דאקדשיה כשהיה מחוסר זמן ברגל ראשון ואפי' הכי עולה לו למנין שנה דקדושה חלה עליו בכל הקדשים וכמ"ד מחוסר זמן נכנס לידר להתעשר וכמ"ש לעיל כשיטת הירושלמי. ולפ"ז מצינן למימר דלענין ר"ה למעשר בהמה נמי בהא תליא דרבא לטעמיה דמסיק לקמן דכו"ע מתעבדות באדר ויולדות באב אלא דפליגי בהקישא דעשר תעשר. ולכאורה נראה דודאי יש סבברא יותר לומר דעיקר הקישא לומר דסמוך לנמרו עישורו דהכי מסתברא שיט לעשר סמוך לנמרו אלא דאפשר דמאן דמוקי היקשא לא' בתשרי היינו משום דא"ל לומר בא' באלול דא"כ הנוגלים בסוף אב הוי"ל מחוסר זמן בא' באלול וכיון דאפיקתיה מא' באלול ע"כ מוקי הקישא לאחד בתשרי וכמו שאבאר לקמן בשמעתין דמעשר בהמה דע"כ הכי הוא:

והשתא א"ש דמאן דלית ליה בא' בתשרי ר"ה למעשר בהמה משום דס"ל מחוסר זמן אין נכנס לידר להתעשר וא"כ ע"כ תו לא מצי לאוקמי לקרא דשנה שנה דלאקשיה כשהוא מחוסר זמן דתינח בכור מעשר וכל הקדשים מאי איכא למימר אע"כ דשנה בלא רגלים היינו משום דבעינן כסדרן דוקא כנ"ל נכון ואל תשיבני דר"ש גופא מצינן דסובר מחוסר זמן נכנס להתעשר ואפ"ה סובר בא' בתשרי שכבר ישבתי בעז"ה הכל לנכון בתכלית האריכות ואין כאן מקומו להאריך יותר:

שם לרבא ליתני ששה לר"נ ב"י ליתני חמשה. וקשיא לי טובא דמאי מקשה ליתני שתי לחם דהא בהדיא תנן במשנה במנחות פ' רבי ישמעאל קודם לשתי לחם לא יביא ואם הביא כשר ולעיל אמרינן להדיא דהא דלא קחשיב במתני' ר"ה לתרומת שקלים היינו משום דכיון דאם הביא יצא לא פסיקא ליה ואם כן ר"ה לשתי לחם נמי לא מצי למיתני מה"ט גופא. ולכאורה היה נראה לחלק דהא דקתני בשתי לחם אם הביא כשר היינו שאין נפסלות בכך אבל נברא מיהא עבר אלעשה דבהדיא כתיב מנחה חדשה משא"כ ההיא דקתני בתרומת שקלים אם הביא מן הישן כשר אלא שחוסר מצוה היינו דלא עבדי מצוה מן המובחר אבל מ"מ מצוה מיהא קעביד דבההיא דרשה ללחדשי השנה אפילו עשה לא מיקרי וחילוק כזה מצינו בתוספת במנחות לענין האיר המזרח אמנם המעיין בסוגיא דמנחות ריש פ' כל הקרבנות ציבור יראה להדיא דל' אם הביא כשר ולא יצא אלא שחוסר מצוה כולה חלא מלתא היא וא"כ הדרא קושיא לזוכתא וצ"ע ליישב ואפשר דאבריייתא דלעיל קשיא להו דאע"ג דקתני לתרומת שקלים ואפ"ה לא קתני עומר ושתי הלחם ועיין בסמוך:

דף ח.

בתוס' בד"ה והרי יובלות תימא מאי ס"ד הא לא מתוקמא כלל אלא לרבי ישמעאל עכ"ל. ולכאורה נראה מסידור דיבורי התנא' דקושייתם כאן אסוגיא דשקלא וטריא אליבא דר"מ מידי דתליא במעשה לא קחשיב קאי וכבר צויחו קמאי דקמן למה לא הקשו כן אמקשה קמא דקאי אשקלא וטריא למ"ד מידי דחייל מאורתא לא קחשיב ונהי דאפשר דאין מוקדם ומאוחר בלשון התוספות בזה כדאשכחן בדוכתי טובא מ"מ כיון דדשו בה רבים אנא נמי אימא. והנלע"ד משום דודאי עיקר תמיהת התוספות היינו אליבא דרבא דאמר נלר"ה ד' לדמיה והאי קשה אחד בתשרי עשרה בתשרי הוא דליכא למימר דאה"ג דבעשרה בתשרי קאמר ורגל שבו קאמר דאם כן הוי"ל חמשה מה שאין כן לרב נחמן בר יצחק דאמר ארבע חדשים ובהן כמה ראשי שנים לא שייך קושיית התוספות שהרי אין הכרח לאוקמי כרבי ישמעאל אלא לוקמי כרבנן ורגל שבו וכמו שכתבו התוספות להדיא לקמן ע"ב בדבור המתחיל בעשרה בתשרי ועיין במהרש"א ובחדושינו וא"כ לפ"ז לא מצי התנא' להקשות קושייתם לדברי המקשן הראשון דאפשר דהקישא לא קאי אמלתא דרבא אלא אליבא דר"נ דמשמע ליה להמקשה דהא דר"נ לא אמר כרבא היינו מה"ט גופא משום דיובלות בעשרה בתשרי ואפ"ה לא קחשיב חמשה וכיון דשינויא דר"פ דמידי דחייל מאורתא לא קחשיב קאי בין לרבא ובין לר"נ א"כ הקשה המקשה שפיר והרי יובלות והיינו אליבא דר"נ דמוקי ליובלות כרבנן וכדכתובנא. אבל על המקשן השני דקאי אשינויא דרב שישא בר אידי דמידי דתליא במעשה לא קחשיב משמע לתוספות דע"כ דוקא אליבא דרבא קאי דאי אליבא דר"נ ב"י לא הוצרך לשנויי מידי דתלי במעשה לא קחשיב דבלא"ה א"ש דמשום דקתני אם הביא כשר מש"ה לא קחשיב שתי הלחם כדאמרינן לענין תרומת שקלים ובשלמא לר"פ י"ל דאליבא דר"נ קאי ולית ליה האי שינויא דאם הביא יצא לא פסיקא ליה והא דלא קחשיב תרומת שקלים היינו משום האי טעמא גופא דתרומת שקלים לא חייל מאורתא וכדפרישי' לעיל דלא קי"ל כרבי דעצים איקרי קרבן משא"כ להאי שינויא דלא תליא במעשה שכבר כתבו התנא' דמשמע להו דלא מצי לשנויי הכי אתרומת שקלים וא"כ ע"כ מדלא קחשיב תרומת שקלים היינו משום דאם הביא יצא לא פסיקא ליה וא"כ תו לא צריך לשנויי כלל אליבא דר"נ לענין שתי הלחם אע"כ דאליבא דרבא לחוד משני רב שישא בר אידי אפ"ה מקשה הש"ס והרי יובלות ואם כן מקשו התוספת שפיר מאי קושיא הא אליבא דרבא בלא"ה לא מתוקמיה אלא כרבי ישמעאל ודו"ק. אף שהתוספות לא כיוונו לזה מ"מ כתבתי דרך פלפול ובעיקר תמיהת התוספת כתבתי לקמן ליישב תמיהתם בפסיקא דיובלות ע"ש:

שם בגמרא רב אשי אמר ד' ראשי השנה בד' ראשי חדשים. לכאורה יש לדקדק דאכתי ליתני ר"ה לעומר ולשתי הלחם כדקתני לרגלים אף על פי שאינו מן המנין הכי נמי ליתני הני ואפשר דרב אשי נמי אית ליה הני שנויי גלג קתני אלא מידי דחייל מאורתא או דתליא במעשה ולא פליג לאוקימתיה דרבא אלא במאי דקאמר רבא רבי נסיב אליבא דתנאי ור' אליבא דנפשיה אבל יותר נראה דרב אשי לא חש לתרן אלא אהא דנקט ד' ראשי שנים דמשמע דטפי ליכא אבל במאי דלא קתני עומר ושתי הלחם לא חש להשיב לאטו תנא כי רוכלא ליתני:

בגמ' ה"ק ג' לז"ה. עיין ברש"י ותוספות והמכוון בזה דנהי דא' באלול נמי פלוגתא היא מ"מ כיון דרבי נופא ס"ל כר"מ לא שייך לומר ד"ה משא"כ באחד בשבט לא שייך לומר כן דב"ש במקום ב"ה אינה משנה. ועיין מה שאכתוב בסמוך מזה:

בתוס' בד"ה לבשו כרים וכו' כדאמרינן לקמן לבשו דוכרייא ובקונט' מפרש לקמן וכו' וכאן לא פי' כן עכ"ל. וכתב מהרש"א דבת"י אינו וכתב עוד דבהדיא מבואר לקמן בגמרא. ולענ"ד כוונת התוספות לפ' עיקר לשון לבישה דלפרש"י כאן ההתלבשות היא מהולל שמתעברות ולהתוספת קאי אזכר וע"ז כתבו שכן פירש בקונטרס לקמן על הא דקאמר הש"ס בשעה שמזדווגין פרש"י שם אלמא ניסן זמן זיווג בהמות הוא ומלמא קאמר זמן עיבור אלמא דל' לבשו לא קאי אעיבור אלא איוונג דזכר אלא דממילא ילפינן הכא שמתעברות באותו זמן. ולפ"ז א"ש מ"ש התוספות וכאן לא פירש כן וק"ל:

בגמרא ר"מ סבר מה מעשר דגן סמוך לגמרו עישורו. הא דמקשינן למעשר דגן ולא לתירוש ויצהר דהוו מיני אילנות וזולתין בתר חטטה ור"ה שבת ולא הוו סמוך לגמרן אלא דבהאי קרא דעשר תעשר כתיב תבואת זרעך ומשמע דאלגן קאי ולא איתירוש ויצהר דלאו מיני זרעים נינהו אלא נטעים וא"כ מסתמא כי אקיש מעשר בהמה למעשר דגן דכתוב בהדיא קאי. אבל קשיא לי טובא כיון דמן הדגש על היסן איסורא לאורייתא הוא ואפילו דיעבד אינו תרומה אס כן מאי ראה ר"מ לומר דר"ה הוא דוקא א' באלול למלא סוף אב שהוא נמי סמוך לגמרן ועוד דנהי דבאלול אכתי ממאי דבריש ירחא למלא בד' או בה' בירחא יל: בא הכתוב לסתום ול"ל דר"מ סבר כשיטת הירושלמי דדרשי' מלחדשי השנה שאין חודש א' מתחלק לשני שנים וא"כ ע"כ כל ר"ה דוקא בר"ת הוא הא ליתא דא"כ יסבור בא' בשבט כבית שמאי. ולפ"ז לא א"ש הא דאמר לעיל ג' לז"ה דהא לבית הלל דאית ליה ט"ו בשבט ולא דרש דרשא לחדשי השנה א"כ ע"כ לא מצי סבר היקשא דמעשר בהמה לאחד באלול דסמוך לגמרן דאכתי מי ידעינן דדוקא בריש ירחא הוי סמוך לגמרן ויבואר לקמן בעז"ה בפסיקא דא' בשבט ע"ש ותמצא נחת:

בגמרא ואי בעית אימא רב חסדא בר' זורא מתני לה לתקופה ור"א היא וכו' הא דפסיקא לתלמודא לאוקמי דר"ח בר"ז ולא מוקי דלרב חסדא כדרב נחמן בר"י דאמר לקין נראה משום דאשכחן לר"ח בסמוך דאמר מלך וניבור מלך נכנס תחילה לקין ויליף מדכתיב לעשות משפט עבדו ומשפט עמו וא"כ מפרש להאי קרא לענין דינו של אדם ממש. ולפ"ז ע"כ סובר ר"ח בר' יוסי דאמר אדם נזון בכל יום דהא כתיב בהאי קרא דבר יום ביומו ונהי דרבנן מפרשי דהכא לאו במשפט ממש איירי אלא לפקדיה בעלמא או כמ"ש מהרש"א ז"ל כחדשי אגדות ע"ש מ"מ ע"כ ר"ח לא ס"ל בהא כרבנן דא"כ מנ"ל הא דדריש מלך וניבור מלך נכנס תחילה כנ"ל וק"ל:

בתוס' בד"ה לתקופות בר"א וכו' ויש נפקותא מרובה בדבר עכ"ל. והיינו לענין עיבור שנים אי משכא תקופת טבת עד שיתסר בניסן כדלקמן ד' כ"א וכן בתקופת תשרי לענין סוכות כדאיתא בסנהדרין יחשבון התקופות תגלי הכל בתחלת בריאת עולם שהיתה תחלת ליל ד' למר בתקופת ניסן ולמר בתקופת תשרי:

דף ח:

בא"ד ודבר תימא הוא במה נחלקו ר"א ור"י כו' ב' ד' תל"ח כולי האי אין ראוי לטעות דאין יטעו ב' ימים עכ"ל ולכאורה היה נראה ליישב דדוקא לר"א אמרינן דבכ"ה באלול נברא העולם ור"ה מנינן מיום הששי שנברא אדם שלכך נקבע ר"ה ליום הדין הואיל ואדם הראשון יצא בדימום משא"כ לר"י אין לנו שום הכרח לומר דבכ"ה באדר נברא ואפשר דמונין ר"ח ניסן מיום ד' שבו נתגלו המאורות. ולפ"ז מצינן למימר דלכ"ע מולד תשרי של תהו היה בהר"ד אף למ"ד בניסן נברא העולם ולכו"ע מולד ניסן של בריאת עולם היה בד'. אלא דהתוס' מקשינן כן לדבריהם הקדומים דאנן קי"ל כר"י ואפ"ה אנו מסורין ו"ט תרמ"ב והיינו ע"כ משום דחשבינן לר"י ניסן של בריאת עולם בז"ט תרמ"ב וא"כ מקשי שפיר. אמנם מציאתי מקום ליישב משום דמצינו במדרש רבה לפ' נח דפלגני רבי יהודה ורבי נחמיה אס שנת המבול עולה מן המנין וידוע שיתרון שנה היא ד"ח תתע"ו וע"כ לפ"ז אס נצרך ב"ד תל"ח לד"ח תתע"ו הרי לך שבוש שלימה פחות ו"ב שעות והשתא לאחר המבול חזר הדבר לחשבוננו וליכא בינייהו אלא ו"א שעות ובהא מצינן למיטעי דכ"ד שעות מיכסי סיהרא. ולפ"ז לכ"ע מולד שנה שאחר המבול היה ביום ידוע מימי השבוע אלא דלר"א שנת המבול עולה מן המנין וא"כ ע"כ החשבון עולה לאותו יום ידוע לפי חשבון שמונין מולד תשרי של תהיו בהר"י ולר"י אף דמולד תשרי היה ב"ד תל"ח קודם בהר"י אפ"ה חזר החשבון למקומו דס"ל שנת המבול אינו מן המנין והרי צריכין להסיר שבוש שלימה פחות ו"א שעות ידו"ק:

בגמ' איזהו חג שהחודש מתבסס בו הוי אומר זה ר"ה. ולכאורה יש לתמוה דטפי הו"ל למימר איזהו חג שתוקעין בשופר הוי אומר זה ר"ה אלא משום דמפשטא דקרא הוי משמע דבכסא ליום חגיגו מילתא אחריתא היא ולא קאי אר"ה דהא לא אשכחן דר"ה דאיקרי חג כמבואר בל' הרא"ש ז"ל סילהי מכילתין. וא"כ סק"א דבכסה ליום חגיגו מילתא אחריתא הוא וסדר החדש הוא מונה דבתחילת החודש תוקעין ואח"כ הוא בכסה ליום חגיגו והיינו חג הסוכות כדאיתא להדיא בפסיקתא וא"כ הא דכתיב כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב היינו נמי חג הסוכות שבו נידונין על המים. וחק היינו ל' מזונות כדאיתא בריש פ"ב דביצה משו"ה איצטריך לאתניי שהחודש מתבסס בו:

תוספות בד"ה שהחודש מתבסס בו וכו' והר"ר משולם מפרש וכו' שאין חטאת ר"ח קרב בר"ה וכו'. והקשה לו ר"ת דבתוספתא דשבעות קחשיב ו"ב שעירים לראשי חדשים עכ"ל. וכתב הרא"ש דמה"ט הנהיג ר"ת לומר בפסוקי מוסף דר"ה מלבד עולת החודש ושני שעירים לכפר ולולוי שאינו כלאי היה נ"ל לקיים שיטת רבי משולם ולא תקשי ליה מהתוספתא דהתם בתוספתא איתא היה ר"ש אומר ל"ב שעירים קרבו וקחשיב ו"ב דר"ח ולפ"ז מצינן למימר דר"ש לטעמיה דשעיר ר"ח מכפר על טומאת מקדש יקדשו על שאין בה ידיעה בתחילה ולא בסוף ושעירי רגלים אינן מכפרין אלא על הטואר שאכל את הטמא. ולפ"ז ודאי בר"ה היה צריך להקריב שעיר ר"ח כמו בכל ר"ח כדי לכפר על טומאת מקדש יקדשו דבשעיר של ר"ה אין לו כפרה. משא"כ לכולהו תנאי דאמרי כל השעירים שווין לכפר על טומאת מקדש וקדשו א"כ אין צורך להקריב בר"ה שעיר של ר"ח דבלא"ה יש לו כפרה בשעיר של ר"ה שמכפר גם כן על טומאת מקדש וקדשו וחתאת בכדי לא אשכחן דקרב. ואע"ג דבפ"ק דזבחים מקשה הש"ס

כה"ג בשני שעירי עצרת נזרק דמו של ראשון שני למה הוא בא ומסיק על טומאה שאירע בין זה לזה. מ"מ כבר פירשתי שם דאין לפרש כפשוטו דמעיקרא מאי קשיא ליה אטו טעמא דקרא ניקו ונידרשו במספר כל הקרבנות ועוד דמאי קאמר על טומאה שאירע בין זה לזה ואטו שעות מי כתיבי בקדשים וא"כ נקריב שעיר א' קודם זמן התמיד של בין הערבים ויכפר על כל הטומאות עד אותו זמן ואכתי למה מקריבין שנים אע"כ דשני שעירי עצרת קריבין מנזירת הכתוב. אלא דעיקר קושיית התוספתא במה שנקראין שעירי חטאת ואין חטאת אלא מה שמכפר כפרה גמורה ולא אשכחן חטאת שמכפר לחצאין וכ"ש בשעירי רגלים דסני בחד כדאשכחן בשאר רגלים וא"כ השעיר השני למה נקרא חטאת לאיזו כפרה בא כיון שכבר נתכפר בראשון דנקרא ג"כ חטאת. וע"ז קאמר על טומאה שאירע בין זה לזה ומש"ה שניהם קרויים חטאת. נמצא דטעם זה לא יתכן אלא בשעירי עצרת דאשכחן בהדיא בקרא משא"כ הכא לענין שעיר ר"ח בר"ה שלא נזכר בכתוב א"כ אדרבה יש לנו לומר שהתורה לא צוה להביאו כיון שכבר נתכפר על טומאת מקדש וקדשו בשעיר ר"ה כנ"ל נכון ליישב שיטת רבי' משולם ולולי שתוס' כתבו שר' משולם בעצמו הודה לר"ת שהיו מביאין שעיר ר"ח בר"ה והגלע"ד כתבתי להתלמד ונ"ע ודוק ועיין בקונט' אחרון:

בגמרא וליובלות בא' בתשרי בעשרה בתשרי הוא ויש לדקדק מאי קושיא דנהי דלענין שילוח עבדים אינו אלא מעשרה בתשרי אפ"ה קתני שפיר א' בתשרי ר"ה ליובלות לענין דאסור לחרוש ולזרוע דלכ"ע אסור מטעם תוספת מחול על הקודש כדאשכחן בשביעית וה"ה ליובל כמ"ש הרמב"ם להדיא דשוי יובל לשביעית לכל דבר והא דקתני א' בתשרי אף ע"ג דמטעם תוספת אסור ל' יום קודם מ"מ לא איצטריך ליה למיתני קודם תשרי דבלא"ה אסור שהיא שנת שמיטה עצמה משא"כ מתשרי ואילך איצטריך לאשמעינן דאסור מטעם תוספת יובלות ואע"ג דלענין שמיטין נמי קתני א' בתשרי ולא קתני אחד באלול משום תוספת היינו כדפרישית בתמני' משום דלשמיטין לא פסיקא ליה למיתני תוספת דקי"ל כר"ז ובית דינו בריש מ"ק דתוספת לא נהיג אלא בזמן שב"ה קיים אבל שלא בזמן הבית לא משו"ה לא פסיקא ליה משא"כ ביובל דאינו נוהג אלא בזמן הבית. נמצא דלעולם לא משכחת יובל בלא איסור תוספת קתני שפיר אחד בתשרי וכן לאידך טעמא שכתבתי דלא קתני א' באלול ר"ה לשמיטין משום דתוספת ל' יום ואלול חסר וכן זה לא שייך הכא וקתני שפיר א' בתשרי. ואין לפרש קושיית הש"ס דנהי דשפיר קתני א' בתשרי ר"ה ליובל לענין חרישה וזריעה אכתי הו"ל למתני נמי עשרה בתשרי שהיא ר"ה לענין שילוח עבדים הא ליתא דלרב אשי ומאי לא קשה דלא קחשיב אלא ד' ר"ה שכן בד' ר"ח ולרב נחמן בר"י נמי לא קשה דקתני ד' חדשים ובהן כמה ר"ה ולרבא נמי לא תקשי לחשוב נמי עשרה בתשרי דהא מסקינן לעיל אליבא דרבא דלא קחשיב אלא מידי דחייל מאורתא ומידי דלא תליא במעשה וא"כ מה"ט לא קתני י' בתשרי לענין שילוח עבדים דלא חייל מאורתא ותליא במעשה וכ"ש דקשה יותר למאי דמוקינן לעיל מתניתין דר' היא ונסיב אליבא דתנאי ור' ומאי תוספת שביעית אסור מדאורייתא מבחריש ובקציר תשבות וע"כ לא ס"ל כרבי ישמעאל דהא במנחות סוף פרק רבי ישמעאל מסקינן להדיא דלרבי אין קצירת עומר דוחה שבת:

וגלע"ד ליישב לפי מה דמצינו בערכין דפלגני רב ושמואל אליבא דר' אי ס"ל שנת חמשים עולה לכאן ולכאן או לא. ואם כן מקשה הכא אליבא דמ"ד לרבי אינו עולה ויליף לה מיובל היא שנת החמשים וא"כ ע"כ לית ליה לר' תוספת ביובל דאי אית ליה הוי לן למימר דכשם שמתקדשת והולכת מתחילתה כך מתקדשת בסופה כדמשמע בשמעתין והא ומאי ליתא דא"כ הדרא קושיא לדוכתא תיפוק ליה דבלא"ה אסור מאחד בתשרי משום תוספת שביעית דלאחריו אע"כ דלרבי לית ליה תוספת ביובל אף ע"ג דאית ליה תוספת בשביעית או שנאמר דבשביעית נמי לית ליה וקרא דבחריש ובקציר דריש לה לחילוק מלאכות כדדרש רבי נתן בפ' כלל גדול וסובר הש"ס עכשיו להלכתא נמי לית ליה. ועוד דלפי' אית ליה הלכתא אפ"ה לית לן למילף יובל משביעית דלא ילפינן קי"ו מהלכה וכ"ש לבנין אב דלא ילפינן כנ"ל. ובהו נתיישב מיהו מה שהקשו תוספת לעיל בד"ה והרי יובלות תימא דלא מתקומא אלא כרבי ישמעאל ולמאי דפרישי' א"ש דהמקשה דהכא סבר כמ"ד דלרבי שנת חמשים אינו עולה לכאן ולכאן משו"ה המקשה שפיר משא"כ המקשה דלעיל סבר כאידך מ"ד דרבי ס"ל שנת החמשים עולה לכאן ולכאן ואם כן מייתר ליה שנת החמשים לומר דלזניה מתקדשת בסופה. ולפ"ז לא איצטריך ליה לאוקמיה מתניתין כרבי ישמעאל אלא דבלא"ה א"ש דקתני א' בתשרי משום איסור תוספת ואפ"ה מקשה לעיל שפיר אמאי קחשיב ליה הא הוי מידי דתליא במעשה כיון שאס לא תקעו אין כאן יובל כלל כ"ש שנתבטל למפרע איסור התוספת זה למאי דפרישית לעיל בד"ה והרי יובלות דלא שייך קושיית התוספת אלא אליבא דמ"ד מידי דתלי במעשה לא קחשיב ע"ש ודוק היטב:

בתוס' בד"ה בעשרה בתשרי לרב אשי וכו' עיין במהרש"א שהגיה הנוסחא לפי מה שמצא בתוספת ישנים ואף לפי נוסחתו קשיא לי דהוי מצי לפרש נמי דלרב נחמן בר"י לא פריך ולולי שכתב שמצא כן בתוס' ישנים היה נ"ל לקיים הנוסחא שלפנינו דדוקא לרב אשי פריך דלרבא ולר"ג בר"י לא פריך דלדידהו בלא"ה הא אוקמינן לעיל מתני' דיובלות כר"י בנו של ריב"ב דמשום דקשיא לדידהו מעומר ושתי לחם איצטריך לשנויי דלא קחשיב אלא מידי דחייל מאורתא או מידי דלא תלי במעשה וא"כ ע"כ יובלות כר"י בנו של ריב"ב משא"כ לרב אשי דלא איצטריך לאוקמי בהכי פריך שפיר. ולפ"ז מ"ש התוספת עוד דלר"ח דאמר רגל שבו מצי נמי לשנויי הכא הכי הוא ענין בפני עצמו דאף לרב אשי פריך שפיר מיהו מצי לשנויי כדר"ח וכמ"ש התוספות דהוי מצי לשנויי ולא משני כנ"ל בישוב והמשך לשונם. מיהו בעיקר דבריהם במ"ש דהו"מ לשנויי כדר"ח לולי דבריהם נ"ל דלא דמי דדוקא לעיל דליכא למטעי כלל לומר דבא' בניסן ר"ה לרגלים קאמר ר"ח שפיר רגל שבו קאמר משא"כ הכא כיון דאיכא למטעי ולומר דבאחד בתשרי ממש מתחיל היובל לא הו"ל למינקט האי לישנא אלא בעשרה בתשרי הו"ל כי היכי דלא ליטעו כנ"ל:

שם בגמ' יכול כשם שמתקדשת מתחילתה וכו' ואל תתמה שהרי מוסיפין מחול על הקודש משמע לכאורה דמה שמתקדשת מתחילתה היינו משום תוספת וזה דלא כר"י בנו של ריב"ב דלדידהו לפניו נמי לאו משום תוס' מיתסר אלא שהיובל מתחיל מר"ה לגמרי וזה דוחק לומר דבריייתא דהכא לא מתקמי כר"י בנו של ריב"ב. ועוד דרש"י מפרש להדיא בד"ה ורבנן דלא ילפי' מוקדשתם שתתקדש מתחלתה ולא איצטריך היא למעוטו משמע דהנהו רבנן דפלגני אדר"י בנו של ריב"ב לית להו ברייתא דהכא וא"כ ע"כ ברייתא ר"י בנו של ריב"ב היא לכך נראה דמדאי אי לאו דכתביב יובל היא שנת החמשים הו"א דמה שמתקדשת מתחלתה היינו משום תוספת והוי אסרינן אפילו סופה אבל לבתר דממעטינן מיובל היא שאין מתקדשת בסופה ממילא משמע דמאי דמרבינן נמי מוקדשתו לאו משום תוספת הוא אלא שמתחיל היובל ממש מר"ה דכל היכא דשייך תוס' לא שני לן בין לפניו ולאחריו כמו שאפרש לקמן בשמעתין:

דף ט.

בתוספת בד"ה ולאפוקי **מדרבי** יהודה וכו'. אבל לא נראה וכו'. ועוד דסתם מתניתין דהכא אוקמינן כרבי ישמעאל דפלגי אדר"י עכ"ל. לשונם מנומנם ועיין במהרש"א שחיפך הנוסחא ואף לפי דבריו תמוהין דבריהם במה שכתבו דרבי ישמעאל פליג אדר"י ונהפוך הוא דרבי ישמעאל בנו של ריב"ב דריש מוקדשתו שמתקדשת מתחלתה ואיצטריך יובל היא שנת החמשים לומר שאין מתקדשת בסופה ותו לית לן האי ילפותא דחמשים אתה מונה ואין אתה מונה חמשים ואחת א"כ כרבי יהודה ס"ל והתמיה קיימת על מהרש"א שלא הרגיש בזה. ולמאי דפרישית בסמוך דמפשטא דברייתא דקתני יכול כשם שמתקדשת וכו' יאל תתמה שדרי מוסיפין וכו' היינו דלא כרבי ישמעאל. ולפ"ז הא דקאמרינן ורבנן שנת הני' אתה מונה היינו ר' ישמעאל וסייעתו ובזה היה כל דברי תוספות קיימין כפי הנוסחא שלפנינו. אלא שכבר כתבתי בסמוך הסוגיא דשמעתין לא משמע הכי ודבריהם צ"ע:

בגמרא ר"ע אומר אין צ"ל חריש וקציר של שביעית וכו'. ופירש"י אף ע"ג דרישא דקרא קאי בשבת ע"כ סיפא אשביעית קאי דאי בשבת שאר מלאכות מי שרו וקשיא לי סוף סוף כיון דמוקי לה ר"ע אתוספת אמאי אפקיה לקרא משבת אשביעית נוקמא לענין תוספת מלאכה בשבת גופא וגלי רחמנא בחריש יבקציר וה"ה לכולהו ותו לא שייך להקשות מ"ש חריש וקציר כדדרשינן נמי בשבת פ' כלל גדול מהאי קרא לחלוק מלאכות ולא מקשינן מ"ש חריש וקציר והיינו משום שהיא מדה בתורה בדבר שיצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו יצא:

וגלע"ד ליישב דלא מצני לאוקמי לתוספת לשבת דא"כ אמאי איצטריכו תרי קראי חריש וקציר דבחדא סני וא"ל דחד לתוספת ולפניו וחד לתוס' ללאחריו דלר"ע משמע ליה דלא שני בין לפניו ובין לאחריו כדפרישית דמלאיצטריך לכתוב יובל היא שנת החמשים שאינה מתקדשת בסופה אלמא דמסברא היכא דשייך תוספת לפניו שייך נמי לאחריו. ול"ל דאכתי איצטריך כי היכי דלא נילף מיובל הא ליתא דהא לקושטא דמלתא ביובל לפניו שייך נמי לא מיתסר משום תוס' אלא שהיובל מתחיל ממש מר"ה כדפרישית בהאי ברייתא דמתוקמי כר"י בנו של ריב"ב משא"כ לענין שביעית איצטריכו שפיר חריש וקציר אלפניו ולאחריו לפי שאינם מעניין אחד דהא לא אסרינן לחרוש במוצאי שביעית וכן לקצור לא אסרינן אלא דוקא תבואה שהביאה שליש בשביעית ואין זה כמו שאר איסור תוס' והא דאיצטריכו תרי קראי בסמוך לרבי ישמעאל גבי תוספת דיווה"כ אפשר דר"י לית ליה האי דרשא דיובל היא שנת החמשים לענין שאינה מתקדשת בסופה אלא כרבנן דמוקי לה שנת החמשים אתה מונה ואם כן שפיר מצני סבר דלפניו ולאחריו צריכי תרי קראי כנ"ל לכאורה מיהו לפי מה שאפרש בסמוך בשמעתין לא יתכן לפי' כן ועמ"ש בזה בסוף הסוגיא ליישב בע"א:

בתוספות בד"ה שהרי כבר נאמר וכו' תימא הא איצטריך למ"ד וכו' וא"כ צריך לכתוב חרישה לאשמעינן דאסורה עכ"ל. ולענ"ד יש ליישב קושייתם דהאי מ"ד דחורש בשביעית לא לקי סובר כמסקנא דהתם דהלכתא בזמן שב"ה קיים ולפ"ז מצנין למומר דר"ע נמי אית ליה הלכתא ואפ"ה איצטריך ליה קרא לזמן שאין ב"ה קיים. ולפ"ז לא איצטריך מיהו קרא לענין חרישה דאסור דמלאיצטריך קרא למישרי ילגה לחרוש קודם ר"ה אלמא דחרישה מיהא אסור בשביעית ולענין עיקר מלאכות שביעית לא שייך לחלק בין זמן הבית או לאחר הבית דהא הלכתא לא נאמרה אלא לענין תוספת ובההיא הוא דאמרינן התם דומיא דניסוך המים אבל לענין עיקר חרישה דשביעית אין סברא לחלוק כנ"ל. והתוס' שלא כתבו כן היינו משום דלקמן בד"ה כל מקום רפיא ביידיהו אי אית ליה לר"ע הלכתא או לא ועיין מה שאפרש שם:

בא"ד ור"ל דעיקר דיוקא מקציר ומדקצירה לתוספת חרישה נמי לתוספת עכ"ל. ואף למאי דפרישית דההיא דקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית לאו משום תוספת מיתסרי אלא משום שהביאו שליש קודם ר"ה מיקרי פירות שביעית ממש אפ"ה הוי שפיר דומיא דמה קצירה דלאו בשנת השמיטה ממש איירי ה"ה לחרישה לאו בשמיטה ממש אלא לפניו כנ"ל:

בד"ה וקציר של שביעית פי' ריב"א וכו'. דאי דנזרע ביד בשביעית מלא תזרע נפקא ול"ל דאכתי איצטריך קרא שאם זרע באיסור אסור לקצרן במוצאי שביעית דמשום דאי לא כתב קראי כדאיתא בכמה דוכתי יאע"ג דביבמות אמרינן דאי דאסורא כתב קרא מ"מ שאני הכא כיון דכתיב בלשון עשה בחריש ובקציר תשבות הו"ל דאי דהיתירא ולא כתב קרא:

בגמרא ורבי ישמעאל דמוסיפין מחול על הקודש מנ"ל. ויש לתמוה טובא בזו הסוגיא דמאי מקשה דלמא ה"נ לר"י לית ליה כדאשכחן בס"פ קמא דמ"ק דר"ג וב"ד סוברים דמותר לחרוש עד ר"ה והוצא בתוספת בשמעתין ואיכא למ"ד התם דילוף משבת בראשית דלפניו ולאחריו מותר אלא דאין מוסיפין מחול על הקודש בשום מקום וכן פסק הרמב"ם להדיא וממילא דאף למסקנא דת"ק דר"י אית ליה דהלכתא בזמן שב"ה קיים היינו לפניו אבל לאחריו לא אשכחן דאסור אם לא למאי דפרישית דאיסור קציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית לאו משום תוספת הוא אלא מחמת שגללו בשביעית וילפינן לקמן מכתוב מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות דכל שהביאה שליש מיקרי פירות שביעית וא"כ מאי מקשה הש"ם לר"י מנ"ל. ואף אם נאמר כפי' התוספת דאשבת וי"ט קאי ונאמר דתוספת פורתא כ"ע מודו וללא כדברי התוס' בד"ה כל מקום שכתבו דלר"ג וב"ד לית להו תוס' כלל:

אלא דלפ"ז קשה יותר מאי מקשה לר"י טפי מר"ע דלר"ע נמי קשה האין ילוף שבת משביעית הא לא דמי דשביעית לפניו ולאחריו אסור לגמרי ובשבת מותר ולא איצטריך אלא תוספת פורתא. וכן קשה לפי' ראשון של תוס' דאלאחריו בשביעית קאי א"כ מאי משני דילוף מועניתם את נפשותיכם הא לית לן קרא אשביעית והתם משמע דשבת וי"ט ויווה"כ כל חד צריך קרא למילפי מהדדי כ"ש דלית לן למילוף שביעית מהנך. ועוד מי דמי התם פורתא והכא טובא ומנ"ל דבעינן בשביעית ל' יום לפניו ולאחריו תליא בהבאת שליש ומאי שייך הנך מילי לתוס' דשבת וי"ט ויוה"כ. תו קשה מ"ש דלר"ע ילפינן כולהו משביעית ולר"י כל חד וחד צריך קרא. תו קשה מאי דמקשה הש"ם בסמוך ור"ע האי ועניתם מאי עביד ליה ומשני דמיבעיא ליה לכדתנא רבי חייא בר רב מפינתי דאכתי קשה מערב עד ערב תשבתו שבתכם ל"ל:

והנצל"ד בזה דהא דמקשה ור"י מנ"ל לאו אעיקר דינא פריך אלא אברייתא דלעיל קאי דקתני ולא תתמה שהרי מוסיפין מחול על הקודש דמשמע דאיתא נמי כרבי יהודה כיון דקו"ל הלכתא כי האי ברייתא כמו שכתבו התוספות דקו"ל כר' יהודה דשנת חמשים עולה לכאן ולכאן ומייתר ליה יובל היא שנת החמשים לומר שאין מתקדשת בסופה כדאמרינן בברייתא וקו"ל נמי כרבי ישמעאל כדאמרינן ברפ"ק דמ"ק דר"ג וב"ד כר"י ס"ל וכו' היכי דלא תקשי הלכתא אהלכתא אלמא דלר"י נמי איצטריך קרא דיובל היא שנת החמשים דלא נימא בסופה משום תוספת כדאשכחן לפניו. וע"ז מקשה הש"ם שפיר לר"י מנ"ל דמוסיפין בשום דוכתא לאחריו כמו לפניו דאיצטריך קרא דיובל היא למעוטי וע"ז מסיק שפיר דילפינן מקרא דועניתם את נפשותיכם דאשכחן דהיכא דשייך תוספת לפניו שייך נמי לאחריו וממילא דה"ה בכל

דוכתא והיינו דלשבת וי"ט לא איצטריך אלא חד קרא וביה"כ איצטריכו תרי קראי אלא ע"כ כיון דגלי גלי דלפניו ולאחריו שוין וממילא דה"ה לשביעית יויבל נהי דלעיקר מילתא לא דמי תוספת דידהו לשבת וי"ט ויה"כ דאפ"ה איצטריך קרא דיובל היא למעוטי דלא נימא כיון שמתקדשת בתחלתה משום תוספת ה"ה לאחריו כדאשכחן בשבת וי"ט ויווה"כ דלפניו ולאחריו שוין. ולפ"ז מקשה הש"ם שפיר ור"ע האי ועניתם את נפשותיכם מאי עביד ליה ואין כוונת המקשה דלר"ע נילף ויה"כ משביעית שכבר כתבתי דלא דמי בלל. ועוד דאפילו שבת ויום טוב מיווה"כ לא ילפינן אלא עיקר הקושיא כיון דכתיב מערב עד ערב דמוסיפין ביווה"כ לאחריו אם כן מאי איצטריך ועניתם לומר שמוסיפין לפניו דכ"ש הוא משביעית ויובל שמוסיפין לפניהם ולא לאחריהם בשלמא ר"י מה שמוסיפין ביובל לפניו אינו משום תוספת אלא שמתחיל מתחלתה ושביעית לית ליה אלא מהלכתא וק"ו מהלכה לא ילפינן משא"כ לר"ע דילוף מקרא בשביעית וממילא דה"ה ליובל דלאי קשה וע"ז מסיק שפיר דועניתם איצטריך לכתוב לכדתני חייא בר רב מדפתי אבל לאינך קראי דמערב עד ערב ותשבתו שבתכם לא הוצרך לתרן דמעיקרא לא הוי קשיא ליה מהנך קראי דודאי כולהו צריכי דחד מאינך לא ילפינן כמו לרבי ישמעאל כנ"ל נכון:

והשתא דאיתנן להכי אין צורך עוד למ"ש לעיל דהא דלא מוקי ר"ע בחריש ובקציר לענין תוספת שבת גופא היינו משום דא"כ תרי קראי ל"ל דמלאיצטריך היא ביובל אלמא דמסברא לפניו ולאחריו שוין לענין תוס' דאפשר שאין סברא זו מוכרחת שיש קצת סברא להיפך דהא דאיצטריכו תרי קראי היינו משום דלא נילף מיובל דלא שייך תוספת לאחריו והו"א דלפניו הטעם משום תוספת. אלא דבלא"ה לא מצני ר"ע לאוקמי בחריש ובקציר לענין תוספת שבת דליהו נמי מתשבתו שבתכם ילוף. ומעתה נפרש עוד דאף לשיטת הפוסקים דלא קו"ל כרבי יהודה כמ"ש התוספת אפילו הכי מקשה הש"ם שפיר בפשיטות ורבי ישמעאל מוסיפין מנ"ל משום דפשיטא ליה לש"ס דאי לאו דילוף מקרא אחרינא לא הוי מיקל ר"י כל כך לומר דחריש וקציר אתי לענין עומר שדוחה שבת דנהי דלא משמע ליה לאוקמי לענין תוספת שביעית משום דקרא בשבת איירי אכתי הוי מוקי ליה לענין שבת גופא דבעי תוספת לפניו ולאחריו ועל זה משני שפיר דילוף מועניתם וכל הסוגיא כדפרישית ודוק הטיב:

בתוס' בד"ה ורבי ישמעאל וכו'. דאם כן לא הוה ליה למכתב קראי גבי שביעית עכ"ל. הלשון אינו ממוקדק דלדברא עיקר קרא בשבת כתיב אלא כוונת התוס' דלא הוה ליה לרבי עקיבא למירדשינהו לענין שביעית. ויותר נראה דהתוספת סברי דלר"ע לא משמע ליה לאוקמי פשטא דקרא לענין תוספת שבת דאם כן מ"ש חריש וקציר דנקט טפי משאר מלאכות וכבר הארכתיו לעיל בשמעתין:

בגמרא ור"ע האי ועניתם מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתני חייא בר רב מדפתי וכו'. וכתבו כל הפוסקים דקו"ל דתני חייא כדאיתא בכמה דוכתי בש"ס דאסור להתענות בעיה"כ ומצוה להרבות בסעודה והיינו ע"כ מדתני חייא וכ"כ הטור א"ח בתחילת הלכות יוה"כ והקשה שם הב"י מדדיה אדידיה דאם כן למה כתב הטור בהלכות שבת דצריך להוסיף מחול על הקודש וכן בהלכות יוה"כ גופא לענין עינוי ואם כן האי ועניתם מפיק ליה להכי ולהכי ותירץ הב"י דס"ל כר"ע דילוף מחריש וקציר וילוף כולהו משביעית והתמיה קיימת על הב"י דנהירין ליה שכלי דכל תלמודא והפוסקים ואם כן הא קו"ל בהדיא כמסקנא דפ"ק דמ"ק דר"ג וב"ד התירו לחרוש עד ר"ה והיינו משום דכר"י ס"ל והוא מוסכם מכל הפוסקים וכ"כ הרמב"ם להדיא בהל' שביעית כר"ג וב"ד וכן לענין דקצירת עומר דחי שבת כ"כ הרמב"ם ז"ל וכ"כ התוספת במנחות ואם כן הדרא קושיא לדוכתא:

אמנם למאי דפרישית א"ש דנהי דקו"ל דתני חייא ואם כן ועניתם להכי הוא דאיתא אכתי ילפינן תוס' ביווה"כ ושבת וי"ט מערב עד ערב תשבתו שבתכם ונהי דמההיא לא ילפינן אלא לאחריו סובר הטור וסייעתו דאין לחלק בין לפניו או לאחריו מדאיצטריך היא ביובל למעוטי. ועוד דלפניו ילפינן בק"ו מלאחריו מיובל דמוסיפין לפניו ולא לאחריו. אלא דוקא לענין שביעית איצטריך תרי קראי למלאך דאית ליה כדפרישית לעיל באריכות. והא דמיייתי תנא דברייתא תרי קראי לפניו ולאחריו היינו משום דליהו לא דריש היא לענין יובל אלא כרבנן דרבי יהודה. אבל הרמב"ם שטתה אחרת לו דלית ליה שום תוס' בשבת וי"ט. ואף לא ביווה"כ גופא אלא לענין עינוי. וכבר האריכו המ"מ והלחם משנה בכוונתו והרבה יש לי להשיב ואין כאן מקומו:

מיהו עיקר דברי הרמב"ם אין צריכין ביאור לענ"ד. דליהו סובר בפשיטות דמאן דמפיק לועניתם דתני חייא ממילא דלא שייך למדרש כלל מערב עד ערב תשבתו שבתכם לענין תוספת כדמשמע להדיא בשמעתין אליבא דר"ע וכיון דככולהו תלמודא משמע דקו"ל כחייא וקו"ל נמי דתוספת שביעית גופא מותר כר"ג וב"ד ומסקינן נמי התם ובירושלמי שהביאו תוספת דשבת בראשית לפניו ולאחריו מותר כיון דלית לן שום קרא לאיסור וסובר הרמב"ם דאפילו תוספת משהו נמי בכלל ההיתר כתיורן השני של תוספת כאן. אמנם מה שפסק הרמב"ם דתוספת עינוי אסור ביווה"כ נראה שיצא לו כן מסוגיא דסוכה פרק הישן (סוכה דף כ"ח) דמרבינן מהאזרח לרבות הנשים ולא נצרכא אלא לתוספת עינוי וזה ברור ודו"ק:

בתוס' בד"ה ור"ע האי ועניתם וכו'. קצת קשה מפרק מקום שנהגו וכו' ואמאי הא אפילו דאי יום עכ"ל. ולא ידענא מאי קשיא להו דודאי יש חילוק בין איסור תוספת ובין בין השמשות דאיסור תוספת אינו אלא באיסור עשה משא"כ בה"ש הוא ספק איסור כרת ובשוגג חייב אשם תלוי ואי משום דמיייתי לה התם דברייתא לגבי תשעה באב דלא שייך כרת וקרבן אם כן אדרבא משום הא גופא נקט לרבותא דבט"ב אפילו בה"ש מותר וכ"ש דליתיה בתוספת. אחז"ז דאיתי שהתוס' כתבו סברא זו בפרק מקום שנהגו ונראה דהכא נמי עיקר קושייתם מההיא דפ' במה מדליקין. ולענ"ד מהתם נמי לא קשיא משום דקתני ספק חשיכה אין מעשרין הודאי ואין מטבילין דהיינו איסור שבותין בעלמא דאיכא למ"ד דאפילו בה"ש לא גזרו משום שבות ונהי דההיא מתני' סברה דגזרו בה"ש אפילו הכי באיסור תוספת לא גזרו בשבותין ונהי דמיייתי הכא מהדלקת הנר שהוא איסור תורה מ"מ בלא"ה הדלקת הנר משנה יתירה היא דיעינן במכ"ש מהנך דשבותין בעלמא נינהו ואפילו הכי אסור' בה"ש אלא שכבר פירשה יפה הר"ע מברטנורה בשם רבותיו דהדלקת הנר ע"י עכו"ם איירי דאסור בה"ש דהוי נמי שבות ויתיתי לי שכוונתי מסברא דנפשאי למעוטי וק"ל:

בא"ד ולפי אותה מסקנא יתכן לפרש הלכתא כר"ע וקראי לבזמן שאין ב"ה קיים עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דהא התם אמרינן דהלכתא בזמן שב"ה קיים מדאיתמר בהדי ערבה וניסוך המים מה הנך בזמן שב"ה קיים האי נמי בזמן הבית אסור שלא בזמן הבית שרי וא"כ משמע להדיא דהלכתא אתא להתיר בפירוש שלא בפני הבית. ובדוחק צריך ליישב דכ"ע לית להו האי דומיא לקושטא דמלתא אלא דאיצטריך קרא דלא תימא דערבה דערבה וניסוך המים. אבל קשיא לי דר"ע לית ליה הלכתא לענין ניסוך המים דילוף לה מונסכיהם כדאיתא בדוכתי טובא ואפשר דניסוך המים לית ליה ואפי' הכי אית ליה עשר נטיעות וערבה וכו' היכי דלא תימא נטיעות דומיא דערבה ואע"ג דמשמע דר"ע לענין ערבה נמי לא

איצטנדיך הלכתא לערבה דיליף לה מערבי שתים א' לערבה וא' לולב דאא אית ליה לר"ע ערבה א' אפ"ה י"ל דערבי איצטנדיך ליה לרבית של בעל ושל הרים כדאיתא בסוגיא דסוכה. אמנם כן לענ"ד מוכח להדיא דר"ע אית ליה הלכתא לענין עשר נטיעות גופייהו דמתניתין היא כפ"ק דשביעית עשר נטיעות חורשין כל בית סאה עד ר"ה וקתני סופא עד אימתו נקראו נטיעות ופלגי ר"ע וחביריו אלמא דאית ליה הא מלתא דנטיעות וע"כ היינו מהלכתא ואע"נ שהרב הברטנורה כתב שם פירוש אחר במשנה דעשר נטיעות להחמיר בהם באיסור תוספת שני פרקים דרבנן אבל האמת אנד שדרכו נסתרה ממני שמסוגית הש"ס וירושלמי לא משמע כדבריו אלא למושרי בשל ילדה טפי מבזקינה וכן משמע להדיא בריש מ"ק וכ"כ רש"י בפ' לולב הגזול ובדוכתי טובא והנלע"ד כתבתי ודו"ק:

בא"ד ומיהו לרבי דאמר שביעית בזמן הזה דרבנן אי אפשר עכ"ל. וצ"ע מה שיטתיה דרבי הכא. ונלע"ד בכוונתם משום דבמנחות שיליה פ' רבי ישמעאל מסקינן דרבי סובר דקצירת עומר אינו דוחה שבת. וא"כ ע"כ ר' בשיטתו דר"ע קאי דמפיק בחרים ובקציר לענין תוספת שביעית. ואם כן שפיר כתבו דלפ"ז ע"כ לרבי לית ליה הלכתא כיון דס"ל שביעית בזמן הזה דרבנן. ועוד נ"ל בכוונתם כיון דלרבי הכי הוא מוילא דלר"ע נמי לית ליה הלכתא דר"ע נמי סובר שביעית בזמן הזה דרבנן כדאיתא בפרק השולח דמאן דאית ליה פרוחבול ע"כ כרבי ס"ל דשביעית בזמן הזה דרבנן ואנן שמעינן לר"ע דאמר קרקע כל שהוא כותבין עליו פרוחבול. ואע"נ דרש"י כתב בפ' השולח לאבוי דוקא מוקי לפרחבול כרבי אבל רבא דאמר הפקר כ"ד הפקר ע"כ כ"ע אית להו פרוחבול אבל התוספת שם בפרק השולח לא כתבו כן ואולי בזה לשיטתייהו וע"ש ובחושוני. ועפ"י נלע"ד ליישב שיטת הרמב"ם שכתב בפ' ז' מהלכות תמידין :מוספין לענין עומר נקצר ביום כשר מוחה שבת ונתקשו בזה הקדמונים גוחי נפש הובא בס' ברכת הזבח דא"ל לומר כן דהא במנחות בפ' ר"י דייק הש"ס מלאית ליה לרבי נקצר ביום כשר ע"כ דאינו דוחה שבת דקי"ל כל מלאכה שאפשר לעשותו מע"ש אינו דוחה שבת ומוקי התם האי דוחה שבת דקתני במתניתין דאהקרבא קאי ולא אקצירה וא"כ פסק הרמב"ם נגד סוגית הש"ס כבר הביא בעל ברכת הזבח בשם גדול א' מקדמוני דורויה דבר חריף ע"ש אבל כבר השגתיו ע"י בעז"ה ואין כאן מקומו:

אמנם לפי שיטתינו נתיישבו דברי הרמב"ם דבמה שפסק נקצר ביום כשר לענ"ד הוא ש"ס ערוך דילפינן לה מתקריב אפילו ביום תקריב אפילו מן העלייה והיינו אפילו משנה דאשתקד אלמא ללא בעינן קצירה :הבאה כא' א"כ כ"ס דנקצר ביום כשר ואף שגם במ"ש הביא מן הישן כשר נדחקו מפרשי דבריו אבל לענ"ד הוא ש"ס ערוך דשם במנחות פרק כל קרבנות ציבור מקשה סתמא דתלמודא אמתניתין דשומרי ספיחין בשביעית לייתי מלאשתקד אלמא דפשיטא דאפילו מדאשתקד כשר כ"ש נקצר ביום ואף ע"נ דמשני התם הש"ס כרמל בעינן היינו למצוה דלא שנה הכתוב לעכב נקטינן מהא דסתמא דתלמודא סובר בפשיטות דנקצר ביום כשר דהא כרמל הוא. ולפ"ז ע"כ הא דלייק הש"ס אהא דקאמר רבי נקצר ביום כשר דוחה שבת היינו לאידך גיסא דכיון דנקצר ביום כשר מדאורייתא לא הוי"ל למימר דוחה שבת כיון דאפשר מע"ש ואי משום דרשא דחריש וקצר ע"כ הוי"ל לאוקמי כר"ע רביה שע"ז סובב שם כל הסוגיא שיליה פרק רבי ישמעאל דרבי תלמידיה דר"ע הוי ואי משום דלא משמע ליה קרא דבחריש :קציר לענין תוספת שביעית משום דאית ליה הלכתא בהא הוי סובר הש"ס כסוגיא דמעיקרא דריש מ"ק דהלכתא למשרי ילדה וקראי למיסר זקינה או דהלכתא לר"י קראי לר"ע וא"כ אמאי לא סבר רבי כר"ע רבי' ומשוי"ה מסיק הש"ס דבאמת סובר ר' כר"ע רביה דקצירת עומר אינו דוחה שבת כיון דלא אשכחן בהדיא דר' פלגי עליה דר"ע רבי' בהא מילתא. משא"כ הרמב"ם סובר כמסקנא דמ"ק דאסיק רבי :וחנן דהלכתא בזמן שבה"ק קיים וא"כ ר"ע נמי אית ליה הלכתא כמ"ש התוספת כאן אלא דאפ"ה מוקי לקרא דבחריש וקצר בזמן הזה. אבל לרבי דס"ל שביעית בזמן הזה דרבנן וא"כ ע"כ לא מצי למידרש קרא דבחריש וקצר לענין תוס' דמהלכתא ידעינן אע"כ דקרא אתי לעומר שדוחה שבת ומימלא אולא לה הסוגיא דמנחות. אלא דעדיין קשה לי דהא ר"ע גופא סובר שביעית בזמן הזה דרבנן לשיטת התוספת בפ' השולח כמ"ש ואף שרש"י חולק מ"מ הרמב"ם בהל' שמיטה ופרחבול קאי בשיטת התוס' דפרחבול לא שייך אלא בשביעית דרבנן ונלע"ד ליישב שיטת הרמב"ם באידך גיסא בדרך יותר נכון ועיין בקונית' אחרון:

דף ט:

בתוס' בד"ה כאליו התענה וכו'. אבל השתא ודאי אסור להתענות וכו' וסבר לה כרבי עקיבא דאי כר"י לית ליה עכ"ל. ויש לתמוה דנראה מדבריהם דהשתא ודאי אסור להתענות הלכה למעשה כדאשכחן במר בריה דרב אשי דבתראה הוא וא"כ איך כתבו דלרבי ישמעאל לית ליה ואם כן קשיא הלכתא אהלכתא דהא אנן קי"ל כרבי ישמעאל בריש פ' מ"ק דר"נ וב"ד כר"י סברי וכ"כ התוספת עצמם במנחות דף ס"ו ע"ש. אבל לפי מ"ש לעיל באריכות דלא כשיטת התוספת א"ש דלמסקנא רבי ישמעאל נמי אית ליה הא דתני חייא בר רב מדיופתי דמייתרא ליה קרא דועניתם את נפשתיכם להאי דרשא דאי לענין תוספת לפניו לא איצטנדיך דאתיא בק"ו מתוספת שלאחריו וכמ"ש באריכות ואף שאינו כדאי להשיג על דבריהם בהכי ניחא לי טפי דלא תקשי הלכתא אהלכתא ומה שהביאו מדלא קאמר בפסחים הכל מודים בעי"כ היינו משום דבריייתא דלעיל דדריש בהדיא קרא דועניתם את נפשתיכם לתוספת שלפניו א"כ לית ליה האי דרשא דחייא בר רב. ועוד נ"ל דשם לא מיייתי אלא הני דבעינן לכס משום שמחת היום משא"כ איסור התענית דערב י"ב אינו משום שמחת היום אלא צורך העיניו דיום המחרת כדאי' במפרשים :במדרש כנ"ל נכון ודוק היטב:

בגמרא ת"ר יובל היא אע"פ וכו'. נראה דהא דאיצטנדיך קרא לרבויי היינו דוקא מדכתיב היא דלא תימא מיעוטא אכולהו קאי אבל בלא"ה לא הוי איצטנדיך קרא דכיון דכל א' מצוה באפי נפשיה היא מהיכי תיתי נאמר שיעבדו זה את זה והיינו נמי דלא איצטנדיך קרא לרבויי דתקיעת שופר ושילוח עבדים אין מעכבין זה את זה וכן שמיטת קרקעות ושילוח עבדים ומלישנא דבריייתא דקאמר אף על פי שלא תקעו יכול אף על פי שלא שלחו אלמא דשילוח ותקיעה אין מעכבין אהדדי והיינו כדפרישית דלקושטא דמלתא לא מוקמינן מיעוטא דהיא אלא לענין איסור עבודת קרקע לחוד אבל בהנך מוקמינן אסברא דאין מעכבין:

שם וכי מאחר שמקרא א' מרבה וכו' מפני מה אני אומר יובל היא אף על פי שלא שלחו. הא דלא קיהיב רבי יוסי טעמא אהא דקאמר יובל היא אע"פ שלא שמטו ולא קממעט ליה ממעוטא דהיא אע"נ דבטעמא קמא קיהיב א"א לעולם בלא שמיטות קרקעות למאן דאית ליה האחין שחלקו מחזירין זה לזה ביובל. אלא דנראה דכל עיקרו של רבי יוסי לא איצטנדיך למיהב טעמא אלא לאפוקי מסברתו של רבי יהודה משום דרבי יוסי נמי מודה דשייך יותר לאוקמי מיעוטא דהיא אלפניו ולא לפני פניו ואם כן כ"ש דלא שייך לאוקמי אלאחריו כך נראה לכאורה אלא דבפ"ב דזבחים משמע להיפך דאיכא תנא דסבר מקרא נדרש לאחריו ולא לפניו וא"כ משמע דכל שכן דשייך טפי לאוקמי לאחריו מלאוקמי לפני פניו :יעיין שם בתוספת וצ"ע:

בפירש"י בד"ה פחות מל' יום וכו'. ואם ערב שביעית אסור לקיימן משום תוספת שביעית דמוסיפין מחול על הקודש עכ"ל. ואע"נ דלקמן מסקינן דהנך ל' יום היינו משום קליטה אבל משום תוספת סגי בחד יומא אפ"ה פ'י רש"י כאן ל' יום משום תוספת והיינו למאי דס"ד מעיקרא דלא סליק אדעתא טעמא דל' לקליטה והוי סבר דל' יום בערלה היינו משום חשיבות שנה וא"כ לענין שביעית דלא שייך ה"ט הוצרך לפ' משום תוספת. וכן דרך רש"י בכמה דוכתי לפרש הסוגיא למאי דס"ד מעיקרא. ועוד דכאן פ'י אליבא דהלכתא דקי"ל ל' יום בשנה חשוב שנה כמ"ש הרמב"ם וקי"ל נמי שתי שבתות לקליטה. וא"כ ע"כ ל' יום דשביעית היינו משום תוספת כך נראה לכאורה ובסמוך אפרש בזה באריכות בענין אחר:

בתוס' בד"ה ומותר לקיימן וכו' ומתוך כך מדקדקין דאפילו לכתחילה שרי לטע עכ"ל. וכוונתם בזה משום דלכאורה היה נראה דלכתחילה אסור לטע מערב שביעית אפילו קודם ל' יום כדאשכחן לענין חרישה דאסרו חכמים מפסח ועצרת כדמקשו בסמוך. וע"ז מיייתי ראייה דשרי דאי ס"ד דאסור לכתחילה הוי אסרינן נמי דביעבד מדמוקמינן לקמן כר"מ ובפרק הנזקין אסור ר"מ אף דביעבד משום קנסא ומה שהוצרכו לדייק מדמוקמינן כר"מ אע"נ דרבי יהודה לא פליג התם אלא לענין שונג אי קנסין אבל במזיד מודה אלא דאי כר"י הוי אפשר לאוקמי מתניתין דהכא בשונג. ועוד דלר"י אשכחן התם דבדאורייתא קנים שונג אטו מזיד ובדרבנן לא קנים אלמא דאסורא דאורייתא חמירא ליה טפי לענין קנסא וא"כ לפ"ז לא הוי מצו לאתויי ראייה מהא דשרינן הכא דביעבד אלמא דלכתחילה נמי שרי דלעולם לכתחלה אסור והא דשרי דביעבד היינו משום דתוספת דפסח ועצרת שקדם ל' יום לכ"ע לא הוי אלא מדרבנן ומשום הכי לא קנים כלל אפילו במזיד אבל מדמוקמינן התם כר"מ מחמיר טפי בדרבנן מבדאורייתא דבדאורייתא אדרבא לא קנים אלא בשביעית דוקא משום דנחשדו וא"כ דייקן שפיר אי ס"ד דהוי אסור לכתחילה הוי קנים בהו ר"מ אף דביעבד וק"ל ועיין בסמוך:

בא"ד וה"ט דמפרש התם משום דנחשדו אבל אי לאו הכי מותר לקיים כדקאמר התם וע"כ אם היה שום איסורא עכ"ל. והלשון תמוה מאד דמ"ש אבל אי לאו הכי מותר לקיים אין לו מקום כאן כלל דכ"ש אי הוי אסור בלאו האי טעמא הוי מצי למידק שפיר:

ולענ"ד יש ליישב משום דמיייתי התם עוד טעמא אחרינוא קודם זה משום שישראל מונין נטיעותיהם לשביעית משו"ה קנים ר"מ ופרש"י דישראל מונין משעת הנטיעה לענין ערלה וא"כ מינכררא מלתא טובא שניטע בשביעית ולפ"י אזלא לה ראיית התוספת דלעולם לכתחילה אסור לטע אף קודם שלשים משני פרקים ואולך והא דשרי דביעבד היינו משום דלא שייך ה"ט דישראל מונין נטיעותיהם שהרי כיון שניטע קודם שלשים כיון שהגיע תשרי של שביעית מונין לו שני שנים וא"כ לפי מנין שנות ערלה אדרבא ניכר שניטע בשנה שלפני שביעית ולא מינכר כלל אם ניטע קודם שני פרקים או לאחר כן ומשום הכי שרי דביעבד משום הכי הוצרכו התוספת לאתויי טעמא אחרינוא משום דנחשדו על השביעית הא לאו הכי שרי דמשמע להו מסוגיא דפרק הנזקין דטעמא בתרא עיקר כדאיתא התם מאי דבר אחר וכו" שבת נמי וכו' ומשמע להו דמשום הכי אידחי טעמא קמא לגמרי וא"כ מיייתי כאן שפיר ראייה לדבריהם ואע"נ דטעמא קמא נמי לא שייך אלא לענין שונג כבר כתבתי בכוונתם דההיא דהכא נמי הוי מצו לאוקמי בשונג. ועוד דבמזיד נמי איצטריכו הני טעמי דודאי לאו בכל איסורי תורה אסרו חכמים דביעבד אלא הדבר מסור לחכמים היכא דאיכא טעמא לקנוס כנ"ל בכוונתם אלא דמסתיתמת לשון לא משמע כן דכל כי האי לא הוי"ל לסתום וצ"ע ועיין בסמוך:

בגמ' לימא דלא כר"מ וכו' דתניא פר וכו'. הסוגיא תמימה לי טובא דמאי מיייתי מפר ועגל דבתר שנה דידהו אזלינן ולא בתר שנות עולם וא"כ מאי ענין חשיבות שנה לכאן אלא גזירת הכתוב או סברא היא דאחר שנה ויום א' מקרי פר וצ"ע:

בגמ' אמר קרא ובשנה הרביעית ובשנה החמישית פעמים וכו'. קשיא לי אמאי איצטריכו תרי קראי בערלה וברבעי וליכא למימר משום דחדא מאידך ליכא למילף משום פירכא הא ליתא דע"כ גילוי מלתא בעלמא הוא דבאילנות בתר חנטה לעולם דאפילו מעשר ושביעית משמע לקמן דילפינן כמו שיבואר. ולענ"ד דאי מערלה לחוד הוי"א דוקא בשאר אילנות משא"כ בענבים דילפינן לקמן דמיקרי תבואה וסד"א דאזלינן בתר שליש קמ"ל דאפילו לענין רבעי דעיקר קרא בענבים איירי אפילו הכי אזלינן בתר חנטה ולקמן דף י"ו אבאר ויתר:

דף י.

בפרש"י בד"ה ופירות נטיעה זו וכו'. לכך הועילו לה שלשים שלפני ר"ה שממחר התירה מט"ו שבצט עד ר"ה עכ"ל. מבואר מל' זה שאילו לא נטע שלשים יום לפני ר"ה לא מיתסר אלא עד ר"ה של שנה רביעית ולא עד ט"ו שבצט והטעם נראה דדוקא בנטיעה שהקלנו בתחלתה לחשוב שלשים יום לשנה משו"ה החמירו בסופה לאסור עד ט"ו שבצט משא"כ היכא דאיכא שלש שנים שלימות תו לא מיתסרי וכן משמע מלשון הגמרא דקאמר פעמים שברביעית ועדיין אסורה משום ערלה משמע דלאו בכל ענין אסרינן עד ט"ו שבצט אלא לפעמים וכדפרישית אבל שיטה אחרת יש דלעולם איסור ערלה נמשך עד שבת של שנה רביעית וה"ה לרבעי עד שבת של חמישית ולא שני לו אם עברו שנים שלימות או מקוטעות ודבר זה הוא מחלוקת ישנה בין גדולי הפוסקים בין הרמב"ם והראב"ד והובא בטי"ד ס'י ש"י ועיין ג"כ בבעל המאור ואף שאין אני כדי להכריע מ"מ נ"ל להביא ראייה לשיטת רש"י דלשיטת החולקים קשיא ליה אמאי קבעו ר"ה א' בתשרי וקחשיב משעת קליטה דלא מנכר כלל דהוי"ל למיתני אחד באלול ר"ה לנטיעה והיינו משעת הנטיעה ממש וממילא דקליטה הוי באחד בתשרי והכי שפיר טפי לקבוע משעת נטיעה שהוא דבר ידוע ואי משום דלא תימא בנוטע שלשים יום לפני אלול עלתה לו שנה מאי איכפת לן בהא אי מונין שנה שנית מאלול או מתשרי כיון דסוף סוף מיתסר עד שבת של רביעית אבל לשיטת רש"י א"ש דנפקא מיניה במה שהוקבע תשרי לענין אם נטע אחר אלול או אחר תשרי דאי הוי תני א' באלול ר"ה סמ"א דחשבינן שנים שלימות עד אלול קמ"ל דתשרי ר"ה וחשבינן שנים שלימות עד תשרי אף ע"ג דלענין שנים מקוטעות לא נפקא מיניה מידי דחשבינן עד שבת אפילו הכי נ"מ לשנים שלימות ודוק. מיהו לפמ"ש לעיל לענין שמיטין וייבולת זה דלא קחשיב א' באלול ר"ה לענין תוספת היינו משום כיון דזמנו שלשים יום לא פסיקא ליה דאלול זימנין מלא וזימנין חסר אם כן מצנין למימר דהא ג"כ לענין נטיעה דערלה אלא דהא גופא צ"ע אי בעינן שלשים יום ממש לענין חשיבות שנה או סגי בחודש כדאמר'י לקמן מדחודש למנויי שנה נמי למנויי לפ"י משמע דסגי בחודש ל"ש מלא ול"ש חסר וצ"ע:

בתוס' בד"ה הא אמרינן יום א' בשנה חשוב שנה השתא לא ידע הא דמסקינן לבסוף דל' לקליטה עכ"ל. ומלבד שלשונם תמוה מאד בזה ומה חיושו בזה שהמקשה לא ידע התירון והמסקנא. אלא דיותר קשיא לי האידך אפשר לומר דהמקשה לא ידע הא מילתא דקליטה כיון שמשנה מפורשת היא בשביעית כדמיייתי הש"ס בם בסמוך. תו קשיא לי למאי דבעו למימר דמשום דלא ידע הא מילתא דשלשים לקליטה ומשו"ה הוי

בעי לאוקמי כרבי אליעזר דשלשים יום היינו משום חשיבות השנה וקשה היתנוח ערלה אבל שביעית מאי איכא למימר דהתם לא שייך כלל האי טעמא דחשיבות השנה אע"כ דשלשים היינו משום קליטה ובשלמא לשיטת רש"י מצנין למימר דהמקשה סבר דל' דשביעית היינו משום תוספת ודערלה משום חשיבות שנה מה שאין כן לשיטת התוספת דמסקו לקמן בשמעתין בר"ה שלשים ושלשים דכל מה שנזרע או ניטע בתוספת שביעית מותר לקיים דיעובד ומוכח ליה מההיא דתנן האורז ופרגין ואם כן קשיא טובא לשיטתם דלסברת המקשה דהכא אמאי מחייבין ליה לעקור כשנטע פחות מל' יום קודם שביעית והני שלשים יום מאי עבדתייהו. ולכאורה היה נראה לי לפרש דהמקשה סבר כי האי סוגיא דניטין דהא דאמר'י הנוטע בשביעית יעקור היינו משום שישראל מונין נטיעותיהם לשביעית וכפרש"י שם דהיינו לענין ערלה. ולפ"ז מצנין למימר נמי דבנוטע תוך שלשים לפני שביעית נמי קנסין ליה לעקור מה"ט גופא דהו"ל כאליו ניטע בשביעית ממש כיון שאין מונין לו שנה ראשונה אלא משביעית ואילך אלא דהתוספת לא נחתו להכי כמו שכתבתי בדבריהם לעיל בד"ה ומותר לקיימן ויבואר יותר בסמוך בדבריהם בד"ה שלשים ושלשים וכמו שאפרש בסמוך:

והנצלצ"ד בכוונתם כאן דאדרבה הא גופא קשיא להו היאך אפשר לומר דהמקשה לא סליק אדעתיה הא מילתא דלקליטה דקשיא כל הני קושיות שהקשיתי לכן כתבו דהמקשה לא ידע הא דמסקינן לבסוף דל' לקליטה פי' דנהי דהוא ידע שפיר מתני' דשביעית דפליגי בקליטה אלא דהוא סבר דלא שייך מלתא דקליטה אלא לענין שביעית דכיון דקודם שנקלט הו"ל כמנחי בכלא נמצא שאין זה פירות שביעית כלל משא"כ לענין ערלה דגזירת הכתוב הוא איסור שלש שנים ומקרא מלא הוא כי תבואו אל הארץ ונטעתם שלש שנים יהיה לכם ערלים וא"כ משמע דבנטיעה תליא מילתא ואע"י דקודם קליטה הו"ל כמונח בכלא וא"כ משעת קליטה בצרי להו שלש שנים לא איכפת לן כיון שאין הדבר אלא מגזירת הכתוב שמונין משעת נטיעה והא"נ דמשעת קליטה סניא בג' שנים פחות שלשים יום כך היתה סברת המקשה למאי דלא ידע המסקנא דל' קתני הכא היינו לקליטה לענין ערלה כמ"ש התוס' לקמן בד"ה שלשים ושלשה דעיקר מילתא לענין ערלה אתמר זה מה שנראה לי לענ"ד בכוונתם ודו"ק:

דף י':

בתוס' בד"ה ושלשים פי' בקונטרס וכו' וקשיא לר"ת וכו' עד סוף הדיבור. ולענ"ד יש ליישב שיטת רש"י בנקל ולומר דרש"י גופא מודה דמה שנקלט בתוספת ואף זה שנזרע בו אינו אוסר דיעובד אלא הא דקאמר רב נחמן שלשים ושלשים היינו לכתחילה לכתחילה אוסר ליטע ששים יום קודם שביעית כדי שלא תקלטו בתוספת שביעית. ולפ"ז מצנין למימר דלעולם כל היכא דקתני שלשים היינו שלשים ממש אלא שרב נחמן סברא דנפשיה קאמר וה"ק רב נחמן לדברי האומר שלשים לענין דיעקור דיעובד צריך שלשים ושלשים לכתחלה משום תוס' והא דקתני במתניתין אין נוטעין פחות משלשים ה"ה דקודם שלשים נמי אוסר עד ששים יום אלא דנקט שלשים לאשמעינן דבדיעבד יעקור משא"כ בברייתא דלעיל דעלה קאי מקשה שפיר שלשים ושלשים בעי והיינו לענין ערלה דלשיטת רש"י סובר הש"ס בפשיטות דמאן דבעי שלשים יום לחשיבות השנה היינו לאחר שיקלטו וא"כ שלשים ושלשים בעי. ועוד דלענין שביעית נמי קשיא ברייתא דלעיל דמשמע דאתי לאשמעינן דקודם שלשים מותר אף לכתחלה כמו שדקדקו התוס' לעיל ד"ה ומותר לקיימן בשביעית. אלא אי קשיא הא קשיא לי כיון דלפ"ז לרש"י נמי אף מה שנזרע או ניטע בתוס' שביעית אינו אוסר דיעבד כדמוכח מההיא דאורז ופרגין א"כ מה שכתב רש"י לעיל בלשון הברייתא בד"ה אוסר לקיימן משום תוס' שביעית עכ"ל. ואין לדברים אלו כלל מקום דהא למסקנא אוסר משום קליטה דשביעית עצמה ואף לפי מה דס"ד מעיקרא דלא אסיק אדעתיה מקליטה אפ"ה לא היה אפשר לפרש אוסר לקיימן משום איסור תוספת ותיפוק ליה דאיסור תוספת אינו אוסר דביעבד ידוחק לומר דהמקשן והתרצן פלגו בהכי כיון שלא נרמז כלל בש"ס. ועוד דההיא דאורז ופרגין משנה מפורשת היא:

והנצלצ"ד בזה דמ"ש רש"י לעיל דאסור לקיימן משום תוס' שביעית היינו אף לפי המסקנא דשלשים לקליטה אפ"ה לא סגי האי טעמא לחוד לומר דבדיעבד יעקור מה שנטע תוך שלשים כיון שנקלט בשביעית עצמה שדין זה שיעקור לא מצינו בשום מקום ובשביעית נמי לא מצינו שהוצרכו חכמים לשרש מה שנזרע בשביעית ולא אשכחן אלא בנטיעת אילנות דווקא וכבר כתבתי דהיינו כלאמרינן בגיטין לפי שישראל מונין נטיעותיהם לשביעית והיינו לענין ערלה. ואע"נ דאמרינן התם טעמא אחרینא לפי שישראל נחשדו על השביעית אפ"ה לא נדחה טעם הראשון ממקומו אלא דתרווייהו דווקא בעינן היכא שנחשד לעשות מלאכה האסורה בשביעית ומנכרא נמי מלתא למפרע שעשה באיסור כיון שמונין לערלה משנת השביעית בכה"ג דוקא אוסר. ולפ"ז נתיישב הכל דבאורז ופרגין ודאי שרי בנקלט קודם שביעית. ואע"נ שנזרע באיסור תוספת שביעית אפ"ה לא קנסין ליה לעקור דלא קנסוהו לעקור אלא במידי דשייך בערלה והיינו בנטיעות לפי שישראל מונין לערלה משנת השביעית משא"כ באורז ופרגין דלא שייך בהו האי טעמא דלית בהו ערלה משו"ה שרי. ובנטיעות נמי אי לא דאיכא איסור תוס' שביעית לא הוה אמרינן לעקור אף מה שניטע תוך שלשים ואע"ג דנקלט בשביעית עצמה וישראל מונין נטיעותיהן משנת השביעית לענין ערלה אפי' הכי לא הוה שייך לקנום מהאי טעמא התיירא אטו איסורא כמ"ש דמסקי'הש"ס בגיטין נמי טעמא דנחשדו על השביעית אלמא דתרת'י טעמי בעינן שנזע באיסור וטעמא דמונין לערלה משו"ה איצטריך רש"י לפרש טעמא דתוס' שביעית דאסור מדאורייתא ואם כן איכא תרת'י טעמי ומשום הכי אוסר לקיימן אם נטע תוך שלשים ממש אבל מה שנטע קודם שלשים מותר לקיימן דנהי לכתחלה אוסר עד שלשים ושלשים אפ"ה מותר דיעובד דאע"ג דשייך טעמא דערלה אפ"ה סברי הנך תנאי כרבי יהודה דפרך הנזקין דלא קנסו אלא באיסורא דאורייתא וא"כ בנטעו קודם ל' יום דלא עבד איסורא דאורייתא שרי אבל לכתחלה בעינן שלשים ושלשים והיינו דאמר רב נחמן לדברי האומר וכדפרישית כן נראה לי נכון וברור בעז"ה ליישב שיטת הגמרא לפי שיטת רש"י ז"ל. וכמו שאבאר בסמוך שהיא שיטת הרמב"ם ז"ל וקצת סיוע לזה מצאתי בירושלמי פ"ב דתרומות ע"ש אבל מ"מ רש"י גופא לא לכך נתכוין ממה שנראה מפירושו במסקנא דבסמוך דמוקמינן לה כר"מ ושלשים לקליטה ופירש"י להדיא דר"מ סבר דלא יהבינן לתוס' אלא יום אחד ואפשר דמ"ש לא יהבינן היינו לענין דלא מחייבין לעקור מה שנקלט בתוס' כדפרישית אלא שאין זה במשמע לשונו ועדיין צ"ע ועיין בסמוך:

בפירש"י בד"ה לעולם ברייתא דלעיל ר"מ היא כו'. וקסבר ר"מ יהבינן שלשים לקליטה כו' עכ"ל. כבר כתבתי בזה בסמוך אלא דבלא"ה יש לתמוה כיון דלר"מ לית ליה ל' לתוספת. א"כ מנ"ל לרב נחמן אמר רבה בר אבא דלר"א צריך שלשים ושלשים ולרבי יהודה ל"ג ולרבי יוסי ור"ש שתי שבתות ושלשים דלמא אינהו נמי כר"מ ס"ל דלא יהבי לתוס' שלשים אם לא שנאמר דרב נחמן ורבה בר אבא סברי אליבא דהלכתא דבעינן שלשים לתוס' ולית להו הא דאמרינן בריש מ"ק דר"ג ובית דינו נמנו ובטלו או שנאמר דרב נחמן ורבה בר אבא הכי קאמרי לדברי האומר שלשים שלא בזמן הבית צריך שלשים ושלשים בזמן

הבית דלכ"ע בעיאי שלשים לתוס' מהלכתא כמ"ש התוס' לעיל דף הקודם דאפילו לר"ע אית ליה הלכתא בזמן הבית וכמ"ש שם והשתא א"ש טפי מ"ש רש"י דלר"מ לית ליה תוס' והיינו משום דברייתא דלעיל איירי ע"כ שלא בזמן הבית למאי דמוקמינן לה כר"מ:

מיהו מצאתי להרמב"ם ז"ל שכתב להדיא בפ"ב מהל' שביעית דאף דבזמן הזה ליכא איסור תוספת אפ"ה אם נטע תוך מ"ד יום קודם שביעית יעקור ומסקין שם דהטעם משום מראית עין. ולכאורה אין זה אלא דברי נביאות ולמאי דפרישית בסמוך א"ש דדברי הרמב"ם ז"ל הם דוקא בנטיעות דשייך בהו מראית עין שלא יאמרו שנטע בשביעית כיון שמונין לשנות ערלה משביעית והוכרח לזה כדי להעמיד דברי רב נחמן ורבה בר אבא אליבא דהלכתא ואפילו בזמן הזה זמון היטב:

ובזה נתיישב מה שפסק הרמב"ם ז"ל בלנטיעה דיעקור מה שנטע בתוספת שביעית ובאורי ודוחן כתב דאם השרישו קודם ר"ה מותרין אף ע"ג שנזרעו בתוס' שביעית ולמאי דפרישית א"ש. ועוד יי"ל דהרמב"ם ז"ל לשיטתו דאפילו היכא דאמרינן יעקור אפ"ה הפירות מותרין מיהו נראה מדבריו דהיינו דוקא בזמן הזה ע"ש:

בד"ה מכלל דתרווייהו כו'. בסדר עולם תניא בהדיא דר' אליעזר האי בראשון תשרי הוא עכ"ל. לכאורה נראה דבסדר עולם גרסי' ר' אלעזר והוא ר"א בן שמוע דאיידינן ביה בשמעתין דס"ל שלשים יום בשנה חשוב שנה דאי גרסינן ר' אליעזר והוא ר"א בן הורקנוס דס"ל בתשרי נברא העולם לקמן בסמוך ע"ז לא הוצרך רש"י לאתניי מסדר עולם דהא בהדיא אמר לקמן דמבול ירד במרחשון וא"כ ע"כ האי בראשון תשרי הוא דלא"ל לומר בניסן כמ"ש רש"י בהדיא בד"ה בא' ושש מאות אלא דאיכא למימר דלעולם גרסי' ר' אליעזר ואפ"ה ניחא ליה לאתניי ההיא דסדר עולם משום דההיא הוכחה דלעיל אינו מוכרח כל כך דאיכא למידי לאפשר שהמבול היה שנה ומחצה על הארץ כמ"ש התוס' אבל מההיא דסדר עולם מוכח שפיר כמו שאפרש בסמוך בלשון התוס':

בתוספות בד"ה מכלל דתרווייהו כו'. ונראה דלעולם גרסי' כו' דלמא האי ראשון ניסן כו' ועמד המבול שנה ומחצה כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה איך אפשר לומר כן הא כתיב בהדיא בעשירי באחד לחדש נראו ראשי ההרים וע"כ היינו אב עשירי לירידה למ"ד דבחשון התחיל לירד וכתיב בתריה מקץ ארבעים יום שליחות העורב ואח"כ שליחות היונה לסוף כ"א יום הרי שלסוף ששים יום לא יספה היונה לשוב אליו. ואם כן ע"כ למ"ד מבול ירד במרחשון בתשרי חרבה הארץ וע"כ ראשון היינו תשרי. וליכא למימר דהאי בעשירי באחד לחדש היינו טבת שהוא עשירי לחדשים. דאי"כ באחד באדר לסוף ששים יום חרבה הארץ ואין זה ראשון לשום חשבון בעולם. אלא דאיכא למימר דמה שלא יספה היונה לשוב היינו משום שמצאה מנוח על ראשי ההרים באחד או בשנים לאדר שאז חרבו ראשי ההרים אבל בראשון היינו ניסן שאחריו חרבו לגמרי מיהו רש"י ז"ל סובר דאכתי משו"ה לא הוה מצ' לאוכוחי דס"ל בניסן נברא העולם דבלא"ה לא ניחא לן למימר דעמד המבול שנה ומחצה כיון דפשטיה דקראי משמע להדיא דהחשבון מכוון שעמד המבול רק שנה דבעשירי נראו ראשי ההרים ואחר ששים יום לא יספה היונה לשוב ומסתמא היינו חריבת הארץ לגמרי שכך החשבון מכוון כמ"ש רש"י להדיא בחומש ואין להאריך. מיהו בלא"ה קשיא לי על גרסת התוספת דאכתי היאך קאמר מכלל דתרווייהו סברי דנהי דמדברי מאיר מוכח שפיר אכתי מדרבי אליעזר לא מוכח מידי דסוף סוף יליף למילתא שפיר מדיוס א' בחדש חשוב חדש אלמא דחדש בשנה חשוב שנה וצ"ע:

דף יא.

ומנין שבתשרי מתו דכתיב ויאמר משה בן מאה ועשרים שנה אנכי היום כו' ללמדך שהקב"ה יושב וממלא כו' שנאמר את מספר ימיך אמלא. הא דמיייתי קרא לקרא נ"ל דמאת מספר ימיך אמלא לא מצ' לאתניי כיון דאיכא לאוקמיה לשני הדורות כמ"ש התוספת מסוניא דהחולץ ומקרא דמשה נמי לא מצנין למילף לאכתי משה גופא האיך ידע שימות היום כיון דעדיין לא נאמר לו פ' עלה אל הר העברים ואם נאמר שכבר נודע לו דבבואה שימות היום א"כ כ"ש דלא מצ' למילף מיניה דלמא התם מעשה שהיה כך היה שמת ביום שנוגד ולכך אמר היום מלאו ימי והא מילתא אתי קרא לאשמעינן לכך מיייתי נמי קרא דאת מספר ימיך אמלא והשתא אתי שפיר דאף שעדיין לא נאמר למשה שימות באותו יום אכתי הוה ידע שימות כיון שכבר ידע שימות בודאי באותו שנה שהרי הגיע זמנן של ישראל ליכנס לארץ באותו שנה ששלמו גזירת מ' שנה וכבר נאמר לו רב לך שלא יכניס ישראל לארץ א"כ ממילא ידע שימות באותו יום שהוא יום הלידה שלו כיון שכבר נאמר לו פסוק את מספר ימיך אמלא כנ"ל נכון ובדרוש הארכתי:

בתוס' ד"ה אלא דקאי בחג כו' ובפרקי דר"א נמי אמרינן דביה"כ נימול כו' והשתא הא דאמר בחג לאו דוקא עכ"ל. למאי דמסקו התוס' דהאי סוגיא דהכא דקאי בחג לאו אליבא דכ"ע מיתוקמא דהא אשכחן דאיכא מאן דס"ל דבשורת המלאכים היתה ג"כ בפסח ולמועד אשוב היינו מועד כזה א"כ לא הוצרכו לפרש כאן דקאי בחג לאו דוקא דנהי דהאי דפירקי דר"א היינו ר"א בן הורקנוס דאליביה שקלינן וטרינן בשמעתין מנ"ל דבפסח נולד מ"מ איכא למימר דסוגיא דהכא ודפרקי דר"א לית להו דבשורת המלאכים היה בשלישי למולדתו וסוגיא דפ' הפועלים דסבר בשלישי למולתו לית ליה סוגיא דהכא וסובר כמ"ד בניסן נימול ובשלישי למולתו היתה בשורת המלאכים ואפשר דמאי שכתבו כאן דקאי בחג לאו דוקא היינו לסברת עכשיו דלא נחתו עדיין לומר דאיכא פלונתא ועיין עוד בסמוך:

דף יא:

בא"ד תימא דכל הני דס"ל בתשרי הוה היאך מקיים קרא דלמועד הזה בשנה האחרת כו' ואומר ר"ת דהני דאמרי דתשרי ס"ל כרבי יהושע דבניסן נברא העולם עכ"ל. שמעתי מקשים הא בשמעתין אמרינן להדיא דר"א גופא דס"ל בתשרי נברא העולם נמי סבר בפסח נולד יצחק ונפיק ליה מהאי קרא דלמועד אשוב דקאי בחג. וא"כ לדידיה הקושיא במקומה קרא דלשנה האחרת מאי עביד ליה דהיאך אפשר שנצטוה בפסח ולא נימול עד יוה"כ ואפשר דלא משמע להו להתוספת האי הכריחא דהאי דפירקי דר"א ר"א גופא קאמר לה אלא תנא אחריתא ואלביא דהאי תנא לחוד ואלביא דרבי חמא בפרק הפועלים דאמר שלישי למולתו היתה בשורת המלאכים ואית ליה נמי ע"כ סוגיא דהכא דקאי בחג לכך הוצרכו לפרש דסברי בניסן נברא העולם אבל ר"א גופא דסבר בתשרי נברא העולם וסבר נמי בפסח נולד יצחק היינו משום דס"ל דבפסח נצטוה על המילה. והיינו קרא דלשנה האחרת וכו ביום מל. אבל בשורת המלאכים ע"כ היה בפסח שאחריו דהכי משמע ליה קרא דלמועד אשוב שאמרו המלאכים דהיינו מועד ראשון ולית ליה לר"א דביום שלישי למולתו היה כן נ"ל נכון:

דף יב.

בגמרא לירקות מאי ניהו מעשר ירק היינו למעשרות. הא דפשיטא ליה לירקות היינו לענין מעשר אע"ג דמשכחת נמי לענין שביעית דר"ה שלו תשרי דמפלגין בין ה'נך שנלקטו קודם תשרי לאותן שנלקטו אחר תשרי אלא דלענין שביעית לא הוי שייך כלל למיתני ירקות טפי משאר מיני תבואה ופירות כיון דכולהו דאורייתא אע"כ דעיקר ירקות לענין מעשר איירי משו"ה מקשה שפיר היינו למעשרות. והשתא א"ש נמי האי דלא מקשה מעיקרא ליתני ירק משום דאיכא למימר דהא דקתני לירקות היינו לענין כל הדינין השייכים בירק ל"ש לענין מעשר ל"ש לענין שביעית ואע"ג דקתני לשמיטין י"ל דהיינו לענין לחרוש ולזרוע כפרש"י במתני'. והכא איירי לענין פירות הנלקטים קודם תשרי. אבל לבתר דמשני דקתני דרבנן וכ"ש דאורייתא ומשני נמי דתנא דמתני' לא קתני אלא לדרבנן וא"כ ע"כ דלא איירי כלל משביעית אי מטעמא דפרשית ואי משום דהוי בכלל לשמיטין א"כ מקשה שפיר ליתני ירק כנ"ל ולני שהתוס' לא כתבו כן ועיין עוד בסמוך בלשון התוספת:

בתוס' בד"ה תנא דרבנן כו' משמע דכל שאר פירות מעשרין מדאורייתא עד סוף הדיבור. והרמב"ם ז"ל כתב להדיא בפ"א מהלכות מעשר שני דכל מעשר פירות מדאורייתא ומפרש להא דאמרין לקמן מעשר חרובין מדרבנן דהיינו בחרובי שיטה וצלמונה דאין ראויית לאכילת אדם כ"כ ומה שהקשו התוס' ממעשר תבלין דרבנן לענ"ד יש ליישב דבלא"ה כתבו התוספת בפ' בא סימן (גדה דף נ"א) דתבלין שאין ראוי לאכילה בפני עצמן אלא לטעמא עבדין דלא מחייבי כלל ומפרשו למעשר תבלין דחייב במעשרות דהיינו שומין וצליים וא"כ בכלל ירקות נניהו דומיא לא מחייבי אלא מדרבנן והיהו דפרק כיצד מצרכין ירדש מסכת ביצה יש לפרש במעשר בזמן הזה דמדרבנן והיהו דפרק מעשר בהמה יש לפרש דמעיקרא לא הוה קשיא ליה כלל מאותן הפירות שחייבין מדאורייתא דבהנהו פשיטא ליה דאין מעשרין מחדש על היסן דילפינן מדגן ותרדש אלא עיקר קושיית המקשה מהנהו פירות וירקות דלא מחייבי אלא מדרבנן בגון חרובי שיטה וצלמונה וירקות מנא לן דאין מעשרין מחדש על היסן. ועל זה משני שפיר כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון וסוגיא דפרק העור והרוטב דקאמר לענין משקין דקדשי בתרומה דהיינו תירוש ויצהר היינו משום דלא אשכחן מדאורייתא בתרומה גופא דשייך במשקין אלא בתירוש ויצהר הוא דאשכחן אבל בשאר מינין לא ואדברא מאותו סוגיא דפליגי דבי אליעזר ורבי יהושע בשאר משקין משמע להדיא דבאובלין שייך בשאר פירות והתוס' עצמן הרגישו בזה בפ' מעשר בהמה ונדחקו ליישב ויש לי דרך אחר בזה ואין כאן מקומו שכבר נחלקו אבות העולם בזה ודו"ק:

בד"ה אחד מעשר בהמה כו' ותימא דהוה חצי לשנויי מעשר ראשון ושני ומעשר עני כו' ולעיל נמי בפרקין כו'. ולענ"ד יש ליישב דלענין ר"ה שלהן תשרי פשיטא דכולהו בכלל מעשר נניהו דמ"ש האי מהאי משא"כ לעיל לענין כל תאחר שפיר איצטריך לאשמעינן דכולהו בעינן ג' גזלים אע"ג דלאו מענין אי הס דמעשר ראשון ללוים ומע"ש אוכל בעצמו בירושלים וקס"ד דלא שייך בכה"ג כל תאחר ואדברא לכאורה מעשר עני אינו בכלל דהא קיימי עניים ומחייב לאלתר וכה"ג יש לחלק נמי בריש מס' מעשר דאיצטריך לאשמעינן בכולהו האי כללא ומשו"ה משני הכא שפיר דקתני אי מעשר בהמה לאפקוי ממ"ד אי באלול ר"ה למעשר בהמה כנ"ל:

בא"ד וה"ה דהוי חצי ללקשויי משמיטין ויובלות כו' עכ"ל. ולכאורה יש ליישב דבשמיטין דעיקר ר"ה לענין מנין שנות שמיטין ויובלות שייך שפיר למיתני לשון רבים משא"כ לענין מעשרות וירקות הוי ליה למיתני למעשר ולירק דומיא דקתני ר"ה לנטיעה דלא קתני נטיעות וקתני נמי באחד בשבט ר"ה לזילן יל: קתני לאילנות כנ"ל. ועי' משני שפיר דאיצטריך למיתני ירקות דלא תימא דווקא בירקות הנאבדין ר"ה שלהן תשרי שדרך לאבדן קודם ר"ה אבל ה'נך דקביעות גרנן אינן אלא משימלא את הכלי קס"ד דאין ר"ה שלהן תשרי קמ"ל דכולהו בלקיטה תליא מילתא כנ"ל:

דף יב:

בתוספות ד"ה משתבא השמש בירושלמי מוקי לה בעכו"ם עכ"ל. ולפמ"ש התוס' לקמן דף י"ד ע"ב בד"ה ולשביעית דכל היכא דקתני דאזלי בתר לקיטה לאו דוקא אלא הכל תלוי בגמר פרי שמאל דרך ללקטן ומייתי ראייה על זה מצצלים הסריסים ופול המצרי דכל היכא שכבר נגמר הפרי לגמרי קודם ר"ה מתעשר לשעבר א"כ לא הוה צריך לאוקומי בעכו"ם אלא הא דקתני ליקט משתבא השמש היינו שנגמרו לאחר ביאת השמש וראויין ללקיטה ואפשר דהא דלא מוקי לה בירושלמי כה"ג לשיטת התוספת היינו משום דפשיטא לתלמודא שא"א לעמוד בין ה'נך שנגמרו לגמרי קודם ביאת השמש ובין ה'נך שנגמרו לאחר ביאת השמש שהוא כהרף עין ולא קיים לן שפיר הא מילתא וכל כי האי גוונא צריך לעשר שני מעשרות או לצבור גורנו לתוכו למ"ד יש בילה כן נ"ל ליישב לפי שיטת התוספת לקמן וק"ל:

בגמ' תנן התם תתלתן משתצמח התבואה והזיתים משיביאו שליש ופירש"י משיביאו שליש מתעשרין אחר שנה שהגיע לשליש ביטולם אם שניה אם שלישית עכ"ל. ואף על גב דעיקר פשטא דמתניתין לאו דהכי איירי אלא לענין מאימתי הפירות חייבין במעשרות איירי וקתני בכ"א וא' אימתי עונת המעשרות דמאי אסור לאכול מהם אכילת קבע מ"מ נקט רש"י האי לישנא דע"כ משקלא וטריא דשמעתין בין למאי דיליף לה מתבואת השנה ומשנת השמיטה ובין למאי דמסקינן דיליף לה מועשת התבואה לשלש השנים אל תקרא לשלש אלא לשליש מכל הני מוכח להדיא דלעולם הולכין אחר אותו שנה שהגיע בה לעונת המעשרות כ"א לפי זמנו בין לענין שביעית בין לענין חשבון שנות המעשר אם שניה אם שלישית וכן לענין מן החדש על היסן וכן מבואר להדיא מלשון הרמב"ם ז"ל בפ"א מה' מעשר שני דין ב' ובפ"ד מה' שמיטין דין י"ג ואף דלענין אילנות שגדלה מלשנו שם ג"כ שמפ' חנטה שזכר בתלמוד דהיינו ג"כ מהשהגיע לעונת המעשרות כ"א כדינו ולכאורה מסוגיית התלמוד לא משמע כן כמו שנבאר בעז"ה מ"מ מיהו לענין תבואה וזיתים דילפינן לה מקראי בשמעתין ע"כ מוכח דהתחלת חיוב המעשרות שלהן י'חשבון השנים לענין מעשרות ושביעית כולהו הא בהא תליא כיון דכולהו מדאורייתא נניהו והכי מסתברא דלעולם יש לנו לילך אחר אותה שעה שהגיעו להתחייב במעשר דמהאי שעתא מקרי גמר פירי כשיטת הראב"ד ולפ"י ופה כתב רש"י ז"ל כאן דמשיביאו שליש היינו לענין דמתעשרין אחר אותו שנה כיון דשקלא וטריא דשמעתין ע"כ דהכי איירי וה"ג אמרינן לקמן בדף הסמוך אמתניתין דהאורז והדוחן דאיירי נמי מחשבון השנה וקאמר רבה עלה אמור רבנן תבואה וזיתים אחר שליש ולא אשכחן הא מילתא בהדיא אם לא בהאי מתני' דהכא דמיירי לענין התחלת חיובן במעשרות אע"כ דהא בהא תליא ואע"ג דלענין אורז ודוחן אפילו למ"ד דלענין שנות מעשרות ושביעית אזלינן בתר השרשה אפי"ה לא שייך לימר דעונתן למעשרות נמי משעת השרשה היינו משום דהתם טעמא אחרינא איכא הואיל ועשויים פרכים פרכים והיינו מדרבנן וכמו שיבאר לקמן בע"ה. ומה"ט גופא נמי מצינו למימר לענין חנטה באילן לפי מאי דמשמע מפשט הסוגיא לפרש"י ותוספת דחנטה לאו היינו עונת המעשרות היינו משום דלא שייך למתלי בעונת המעשרות כיון דמעשר אילנות מדרבנן. והשתא א"ש דהרמב"ם ז"ל לשיטתו

דפירות האילן נמי חייבין במעשר מדאורייתא ולכך הוכרח לפרש דחנטה היינו עונת המעשרות דבכל מידי דאורייתא ע"כ כולהו בעונת המעשרות תליא כדמוכח בשמעתין לענין תבואה וזיתים. ודוק היטב שזה מפתח גדול לסוגיות הבאות ומעתה נבוא לבאר סוגיא דשמעתין לפי שיטה זו ואחר כך נבאר שיטת התוספת בזה:

שם מנה"מ ופרש"י אתבואה וזיתים קאי דירקות ואילנות דמעשר דידהו דרבנן לא שייך למיבעיא מנא לן ואע"ג דלמאי דמסיק רש"י דלקמן מפרש דהכל תלוי בגשמי השנה א"כ בתבואה וזיתים דאזלינן בתר שליש נמי טעמא רבה אית בהו דמהאי שעתא שניכר שליש גדלו גדלים והולכים על גשמי השנה שעברה דהכי קושטא דמילתא כמו שפי' רש"י לקמן דף י"ד גבי מה גורן ויקב אפ"ה משמע ליה לרש"י דבמידי דאורייתא לא סגי בה"ט לילך אחר גשמי השנה אלא יותר מסתבר לילך אחר גמר פירי ממש כדאמרין לעיל דף ח' מה מעשר דגן סמוך לגמרו עישורו והיינו סמוך ללקיטה כמ"ש שם התוספות והשתא לפ"ז לא הוה צריך רש"י להאי טעמא דאילנות מדרבנן לענין התחלת חיוב עונת המעשרות דבלאו הכי אפילו הוי מדאורייתא מצינו למימר דכל הני דקחשיב בפ"ק דמעשרות מאימתי עונת המעשר שלהן אפשר דהיינו גמר פירי ממש שראויין לאכילה אפילו שלא ע"י הדחק. אלא דאיצטריך רש"י להאי טעמא דמעשר אילנות מדרבנן לענין חשבון השנים דאזלינן בתר חנטה. אע"ג שאין כאן פירי כלל דלפרש"י חנטה היינו התחלת גידולין דלא כשיטת הרמב"ם שכתבתי בסמוך לכך הוצרך לפרש דהיינו משום דמעשר דידהו מדרבנן ואע"ג דלענין שביעית הוי מדאורייתא מ"מ לפי סברת המקשה לא תליא שביעית במעשר ולענין שביעית איכא למימר שפיר דילפינן מסבבא דהכל הולך אחר גשמי השנה או דילפינן מערלה כמ"ש התוספת לקמן מיהו למסקנתה ה"ס דילפינן תבואה וזיתים לענין שליש משביעית דס"ל דכולהו בהדדי תלינן במידי דאורייתא וא"כ לענין אילנות בשביעית שפיר ילפינן מקרא דבאספך מגרנך ומיקבך מה גורן ויקב אזלינן מדאורייתא אחר גשמי השנה ה"ה לכל מיניו והיינו כמ"ש התוספת לקמן גבי מה גורן ויקב לחד שינויא דלענין שביעית הוי דרשא גמורה והיינו לפי המסקנא דהכא. משא"כ לסברת המקשה דהכא דאכתי בתבואה וזיתים דהיינו גורן ויקב לא קים לן שפיר דאזלינן בתר גשמי השנה א"כ ע"כ לאו ילפיתא גמורה היא ומקשה שפיר מנה"מ בין לענין התחלת עונת המעשרות ובין לענין חשבון השנים דמסתברא בכולהו אית לן למימר דאזלינן בתר גמר פירי ממש ואחר לקיטה ולמאי דס"ד עכשיו הבאת שליש לא מיקרי גמר פירי כיון שעוד שני שלישים לבוא ועוד שאין ראויין לקצירה כלל אלא ע"י הדחק כמ"ש רש"י לקמן גבי מה גורן ויקב ואף לסברת הראב"ד ז"ל שהבאתי בסמוך דשליש בתבואה מיקרי גמר פירי היינו לפי המסקנא דילפינן לה מקרא וכמו שאפרש בזה עוד לקמן אי"ה ודוק היטב שנלע"ד שיטה זו נכונה וברורה בעז"ה ועיין בסמוך:

שם אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן ומטו בה משמיה דר"י הגלילי כו' שנת השמיטה בחג הסוכות מאי עבדתיה כו' אלא לומר לך כל תבואה שהביאה שליש. ולכאורה יש לתמוה טובא אכתי האי שליש היכא רמיזא וליכא למימר דהכא נמי סמיך אהא דמסיק לקמן דקים להו לרבנן כל תבואה שנקצרת בחג בידוע שהביא שליש קודם ר"ה דא"כ הו"ל לאסוקי הכא בהדיא. ועוד דא"כ לא הוי מקשי שפיר דלמא לא עייל כלל דמהיכי תיתי כיון דפשטא דקרא מיתוקמא שפיר דתליא בחג הסוכות כיון שהביא שליש בשביעית ולמה נפיק קרא מפשטיה ולהחמיר כולי האי דקאמר רחמנא תשמיט ותזיל ועוד דלמאי דמסיק לא ס"ד ומייתי קרא אחריו וחס האסיף בצאת השנה א"כ אמאי מיייתי ר"י הגלילי גופא קרא דחס הסוכות שנת השמיטה ומ"ש התוספת בד"ה וקרי לה דמ"מ בהאי קרא לחוד לא סגיא וכו' מ"מ סתמו דבריהם ולא פירשו טעמא דמילתא. ולמאי דפרישית בסמוך אתי שפיר דהא דמקשינן מעיקרא מנה"מ היינו כפרש"י וכדפרישית דאע"ג דידע שפיר דאשכחן כמה מיני דאזלינן בתר גשמי השנה אפ"ה הוי ס"ד דבמידי דאורייתא לא תליא בגשמי השנה אלא בתר גמר פירי ושעת לקיטה כדמשמע לעיל דסמוך לגמרו עישורו. וע"ז מסיק ר"י הגלילי שפיר מקרא דחס הסוכות שמינית היא פירוש אי ס"ד דבתר שעת לקיטה אזלינן לענין מעשרות ושביעית א"כ לעולם לא משכחת לה דשייך ענין שמיטה בחג הסוכות דהא נלקטו בהיתר בשמינית אע"כ דלאו בתר לקיטה אזלינן אלא בתר גשמי השנה שגדלו בה ור"י הגלילי לשיטתו דדריש לקמן מה גורן ויקב גדל על מי שנה שעברה ומתעשר לשעבר והיינו נמי דסמיך אהאי דרשא דהכא דבשביעית לא אזלינן בתר לקיטה אלא בתר גשמי השנה דהיינו הבאת שליש ומהכא יליף לכל מיני אי דרשא גמורה לשביעית או לא למסקנתא למעשר וכמו שנבאר לקמן אי"ה. והא דמקשה רבי זירא לרב אסי ודילמא לא עייל כלל היינו משום דלא ס"ד דר' זירא כלל שתלה הכתוב שום דבר בגשמי השנה. ועוד דלא קים ליה לרבי זירא דגשמי השנה היינו להבאת שליש וא"כ שליש זה מה טיבו והאדינן לסבבא דאזלינן בתר גמר פירי ושעת לקיטה וע"כ דחומרא יתירא אמר הכתוב תשמיט ותזיל עד חג הסוכות וע"ז מסיק הש"ס שפיר לא ס"ד דכתוב וחס האסיף בצאת השנה והאי אסיף היינו קציר ומדקרי ליה בצאת השנה אלמא דהיינו משום דגדל על מי השנה שעברה וקים להו לרבנן דכל תבואה שנקצרת בחג הביאה שליש לפני ר"ה וא"כ ילפינן מיהו מהכא דגשמי שנה שעברה היינו משהביא שליש אלא דאכתי בהאי קרא לחוד לא סגיא דהאי קרא לאו לענין דיני שביעית ומעשר איירי אלא לישנא בעלמא הוא דקרי ליה קרא בצאת השנה ובא זה ולימא על זה דדריש ר"י הגלילי שפיר מקרא דחס הסוכות בשנת השמיטה דמה שדין שביעית נוהג בחג הסוכות היינו משום שגילין על מי שנה שעברה והיינו ע"כ דוקא הבאת שליש כדאשכחן דמהאי טעמא קרי רחמנא לחג הסוכות בצאת השנה כדפרישית כנ"ל נכון וברור בעז"ה ובסמוך אבאר עוד בזה לפי שיטת התוספות ודוק היטב:

בתוספות בד"ה משתצמח לזרעים פירש בקונטרס כו' ואין משמע כן בירושלמי כו' משמע משתצמח לזרעים היינו שנגמר כ"כ שאם זורעין אותו במקום אחר ומצמיח עכ"ל. ולכאורה יש להקשות א"כ מ"ש בתלתן דקתני משתצמח לזרעים ומ"ש בתבואה וזיתים דקתני משיביאו שליש. התם נמי ה"ל למתני משתצמח לזרעים דהא לפמ"ש התוספות בדבור הסמוך בשם הירושלמי דאדברא עיקר שיעורא דמשתצמח לזרעים ילפינן מתבואה מדרשא דעשר תעשר את כל תבואת זרעך ומהתם משמע להדיא דכל השיעורים בכל הפירות דקתני בפ"ק דמעשרות היינו נמי דמאותו זמן ראויין לזרוע ולהצמיח וכמ"ש התוספות בסמוך דהיינו הבאת שליש שלהם. מיהו יש ליישב דאפ"ה ניחא ליה למיתני בכל חדא שיעורא דמינכר ביה כמ"ש התוספות בסמוך. ומשו"ה קתני בתלתן האי שיעורא דמשתצמח דמינכר ע"י הדביקה דקמסיק בירושלמי דקתני כיצד הוא בודק. ואפשר דהאי בדיקה לא שייך אלא בתלתן משא"כ בתבואה וזיתים דלית ליה האי בדיקה מש"ה ניחא ליה לתנא למיתני הבאת שליש דילפינן בהדיא מקרא דמסקינן בשמעתין אל תיקרי לשלש אלא לשליש כנ"ל ודו"ק:

בד"ה התבואה פירש בקונטרס דגן ותרדש וא"א לומר כן חדא דא"כ כו' ועוד דשיעור אחר כו' עכ"ל. ולפענ"ד יש ליישב לשיטת רש"י דהא דקתני בעגבים שיעור אחר היינו כשרוצה לאכול העגבים בעינייהו. אבל כשרצתן להוציא מהן יין לא מחייב במעשרות אם לא לאחר שכבר הגיעו העגבים להבאת שליש וכדאיתא להדיא בירושלמי שהביאו התוס' כאן דזיתים ועגבים שלא הביאו שליש משקין היוצא מהן אינן

מכשיריו ולענן משקה איתמר אבל לענן אוכלים לעולם דאיכא שיעור אחר בעגבים. וזה שדקדק רש"י לכתוב לשון תירוש דהיינו חמרא משא"כ היתים אפשר דאפילו לענן אכילה זיתים ליכא שיעורא אחריונא דאין ראויין כלל עד שיביאו שלים. או אפשר דזיתים אינם ראויין כלל לאכילה אלא ע"י כביסה ומליחה ובהני לא שייך אכילה עראי כדתנן להדיא בפ"ד דמעשרות הכובש השולק המולח חייב דזה מיקרי קבע למעשרות וידוע דהתנא בפ"ק דמעשרות בכל הני שיעורא לא קתני אלא מידי דשרי בהו אכילה עראי כנ"ל:

בא"ד וצריך טעם למה לא אזלינן בעגבים בתר שלים כו' מהאי קרא גופא כו' עכ"ל. ולפי מה שכתבתי בשיטת רש"י בסמוך א"ש דלמאי דילפינן מבאספך מנרנך ומיקבך היינו דוקא יין גמור דמיקרי יקב אבל עגבים לא מיקרי יקב. וכן למאי דמסקינן דילפינן מועשת התבואה לשלש השנים היינו נמי דיין שהוא תירוש הוא בכלל תבואה כדפרש"י דכתיב ותבואת היקב אבל עגבים לא מיקרי תבואה אבל בזיתים אתי שפיר כדפרישית בסמוך. ומכ"ש דא"ש טפי לשיטת הרמב"ם ז"ל שהבאתי לעיל בשמעתין דהנהו שיעורי דפ"ק דמעשרות היינו חנטה וא"כ בעגבים ודאי אזלינן בתר חנטה מדכתיב גבי רבעי ובשנה החמישית יילפינן לעיל דף י' דהיינו חנטה. ועיקר פשטא דקרא ברבעי היינו בעגבים אפילו למאן דתני נטע רבעי יכ"ש למאן דתני כרם רבעי. אלא דהתוס' לית להו שיטת הרמב"ם כמבואר בדבריהם כאן בזה הדבור והנלע"ד כתבתי ודו"ק:

בא"ד וכן איתא בירושלמי כו' דרש לה רבי זעירא עשר תעשר כו' יצא פחות משלים שאין נזרע ומצמיח כו' עד כאן לשונו. לכאורה משמע דתלמודא דיקן לית ליה האי דרשא דאם כן לא הוי מקשה מידי מנא הני מיני ואיצטריך לאתניי מקרא אחריונא. אלא דאפשר לומר דלא סגי בהאי קרא לחוד דלא קים להו לרבנן הא מילתא מסברא דפחות משלים אינו נזרע ומצמיח כיון דהבאת שלים גופא אין בו סימן אלא דוקא לבתר דילפינן בשמעתין מקרא דבתבואה חיתים אזלינן בתר שלים שייך שפיר ילפותא דירושלמי דכיון דאשכחן קרא דתבואת זרעך דתליא בנזרע ומצמיח אלאא דבהבאת שלים דקיפר קרא נזרע ומצמיח ומקמי הכי לא ומש"ה יהבי רבנן כל הנך שיעורי דפ"ק דמעשרות דסימן דמינכר הוא וקים להו דבהני שיעורי נזרע ומצמיח כנ"ל נכון ודו"ק:

בא"ד וא"ת ויחבי ילפינן כו' ואפ"ה לענן להתחייב במעשר שיעור אחר כבר כתבתי דלשיטת הרמב"ם אין זה שיעור אחר דחנטה היינו עונת המעשרות וכבר כתבתי גם כן דלשיטת רש"י ז"ל וכפי מה שביארתי באריכות ממילא נתיישב קושיית התוספות דהכא ודו"ק:

בא"ד וי"ל דבכולהו ניחא דחזו כו' ומה"ט ניחא דקשיא ליה טפי אהנך כו' כיון דמקודם לכן חזו ומייתי ראי' משביעית כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה דבריהם תמוהים בזה דנהי דקודם לכן חזו זיתים לשוף השיער ופת לעמילן של טבחים אכתי אין זה ענין לחיוב מעשרות דהא בהדיא תנן בריש פ"ק דמעשרות דכל שהוא אוכל חייב במעשרות וקתני נמי עוד כלל גדול כל שתחילתו וסופו אוכל ועלה קתני מאימתי הפירות חייבים במעשרות משמע דהכל במה שנקרא אוכל וחזי לאכילה תליא מילתא ועוד דאכתי מאי משני הש"ס דילפינן משביעית אע"ג דבאילנות משעת חנטה אפ"ה לענן תבואה חיתים בתר שלים כל אי במעשרות דתיקשי ירקות ויכחי דאע"ג דלענן שביעית לא אזלינן בתר מאי דחזי אלא בתר לקיטה אפ"ה לענן מעשר קתני כ"ש דמעשרות דחייבין גדולים וקטנים והיינו ע"כ משום דלענן מעשר תלויא במאי דחזו מיהו בהא מצנין למימר דשאני ירקות דמעשרן מדרבנן אלא דלפ"ז צ"ל דמ"ש התוספות אף ע"ג דבאילן בתר חנטה היינו אלעגבים לחוד דמעשרן דאוריייתא ואלעגבים אכתי לא משני מידי דכיון דילפינן מבאספך מנרנך ומיקבך או מועשת את התבואה א"כ מ"ש עגבים דבתר חנטה ומ"ש זיתים דבתר שלים הא אזוי ואזוי יקב מיקרי ותבואת יקב נמי מיקרי ואדרבא עגבים מיקרי בהדיא תבואת הכרם אם לא שנאמר דשאני עגבים דלזלינן בתר חנטה דילפינן מדכתיב ברבעי ובשנה החמישית ועיקר רבעי מיהו ביין כתיב כדאיתא בריש פרק כיצד מברכין משא"כ זיתים דלא כתיבי בהדיא ילפינן מועשת את התבואה או מבאספך מנרנך ומיקבך וע"כ מוקמינן לה לזיתים לחוד. אמנם לפמ"ש דהתוספות לא נחתו לזו הסברא בל' קושייתם א"כ דבריהם בזה צ"ע גדול וכבר כתבתי בלשון הגמרא ליישב הסוגיא היטב דיוק כי נכון הוא בעו"ה:

בד"ה מנהג שביעית בשמינית תימא דלעיל נפקא לן מבחריש ובקציר תשבות כו' עכ"ל. נראה דא"א לפרש כוונת קושייתם אסוגיא דהכא ל"ל קרא דחג הסוכות תופק ליה מהתם דלטו גברא אנבדא קא רמית דהא לעיל ר"ע דריש הכי אבל רבי ישמעאל מוקי לקרא דבחריש וקציר לענן עומר דדחי שבת והלכתא כרבי ישמעאל כמ"ש לעיל מסוגיא דריש מועד קטן ואם כן שפיר קאי סוגיא דהכא דר"י הגלילי יכולהו אמוראי ותנאי דהכא כרבי ישמעאל ועוד דהא מבחריש ובקציר תשבות לחוד אכתי לא ידעינן דבשלים תליא מילתא וע"כ איצטריך דרשא דהכא אע"כ דקושית התוס' להיפך דרבי עקיבא לעיל דדריש קרא דבחריש ובקציר להכי אמאי לא יליף למילתיה מקרא דהכא דהא ע"כ כ"ע אית להו האי דרשא דא"כ מנ"ל דבתבואה חיתים בתר שלים דהלכה פסוקה היא וע"ז מתרצים התוספת דאיצטריך קרא דבחריש ובקציר ללמוד על חריש שהוא לתוספת וע"ז כתבו כדפרישית לעיל וזהו ברור והתמיה קיימת על מהרש"א ז"ל שרונה למחוק התירון הראשון מלשון התוספת וצין לשון דהכא ודהתם נתחלף להו להתוספת באשגרת לישנא בעלמא כדאשכחן בכמה דוכתי ויתר היה לו למהרש"א ז"ל להגיה דהתם במקום דהכא או למחוק דהכא לגמרי מלמחוק כל תירון התוספת:

דף יג.

בתוס' ד"ה וקרי לה בצאת השנה מ"מ בהאי קרא לחוד לא סגי כו' כבר כתבתי שסתמו דבריהם בזה. דהא לשיטתם ודאי דרשא גמורה היא כיון דעיקר קושית המקשה היתה דמקמי שלים נמי חזו ואם כן מייתי שפיר ראי' מהאי קרא לחוד דקרי לה בצאת השנה ואי ס"ד דאף מה שהיה קודם ר"ה פחות משלים נמשך אחר שנה שעברה אם כן אף מה שנקצר אחר סוכות משכחת לה שהולך אחר שנה שעברה וא"כ לא מיקרי סוכות בצאת השנה ואם נאמר דאפילו הכי מהאי קרא לחוד לא מצנין למילף דלאו לענן דינא דמעשר ושביעית איירי דא"כ מקרא דבמועד שנת השמיטה בחג הסוכות נמי לא מצנין למילף דלמא אמר קרא תשמיט ותזיל ומה שכתבתי בלשון הגמ' דבא זה ולימד על זה לא שייך לשיטת התוס' כיון דלא נחתו בהאי סוגיא לענן דתליא מילתא בגמר פירי או בגשמי השנה אלא במאי דחזו למידי ויש ליישב בדוחק ודו"ק:

בד"ה דלקריבו עומר כו' ובפ"ב דירושלמי כו' ממה שהיו תגרי עכו"ם מוכרין להם וכרבי ישמעאל כו' עכ"ל. וצ"ל דתרתני שינויי נינהו דלשינויא קמא היו לוקחין ממה שתגרי עכו"ם מוכרין להם מתבואת ח"ל לשינויא בתרא דאתי כר"י דחדש לא היה נוהג עדיין ולעולם שהיו אוכלין מתבואת א"י ממש אלא דלפ"ז קשיא לי אם כן אכתי לאחר י"ד שנה שכבשו וחלקו היאך אכלו מצה באותו פסח כיון דחדש נוהג אף בשל עניים במה שלא התירו עומר מאשתקד לכך נראה דשינויא חדא הוא אלא דאיצטריך לאוקמי נמי כרבי

ישמעאל דדריש מושבות לאחר ירושה וישיבה ולא דריש בכל מקום שאתם יושבין וא"כ חדש אינו נוהג בח"ל לאפקיין לר"ע חדש נוהג אף בח"ל הארכתיו בזה בק"א בפ"ק דקידושין בפסח חדש ע"ש:

דף יג.

אל תקרי שלש אלא לשליש. למאי דפרישית לעיל בלשון הגמרא דעיקר השקלא וטריא דשמעתין היינו משום דמסברא היה נראה דשביעית ומעשר תליא בגמר פירי דהיינו שעת לקיטה אם כן היה באפשר לומר דהאי דהכא דרשה גמורה היא דאי אפשר לקרות לשלש השנים אם לא דתליא בשלים דאי בגמר פירי דהיינו לקיטה לא מקיים שפיר לשלש השנים דהא אפשר בפירות שביעית שנגמרו אחר ר"ה של מוצאי שביעית. דהא כמה מיני תבואות ופירות שנקצרין קודם סוכות כדמשמע בשמעתין. אע"כ דאפ"ה אסורי כיון שהביאו שלים. ולפ"ז הא דמקשה האי מיבעיא לגופא היינו משום דאסור לזרוע שום תבואה כלל בשביעית וא"כ שייך שפיר לשלש השנים אפילו אי אזלינן בתר קצירה ולקיטה. וע"ז משני שפיר כתיב קרא אחריונא וזרעתם כו' וא"כ ע"כ דהאי קרא דשלש השנים לא איצטריך לתבואה הנזרעת אלא אפירות האילן שגדלן מאלהים ומדכתיב בזה לשלש השנים ע"כ דלא תליא בגמר פירי ולקיטה אלא בשלים כגון דיייתים ועגבים דמיקרי נמי תבואה כנ"ל נכון. ואי תקשי אכתי אי בתר שלים אזלינן אפשר לזרוע סוף ששית שיביאו שלים קודם ר"ה וילקוט בשביעית. הא ליתא דסוף סוף מיקרי תבואת ששית והוי שפיר הברכה לג' שנים. ועוד דקודם ר"ה לאו זמן זריעה הוא לרוב העולם. וכ"ש למ"ד ספיחון אסורין מן התורה א"כ כל שנגמרו בשביעית מיקרי ספיחון כמ"ש הרמב"ם ז"ל:

בתוס' בד"ה אל תיקרי לשלש כו' ותימא דהדרא קושיא דלוכתא כו' עכ"ל. כוונתם בזה כיון דשלים ילפינן מהכא וא"כ מייתר האי קרא דמועד שנת השמיטה בחג הסוכות ואית לן למימר דע"כ אתי קרא למימר דתשמיט ותחל עד חג הסוכות. מיהו למאי דפרישית לעיל בל' הגמ' בלא"ה לק"מ דהאי דרשא דלעיל לאו משום דמייתר האי קרא דבמועד שנת השמיטה בחג הסוכות דאיכא למימר דאיצטריך לגופה כדדרשין פ' אלו נאמרין (סוטה דף מ"א) אלא דמפשטא דקרא בעינן למילף לעיל כדפרישית וק"ל:

בגמרא אמר רבה אמור רבנן אין בתר חנטה תבואה חיתים בתר שלים. מכאן משמע לכאורה להדיא דלא כדברי הרמב"ם שכתב דחנטה היינו משיגיע כ"א לעונת המעשרות כדמשמע להדיא מלשנו בפ"א מה' מעשר שני ובפ"ד מהל' שמיטין וא"כ אמאי פלגניהו הכא בתרתיו הא תבואה חיתים נמי היינו חנטה דהא שלים הוי עונת המעשרות מיהו איכא למימר דבפירות דמינכר עונת המעשרות דידהו שיש לה סימן מיקרי שפיר חנטה דהיינו התחלת גמר פירי דידהו שיהיו ראין קצת וכדכתיב נמי בקרא התאנה חנטה פגיה והעגבים סמדר משמע דחנטה היינו דומיא דסמדר שכבר הגיע לשם פירי משא"כ בתבואה חיתים דלא מינכר איצטריך למימר שלים. ועוד דלישנא דמתניתין נקט והוי נמי לישנא דקרא דדרשין לעיל אל תיקרי לשלש אלא לשליש. ובירושלמי משמע קצת כדברי הרמב"ם ז"ל דאהיהא מתני' דהאורז ודוחן קאמר התם בפירות הלכו אחר שלים והיינו כמ"ש התוספת לעיל דכולהו עונות המעשרות דקחשיב בפ"ק היינו הבאת שלים והכא אמרינן להדיא לפירות בתר חנטה א"כ מוכח דחנטה היינו עונת המעשרות ועמ"ש בזה לעיל ועוד אבאר לקמן בעו"ה:

בתוס' בד"ה מתוך שעשוין פרכין כו' ותימא תינח מעשר דרבנן אלא שביעית דאוריייתא כו' א"נ כדתני בת"כ כו' ושבעה אופסים. כל זה מבואר בירושלמי. נ"ל לכאורה לפי שיטת הירושלמי דהיינו נמי האי טעמא דמסקינן בשמעתין מתוך שעשוין פרכין ואם אתה אומר דלזלינן בתר לקיטה או שלים נמצא שתבואת ששית יש לו שתי אסיפות זמנין בששית וזמנין בשביעית אע"כ דלזלינן בתר השרשה. כך נ"ל לפי שיטת ג' הירושלמי וכן מצאתי במפרש להירושלמי אבל לפי שיטת הת"כ שבתוספתא שלפנינו א"א לפרש כן דהא לא מייתי האי קרא אלא דלא נימא אע"פ שלא השרישו וא"כ ע"כ דהא קאמר ולא שבע אופסין היינו דאם נאמר אע"פ שלא השרישו נמצא דלעולם משכחת שבע אופסין דכל תבואה שנזרעת קודם ר"ה יהא מותר אע"כ דבהשרשה תליא מלתא וא"כ זמנין דתבואת ששית אסור לאסוף בשביעית כגון שלא השרישו קודם ר"ה וא"כ לפ"ז לא הוי משני התוספת הכא מידי דתיקשי ממ"נ אי אית ליה לתלמודא דיוק האי דרשא דת"כ א"כ אמאי מהדרין הכא אטעמא דפרכין פרכין דבפשיטות הו"ל לאתניי דרשא דת"כ מואספת את תבואתה ונילף מעשר משביעית כמ"ש התוספת לקמן לענן ירקות גבי דרשא דבאספך ואי לית ליה האי דרשא אם כן משביעית לא משני מידי:

ולבאורה היה נראה דמאי סמיך אדרשא דת"כ אלא דאכתי ק"ל מנ"ל לאוקמי האי קרא דואספת אהנך טפי משאר מינין. וע"ז משני הוואיל ועשוין פרכין פרכין אלא דלפ"ז לא הוי מקשה מידי בסמוך ויצבור גורנו לתוכו דמה צורך לנצירת גורנו דסוף סוף מקרא ילפינן לה דלזלינן בתר השרשה וטעמא בעלמא הוא דאמרינן דמוקמינן קרא אהנך טפי הוואיל ועשוין פרכין פרכין. לכך נראה דלא משמע ליה לתלמודא למילף מעשר משביעית כיון דמעשר דהני מיני מדרבנן הו"ל לתקן דומיא דאינך מיני דהוי מדאורייתא ולא דמי לירקות דילפינן מעשר משביעית לשיטת התוספת לקמן דשאני התם כיון דתליא בטעמא דרוב גשמי השנה כמו שיבואר שם ודו"ק. כל זה כתבתי לפי שיטת התוספת. אמנם לולי דבריהם היה נ"ל בעיקר קושייתם משביעית דאוריייתא דאיכא למימר דהיהא מתני' דהאורז ודוחן לאו לענן אסור דאוריייתא איירי דואי נהג בהן דין שביעית לענן ביעור ושאר קדושת שביעית אלא הא דקתני מותרין בשביעית היינו דמותרין באכילה ולא מיתסרו משום ספיחון שגדלו בשביעית כיון שגשרשו בהיתר ואסור ספיחון לא מיתסרו אלא מדרבנן כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהל' שמיטין והכא כיון דלענן מעשר מונין להשרשה וכל שגשרשו קודם ר"ה מיקרי פירות ששית לכך לא ראו חכמים לאוסרן ג"כ משום ספיחון דמינכרא מלתא טובא דלאו פירות שביעית נינהו. וכן נראה מל' הרמב"ם ז"ל שם בפ"ד דין י"א דלמאי דפסיק בהאי דהאורז ודוחן כשמואלל בסמוך דאמר הכל הולך אחר גמר פירי מפרש לה בהדיא לענן ספיחון ע"ש ובלשון הראב"ד ז"ל דין ט"ו וא"כ ה"ה לתנא דמתני' דאזיל בתר השרשה היינו נמי לענן ספיחון ומטעם שכתבתי כנ"ל נכון וברור ותיתי לי דקיימתי לכולהו מסברא דנפשאי ומצאתי און לי מדברי הגדולים שכתבתי. ואין זה סותר לשיטת התוספת והירושלמי דמפיק להאי דהאורז והדוחן מקרא דאפשר דהנהו סברי דספיחון דאוריייתא כרבי עקיבא או דאסמכתא בעלמא הוא כמו שמוכרח ג"כ לפרש לתירון הראשון של התוספת דמוק היטב. ועוד הרבה דברים יש לי בזה ואין להאריך ועיין בסמוך:

בד"ה ויצבור גורנו כו' ותימא מאי משני אכתי תיקשי לר"ש שזורי כו' עכ"ל. ולכאורה יש ליישב לפמ"ש בסמוך בשיטת התוס' דלמאי דילפי' בת"כ ובירושלמי מקרא דולא שבעה אופסין א"כ לא שייך כלל להקשות ויצבור גורנו לתוכו כיון דמדאוריייתא תליא בהשרשה וא"כ איכא למימר לר"ש שזורי ס"ל הכי דמדאוריייתא הוא וכך נראין הדברים כיון דר"ש שזורי מחלק בפול המצרי בין זרעו לירק ובין זרעו לזרע אע"ג דאזוי ואזוי גדילין על כל מים כירק כדאיתא לקמן ומבואר בירושלמי להדיא אלא ע"כ דאפי' הכי מחלק בין זרעו לזרע כיון דמדאוריייתא תליא בהשרשה הנהו דגנשין פרכין פרכין דהו"ל שבעה אופסין

כמו שכתבתי לעיל וא"כ בזרעו לזרע נמי דרכן ללוקטן פרכין פרכין ולא בזרעו לירק. אבל הא דמקשה אביי ויצבור גורנו לתוכו היינו אליבא דת"ק דמתני' דהאורז והדוחן דלא קתני פול המצרי אע"ג דמסתמא נעשין פרכין פרכין כדאיתא ליה לר"ש שזורי אע"כ דת"ק סובר דהאי טעמא דפרכין פרכין לא הוי אלא מדרבנן משו"ה לא רצו לחלק בפול המצרי בין זרעו לזרע או לירק כיון דחד מינא הוא ואוקמא אדינא דאזלינן בהו בתר לקיטה כיון שדרכו לגדל על כל מים כירק ואם כן מקשה שפיר דבאורז ודוחן נמי למה תיקנו בתר השרשה ולא אוקמא אדינא לעשר סמוך לגמור ולילך אחר גמר פריין או אחר גשמי השנה שגדילין בו ואי משום דנעשה פרכין פרכין האיכא תקנתא על ידי צבירת גורן ומשני שפיר דרבנן סברי אין בילה כנ"ל נכון בעזרי"י ודוק היטב:

בגמרא מתקין לה רבי זירא ומי אמר שמואל הכי והאמר שמואל לכל אין בילה חוץ מיין ושמן. לפי שיטת רש"י ותוספות וסיעתייהו דסברי דפירות וקטניות מעשרן מדרבנן וא"כ הוי מצו לשנויי הכא דהא דקאמר שמואל לכל אין בילה היינו במעשרות דאורייתא כגון במיני דגן וזיתים ועגבים אבל בדרבנן יש בילה כדאשכחן בכה"נ לענין יש ברירה או אין ברירה דמחלקינן בין דאורייתא לדרבנן. אלא דהכא לא משמע להו לתלמודא לחלק ומכ"ש לפמ"ש התוספות דמימרא דשמואל דלכל אין בילה לענין מעשר איירי ומדנקיט לשון לכל משמע דבכל מיני איירי משום דכל מאי דתקנו רבנן בעין דאורייתא תיקון. ולפי שיטה זו היה נראה בעיני לפרש הא דמשני הש"ס אשתמיטתיה הא דאמר שמואל הכל הולך אחר גמר פירי דיש לתמוה אם כן במאי הוי הלכה כר"ש שזורי כיון דלא שייך צבירת גורן כמו שנדחקו רש"י ותוס' בזה. לפמ"ש הוי א"ש דהא דקאמר שמואל הכל הולך אחר גמר פירי הכי קאמר דומאי מדינא דאורייתא לעולם הולך אחר גמר פירי דבעינן סמוך לגמורן עישורן ומכ"ש לשיטת הרמב"ם והראב"ד ז"ל דשליש יחנטה נמי מיקרי גמר פירי אלא דבהנך לחוד דאורז ודוחן לא תקנו חכמים בעין דאורייתא הואיל יעשויין פרכין פרכין והיינו לכתחלה אבל בדיעבד אם נתערב סמכין אבילה כיון דבלא"ה מיהו שפיר מעשר דהא אזלינן בתר לקיטה בעין דאורייתא דהיינו סמוך לגמורן. אלא דאפ"ה צריך לצבור גורנו לקיים בהו נמי תקנתא דרבנן לילך אחר השרשה ובכה"נ ודאי שפיר סמכין אבילה כן היה נראה בעיני נכון. אלא דלפי זה לא א"ש הא דאמרינן בסמוך ואי אשמעינן הכל הולך אחר גמר פירי דהא בלא"ה איצטריך ליה לשמואל לאשמעינן הלכה כר"ששזורי דצריך לצבור גורנו ועמ"ש בזה עוד לקמן בסמוך ודו"ק:

בתוס' בד"ה אחר גמר פירי כו' ותימא שמואל דאמר כמאן עכ"ל. ולפע"ד נראה דשמואל סבר דטעמיהו דרבנן ור"ש שזורי היינו מהאי דרשא דת"כ שהביאו התוס' בשמעתין בד"ה מתוך וילפי מעשר משביעית והתם בהאי ברייתא דת"כ גופא פליג רבי נתן בן יוסף ומוקי לקרא דואספת את תבואתה לענין תבואה ממש ולענין הבאת שליש וא"כ שמואל דאמר כי האי תנא וכיון דליכא קרא מסתמא הולכין אחר גמר פירי. ועי"ל דשמואל סבר כהני תנאי דשיליה שמעתין דקאמרי דכל שגדילין על רוב מים מתעשרין לשעבר והכל תלוי בגשמי שנה א"כ ודאי לא אזלינן בתר השרשה כלל והאי תנא דאורזו ודוחן ירבי שמעון שזורי אפשר דלית להו הך דרשא דבאספק כדמשמע קצת בירושלמי סוף שמעתין דאורי ידוחן ע"ש:

דף יד.

בתוספות ד"ה הוה אמינא תימא והא ודאי כרבנן ס"ל כו' עכ"ל. וכתבו כן לפי שיטתם דביבור הקודם דכל היכא דאמרינן בתר לקיטה היינו נמי גמר פירי אבל הרמב"ם ז"ל כתב להדיא בפול המצרי גופא דבזרעו לזרע הולכין אחר גמר פירי ובזרעו לירק הולכין אחר לקיטה. והשתא לפי"א א"ש דשמואל לא ס"ל כרבנן בפול המצרי שזרעו לזרע דלדידהו בתר לקיטה ולדידיה בתר גמר פירי אלא בהא כר"ש שזורי ס"ל דמחלק בין זרעו לזרע או לירק וע"כ דמה שפסק הרמב"ם כן היינו מהאי דשמעתין דבהא מיהו סובר שמואל כר"ש שזורי ואפ"ה א"ש הא דאמרינן בסמוך ואי אשמעינן הכל הולך אחר גמר פירי והיינו משום דפשטא דמימרא דשמואל דאמר הלכה כר"ש שזורי לא משמע דאיירי להא מלתא לחוד לחלק בין זרעו לזרע או לירק אלא דעיקרא לענין דמהני צבירת גורן וכפרש"י דהיינו כר"ש ולא מטעמיה ודאי קאמר שפיר הו"א אפילו בתבואה וזיתים כן נ"ל ודו"ק:

בגמרא הו"א אפילו בתבואה וזיתים. לכאורה קשה טובא מכאן על שיטת הראב"ד ז"ל שכתב בפ"א מהל' מעשר שני דין יו"ד דשליש נמי מיקרי גמר פירי וא"כ מאי קאמר הכא הו"א אפילו תבואה וזיתים יו"ד ליישב והרבה דברים יש לי לדקק בשיטת הרמב"ם והראב"ד ז"ל ואין להאריך כאן:

תוס' בד"ה מה גורן וייקב אסמכתא בעלמא כו' א"נ משום שביעית דאורייתא כו' עכ"ל. וקשיא לי דלשנויי קמא דאסמכתא בעלמא היא אם כן מנ"ל באמת דלשביעית אזלינן בירק בתר לקיטה הא שביעית דאורייתא. ואפשר דהתוס' סברי דלעולם מסברא אית לן למימר דאזלינן בתר לקיטה לענין שביעית אם לא היכא דגלי קרא בהדיא כגון בתבואה וזיתים דדרשינן מקרא בתר הבאת שליש ובאילנות בתר חנטה נמי כתבו התוספות בסמוך דילפינן מערלה דכתיב ובשנה הרביעית ולשניויא בתרא איצטריך קרא כי היכי דלא ניליף ירקות מתבואה וכיון דגלי קרא בשביעית ותלוי דומיא דגורן וייקב דתליא בגשמי השנה משו"ה ילפינן נמי מיהא האי סברא לענין מעשר ירקות דרבנן כנ"ל:

בגמרא באחד בשבט ר"ה לאילן מי"ט א"ר אלעזר א"ר אושעיא הואיל ויצאו רוב גשמי שנה. ומשמע דבית שמאי ובית הלל פליגי אימתי יצאו רוב גשמי השנה דלמר באחד בשבט ולמר בט"ו. והיה נראה לכאורה דתליא בפלגותא דר' מאיר ורבי יהודה בב"מ פרק המקבל (בבא מציעא דף ק"ו) דפליגי בזרע יקציר וקצין וחורף וקור וחום דלרבי מאיר בט"ו בשבט כלו ימות החורף ולרבי יהודה בא' בשבט וא"כ לכ"ע לאחר כלות ימי החורף הוא זמן החנטה. ועוד נראה דלכו"ע זמן החנטה בט"ו בשבט אלא דאפ"ה סברי ב"ש בא' בשבט והיינו משום דבירושלמי מיייתי דרשא דלחדשי השנה דאין חדש א' מתחלק לשני חדשים וב"ה סברי דדרשא דקרא היינו דוקא במילי דאורייתא משא"כ האי ר"ה דהכא באילנות היינו למעשר אילנות דמעשר שלהם מדרבנן דלענין שביעית כתב הרמב"ם ז"ל דנהי דלענין שביעית אזלינן בתר חנטה אפ"ה אין ר"ה שלו שבת אלא תשרי כן נ"ל ואע"ג דבירושלמי מקשה אהא דרשא דלחדשי השנה באחד בשבט כב"ש יש לומר דהירושלמי לשיטתו שסובר דמעשר פירות אילנות מדאורייתא אבל הש"ס דיקן סובר שהוא מדרבנן לפי שיטת רש"י ותוס' כמ"ש התוס' לעיל דף י"ב סוף ד"ה תנא דרבנן ע"ש ודו"ק:

בתוס' בד"ה בא' בשבט כו' וכל החנוטים קודם זמן הזה כו' והא דלא אזיל באילנות בתר תשרי כו' עד סוף הדיבור. נראה שהוצרכו לזה לאותו הסברא שכתבו לעיל בד"ה מה גורן וייקב דקרא אסמכתא בעלמא הוא ווא"כ קשיא להו הכא שפיר אמאי אזלינן בתר חנטה לאילנות ומונין משבט לענין שביעית דאורייתא וכן לענין מעשר עגבים דהוי מדאורייתא לכך הוצרכו לפרש דילפינן מערלה משא"כ לפמ"ש התוספת בלישנא בתרא בד"ה מה גורן וייקב דדרשא גמורה היא לענין שביעית אם כן לא הוצרכו הכא למילף מערלה דכיון שכתבו דכל החנוטים קודם שבת גדילין על גשמי השנה שלפני תשרי אם כן ע"כ

אזלינן בתר חנטה ומשבט דילפינן מגורן וייקב בין לענין שביעית בין לענין מעשר ועוד י"ל שהוצרכו לכך למילף מערלה לאידך תנא דלא תליא מידי בגשמי השנה שעברה אלא במה שגדלין על רוב מים ואם כן אין זה ענין לחנטה אבל לבתר דילפינן מערלה דפעמים שברביעית וא"כ ע"כ היינו חנטה וכיון שלא בא הכתוב לכתום אלא לפרש ע"כ דסמכין בהא שפיר אסברא דשבט ר"ה כיון שמה שנחנט קודם שבת גדל על גשמי שנה שעברה כנ"ל ודוק היטב. מיהו הרמב"ם ז"ל כתב להדיא דלענין שביעית נהי דאזלינן בתר חנטה היינו דמפלגינן בין מה שנחנט קודם תשרי למה שנחנט אחר תשרי וטעמו נראה משום דכיון דשנת שביעית מתחיל מתשרי אין שום סברא לתלות משבט ולא משמע ליה האי טעמא דגשמי שנה לענין שביעית ולקמן אבאר עוד:

דף יד.

בתוספות ד"ה ולשביעית כו' וא"ת אמאי לא אזלינן באתרוג בתר לקיטה לכל דבר כו'. למאי דפרישית לעיל דההיא דרשא צריכא לשביעית דאורייתא בפשיטות הו"מ לאקשויי דע"כ בירק אזלינן בתר לקיטה לשביעית מדאורייתא אי משום דרשא דלעיל דהוי דרשא גמורה או משום דמסברא אזלינן בכל מיני בתר לקיטה לכל מיני אם לא היכא דגלי קרא וכדפרישית לעיל אלא דהתוספת לא נחתו להכי ומשום דמשמע להו עכשיו דהא דאזלינן באילנות בתר חנטה לשביעית היינו נמי מסברא ומשו"ה לא מצו לאקשויי אלא מהא דרשא דלעיל דתליא בדרכו לגדל על כל מים והא דמיייתי הכא האי לישנא דדרכו לגדל על כל מים ולא לישנא דאידך תנא דגדל על מי שנה שעברה היינו משום דבריש פ"ק דקידושין מוקמינן להאי מתניתין כהאי תנא מדנקיט דרכים ולא נקיט דברים משום דדרכו לגדל ע"ש:

בא"ד וי"ל משום דדרשינן לעיל גבי ערלה פעמים שברביעית כו' עכ"ל. ועי' היינו משום דאזלינן בתר חנטה דאי לאשמעינן דאע"ג שנלקטו ברביעית אסורין לפעמים אי נגמר פירי בשלישית הא מילתא דפשיטא היא ואפילו למאי דמסקו התוס' דלקיטה היינו גמר פירי נמי ליכא למימר דפעמים ברביעית דקאמר היינו אף שנגמר ברביעית אסורים כיון שהתחילו לגדל בשלישית א"כ מהאי סברא גופא יש לנו לומר דקפיד קרא אחנטה כיון דכל הנחנטין קודם שבת נמי התחילי' לגידל בשלישית כדמשמע לעיל דגדל על מי שנה שעברה הואיל ועדיין לא יצא רוב גשמי שנה ודו"ק:

בא"ד ומיהו קשה מאתרוג דבסמוך כו' פי' דאע"ג דמסתמא נגמר פירי הרבה קודם ללקיטה אפ"ה נקיט בה לישנא דלקיטה אלמא דבלקיטה ממש תליא מלתא וכ"כ מהרש"א ז"ל במסכת סוכה:

דף טו.

בגמ' אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רבה בר רב הונא אע"ג דאמר ר"ג אתרוג בתר לקיטה ר"ה שלו שבת. לכאורה הדבר תמוה דהא אמרינן לעיל דעיקר מלתא דשבט ר"ה היינו משום שעברו רוב גשמי שנה ואין זה ענין אלא אי אזלינן בתר חנטה כמ"ש רש"י ותוספות לעיל משא"כ לענין לקיטה מאי אולמא דשבט ויתר משאר חדשים ונ"ל דמילתא דרבה בר הונא היינו דוקא אליבא דר"ג דלענין שביעית דאורייתא אזיל בה בתר חנטה אלא לענין מעשר אילנות דרבנן לשיטת רש"י ותוס' ורוב הפוסקים אזיל בה בתר לקיטה משום אסמכתא דגורן וייקב וא"כ מ"מ לענין דר"ה שלו שבת אוקמא בדוכתא דכי היכי דשבט ר"ה באתרוג לענין שביעית ה"ה לענין מעשר מיהו לשיטת הרמב"ם ז"ל שסובר דמעשר אתרוג וכל אילנות מדאורייתא ועוד שהרמב"ם ז"ל סובר דלענין שביעית אפילו באילנות ר"ה שלו תשרי לעולם וא"כ קשה ההיא דהכא ואפשר דמ"מ כיון דילפינן מערלה דפעמים שברביעית היינו עד שבת א"כ משמע דאין לחלק בין שאר אילנות לאתרוג דחייב נמי בערלה ונהי דבאילנות בתר חנטה ובאתרוג בתר לקיטה היינו משום דרשא דגורן וייקב דלהרמב"ם דרשא גמורה לעניין מעשר אפ"ה לענין דר"ה א' לכולם שפיר ילפינן מובשנה הרביעית דקאי בהדיא האתחלת השנה כנ"ל ברור ודוק ועיין עוד בסמוך. ומתוך מה שכתבתי נתיישב לי היטב סוגיא דפרק לולב הגזול (סוכה דף ל"ט ע"ב) דמוקי התם למתני' דנותן לו אתרוג במתנה משום דאזיל בכל מיני בתר לקיטה ואכתי לא משני מידי לרבה בר הונא דהא אמר דר"ה שלו שבת וא"כ אמאי צריך ליתן לו אתרוג במתנה ותיפוק ליה שנלקט קודם שבת קודם חג הסוכות לשביעית וא"כ אתרוג בת ששית היא ולמאי דפרישית א"ש דרבה בר הונא גופא לא קאמר אלא אליבא דר"ג דלא אזיל בתר לקיטה אלא לענין מעשר לחוד משא"כ לתנא דהתם דאזיל בתר לקיטה אף לענין שביעית אין שום טעם כלל לומר דר"ה שלו שבת אלא תשרי וכ"ש דא"ש לשיטת הרמב"ם ז"ל שהבאתי בסמוך דלענין שביעית לעולם ר"ה תשרי אף באילנות ודוק היטב כי נכון הוא:

שם א"ל אביי בשלמא סיפא לחומרא אלא רישא כו' נראה דהא דלא מקשה בפשיטות ארישא היינו משום דאביי הוי ידע לברייתא דרבי שמעון בן יהודה ואם כן מילתא דרבה ברישא הוי לגמרי כר"ש ב"י ומשו"ה קאמר ליה מעיקרא מדקאמרת בסיפא פטורה במעשר וחייבת בביעור אלמא דלית לך הא דר"ש ב"י ואלות בה לחומרא לענין שביעית ואפ"ה קפטרית ליה ברישא משביעית אלמא דלאו מטעם דר"ש ב"י אחית עגלה אלא משום דאלות בתר חנטה אם כן תחייב במעשר. ועוד נ"ל דאביי אסתם מתני' דפרק לולב הגזול קא סמיך דאזיל בתר לקיטה לשביעית והיינו דקאמר ליה לרבא בשלמא סיפא לא תיקשה אסתם מתני' דסוכה דאיכא למימר דנהי דמחייב ליה התם ואזיל בתר החנטה היינו לחומרא וה"נ לחומרא אלא רישא דאמרת פטורה ע"כ דלית לך כהאי סתמא דסוכה וא"כ תחייב במעשר כנ"ל נכון בא' מב' דרכים שכתבתי ונתיישב' גם כן קושיית התוספת. ובלא"ה נמי כבר נזהר רש"י ז"ל ליישב קושיית התוספת דדוקא לענין שביעית אזיל לחומרא כיון דמדאורייתא הוא משא"כ לענין מעשר דרבנן לא אזיל לחומרא ודו"ק:

בתוס' ד"ה בשלמא סיפא לחומרא תימא מאי חומרא היא זו קולא היא לענין מעשר כו' עכ"ל. לכאורה כבר נזהר רש"י ז"ל מזה ומפ' דמשום דמספקא ליה אזיל לחומרא לענין שביעית דהוא מדאורייתא וקיי"ל בספיקא דאורייתא לחומרא. ולפ"ז לא איכפת לן במה דהוי קולא לענין מעשר דכיון דמעשר פירות מדרבנן לשיטת רש"י ותוספת דלעיל וקיי"ל ספיקא דרבנן לקולא מיהו לשיטת הרמב"ם ז"ל שבהאתי לעיל דמעשר פירות מדאורייתא צריך לפרש הא דקאמר בשלמא סיפא לחומרא כלשון שני שכתבתי בסמוך. ועוד דבהא דפטור מן המעשר בלא"ה א"ש מהטעם שכתבו התוספת בסמוך בד"ה יד הכל למאי דסבר דאבטולמום משום חמשה זקנים ועיין בסמוך:

בד"ה יד הכל כו' דלמאי דסבר אבטולמום כו' לא הוי צריך לטעם זה כו' בין לענין מעשר שני ועני אזיל בתר לקיטה כו' עכ"ל. נ"ל פירושו לפי"ז באתרוג בת ששית שנכנסה לשביעית א"א לחייבו במעשר שני דהא הלקיטה לא היתה בששית. ובמעשר עני נמי אין לחייבו דהא בשביעית לא שייך שום מעשר עני בשום דוכתא כנ"ל ודו"ק. ומ"ש עוד ובחנם אייתי לקמן דאבטולמום דהיינו מתני' דביבורים כו' צריך לעיין דהא למאי דמסקו התוספות בסמוך בד"ה שאין לך דבר שחייב בביעור מצין למימר שפיר דכולהו תנאי דמסכת ביבורים אית להו נמי שפיר הא דר"ש ב"י כיון דלא אשכחן דפליגי בהדיא ואפשר פלגותא

לא מפשינן והא דנקטו סתמא היינו משום דאיינה לא איירי אלא במידי שחלוק דין ירקנות מדין אילנות אבל לענין הא דרשב"ג אין חילוק בזה בין אילנות לירקות משו"ה איצטריך לאתויי הא דאבטולמום דנקיט סתמא משמע דאיירי נמי לענין ביעור. ועוד דע"כ הא דרבותינו נמנו באושא איירי ודאי לענין ביעור דהא מוקמינן סתם מתניתין דסוכה דף ל"ט כוותיה ומתניתין דסוכה לא איירי אלא לענין ביעור וא"כ מסתמא היאד דאבטולמום איירי נמי לענין ביעור והרי דכל הנהא תנאי לית להו היאד דר"ש כ"י ורבה סבר כוותייהו כנ"ל נכון ודו"ק:

דף טו:

בתוספות בד"ה כגון הדקלים והזיתים
בחנם נקיט זיתים דמודה בהו ת"ק דתבואה זיתים אחר שליש ולא אחר חנטה עכ"ל. לפי שיטת הרמב"ם ז"ל שהבאתי לעיל שדפרש ל' חנטה האמור בכל מקום דהיינו בכל מין משהגיע לעונת המעשרות שלו א"כ שליש דזיתים נמי היינו חנטה דיהו אם כן ודאי פליג רבי נחמיה נמי בזיתים מיהו בלאו הכי נראה לי דשפיר נקיט זיתים דהא דפשיטא לן לעיל דבזיתים אזלינן בתר שליש היינו משום דילפינן מעשר משביעית דנהי דבכל שאר אילנות אזלינן בכל מילי בתר חנטה דילפינן מובשנה הרביעית מערלה ורבעי מכל מקום כיון דאפקיה רחמנא לזיתים בשביעית מכלל שאר אילנות אם כן ה"ה למעשר משא"כ לרבי נחמיה דסובר בשאר אילנות נמי ענין חנטה אין לו עיקר לענין מעשר אלא דרבנן קבעו זמן חנטה בדבר העושה שני בריכות בשנה אבל בדבר העושה בריכה א' אזלינן בתר לקיטתו וע"כ היינו משום דסובר דשעת לקיטה עיקר לענין מעשר כמו שכתבתי לעיל בכמה דוכתי משום סמוך לגמרו עישורו ואם כן בזיתים גופא נמי סובר דאזלינן בתר לקיטה לענין מעשר ולא יליף מעשר משביעית כי היכי דלא ילפינן מעשר מערלה בשאר אילנות אע"ג דמעשר שאר אילנות מדרבנן ימעשר זיתים מדאורייתא לפי שיטת רש"י ותוספת דלעיל אפ"ה אין לחלוק בכך כיון דסמוך לגמרו עישורו נמי מדאורייתא לרבי נחמיה כנ"ל נכון ודוק ועיין בסמוך:

בד"ה נהגו העם בחרובין
כר"י לאו דוקא נקיט חרובין כו' עכ"ל. ולמאי דפרישית בסמוך יש ליישב נמי דנקיט הכא חרובין לאפקוי זיתים דדוקא במעשר חרובין דרבנן נהגו כר"ג משא"כ בזיתים דמעשר דיהו מדאורי"י לא נהגו כר"ג דלדידיה בזיתים נמי אזלינן בתר לקיטה ולא נהגו כוותיה אלא בתר שליש כרבנן. וכ"ש דא"ש בכה"ג לפי שיטת הרמב"ם ז"ל שכתבתי בסמוך ואף ע"ג דלהרמב"ם כל מעשר פירות מדאורייתא מ"מ הא מחלק בהדיא בין חרובי שיטה ועלמונה ויצא לו כן מסוגיא דהכא דאמרין להדיא אמינא לך מעשר חרובין דרבנן ואם כן דוקא נקיט חרובין לאפקוי זיתים ודקלים כן נראה לי ידו"ק:

דף טז:

במשנה
בארבעה פרקים העולם נידון כו' ובחג נידונין על המים. וקשיא לי האידן אפשר לומר כן הא מקרא מלא הוא והארץ אשר אתה עובר שמה למטר השמים תשתה מים ארץ אשר תמיד עיני ה' אלהיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה ופשיטא לן דההיא מראשית השנה היינו ר"ה דהא מהכא ילפינן לעיל בפיקסא דבאחד בתשרי ר"ה לשנים ולשמיטין וליובלות דילפינן שנה שנה א"כ משמע להדיא דבר"ה נידונין על המים ולמאי דהוי ס"ד מעיקרא בגמרא דמתניתין מייירי בגמ' דין הוי א"ש אלא למאי דמסקינן דמתני' איירי בתחלת דין קשיא. ובתלמוד ירושלמי מצינא ח"ל אית תגויי תני בכל נידונין בר"ה וגזר דין בר"ה ואית דתני בכל נידונין בר"ה וגזר דין בר"ה ונזר דין בר"ה ואית דתנא הכל נדונין בר"ה וגזר דין של כל אחד בזמנו בפסח על התבואה כו' ואית דתני הכל נידונין בזמן וגזר דינן בזמן. מתניתין סוברת הכל נידונין בר"ה וגזר דינן כ"א בזמנו מן מאי דתני ובחג נידונין על המים עכ"ל. וכל מפרשי הירושלמי נתקשו בפירושו ולמאי דפרישית דברי הירושלמי מוצאריין היטב בלי מגנום דכי היכי דבחג נידונין על המים ע"כ היינו גמר דין דתחלת הדין ודאי בר"ה כדכתיב מראשית השנה במים א"כ כולה מתניתין איירי בגמר הדין. ואי תיקשה אי הכי קשיא אדם יש לומר דהירושלמי סובר כמו שאפרש בסמוך אבל תלמודא דיקן קשיא:

והנביע"ד
בזה דתלמודא דיקן דמכיון דע"כ מוקמינן מתני' כתנא דבי ר"י דנהגו ד' פרקים איירי בתחלת דין היינו משום דלא שייך תחלת דין וגמר דין אלא באדם לחוד שתולין להם עד ויה"כ משא"כ באינך מסתמא תחילת דינן וגמר דינן כא' ולפ"ז כיון דאשכחן דאמרה תורה נסכו מים בחג ע"כ היינו משום דבאותו הזמן נידונין על המים תחלת דין וגמר דין וע"כ שבקיה לקרא דדחיק ומוקוי אנפשיה דההיא מראשית השנה לאו אחד בתשרי הוא אלא דחג נמי אשכחן דאיקרי ר"ה כדכתיב בחג האסיף בצאת השנה וחג האסיף תקופת השנה דהוי ר"ה לחמה דזימנין דמשכה תקופת תמוז עד החג ועוד דבחג שהוא חצי תשרי מתחיל זמן הרע כלאיתא בפ' המקביל דף ק"ב ע"א הבאתי לעיל בפיקסא דאחד בשבט ר"ה לאילן ללרבי מאיר חצי תשרי חשון וחצי כסליו זרע וא"כ שפיר מקרי מראשית השנה לענין דין המים שהוא לנצרך הזרעים והא דפשיטא לן דאחד בתשרי ר"ה לשמיטין וליובלות ולערלה וילפינן שנה שנה מתשרי דכתיב מראשית השנה דעיקר הילפותא אינו אלא שהוא בתשרי ולא בניסן כדמשמע לישנא דגמרא לעיל אבל בזה סמיכין בכל הנך אסברא דמסתמא הוא בא' בתשרי ולא בט"ו בו דכיון דנפקא מיניה דידהו היינו לענין דינא דאורייתא דשביעית וערלה ומעשר א"כ הא קיי"ל דאין חודש א' מתחלק לשני שנים כדאיתא בירושלמי דיליף לה מחדשי השנה ואע"ג דמקשה שם מט"ו בשבט לבית הלל כבר כתבתי בע"ה ליישב בפיקסא דאחד בשבט ר"ה לאילן ע"ש ותמצא נחת דלתלמודא דידן לא קשה מידי כנ"ל נכון ליישב שיטת המשנה לפי פשט לשון המקרא מראשית השנה ודוק היטב:

בגמ' אלא תבואה דמודערעא למימרא דחד דינא מתנא והתניא כו' אמר רבא ש"מ תרי דיני מתנא. ולכאורה הסוגיא תמוה והנראה בזה דמעיקרא לא הוי משמע ליה כלל לומר דתנא דמתני' ס"ל דתרי דיני מתנא דמהיכי תיתי הא כל הנך ימי הדין ילפינן להו בסמוך מטעמא דקרא ובכולהו לא משמע אלא חד דינא לבר מאדם דאיכא תחלת דין וגמר דין ואפילו אי תימא דכולהו בעי' תחלת דין וגמר דין מ"מ לא הוי דומיא דהנך תרי דיני דהכא דלמ"ד הכל נידונין בר"ה הוי לבר מהנך תרי דיני בשני פסחים ולפ"ז ניחא ליה למימר דלתנא דמתני' הוי תבואה דומיא דאינך דחד דינא מתנא והיינו תבואה דמודערעה ואע"ג דזימנין שלוקות התבואה דקיימא אחר פסח והיינו שכבר נידונה מפסח שהיה קודם הזריעה אפ"ה לא איכפת לן בזה אלא דמקשה מברייתא דסברה דתרי דיני מיתגני והיינו משום דלא משמע ליה שתהיה התבואה נידונית מפסח שעבר שתלקה לאחר פסח הסמוך לקצירה ומשו"ה ניחא ליה טפי לומר דתרי דיני מתגני אע"ג דלא הויא דומיא דאדם גופא שאינו נידון אלא בתחילת הדין וגמר דין והכל משנה לשנה ולא יותר והיינו דמסיק רבא דתנא דמתניתין נמי הכי ס"ל אע"ג דהשתא לא הוי דומיא דהנך כנ"ל ימתוך מה שכתבתי נתיישב לי שיטת הירושלמי דמקשה רבי חייה בר אבא תבואה שלקתה בערב פסח יבני אדם שמתו בין ר"ה ליה"כ מאיזה דין נידונין ומשני לא שמיע ליה הא דאמר ר' כרוספדאי אמר רבי יוחנן שלשה ספרים נפתחים בר"ה של צדיקים גמורים ושל רשעים גמורים ושל בינונים. ונדחקו בדברי

הירושלמי כל המפרשים ובחדושי העליתי לנכון בע"ה ויבואר קצת בסמוך. מיהו האי תנא דברייתא דהכא משמע לן דלית ליה האי דרבי כרוספדאי דאלת"ה מאי קפסוק ותני אדם שלקה קודם יה"כ נידון לשעבר והיינו ע"כ מיה"כ דאשתקד דומיא דתבואה ומאן סליק לעילא ואתי דלמא זה שמת קודם יה"כ נידון בר"ה העבר בספרן של רשעים שנכתבין ונחתמין לאלתר למיתה אע"כ דלא ס"ל הכי אלא שנמר דין של כל בני אדם נחתמין ביה"כ כן נ"ל וק"ל ועיין בסמוך:

שם
מני מתניתין כו' אי ר"י קשיא אדם. לכאורה לענין תבואה נמי לא אתי שפיר מתני' כרבי יהודה דלמאי דאוקמינן מתניתין בתבואה דתרי דיני מתגני חד בפסח שקודם הזריעה והיינו תחלת דינם ואידך בפסח שקודם הקצירה דהיינו גמר דין אם כן מאי הוי כר"י דאמר הכל נידונין בר"ה תחלת דין תו קשיא לי בזה דמקשה מאדם ומאי קושיא דלמא כרבי כרוספדאי אמר רבי יוחנן אתיא וא"כ שפיר איכא למימר דמתניתין דתני ר"ה לגמר דין באדם היינו צדיקים ורשעים ולענין בינונים לא פסיקא ליה כ"כ דלא שכיח שהיה ממש מחצה על מחצה וכיון דתני מנינא דד' פרקים לא פסיקא ליה למיתני נמי מיה"כ משא"כ רבי יהודה דלא נקיט מנינא שפיר קתני דאדם נידון בר"ה וגמר דין שלו ביה"כ וע"כ לרבי כרוספדאי היינו לענין בינונים לחוד ועוד דאמרין ספ"ק דקידושין לעולם יראה אדם עצמו כאילו מחצה זכיות ומחצה עוונות וזה מכריע עצמו ואת כל העולם לכף זכות כו' וא"כ רבי יהודה נמי עצה טובה קמ"ל שכל אדם ישוב תשובה שלימה בין ר"ה ליה"כ ואפ"ה מתוקמא מתניתין שפיר כוותיה כדפרישית. ובדרוש העליתי דאין ה"נ דכל זה קשיא ליה לגמרא משום דאיכא למימר דהא בזה תליא דלכאורה הא דמסקינן בתבואה דתרי דיני מתגני היינו לענין פסח וה"ה לענין ר"ה ומדכתיב כי חק לישראל משפט כו' ואקדמי' רחמנא חק שהוא גמר דין למשפט שהוא תחלת דין וע"כ היינו משום שהכל נידונין נמי בר"ה וא"כ לענין תבואה הוי ר"ה גמר דין מעיקרא לאותה תבואה שהיה תחלת דינה בפסח העבר שתלקה קודם הפסח הבא ונגמר דין זה בר"ה והוי ר"ה נמי תחלת דין אח"כ לתבואה שלא היה תחלת דינה בפסח העבר אלא תחלת דינה בר"ה שתלקה לאחר פסח הבא סמוך לקצירה ונגמר דין זה בפסח שאחר ר"ה וע"כ מוקי לקרא דהכי אע"ג דאיכא למימר דעיקר קרא באדם איירי והא דאקדמיה חק למשפט היינו דחק הוי גמר דין לצדיקים ולרשעים ומשפט שהוא תחלת דין היינו לבינונים אלא דא"א לומר כן דהא תנא דברייתא לית ליה הא דרבי כרוספדאי כדפרישית בסמוך ורבי כרוספדאי דמוקי לקרא דחק ומשפט שפיר באדם לחוד א"כ בתבואה ס"ל דחד דינא מתנא כיון דליכא ילפותא וא"כ מקשה שפיר לרבא וצאי דמשמע להו דתנא דמתני' סבר דתרי דיני מתגני א"כ תו לא מתוקמא כר"י דקשיא אדם ודוק היטב ובדרוש הארכתי ליישב סוגיית הירושלמי על דרך זה והמשיכל יבין ואין להאריך יותר:

שם
תניא אמר ר"י משום ר"ע מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח כו' ולכאורה י"ל דבעלמא אשכחן לר"י דלא דריש טעמא דקרא והבא דריש וי"ל דאפילו למאן דלא דריש טעמא דקרא היינו במידי דנ"מ לדינא או לאיסור והיתר כגון הך דאלמנה אין ממשכנין אותה דפרק המקביל והך דלא ירבה לו נשים בפ' כ"ג משא"כ האי דהכא דהאי טעמא לא היה אלא לעניני אגדה דה"ט דעומר ואינך דברייתא שאין אלא ענין אגדה ואין בהם לא איסור ולא היתר לכו"ע דרשינן כדאשכחן בפ"ק דקדושין דרבי יוחנן ב"ז דרש מה ראה אהזן לירצע כו' וכה"ג איכא בתלמוד אלא דאכתי איכא למידק דמאי קשיא ליה האי דעומר ושתי הלחם וניסוך המים דקריבין ברנלים טפי משאר קרבנות רנלים שכל אחד חלוק מחבירו במנין פרים ואילים וכבשים וכבשי עצרת וכיוצא תו קשיא לי דאקשיא ליה לר"י ור"ע מניסוך המים שאין מפורשים בתורה אלא דרך רמז או הל"מ וטפי הו"ל למימר מפני מה אמרה תורה ליקח בחג ד' מינין שבלולב מפני שבחג נידונים על המים כדאמרין להדיא בריש מסכת תענית שד' מינים הללו אינן באים אלא לרצות על המים ע"ש. ל כך נראה לפע"ד דמאי לא בעינן למידרש טעמא דקרבנות ומצות דשייכי ברנלים אלא דווקא הנך דעומר ושתי הלחם וניסוך המים הוא דקשיא ליה דשלשטן הם משונים משארי עיניי דקרבנות עומר לפי שבא מן השעורין וכל המנחות ליחיד ולעיבור מן החיטין ושתי הלחם נמי נשתנו שאין בהם למזבח כלום ואפ"ה קריה רחמנא קרבן וכ"ש ניסוך המים דלא אשכחן דכוותייהו כלל במזבח בכל ימות השנה וכיון שג' רנלים הללו נשתנו כ"א בענין משונה ודאי טעמא בעי ויפה דרשן ר"ע שהטעם שכ"א ר"ה כנ"ל נכון:

שם
ואמרו לפני מלכויות וזכרונות ושופרות כו' הכא לא קאמר מפני מה אמרה תורה כמו בהנך שאינם אלא מדרבנן כדאיתא שלהי מביילתין:

שם
למה תוקעין רחמנא אמר תקעו כו' ולא שייך למימר הכא שבא ליתן טעם על מצות השופר כמו בהנך דלעיל דאם כן הו"ל למימר מפני מה אמרה תורה תקעו בשופר משא"כ ל' למה תוקעין משמע דאמעשה בכל יום קשיא ליה משו"ה קשיא ליה רחמנא אמר תקעו:

דף טז:

בתוספות בד"ה ותוקעין ומריעים
כו' מה שיש לדקדק בדבריהם יבואר בע"ה לקמן בפרק ראוהו בית דין ע"ש אלא לפי שראיתי להרשב"א ז"ל בשמעתיין שמתרץ קושיית התוספות בענין אחר דלא שייך ב"ת אלא במי שבא להוסיף מדעת עצמו משא"כ במאי שתקנו חכמים לא שייך ב"ת כלל ע"ש ובאמת שדברי רשב"א ז"ל בזה כראי מוצקים עד שהיה מקום לתמוה על התוס' שלא תירצו כן אמנם לפענ"ד דהך מילתא דלא שייך ב"ת בתקנת חכמים היינו דוקא במאי שתקנו חכמים משום גזר כגון דברים המשתנין לפ' הזמן ולפי קלקול הדורות. ומש"ה מסר הכתוב הדברים לחכמים וכה"ג מגילה וחנוכה שנשתנה הדבר שתקנו מחמת השתנות הענין לאחר מ"ת משא"כ כה"ג דהבא דמסיק ר"י טעמא כדי לערבב השטן שזה הענין היה שייך בזמן מתן תורה ומשו"ה אי היה אשכחן באורייתא שאין לתקוע אלא פעם אחת שפי' הוה שייך בזה ב"ת דארבה שייך ביה אלה הדברים שאין אתה רשאי לחדש בהם דבר מעתה משום הכי מתרצים בע"א כנ"ל:

שם
ואמר ר"י שלשה דברים כו' ומוסר דין על חבירו כו' דכתיב ויבא אברהם לספור לשרה כו' ופרש"י הוא קבר אותה. ולכאורה לשוננו תמוה מאד ונלע"ד משום דקשיא ליה תרתי במימרא דר"י חדא דמאן יימר דמה שמתה שרה קודם לאברהם היה מצד עונש שמא כך היתה מידת ימינה ועוד דמאי מיייתי קרא דויבא אברהם קרא ותמת שרה הו"ל למייתי שהרי כמה מקראות כתובים להדיא שאברהם האריך יותר משרה ס"ה שנים אלא ע"כ דחדא מתרצא מנן חדא דמה שהאריך ימים יותר ממנה לא מוכח מידי כדפרישית משו"ה מיייתי קרא דויבא אברהם דמיותר אלא על כרחך שבא ללמד על זה הענין עצמו שבא אברהם לספור שרה היה שלא כדרך הטבע דאי לאו שהיא גרמה בעצמה היה מהראוי שהיא היתה קוברת אותו ואפשר גם כן לומר שלישנא דקרא דכתיב לספור לשרה הכי דייק דהו"ל למימר לספור את שרה או לספור אותה כנ"ל:

שם ואמר ר"י חייב אדם להקביל פני רבו ברנל כו' מכלל דבחודש ושבת בעי למיזל. ולכאורה יש לתמוה כיון דמהאי קרא יליף ר"י ה"ל למימר חייב להקביל פני רבו בר"ח כדמסיים מכלל דבר"ח בעי למיזל וכה"ג קשה על הרמב"ם ז"ל שפסק בר"י דדווקא ברנל ונ"ל ליישב משום דבלא"ה קשה אלישנא דקרא דבעלה של שונמית אמר לאשתו מדוע את הולכת וגו' ובעי ר"י לדייק מינה דבחודש ושבת בעי למיזל האידך אפשר לומר כן דהא נשים פטורות ממ"ע שהזמ"ג אפילו מצוה לאורייתא מכ"ש מחיוב דדברי קבלה אלא ע"כ צ"ל דככה"ג לא מיקרי מצות עשה שהז"ג שמצד הסברא היה חייב להקביל פני רבו בכל שעה אלא א"א משום ביטול מלאכה כדילפינן מאפס לא יהיה כך אביון אבידתו ואבידת רבו אבידה שלו קודמת ודבר ידוע בתוספות ובפוסקים שאין לנשים לעשות מלאכה בר"ח כדאיתא בירושלמי ובפרקי ר"א הובא בטור א"ח ס' תי"ז נמצא דלפ"ז אתי שפיר דבגשים השוו ר"ח לשבת ומועד דר"ח נמי מקרי מועד משא"כ אנשים פטורים בר"ח משום ביטול מלאכה. ונהי דמעיקר הדין אף בגשים לא שייך כלל דין זה דכיון דגשים אינם חייבים בת"ת מיהו כיון דקרא בשונמית כתיב שהלכה לגבי אלישע שהיה נביא יהיתה תדיר אצלו והכירה במעשיו שהיה איש קדוש מש"ה הצריכה לילך להקביל פניו כנ"ל:

שם ואמר ר"י חייב אדם לטוהר כו' תנ"ה ונבבלתם לא תגעו כו' עד סוף הברייתא. לכאורה משמע מלישנא דברייתא דישתאל אין מוזהרין על מנע נבילה אבל כהנים מוזהרין אלא דלפי אמת אינו כן דלא מביעיא שאין כהנים מוזהרין מדאורייתא דמהכי תיתי הא לא אשכחן אזהרה לגבי כהנים אלא טוומאת מת בלבד וטומאה קלה מחמורה לא ילפינן אלא אפילו איסורא דרבנן נמי ליכא כמ"ש הרמב"ם להדיא בפ' ט"ו מהלכות טומאת אובלן וכ"כ הרשב"א בחולין דף ל"ד ושיעור לשון הברייתא כך הוא דודאי אי מפרשינן קרא כפשטא היו אפילו ישראל מוזהרים וכ"ש כהנים אלא דבאמת א"א לומר כן לאוקמי קרא כפשטא דהא ישראל אינם מוזהרין על מנע נבילה כיון דאפילו על חמורין אינו מוזהרין אע"כ דקרא איירי ברנל ממיאל דכהנים נמי מותרין בשאר ימות השנה מה"ת לחלק מיהו ברש"י במסכת חולין דף ל"ד משמע מלשונו דככהנים איכא איסורא דרבנן ליעב בנבילה כיון שנפסל גופו מלאכול בתרומה יהדבר צ"ע ותלמודו והארכתיו בזה בסוגיא ד"ח דבר:

שם א"ר כרוספדאי אמר ר"י ג' ספרים נפתחין בר"ה. כאן יפה לקצר כמו שאמרו חכמים ז"ל בפ' אין דורשין במופלא ממך אל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור וענין הספרים האמורין כאן בודאי הם ענין מופלא ואדם א' מני אלף ידע להשיג מהות ואיכות הספרים על מתכונתם. וכן עיקר ענין המאמר הזה לאיירי בענין הגמול ודיני הצדיקים ורשעים לחיים ולמות הם משבעה הדברים המכוסין מבי"א בפ' מקום שנהגו לחד פירושא בעומק הדין ואפילו משה רבינו אדון כל הנביאים הקשה לשאל מפני מה יש צדיק וטוב לו כו' ומפני מה יש רשע וטוב לו כו' לכן אמרתי בלבי דלגל ולקצר במקום שאין להאריך אמנם משום דשמא גרם ששם מסכת זו נקראת ר"ה ועיקרה על קדושת יום הדין הקדוש דר"ה שמצות היום בשופר כאמור היתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו והיינו מאימת הדין לכן כל איש ישתוקק לדעת קצת עניני הדין ביום הזה לא מביעיא לכת הצדיקים והבינונים החרדים ועצבים מיום המיתה לכל הפירושים בין דעה"ז כמשמעו ובין דעה"כ כפירוש התוספות אלא אפילו הרשעים גמורים שאינן שמים על לב עניני עה"כ אעפ"כ נזאת יחד לבם ויתר ממקומם מדיו המיתה ממש כמשמעו. לכן מצאתי עצמי מחוייב בדבר להרחיב הדיבור קצת לדקדק ולהבין מיהו הדברים כפשטן בכל המאמרים הללו מכאן עד משנה על ששה חדשים השלוחין יוצאין שהן דרך חיים ויטובחת מוסר:

והנה במאמר רבי כרוספדאי יש לדקדק דקפתח ואמר ג' ספרים נפתחין בראש השנה וקחשיב נמי של בינונים ובתר הכי קאמר דשל בינונים תלויים ועומדים עד יה"כ וא"כ בר"ה למה נפתח ויותר מזה קשה מה שהקשה הרי"ף דספר של בינונים למה הוא בא דממ"נ אם זכה נכתב לחיים ואם לא זכה נכתב למיתה ואף דלענ"ד אפשר לומר דהאי זכה ולא זכה דיה"כ היינו אם זכויותיו מרובים מעונותיו או להיפך משא"כ אם נשאר בינוני בהיותו עד יה"כ אף שנכתב לחיים משום דרב חסד מטה כלפי חסד מ"מ אינו נכתב בס' הצדיקים אלא בס' בינונים בפני עצמו כיון דעון עצמו אינו נמחק כדאיתא לקמן. אלא כיון דלפ"ז נצטרך לומר דהך מדה דרב חסד מטה כלפי חסד שייך אפי' בדיון דר"ה ויה"כ הנהנין בכל שנה בעוד האדם בחיותו א"כ הדרא קושיא לדוכתא למה דין הבינונים תלויים מר"ה עד יה"כ דלאלתר בר"ה היה מהראוי לכותבין בס' בינונים מה"ט גופא דרב חסד מטה כלפי חסד ואם נאמר דהך מדה דרב חסד אינו נוהג בדיון עה"ז אלא בדיון דלעתיד כדברי ב"ה וכדמסיק הרי"ף ז"ל בחידושו א"כ הדרא קושיא לדוכתא האי ספר דבינונים מה טעמו. תו יש לדקדק מ"ש בצדיקים ורשעים דקאמר נכתבים ונחתמים ואילו בבינונים דיה"כ לא קאמר אלא נכתבים לחיים או למיתה. והנראה לע"ד בזה ליישב חדא מנו חדא ובמאי דסיימנא אפתח אנא פתחא לנפשאי דנ"ל דודאי הך מדה דרב חסד היא המדה הנוהגת לעולם האמורה ב"ג מדות ופירושה דמטה כלפי חסד כדברי ב"ה. אלא כיון דרמינן לקמן בסוגיא קראי אהדדי כתיב ורב חסד וכתוב ואמת ומשנינן בתחילה ואמת ולבסוף ורב חסד ונ"ל לפרש דבתחלה היינו בר"ה ולבסוף היינו ביה"כ וכמו שאבאר במקומו והטעם נ"ל שהוא מבואר משום דר"ה הוא יום הדין הגמור לכל באי עולם ואותו יום יושב הקב"ה ודן עם כל פמליא שלו שהם השרים העליונים כדכתיב יהנה ראייתו ה' צבאות יושב על כסא רם ונשא וכל צבא השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו דהיינו אלו שמיימינו' לזכות ומשמאלים לחובה ומש"ה כתיב נמי היתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו כיון שרוב העולם בינונים דלא כשיטת תוספות וכמ"ש וכדאמרינן נמי לעולם יראה אדם את עצמו שהוא בינוני ומש"ה חרדיו ועצבין כיון שהקב"ה אינו מתנהג באותו יום במדת חסד כיון שהשרים משמאלים ומקטרינים מעבבין על ידו מלעשות עמהם לפנים מש"ה ומשום כך מתנהג בר"ה במדת אמת והשתא א"ש הא דקאמר צדיקים ורשעים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים או למיתה כיון שחותמו של הקב"ה אמת כדאמרינן ביומא והיינו נחתמים משא"כ ביה"כ שהוא עת רצון ויום סליחה ומחילה שנתצצה הקב"ה למשה לקבוע אותו ליום סליחה וכפרה לגורות ואמרינן נמי דבהאי יומא לית רשות לשטן לאסטוני כדאמרינן נמי ביומא דף כ' וכמו שאבאר שם בעוה"י וא"כ דבהאי יומא נחקיים ונשגב ה' לבדו ביום ההוא לכן מתנהג באותו יום במדת ורב חסד להטות כלפי חסד והיינו לבינונים ומש"ה לא קאמר ביה"כ נכתבין ונחתמין שהרי חותמו של הקב"ה אמת דבהאי יומא אינו מתנהג במדה זו כלל אלא מה שנכתבין ע"י הקב"ה בעצמו היינו חתימה דלילה וכמ"ש עוד בטוב טעם ודעת גבי מעביר ראשון ראשון וכך היא המדה טעם השינוי בזה בין ר"ה ליה"כ כן נ"ל נכון בעו"ה. והשתא א"ש נמי הא דקאמר ג' ספרים נפתחין בר"ה והיינו לפי שאותן ספר של הבינונים מיה"כ דלשתקד נמי צריך להפתח בר"ה דהאידינא כיון דהעון עצמו דהבינונים אינו נמחק ולפ"ז איכא רובא בר"ה בהדי הך עון דלשתקד נכתב ונחתם בר"ה גופא בין רשעים גמורים ומה"ט גופא לעולם בעינן ספר מיוחד לבינונים אפי' אם נכתבים לחיים כיון דהעון עצמו אינו נמחק ועדיין צריך בדיקה בר"ה דלהבא להצטרף הך עון בהדיה כן נ"ל וכל זה דלא כשיטת תוס' וכמו שאבאר עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה ונחתמין לאלתר לחיים מדקחשיב בינונים משמע דצדיקים כו' נראה דהא דפשיטא להו דל' בינונים דהבא איירי במחצה על מחצה דוקא היינו משום דמשמע להו דבינונים דהבא היינו כאידך בינונים דבסמוך לאיירי בברייתא דב"ש וב"ה והתם ודאי מחצה על מחצה דוקא איירי מדקאמרי ב"ה ורב חסד מטה כלפי חסד משמע דבהטו' כל דהו סגי והיינו כדמפרשי לקמן בסמוך כובש או נושא ואי ס"ד לאפי' עוונותיו מרובים הרבה מזכויותיו מיקרי בינוני ודאי לא שייך לומר כן דמהיכא תיתי וכי משא פנים יש בדבר וכ"ש למ"ד מעביר ראשון ראשון וכפרש"י דמעביר עון א' לחוד א"כ משמע להדיא דבמחצה על מחצה איירי וכדמסיק רבא להדיא דעון עצמו אינו נמחק דאי איכא רובא כו' וא"כ ככה"ג גופא משמע להו דבינונים דר' כרוספדאי נמי בהכי אמר. ועוד יש לפרש בכוונתם דמנופא דמיימרא דר' כרוספדאי דייקי הא דבשלמא אי איירי בבינונים דבמחצה על מחצה דוקא א"ש הא דקאמר דתלויין ועומדים עד יה"כ זכו נכתבים לחיים כו' האזי זכו היינו שעשה מצוה א' או שנים ויתר מעונותיו ומש"ה נכתב לחיים כצדיק גמור והא דקאמר נמי לא זכו היינו שעשה עבירה א' או שנים ויתר מזכויותיו ומש"ה נכתבים למיתה כרשע גמור וא"ש נמי הא דלא מסיק אם הוא עדיין בינוני ביה"כ מה תהא עליו משום דהוי מלתא דלא שכח כלל שהרי הרבה מצות שייכי ביה"כ גופא ועוד דמסתמא עשה מיהו תשובה כל דהו ביה"כ דיה"כ מכפר עם תשובה משא"כ אם נפרש דצדיק גמור היינו גמור ממש בלי שום חטא ורשע גמור היינו גמור ממש בלי שום זכות וממילא דכולהו אינן שזכויותיו מרובים מעונותיו או להיפך בינונים קרי להו תו לא א"ש הא דקאמר לא זכו נכתבים למיתה והיינו שעגשה רשע גמור שלא נשאר לו שום זכות מכל הזכויות המרובין שהיה לו זה מלתא דלא שכח. ולפ"ז אם לא עגשה רשע גמור על כל התורה אלא שנשאר לו כמה זכויות לאכתיו בינוני הוא למה לא פירש מה יעשה לו ביה"כ וכן להיפך אם נאמר דהאי זכו דקאמר היינו שעשה תשובה על כל עונותיו משא"כ אם נשאר לו עון א' או שנים שלא עשה תשובה עדיין בכלל בינוני הוא ומה דינו של זה שהרי אין שום סברא לומר דבין מי שנשאר לו ביה"כ זכויות הרבה מרובה מעונותו ובין מי שנשאר לו עוונות הרבה מרובה מזכויות הללו והללו יהיו נכתבים בס' אחד מיוחד של בינונים דא"כ לקתה מדת הדין וח"ו יהיה משפט מעוקל אע"כ דבינונים היינו מחצה על מחצה דוקא כן נ"ל בכוונתן במאי דפשיטא להו הכי לאיירי במחצה על מחצה ומש"ה הוכרחו לפרש דלחיים דהבא היינו לחיי עה"כ דאי חיים ומיתה ממש בעה"ז קשיא להו קרא דמשלם לשונאיו וסוגיא דקידושין כמו שאבאר בסמוך משא"כ אי הוי אמרי' דצדיקים גמורים היינו גמורים ממש שאין בהם שום חטא ורשעים גמורים היינו גמורים ממש שאין בהם שום זכות. ולפ"ז לא היו צריכין לפרש לאיירי לעה"כ דשפיר מיתוקמא מחיים ומיתה ממש ואפ"ה א"ש קרא דמשלם לשונאיו אל פניו דהאי קרא ודאי ע"כ בעוונותיו מרובים מזכויותיו איירי שמשלם לו זכויות והוי א"ש נמי סוגיא דקידושין לאיירי בהדיא במי שזכויותיו מרובים מעונותיו כן נ"ל בהמשך ל' התוס' ודוק היטב ועיין בסמוך:

בא"ד ופעמים הצדיקים כו' ורשעים כו'. דכתיב ומשלם לשונאיו אל פניו להאבדיו דאמרי' בקידושין כו' עכ"ל. לכאורה דבריהם תמוהים דהוי כיהודה ועוד לקרא. ונראה דמקרא דמשלם לשונאיו לא מצי לאוכוחי מידי לאפשר דהא דכתיב ומשלם לשונאיו אל פניו לאו לענין אריכות ימים לעה"ז איירי אלא לענין שאר הצלחות דעשירות ושלוה והשעה משחקת לו. אבל לעולם כשיגיע לגמר דינו ונתמלא זו סאתו נכתב למיתה וימיו מתקצצין ואדרבא הכי משמע טפי לישנא דלהאבדיו משמע להאבדיו ממש בין מעה"ז ובין מעה"ב וכמה מקראות בתורה ובנביאים וכתובים מלאים מזה שרשעים אין להם שלוה אלא לפי שעה ופתאום יבא יומם ועוד מעט ואין רשע והתבוננת על מקומו ואינונו וכן במזמור לאסף סי' ע"ג כל המזמור מלא מזה שאמר כמעט נגויו רגלי כאין שפכו אשורי כי קנאתי בהוללים והיינו כדדרשינן בגמרא שאין חרדיו ועצבין מיום המיתה סוף דברי אסף באותו מזמור עד אבא אל מקדשי אל אבינה לאחריהם איך היו לשמה כרעג ספו תמו מן בלהות. וכ"ש ברשע שיש בידו א' מחייבי כריתות ולא עשה תשובה שנכתב למיתה לאלתר כדכתיב בהדיא הכרת תכרת הכרת בעה"ז שימיו נכרתין ומש"ה הוצרכו התוספות לאתניי מסוגיא דקדושין דהתם משמע להדיא דלענין אריכות ימים קאמר לאדרבה מי שזכויותיו מרובים מעונותיו דומה לענין זה לאריכות ימים כמי ששרף כו' דהא כולה שקלא וטריא דהתם אמתני' כל העושה מצוה אחת מאריכין קאי כן נ"ל בכוונתן:

אלא דאכתו איכא למידק למה הוצרכו לקרא דמשלם לשונאיו ולסוגיא דקדושין דבפשיטות הוי מצי לאוכוחי דלחיים ומיתה דע"ה קאי דאי בעה"ז הרי פעמים שהצדיקים נחתמין למיתה ורשעים גמורים לחיים והיינו ממעשים בכל יום שאנו רואים במוחש דפעמים הרבה שרשעים מאריכים ימים הרבה יותר מצדיקים כמו שהתחילו לכתוב בתחלת דבריהם בזה הל' עצמו. ובסגנון זה כתב הר"ן ז"ל להוכיח דבע"ה איירי בלי שום ראיא אחרת. ונלע"ד דהתוספת לא פסיקא להו הך הוכחה דמעשים בכל יום דמכיון שאין אנו יודעים מתן שכרן של מצות א"כ אף למי שמוחזק בעינינו כצדיק גמור שזכויותיו מרובין מעונותיוו אעפ"כ יכול להיות שאותן מיעוט העוונות יכריעו את הזכויות המרובים וכן להיפך אף למי שאנו מחזיקין אותו ברשע גמור לפי שעוונותיו מרובין מזכויותיו אעפ"כ יכול להיות שאותן מיעוט הזכויות יכריעו את עוונות המרובין לפי ערך השכר והעונש אפילו לת"ח גמור יכול להיות שיש בידו חילול השם שאין כח ביה"כ לכפר ולא בתשובה אלא מיתה ממרקת ומעון זה מצוי הדבר בנקל שאפי' צדיק גמור נכשל בהן כדאיתא ביומא דף פ"ו גבי ה"ד חילול השם ע"ש. ומכ"ש שארי ב"א דזמנין שעושין מעשה זמרי ומבקשין שכר כפנחם וכיון דלא פסיקא להו הך הוכחה שפיר הוצרכו להביא ראז' מקרא דמשלם לשונאיו ומסוגיא דקדושין:

העולה מדברינו דעיקר הוכחת התוספות לאיירי בעה"ב היינו מסוגיא דפ"ק דקדושין אלא דלפ"ז קשיא לי טובא בדבריהם דהא מהאי דקדושין פשיטא דלא מוכח מידי דהתם רמינן מתני' דקידושין דכל העושה מצוה א' אהך ברייתא דמי שזכויותיו מרובין שהביאו התוספות כאן ומסיק התם רבא דתנאי היא ולפרש"י ותוס' מיתוקמי הברייתא כר' יעקב דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא ומתני' דקתני כל העושה מצוה א' מטיבין כרבנן דפליגי ארבי יעקב וא"כ לפ"ז הא שפיר מיתוקמא מיימרא דר' כרוספדאי א"ר יוחנן כסתם מתני' דספ"ק דקדושין. ואף שכתבתי שם בחידושי קדושין לפרש להיפך דרבא מוקי מתני' דקדושין דכל העושה מצוה א' מטיבין לו כר' יעקב והאי מאריכין היינו לעה"כ אלא דהתוס' ודאי לא נחתו להך פירושא כמבואר שם בדבריהם ע"ש בל' התוספת ובחידושינו א"כ הדרא קושיא לדוכתא. ונ"ע ליישב דברי התוספות:

מיהו כל זה כתבתי לפי שיטת רש"י ותוספות והר"ן דפשיטא להו דבינונים דהבא היינו במחצה זכויות ומחצה עוונות דומיא דבינונים דברייתא בסמוך. אמנם לולי דבריהם היה נ"ל מוחק לפרש כן דכל ענין דתליון ועומדין עד יה"כ לא דמין אלא במחצה על מחצה ממש דהוא מלתא דלא שכחא ולכן היה נ"ל לפרש דבינונים דהבא איירי במדת רוב בני אדם שיש להן זכויות ועוונות והיינו כדאמר רב שלהי ברכות כגון אנו בינונים וא"כ לפ"ז א"ש מיימרא דר' כרוספדאי א"ר יוחנן דצדיקים גמורים היינו שאין בהם עוונות כלל ומש"ה נחתמין לאלתר לחיים בין בעה"ז ובין בעה"ב ורשעים גמורים היינו שאין בהם זכויות

כלל מש"ה נחתמין לאלתר למיתה בין בעה"ז ובין בעה"ב משא"כ הבינונים שיש להם זכויות ועוונות והיא מדת רוב בני האדם משכחת לה שפיר כשיטת רב אלפס והגאון שיבואר לקמן גבי מעביר ראשון ראשון ומש"ה מסיק שפיר דתלויין ועומדים עד יוה"כ זכו פי' שזכו מר"ה ועד יוה"כ ועשו תשובה שלימה באותן הימים ובאותו יוה"כ עצמו שהוקבע לכך ובדואי מתחרטו ותוהה על הראשונות א"כ לפ"ז הרי הוא צדיק נמור שהרי יוה"כ עם התשובה מכפרים כפרה גמורה ומש"ה נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים בין בעה"ז ובין בעה"ב אבל אם לא זכו פי' שאין שב ביה"כ ואינו תוהה על הראשונות הרי הוא כמבעט ביה"כ ואין לך רשע נמור כמוהו ומש"ה נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה בין בעה"ז ובין בעה"ב כן נ"ל לפרש לשון בינונים דהכא משא"כ בבינונים דברייתא דב"ש וב"ה דבסמוך ודאי איירי במחצה על מחצה ממש מקאמרי ב"ה ורב חסד מטה כלפי חסד:

ובשישה זו יש לפרש ג"כ על דרך שיטת הר"י פינטו ז"ל זכו מוסיפין לא זכו משלימין אלא שאין רצוני להאריך יותר והמשכיל יבין מדעתי ודוק היטב:

שם בגמרא אמר רבי אבין מאי קראה ימחו מספר חיים כו' ימחו מספר זה ספרן של רשעים גמורים כו'. ולכאורה יש לתמוה טובא דהאידך התפלל דוד על דבר שאינו בנמצא כלל שהרי מדה זו נוהגת מעולם שכל אדם יש לו ספר מיוחד ועוד לאזיה צורך התפלל דוד שימחה מספר של רשעים ועוד מ"ש הכא דקאמר ימחו ואילו בספרן של בינונים קאמר אל יכתבו ונ"ל ליישב חלא מנז חלא לפי שידוע שדוד בכל אותו המזמור ס"ט לא התפלל אלא כנגד שונאיו כמו שאמר רבו שונאי חנם עצמו מצמיחי אויבי שקר ואמר ג"כ כי אתה אשר הכית רדפו וידוע ששונאי דוד האמורים באותו ענין הם דואג ואחיתופל דכתיב בהו איה שוקל ואיה סופר את המגדלים שהיו שוקלין כל אלויות שבתורה כדאמרי' בסוטה דואג ואחיתופל מי לא היו עסקי באוריינתא ע"ש וכבר ידוע בספ"ק דקדושין שת"ת שקולה ומכרעת כנגד כמה יכמה זכויות אלא ששנאת חנם שהיה בדואג ואחיתופל ג"כ שקולה ומכרעת לכף חובה שהרי שקולה כנגד כל העבירות נמצא דלפ"ז א"ש דכיון שמדותיו של הקב"ה שמעביר עון ראשון הבא לידו וא"כ היה מתיירא שאל יעבור ראשון אותו עון של שנאת חנם עצמו וישאר זכות דת"ת שמכרעת לכף זכות נמצא לפ"ז היה דואג ואחיתופל נכתבין בספרן של צדיקים לכך התפלל דוד תנה עון על עונם פי' אותו עון של שנאת חנם עצמה האמור למעלה שיהא אותו עון תוך הכף של חובה וכיון שכן ממילא אל יבואו בצדקותיך שאתה נוהג עם שאר בינונים להטות כלפי חסד ונכתבין עם צדיקים גמורים משא"כ אם ישיאר אותו עון של שנאת חנם בכף וישאר להם ג"כ זכות ת"ת בכף שנייה ממילא יהיה בהווייתן בספרן של בינונים ממש וכוננת דוד בזה היה שימחו מספרן של רשעים גמורים משלם לשונאיו על פניו בזה העולם להצליח ידוד לא חפץ בכך שיצליחו נגדו ומש"ה בקש רחמים שימחו מספרן של רשעים כמו שאמר על זה תיכף ואני עני וכואב ישועתך אלקים תשגבני וקרוב בעיני שלדבר זה נתכון הרא"ש ז"ל בעצמו במתק לשונו ע"ש כן נ"ל ודו"ק היטב:

דף יז.

בגמרא ב"ה אומרים ורב חסד כו' היכי עביד ראי'א כובש ופרש"י כובש כף המאזנים של זכות ומכריע את העונות. ולכאורה לשון המקרא אין משמע כן דהא יכבוש עונותינו כתיב ופ"ק דערכין פרש"י בענין אחר ע"ש במהרש"א בח"א אמונס לולי פרש"י היה נ"ל לפרש בענין אחר שהרי ידוע לפי ענין הטובע שמה שכובד המאזנים לעולם מכריע למטה לצד הארץ היינו לפי שציקר ענין הכבדות הוא יסוד העפר יכל דבר המורכב מל' יסודות לעולם יסוד העפר שבו מכריע לחלוק יסוד העפר למטה שהכל הולך אחר יסודו כענין שגאמר הכל היה מן העפר והכל שב לעפר ומכש"כ בענין העונות של אדם שהם ע"י היסוד העפר שבו שהוא היותר חומר נמצא דלפ"ז בענין הזכויות הוא להיפך שלעולם כשהזכויות מרובין והם יותר רוחניים שבאדם אותו החלק הוא העולה למעלה נמצא שעל ודי כך נכבשין העונות שבכף השניה לצד הארץ והזכויות עולין למעלה ומתקיים שפיר מאמר הכתוב יכבוש עונותינו כן נ"ל ודו"ק:

שם תנא דבי רבי ישמעאל מעביר ראשון ראשון וכן היא המדה. לכאורה לשון וכן היא המדה אינו ממוקדק ויש ליישב לפי שיטת רב אלפס ז"ל שכתב דהא דקאמר מעביר ראשון ראשון פי' אדם ישר יתמים בדרכיו אם נכשל בחטא כו' וכן היא מדתו כו' למחול על ג' עונות הראשונים הבאים לידו דכתיב וכן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר וכיוצא בזה כתב בשם הגאון ז"ל. נמצא דלפ"ז א"ש דתנא דבי רבי ישמעאל בא להכריח פירושו דעל מחילת ג' עונות הראשונים קאי. דלפ"ז מדה זו דרב חסד האמורה ביו"ג מדות היא מדה הנוהגת לעולם כמו שארי המדות הנהוגות תמיד משא"כ להנך אמוראי קמאי דאמרי ורב חסד היינו כובש או נושא א"כ אין המדה נוהגת לאחר מיתת האדם כדברי ב"ה דאמרי ג' כמות ליום הדין א"כ תו לא היו דומיא לשאר יו"ג מדות הנהוגות תמיד כן נ"ל ודו"ק:

דף יז:

בגמרא רב הונא רמי כתיב צדיק ה' כו' בתחלה צדיק ולבסוף חסיד. ונ"ל לפרש דבתחלה צדיק היינו בר"ה שאינו נכנס לפנים משורת הדין כלאיתא לעיל במימרא דר' כרומפדאי א"ר יוחנן ומה שאמר ולבסוף חסיד היינו ביוה"כ שמטה כלפי חסד והיינו מטעמא דפרישית לעיל ולפ"ז א"ש טובא הא דאמרינן בסמוך אילפי ואמרי לה אילפא רמי כתיב ורב חסד וכתיב ואמת בתחלה ואמת ולבסוף ורב חסד לכאורה יש לתמוה דהא בקרא איפכא כתיב בתחלה ורב חסד ולבסוף ואמת אבל למאי דפרישית א"ש דודאי כך היא המדה הנוהגת למורות בתחלה ואמת היינו בר"ה ולבסוף ורב חסד היינו ביוה"כ משא"כ באותו שעה שאמר הקב"ה למשה סדר הי"ג מדות אותו זמן היה ביוה"כ עצמו שאמר לו הקב"ה שע"י הזכרת הי"ג מדות הללו מוחל להם הקב"ה על עון העגל ולכך הוקבע אותו יום ליום מחילה למורות השתא א"ש דבאותו זמן עצמו נתקיים מדת ורב חסד קודם ואמת כן נ"ל נכון ודו"ק היטב:

דף יח.

במשנה על ששה חדשים השלוחין יוצאין. ולכאורה אתיא הך מתניתין דלא כאחרים דלדידהו אין בין שנה לשנה אלא ד' ימים בלבד ולעולם כל החדשים אי' מלא וא' חסר וא"כ מה צורך לשלוחים וזה תימא גדול דהיאך שייך פלונתא בדבר ידוע שהיו עושין תמיד בכל שנה ושנה ששה פעמים. וליכא למימר שלא נשנית משנה זו דשלוחין אלא לאחר שנקבע הלכה דלא כאחרים. הא ליתא שהרי אף בזמן הבית היו רגילין לשלוח שלוחים כדקתני מתניתין ואחרים בתר הכי דרי דרי היו והדרא קושיא לדוכתא דלא אשכחן פלונתא בדבר מפורסם כזה וכדפרקיך הש"ס להדיא בכמה דוכתי מכדי ברכות והבדלות אנשי כנסת הגדולה תקניניהו ליחזו היאך תקנו והיינו משום דלא שייך פלונתא בכה"ג דבדר קבוע ומפורסם ונהי דלא קשיא לי מכל הנך משניות דלקמן בפירוקין ור"פ אם אין מכירין שהעדים יוצאין ומחללין שבת וילפינן מקראי וא"כ לאחרים טורח זה למה דבהא איכא למימר דאפילו לאחרים אע"ג שהיו עושין תמיד אי' מלא ואחד חסר אפ"ה אם ראו הלכנה היו העדים יוצאין ומחללין השבת משום דמציה לקדש ע"פ

הראייה כדקם"ד לקמן אליביה דמ"ד אדר הסמוך לניסן לעולם חסר וכן לאידך לישנא כמו שיבואר וא"כ ה"ה לאחרים ואע"ג דפכ"ק דערכין מסקינן דלאחרים לא בעינן מצוה לקדש ע"פ הראייה איכא למימר דלעיוכזא לא בעינן ללחות החדש אבל מצוה איכא. אבל מתניתין דהכא קשה. ולכאורה היה נ"ל דאחרים נמי לא קאמרי דא' מלא וא' חסר אלא לענין שאין מעבדין ומחסרין לשום צורך כגון מפני אל"ו או משום שלא נראית הלכנה בזמנה. אבל אם היו צריכין לעבר מפני התקופה דניסן ותשרי והיה אפשר לתקן ע"י עיבור חדש אחרים נמי מודו דמשמע בפסגהדרין דף י"ג דאחרים איירי התם וע"ש בתוס'. אלא דאכתי קשה תינח ניסן ותשרי היה צורך לשלוחים אבל בשאר חדשים מאי איכא למימר לכך נלע"ד דאחרים דוקא קאמרי אין בין עצרת לעצרת ואין בין ר"ה לר"ה אלא ד' ימים דעצרת תליא בפסח ור"ה תלויין בו כל מועדי תשרי ובהנך שהמועדים תלויין בהן ואית בהו נמי איסורי כרת קפדינן שלא יהא בין אי' לחבירו יותר משיעור שנת הלכנה שהן שנ"ד יום והקביעות ביום שנ"ה כמבואר דלשם כך נקרא שנה משא"כ בשאר חדשים מודו אחרים שהיו מחזירין לקדש ע"פ הראייה ואם לא נראית ביום הראוי בשלשים דחינן ליה ועבדינן מלא ולבסוף השנה כשהגיע ניסן ותשרי היו חוזרין לקובען בזמן שלא יהא בין זה לחבירו יותר מד' ימים חוץ אם מהצורך למלאות ניסן ותשרי מפני התקופה מעבדין החדש ואע"ג דאחרים אין בין קאמרי כיון דליתיה בכל שתא לא קחשיב דממשני נמי בערבין לענין שנה דשעי ודתלתין שנין. והשתא לפ"ז אתי שפיר דאפילו לאחרים היו צריכין לשלוח על ששה חדשים בניסן ותשרי מפני התקופה ובאינך חדשים לפי שהיו רשאים למלאות מפני ראיית הלכנה והא דאמרינן בערבין דלאחרים לא בעינן מצוה לקדש ע"פ הראייה ומשמע דעיוכזא מיהא ליכא היינו לענין דאין לעשות עצרת ור"ה יותר משנ"ד ימים בשביל כך דכי היכי דלדקין אע"ג דעבדינן מלאים מפני ראיית הלכנה אפ"ה אין עושין יותר מח' מלאין בשנה ה"נ לאחרים אין עושין לעולם יותר משש מלאים מן ניסן לניסן ומתשרי לתשרי אפילו אם לא נראית הלכנה בזמנה בניסן ותשרי אפ"ה אין דוחין יותר כן נ"ל נכון בעז"ה ועוד אבאר בזה בהלכות שלפנינו ודוק היטב:

שם על כסלו מפני חנוכה. יש מקשים מהא דאמרינן בפסגהדרין פרק היו בודקין דאחר רובו של חודש כ"ע ידעי ולא טעו אינשי וא"כ מה צורך לשלוחים ולענ"ד נראה דלמ"מ לפי מה שאני רגיל לפרש הא דאמרינן התם זה אומר בג' בחודש וזה אומר בד' עדות קיימת ומסקינן בפ' בן סורר משום דרובא דאינשי טעו בקביעא דירחי היינו דרובא דאינשי רגילין לטעות ולא בקיאי לידע מעצמם וא"כ יותר יש לתלות בטעות ממה שנתלה בהכחשת העדות דלא שכיח. ולפ"ז אהא אמרינן שפיר דאחר רובו של חדש ליכא רובא שרוב' דאינשי לא טעו אבל מיעוטא ודאי טעו ומש"ה תיקנו שלוחים ובהא מתיישב נמי הא דעל אלול מפני ר"ה ודו"ק:

דף יח:

בגמרא וליפקו נמי אתמוז וטבת דאמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא מאי דכתיב כו'. ולכאורה יש לדקדק מאי איצטריך לאתניי הא מימרא דרב הכא דבפשיטות הו"מ לאקשווי מ"ש אב ומ"ש תמוז וטבת דאטו לא ידעינן דמתענין ארבעה תעניתים ולפחות הו"ל לאתניי הא קרא לחוד דהנך ד' תעניתים שקולין וליקשי מ"ש ט' באב מאינך והנלע"ד בזה דודאי האי מקשה דהכא היו מסיק אדעתיה דיש לחלק בין ט' באב לשאר תעניתים דחורבן ב"ה חמיר לן טובא וכדמשמע נמי בקרא דזכריה ששאל מאנשי הגולה ששלחו לאמר האבכה בחדש החמישי הנזר והמעשה היה בכסליו ומלא שאלו על טבת ותמוז שקודמין לט' באב אלמא דבהנך היו פשיטא להו שאין להתענות בזמן הבית ולא נסתפקו אלא על ט' באב וא"כ מפשטא דקרא לא מצי למפרך דאיכא למימר דנהי שאמר להם הקב"ה דהנך ד' ימים שהוקבעו מעיקרא לתענית יהיו עכשיו לששון ולשמחה היינו דרך הבטחה כשיהיה של' אבל בעודם כפופים תחת יד האומות רצו מתענין אפילו בזמן הבית דכמה פעמים היו כפופין תחת יון ואדומיי'. וא"כ רצו להחמיר מיהא בזמן שאין שלום אף בזמן הבית לענין ט' באב כמו שהיה השאלה לכך הוצרך לאתניי מדר' חנא דמפרש קרא להדיא אין שלום צום וא"כ משמע להדיא דבאין שלום היו צום גמור וא"כ מלתא דפשיטא היא דלאחר החורבן מיקרי אין שלום למאי דלא אסיק אדעתיה דתנאי נמי בגזירת שמד ופריד שפיר דליפקו נמי אתמוז וטבת כיון דמתניתין ע"כ בזמן החורבן איירי כדפירש רש"י מדקתני ובזמן שב"ה קיים יוצאין אף על אייר כן נ"ל ובזה נתיישב היטב לשון רש"י ז"ל ונתיישב' קושיית העולם ודו"ק. עוד נ"ל ליישב לשון רש"י בדרך אחר דקשיא ליה מאי מקשה ליפקו אתמוז וטבת דאיכא למימר דאין ה"ג דבזמן הזה יוצאין נמי אהנך אלא מתניתין מילתא דפסיקא נקיט דלעולם לא פחות מששה חדשים שהשלוחין יוצאין ומש"ה לא נקיט שמונה חדשים דלא היו מילתא דפסיקא ע"ז פרש"י שפיר דמדקתני סיפא בזמן שב"ה קיים אלמא דרישא איירי בזמן הזה ומקשה שפיר דהוי יותר מששה ודוק אבל הראשון יותר נכון ועיקר:

בתוס' בד"ה הואיל והוכפלו כו' אבל חורבן בית המקדש תקיפא טובא כו' עכ"ל. ולפ"ז הוי מצי לשנויי הכא בגמ' שאני ט"ב דחורבן ב"ה תקיפא אלא משום דלקושטא דמילתא דאע"ג דתקיפא אפ"ה לא היו מתענין בזמן הבית אפילו בט"ב אפילו כשאין שלום כדמוכח ממתני' שלא היו יוצאין בזמן הבית אלא על ששה חדשים בלבד וא"כ לא נשתנה ט"ב משאר תעניות אלא לאחר חורבן בית שני דהוכפלו. ועוד נ"ל דבהיא דט"ב תקיפה משום חורבן לא סגי דהאיכא צום גדליה דמסקינן בסמוך ששקולה כשריפת בית אלקינו והכי מפרש נמי קרא שהשיב הקב"ה לזכריה הכי צמתם בחמישי ובשביעי ופרש"י דהיינו צום גדליה אע"כ דשאינו ט"ב הואיל והוכפלו. אלא דלגבי יו"ג בתמוז לחוד הוצרכו לפרש דחורבן ב"ה תקיפא טובא כן נ"ל:

שם בגמ' ומי הרגו ישמעאל בן נתניה הרגו ללמדך ששקולה מיתת צדיקים כו' ולכאורה הא דמי הרגו אין לו שייכות לבאן ועוד דמקרא מלא הוא והנראה בזה משום דאיכא למידק אהא דשקולה מיתת צדיקים דמשמע דבשביל כך הוקבע לתענית וא"כ מה אולמ' מיתת גדליה טפי משאר מיתת צדיקים כגון מיתת האבות ומשה ואהרן ושמואל ושאר נביאים וצדיקי ישראל אלא דאיכא למימר דשאר צדיקים שמתו בעונות אין בו צרה כ"כ דמשל לפתילה שכבה בזמנו כו' משא"כ בגדליה שנהרג ע"י אדם שהוא בעל בחירה מת שלא בזמנו אלא דאכתי מצינו כמה צדיקים ונביאים שנהרגו בידי עכו"ם ואפ"ה לא נקבעו לתענית אלא דבהני נמי איכא למימר דמוף סוף כיון דמיתת צדיקים מכפרת ליכא צרה כ"כ משא"כ במיתת גדליה שהיה ע"י ישמעאל בן נתניה שהיה מישאל ומזרע המלוכה לא שייך לומר שמיתתו מכפרת דאדרבא מסתמא היה קצף גדול על ישראל בזה ומש"ה נשתנה משאר מיתת צדיקים ואע"ג דזכריה וישעיה נהרגו ג"כ ע"י ישראל אפ"ה כיון שהיה בזמן הבית לא נקבע ליום תענית כן נ"ל ומתוך מה שכתבתי א"ש ג"כ הא דאמרינן שקולה מיתת צדיקים כשריפת בית אלקינו והיינו נמי לענין שמכפרת כמו חורבן הבית שמכפרת כדאמרינן בהגדה מס' מגילה דבאותו יום נטלו ישראל אפופסין על עוונותיהם כן נ"ל ועיקר הילפותא דשקולה כשריפת בית אלקינו כתבתי בסמוך מקרא דצום החמישי ושביעי:

שם ואמרו להם צאו והתענו על מה שהתעניתם בו' ודקדק הר"ן ז"ל דע"כ למ"ד בטלה מותר לגזור תענית באותן הימים ושלא כדברי הראב"ד ז"ל שאוסר. ולענ"ד מהכא לא מוכח מידי דנהי דאסור לבתחלה מ"מ לא שייך לומר צאו והתענו על מה שהתעניתם וכו';

בתום בד"ה ויירד ר"א ורחק ממתניתין דעל כסליו בו' ואפ"ה מדליקין נרות זכר לנס עכ"ל. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושו דלכתי תיקשי תיבטל איהו ותיבטל מצותיה כדמקשי אב"י בסמוך וכתב ליישב קושיית התנא' בע"א ע"ש ולולי דבריהם היה נ"ל דמתניתין ליכא לאקשויי כלל דהא מ"ד בטלה היינו משום דהגך כי הנך ולפ"ז לא עדיפא מיהא מהגך דמסקינן לעיל דבאין שמד ואין שלום רצו מתענין רצו אין מתענין ובהכי מתוקמא מתניתין ע"כ מדלא נפקו אתמוז וטבת וא"כ יש לומר דבחנוכה רצו שלא להתענות אלא לקבעו י"ט כמקדם משא"כ מברייתא דהכא מקשה שפיר דאף על פי שגזרו תענית וא"כ הא רצו להתענות ואפ"ה אמרו להם רבי אליעזר ור"י צאו והתענו על מה שהתעניתם אלאמא דהגך עדיפא מהגך דאפילו רצו נמי אין מתענין כן נ"ל נכון;

דף יט.

בגמרא ותיפוק ליה דהוה ליה יום שנהרג גדליה ופרש"י אי בית המקדש קיים הוה בו' ואע"ג דודאי נקבע במגלת תענית בזמן הבית כדקתני כשגברו מלכות בית חשמונאי ונצחום וזה היה יותר מר' שנה קודם החורבן ומסתמא בזמן קרוב ששמעו חכמים בדבר בטלו דאכרתא וקבעו י"ט אפ"ה מקשה שפיר דע"כ מה שנקבע ג' בתשרי בזמן הבית למגלת תענית היינו כדי שלא יבטל אף לאחר חורבן כשאין שמד ואין שלום דאי ביש שמד ואין שלום הרי הוקבע לצום משום צום גדליה וליכא למימר דאפ"ה כיון שכבר הוקבע נמי ל"ט במגלת תענית בטל הצום לגמרי למ"ד לא בטלה דזה נראה דוחק לומר דנסתפקו בימי האמוראים אי מתענין צום גדליה או לא אע"כ דביש שמד ואין שלום ודאי היו מתענין לכ"ע ובאין שמד ואין שלום נמי איכא למימר שהיו מתענין בג' בתשרי לכ"ע לכיון דבעיקר צום גדליה נמי ברצו תליא מילתא ואפ"ה קיבלו אח"כ ורצו להתענות בו בטל' בו נמי גזירת מגילת תענית כדאמרי' כה"ג במסכת תענית משא"כ בשאר מגלת תענית מ"מ מוכח מיהא שפיר דתחלתו לא הוקבע ג' בתשרי אלא משום לאחר חורבן אם לא ירצו להתענות משום צום גדליה באין שמד דברצו תליא מילתא יהא עליו כל דין מגלת תענית וקשה למ"ד בטלה כן נ"ל דהו"ק ועין בסמוך;

בתום בד"ה ותיפוק ליה בו' ולמ"ד בטלה מג"ת היינו לאחר חורבן עכ"ל. ולכאורה דבריהם תמוהין כמ"ש מהרש"א ז"ל ומניה דבבריהם. ולענ"ד יש לקיים הגירסא משום דלכאורה יש לדקדק אהא דפסיקא ליה לגמרא דבזמן הבית לעולם היה לששון ולשמחה ואין זה מוכרח כ"כ דאיכא למימר דבאין שלום שהיו כפופין למלכי האומות נמי היה צום כדפרישית לעיל בלי' הקושיא דליפקו אתמוז וטבת בשיטת רש"י דאיכא למימר נמי דבאין שלום ברצו תליא מילתא וא"כ לא הוה מקשה הכא מידי וכדפרישית בסמוך ע"ז כתבו התנא' כאן דלמסקנא דלעיל באוקימתא דר"פ הכל איירי לאחר חורבן דהכי משמע נמי לישראל דבטלה מגלת תענית דמשמע דבזמן ידוע בטלה והיינו לאחר חורבן דהגך כי הנך כן נ"ל;

בגמרא א"ר לא נקראה אלא לאסור יום שלפניו שלפניו נמי ת"ל דהוה ליה יום שלאחר ר"ח. ולכאורה יש לתמוה טובא דלמאי דלא ס"ד לחלק בין ד"ת לד"ט ודברי קבלה א"כ מה צורך לאקשויי מר"ה ות"ל דלא שני רב מידי אעיקר הקושיא דת"ל דהו"ל יום שלפני גדליה תו קשיא לי מאי מקשה ות"ל דהו"ל יום שלאחר ר"ח האיכא למימר דלכתי הוה מותר בהספד כמ"ש התנא' משא"כ עבשוי משום דאיכא נמי יום שלפני ג' בתשרי א"כ מוטל בין שני י"ט ואסור אף בהספד כמ"ש התוספות ונראה ליישב חדא מנא חדא דעכשוי לא אסיק אדעתא כלל דטעם דלפניו ולאחריו משום חיזוק הוא אלא דאדרבא עיקרה דמילתא בשל תורה היא כדאשכחן שלא היו מתענין לא בע"ש ולא במוצאי שבת ואמרינן נמי כל העושה אסור לחג באכילה ושתיה כו'. וא"כ בהגך דמגלת תענית ס"ד דליכא אסורא בכולהו לפנייהם ולאחריהם אלא בהאי דג' בתשרי לחוד כיון שהוכפלו בו ימי ששון ושמחה עשאוהו כשל תורה לאסור לפניו והאז מקשה שפיר דבלא"ה מדינא אסור בתענית משום יום שלאחר ר"ח ובהספד נמי בלא"ה אסור דמוטל בין שני י"ט בין ר"ח ובין יום גדליה וע"ז משני שפיר דר"ח מדאורייתא אדרבא קול טפי דכולהו איסורא דלפניו ולאחריו לא היו אלא משום חיזוק א"כ מקשה שפיר לקמן ות"ל דהו"ל יום שלפני גדליה כן נ"ל נכון;

שם אמר רב אשי גדליה בן אחיקם דברי קבלה הוא וא"צ חיזוק. ואי תיקשי סוף סוף משום דבטלה ביה דאכרתא מן שטרות נמי לא צריך חיזוק דבלא"ה לא יתענגו בג' בתשרי משום דברי קבלה דגדליה אלא דאפ"ה לא פלוג רבנן בכולהו מגילת תענית דאסורים לפנייהם כן נ"ל;

דף יט.

בתוספות ד"ה מימות עזרא כו' וכתוב נמי ביום כ"ד לו כו'. עכ"ל שמעתי מקשים מהא דאמרינן בפ"ב דביצה אהא דכתבי בהאי ענינא שלחו מנות לאין נכון לו ודרשינן למי שלא הניח עירוב תבשילין אלאמא שהיה י"ט סמוך לשבת וא"כ מנ"ל דהוי מעובר ללמא מה שלא נאספו ביום כ"ג היינו משום שהיה שבת וכבר כתבתי ישוב נכון וע"ז בפ"ב דביצה ע"ש;

בד"ה ואל יתקלקלו כולהו מועדות כו' ועוד כיון ידיעי קביעות כו' הא ידעי דתדחה מפני אד"ו כו' עד סוף הדיבור. והנה ראשונה יש לי לדקדק לדיתהו מי ניחא דכיון דלעולם לא עבדינן ר"ה באד"ו א"כ לעולם לא היו צריכין לשלוח על תשרי דהיכא דליתרמי יום שלשים באד"ו היו יודעין שידחה עד למחר ואי איקלע יום שלשים בא' מימי גה"ז היו יודעין שיקבע באותו יום כיון שא"א לדחות על יום שלאחריו דהוי באד"ו. ולפ"ז לעולם לא היו צריכין לשלוח אלא היכא דאיקלע יום שלשים בשני בשבת דאפשר לקבוע באותו יום או למחרת וזה דוחק לומר שלא היו שלוחים בכל שנה אלא לעיתים רחוקים כשחל יום שלשים בב' בשבת. והנראה מזה דלשיטת התוספות צ"ל דבימי המשנה כשהיו שלוחים והיו מקדשין ע"פ הראייה לא היו חיישי לאד"ו או דתנא דמתניתין לא חייש לאד"ו כמ"ש התנא' בכמה דוכתי דכמה תנאי לא חששו לאד"ו כדאמרינן בשילהי סוכה וכל זה דוחק וביותר לפי מה שכבר כתבתי במשנתנו בדבר דיעו כזה שהיו עושין בכל שנה לא שייך פלוגתא. ויותר קשה לי על מה שכתבו דהא דאיתגריך לעבורי לאלול היינו משום שלא ראו עדים הלבנה ביום שלשים וא"כ יש לתמוה היאך אפשר דמימות עזרא ואילך לעולם נראית הלבנה ביום שלשים וביותר לפי' הרמב"ם ז"ל שכתב להדיא בפ"א מהל' קידוש החדש שהרבה מצוי מאוד אם מחמת קטנה של הלבנה אם משום שהעננים מכסין אותה אם לא שנאמר שהיה בדרך נס וכ"ש דבימי רב דאמר הלכה זו כבר היו חוששין לאד"ו א"כ יש לתמוה יותר היאך אפשר דלעולם ראו הלבנה ביום שלשים ובא' מימי בנה"ז וזה דבר נמנע;

ודלוי שאינו כדי לפרש נגד פרש"י ותוספת היה נ"ל לפרש בפשיטות דהא דאמרינן הא איצטריך מעברין היינו היכא שראו חכמים ע"פ חשבון המולד האמיתי שא"א שתתראה הלבנה ביום שלשים כלל

כדאמרינן לקמן כ"ד שעין מיכסי סיהרא וכ"ש היכא שהמולד ביום שלשים לאחר חצות דאפי' לדין אין קובעין ונהי דלדין וכן בימי האמוראים האחרונים שהיו עושין ע"פ חשבון לבד אפשר לחשוב בתחלת השנה למלאות ולחסר החדשים ולפי הצורך עד שיוקבע תשרי בזמנו ביום שלשים לאחר שיהיה המולד קודם חצות אבל בימי המשנה ובזמן שהיו עושין ע"פ הראייה וגם לפי החשבון שיהיה אפשרי שתתראה הלבנה באותו זמן שהעידו העדים דאל"כ עדי שקר הן וכמ"ש הרמב"ם ז"ל להדיא בפ"א מהל' ק"ה והדבר מבואר מאליו וא"כ מ"מ כיון שהיו עושין למצוה מן המובחר ע"פ הראייה ממש א"כ זימנין שראו הלבנה ביום שלשים לאז והיו צריכין לעשותו חסר וכן שאר חדשים עד שבעה חסירים וכ"ש אם נראה בעליל ל' לאז וא"כ אם היו מחסרין ג"כ אלוז אפשר שלא יקבע המולד באותו יום קודם חצות וע"כ היו צריכין למלאות ולעבריה לאלול ובכה"ג נמי משכחת לה שהיו צריכין למלאות אלוז מפני תקופת תשרי כדאיתא בסנהדרין וכיון שלא היו יכולין למלאות יותר מהראוי א' משאר ירחי דקייטא לפי שנראית הלבנה ע"פ עדים או בעליל ביום שלשים ועל זה הדרך שפיר משכחת לה דלא אתרמי מימות עזרא לפי שהיו מחשבין ומחזרין לעולם חשבון המולד והתקופה דתשרי שישאר אלוז חסר והיו מחסרין יותר מששה או שבעה חדשים בשאר חדשים הקדמים והיו מחזרין לעשות כן כדי שלא יתקלקל ר"ה אבל לראיית עדים ממש לא היו חוששין כ"כ בתשרי כיון דלינה אלא למצוה בעלמא ובטלו הא מפני הא כדי שיקבע ר"ה בזמנו העיקר שהוא יום החשבון וכ"ש בהא דאיכא למימר דמצאו סמוך מן התורה שצויה לעשות ר"ה לכל ישראל אע"ג שלא היו יודעין קביעת החדש דאי אפשר אע"כ דיש לסמוך ארוב שנים כמ"ש רש"י ז"ל במשנתנו אבל מ"מ היו צריכין לשלוחים דזמנין דחל המולד אחר חצות בהכרח כדפרישית או משום התקופה דכל הנך מדאורייתא צריכין להתעבר כן נ"ל נכון בעז"ה וכיוצא בזה אפרש בסמוך נמי לענין אד"ו גופא דהוי דוקא אם ביד הב"ד למלאות או לחסר כגון שע"פ החשבון ראויה שתתראה הלבנה ביום שלשים ולא באז עדים דביום ל' היו יושבין ומצפין שמא יבאז עדי ראייה ויהיה מצוה מן המובחר וכשהגיע סמוך לחשיכה ולא באז הרשות בידם לקדש כיון דא"א לעשות מצוה מן המובחר אז לעבר עד למחר שיקדשו ע"פ הראייה וכל היכא דאיקלע בכה"ג והיה יום שלשים באד"ו היה מעברין כן נ"ל נכון בעז"ה ועל דרך זה אפשר שהוא פרש"י דמ"ש דאיצטריך משום ירקא או מתאי היינו בכה"ג שהדבר מסור לב"ד והיו טפי בכלל לשון הא איצטריך מעברים ומצוי קצת יותר מהדרכים הראשונים דאפשר יותר לתקן בחדשים הקדמים למלאות יותר כל שלא באז בהם עדי ראייה וכו"ק היטב:

בד"ה מתני' דלא כרבי מאיר ואת' ונתנא דידן כו' היאך ידעו שנתעברה השנה כו' עכ"ל. ולא ידענא מאי קשיא להו דהא ודאי שהיו שולחין להודיע שנתעברה השנה כדאיתא להדיא בפ"ק דסנהדרין בעובדא דרשב"ג טול איגרתא חדא וכתבי ביה שפרא מילתא באנפאי ואוספית על שתא אלא דאפ"ה לא קחשיב לה במתניתין דאטו תנא כי רוכלא קחשיב כל מה שהב"ד והנשיא היו צריכין לשלוח לבני הגולה כמה פעמים בשנה אלא רק חשיב במתני' הנך שהיו שולחין ברה"ח גופא להודיע חשבון החדשים אי מלא או חסר ואהא מילתא לחוד שקלינן וטרינן בשמעתין דזימנין שהיו שבעה אם נתעבר לאחר פורים והיו צריכין לשלוח ברה"ח אדר שני להודיע יום קביעות החדש כן נ"ל וכו'ע;

בגמ' שלחו ליה למר עוקבא אדר הסמוך לניסן לעולם חסר מתיב רב נחמן על שני חדשים כו' והקשו בתוספת תימא א"כ אמאי יוצאין שלוחים על ניסן ומסקו ומיהו לבסוף מסקינן תיובתא ולא ידעתי מה הועילו בזה דלכתי מעיקרא מאי קא סברי ועוד דרב נחמן דמתיב מתני' דלקמן על שני חדשים אמאי לא מקשה ממתניתין דרישא על ששה חדשים ולאידך לישראל נמי דאמר ר"ג אף אגן נמי תנינא א"כ תיקשי ממתניתין גופא רישא אסיפא. והנלע"ד ליישב גם בזה על הדרך שכתבתי לעיל בסמוך דהא דשלחו למר עוקבא אדר הסמוך לניסן לעולם חסר לאז מילתא דפסיקא היא לעולם ממש דודאי היכא דע"פ חשבון הב"ד אי אפשר שתתראה הלבנה ביום שלשים ולא היה באפשר לתקן בחדשים הקדמים בא' מהאופנים שכתבתי לעיל לענין תשרי ואלול ע"כ היו צריכין למלאות ולעבר אדר סמוך לניסן כדי שיוקבע ניסן ביום הראוי לראייה שהוא עיקר זמנו אלא הא דקאמרי לעולם חסר דאלעיל מיניה קאי דהעיד ר' סימאי שהרשות ביד הב"ד לעשות מלא או חסר אהא לחוד פליגי הנך דשלחו למר עוקבא וס"ל דהיכא דהרשות ביד הב"ד עבדינן לעולם חסר והיכי דמי שהרשות ביד ב"ד היינו כדפרישית בסמוך גבי אלוז ושאר חדשים דהיכא שידעו הב"ד ע"פ חשבון שראוי לראות הלבנה ביום שלשים אלא שלא באז עדים דלא ראוי לקבוע בשלשים אם ידעו אע"ג דמצוה לקדש ע"פ הראייה עיכובא ליכא לדחות מיהו אם רוצים לדחות ולמעבד מצוה מן המובחר ומכ"ש היכא דאיכא צורך רשאין כמ"ש וכמו שיבואר עוד ובהא דאמרי דבאדר הסמוך לניסן אין הרשות ביד ב"ד לעבר אלא לעשות חסר דוקא כדי שיהיה יום קבוע לר"ח ניסן ולא ליתו לזלוזלי בפסחא כי היכא דאמרינן לעיל לענין קביעת תשרי דלא לקלקל ר"ה נמצא דלפ"ז לא קשה מידי מרישא דמתניתין דודאי צריכים לשלוחי דהא זמנין שצריכין לעשות אדר מלא אם א"א לחסר שאין היום ראוי לקובעו ר"ח משום המולד אם חל המולד אחר חצות או התקופה כדדרשי' לקמן משמור את חדש האביב ובגון שלא היה באפשר לתקן בשאר חדשים הקדומים כדפרישית לעיל אבל ממתני' דלקמן מיייתי שפיר דמחמללין השבת אלאמא שהיום ראוי לקבוע בו שהרי באמת ראו הלבנה וא"כ מה צורך להם יקדשו ע"פ חשבון ויהיה חסר ומש"ה מסקינן בתשובה דבין ניסן ובין תשרי לא עבדינן לעולם חסר דוקא אפי' כשהדבר מסור לב"ד אלא הרשות ביד הב"ד לחסר או לעבר כשלא ראו העדים בזמן הראייה ע"פ חשבון וברוב פעמים עושין אותן חסר והיינו דאמרינן לעיל מימות עזרא ואילך לא מצנינו אלוז מעובר. אבל מפני הצורך כגון מפני תקופת ניסן ותשרי יכולין לעבר כשלא ראו העדים אם לא היו יכולין לתקן בחדשים הקדומים ואפילו היכא שיכולין לתקן אח"כ כגון שצריכין לתקן למלאות שני חדשים יותר כשיהיה תקופת ניסן קודם פסח ולא נראה הלבנה בשלשים לאלול מעברין אלוז דשמא לא ירצו למלאות אח"כ שום חודש מחמת שיראו העדים הלבנה או שיראה בעליל. ומש"ה מחללין שבת אתשרי כזה שיוקבעו מועדי תשרי בזמנו וע"כ יטערכו למלאות אח"כ בירחי סיותא וה"ה לניסן כנ"ל נכון ליושב הסוגיא וכמ"ש נראה להדיא מל' הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' ק"ה דהא דמעברין לצורך היינו היכא שלא ראו הלבנה דוקא אבל היכא שראו העדים ונחקרה עדותן אין מעברין לצורך כלל אלא מקדשין לאלתר.

ולפ"ז כל מה שכתבתי עולה יפה בעזה"י ועיין עוד בסמוך דמק היטב:

דף כ.

בגמ' איכא דאמרי אף אגן נמי תנינא אלא אי אמרת זימנין מלא זמנין חסר אמאי מחללין ופרש"י מכדי בב"ד תליא כדאמרינן לקמן אתם אפי' עכ"ל. ולכאורה אין ראיייתו מוכרחת דנהי דדרשינן אתם אפילו מזידין היינו לענין דבדיעבד מה שעשו עשו וקובעין המועדות לפי אותו החשבון אבל אכתי לא שמעינן מהא שידחה לבתחלה החודש מזמן קביעתו במזול. תו קשיא לי מאי מקשה ניעבריה האידנא וניקדשיה למחר דהא מקראי ילפינן דמחללין שבת והיכי משכחת לה ואי בדאיקלע ל"א בשבת א"כ השתא נמי לא מקשה מידי. ונראה עיקר כוונת רש"י בזה דלכתי כיון דקיי"ל בעלמא דאין עשה דוחה לא תעשה וכ"ש

היכא דאיכא כרת אפילו בפסח ותמיד אלא היכא דא"א לקיים שניהם וא"כ ע"כ צ"ל דה"נ לא התירה התורה לחלל שבת על קביעת החדש אלא משום דא"א בענין אחר. ומשום שקביעת המועד תלוי בהם ואי ס"ד דזמנין מלא וזמנין חסר למה התירו לחלל שבת כיון שאין זה תלוי בקביעת המועדים כלל שאם לא יבואו העדים ויקבעו למחר אפ"ה המועדים נקבעו כדין כיון דבדעבד אפי' במזיד מה שעשו עשוי כ"ש הכא דהצ"ד אנוסין ונינהו כנ"ל בכוונת רש"י. מיהו לא הוצרך להביא ראיה ע"ז דבצ"ד תליא מלתא אלא לריווחא דמלתא אפי' למאן דלא חייש לאד"ו. אבל למאי דקיי"ל דדחינן מפני אד"ו אלמא דבצ"ד תליא מלתא לדחות אפי' מפני ערבה דטלטול דרבנן כ"ש מפני חילול שבת דאורייתא. ועיין מה שאפרש בזה בסמוך ובעיקרא דמילתא דמחללין שבת אבאר לקמן בעזה"י ודוק היטב:

שם מתיב רב כהנא כשהמקדש קיים כו' מה שיש לדקדק בזה ויבאר לקמן במקומו בעזה"י:

שם כי אתא עולא אמר עבריה לאלול אמר עולא ידעי חבראי דבבלאי כו' וקשיא לי למאי דמשמע בשילהי סוכה ובכמה דוכתי דאף בימי התנאים לעולם היו חוששין שלא לקבוע ר"ה בצל"ו א"כ מאי רבותא דעולא ובעיקרא דמילתא נמי יש לתמוה האל דדחינן ר"ה וכולהו מועדים מעיקר זמן קביעתן משום ירקא ומתיא ונטילת ערבה ואמאי הא מדאורייתא מחללי שבת כדי שיקבע בזמנו והא היכא רמיזא דהוי כעוקר דבר מן התורה אמנם למאי דפרשית לעיל יש ליישב דומאי היכא שבאו עדי ראייה ונחקרה עדותן אז שנראה בעליל לא היו דוחין כלל אלא הא דדחינן משום אד"ו היינו היכא שלא באו עדי ראייה דאפ"ה היו יכולין לקדש באותו יום כיון שידעו הב"ד ע"פ חשבון שראוי לקדש כיון שאפשר לראות הלבנה ועדי ראייה לא מעכבי ידיעה היו כראייה בכל מקום וקרינן ביה כזה ראה וקדש אלא דמציע מן המוכרח ראוי להמתין עד סמוך לחשיכה שמה עדיין יבואו עדים ובכה"ג הדבר מסור לב"ד לקדש או לעבר להמתין עד שתחשך ויתעבר ממילא ויהיה הקידוש ע"פ ראייה ממש ומכ"ש היכא דאיתרמי שצריכין לעבר מפני התקופה כגון שבהכרח לא היו יכולין למלאות בחדשים הקודמים שתבא התקופה בזמנה יבכה"ג ודאי היו צריכין לעבר ואפי' אם באו העדים סמוך לחשיכה היו מאיימין ומרבין בחקירות עד שתחשך ומכ"ש למ"ד דתקופה מעכב אפילו בדיעבד כמו שיבאר לקמן נמצא דלפ"ו בלא"ה מדינא היו יכולין לעבר ולקדש אלא דלסניף בעלמא היו מחזירין לעבר משום ירקא ומתיא כן נ"ל נכון:

ויתיישב יותר לפי שיטת הרמב"ם בפ"ה מהל' ק"ה דבלא"ה מעיקר דין הקביעות היו צריכין לעשות ימי הקביעות בדלוג ימי השבוע לדחות יום א' ולקבוע יום א' כדי שיקבעו במולד האמיתי. והנלע"ד בכוונתו ליישב ג"כ מה שהקשינו דלא משמע ליה לומר דמשום ירקא ומתיא וערבה לחוד יעברו שלא לצורך ויעשו המועדים שלא כתיקונן הא היכא רמיזא ועוד דכמה פעמים שהיה המולד בשבת ומחמת שלא נראה הלבנה צריך לדחות או משום דעדיין הוא יום כ"ט לחדש מחמת שחודש שלפנינו ג"כ נתעבר שלא לצורך מחמת שלא ראו הלבנה וא"כ כי דחינן השתא משום אד"ו דחינן ר"ה עד יום ב' והוא קרוב לשני ימים אחר המולד ומי נתן רשות לחכמים לעשות כן ע"ז כתב דומאי יש להם רשות מעיקר החשבון של מולד האמיתי לעשות בדלוג אלא מה שדחו אותו וקבעו בנה"ז ולא איפכא היינו משום סעד טעמא דירקא ומתיא וערבה כן נ"ל נכון. ובזה סרה תלונת הראב"ד ז"ל על הרמב"ם ז"ל ואדרבה השגת הראב"ד צ"ע מה נתקשה לו בזה ובייתר נפלאה בעיני דברי המפרש להל' קידוש החדש שהניח דברי הרמב"ם ז"ל בתימ' עד יבא מורה צדק ואני איני רואה בכאן שום מקום תימא אלא דברים ברורים הם דומאי לא נעלם מהרמב"ם ז"ל טעמא דירקא ומתיא המבואר בשמעתין וטעמא דערבה המבואר בפ' החליל והא דמקשה התם מההיא דחלבי שבת יש לנו שיטה נכונה ודעתי לבארה שם בע"ה ודעת לנבון נקל ודו"ק:

בתוס' ד"ה בין מלפניה כו' ר"ת לא גרס בין מלפניה דאם חל כו' ת"ל משום מתיא כו' עכ"ל. ושמעתי מקשים דאמאי לא קשיא להו הכי בהא דאמרי' לעיל איכא בינייהו יו"כ שחל להיות אחר שבת דלמ"ד משום ירקא לא מעברי' דלאורתא טרח ומייתי ואכתי לעבריה משום ירקא דהא איקלע ר"ה וסוכות בע"ש. ולענ"ד יש ליישב דלמאי דס"ד מעיקרא לא הוה טעמא דירקא משום ירקות חיים דשייכי ביי"ט אלא טעמא דירקא היו דוקא ביה"כ שחל ערב שבת דירקות שצריכין להתבשל מעיי"כ לשבת נפסקין והיינו עובדא דעבריה לאלול בכה"ג היו ביה"כ שחל ע"ש ודחויה ואהא קמיפלגי עולא גופא ור' אחא דלעולא משום ירקא ולרב אחא משום מתיא ואמרי' מ"ב וקבעי למימר דא"ב היכא דחל יה"כ אחר שבת ומקשה שפיר ליעבריה משום מתיא ואהא מסיק דע"כ איכא בינייהו יי"ט הסמוך לשבת דלמ"ד משום ירקא איכא והיינו ע"כ משום ירקות חיים דשייכי נמי ביי"ט ורש"י נמי דמפרש מעיקרא לענין ירקות חיים לפי המסקנא דיי"ט פי' כן כנ"ל ודו"ק:

בגמרא ומ"ד משום מתיא אפשר בעממי' משא"כ בשבת ויה"כ אסור אפי' ע"י עכו"ם אפילו באשתאי דאע"ג דגדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה דלא תסור וה"נ ליכא אלא איסור אמירה לעכו"ם אפ"ה נגזי' הוא למת שיקבר ע"י שבות דאיסור סקילה ואיסור כרת כ"כ הרמב"ן ז"ל הביאו המגן אברהם בא"ח סי' ר"א:

שם מאיימין על העדים על החדש שלא נראה ויאמרו ראינו. נראה דהיינו לאחר שעפ"י החשבון ראוי לראות וכיון דהא דמצוה לקדש ע"פ הראיה לא מעכב לענין הקביעות למצוה בעלמא ולעת הצורך שפיר יכולין לעשות כן ולא היו דבר שקר ידיעה היו כראייה ויותר נראה מלשון מאיימין דהיינו שאין מדקדקין בעדות כל כך דאע"ג דלפשר שלא ראו אלא כזביתא דעיבא בעלמא בדמות הלבנה אפ"ה אין חוקרין על זה כשהוא מהצורך כן נ"ל אבל הרמב"ם ז"ל מפרש כל הענין לענין הכחשה והזמה ע"ש:

בתוספות ד"ה הא בניסן כו' ויי"מ איפכא עכ"ל. ובירושלמי בר"פ ראוהו ב"ד מבואר להדיא כשיטת רש"י וכן משמע נמי לעיל מסוגיא דשמעתין דבניסן ותשרי שייך יותר לעשות חסר משאר חדשים אבל עדיין צ"ע מאי תיקון המועדים יש בניסן ותשרי לעשותן חסר ובשלמא בתשרי אפשר דהוי משום אד"ו אבל בניסן מאי איכא למימר ונ"ע:

דף ב:

בתוספות בד"ה חצות לילה איכא בינייהו פי' בקונטרס כו' וזה הוא תימא ממאי דקרא קפיד אבני א"י ולא קפיד אבני דבל כו' עכ"ל. ואני בעניי לא זכיתי להבין דבריהם דמאי מקום לתמיה זו דהא ודאי עיקר קפידא דקרא היינו לבני ארץ ישראל שסדבר מסור בידם לעבר שנים וחדשים ועלייהו כתיב אתם ואפילו שונגין אתם ואפילו מזדינן דהא ודאי לעולם אין מעברין שנים וחדשים אלא בא"י דוקא דבעינן סמוכין משא"כ בחצויה לארץ לעולם אין מעברין חדשים ושנים אלא א"כ היה אדם גדול בחכמה וגמסךך ולא הניח בא"י כמוותו כמו שכתב הרמב"ם ז"ל להדיא בפ"א מהל' ק"ה הלכה ח' ע"ש וכדמשמע נמי להדיא בשילהי מסכת ברכות בעובדא דרבי חנינא בן אחי רבי יהושע נמצא דלפ"ז ודאי קרא לבני א"י איירי שכן הקובעין חדשים וא"כ שפיר קאמר הכא דכיון שהב"ד של א"י רואה שקרוב הדבר לראות הלבנה הישנה בתחילת הלילה שוב אין מקדשין חדש ביום כיון שא"ל לראות החדשה כ"א לאחר חצות היום ואפילו אם באו עדים שאמרו שראו החדשה קודם חצות סהדי שקרא ונינהו כדמסיק הש"ס משא"כ לבני

דבל ליכא למיחש שיראו הישנה בתחלת הלילה דמאן יימר שיראו אותה שמה העבים יכסוה שם. ועוד דלגבייהו היו להו מלתא דלא רמיא עלייהו לחזור על ראיית הלבנה הישנה כיון שאין קביעת החדש מסור בידם ויכולין לסמוך בזה שפיר על בני א"י דכתיב בזה אתם ואפ"י שונגין אתם ואפילו מזדינן ואע"ג שהרמב"ם ז"ל כתב בהל' ק"ה שאפילו כבר קבעו החדש בא"י ובאו אח"כ עדי הזמה אפי' בכמה וכמה לחדש הב"ד חוזרין מקביעתם הראשונה וקובעין קביעת עדות האחרונה דככה"ג לא קרינן אתם ואפ"י שונגין אתם ואפ"י מזדינן כיון שבטעות היה מ"מ הא מסיק הרמב"ם ז"ל שם להדיא דכשבאו העדים האחרונים לסתור קביעות הראשון מאיימין עליהם איוס גדול ומטריפין אותם בשאלות ובדיקות והב"ד משתללים בכל כחם שלא יקדשו חדש זה הואיל ויצא שמו מעובר. נמצא חששא זו דבני דבל חששא רחוקה מאל הא ומש"ה אין לחוש בכך. נמצא דלפ"ז פרש"י נכון ואין מקום לתמיהת התוספת. ואף שמהרש"א ז"ל הרגיש בזה ורצה ליישב דברי התוספת ולחלק בענין בני דבל בין ראיית הישנה לראיית החדשה מ"מ לפי מה שכתבתי נגבאר דליתא אלא דא ודא אחת היא דככל ענין לא שייך קפידא זו אלא לבני א"י ולא לבני דבל מטועם נכון וברור שכתבתי ודוק היטב:

בא"ד ועוד משהלבנה מתחלת כו' לא תראה עוד בתחלת הלילה כו' עד סוף הדיבור. ובאמת שגם בזה יש ליישב שיטת רש"י לפי מה שהאריך בעל המאור בתכלית האריכות לפרש ענין זה על נכון ע"פ חכמת התכונה שאין כל המקומות שווין וכבר אפשר לראות הישנה בתחלת החדש בשום מקום מד' רוחות העולם רק שעיקר הקביעות תלוי בטבור הארץ שהיא א"י ע"ש באריכות ותמצא נחת ואף שהוא מפרש הא דצריך שיהיה לילה ויום מן החדש דשמעתין כמסקנת פי' תוספת מ"מ יש לפרש שיטת רש"י בזה ג"כ לנכון ע"פ שיטת בעל המאור אלא שאין רצוני להאריך בזה כיון שהוא ענין נוגע בחכמת התכונה דכבר אמרו חכמים אין אומרים למי שלא ראה את החדש שיבא ויעיד לכן קצתתי וסמכתי עצמי על המבין שיבין מדעתו וכדאי בעל המאור לסמוך עליו. אמנם כן כל מה שכתב בעל המאור ז"ל בחכמת התכונה בענין כדור הארץ מציאתי סעד לדבריו מספר הזהר ע"פ חכמת הקבלה בכמה מקומות והדברים ברורים ודו"ק:

דף כא.

בפי' רש"י בד"ה דמטו שלוחי ניסן כו' וכן בתשרי עד סוכות כו' עכ"ל משמע דהא דאמרינן ולא מטנו שלוחי תשרי אשלוחי סוכות קאי והיינו אותם העיירות הרחוקים מירושלים י"א יום דא"א שיבאו השלוחים שמה קודם סוכות דהא בשבת אין הולכין ולא ברה"י ויה"כ והני צריכין לעשות לעולם שני ימים אפי' בניסן גזירה אטו תשרי אבל אותן העיירות הסמוכים מהלך עשר ימים לא שייך בזה הא מילתא וכן מבואר בגל' הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' ק"ה והא דלא גזרו' אפי' באותן שהן תוך מהלך עשרה או אפילו שבעה דאכתי לא מטנו השלוחים קודם יה"כ וא"כ עבדי תרי יומי וא"כ לגזור נמי ניסן אטו תשרי דאפשר דלא שייך לגזור אלא בדדמי פסח אטו סוכות אבל פסח אטו יה"כ לא גזרינן דלא דמי כלל להדדי ולא אתי למיטעי. ועוד נראה דבלא"ה מעיקר הדין לא היו צריכין להתענות יה"כ שני ימים מספק כיון דאיכא סכנה בדבר כדאיתא בסמוך ובמקום שלא היו השלוחים מגיעים קודם יה"כ שפיר יכולין לסמוך ארובה דסמיכין ארובה בכל מינא ומכ"ש במקום סכנה והא דמשמע בסמוך דמספק עבדינן תרי יומי היינו לחומרא בעלמא וא"כ לא שייך גזירה בכה"ג כן נ"ל:

בתוס' בד"ה עבריה לההיא שתא תימא דתינא בפ"ק דסנהדרין על שלשה סימנים כו' וצריך טעם כיון דקרא קדרשי הכא והכא מ"ש עכ"ל. ולכאורה הטעם מבואר דבניסן כתיב שמור את חדש האביב שהוא לשון צווי לב"ד אזוהר רחמנא ושמור הוא לשון לא תעשה שישמרו שיהיו בתקופה חדשה משא"כ בסוכות דלא כתיב בלשון צווי ואזהרה לב"ד אלא מלישנא דקרא דחג האסיף תקופת השנה שנקרא חגו ע"ש שרוב השנים הוא בתקופה חדשה כי היכי דאמרי' באביב ואסיף גופא דאינו מעכב וא"כ אינו אלא למצוה בעלמא ואין מעברין אלא בראיית עוד סימן אחר בהדיא כן נ"ל לפי תירון התוספות אבל לפי שיטת הראב"ד ז"ל יש ליישב סוגיא דהכא בענין אחר דשאני הכא דאם לא נעבר לא תהיה תקופת ניסן בזמן האביב ולא תקופת תשרי בזמן החג והי"ל כתרי סימנין אבל עדיין צ"ע ולולי שאינו כדאי היה נ"ל דבלא"ה לא קשיא סוגיא דהכא אסוגיא דסנהדרין דהתם בזמן הבית איירי דאיכא סימנין דאביב ופירות אינן מש"ה אין מעברין אלא על שני סימנין דאל"כ הוה ליה עיבורי טובא משא"כ הכא בזמי רב הונא בר אבין ורבא דתו ליכא אלא סימן דתקופה ואם נאמר דלא נעבר א"כ לא משכחת עיבור שנה כלל והא ודאי דבלא"ה צריך לעבר שלא יהיה פסח באמצע הקיץ וסוכות באמצע החורף אע"כ דצריכין לעולם לעיבורי השנה כמו שאנו חושבין וא"כ שפיר קאמר רבא דיותר טוב לעבר זו השנה וצריכה להתעבר ממה שנמתין עד שנה הבאה דמהיכי תיתי דהא כשאנו מעברין תמיד מפני התקופ' תו ליכא למיחש לענין אחר לעבר בשביל שום דבר והיינו דקאמר ולא תחוש לה. ונראה לי עיקר ומוכרח זו הסברא דאי דכדברי התוספת או דכדברי הראב"ד ז"ל א"כ היאך מצינא דיינו ורגלינו שאנו עושין כמה פעמים כל ימי פסח וימי סוכות בתקופה ישנה ולא חיישינן להא דרבא ולמאי דפרשית אחי שפיר דבאמת התקופות אינן מעכבין כלל אלא למצוה בעלמא ובזמי רבא היה מההכרח כיון דעדיין היו סמוכין וראוינן לעבר שנה משא"כ עכשיו שאין לנו סמוכין ואנו סומכין על חשבון הקביעות המסורה לנו מהלל בנו של רבי יהודה נשיאה אין חוששין כלל לעניני התקופה דאין דנין אפשר משאי אפשר כן נ"ל נכון בעז"ה ודו"ק:

דף כא:

במשנה על שני חדשים מחללין את השבת כו' ומשמע מל' המשנה ומסוגיא דשמעתין דמחללין אפילו במלאכה גמורה דהא מקרא ילפינן לה ואע"ג דאין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת שאני הכא דגלי קרא והא דלא ילפינן בעלמא מהכא דלידיח אפילו ל"ת שיש בו כרת איכא למימר משום דאיכא למיפרך דעשה דקידוש החודש הוא עשה שלפני הדיבור כדפרכינן בריש יבמות דמפסח ותמיד ומילה ליכא למילף מה"ט דישנן לפני הדיבור. אבל הא ודאי קשיא לי דבפסח ותמיד ומילה גופא קי"ל דאין מכשירין דוחין שבת וכן היכא דאפשר לקיים שניהם וכן היכא דבעינא דמיעקר לאו לא מקיים עשה ואמאי לא ילפינן מהכא דאע"ג דליכא כל הני אפ"ה דחי דהא עיקר העשה לא אעלים קאי אלא אב"ד והעדים כמכשירין דמי ולאפשר נמי לקדש למחר ויש ליישב בלא"ה נ"ל דהאי חילול דכולה סוגיא אינו אלא לענין לאו דמחמר כדמשמע מתני' דסוף פרכין ומוקימין קרא לדדמיה:

בתוס' בד"ה על שני חדשים פי' בקונטרס ומן התורה מחללין וקשיא דבגמרא תניא מנין כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה מאי ענין קושיא זו לפרש"י דהא בהדיא קתני בסמוך ברייתא דתנו רבנן בראשונה היו מחללין על כולן א"ל רבי יוחנן בן זכאי וכי יש קרבן אלמא בזמן דאיכא קרבן לכ"ע מחללין ואפילו את"ל דטעמא דבריייתא איכא למימר דהחילול דכולהו היינו דוקא משום קרבן אכתי תיקשי קושיית התוס' אבריייתא גופא דקשיין אהדדי וממילא דקשיא נמי מתני' כיון דלא אשכחן פלוגתא בהא מילתא ויש ליישב דומאי למתני' ובריייתא לא קשיא להו דאיכא למימר בפשיטות כיון דהאי קרא דאלה מועדי ה'

בפרשת קרבנות כתיב משמע לכאורה דטעם החילול משום קרבנות ונהי דבניסן ותשרי כתיב דאית בהו קרבנות דר"ה וקרבנות הרגלים אכתי ממילא שמעינן דבכולהו מחללין משום קרבן ר"ח כי היכי דפשיטא לן קרבן ר"ח דוחה שבת כמו קרבנות הרגלים דכתיב במועדו משא"כ לפרש"י דטעם החילול אינו כלל מטעם הקרבן מדפי' ומן התורה מחללין על כולן אלמא רוצה לומר דאפי' בזמן דליכא קרבן מן התורה מחללין בהא קשיא להו אמאי דהא לא כתיב אלא בניסן ותשרי ומתרגין דאפ"ה שאר חדשים הוי נמי בכלל אלה מועדי ה' כן נ"ל:

בד"ה על ניסן ותשרי כו' ופירש בקונטרס כו' ודבר תימא פי' שקלה טעם החילול ביציאת השלוחין הא כי מקלע כו' עכ"ל. גם בזה לא ידעתי מאי קשיא להו אפרש"י טפי מאגופא דמתני' דקתני להדיא שבהן השלוחין יוצאין אלמא דטעם החילול משום יציאת שלוחין הוא ולא משום אד"ו דכל מאי דאיכא למימר בפי' המשנה ממילא דא"ש נמי פי' רש"י וכוונתם יש ליישב בדוחק משום דבג' רש"י מבואר להדיא דבתשרי נמי הטעם משום שלוחין. אחר"ו עיינתי בבעל המאור שכתב דהא דקתני במתני' שבהן שלוחים יוצאים לאו טעמא קיהיב אלא מעלות השני חדשים מונה והולך ולפ"ז התוספות נ"כ מצו לפרש כן מיהו בעיקר קושייתם בלא"ה נ"ל שהם גמגום לא מבעיא לפי' ר"ת בפ"ק דסנהדרין דכמה תנאי לא חיישי לאד"ו אלא אפילו למאן דחייש לאד"ו לא מסתבר כלל לתלות טעם החילול באד"ו דהא דאין קובעין ר"ה ביום א' היינו משום דמיוקלע ערבה בשבת ויודחה ערבה משום גזירה דרבה דאחי לגטלט ד"א ברשות הרבים וא"כ טפי היה לן לחוש ולקבוע ר"ה ביום א' כדי שלא ינטרכו העדים לחלל שבת שלא לצורך לכך הוצרך רש"י לפ' דבלא"ה מותר לחלל כדי שימהרו השלוחים ומכ"ש דא"ש טפי למאי דפרישית בסוגיא דלעיל דטעמא דאד"ו לאו עיקר הטעם הוא משום ירקא ומתא או ערבה אלא משום דמצוה לקדש על הראייה ע"ש:

בא"ד וי"ל דגזרו האי אטו האי משום דבשאר חדשים יוצאין ע"ז וע"ז מבערב עכ"ל. כוונתם דאל"כ לא שייך למיגזר האי אטו האי דכ"ע ידעי דחודש חסר בקידוש ב"ד תליא משא"כ בחודש מלא ממילא הוא מעובר משחיטה אלא כיון דבשאר חדשים נמי יוצאים מבערב אפילו בחודש חסר כגון שגראה בעליל וא"כ איתא למיטעי נמי בניסן ותשרי לצאת מבערב דגראה בעליל זמנין דמיומלכי ואתו לקלולו מועדים ע"י כך וק"ל:

במשנה בין שגראה בעליל כו' ויש לתמוה כיון דחילול דהכא חודש הוא ולא ילפינן לה אלא מדגלי קרא בהדיא א"כ מנ"ל דמותר לחלל אפילו כה"ג שהוא שלא לצורך בשלמא בהאי דארבעים זוג אפשר דחיישי' שמא לא יועיל עדותן ע"פ החקירות שמא כמדומה ראיתם וכיוצא בו משא"כ בהאי דגראה בעליל דמדינא א"י חקירות עדים מנ"ל דשרי ואפשר דה"ג כיון דהא מולתא דגראה בעליל אין ידוע להעדים שראו אותה מרחוק למקום קידוש ב"ד אלא דמתוך ראייתם מסתמא יהיה נראה ג"כ במקום הקידוש בעליל אפ"ה חיישי' שמא לא נראית בעליל במקום הקידוש ומש"ה שרי לחלל מספק דאל"כ היאך התירה התורה עיקר החילול הא ספיקא היא שמא יראו אותה הב"ד בעליל או שמא כבר קיבלו עדים אחרים אע"כ דאפילו מספיקא מותר לחלל כן נ"ל:

דף כב.

במשנה אב ובנו כו' ר"ש אומר אב ובנו כשירים וילפי' בסמוך מקרא ויש לדקדק א"כ אמאי פסלינן קרובים דביני ממונות מדכתיב משפט א' יהיה לכם ואמאי לא ילפי' מק"ה דבשריף דהא איקרי נמי משפט כדאיתא ר"פ ראוהו ב"ד ואפשר משום דעיקר קרא דמשפט אחד כתיב במכה בהמה ישלמנה ומכה אדם וימת וא"כ איתקש להדיא דיני ממונות לדיני נפשות. ועוד וי"ל דשאני עדות החדש דחידוש הוא דמדינא עד אחד נאמן באיסורין וכמ"ש בסמוך רפ"ב ובר"פ ראוהו ב"ד:

שם בגמרא אי' היכי תניית אי'ל איפכא תנינא ויש לתמוה א"כ מעיקרא דאקשי ליה רב הונא ר' יוסי ימעשה אדמהדר ליה והא זמני סגיאין הו"ל לאהדורי אנא נמי כהאי מעשה אמינא דהכי הלכתא ואיפכא תנינא ר"ש ומעשה ויש ליישב בדוחק:

סליק פרק קמא

אם אינן מכירין פרק שני

במשנה אם אינן מכירין אותן משלחין עמו אחר להעידו וכתבו התוס' ואותו אחר נמי מחלל עליו שבת. יגראה שהוצרכו לזה משום דקשיא להו לישנא דמתני' דאיפכא הו"ל למיתני בראשונה היו מקבלין עדות החודש מכל אדם משקללן אין מקבלין אלא מן המכירין ואם אין מכירין משלחין עמו אחר להעידו והכי מקשינן בירושלמי ונהי דמשני התם דסופא טעמא דריש' מפרש אפ"ה נראה שזה דוחק ועוד דיותר מזה קשיא לי אמאי תני כלל האי בבא דרישא דמהא דקתני אין מקבלין אלא מן המכירין ממילא שמעינן דאם אין מכירין צריך לשלוח עדים המכירים והא דלא מקשו הכי בירושלמי י"ל דהירושלמי לשיטתו תיכף אהאי דיוקא מקשה וכי עד אחד נאמן ומסיק דאין ה"ג דנאמן וא"כ שפיר אינטרדיך בבא דרישא לאשמעינן הא מילתא גופא דסני בחד ומאי אחר חד משא"כ בסוגיא דתלמודא דיון דמסקינן בסמוך דבעינן תרי ואחר היינו זוג אחר א"כ והאי קשה מאי קמ"ל באי' בבא דרישא לכך הוצרכו לפרש דרישא דמתני' לענין חילול שבת איירי דאמתני' דלעיל סוף פרקין קאי והיא גופא אינטרדיך לאשמעינן דמחללין שבת וא"ש נמי הא דקתני למתני' בזה הסדר כן נ"ל ועיין בסמוך:

שם משקללנו הבייתוסים כו' ומשמע בכולה תלמודא דהקלול הוא שרצו הבייתוסים שיוקבע ר"ח ניסן בשבת כדי שיהיה התחלת ימי עומר ממחרת שבת בראשית כמו שפירש רש"י לקמן בשמעתין ואע"ג דלפ"ז לא שייך האי תקנה דמכירין אלא בראש חודש ניסן אפ"ה גזרו בכולהו חדשים כדמשמע פשטא דמתני' ואי תקשי לפמ"ש התוספת בסמוך דעיקר מתניתין לענין חילול שבת איירי דכפרישיתא א"כ אמאי מחללין שבת בשאר חדשים אפילו בזמן הבית לשלוח אחר להכירו כיון דלא שייך בהו הקלול כלל מ"מ איכא למימר דמאחר שתקנו שלא יקבלו עדות אלא מהמכירין א"כ אם לא יכירו ודחה החדש מזמן קביעתו ממילא א"כ החילול צורך הקביעות הוא ולא מפני חשש הקלול ועיין מה שאכתוב בזה בסוף הסוגיא. אבל אכתי קשיא לי אפילו בניסן גופא למה לקללו הבייתוסים דאי למ"ד לעיל בפ"ק דף כ' דאדר הסמוך לניסן לעולם חסר פשיטא דלא שייך צד קלול ואי למ"ד זמנין מלא זמנין חסר הא אקשינן לעיל ניעבריה האידנא ונקדשיה למחר כי היכי דלא נחלל שבת ומתרגין דאיקלע יום שלשים ואחד בשבת ימחללים משום דמצוה לקדש על הראייה נמצא סוף סוף לעולם כי מקלע שלשים דאדר בשבת דחיון ליה ימה יכולים הבייתוסים לקלל הא דחיון ליה ואי איקלע ל"א בשבת אין צורך לקלל ויש ליישב דנהי דלעיל בלישנא בתרא דאיכא דאמרי מעיקרא הוי סבר דאיירי דהכי והוי בעי לאתניי סייעתא דלעולם חסר מ"מ לבתר דמוציב רב כהנא ומסיק בתויבתא דמתני' לאו משום מצוה לקדש ע"פ הראיה איירי א"כ ע"כ דתו לא מתוקמא דאיקלע שלשים ואחד בשבת אלא דמיוקלע יום שלשים בשבת ואפ"ה סבר דלא אמרינן געבריה האידנא ונקדשיה למחר כן נ"ל:

דף כב:

בגמרא אחד מי מהימן והתניא מעשה שבא הוא ועדייו עמו. וקשיא לי מאי קושיא דלמא לעולם בחול בעינן תרי דאע"ג דעד א' נאמן באיסורין ואפילו בעדות החדש הוי סני בחד מה"ט גופא אי לא דרחמנא קריה משפט אפ"ה מדרבנן מיהא בעינן תרי אפילו לענין מכירין משום גזירה דעדות החדש גופא דלא למיטעי לאכשורי בחד או משום אימר שרצו להחמיר או משום דאיכא חשש שמא שכרוהו בעינן תרי דחד חשוב לשקר בשביל השכירות כמ"ש הרמב"ם ז"ל לענין עד א' באשה שמת בעלה דהיכא דאיכא למיחש שמא שכרתו כגון בקטטה לא מהימן מה"ט והא דתנן במתני' דסני בחד היינו בשבת דמשום חילול שבת שלא לצורך אוקמא אדינא דעד א' נאמן באיסורין כ"ש הכא שאינו אלא חששא בעלמא ולכאורה שזו הסברא מוכרחת דאלת"ה תיקשי ברייתות אהדדי היאך דהכא אבריייתא דרבי נהוראי למאי דס"ד ר' נהוראי יחידי הוא ונראה ליישב דנהי דהמקשה הוא ידע שפיר דיש לחלק בין חילול שבת אפ"ה מקשה שפיר משום דמשמע ליה דמתני' נמי ע"כ איירי בחול דבשבת ליכא לאוקומי דא"כ לא שייך קלקול הצדוקים כמו שהקשיתי בסמוך ואע"ג שכבר תירצתי לפי המסקנא דרב כהנא מ"מ איכא למימר דהמקשה דהכא הוי סבר כסברת האיכא דאמרי לעיל דמיייתי סייעתא דאדר הסמוך לניסן לעולם חסר וא"כ ע"כ מתוקמא מתני' דהכא שהקלול אינו בחודש ניסן אלא בחודש אדר שלא נראית הלבנה ביום שלשים שחל בערב שבת וא"כ היה צריך להתעבר ולחול בשבת וא"כ היה ר"ח ניסן באחד בשבת לכך קלקלו הצדוקים ושכרו עידי שקר בשלשים לשבט לומר שראו הלבנה ויוקבע ר"ח אדר בע"ש וממילא ע"כ יוקבע ר"ח ניסן בשבת כיון דלעולם חסר וכן מצינא בירושלמי שהקלול היה מאדר אע"ג דבענין אחר איירי התם מ"מ ממילא רווחא שמעתתא דלפ"ז ע"כ בחל בחול איירי מתני' ומקשי שפיר ואי תיקשי מאי ס"ד דאיירי בחול א"כ רישא דמתני' מאי קמ"ל כמו שהקשיתי במשנתנו הא ליתא דלמאי דס"ד דהאי אחר היינו חד א"כ הא גופא קמ"ל דסני בחד וע"ז משני הש"ס דלעולם אחר היינו זוג אחר וא"כ ע"כ מתני' איירי בשבת דאל"כ מאי קמ"ל ואפ"ה משכחת לקלול בשבת כמסקנת רב כהנא לעיל דלא אמרי' געבריה האידנא ונקדשיה למחר נמצא דלפ"ז דמיתוקמא ליה מתני' בשבת תו לא הוי צריך לאוקמא מתני' זוג אחר אלא בחד לחלק בין חול לשבת אע"כ דהתקין לא משמע ליה לחלק בין שבת לחול וסובר דאפילו בשבת בעי' שנים אם כן מקשה הש"ס שפיר וחד מי מהימן והתניא מעשה בר' נהוראי כו' דבשלמא ברייתות אהדדי לא קשיא דחדא בשבת וחדא בחול אלא לסברת המתירן דע"כ לא משמע ליה לחלק מקשה שפיר דו"ק:

בתוס' בד"ה וחד מי מהימן תימא כי לא מהימן נמי מחלל כו' דתתנן בפ"ק כו' עכ"ל. ולכאורה יש לחלק דשאני הכא דאי חד לא מהימן איכא כמה ספיקי דלמאי דס"ד עכשוי דאחר היינו חד א"כ אותו נמי חד וע"כ היינו דאף עד גב דליכא השתא אלא חד סהדא ואין מכירין אותו אפ"ה מחללין ושולחין אחר להעיד על זה וא"כ שמא לא ימצא עוד עד שני להעיד על החודש ואת"ל שימצא עד שני על החודש שמא לא יכירו את השני ואת"ל שיכירו אותו שמא לא ימצא עד שני שיכיר זה העד בעצמו שרוצה להעיד עכשוי ומש"ה הוי פשיטא ליה דאי חד לא מהימן לא הוי מחללינן משא"כ מתני' דאב ובנו יי"ל דאיירי קודם שקללו הבייתוסים שהיו מקבלין מכל אדם וליכא אלא חד ספיקא אלא דבלא"ה אין מתרגין התוספת שפיר מיהו לקמן אבאר מאי דקשיא לי על תירון התוספת דווק ועיין בסמוך:

בד"ה אלא מאי כו' תימא מאי קאמר אני יכול לומר א' מאותו הזוג עכ"ל לכאורה טפי היה מצוי לאקשויי דלרביתא קתני אותו דאע"ג דליכא אלא חד שמעיד על החודש ואין מכירין אותו אפ"ה משלחין אחר להעידו ומחללין שבת אע"ג דאיכא ספיקי טובא שמא לא ימצא כלל עד שני שיעיד על החודש ואת"ל שימצא שמא לא יכירוהו מיהו אפשר שזה באמת ג"כ בכלל קושיית התוס' דאני יכול לומר א' מאותו הזוג היינו מהזוג שצריכין להעיד על החדש בין שהשני כאן או שאיננו כאן אלא שמא ינטרף ועפ"ז נראה לענ"ד ליישב קושיית התוס' ואם נפרש קושיית המקשה לעיל מעיקרא וחד מי מהימן דהיינו לענין חילול שבת כדוהי משמע להו להתוספת מעיקרא דדיבור הקודם וכמו שכתבתי בסמוך וא"כ משני רב פפא שפיר מאי אחר זוג אחר דאלת"ה מאי אותו וחד מי מהימן ותו ליכא למימר דאותו היינו א' מאותו הזוג ובענין שאין כאן עד שני כלל ואפ"ה מחללין שבת אע"ג דאיכא תרי ספיקי וא"כ תו לא תיקשי לך נמי אחר"כ וחד מי מהימן לחלל שבת דודאי מחללין כקושיית התוס' לעיל דמה לי תרי ספיקי ומה לי תלתא ספיקי ומה"ט לא מצינן לפרש ג"כ אותו אחד מאותו הזוג בענין שיש כאן שני עדים ומכירין את האחד ואין מכירין את השני דלכאורה מסברא ככה"ג אין צורך לחלל שבת כדי שיכיר שני עדי החודש דבהכרת אחד מהם סני דתו ליכא למיחש שהבייתוסים שכרו זה שאין אנו מכירין שיעיד שקר דהא השני שאנו מכירין לא חשיד להעיד שקר. ועוד דאי חיישינן ששכרו ג"כ את זה מה צורך להם לשכור זה שאין אנו מכירין כיון שיש כאן אחד המעיד על החודש שאנו מכירין ויש כאן עוד אחד שמעיד על זה העד השני והרי לפניך שזה העד שאומר שמכירו דהאי קושטא קאמר דאם שכרו להעיד שקר יותר היה להם לשכור שיעיד על החודש ולא ינטרכו כלל לזה שאין מכירין ומאי קשיא לך וחד מי מהימן והא דקתני מעשה שבא הוא ועדייו עמו היינו שאין מכירין את השני עדיין ואי אמרת דאכתי צריך להכיר שניהם כדי שלא תחלק בעדות א"כ מאי קשיא לך וחד מי מהימן מבריייתא ותיפוק ליה דמתתני' גופא מוכח דאחר זוג אחר דוקא דחד ודאי לא מהימן גופא שלא תחלק בעדות דאע"ג דעד אחד נאמן באיסורין אפ"ה לא רצו לחלק כדלשכתן בדוכתי טובא דווק הטיב:

בגמ' וחד לא מהימן והתניא מעשה בר' נהוראי שהלך כו' עכ"ל. ויש לתמוה דמאי קושיא דנהי דחד לא מהימן אפ"ה הלך רבי נהוראי יחידי דשמא ינטרף אחר עמו דבכה"ג נמי מחללין שבת כמו שהקשו בתוספת ד"ה וחד מי מהימן ומאי אינטרדיך נמי למימר בגמרא דסהדי אחרינא הוי בהדיא או באושא תיפוק ליה דאפילו מספק שמא ימצא סהדא אחרינא נמי אתי שפיר דהלך רבי נהוראי יחידי בשבת מיהו לפי מה שכתבתי לעיל לפרש כל הסוגיא כדוהי משמע להו להתוס' מעיקרא דהא דמקשה וחד מי מהימן היינו דאין לו לחלל שבת אם לא כשיש בודאי אחר עמו וכמו שחלקתי דלא דמי להאי דאב ובנו א"כ א"ש דמקשה הכא וחד לא מהימן לענין חילול שבת גופא מדר' נהוראי ומשני דוהי סהדא אחרינא דוקא כן נ"ל ברור ולא מצינתי מקום ליישב הסוגיא לפי שיטת התוס' דלעיל וצ"ע דו"ק:

בגמ' והא דלא חשיב ליה מפני כבודו של ר' נהוראי עיין בפרש"י. ולולי פירושו היה נ"ל לפרש בפשיטות כיון דמדינא סני בחד המכירו דעד א' נאמן באיסורין היכא דלא איתחזק איסורא אלא דכאן החמירו משום חששא דשמא שכרוהו הבייתוסים וא"כ שפיר יש לחוש לכבודו של ר' נהוראי שהצריכו עוד אחר עמו ולא האמינוהו ביחידי ובאמת שחכמים לא חלקו מדתם בכך כדפרישית כן נ"ל נכון ולוי שרש"י לא פי' כן דו"ק:

בתוס' ד"ה סהדא אחרינא הוה כו' וכן פרש"י וקאי פירכא דאי הכי אתרי שינויי עכ"ל וכתב מהרש"א וי"ל דקאי אהאי פירושא בתרא ולא לפי' קמא ע"ש והקשה עוד דא"כ לפירוש בתרא דמקשה אתרי שינויא

לא משני מידי אשינויא קמא ע"ש. ולענ"ד יש לתמוה יותר דלפי' בתרא לא מקשה כלל מידי מאי למימרא דהא ודאי טובא אשמעינן דאע"ג שאינו מעיד על החודש אלא אהכרת העד דליכא אלא חששא בעלמא אפ"ה מחללין וכמו שכתב המהרש"א ז"ל בעצמו בפי' הראשון ואפילו את"ל דהאי דינא דמחללין נמי אהכרת העד שמעינן לה שפיר ממתני' כדפרישית אפ"ה לא שייך להקשות אברייתא מאי למימרא דבכמה דוכתי אשמעינן בדרייתא מאי דאיתמר במתני' וכ"ש הכא דמעשה קמ"ל ולמאי דפרישית לעיל י' ליישב דמקשה שפיר מאי למימרא דליכא למימר דאשמעי' לענין חילול שבת א"כ לא הוה ליה למיתני בהאי לישנא שהלך יחידי דאיכא למיטעי דאפילו בדליכא השתא סהלא אחרינא נמי מחלל העד המכיר יחידי ולקושטא דמילתא ליתא אע"כ דלא נחית להכי לענין חילול שבת דבגא"ה פשיטא ליה דשני המכירין מחללין ויחיד אין מחלל א"כ מקשה שפיר מאי למימרא ומשני דודאי פשיטא ליה אלא דאכתי קמ"ל דאפילו בכה"ג דאיכא ספיקא שמא לא יוצא העד בביתו כפירש"י אפ"ה מחללין וללישנא קמא נמי יש לפרש דקמ"ל אע"ג שלא היו מכירין אלא אחד מעידי החודש דדקתני להעיד עליו אפ"ה מחללין כיון דליכא אלא חד ספיקא שמא יוצא עד שני על החודש ומעתה אפילו לשינוי' דרב אשי נמי אתי שפיר ואין צורך לפרש כפרש"י. אלא דאכתי לא אתי שפיר למאי דפרישית דהתוספת לא נחתו להכי כמבואר א"כ צריך אני לפ' לשיטתם בענין אחר וייתישב ג"כ לפרש"י דודאי לא קאי א"ה אלא לשינויא דרב אשי. דלכאורה ליכא בין שינויא קמא ובין שינויא דרב אשי לא מידי לענין דינא אלא בלישנא דבריייתא הוא דפליגי דלשינויא קמא משמע ליה לישנא דבריייתא שהלך אצל העד להעיד עליו דכולא מילתא אעדות החדש קאי ומפרש ע"כ דסהלא אחרינא היו בהדיא ומפרש בדוחק דלא חשיב ליה מפני כבודו של ר"ג אבל לרב אשי משמע ליה לפרש דלא חשיב מפני כבודו של ר"ג וניחא ליה לפרש אצל העד להעיד עליו לצדדין שהלך אצל העד היינו עד שני המכיר שהיה באושא ולהעיד עליו היינו אעדות החדש ולכאורה הא דמשמע ליה הכי לרב אשי היינו משום דבלאו הכי אצל העד לשון מיותר והאח מקשה שפיר מאי למימרא בהא שהלך אצל העד הו"ל למיתני סתמא ומשני שפיר קמ"ל דמספיקא כו' והיינו כפרש"י שמא לא יוצא בביתו אפ"ה מחללין כן נ"ל ודו"ק היתב:

בד"ה להטעות את חכמים כו' כך פי' בקונטרס ווא"ת ומאי מרוויחים כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה נראה דוחק ולולי פירושם היה נ"ל להיפוך דהצדוקים לא דרשי כלל אתם אפילו שנגזן ולא דרשי נמי כזה ראה וקדש דתליא דוקא בראייה אלא משמע להו דקביעות החדשים היינו לפי המולד כ"ט ו"ב תשנ"ג שהלבנה מתחדשת וא"כ מצני למימר דלפי חשבון זה היה עצרת לאחר שבת ולפי שחכמים אין קובעין אלא ע"פ הראייה שכרו אדם אחד להטעות חכמים דלפי דעתם עשו פסח ועצרת. וכל המועדים בזמנם והשתא דאתינן להכי מצינן למימר דלאו דוקא בכה"ג חשדי לקלקל ניסן דוקא אלא אפילו בשאר חדשים חשדי לקלקל כדי שיוקבע ביום המולד והא דמשמע בתוספת וצירושלמי שהקלקול היה לענין עצרת כפרש"י היינו דתחלת קלקולם הכי הוה עובדא ומדאינני מעשייהו דחשדי לשכור עידי שקר חששו ג"כ בשאר חדשים ואפי' שלא בזמן הבית כדמשמע ממעשה דרבי נהוראי דהיינו ר"מ ולאחר חורבן היו כן נ"ל נכון ודו"ק:

בגמרא למימרא דאחסר עבדינן אמלא לא עבדינן מאי טעמא. משמע דסברת המקשה דלעבד אתרווייהו. ויש לדקדק מהיכי יתתי עבדי טירחא שלא לצורך כיון דסגני בחד. ונראה דאי הוה עבדינן אתרווייהו טפי עדיף דלא היו שייך קלקול הכותים שעיקר קלקולם היה להטעות את בני הגולה שיעשו שלא בדיון או משום דאינונן נמי אחזקו בקביעות חדשים ומועדים אלא דלא דרשי כזה ראה וקדש והיו קובעין ביום המולד ורצו שאנשי הגולה ועשו כמותו ולעולם היו רוצין לעשות המלא חסר לפי חשבונם וא"כ כי ניעבד בין אמלא ובין אחסר תו לא מצני לקלקל והשתא אתי שפיר נמי הא דמקשה בסמוך וליעביד אמלא ולא אחסר דלא שייך נמי האי קלקולא כדפרישית מיהו מעיקרא היו ניחא ליה טפי לומר דעבדי בתרווייהו משום דזימנין דשייך נמי קלקולא איפכא אע"פ שאינו מצוי כי הא דאמר' לעיל מאיימין על החודש שלא נראה אע"פ שלא ראינו ואמרנו ראינו והיינו משום אד"ו או משום תקופה וכדפרישית לעיל פ"ק לפי שיטת הרמב"ם ז"ל שיש חילוק בין חשבון המולד ובין מולד האמיתי וא"כ משכחת לפעמים שחכמים היו עושין המלא חסר ולא כן הוא לפי חשבון הכותים כן נ"ל ברור ובסמוך אפרש עוד בדרך אחר ודו"ק:

דף כג.

בגמרא וליעביד אמלא ולא ליעביד אחסר כלל כבר פירשתי לעיל סברת המקשה בזה מיהו נ"ל לפרש עוד בדרך אחר לפי שיטת רש"י ותוספת דנהי שכתבו התוספת דאיכא דלא עבדינן אלא בחד מינייהו תו לא שייך למימר איתגנסו הוא דאיתגנסו היינו דלא שכיח כולי האי כמו בעבדינן בתרווייהו אבל מ"מ חששא ודאי איכא והיכא דלאפשר לתיוקני מתקנינן וסבר המקשה דאי עבדינן לעולם אחסר א"כ אי מיקלע ר"ח מלא בשבת ולא עבדי אמרי חסר הוא והא דלא עביד איתגנסו הוא דאיתגנסו דכיון שלא נעשה בזמן הקביעות עצמו כמו בשאר פעמים לא זהירי ביה כ"כ דאפשר שע"י שכרות נשתכח כיון שכבר עבר זמנו מה שא"כ אי עביד אמלא ולא אחסר תו לא תליא כלל באיתגנסו דבזמנו מיהו זהירי דחביבה מצנה בשעתה ועוד נ"ל דלא משמע להמקשה שום סברא לומר דאי מיקלע חסר בע"ש ניעביד במוצאי שבת כיון דלאו כ"ע ידעי בקביעא דירחא ובין מלא לחסר טעו אינשי טובא וא"כ כשרואין בכל חודש שמשאינן משואות לאחר שנקבעו בזמנו מיד אס כן ימנו החדשים והמועדים מיום השבת עצמו ולא מסקין אדעתיהו בין מלא לחסר לכך ראוי יותר דעביד אמלא וכי מקלע מלא בשבת יעשו בזמנו. אלא דלפ"ו קשה א"כ כי עביד נמי אמלא ולא אחסר ואיקלע מלא בע"ש היכי עביד לא עביד כלל לא ידעי בין מלא לחסר ואי עבדינן באפוקי שבתא ימנו החודש מיום השבת כמו שהורגלו למנות מיום שקודם המשואות לכך נראה עיקר כדפרישית מעיקרא מיהו המקשה דלעיל דמקשה עביד בתרווייהו נראה דהוי מסיק אדעתיה האי סברא דלא שייך להשיא משואות שלא ביום הקביעות דאתי למטעי ולמימני מהאי יומא ומש"ה מקשה דניעבד בתרווייהו ומשני רבי זירא דע"כ עבדינן באפוקי שבתא ולא חיישי' להאי טעמאתא שימנו מיום השבת ואמרי דאיקלע חסר בשבת וכדמסיק בפ"ק כן נ"ל ודו"ק:

דף כג.

בתוספות בד"ה כמה היו להו כו' וקשה היאך אפשר שירושלים היו טבור של א"י הרי מהלך עשרים יום לאחרון שצירושלים כו' עכ"ל. בפרק אלו מציאות מקשו בפשיטות אפילו אי לא היו ירושלים טבור של א"י דא"כ קשה טפי משאר צדדי א"י שהיה רחוק הרבה והנראה מזה דהכא משמע להו דלא חששו לגשמים אלא לאותן עולי רגלים של בבל לנהר פרת לפי שבבל היא ארץ מצינא. ועוד דמיטרא במערבא סהלא רבא פרת שהולך וגדל. משא"כ שאר צדדי א"י מירושל' לא חששו מש"ה הוצרכו להקשות הכא כיון דירושלים היו בטבור א"י א"כ לצד פרת גופא מהלך עשרים יום. מיהו זה לי ימים רבים חפשתי ולא מצאתי מבואר בש"ס דירושלים היא באמצע א"י אלא באמצע טבור העולם כדאיתא בסנהדרין וכן במה

שהקשו עוד הרי ירדן מן המזרח מהלך יום אחד כבר כתבתי בפרק אלו מציאות שלא ידעתי מהיכא פסיקא להו דעבר היירדן והלאה לא היה בכלל אותן ת' פרסאות וכל זה צ"ע:

בד"ה לא היו זזין כו' ומיהו אשכחן כו' עד סוף הדיבור. נראה דמה שכתבו תחלה דבעינן דוקא עיר המוקפת מחיצה לא פסיקא להו כ"כ מסברא פשוטה דשם בפרק מי שהוציאוהו כתבו כן בשם רש"י ז"ל אלא דכאן משמע להו הכי מדקתני במתני' לא היו זזין משם וע"ז כתבו מיהו כו' וא"כ אס נאמר דלענין יוצא חוץ לתחום נותנין לו העיר עם עיבורה א"כ ע"כ דלא בעינן מחיצה דהא עיבורה של עיר ודאי חוץ למחיצת העיר היא ולמאי דמסקפא להו קצת בהא א"כ צ"ל דמתני' לא מוכח מידי דאיכא למימר דאותו חצי היה חוץ לעיבורה של עיר או דהא דקתני לא היו זזין משם היינו שלא היו זזין לצאת חוץ לעיבורה של ירושלים כן נ"ל בכוונתך:

בד"ה או דלמא כו' וקשיא מאי מיייתי מסעודות גדולות הא ודאי שקודם התקנה הכי הוי כו' עכ"ל ולא ידענא מאי קשיא להו הא מצינן לפרש בפשיטות הא דמיבעיא ליה מעיקרא היינו דמסקפא ליה אס נקראת בית יעזק וא"כ קודם התקנה היתה נקראת כך או בית יזק תנן ולאחר התקנה קאמר דהיתה נקראת כך ופשיט שפיר מההיא דסעודות גדולות היו עושין להם דקתני בהאי בבא גופא דהיתה נקראת א"כ משמע דבזמן שהיו עושין סעודות גדולות כך היתה נקראת:

בא"ד ווא"ת כיון דאיסור שבת עלייהו כו' עד סוף הדיבור. נ"ל בכוונתך דהא דפשיט מסעודות גדולות היינו דמסתמא כיון שעשו להם סעודות גדולות היה המקום מורווח מקום סעודה וזהא דחי הש"ס דלמא תרתיו עבדי בהו פיר' דאפשר דמקום סעודה לאו באותו חצר הוה אלא בחצר אחרת וא"כ מקשו שפיר א"כ היאך יצאו מחצר לחצר כן נ"ל בכוונתך וכן נראה ממה שכתבו ומיייתי ראיה דמרווח היה ובחנם נדחק המהרש"א ז"ל ודו"ק:

דף כד.

בתוספת בד"ה אבל מצטרפין כו' לכך דחק בקונטרס כו' והכי מפרש לה בהדיא בס"פ כל הנשבעין כו' עכ"ל. כוונת דבריהם דאע"ג דהתם לא מפרש הכי אלא אליבא דרב חסדא ולמאי דקיימא לן כרב הונא אין צורך לפרש כן אפ"ה דחק בקונטרס לפרש כן בפשיטות אליבא דכ"ע כן נ"ל בכוונת התוספות אלא דקשה לי מאי מקשה התם אלדב חסדא לאיירי בשתי כתי עירום המכחשים זא"ז ומש"ה קאמר בהדי סהדי שקרי למה לי כיון שכ"א הוכחש משנים משא"כ בחד וחד שכ"א לא הוכחש אלא מע"א ולא כלום הוא אפשר דר"ח נמי מודה דכל אחד מצטרף אפילו לממון דהא מוקמינן ליה אחזקת כשרות והיה נראה מזה דהמקשה דהתם הוה משמע ליה דהא דתני מצטרפין לעדות אחרת דהנך שני עדים גופייהו כשרין לעדות אחרת אפילו שניהם כאחד אע"ג דחד מינייהו ודאי איתרע ולא מצטרפין לכאורה משמע הכי ועוד דא"ה אחד מינייהו קאי אמאי קאמר לעדות אחרת הא אפילו לאותו עדות של זה החודש כשר כ"א מהם אס יצטרף לעד כשר נמצא דלפ"ו שייך קושיא דהתם אפי' לרב הונא דדוקא כ"א בפני עצמו קאמר דכשר אבל חד מהנך וחד מהנך לא מצטרף. ולפ"ו הא דמשני דהתם דמצטרפין כ"א מהם לעדות אחרת נמי אתי אליבא דכ"ע ואע"ג דבכה"ג כשר אפילו לעדות ממון אליבא דכ"ע כדפרישית מ"מ כיון דאתא להכי דבחד מינייהו ממילא לקושטא דמילתא אפי' לאותו עדות של זה החודש כשר אס יצטרף עם אחר דאין דבריו של אחד במקום שנים וניחא לן לפרש ולדחוק דלעדות אחרת היינו לאותו עדות עצמו אלא שיצטרף עם אחר קרי ליה אחרת כיון דקושטא דמילתא הכי הוא כן נ"ל נכון דלפ"ו פירוש רש"י דהכא אליבא דכ"ע. ולפמ"ס יש ליישב לשון הש"ך בח"מ סימן למ"ד מה שכתב בשם חכמי בריסק והביא סוגית התוספת דהכא ולא הביא סוגיא ערוכה דפ' כל הנשבעין ולמאי דפרישית אתי שפיר כמבואר למצין ואין להאריך ודוק היתב:

במשנה דמות צורות לבנות היו לו לר"ג כו' ובגמרא ומי שרי והכתיב לא תעשן אתי לא תעשן בדמות שמשי כו'. וקשיא לי הא מסתמא הנך דמות צורות לבנות של ר"ג לא היו צורות שלמים של עיגול הלבנה כמו שהיא במרום אלא דמות חצי עיגול קו קטן כמו שהיא בדקנוגות בשעת המולד שעליהן היה שואל לעדים כזה ראיית או כזה וא"כ הא משמע בכולהו שמעתין ובכל הפוסקים דלא אסירי בעשיה אלא פרצוף שלם ודמות שלם ואפשר דלא שייך לשאול כזה ראיית או כזה אלא בענין שמצייר כל עיגול הלבנה ככדור שחור מתוכו מצייר קו קטן לבן כמו שרגילה להיות בעת המולד ובכה"ג ניכר הלבן מתוך השחור ולשאול כזה ראיית או כזה ערך הקו לפי הכדור. ולפ"ו לדינא הוה שרי לצייר דמות חצי לבנה בפני עצמה בלא כדור שלם ולפי שלא נזכר בפוסקים נ"ל דלפי המסקנא הנך צורות שלמעלה והפרצופין שאין אדם יכול לציירן כמו שהם במרום אלא לפי מה שמתראין לבני אדם עיקר האיסור הוא לפי הדמות והראוי לבני אדם וכמו שמבואר לקמן בענין המלאכים ושרפים ואופנים וא"כ דמות צור' חצי לבנה נמי אסור כיון שבענין זה עשויה להאיר לבני אדם ומיקרי שמשין וכבר היה נראה בעיני דהמקשה דהכא דקאמר כדמות שמשי ומסתמא היינו הך ברייתא דמיייתי בסוף הסוגיא לא תעשן כדמות שמשי המשמשין לפני במרום בגון חמה ולבנה כוכבים ומזלות ובכוונה הביאה בקצרה משום דלישנא דמשמשין לפני במרום משמע דדוקא באותו הצורה שמשמשות במרום אסור ולקושטא דמילתא לא הוי הכי אלא כדפרישית ואביי דלא אסיק אדעתיה השתא האי ברייתא דלקמן וס"ד דלשון הברייתא אינו אלא בלשון המקשה מוקי לה בהיכל ואולם דוקא כך היה נראה בעיני לכאורה לפרש כל הסוגיא בענין דחד מקשה הוא בכולא שמעתין ולפי סדר התירוצים הקשה לו דלא מצני לאוכוחי האי סברא דלבנה אסורה אפילו בחצי עיגול כפי הנראה לבני אדם אלא לבתר דמיייתי בריית' דשרפים ואופנים ומלאכי השרת דא"א לצייר כלל מהותן כמו שהן במרום אלא לפי מה שמתראין לבני אדם וכמו שאבאר אלא לפי שראיתי בלשון המקשה דקאמר והכתיב לא תעשן ולא קאמר והתניא אלמא דהשתא לאו מבריייתא מקשה ליה אלא דפשטא דקרא משמע ליה הכי דלא תעשן אתי היינו כדמות שמשי מרום כדכתיב אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם לא תעשן אתי אלהי כסף כו' ומשמע דאצורת השמים קאי כדכתיב לא תעשה לך פסל כל תמונה אשר בשמים אלא דהתם לעשותן לעכו"ם איירי ולמיסר משעת עשיה והכא לענין עשיה גרידא כן נ"ל לפי פשט הסוגיא ולקמן אבאר עוד שיטה אחרת לפי שיטת התוספת דיומא פרק הוציאו לו ודו"ק:

שם אמר אביי לא אסרה תורה אלא משמשין שאפשר לעשות כמותן כו' נראה דהשתא משמע ליה לאביי דהאי לא תעשן לאו אאלהי כסף קאי אלא ענין בפני עצמו הוא ותרי מיולי נינהו וכן הוא באמת לפי הנגינות והטעמים דאתי קריין באתנחתא ולשון אתי היינו המדור שלי וכן כוונת הכתיב אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם שהוא המדור העליון שלי וא"כ אס יעלה בדעתכם לעשות דמות המדור שלי לזכרון ובוזאי שכדמות המדור העליון א"א לעשות כמותן אלא אפילו שום דמות מקום השראת שכינתי במדור התחתון לא תעשן אתי ואלהי כסף ואלהי זהב הוא צווי בפני עצמו מיהו בל' רש"י בחומש מפרש ואלהי כסף זהב נמי אכרוכים שבמקדש ע"ש אלא שהרמב"ן ז"ל בפי' החומש השיב עליו וכתב דפשטא דקרא דלא תעשן אתי אאלהי כסף דבתרא קאי וצ"ע לפירושו הא דקרינן אתי באתנחתא ויתכן יותר

לפרש פשטא דקרא לענין היכל ואולם לחוד לפי מה שאמרו חז"ל דמקש שלמטה מכון כנגד מקדש שלמעלה וא"כ אפשר שראו באותו פעם ג"כ דמות ההיכל ואולם במדור העליון והיינו דכתיב בתריה מובח אדמה תעשה לי ומשמע דהכל בקדושת היכל ואולם ומובח איירי בן ג"ל ואתי שפיר נמי דמיינתי אציי כל הברייתא דשל חמשה ושל ששה עושה דמינה ידעינן דעיקר קפידא דוקא בכמותן ממש בעיקר צורתן ומדתן וכיון דכל זה לא שייך במדור העליון ודאי לא איירי בהו קרא ודו"ק:

דף כד:

בגמרא אמר אביי לא אסרה תורה אלא דמות ד' פנים בהדי הדדי ולכאורה האזי בהדי הדדי לישנא יתירא הוא דבמאי דהוה משני לא אסרי תורה אלא דמות ד' פנים הוי סגי ועוד דהא דמקשה בתר הכי אלא מעתה פרעוף אדם לישתתרי ומקשה מברייתא דכל הפרעופין כו' נמי יש להקשות דבלא מילתא דאביי האך הוה אתי ליה שפיר מ"ש פרעוף אדם משאר פרעופין. ונראה ליישב דאביי לא מצי לשנויי בפשיטות לא אסרה תורה אלא באופן ד' פרעופין ואפילו חד מינייהו דא"כ תיקשה ליה טובא ממעשים בכל יום שמציירים צורת אריה וצורת שור ונשר ותיקשה נמי מכסא של שלמה שהיו עומדין אריות אצל ידות הכסא יכמו שהקשו בתוספות פרק הוציאו לו (וימא דף נ"ד ע"ב) ומסקו שם דע"י אחרים מותר וא"כ למאי דלא אסיק אדעתיה השתא דאחרים עשו לו מותר ע"כ צריך לאוקמי דפרעוף אחד מהפרעופין שרי יהטעם בזה כדפרישית דאדרבא מסתברא דאותן הפרעופין שאין ידוע לנו מהותן אין לאוסרן ואם כן באותן הפרעופים של ד' פנים שלא ניתן לשום עין לראותן כ"א לנבזאים במראה הנבואה וביחזקאל גופא הא כתיב וארבעה פנים לאחת וארבע כנפים לאחת ורגליהם רגל ישרה ופרש"י שאין להם קפיצין וכף רגליהם ככף רגל עגל נמצא שאין דומין כלל לאותן פרעופין שור אריה ונשר שביינו ולפ"ז לא הוה מצי אביי לאוקמי קרא על אותן הפרעופים כ"א בחמה ולבנה שצורתן ידוע במראית עין ומש"ה איצטרי לאוקמא דאיירי שפיר ככה"ג וכגון שעושה ד"פ בהדי הדדי ומש"ה אסירי דבזה הענין דמי מיהא לפרעופין שלמעלה שיש להם ד' פנים בהדי הדדי והאזי מקשי שפיר א"כ פרעוף אדם לשתרי אלמה תניא דבלאו מימרא דאביי הוי אתי ליה שפיר הא דכל הפרעופין מותרין מטעמא דפרישית אבל פרעוף אדם אסור שדומה לדמות עליון כביכול דמקרא מלא הוא כי בצלם אלהים עשה את האדם ויברא את האדם בדמותו ובצלמו וא"כ אתי בק"ו משאר שמשין שאפשר לצייר דמות שלם בגון חמה ולבנה מכ"ש פרעוף עליון ממש ועוד דבלא"ה פרעוף אדם שבכס' הוא פרעוף אדם ממש כדאיתא שדמות יעקב אבינו חקוק בכסא וע"י זה נתקנאו המלאכים שראו צורתו ממש משא"כ לשינויא דאביי דלא איירי קרא דאתי אלא אתי ממש דהיינו חיות הכסא ודוקא ד"פ וכדפרישית דבענין זה נושאות הכסא ומקרי שמשי משא"כ אחד מהם אינו משמש כלום א"כ פרעוף אדם לשתרו מהאי טעמא גופא ועוד דאי ס"ד דאסור א"כ ד"פ למה להו קרא ות"ל דבלא"ה אסור כקושתית תוס' ומשני שפיר דקרינן נמי אותי מללא כתיב עמי וא"כ ע"כ דל"פ אסירי מדכתיב אתי דהיינו פשטא דקרא לפרעוף אדם לחוד נמי אסור מאותי וע"כ היינו כמו שחירצו בתוספת כן ג"ל נכון דווק היתב. ובאמת לא ידעתי מאי קשיא להו להתוספת ביומא מאריה שעשה שלמה כיוון שאין כלל כדמות אריה של מעלה ועוד דלא מיתסר אלא ד"פ בהדי הדדי וכמ"ש התוספת דלמסקנא נמי לא הדר ביה אביי אלא דבלא"ה מסקו התוספת שפיר דאחרים עשו לו שרי כמסקנא דהכא ועדיין צ"ע:

בתוס' בד"ה חוץ מפרעוף אדם תימא מאי קושיא כו' דילמא הכא במוצא וכדברא כו' עד סוף הדיבור. פירוש דלע"ג דהכא אליבא דאביי קיימין אפ"ה לאביי נמי רישא וסיפא דברייתא ע"כ איירי במוצא מלאסר בצורת דרקון דלא שייך ביה איסור עשיה ומדמפלגי נמי בין כוכבים ומזלות לחמה ולבנה וע"כ היינו במוצא א"כ פשטא דברייתא משמע במוצא ומאי מקשה הכא ועי"ז תרצו שפיר כיון דמצינתא דפרעוף אדם א"א לאוקמי במוצא אלא אליבא דרבי יהודה ואביי לא בעי לאוקמי כר"י א"כ מקשה שפיר יעיין מה שאכתוב בזה לקמן בסמוך:

בא"ד וכן תניא לקמן טבעת שחותמה שקועה כו' עכ"ל. לכאורה יש לתמוה מאי ראייה מיייתי דהא לקמן כתבו התוס' להדיא בד"ה סמי עיניה דדין דההוא דחותם בולט היינו משום חשדא דע"ג ובצור' דרקון. ונראה מזה דלא כתבו כן לקמן אלא למאי דמשני מעיקרא אדר"ג דלסברת המקשה בעשיה דאחרים נמי שייך חשדא ולפ"ז ע"כ דלסברת התרצ' לא שייך חשדא אלא לענין ע"ג והיינו ע"כ בצורת דרקון כמו שאבאר משא"כ בסוף המסקנא דמשני בהא דר"ג בכמה גווני דלא שייך חשדא וא"כ לעולם דבעלמא שייך חשדא אף לענין עשיה וממילא מתוקמא שפיר דההיא דטבעת שחותמה שקועה משום חשדא דעשיה יאתי אליבא דכ"ע ועוד דסתם חותם היינו צורת אדם כמ"ש התוס' בסוגיא זו בפרק כל הצלמים ע"ש וא"כ ע"כ דדריש לא תעשון אתי כן ג"ל דווק ועיין בסמוך:

בד"ה לא תעשון אתי כו' ואת' ומאי קאמר כו' ר"ל משום צורת אדם כו' וי"ל כי איכא שארי פרעופין עם אדם שרי טפי עכ"ל. ולא ידענא מאי מספקא להו בהא כיון דצורת אדם שבד' פרעופים לא דמי כלל לצורת אדם ממש דהא כתיב וארבע פנים לא' וכנפיהם וכמו שחירצו התוספות בפרק כל הצלמים לענין צורת מלאכים דכיון שאין להם עורף לא הוי בכלל צורת אדם כ"ש הך פרעופים דל"פ ואפשר דהתוספת דהכא לא פסיקא להו האזי מילתא דבעינן צורה שלימה ממש אלא דמקנת צורה נמי אסור והיינו כדפרישית כיון דמקשה בשמעתין אדמות לבנה של ר"ג אע"ג דלא הוי צורה שלימה מיהו בדברי התוספת דע"ז ודפ' הוציאו לו צ"ע ודו"ק:

בד"ה לא אסרה תורה כו' הני תלת מילי דאביי לא הדר ביה כו' עד סוף הדיבור. נראה מדבריהם דהאזי שינויא דלא אסרה אלא ד' פנים בהדי הדדי ומאסירי שאר שמשים שבמדור העליון כגון שרפים ואופנים ימלאכים חדא שינויא חשיב להו דהא דלא אסרה תורה אלא ד' פנים בהדי הדדי לאו לשנויי מתני' אתא אלא כדפרישית אלא דאכתי בעיקר כוונתן תמיה לי טובא שאם רוצין לומר דלענין הדין כולן אמת דהנך כולן אסורין ומש"ה לא הדר ביה הא מילתא דפשיטא היא דברייתות מפורשות הן ואזי לענין שינויא דאביי הא ודאי הדר ביה ממאי דקאמר בכל חד מינייהו לא אסרה תורה והא ליתא דהא לקושטא דמילתא כוליהו אסורין ועוד דממאי דקאמר לא אסרה תורה אלא שבמדור העליון ודאי הדר ביה דהא אפילו שבמדור התחתון אסור ומוחק לומר שבא למעט שאר דברים שברקיע ולכאורה היה ג"ל לפרש דבריהם לפי מה שכתבו בפרק הוציאו לו לחלק דאותו שבמדור העליון אסור אף כשאחרים עשו לו ואפשר דה"ה בהיכל תבנית היכל כיון שאפשר לעשות כמותן ממש אסור נמי אף ע"י אחרים משא"כ בחמה ולבנה מותר מן התורה באחרים עשו לו כדילפינן התם מקראי והשתא הוי אתי שפיר דכוליהו שינויי דאביי קושטא ניניהו ולא הדר ביה כלל דמעיקרא נמי דמשני לא אסרה תורה אלא שמשין שאפשר לעשות כמותן היינו לענין אחרים עשו לו ועיקר שינויי דאביי לאוקמא הא דר"ג בלבנה שאחרים עשו לו כדמסיק בסוף יו"ה דכוליהו שינויי דמיה וכן משמע מפירוש הרי"ף ז"ל בפ' כל הצלמים ע"ש אלא דלעג"ד א"א להעמיד דברי התוספת דהכא בכך חדא דא"כ לא הוי ליה לסתום אלא לפ' הטעם שיש לחלק ממאורייתא בין

מדור העליון למדור התחתון באחרים עשו לו כמו שפירשו שם מדרשא דקראי ובפירושא דשמעתין. ועוד דא"כ מאי מקשה בשמעתין בסמוך אשינויא דאחרים עשו לו מדא"ל שמואל לרב יהודה שינגא סמי עינא דדין ומפרשי התוספת בסמוך משום חשדא ומנא לן דלמא שאני התם דצורת אדם הוי ואסור מדאורייתא אף על ידי אחרים מלא תעשון אתי ומכ"ש משאר פרעופים שבמדור העליון משא"כ בחמה ולבנה שזה עיקר התירון דאביי לפירושם בפ' הוציאו לו ובשלמא לפירושם שם לא קשה מויד דאיכא למימר דהוי פשיטא ליה לתלמודא טובא דהא דר"י לא"ל סמי עינא היה ג"כ צורת חמה או לבנה ומזלות ושייך בהו ג"כ סמי עינא כמ"ש הר"ן ז"ל ומשני ליה דלפ"ה אסור בחותמו בולט משום חשדא דעכו"ם משא"כ בפ' התנוס' דהכא א"א לומר כן דהא כתבו בסמוך דלמסקנא הא דר"י צורת דרקון הוה וכתבו ג"כ דבחמה ולבנה אין לחלק בין שוקע לבולט וא"כ ע"כ לא הוי צורת חמה ולבנה אלא דמספקא ליה אי הוה צורת אדם או צורת דרקון ואם כן מעיקרא לא הוי מקשה מידי אע"כ דהתוספת דהכא לא נחתו להאזי פירושא דפ' הוציאו לו דבלא"ה כתב מהרש"א ז"ל שם שאינם מדברי התוספת אלא לשון מהר"ם מרטנבורג ז"ל וא"כ נראה מדבריהם בסוגיא דשמעתין דלענין אחרים עשו לו אין לחלק דמדאורייתא כוליהו שרי וכמו שאבאר עוד בסמוך. ובכך אני תמה על הר"ן ז"ל שמפרש דהא דמקשה מר"י היינו דלאו צורת אדם הוי אלא א' ממשמשי מדור התחתון ויש לתמוה דא"כ מאי משני דחותמו בולט הוה דהא הר"ן ז"ל גופיה כתב דבחמה ולבנה אין לחלק בין בולט לשוקע לענין חשדא ומשמע דה"ה לכוכבים ומזלות כמ"ש כל הפוסקים. ועוד דבשאר כוכבים ומזלות לא שייך חשדא דעכו"ם דהא קוי"ל כל המזלו' מותרין חוץ מחמה ולבנה וכמו שאבאר בסמוך וצ"ע ג ליישב דברי הר"ן ז"ל מיהו בשיטת התוספות דפ' הוציאו לו ע"כ צ"ל דבחמה ולבנה נמי שייך לחלק בין שוקעת לבולטת וכמו שאבאר לקמן דווק היתב:

בד"ה שאני ר"ג כו' הכא לא נזור משום מצוה כו' עכ"ל. דוקא לענין אמיירה לעכו"ם שבות משמע להו לחלק דמצוה שאני משא"כ לענין חשדא דבסמוך לא שייך לחלק דאלת"ה לא הוה מקשה מידי בסמוך והא ר"ג יחיד הוה וכן לפי' התוספת בסמוך בד"ה סמי עינא דמעיקרא נמי הוה מקשה משום חשדא דעשיה וצ"ל דלענין חשדא דעשיה נמי פשיטא ליה דלא שייך לחלק בין מצוה לשאר דברים וכל זה דוחק ועיין בסמוך:

בד"ה סמי עינא דדין אלמא אסור להשהותו שמא יחשדוהו שעשה כו' עכ"ל. כבר כתבתי דמה שהוכרחו לפרש כן ולא ניחא להו לפי' בפשיטות דמקשה דאפילו אחרים עשו לו נמי אסור היינו משום דלא נחתו הכא כלל לשיטת התוספות דפ' הוציאו לו ופשיטא להו הכא טובא דלא שייך איסור לא תעשון אלא בעושה לעצמו. ולפ"ז צ"ל דבכל השקלא וטריא הוה סבר דר"ג עשה בעצמו דמות הלבנה שבטבלא ולכאורה יש לתמוה דהיאך לא סליק אדעתיה דאחרים עשו לו שאין דרך אדם חשוב כמותו כר"ג דנשיא הוה לעשות מלאכות כאלה בעצמו ואפשר דס"ד דא"א לבוון הדמויות על ידי אחרים או שנאמר דבכל השקלא וטריא דמעיקרא הוי סבר דכיון דאיכא איסורא דאורייתא בעשיה דלבנה פשיטא דיש לחוש לחשדא והיינו מדאמר ליה שמואל לר"י סמי עינא וקס"ד צורת אדם הוה דהכי אורחא דמילתא ולא שייך ביה חשדא דעכו"ם כיון דקוי"ל המוצא צורת אדם מותר לרבנן דר"י בפ' כל הצלמים והיינו משום דלא עבידי דפלחי לאדם וא"כ כ"ש דמהאי סברא אין לחוש בישראל לחשדא דעכו"ם דמה"ת נתלי בכך כיון דלא שכיח דפלחי צורת אדם אע"כ דטעמיה דשמואל משום חשדא דעשיה וא"כ מקשה שפיר כיון דשמעי' מברייתא דצורת חמה ולבנה אית בהו איסור עשיה מדאורייתא קשיא דר"ג אמאי לא חייס לחשדא ועי"ז משני הש"ס שפיר לעולם דלא חיישי' לחשדא דעשיה אלא התם דשמואל היינו משום חשדא דעכו"ם והיינו כמו שמפרש כה"ג דלהתרצ' ע"כ צורת דרקון הוה דלא שייך ביה איסור עשיה אלא חשדא דעכו"ם כדאיתא פרק כל הצלמים אבל בחמה ולבנה לא ניחא להו לאוקמא אף להתרצ' משום דלשון סמי עינא לא משמע שפיר בחמה ולבנה ודלא כשיטת הר"ן ז"ל כך ג"ל ככוונת התוספת דהכא ואכתי איכא למידק א"כ למאי דס"ד דהא דשמואל לר"י היינו משום חשדא דעשיה ובצורת אדם ומקשה מעשיה דאדם על עשיה דלבנה דא"כ בלא"ה דהא דר"י הוי"מ להקשות בפשיטות משאר כוכבים ומזלות שאוסר בברייתא מדאורייתא דלא תעשון ואפ"ה תנינן בפרק כל הצלמים דכל המזלות מותרין ואע"ג דאוקמי' לה במוצא אכתי ליתסר משום חשדא דעשיה כי היכי דאוסר שמואל בצורת אדם ונ"ל דמשום הא לא איריא דההיא דכל המזלות מותרין לאו היינו להשהותן דודאי אסור אלא דמותרין בהנאה קאמר ולאפוקי ממזל חמה ולבנה דאסירי בהנאה לגמרי כדקתני התם ויליך ליום המלח דחיישי' שעבדו לעכו"ם כיון דחשיבי להו:

בל זה ג"ל לפרש לפי שיטת התוספת דהכא. אבל לשיטת התוספת דפרק הוציאו לו שכתבתי לעיל שהיא ג"כ שיטת הר"ן ז"ל בפרק כל הצלמים דלמסקנא צורת אדם אסור מדאורייתא אפילו ע"י אחרים משא"כ בחמה ולבנה כוכבים ומזלות א"כ קשיא לי טובא מאי דוחקיה דאביי לאוקמי ברייתא דפ' כל הצלמים רישא וסיפא במוצא ומצינתא בעושה דהא מצי לאוקמא שפיר לכולה בבי בין במוצא ובין בעושה ע"י אחרים דהיינו סתמא ולענין להשהותן איירי דצורת אדם אסור מדאורייתא להשהותן דהא אפילו ע"י אחרים אסור וממילא דאסור נמי במוצא וחמה ולבנה ודרקון נהי דלא שייך איסורא דלהשהותן משום עשיה דדרקון מותר לגמרי וחמה ולבנה מותרים מיהו ע"י אחרים וחשדא דעשיה נמי לא שייך למסקנא אלא דלפ"ה אסור להשהותן לגמרי משום חשדא דעכו"ם וכ"ש דאסורין במוצא שמא כבר עבדו ובשלמא לרבא התם לא שייך להקשות כן משום דלשון אסורין משמע ליה דהיינו בהנאה לגמרי וצריך שיליך ליום המלח ומש"ה לא מתקום ע"כ אלא במוצא משא"כ לאביי דמוקי מצינתא בעושה וע"כ דמותרין ואסורין היינו לענין להשהותן ולא לענין איסור הנאה א"כ שפיר הוי מצי לאוקמא רישא וסיפא נמי בכל גווני כדפירש ברישא וצריך לומר דלשיטת התוס' דיומא שייך למסקנא נמי חשדא דעשיה וכמו שאבאר וא"כ מדקתני התם במצינתא כל המזלות מותרין ע"כ היינו דמותרין בהנאה אבל להשהותן אסור משום חשדא דעשיה א"כ ע"כ דמצינתא איירי לענין איסור הנאה דמזל חמה ולבנה ויליך ליום המלח ומש"ה מוקי לה במוצא דוקא ומכאן נמי מוכח דהתוס' דהכא לא ס"ל כשיטת התוספת דיומא דוק היתב כי נכון הוא בעז"ה:

בגמרא רבים שאני והא ר"ג דיחיד הוה ולכאורה הסוגיא תמוה דמאי ענין קושיא זו לכאן דמעיקרא דמשני אדא"ל שמואל לרב יהודה התם משום חשדא וא"כ ע"כ צ"ל דבדר"ג ליכא חשדא ויש ליישב לפי מאי דפרישית לעיל דודאי מעיקרא הוי ס"ד דההיא דטבעת שחותמה שקוע היינו בצורת דרקון ומשום חשדא דעכו"ם דוקא וא"כ ל"ק אדר"ג דהתם שקוע הוי ולענין עכו"ם בחמה ולבנה נמי שייך לחלק בין בולט לשקוע אלא מאן דמקשה מאגרט' לא אסיק אדעתיה דמוקי להא דשמואל ולהא דטבעת שחותמה שקוע בדרקון דוקא אלא קס"ד דאיירי שפיר בצורת אדם כסתם חותמות ואפ"ה איכא חשדא דעכו"ם דנהי דלענין מוצא דאיירי לענין איסור הנאה לא מיתסר בצורת אדם דלא שכיח דפלחי לרבנן דר"י בפ' כל הצלמים אפ"ה לענין חשדא דעכו"ם שפיר שייך אפילו בצורת אדם והיינו דק"ל מאגרטא דהוי צורת אדם ולא חיישינן לחשדא זו סברת המקשה אבל התרצ' דמשני רבים שאני ע"כ דלא ס"ל חשדא דעכו"ם בצורת אדם כלל דא"כ אין לחלק בין יחיד לרבים אלא סבר השתא דההיא דטבעת שחותמה בולט או

שוקע לא איירי משום חשדא דעכו"ם אלא משום חשדא דעשיה דשייד בצורת אדם ובהא משני ליה שפיר רבים שאני דברבים לא שייך כלל חשדא דעשיה כיון שאין שם בעלים עליו לחוש שעשאו ובוזאיו בי כושתא דרבים עשית ע"י אחרים וא"כ לסברת התרצן עכשיו דכולהו חשדא בין דשמואל ור"י ובין ההיא דטבעת איירי הכל משום חשדא דעשיה א"כ מקשה שפיר והא ר"נ דיחיד הוה וממילא דתו ליכא למימר דר"ג שקוע הוה דהא לענין עשיה לא שייך לחלק בחמה ולבנה בין בולט לשקוע כמ"ש התוס' דברקיע נמי אין בולטין כן נ"ל נכון ומוכרח לפמ"ש התוספת לעיל בד"ה חוץ מפרצוף אדם דמייתי ראייה דליכא צורת אדם אסור משום לא תעשון מההיא דטבעת אלמא דלמסקנא הוי טעמא משום חשדא דעשיה ואיירי בצורת אדם דלא שייך חשדא דעכו"ם בשיטת בעל הלכות גדולות מיהו למסקנא ל"ץ לאוקמא בצורת דרקון אלא בצורת אדם כסתם חותמות ואסור משום חשדא דעשיה ועוד דאי למסקנא נמי איירי דוקא בצורת דרקון א"כ מאי מקשה ליה מאגדרטא דהיינו צורת אדם. דלפי' בעל הלכות גדולות לא שייך ביה חשדא דעכו"ם אלא ע"כ כדפרישית דלמסקנא דמילתא מתקומא שפיר בצורת אדם דהיינו כדפרישית דווק הטיב וגם זה נכון בעז"ה ותו לא מיד. ומתוך סוגיא דשמעתין נראה לי שזה היה כוונת ישראל שאמרו לאהרן קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש וגו'. והנראה מזה שביקשו לעשות פרצוף אדם לפי מאי דלא הוי משמע להו הך דרשא דלא תעשון אותי וא"כ אפשר דלשם שמים נתכוונו לעשות דמות האדם שנדמה להם הקב"ה בשעת מתן תורה. אמנם כן אהרן קדוש ה' שהיה ידע דרשא דלא תעשון אותי לא היה רוצה לעשות פרצוף אדם כי היכי דלא ליעביד איהו איסורא דעשיה לכן היה רוצה לחיותו ועשה פרצוף השור שבמרכבה כדכתיב וימירו את כבודו בתבנית שור וא"כ לא עביד איהו איסורא דלא אסרה תורה אלא דמות ארבעה פנים בהדדי כן נ"ל:

סליק פרק שני

ראוהו פרק שלשי

דף כה.

ע"ב בפרס"י בד"ה ראוהו ב"ד בלבד כו' ולאז ארישא בסמוך לחשיכה אלא שהיה שהות לקדש עכ"ל. יעיין במ"ש התוספת ככוונתו ולכאורה פירושו תמוה בזה דמהיכי תיתי נפרש דאיירי בסמוך לחשיכה יעוד דהא קמן דמושיבין ב"ד על כך ומעידין בפניהם ואומרים מקודש מקודש וא"כ ע"כ דאיכא שהות יעוד דבגמ' מוקי לה בהדיא כשראוהו בלילה וכבר תמה מהרש"א ז"ל בזה על דברי התוספות. ובאמת דלפ"ז קשה ג"כ על רש"י למה הוצרך לפרש כן. והנלע"ד ליישב שיטת רש"י ותוספות היינו לפי שהדבר ידוע שאי אפשר בעולם לראות הלבנה בחידושה כ"א בסמוך לחשיכה מרוב קטנותה אינה נראית ביום היכי משמע בכולה מכליתין וא"כ לפ"ז היה במשמע כיון דראוהו ב"ד דרישא ע"כ איירי בראוהו ביום שלשים לעתות ערב נגהי שלשים וא' א"כ סיפא נמי איירי בכה"ג וממילא דהא דמוקמינן בגמרא כשראוהו בלילה היינו ליל שלשים וא' בענין דלא הוי שהות לקדש יום שלשים וממילא הוי מעובר דומיא דרישא אלא דאכתי כיון דמצני לקדש ע"פ הראייה סד"א דמש"ה יעמדו שנים למחר ויעמדו על הראייה ויקדשו יום שלשים וא' וה"נ בעי לאוקמי כה"נ ברישא נמי דתני הרי זה מעובר דהיינו שיקדשוהו למחר יכדבעי' לאוקמי בכה"ג לעיל דף כ"ד דדחינן סייעתא דלביי דבעי למויפטט מהכא דהלכה כר"א בן צדוק דאם לא נראה בזמנו אין מקדשין אותה ע"ש לכך פרש"י דלקוטגא דמילתא לא הוי הכי אלא נהי דרישא איירי בראוהו סמוך לחשיכה ביום שלשים בעצמו סמוך לכניסת ל"א משא"כ סיפא דמוקמינן כשראוהו בלילה היינו בלילה הקודמת שהוא ליל שלשים וא"כ איכא שהות לקדשה למחר כל היום אבל היכא שלא ראו בליל כ"ט אלא סמוך לליל שלשים וא' לא שייך למיתני יעמדו שנים למחר ויאמרו מקודש דהא אין מקדשין אלא חודש חסר אבל מלא אין מקדשין כדאיפסקא הלכתא לעיל מעובר אין מקודש לא וא"כ לזו הכוונה נתכוונו ג"כ התוס' בפרס"י דאי ס"ד דע"כ משמע סיפא דומיא דרישא ומלא כר"א בן צדוק א"כ לא הוה מקשה מיד א"כ דעיקר קושית המקשה למאי דאוקמי' לעיל מתניתין אליבא דהלכתא כר"א בן צדוק וא"כ ע"כ איירי בדאיכא שהות כן נ"ל ועיין בפ'י מהר"ל בן חביב הלכות ק"ה להרמב"ם שהאריך ועלו לו דברי התוספת בתימא וכתב ג"כ שהם גליון והנלע"ד כתבתי ודו"ק:

בגמ' סד"א תהוי קבלת עדות כתחלת דין אע"ג דבריש פ' שבעות העדות לענין עדים בעמידה אמרינן התם דקבלת עדים כגמר דין דמי היינו לענין קבלת עדות גופא דהא יכולין לדון אחר זמן. ובענין זה מיהו נגמר הדבר של קבלת העדות. משא"כ הכא לענין קידוש החודש שרוצין לקדש לאלתר יום שלשים שפיר קרי לעדות תחילת דין וקידוש נגמר דין כיון שעסוקין באותו ענין ובזה נתיישב ג"כ הא דמסיק קמ"ל דאפ"ה אין מקדשין בלילה ואכתי קשה ליתבו למחר וליקדשו יום שלשים דאתמול כי היכי דבעי למימר שיקדשו בליל שלשים ואחד יום שלפניו אלא דלפמ"ש אחי שפיר דכל זמן שעסוקין באותו ענין הלילה נמשך ליום שלפניו כדאשכחן גבי נכתב ביום ונחתם בלילה ולענין כתובה כן נ"ל וכ"כ בחידושי הרשב"א ז"ל אלא שהוספתי ביאור ודו"ק:

שם בגמרא ואימא ה"נ אמר קרא כי חוק חוק אימת הוי בגמר דין כו' וקשיא ליה הא בפ"ב דביצה ילפינן דהאי חוק היינו לישגא דמוזני שנידון ברי"ה וא"כ האי קרא מפיך לה להכי ומפיך לה להכי. ונלע"ד דבלא"ה הא דמקשינן הכא ואימא ה"נ לאז אליבא דכ"ע מקשה דאיכא למימר דהא דקריא רחמנא לעדות החדש משפט היינו דיני נפשות דננין וגומרינן ביום אלא הא דפשיטא לן טפי לאקשויי לדיני ממונות היינו משום דהני בשלשה ואי לדיני נפשות מדמית לה ליבעי כ"ו. ולפ"ז לא שייך להקשות כן אלא למ"ד בשוליה פ"ק דהחדש הזה לכם שנאמר בו למשה ולאהרן היינו לענין עדות שיהיה כשר בקרובים וא"כ לענין דיינין מצינן למימר בכה"ג אע"כ דלדיני ממונות אקשי רחמנא ומקשה שפיר ואימא ה"נ ומשני דלהאי תנא יליף מדכתיב כי חוק הוא ולית ליה האי דרשא דפ"ב דביצה דחוק לשון מוזני אלא דבפסח נידונין על התבואה כמ"ש מהרש"א ז"ל שם בחידושי אגדות ע"ש. מיהו האי תנא דפ"ב דביצה דדרש חוק לשון מוזני דלית ליה דבפסח נידון על התבואה. אפ"ה שפיר מצי סבר דבקידוש החדש אפילו גמר דין דוקא ביום דלדיני נפשות מקשינן לה והא דכשר בשלשה היינו משום דס"ל כהאי תנא דהחדש הזה לכם לאז לענין עדות קאי דפסול בקרובים אלא לענין דיינים קאי דבעינן מומחים וא"כ ממילא דע"כ לא בעינן סנהדרין של כ"ג כן נ"ל נכון ודו"ק:

בתוס' בד"ה לא תהא שמיעה גדולה מראיה פירש בקונטרס כו' ובחנם דחק דאפילו בדיני נפשות אמרינן הכי בפ' החובל כו' עכ"ל. ולע"ד דברי התוספת צריכין עיין דהא בפ' החובל איכא תרי שינויי בגמרא ולשינויא בתרא דהתם משמע להדיא דלפי' ביום אין דנין ע"פ הראייה ואדרבא מקשה הש"ס שם בפשיטות מפלוגתא דר"ט ור"ע דמייתי בסמוך דע"כ לא פליגי אלא לענין עד הרואה אי עשה דין אבל לכ"ע אין דנין אלא ע"פ הגדת עדים דאפילו רבי טרפון לא קאמר אלא דמקצתן עגשן עדים אבל עד עשה דין לדון ע"פ הראיה לא ואהא משני תרי שינויי. נמצא דכל כמה דלא אסקין לחלק בין ראו ביום אז בלילה פשיטא לן טובא דאין דנין ע"פ הראיה לחוד א"כ שפיר קשיא ליה לרש"י אחאי פשיטא ליה

לגמ' לאקשויי הכא בפשיטות אחאי לא תהא שמיעה גדולה מראיה הא מסבירא הוה איפכא דלכ"ע אין דנין ע"פ הראיה לחוד לכך הוצרך רש"י לפרש דאפ"ה מקשה שפיר דכיון דלענין עדות החודש לא כתיב הגדה אלא כזה ראה וקדש א"כ פשיטא דשמיעה לא עדיפא מראיה ויתכן יותר לפ"ש מהביאו התוספת פרק החובל בשם הרשב"ם ז"ל דטעמא דאין עד עשה דיין היינו מדכתיב ועמדו שני האנשים אלו העדים לפני ה' אלו הדיונים א"כ משמע לכאורה דגזירת הכתיב הוא ולא שייך לחלק בין יום ולילה. ונראה ברור דהאי שינויא בתרא דפ' החובל דלא משמע ליה לחלק בין יום ללילה היינו משום דס"ל האי טעמא דהרשב"ם ז"ל עיקר ואע"ג דמ"מ לא קיי"ל כהאי שינויא בתרא דפ' החובל אלא פשיטא לן בכולא תלמודא לחלק בין יום ללילה והיינו מהא דאמר ר"י אמר שמואל ג' שנכנסים לבקר החולה ביום רצו כותבין רצו עושין דין בלילה כותבין ואין עושין דין מ"מ לא ניחא ליה לרש"י לפרש דמקשה הכא מסבירא בפשיטות כיון דללישגא בתרא דפרק החובל ולסברת המקשה התם דאדרבה סברא פשוטה היא דראיה לא חשיב' כשמיעה ועוד דלכאורה המקשה דהכא לא מסיק אדעתיה הא דר"י אמר שמואל דמחלק בין יום ללילה וא"כ בפשיטות הו"מ לאוקמי כשראוהו בלילה למאי דפרישית בסמוך בשיטת רש"י ותוספות דבלא"ה אין דרך לראות הלבנה כ"א סמוך לחשיכה וא"כ מצי לאוקמי בדליכא שהות כן נ"ל נכון ליישב שיטת רש"י ז"ל ודו"ק היטב:

מיהו התוספת שכתבו דבחנם דחק רש"י היינו דלאזי לשיטתייהו בסמוך בד"ה דרחמנא אמר דלר"ע דאמר אפילו עד הרואה אין עשה דיין בדיני נפשות ה"ה למכה חבירו ולפ"ז שפיר מצי סברי דלשינויא בתרא דפ' החובל נמי יש לחלק בין יום ללילה לענין עד שאינו עשה דיין לדון ע"פ הראיה לתוד אלא הא דלא סבר לה התם כהאי שינויא קמא דראו בלילה היינו משום דאכתי לא מצי לאוקמי הא דר"י נשיאה אלא כר"ט ולא כר"ע דהא עובדא דר"י נשיאה בחובל הוה וא"כ כר"ע לא הוי מצי לדון ע"פ ראייתו אפילו ביום כיון דלא חזי ליה זכותא כסברת התוס' לקמן הלכך צריך לאוקמי בשינויא אחרינא דבאמת לא היה ר"י נשיאה דן ע"פ ראייתו אלא ע"פ עדות אחרים כן נ"ל אלא דזה שלא כדברי התוספות בפרק החובל וכמו שאבאר בסמוך בד"ה דרחמנא אמר ודו"ק היטב:

בגמרא דסד"א הואיל ותנן דיני ממונות כו' ה"נ ניקדשה ביחודי כו'. ואע"ג דבדיני ממונות גופא בגזילות וחבלות בעינן לכ"ע מדאורי"י ג' מומחין מ"מ ס"ד דאקשי רחמנא ק"ה להדלות והלוואות דסני ביחודי דתפסת מרובה לא תפסת. ועוד דסד"א כיון דמשה ואהרן קרובים הוי לא חשיבי אלא כחד קמ"ל דבעינן שלשה דומיא דגזילות וחבלות וע"כ דהכי הוא מדא"ל עד דאיכא אהרן בהדך ולפ"ז ס"ל דקרובים כשרים לק"ה כי היכי דאמרינן לעיל דכשרין לעדות החדש לר"ש ה"ה לענין דיינין לרבנן נמי דפסלי קרובים אפי' לעדות ומוקי להחדש הזה לכם לענין מומחין ואפ"ה לא תיקשי להו מנלן דבשלשה משום דאיכא למימר דלדידהו בלא"ה פשיטא להו דבעינן שלשה דומיא דגזילות וחבלות כי היכי דלענין מומחין והאוקו לגזילות וחבלות דהא בדיני ממונות דהדלות והלוואות למ"ד דלא בעינן שלשה ה"ה דלא בעינן מומחין והא דהוכשרו משה ואהרן באותו שעה היינו משום דקודם מתן תורה הוה ועיקר קרא לא נאמר אלא לדורות שיהא מסורה לכם לענין מומחין כמותבם כן נ"ל ודו"ק:

בתוס' ד"ה עד דאיכא אהרן בהדך כו' וסוגיא דהכא כמ"ד בשמעתא קמייאת דסנהדרין וכו' עכ"ל. ולכאורה תיקשי מתני' דהכא לאידך מ"ד מאי קמ"ל ואפשר דהתוספות לשיטתייהו דהאי פלוגתא אי בעינן שלשה דהדלות והלוואות או לא הוי נמי פלוגתא דתנאי כמ"ש בריש פ"ק דסנהדרין שם וא"כ אתיא מתני' כי האי תנא. מיהו למאי דפרישית בסמוך אחי שפיר דאיצטריך לאשמעי' במתני' דלא סגי בחד אפי' למ"ד דקרובין פסולין לעדות החודש וא"כ ס"ד דמשה ואהרן כחד חשיב קמ"ל דלא וכדפרישית אלא דאפ"ה כתבו שפיר דשקלא וטריא דשמעתין מיהו אלא למ"ד דבהדלות והלוואות חד נמי כשר כן נ"ל ודו"ק:

בגמרא לימא מתני' דלא כר"ע כו' לכאורה לעיל נמי הוי מצי לאקשויי הכי ונראה ליישב דמאי הוה פשיטא ליה נמי להמקשה גופא דעיקר מיימרא דר"ע היינו בדיני נפשות דכתיב עד עמדו לפני העדה למשפט כמו שהביאו התוספת בד"ה דרחמנא אמר כו' אלא דסברת המקשה דאין לחלק דכתיב משפט א' יהיה לכם. מיהו כתבו התוספת בריש סנהדרין דעיקר הקישא דמשפט א' יהיה לכם היינו להקיש דיני חבלות לדיני נפשות דהכי כתיב מכה אדם יומת ומכה בהמה ישלמנה משפט א' יהיה לכם וא"כ מעיקרא הוי"א דקידוש החדש לא איתקש אלא לדיני ממונות דהדלות והלוואות דלא איתקש לדי"נ משא"כ עכשיו דמסיק הש"ס דאף למ"ד דיני ממונות ביחיד אפ"ה קידוש החדש בשלשה וע"כ היינו כדפרישית דאיתקש למשפט דגזילות וחבלות א"כ מקשה שפיר לימא דלא כר"ע ומשני הש"ס דלר"ע דוקא בד"ג ממש איירי בשיטת רש"י בפ' החובל כמו שאבאר או דילמא דאף לשיטת התוספות דאף במכה אדם שייך האי סברא גופא דלא חזי ליה זכותא משא"כ בקידוש החדש דלא שייך האי סברא לא הוי נמי בכלל הקישא דמשפט א' דהא מצינו כמה דברים שבין דיני ממונות לדיני נפשות היכא דאיכא סברא כן נ"ל נכון ודו"ק:

דף כו.

בתוספת בד"ה דרחמנא אמר כו' ומיהו ה"ה למכה חבירו כדמוכח בפ' החובל עכ"ל. לכאורה שזה סותר למה שכתבו התוספות בפ' החובל בזה דאוקימנא התם לפלוגתא דר"ע ור"ט בראה בלילה וכתב רש"י שם דלפ"ז מתקומא עובדא דר"י נשיאה כר"ט וכתבו שם התוספות דבחנם כ' כן דאפילו כר"ע מתקומא דר"ע לא איירי אלא בדיני נפשות כו' וא"כ לפמ"ש כאן אכתי לא מתקומי כר"ע דהא עובדא דר"י נשיאה במכה חבירו הוי אלא ע"כ דלא נחתו הכא לכך וקאי הכא בשיטת רש"י דהתם דלשינויא קמא דפרק החובל מתקומא עובדא דר"י נשיאה כר"ט דוקא ולשינויא בתרא הוא דבעינן לאוקמי אף כר"ע וכמ"ש בדבריהם לעיל בד"ה אחאי לא תהא שמיעה כו' וזה שכתבו כאן כדמוכח בהחובל והיינו בשינויא בתרא כן נ"ל ויש ליישב דבריהם עוד לפמ"ש בחידושי בפ' החובל ע"ש ואין להאריך יותר ודו"ק:

במשנה כל השופרות כשרין חוץ משל פרה. ויש לקדק דלמאי דמסקי' בגמרא דרבנן נמי מודו דכל השופרות נמי איקרו קרן אלא דאיקרו נמי שופר ובעו למיפסל של פרה משום דלא איקרי שופר א"כ הו"ל למיתני מפני שאינו שופר והעיקר חסר מהספר וכ"ש דקשה טפי למאי דמסקי' טעמא דפסול הפרה בטעמי אחריני בגמרא ומסקי' נמי חדא ועוד קאמר דהא בטעמא דמפני שהוא קרן ליכא טעמא כלל לפסול כיון דכולהו איקרו קרן וא"כ יש לתמוה דנקט במתני' טעמא דמפני שהוא קרן שאינו עיקר ושביק עיקר הטעם לכל חד כדלית ליה. והנלע"ד בזה דרבנן נמי אקרא דרבי יוסי סמכו דכתיב במשוך בקרן היוכל ביהושע וקרא מיותר הוא דהא כבר כתיב להדיא שופרות טובא התם בקראי ועוד כיון דביוכל גופא לא כתיב קרן אלא שופר וא"כ הו"ל למיכתב בשופר היוכל אע"כ דהכי קאמר קרא שאותן השופרות היו דוקא מהקרן שראוי לתקוע ביוכל ומכלל דאיכא קרן שאין תוקעין ביוכל וע"כ היינו של פרה אי משום דאינו נקרא שופר אלא קרן או משום דאיכא טעמא אחרינא מסבירא כדמסקי' ונהי

דבהנך טעמי מסבֿרֿא לא הוּי פֿסלין לשל פֿרה מ"מ כיון דאשכחן דמיעט רחמנא דאיכא שופר שאינו ראוי לתקוע ביוכל ממילא מוקמי' ליה בדדמי דשל פֿרה ממעט ורבי יוסו כיון דלית ליה הנך טעמי בדמסקי' בגמ' א"כ אין טעם כלל לפסול של פֿרה טפי מאחריו אע"כ מוקי למיעוטא דקרא לדרשא אחריוא למעט של ראס ושאר חיות או בהמה טמאה או דמוּדה ר"י ללמנניה מן המובחר היו רגילין לתקוע ביוכל ור"ה בשל איל דמתרגמינן דיכרא והיינו דכתיב בקרן היוכל ובין קרן לשופר לא שני ליה לר"י כיון דכולהו איקרו קרן ואיקרו שופר כן נ"ל נכון. ועוד אבאר בזה לקמן ובסוגיא דכפופין ופשוטין דוק. ומתוך מה שכתבתי ממילא נתיישב' קושיית התוספת במאי דמייתי מקרא דיהושע ולא מייתי מקרא דיצחק כן נ"ל:

שם חזן משל פֿרה. הא דלא נקיט חזן משל שור נ"ל דמילתא דפשיטא היא דאין קטיגור געשֿה סניגור דכתיב וימירו את כבודו בתבנית שור אוכל עשב אבל של פֿרה ס"ד דלא שייך האי טעמא דאין קטיגור כ"כ קמ"ל אפ"ה פסול אי מהאי טעמא גופא או מטעמא אחריוא דמסקי' בשמעתין מיהו התוי"ט כתב בזה טעם אחר יותר נכון בשם מהור"ר משה כהן ז"ל דקתני חזן משל פֿרה לאשמעי' אנב אורחא דשאר נקיבות כשרין ולאפוקי ממ"ד לקמן דבעי' זכרים דוקא ועיין מה שאכתוב בזה לקמן בעז"ה:

שם בגמרא שפיר קאמר כו' ורבנן כל השופרות איקרו קרן ואיקרו שופר ופרש"י דאיקרו קרן כדאמרן ואיקרו שופר במתן תורה דכתיב במשוך היוכל וכתיב ויהי קול השופר עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה טובא דאכתי היכא שמעי' דכל השופרות איקרו קרן או שופר דהא ההיא קרן היוכל דכתיב הכא והכא לא הוי אלא של איל לחוד כדאמרין בסמוך מאי משמע דהאי יובלא לישנא דליכרא הוא ובין אס נפרש לשון דיכרא על מין איל או אס נפרש לשון זכר ואפילו של שאר מינין אכתי קשיא מתני' דקתני כל השופרות כשרין חזן משל פֿרה דמשמע להדיא דכל המינין כשרים בין זכרים ובין נקיבות כדפרישית ויותר יש לתמוה בהא דאמרין בסמוך ומאי משמע דהאי יובלא לישנא דליכרא הוא והאיכא קאי כיון דמתני' משמע אדרבא דלאו דוקא של דיכרא אלא ה"ה לכל המינין. ונלע"ד דודאי הא דאמר' כל השופרות איקרו קרן אעיקר שופר קאי דהיינו דליכרא שנקרא שופר ונקרא קרן מיהו פשיטא ליה לתלמודא דאע"ג דיובלא לישנא דליכרא הוא אפ"ה ליכא למימר דדוקא הוא אלא לפי שאפשר דסתם שופרות עשוין משל איל שראוין יותר לכך נקרא השופר בשם יובל ומדע דהא שופר דמתן תורה גופא ויכיח שלא היה שום מין בהמה וחיה אלא קול מן השמים ואפ"ה קרי ליה קול היוכל על סם הדמותו לקול היוכל וא"כ ממילא דכל המינין שראוין להוציא קול השופר מיקרי שפיר שופר והוי בכלל והעברת שופר תרועה ולא שייך למעט שאר מינין נמי מקרן דיוכל כיון דהנך לא מיקרו לא קרן ולא שופר אלא עיקר כוונת הגמ' כאן היינו כדפרישית בסמוך דלא שייך למעט מבקרב היוכל אלא של פֿרה לחוד דמיקרי קרן אלא דלא מיקרי קרן היוכל והשתא אתי שפיר נמי הא דמקשי' בסמוך דמאי משמע דהאי יובלא לישנא דליכרא הוא דכל כמה דלא קים לן הכי לא שייך למעט כלל אף של פֿרה דאיכא למימר דיוכל דכתיב במתן תורה היינו שכל קולות על ידי השופר מיקרו יובל על סם החירות כמ"ש הרמב"ן ז"ל בפי' החומש ומהכי יתני נאמר דשל איל הוי טפי בכלל קרן היוכל משל פֿרה אע"כ דיובלא לישנא דליכרא הוא דמיקרי קרן ואיקרי שופר לפי שדרך לעשות ממנו שופרות וה"ה לשאר מינין דכשרין דלא מיקרו לא שופר ולא קרן ודוקא של פֿרה ממעטינן דמיקרי קרן לחוד וכדפרישית כן נ"ל דדוק היטב:

שם ורבי יוסו אמר לך דפֿרה נמי איקרי שופר דכתיב ותיטב לה' משור פר אס שור למה פר אלא משופר. נראה דאסיפא דקרא סמיך דכתיב מקרין מפרים וא"כ בהאי קרא גופא איקרי קרן ואיקרי שופר. ועוד נ"ל דבהאי ענינא כתיב ויחמו מספר החיים ועם צדיקים אל יכתבו דילפינן מיניה בפ"ק ד' ספרים נפתחים ברה"א וא"כ ענינא דקרא איירי ברה"ה ושייך ביה שפיר האי דרשא ואפשר לומר דנהי דפשטא דקרא אקרבן קאי מ"מ מדכתיב מקרין ואישתבא ביה קרא אע"ג דקרן השור לאו בר הקרבה הוא אע"כ דמשום שראוי לעשות ממנו שופר אישתבא ביה קרא וכי הא דתנינן בשיליה מס' קינין כשהוא חי קולו א' כשהוא מת קולו שבעה וקחשיב קרנו לחצוצרות והיינו שופר היינו חצוצרות דהא הנהו תלת מיני אשתגהו שמייהו כו' מיהו בירושלמי מייתי רבנן דר' יוסו האי קרא גופא מדכתיב מקרין משמע דאיקרי קרן ולא שופר וא"כ שפיר מהדר להו רבי יוסו מדכתיב שור פר בהאי ענינא גופא שהוא בלשון שופר לית לן למעוטו מהאי קרא כן נ"ל:

דף כו:

במשנה שופר של ר"ה של יעל פשוט ופרש"י יעל אשטאינבוק. ונראה שהוכרח לפ' כן משום דלא שמיע ליה מה שפירש הערוך דכשבה נקבה נקראת יעל אלא דאכתי אנופא דמתני' קשיא דנהי דס"ל לת"ק דמתני' דמצות ר"ה בפשוטין מ"מ אמאי קתני של יעל שהוא מין חיה ולא קתני של כבשה נקבה שהיא מין איל ולעיל משמע דיובלא לישנא דליכרא הוא ולפי פשט הסוגיא דלעיל דהאי דיכרא היינו מין איל בין זכרים ובין נקיבות דמתקני ת"ק חזן משל פֿרה משמע מיהו דמכשר בנקיבה של מין איל אס לא שנאמר דהאי יובלא לישנא דליכרא דאמרין לעיל היינו זכר ממש וא"כ טפי עייף זכר משאר מינין אפילו ממין חיה מנקיבה של מין איל. אלא דלפ"ז לא הוה א"ש הא דקאמר ר"י ברה"ה תוקעין בשל זכרים יפליג בהא את"ל כדמשמע בגמ' וא"כ לפירוש רש"י דע"כ יעל היינו נמי זכר א"כ מאי קאמר ר"י דהוי תוקעין בשל זכרים הא ת"ק נמי הכי קאמר ובשלמא אי אמרינן כפי' הערוך או שנאמר דליכרא זכרים הכל לשון א' הוא דהיינו איל א"כ א"ש משא"כ למאי דפרישית לת"ק נמי האי יובלא דלשון דיכרא הוא היינו זכר ממש א"כ לא הוי ליה לר"י למימר בהאי לישנא אלא ברה"ה היו תוקעין בשל איל. והנראה מזה דלפי' רש"י האי ת"ק דהכא לית ליה כלל הא דאמרין לעיל דיובלא לישנא דליכרא הוא אלא כמ"ש הרמב"ן בפי' החומש דיוכל מלשון חירות הוא וא"כ פליג האי תנא דהכא אתנא קמא דלעיל דהא אליבא דת"ק לעיל מפרשין דיובלא לישנא דליכרא הוא וגם זה דוחק לכך נראה עיקר כדפרישית לעיל בגמרא דאע"ג דיובלא לישנא דליכרא הוא היינו משום דקרן האיל ראויא יותר לעשות מהן שופרות של רשות מש"ה נקרא השופר על סם יובל אבל לעולם לענין שופר דמצוה ס"ל לתנא קמא דהכא דמצותו ביותר פשוט וא"כ של יעל אע"ג דמין חיה הוא אפ"ה מצותו בכך כיון שהוא פשוט יותר משל כשבה נקיבה. יעוד י"ל דשל כשבה נקבה לא שכיח כלל דע"כ צ"ל כן אף לפי' הערוך גופא דהא איתא בתוספתא יהציהא הרא"ש ז"ל דטעמיה דרבי יהודה דקתנו מצוי למצוי ושאינו מצוי לשאינו מצוי וא"כ לפי' הערוך ז"ל צ"ל דכשבה נקיבה לא שכיח שיש לה קרניים וכמ"ש מהר"ן ז"ל בתשובה בסוגיא דבכורות או שנאמר דקרן שלה אינו ראוי לשופר א"כ לפי' רש"י נמי י"ל כן דמש"ה תקנו של יעל אע"ג דמין חיה הוא כן נ"ל:

פירש"י בד"ה שוה היוכל לר"ה כו' ואע"ג דתקיעתו ביוכל כו' אלא לסימן שילוח עבדים כו' אפ"ה כדר"ה בעי' למעבדיה דגמרינן לגזירה שוה עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה למה הוצרך לכך דהא בסמוך בלשון הגמ' דאמר' ביה"כ כמה דפשיט אינש דעתיה טפי מעלי פי' רש"י דכיון שהן לקריאת דרור בעיא

פשוטין וא"כ אדרבה ביובלא איכא טעמא טפי בפשוטין מבר"ה תו קשיא לי דלשיטת רש"י רבי יהודה ורבנן בתרתוי פליגי ברה"ה אי כפוף דעתיה טפי מעלי או פשיט דעתיה טפי מעלי ובסברות הפוכות ופליגי נמי בגזירה שוה דשביעי שביעי וא"כ אנופא דגמרא תקשי לן למה ליה כולי האי בדפשיטות מצי למימר דלכ"ע ברה"ה מסבֿרֿא כפופין ופשוטין שוין בטעמא דתפלה כיון דאיכא קרא להכי ולהכי כמ"ש רש"י אלא דעיקר פלוגתייהו תליא בג"ש דשביעי לרבנן אית להו ומש"ה ברה"ה נמי בפשוטין כמו ביוכל דלכ"ע פשוטין עיקר משום קריאת דרור וילפי' בג"ש ר"ה מיה"כ ולר"י דלית ליה גזירה שוה מש"ה מוקמי' כל חד אלוכתיה ביה"כ בפשוטין מטעמיה דדרור ובר"ה בשל איל זכר מטעמא דעקדת יצחק כדרבי אבהו ולא אשכחן מאן דפליג. והנלע"ד בזה דרש"י סובר דהאי טעמא דשילוח דרור בפשוטין אינו אלא למצוה מן המובחר ולא לעיכובא וכיון דהכא אליבא דת"ק איירי פשיטא ליה לרש"י דפשוטין ברה"ה היינו לעיכובא כיון דמעלה זכרונינו לאבינו שבשמים וכמה דפשיט דעתיה טפי מעלי וע"כ דהכי הוא דאי ס"ד ברה"ה נמי למצוה בעלמא לא הוי שבקיה לפשטא דקרא דיובלא לישנא דליכרא הוא וכ"ש דבר"ה איכא נמי טעמא דעקידת יצחק בן אברהם אע"כ דטעמ' דפשיט אינש דעתיה ברה"ה טעמא רבה הוא לעיכובא ומדקתני שוה היוכל לר"ה משמע דביוכל נמי פשוטין לעיכובא מש"ה הוצרך רש"י לפרש טעמא דג"ש דשביעי שביעי משא"כ בסמוך בלשון הגמ' דאיירי אליבא דרבי יהודה דאמר ביובלות בשל יעלים בלא"ה משמע לרש"י דע"כ לאו לעיכוב איירי אלא למצוה בעלמא וכמו שאבאר בסמוך דמוכח כן מלשון הגמ' כן נ"ל דהוי"ק:

בתוס' בד"ה של יעל פשוט כו' ומיהו קצת קשה דהא רבי לוי כו' היינו משום דילפינן ג"ש דשביעי כו' עכ"ל. פירוש דקשיא להו דהא ר' לוי ביוכל הוי ללא כרבנן ולא כרבי יהודה דהא לכולהו ביוכל בפשוטין אע"כ דרבי לוי סובר כרבנן בחדא דילפינן ג"ש דשביעי וכרבי יהודה בחדא דר"ה בכפופין וא"כ ע"כ דג"ש גמורה היא כן נ"ל ככוונתן וא"כ לא ידעתי מה זה שכתב הרא"ש ז"ל דקושיא חלושה דאיכא למימר דרבי לוי סבר כיון דאיכא ג"ש דשביעי יש להשוותן אף לענין מצוה מן המובחר דלמאי דפרישית א"א לומר כן דכיון דלכ"ע פשיטא להו בין לרבנן ובין לרבי יהודה דביוכל איכא מצוה טפי בפשוטין ועיקר שופר ביוכל כתיב א"כ מאי חזית למימר דנילף מדרבנן להשוותן ולדחות מצוה מן המובחר ביוכל אע"כ דג"ש גמורה היא מדאורייתא וא"כ פשיטא לן גופא דבר"ה תוקעין דוקא בכפוף דכייף דעתיה טעמא רבה הוא א"כ ע"כ ביוכל נמי סבר רבי לוי בהא כרבנן דדרשי' ג"ש דשביעי לדרשא גמורה כן נ"ל ועדיין צ"ע. מיהו בעיקר דברי התוס' למסקנתו היה נ"ל דדוקא לענין כפופין לחוד הוא שכתבו דבריעבד לא ינא כ"א בכפוף אבל לענין יעל לא פסיקא להו דאפשר דמתרמי נמי של איל או אילה דכשבה נקיבה דהוי כפופין. ובהו נתיישב דלא מפשינן פלוגתא דהא דקתני נמי במתני' דלעיל כל השופרות כשרין היינו מכל המינין כשרין ולא איירי בכפופין ופשוטין כלל כן נ"ל דדוק ואין להאריך יותר:

בגמ' והתנן שופר של ר"ה של יעל פשוט הוא דאמר כי האי תנא דתניא כו' הא דלא קאמר בפשיטות דרבי לוי אמר כרבי יהודה דמתני' נ"ל משום דבמתני' לא קאמר ר' יהודה אלא דבר"ה תוקעין בשל זכרים א"כ אפשר דלא ממעט אלא של יעלים אבל לעולם דבעי' פשוטין דאפשר דבשל איל נמי זימנין דאיתרמי פשוט מש"ה מייתי מבדרייתא דקאמר בהדיא של זכרים כפופין ואי תקשי מאי קס"ד דבמתני' לא קאמר ר"י אלא דבעיא זכרים ולא איירי מכפופין ופשוטין דא"כ מאי מסיק רש"י ביובלות בשל יעלים ומאי טעם יש דבבר לומר דביוכל דוקא של יעלים בשלמא או אמרינן דשל זכרים היינו כפופין ושל יעלים היינו פשוטין אתי שפיר כדמסקי' דר"י סובר ביוה"כ כמה דפשיט איניש דעתיה טפי מעלי משא"כ אי עיקר מילתא דר"י לענין המין לחוד ליכא שום טעמא אלא דבהא מצות למימר דלפי סברת המקשה הא דקאמר ר"י וביובלות בשל יעלים אף בשל יעלים קאמר וכ"ש של זכרים וכיוצא בזה כתב הרשב"א ז"ל בחידושויו במימרא דר' לוי דהא דקאמר של כל השנה בפשוטין היינו אף בפשוטין וא"כ בדר' יהודה נמי איכא למימר הכי והשתא א"ש נמי הא דמקשה בסמוך ולימא הלכתא כרבי יהודה משום דקס"ד דלענין יובל רבי יהודה נמי מודה דלכתחלה כפופין עדיף אלא שבא להכשיר אף של יעלים לאפוקי מת"ק והיינו דקאמר ר"י ביובלות בשל יעלים ולא מסיק של יעלים פשוטין כך סבר המקשה ומשני הש"ס דודאי דרבי לוי פליג אדר"י נמי לענין יובל דלקושטא דמילתא סבר ר"י דוקא של יעל פשוט ומטעמיה דמסיק וכמו שאבאר עוד בסמוך:

שם ולימא הלכתא כר"י ויש לתמוה הא איצטריך רבי לוי לאשמעינן דבתעניות פשוטין לאפוקי ממתני' דהא לא אשכחן לר"י דפליג בתעניות. והנלע"ד בזה דבלא"ה יש לדקדק במאי פליגי בתעניות דברוב הספרים לא מפרש בגמ' אלא טעמא דר"ה ויוה"כ לכך נ"ל דהא בהא תליא דכבר כתב הרמב"ן והר"ן ז"ל דהא דתוקעים בתעניות האידנא בשופר ולא בחצוצרות היינו משום דמכמי' אגמרא דתענית דילפינן סימן לדבר יריחו והתם שופרות הוי מדכתיב התם ביריחו במשך בקרן היוכל ע"כ צריך לפרש באחד משני פנים או דיובלא לישנא דליכרא הוא או שנאמר דבא ללמד דתעניות ויובלות חדא היא שתוקעין בקרן שתוקעין ביוכל והשתא אזדו לטעמיהיהו דלרבנן דבר"ה דוקא בכפופין ויובל ילפי בגמ' א"כ ע"כ דהאי קרן היוכל ביריחו דהיינו של תעניות היינו דיובלא לישנא דליכרא הוא מש"ה אית להו במתני' דשל תעניות בכפופין דהיינו איל משא"כ לר"י דאמר ביובלות בשל יעלים ומפיך לקרא מפשטא דיובלא לישנא דליכרא הוא והיינו ע"כ משום דס"כ בפשיטות דבתעניות ויריחו מצותן בפשוטין דכמה דפשיט אינש דעתיה טפי מעלי לבד מר"ה דמצותן בכפופין זכר לעקדת יצחק כל זה היה סברת המקשה א"כ מקשה שפיר לימא הלכה כרבי יהודה דהא ר' לוי בכולהו כר"י אית ליה דכיון דמכשיר מיהא ביוכל בעינים כדפרישית דאף בשל יעלים קאמר לסברת המקשה והיינו ע"כ משום דקרן היוכל דכתיב ביריחו ודאי של יעל הוי דפשוטין בעי' וקרי לה קרן היוכל א"כ בתעניות נמי רבי לוי כר"י ולימא הלכה כר"י כן נ"ל נכון דדוק היטב:

דף כז.

בגמ' לכך מאריך בשופר למימרא דשמע כו' לכאורה משמע מפשט הסוגיא דהא דמאריך בשופר היינו בכל דהו פי' בדליכא שיעור תקיעה מדמקשי בסמוך בפשיטות מהך דמתני' דהתקוע לתוך בור כו' ליפוק בתחילת תקיעה מקמי דלעירבב קלא והתם ומאי בהא דמקמי דערבב קלא ליכא שיעור תקיעה ומדמקשה הכי בפשיטות אלמא דאע"ג דסתמא קתני התקוע לתוך כו' דליכא שיעור תקיעה מקמי דערבב קלא אפ"ה בעי למימר דליפוק בהך פורתא מקמי דערבב קלא וכ"מ מדברי הטור בס"ס תקפ"ז שפסק דאף למסקנא דקיי"ל דשמע מקצת תקיעה בבור לא ינא כו' אס שמע סוף תקיעה בלא תחילת תקיעה ינא בדליכא שיעור תקיעה בסוף התקיעה וע"כ ס"ל דלסברת המקשה אפי' בדליכא שיעור תקיעה בהכשר בעי למימר דליפוק ודייק לה ממתני' דמאריך בשופר וכדפרישית ולשטה זו ע"כ צ"ל דאע"ג דמשנה מפורשת היא שיש שיעור לתקיעה היינו למצוה בעלמא מדרבנן ולכתחילה אבל דיעבד ס"ד השתא דאף בדליכא שיעור תקיעה ינא והכא במתני' משום הידור מצוה ואסמכתא

דחוצנרות וקול שופר שיהי שניהם כאחד אוקמוה אלאוריינתא דלא בעיא שיעור תקיעה וראיתי למהר"ם חביב ז"ל בם' יום תרועה שמפ' בדרך אחר ונדחק לפ' דאע"ג דבעלמא פשיטא לן דבעי' שיעור תקיעה יבעינן נמי תחילתה וסופה מ"מ למאי דם"ד השתא דבמתני' איירי אפי' בדליכא שיעור תקיעה יוצא היינו משום דלגבי תוקע איכא שיעור תקיעה. אמנם לענ"ד לא יתכן לפ' כן חדא דמנ"ל לחלק בכך דהא בכולה סוגיא משמע דתקיעת שופר בשמיעה תליא מילתא וס"ם לגבי שומע ליכא שיעור תקיעה ועוד לפני פירושו מאי מקשה הש"ם בסמוך מהא דתוקע בראשונה ומשך בשניה כשתים כו' אמאי תסלק בה בתרתי ומאי קושיא דילמא בעלמא תחילתו בלא סופו לא יצא אלא דבמתני' שאני משום דלגבי תוקע איכא תחילתו וסופו אע"כ שאין לחלק בכך וצריך לפ' כדפרישית מעיקרא דלמאי דם"ד השתא דאע"ג דבעלמא בעינן שיעור תקיעה ותחילתו וסופו בחיוב היינו מדרבנן למצוה בעלמא ולפ"ו מקשה שפיר דמוכח מהנך ברייתא דאפי' דביעבד לא יצא:

בתום' בד"ה כמאן מצלינן כו' ומיהו לאודך לישנא קשיא דקאמר מתני' כו' הוה ליה לשנויי דזה היום כו' לאו אבריאית עולם קאי עכ"ל. הא דלא קשיא להו אפשטא דסוגיא משום דללישנא בתרא ע"כ ס"ל דאין אומרין אותו כלל אלא דמ"ש התוספת לעיל דקיי"ל כרב עינא משום דלרב עינא אין אנו מוכרחין לומר דאין אומרין אותו דמסתמא אית ליה לרב עינא דאומרין אותו אלא דללישנא בתרא מוכרחין אנו לפרש דס"ל דאין אומרין אותו אלא דעיקר קושיית התוספת לעיל לפסק הלכה דהא דאמרין זו היום כו' היינו משום מעשה דין וזוהי קשיא להו שפיר דהו"ל לשנויי דזה היום לא קאי אבריאית עולם דאי תימא דס"ל להש"ם דמשום מעשה הדין אין אומרין אותו הדרא קושיא דלוכתא ואמנם לענ"ד יש ליישב קושיית התוספת בדאמת הא דקיי"ל דזה היום קאי אמעשה דין משום דבריייתא מפורשת בירושלמי דבתקועיא דבי רב איתא להדיא דאמר'י זה היום בר"ה וס"ל כר"י וע"כ זה היום קאי אתחילת מעשה לרבי יהושע משא"כ בהך סברא דס"ל לר' עינא דביובל ג"כ אמרי' זה היום משום מעשה הדין וי"ה דיוכל אינו שוה לשאר ר"ה להך סברא אין מוכרחין לחלק דקוקא להך סברא דהא דאמר'י בר"ה היינו משום מעשה הדין מוכרחין אנו לפרש כן וכדפרישית משום דבריייתא מפורשת היא דאמרין ומש"ה משני הש"ם אשארא דלא ניחא ליה לפרש דאמרין ביובל משום מעשה דין כן נ"ל דהו"ו היטב:

במשנה שופר שנסדק ודבקו פסול. אע"ג דבבריייתא דלקמן בסמוך קתני נסדק לארכו פסול ופשטא דלישנא משמע דאיירי בשלא דבקו מ"מ קתני הכא לרבותא דאע"ג שדבקו פסול מיהו לפי מה שהבינו התנ' בפרש"י שרוצה לומר שנסדק לגמרי לשני חתיכות א"כ לא שייך למיתני פסול כשלא דבקו שהרי אין ראוי לתקיעה כלל א"ש הא דתנן הכא ודבקו אלא דאכתי לישנא דבריייתא הוי קשה טובא לפרש"י לכך היה נראה בעיני לפרש דאף לפרש"י שכתב דהו"ל כשני שופרות אפ"ה לא איירי בנחלק לגמרי אלא שעדיין מעורה קצת במיעוטו ומ"ש רש"י לקמן בבריייתא נסדק כולו לאו דוקא אלא רובו דקיימא לן רובו ככולו וכמו שאדקדק מדבריו לקמן. מיהו לפירוש התנא' שכתבו דאיירי בנסדק לצד א' על פני כולה ואי נ"ל דהא דקתני ודבקו היינו לרבותא דכ"ש בלא דבקו דפסול לכל הטעמים שכתבו התנא' לפירושם. אלא דלפ"ו לא הוי שפיר רישא דומיא דסויפא דהא במאי דקתני סויפא ניקב וסתמו כתבו התנא' דאם לא סתמו כשר אפילו מעבב התקיעה אלמא דסתמו דוקא קתני ויש ליישב:

בתום' בד"ה שופר שנסדק כו' פירש בקונטרס כו' ותימא דאם נחלק לגמרי היינו דיבק שברי שופרות עכ"ל. ולא ניחא להו לפרש אליבא דרש"י דזו ואצ"ל זו קתני כדמסקו ג"כ לפירושם והיינו משום דהכא הוי חדא מלתא לגמרי דמה לי אם דבק שני חתיכות או שלשה או הרבה ובאמת לכאורה אין דבריהם מוכרחין גם בזה דשפיר מציען לפרש דהוי זו ואצ"ל זו דאפי' בשופר אחד שנסדק לשני חלקים ודבקו דאע"ג דלאחר שנדבק חזר אותו שופר עצמו לקדמותו וקס"ד דכשופר א' דמי ועוד דהוי נמי דרך העברתו אפ"ה פסול ואצ"ל דבק שברי שופרות דפסול דהא הו"ל כב' שופרות ממש ועוד דלא קרינן ביה נמי והעברת דרך העברתו א"כ פשיטא דפסול. ומכ"ש דא"ש טפי לפי מה שכתבתני ללפרש"י איירי שמעורה קצת במיעוטו ואפ"ה פסול אע"ג לא דמי לדבק שברי שופרות שהיו נפרדים לגמרי כן נראה ליישב שיטת רש"י דהו"ק:

בא"ד ולכך נראה דנסדק מצד א' לארכו על פני כולו עכ"ל. וקשיא לי על פירושם הא דאמרין בירושלמי אמתני' דשופר שנסדק ודבקו פסול למי נצרכה לר' נתן כו' ובשלמא לפרש"י א"ש דאע"ג דבניקב וסתמו מכשיר ר' נתן בסתמו במינו משום דבמינו לא מוחיזי כתרי שופרות אפ"ה בנסדק לגמרי משני צדדיו ידבקו פסול משום שני שופרות אע"ג דהוי במינו דנהי שפרש"י שדבקו בדבק שקורין גלז"ר אפ"ה כתבו הפוסקים דחשיב כבמינו עיין בלשון הרא"ש ובב"י משא"כ לפירוש התנא' לא הוי צריך לאוקומי כר' נתן דלרבנן נמי נצטרך דהא לא דמי כלל לניקב דפסול משום דבנקב יש בו חסרון משא"כ בנסדק מצד א' שאין שום טעם לפוסלו אלא כמ"ש התנא' משום שסופו ליפרד או משום שאין זה קרוי שופר וא"כ עכ"פ לא דמי כלל לניקב מש"ה איצטריך לאשמעינן היא גופה דאפ"ה פסול משום הנך טעמי שכתבו התנא' ולעתי' צריך עיין גדול ליישב שיטת הירושלמי לפי שיטת התנא' שהסכימו בה רוב הפוסקים דהו"ק:

בא"ד ודבק שברי שופרות נמי לא נפסול מטעם ב' וג' שופרות אלא דאין זה קרוי שופר א"כ כו' ואפילו נפסול מטעם ב' וג' שופרות אין קשיא כלום עכ"ל. פי' מהרש"א ז"ל בכוונתן שכתבו כן ליישב הא דאיצטריך למיתני שופר שנסדק כיון דלא בחד טעמא אלא מתרי טעמי עכ"ל. ולכאורה אין זה מספיק דהא ממה שכתבו מעיקרא ודבק שברי שופרות נמי לא מייפסיל מטעם ב' וג' שופרות משמע שהוצרכו לפרש כן כי היכי דלא תיקשי למה ליה למיתני הך בבא דדיבק שברי שופרות דאי הוי טעמא משום ב' וג' שופרות הוי איתיא במכש"כ מנסדק לפי פירושם וא"כ היאך תקרו דבריהם בסוף הדיבור ועיקר חסר מן הדיבור. ולפענ"ד נראה לפרש דבריהם בענין אחר משום דתחילה כתבו לסתור שיטת רש"י דבלא"ה לא משמע להו הך סברא דב' וג' שופרות כלל לא בנסדק ולא בדיבק שברי שופרות דלא שייך למיפסל בכה"ג אלא לענין פסולא דקדן פרה שאותו הקדן עצמו הוא ב' וג' שופרות משא"כ הכא שופר א' מיקרי דהכי משמע להו מהא דמכשיר ר' נתן בניקב וסתמו במינו ולא אמרי' דהוי כשני שופרות ועל זה מסקו התנא' שפיר דאפי' אית'ל דדיבק שברי שופרות פסול אכתי אין קשיא כלום מהאי דניקב וסתמו במינו דהתם עיקר הקול בשופר א' כמו שאבאר משא"כ הך דדיבק שברי שופרות שפיר איכא למימר דנפסל מטעם ב' וג' שופרות כן נראה לי ועדיין צ"ע:

דף כז:

בתוספות בד"ה ניקב וסתמו כו' אם נפרש דאיירי לאחר הסתימה כו' קשיא כיון דכל הקולות כשירים בשופר כדאמרין בגמרא מה לי מעבב כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה יש לתמוה טובא בדבריהם כיון דמחמת זאת הקושיא דכל הקולות כשרים הוכרחו לדחוק מעיקרא ולפרש דאיירי קודם הסתימה א"כ אף לאחר שהקשו ג"כ על זה הפירוש וחזרו לפירושם הראשון ומסקו ולכך נראה ודאי לפרש מ"מ דאם

מעבב את התקיעה לאחר שסתמו קאמר אכתי הדרא קושיא דלוכתא מה שהקשו מעיקרא מהאי דכל הקולות כשרים בשופר שהרי על זה לא תירצו כלום:

והנראה מזה דמשמע להו דבפשיטות יש לחלק דהא דאמרין בסמוך כל הקולות כשרים בשופר היינו כשכל הקול יוצא משופר א' ממש בלי שום סיוע מדבר אחר משא"כ הכא דכיון שלא הוחלקה סתימת הנקב לגמרי שהרי מעבב את התקיעה שלא חזר הקול כמו שהיה מתחילתו קודם הנקב וכיון שבאמת סברא פשוטה היא לומר כן וא"כ מעיקרא מאי קא קשיא להו מהאי דכל הקולות כשרין:

והנראה לענ"ד בזה דודאי מעיקרא לא הוי משמע להו לפרש הלשון דאם מעבב את התקיעה דהיינו שלא חזר קולו לכמות שהיה משום דבבריייתא דבסמוך דקתני רישא ציפהו זהב קתני אם נשתנה קולו מכמות שהיה פסול ובסמוך להאי בבא מיד קתני סויפא ניקב וסתמו אם מעבב את התקיעה פסול ומדלא קתני נמי בהאי לישנא גופא אם נשתנה קולו מכמות שהיה פסול כדקתני רישא א"כ ע"כ דמעבב את התקיעה מלתא אחריתי היא דלאו משום שנשתנה הקול מכמות שהיה נפסל כמו בציפהו זהב אלא משום דמעבב את התקיעה שאינו קול שופר גמור ומש"ה קשיא להו שפיר מהאי דכל הקולות כשרין ובכל ענין מיקרי קול שופר ולכך כתבו מעיקרא ונראה דאיירי קודם סתימה דלפ"ו ודאי לא שייך למיתני בהאי לישנא דנשתנה קולו מכמות שהיה כדקתני גבי ציפהו זהב. אלא דמ"מ כיון דסוף סוף אפי' זוהי הפירוש הוצרכו לפרש טעם הפסול כיון דסתימה זו מסייע לקול הו"ל שופר ודבר אחר מש"ה לאחר שהקשו גם על זה הפירוש וחזרו לפירושם הראשון דאם מעבב את התקיעה לאחר שסתמו קאמר תו לא קשיא להו מהאי דכל הקולות כשרין כיון דהכא ודאי טעמא רבה איכא לפסול מהאי טעמא גופא דהוי ליה שופר ודבר אחר ולא שייך נמי למיתני אם נשתנה קולו מכמות שהיה כמו בציפהו זהב כיון דלא שוו טעמיהו אהדדי דהא בציפהו זהב אין לפוסלו משום שדבר אחר מסייע לקול שופר דהא דארבא קודם הציפוי היה קול שופר גמור אלא דאפ"ה מייפסיל כיון שנשתנה הקול מחמת הציפוי נמצא שאין זה קול שופר דמעיקרא כלל משא"כ בניקב וסתמו במינו לא שייך לפוסלו מהאי טעמא דהא ודאי קול שופר הוא אלא משום דהו"ל כשני שופרות ובשלא במינו כמו שופר ודבר אחר מסייעו כן נראה לי נכון בכוונתם דוק היטב ומה שיש לדקדק בזה בשיטת הפוסקים יבואר בקונטרס אחרון:

בא"ד ואי אפשר לנקב גדול כל כך שלא יעבב את התקיעה כו' עכ"ל. ונראה לכאורה דהא דאמרין והוא שנשתייר רובו והוא שנפחת רובו היינו רובו של כל אורך ורוחבו השופר וה"נ משמע מלשון הפוסקים ולא ידענא אמאי פשיטא להו לפרש כן דהא שפיר מציען למימר דאיירי שנפחת רוב הדיקופו ואין חילוק בין זה לנסדק לרחבו אלא דסדק אין בו חסרון וניקב היינו שיש בו חסרון וא"כ שפיר הוי מציען למימר דאכתי אינו' מעבב את התקיעה ויש ליישב:

בא"ד ולכך נראה כו' דאם מעבב את התקיעה לאחר שסתמו קאמר כו' עכ"ל. ולא חששו ליישב להאי פירושא הא דקתני בירושלמי אם היה מעבב ולא כתבו גם כן לפרש להאי פירושא מימרא דרבי יוחנן בסמוך אם נשתייר רובו או נפחת רובו אי קאי אמעבב או לאינו מעבב לפי שסמכו בזה על פרש"י שכתב בהדיא בסמוך דר' נתן דאמר אם במינו כשר לאינו מעבב קאי וממילא דכולה מילתא דר' יוחנן נמי באינו מעבב איירי וכמו שאבאר בסמוך:

שם בגמרא הוסיף עליו כל שהוא בין במינו ובין שלא במינו פסול ומשמע מלשון הגמרא ומסתימת לשון כל המפרשים והפוסקים דבהא מודה ר' נתן ולא מפליג בין מינו לשאינו מינו והטעם בזה דע"כ דבמינו נמי פסול משום דשופר א' אמר רחמנא ולא שני שופרות מה שאין כן בניקב וסתמו במינו דללישנא בתרא דרבי יוחנן מכשיר ר' נתן אף בנפחת רובו ולא מייפסל מעט' שני שופרות שאותה החתיכה שנסתם הנקב על ידה לאו שופר מקרי אלא חתיכת שופר וזה מסייע למה שכתבתני לעיל בדברי התנא' בד"ה ודיבק שברי שופרות:

בפרש"י בד"ה במינו כשר אם אינו מעבב את התקיעה עכ"ל. נראה שהוצרך לפרש כן משום דמשמע ליה דמתני' כרבי נתן איתיא וואפ"ה קתני אם מעבב את התקיעה פסול וסתם סתמו במינו משמע וא"כ ע"כ לא מכשיר רבי נתן אלא באם אינו מעבב וכן כתב הרמב"ם ז"ל:

אמנם קשיא לי טובא איך אפשר לומר דפלוגתא דר' נתן ורבנן במינו היינו אם אינו מעבב מכלל דבשלא במינו אפילו אינו מעבב פסול לכ"ע א"כ תקשי להו הך ברייתא שהביאו התוספות בשמעתין בשם הירושלמי והתנא' דקתני להדיא נקב וסתמו בין במינו ובין שלא במינו אם היה מעבב את התקיעה פסול ואם לאו כשר ר' נתן אומר כו' אלמא דאפי' לרבנן מכשיר באם אינו מעבב אפילו שלא במינו מכ"ש לר' נתן וליבא למימר דלרש"י ולהרמב"ם פליג ר' נתן אסיפא ולחומרא כמ"ש הרא"ש בסוף דבריו בשם גדולים שפירשו כן אלא שהרא"ש ז"ל דחה דבריהם וכתב שאינם עיקר ובאמת אף שאינו כדאי להשיג על הגדולים מ"מ תימא גדולה בעיני דהא בבריייתא דילן בשמעתין לא מיייתי הך בבא דואם לאו כשר אלא פסול קתני ופליג עליה ר' נתן ואמר במינו כשר אלמא דר' נתן לקולא והא ודאי דתלמודא דידן עיקר לגבי הירושלמי א"כ הדרא קושיא דלוכתא על שיטת רש"י ורמב"ם ז"ל וסייעתם:

והנראה לפענ"ד בזה דהך ברייתא דירושלמי ותוספתא שהביאו התנא' קתני בה אם היה מעבב דמשמע שהיה מעבב קודם שסתמו אע"פ שלאחר שסתמו אינו מעבב אפ"ה פסול ועלה קתני ואם לאו כשר וענינו שאם לא היה מעבב אפילו קודם שסתמו לא מיקרי נקב כלל וכשר אף שלא במינו והשתא א"ש דהא דפליג ר' נתן וקאמר במינו כשר ארישא קאי ולקולא כמו בבריייתא דתלמודא דידן. אלא דמעבב דבירושלמי היינו אינו מעבב דתלמודא דידן דהתם קודם סתימה והכא לאחר סתימה וטעמא דר' נתן דבמינו אע"ג שהיה מעבב מקודם אפ"ה כשר כיון דהשתא אינו מעבב דבכה"ג לא שייך טעמא דשני שופרות כדפרישית משא"כ שלא במינו פסול אפי' באינו מעבב עכשיו כיון שהיה מעבב קודם שסתמו כן נראה לי נכון ודבור בעזרת האל בשיטת רש"י ורמב"ם וסייעתם:

אלא דלפ"ו שמעי' מיהו דהיכא שלא מעבב אפילו קודם שסתמו אפי' שלא במינו כשר בין לרבנן ובין לר' נתן דלא מיקרי נקב כלל והו"ל כציפהו זהב שאם לא נשתנה קולו כשר ומן התימא שלא נזכר דין זה בפוסקים אף לשיטת המחמירים וכמ"ש כן נראה להדיא מלשון בעל הלכות גדולות. וכפי שיטה זו שכתבתני בשיטת רש"י כן נראה לי לפרש ג"כ דברי תנא' בשמעתין במסקנתם וכן נראה להדיא מל' פירושם מדכתבו בתירוטם הראשון והשתא ר' נתן ע"כ אאם היה מעבב את התקיעה קאי ממילא משמע דלמסקנתם שחזרו לפי' ראשון בתחילת דבריהם קאי שפיר מילתא דר' נתן אאם אינו מעבב ולא הוצרכו לפרש כן כיון דרש"י ז"ל כתב כן להדיא ומדשתקו ליה לרש"י אומיי אורי ליה. אמנם כן הרא"ש ז"ל כתב בשם התוספות להיפך דר' נתן אאם מעבב את התקיעה קאי שהעתיק כל לשון התוספות והביא הירושלמי ונראה לי בכוונתו דמדמוקיי ירושלמי למתני' כר' נתן והיינו אפילו ר' נתן ואי ס"י דפלוגתא דרבנן ור' נתן אינו אלא באינו מעבב תו לא שייך לומר כן דהא במתני' אם מעבב קתני דפסול. אמנם לענ"ד לא יתכן לפרש כן כלל בשיטת הירושלמי דהא תחילת דברי הירושלמי שהביא הרא"ש עצמו כך הם

שופר שנסדק ודבקו פסול למי נצרכא לר' נתן ופי' הרא"ש ז"ל דלרבנן פשיטא וכה"ג דדיבך שברי שופרות קאמר בירושלמי עוד היא ר' נתן והיינו נמי דלרבנן פשיטא ולא איצטריך למיתנייה ואל"כ אי ס"ד דפלוגתא דרבנן ור' נתן היינו דוקא במעבב ובשאינו מעבב לא שייך פלוגתייהו כלל אי"כ אפילו לרבנן שפיר איצטריך למיתני שופר שנסדק ודיבך שברי שופרות דפסול דאפי' באינו מעבב פסול ולקוטטא דמלתא בהכי איירי לכל הפוסקים ומפרשי'. אע"כ צריך לפרש לשון הירושלמי כדפרישית ולעולם דפלוגתא דרבנן ור' נתן באינו מעבב מיירי ואפ"ה פסלו רבנן אף במינו כיון שהיה מעבב קודם שסתמו. ולפ"ז והאי הוצרך לרבנן למיתני שופר שנסדק ודיבך דפסול דהא ודאי שהיה מעבב קודם הסתימה דדיבך שופרות לכל הפירושים וכ"ש בנסדק לפרש"י היינו שנחלק לשני חלקים וכדפרישית משא"כ לר' נתן דלא איכפת ליה לריעותא דקודם הסתימה ובתר השתא אזלינן במינו וקס"ד דמהאי טעמא יש להכשיר אפילו בנסדק ודיבך דעכשיו אינו מעבב התקיעה קמשמע לן דאפ"ה פסול מטעם דהוי כשני שופרות כן נראה לי נכון בעזר האל יתב' בלי שום גמגום. ועוד אבאר בזה באריכות בשיטת הפוסקים בקוני' אחרוני' אי"ה:

בגמ' במינו כשר אמר רבי יוחנן והוא שנשתייר רובו כו' איכא דמתני לה אסיפא כו' והוא שנפחת רובו. נראה משום דלשון ניקב האמור בכל מקום סובל שני פירושים או שניקב במשהו או שניקב ברוב ולפי זה הא דאמר רבי יוחנן בלישנא קמא דשלא במינו אע"פ שנשתייר רובו פסול היינו דפסול אפילו במשהו בלישנא בתרא היינו ברובו וכבר כתבתי דיותר אפשר לומר דהאי רובו לאו היינו רוב כל השופר אלא ברוב הקיפו איירי וכבר כתבתי ג"כ ששיטת רש"י ורמב"ם וסייעתא מומר' דר' יוחנן בפלוגתא דר' נתן ירבנן היינו באין מעבב התקיעה כדמשמע בלשון המשנה דסתם ניקב וסתמו איירי אפילו במינו והבאתי י"כ ראייה מן הירושלמי משא"כ שיטת הרא"ש וסייעתו דכולה סוגיא דהכא במעבב איירי ומלבד ללכאורה לשון המשנה והירושלמי קשיא לפירושם לומר דניקב וסתמו היינו דוקא שלא במינו אלא דקשיא לי יותר דלפ"ז פליגי הנך תרי לישני דר' יוחנן בתרתי דללישנא קמא במינו מופסיל ברובו וללישנא בתרא כשר לגמרי ופליגי נמי בשאינו מינו דללישנא קמא מופסיל במשהו וללישנא בתרא דוקא ברובו והנך תרי פלוגתא הוי בתרי טעמי וכל כי האי לא הוי שביק הש"ס לפרושי טעמא דמלתא דכל חד מהנך תרי מיולי במאי קמיופלגי וכה"ג גופא קשה על שיטת רש"י ורמב"ם ויותר קשיא לי דלשיטתם דניקב משהו שנסתם שלא במינו ואינו מעבב התקיעה שחזר הקול לכמות שהיה דפסול לדידה ללישנא קמא ומה טעם יש לפסול זה. לכך היה נלע"ד לפרש הסוגיא בענין אחר דעיקר פלוגתא דהנך תרי לישני אליבא דר' יוחנן היינו בפירושא דהך ברייתא דפליגי ר' נתן ורבנן אי איירי במעבב התקיעה או באינו מעבב דלישנא קמא סובר דבמעבב פליגי דהכא הוי שפיר לפרש פסול דברייתא ופסול דמתני' בחד גונא ואע"ג דר' יוחנן גופא מוקי בירושלמי מתני' כר' נתן אפ"ה לא קשיין אהדדי דהא דקאמר רבי נתן במתני' ניקב סתמו אס מעבב פסול והיינו אפי' במינו כדפרישי' דסתם סתמו במינו איירי היינו כשניקב רובו דומיא דרישא דנסדק ודיבקו דאיירי נמי במינו וברובו וכן דיבך שברי שופרות והא דקאמר רבי נתן דברייתא במינו כשר היינו כדמוקי לה רבי יוחנן הכא בנשתייר רובו ובכה"ג בשלא במינו פסול אפילו בנקב משהו וה"ה לרבנן אפילו במינו והוי דומיא דרישא דברייתא דקתני הוסיף עליו כל שהוא פסול והטעם בזה מבואר דכיון דמעבב התקיעה פסלו רבנן אפילו במינו כיון שנשתנה הקול מחמת סתימה זו הי"ל קול שני שופרות וכ"ש בשאינו מינו הוי"ל קול שופר ודבר אחר ור' נתן מכשיר כה"ג במינו כיון שאינו אלא במיעוטו תו לא מיקרי קול שני שופרות והמיעוט בטל לגבי הרוב משא"כ בשלא במינו מודה דפסול דאפילו במיעוט נמי איכא מיה' קול שופר ודבר אחר כל זה דוקא ללישנא קמא אבל ללישנא בתרא דמתני לה ר"י אסיפא מפרש לה דברייתא דש"ס הכל קול שופר הוא דפלוגתא דרבנן ור' נתן היינו באינו מעבב כדפרישית במימרא דר' יוחנן בירושלמי ואפ"ה שלא במינו פסול בין שנפחת רובו ואין שם שופר עליו משא"כ במינו מכשיר רבי נתן דאע"ג דנפחת רובו אכתי קול שופר אחד הוא ולרבנן פסול אפילו בכה"ג דהוי"ל כשני שופרות. נמצא דלפי מה שכתבתי לא פליגי הנך תרי לישני כלל לדינא בפלוגתא דחוקה כל כך דשלא במינו ומעבב פסול לתרווייהו אפילו במיעוטו ובאינו מעבב כשר לתרווייהו במיעו' עז שיפחת רובו וברובו מיהו פסול לא מבעיא ללישנא בתרא דפשטא דברייתא בהכי איירי אלא אפילו ללישנא קמא נמי סברא פשוט' דפסול מטעם דאין זה קרוי שופר ולא פליגי הנך תרי לישני אלא במינו יאליבא דרבי נתן וכמו שאבאר בק"א ע"ש:

בתום' בד"ה ושמע קול שופר כו' אי לענין צירוף כו'. נראה מכונתן דמה שכתבו לענין הצירוף היינו אף לענין צירוף דהא לענין נצאת והאי פליגי כדמוכח בפרק אלן נאמרין דמייתי מדרבי"ל ראייה לברכת כהנים דאיירי לענין נצאת וכמו שאבאר בסמוך ומה שכתבו בנזן ציבור ושליח ציבור נמי צירוף מיקרי דהא בלא הא לא סגי וק"ל ועיין בסמוך:

בא"ד אי"כ הוי סוגיא דכל גנות כו' וכוותיה קוי"ל דהא הני נשי כו' כדמוכח בסוטה כו' עכ"ל. ומהרש"א ז"ל תמה על דבריהם דהא הני נשי וכן סוגיא דסוטה בכהנים הכל לענין נצאת איירי ע"ש שכתב שכל זה בתום' ישנים אינו אמנם לע"ד נברא רבה דמהרש"א חזינא ותשובתנו לא חזינא בדפשיטות יש לקיים דברי התוספת שלפנינו דמה שכתבו וכוותי' קוי"ל כוונתם דלעולם בכל דוכתא קוי"ל כרבי יהאשע ב"ל לגבי דרב דאפילו ר' יוחנן וריב"ל הלכה כריב"ל וכ"ש לגבי דרב דהא רב ור' יוחנן הלכה כרבי יוחנן יכמ"ש התוספת עוד במסכת' עבודת כוכבים דף נ"ז ע"ב דרבינו יוסף ט"ע פסק בכל דוכתא הלכה כריב"ל ולזה הענין נתכוונו ג"כ כאן אלא לפי דבעל הלכות גדולות פוסק בכל מקום הלכה כר' יוחנן לגבי דריב"ל בריש מסכת ברכות לכך הוצרך התוס' כאן להביא ראיה על זה דהלכה כריב"ל בכל מקום לגבי דרב דהיינו דמסקו דהא הני נשי קיימי לחודייהו וראיה זו היינו ממעשה בכל יום וכיון (דבין מה דס"ד דהתוס' השתא ומכ"ש) דלמסקנא איירי לענין נצאת וכדפרישית אי"כ ע"ב היינו משום דהלכה כריב"ל לגבי דרב וא"כ ממוילא דאי לענין צירוף פליגי נמי הלכה כריב"ל לגבי דרב וא"כ הדרא קושיא דידיה לזוכתא דסוגיא דפ' כל גנות הוי דלא כהלכתא ועוד הביאו ראיה לענין זה עצמו דבכל מקום הלכה כריב"ל לגבי דרב וזה שכתבו וכדמוכח בסוטה דמייתי ראייה מדרבי"ל לפשוט איבעיא דמחציה לענין ברכת כהנים אכתי מאי ראייה מייתי בגמרא מדרבי"ל ותיפוק ליה דרב פליגי עליה בפרק כיצד צולין אע"כ דפשיטא ליה לסתמא דתלמודא דבכל מקום הלכה כריב"ל לגבי דרב וראיה זו כתבו התוס' להדיא שם פ' ואלו נאמרין ע"ש ותמצא שדברי כנים וברורים בעזר האל ככוונת התוס' כאן אלא דבמה שכתבו בתוספת כדמוכח צ"ל וכדמוכח ותעד שכן הוא שהרי מ"ש דהא הני נשי לא נזכר בסוטה כלל ע"ש יבחנוס גמגם מהרש"א בזה ודוק היטב:

שם פוסקא אמר רב הונא כו' והא תנן לא יצא אלא לאז ש"מ כרב הונא. ויש למקדק דמאי סייעתא מייתי מהבא לרב הונא דהא איכא לאוקומי הך ברייתא דקתני יצא כששמע קול שופר בתחילה והא גופא קמשמע לן דאע"ג דבסוף התקיעה שמע קול הברה עמו וכו' ע:

דף כה.

בפירש"י בד"ה אס קול שופר שמע בלא קול הברה עכ"ל. והכריחו לפרש כן מדמקשי הש"ס בפשיטות ליפוק בתחילת תקיעה מקמי דלעירבב קלל אלמא דמילתא דפשיטא היא שתחילת התקיעה היא קול שופר לבד בלא עירובב משא"כ בסוף התקיעה פעמים מתערבב עם הברה ופעמים אינו מתערבב וכמ"ש המפרשים במה הדבר תלוי ובה יתיישב לפירוש הרא"ש דרב הונא מפרש למתני' בענין זה דאס קול שופר שמע היינו אותן העומדין בבור ואס קול הברה שמע היינו לאותן העומדין על שפת הבור דאפ"ה מקשי הש"ס שפיר ליפוק בתחילת תקיעה מה"ט גופא דפשיטא ליה לתלמודא שאף אותן העומדים על שפת הבור בתחילת התקיעה שומעין קול השופר לבד אלא דאכתי איכא למידק מאי מקשי הש"ס ליפוק בתחילת תקיעה דלמא בזה גופא איירי מתני' אס קול השופר שמע דהיינו ששמע תחילת התקיעה יצא ואס קול הברה שמע פי' שלא היה בתחילת התקיעה ולא שמע אלא סוף התקיעה לבד דאע"ג דבעלמא בסוף התקיעה לבד יצא אפ"ה לא יצא כיון דסוף התקיעה קול הברה הוא ויש ליישב:

בגמ' אמר רב יהודה שופר של עולה לא יתקע פרש"י דאיירי שתלשו מחיים דאי לאחר דריקה כו' והאי תלשו מחיים ע"כ איירי שתלשו בענין דלית מעילה מחמת תלישה בנזן שתלשו בזמיר או שנתלש מאליו והיינו דקאמר רבא אימת מעל לבתר דתקע והא דפשיטא ליה לרבא דרב יהודה איירי בהכי היינו משום דאי אפשר לומר דאיירי בתלשו בשונג שמעל בשעת תלישה דאי"כ אמאי קאמר דלא יתקע בו לבתחלה דבשעה שמעל בתלישת הקרן יצא הקרן לחולין דלא שייך ביה בקרן קדושת הנזן כנ"ל:

בתום' ד"ה אמר רב יהודא כו' תימא מ"ש משלמים כו' ר"ח גרם רבא ותימא דבסוף כיסוי הדס כו' עד סוף הדיבור. נראה דהמשך דבריהם כך הוא דבתחילה כתבו דמשום הך קושיא דמ"ש משלמים גרם ר"ח רבא וע"ז כתבו שאין צורך להגיה כיון דאכתי אפילו לגירסתנו קשי' הך דפ' כיסוי הדס וע"כ צריך לחלק ולתרוך כמו שתירך הוא בשלהי כיסוי דס ובפ' לולב הגזול והיינו שיש לחלק בין ע"ז של ישראל בין של עכו"ם או בישראל גופא בין ביטלו ללא ביטול ע"ש וא"כ לפ"ז אין צורך לגרום רבא ושפיר גרסי' רב יהודא והא דקאמר יצא היינו בשל עכו"ם או בשל ישראל ובביטול כנ"ל בכוונתם ולענ"ד אפ"ה הוצרך ר"ח לגרום רבא במקום ר"י דאל"כ אכתי קשיא סיפא דקתני בשופר של עיר הנידחת לא יצא ומסקינן טעמא משום דכתותי מכתת שיעורא ואי ס"ד דגרסינן ר"י לא הוצרך להאי טעמא דכתותי מכתת שיעורא ות"ל דבלא"ה לא יצא משום דאיסורי הנאה נינהו למאי דס"ל דמצות ליהנות ניתנו כנ"ל דהוי"ק:

בגמ' שלחו ליה לאבוה דשמואל כפאזי ואכל מצה יצא כו' אמר רבא זאת אומרת התוקע לשיר יצא. לכאורה נראה דעיקר מילתא דאבוה דשמואל הוא דרבא אתי לאשמעינן דמצות אינן צריכות כוונה. אלא דלפ"ז הומ"ל בסתמא דמצות אינן צריכות כוונה דבשלמא בהא דשלחו לאבוה דשמואל כפאזי ואכל מצה מצינן למימר דמעשה שהיה כך היה שעל דבר זה נשאלו משא"כ בהא דרבא דאמר זאת אומרת התוקע לשיר והוי ליה למימר זאת אומרת מצות אינן צריכות כוונה ואי משום דאכתי איכא למיטעי דאפילו למ"ד דמצות אינן צריכות כוונה אפ"ה בשופר צריך כוונה מהאי טעמא דאמרין בסמוך דזכרון תרועה כתיב דא"כ היא גופא קשיא מאי קאמר רבא זאת אומר' הא ממצה אכתי לא שמעינן שופר. לכך נ"ל דעיקר מילתא דאבוה דשמואל משום דס"ד דאפילו למ"ד מצות אינן צריכות כוונה היינו דוקא בבסתמא משא"כ בהאי דכפאזי ואכל מצה דגלי דעתיה דלא ניחא ליה והו"א דלא יצא דבכי האי גוונא כתב רבי' יונה בשם רבינו שמואל בסוף פ"ק דברכות גבי הא דפתח בדשיכרא וסיים בדחמרא ע"ש קמ"ל אפ"ה יצא ולפ"ז דייק רבא שפיר זאת אומרת התוקע לשיר יצא דהיינו נמי כבי האי גוונא גופא כיון שידע דחובת היום לתקוע ברה"ה ואפ"ה אינו תוקע אלא לשיר א"כ גלי דעתיה דלא ניחא ליה נצאת בהאי תקיעה אפ"ה יצא משום דאין לחלק בכך ולכאורה באמת יש להקשות סוגיא דהכא על פי' רבינו שמואל אלא שי"ל לפי מה שאכתוב בסמוך על שיטת רבי' יונה ועיין עליו דהוי"ק:

בתום' בד"ה אמר רבא זאת אומרת כו' דמצות אינן צריכות כוונה ובפ' ע"פ משמע דפלוגתא דתנאי היא ומה שלא כתבו כן לעיל במימרא דאבוה דשמואל גופא היינו משום דאיכא למימר דאפילו למ"ד מצות צריכות כוונה אפ"ה מודה דבאכילת מצה אין צריך כוונה מהאי טעמא גופא דאמר בסמוך אכול מצה והא אכל והיינו כפי' רש"י שכן נהנה. ולפ"ז לא שייך הכא הך פלוגתא דפ' ע"פ דהתם בדיני מרור איירי דלא שייך טעמא דנהנה משא"כ במימרא' דרבא הכא מדייקו התוספות שפיר דס"ל דמצות אינן צריכות כוונה וכתבו ע"ז דפלוגתא דתנאי היא כנ"ל וק"ל:

בא"ד ומה שמקשה עליו מברייתות לקמן לא פריך מר"י כו' נראה דבהא דמקשו עליו לקמן ממתני' דהיה קורא וממתני' דהיה עובר היינו משום דאכתי מקשי הש"ס שפיר עליה דרבא דס"ל אין צריך כוונה ודלא כהנך סתמי דמתני' ואנן קוי"ל הלכה כסתם משנה משא"כ בהא דמקשי' לקמן מבריייתא דנתכוין שומע בהא קשיא להו שפיר כיון דלא מקשינן אלא מבריייתא טפי הוי ליה לאקשויי מר"י דפ' ע"פ דאפילו במרור דרבנן ס"ל דלא יצא וע"כ לא פליגי רבנן עלה אלא בדרבנן אבל בדאורייתא מודו ועוד דאפי' אס נאמר דרבנן פליגי אפילו בדאורייתא אכתי לא מקשה מידי מבריייתא דנתכוין שומע דאיכא לאוקמא הך ברייתא כר"י כנ"ל בכוונתם דהוי"ק:

בפרש"י מהו דתימא התם אכול מצה קאמר כו' אף לענין חטאת אמרינן מתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה עכ"ל. מיהו לפי האמת דלייק מיניה רבא לענין תוקע לשיר ושאר מצות דאין צריכות כוונה נראה דלא משמע ליה כלל האי טעמא דנהנה כיון דסוף סוף אינו רוצה להנות שהרי כפאזיה ואכל דאפילו בחלבים ועריות לא שייך כה"ג חויב חטאת היכא דכפאזיהו אע"ג דנהנה וכיון דאפ"ה סבר אבוה דשמואל דיצא אע"ג דאונס הוא וע"כ היינו משום דס"ל מצות אינן צריכות כוונה כלל כנ"ל:

דף כה:

בגמרא אבל הכא זכרון תרועה כתיב והאי מתעסק בעלמא הוא קמ"ל. ולכאורה נראה דבחד מינייהו לחוד הוי סגי לענין דלא דמי למצה אלא דלרנוחא דמילתא קאמר דתרי טעמי לחומרא איכא בתוקע לשיר ובהא דקאמר קמ"ל היינו משום דרבא גופא לא משמע ליה הנך טעמי כלל דזכרון תרועה למילתא אחריתי' אתא כמו שאבאר וכן בהא דבא לחלק מעיקרא בין מתעסק דשופר למתעסק דמצה שכן נהנה לא משמע ליה כדפי' אלא הא דקאמר זאת אומרת אעיקר מילתא קאי דשמעינן מיהא מאבוה דשמואל דהלכה למעשה כמ"ד מצות אינן צריכות כוונה אלא דאכתי מהא דקאמר זאת אומרת ומקשינן עלה היינו הך משני שפיר דלאו היינו הך דאכתי איצטריך לאפוקי מהאי סברא דמהו דתימא כנ"ל ברור דלזה נתכוין רש"י וכתב קמ"ל כו' דמצות אינן צריכות כוונה והיינו כמ"ש דעיקר מימרא דרבא הוא דאבוה דשמואל היינו דבא לאשמעינן דקוי"ל מצות אינן צריכות כוונה והיינו דמייתי עליה הש"ס כל השקלא וטריא וסוגיא דבסמוך וכ"ש בהא דא"ל אביי אלא מעתה הישן בשמיני בסוכה ילקה וע"כ אעיקר מילתא קאי דבא למימר דמצות צריכות כוונה ודוק ועיין בסמוך:

ובפרש"י דקמ"ל אע"ג דמתעסק הוא יצא דמנות אינן צריכות כוונה עכ"ל. וכבר כתבתי מה שג"ל בכוונתו אלא שראיתי למהרש"א ז"ל שהקשה לפרש"י דהי"ל לפרש דקמ"ל תוקע לשיר לאו מתעסק הוא ע"ש כבר כתבתי דא"ל לפרש כן אלא דהמשך לשון רש"י כך הוא דודאי סתם לשון מתעסק היינו בתוקע לשיר וכיוצא בו אלא דאי לאו מימרא דרבא הו"א דתוקע לשיר לא יצא והיינו דהכי הוי מפרשין מתני' ללקמן דקתני מתעסק לא יצא. ולפ"ז הוי אחי מתני' שפיר אליבא דכ"ע אפילו למ"ד מנות אינן צריכות כוונה וכפאזי ואכל מצה יצא אפ"ה בשופר לא יצא משום דכתיב וזכרון תרועה מש"ה קאמר רבא זאת אומרת משום דמסברא דנפשיה פשיטא ליה דלא משמע לחלק בכך לא בסברא דנהנה ולא בסברא דזכרון תרועה כדפי' והשתא לפ"ז ע"כ הא דקתני במתני' לקמן מתעסק לא יצא היינו דקא מנבח נבוחי כדאמרינן בסמוך ומשום סיפא דהשומע מן המתעסק איצטריך ליה דסד"א דיצא מהטעם שאפרש בסמוך כג"ל וכמ"ש מבואר להדיא מתוספת ד"ה אבל הכא דלא כמו שהבין מהרש"א ז"ל בכוונתם:

בגמ' איתביה היה קורא בתורה כו' כבר כתבתי בריש פ' היה קורא שיש להקשות מזה על פי' רבינו יונה בסוף פ"ק דברכות גבי האי דפתח בדשיברא שכתב שם אפי' למ"ד מנות אינן צריכות כוונה היינו דוקא בדבר התלוי במעשה משא"כ בדבר התלוי באמירה ודאי לכ"ע צריך כוונה וא"כ תיקשי עלה מסוגיא דריש פרק היה קורא ומסוגיא דהכא דלפי שיטתו לא מקשה הש"ס מידי מק"ש שתלוי באמירה ובמה שכתבתי שם ליישב שיטתו בסוגיא דפ' היה קורא ע"ש:

מיהו אכתי לא יתיישב סוגיא דהכא. לכך נראה לענ"ד דאדברה עיקר דבריו דר' יונה נ"ל שיצא לו כן מסוגיא דשמתתא והיינו משום דקשיא ליה כיון דמשמע מסוגיא דשמתת' מאבזה דשמואל דהלכה למעשה כמ"ד אין צריכות כוונה וכברא דבתראה הוא וכה"ג סתמא דתלמודא בכל השקלא וטריא דהכא משמע דק"ל כרבא ובתר הכי מיייתי הש"ס דא"ל ר"ז לשמעיה איכוון ותקע לי דמשמע דס"ל דצריכות כוונה וכבר הרגישו בזה כל הפוסקים קדמאי ובתראי דהסוגיות קשיין אהדדי כמ"ש הטור וב"י בהלכות מצה ובהלכות שופר ע"ש דיש מהאגונים פסקו כרבא ויש מהם פסקו כר"ז פלגינ דארבא ומוקמינן ליה בסמוך כתנאי ור"ז כר"י דנמוקו עמו עיין בלשון הרא"ש ז"ל בשמעתין ויש מהם שכתב לחלק בין האי דר"ז ובין האי דאבזה דשמואל בכמה גווני משום דלא משמע להו דסוגיות פלגינ אהדדי. ולפ"ז שפיר מצינן למימר דרבינו יונה גופא נמי לא משמע ליה לומר דר"ז פלגי ארבא כיון דלא מיייתי לה הש"ס בלשון פלוגתא ובכך נראה ליה לרבינו יונה ליישב דלא פלגינ והיינו דלפי מה שמפרש שיש לחלק דווקא בדבר שתלוי במעשה אין צריך כוונה משא"כ בדבר שאינו תלוי במעשה נמצא דלפ"ז אחי שפיר טובא דרבא שפיר קאמר דתוקע לשיר יצא כיון דקעביד מעשה מש"ה אין צריך כוונה והאי דאמר ר"ז לשמעיה איכווין ותקע לי נמי אחי שפיר דהא אי לאו דנתכוין המשמיע להוציא השומע א"כ לית כאן לא מעשה ולא מחשבה להוציא השומע וכה"ג גופא נמי איצטריך לאשמעי' השומע מן המתעסק לא יצא והיינו בתוקע לשיר וכ"ש במנבח נבוחי מאי רבותא יש כאן כיון דלעצמו לא יצא ולמאי דפרישית אחי שפיר משום דיש סברא לומר להיפוך דנהי דתוקע לשיר או מנבח נבוחי לא יצא היינו משום דמתעסק בעלמא גרע מיניה כיון דגלי דעתיה דלא ניחא ליה לצאת כדפי' משא"כ בהשומע מן המתעסק דגלי דעתיה דניחא ליה לצאת סד"א דיצא קמ"ל דאפ"ה לא יצא כיון דבין השומע ובין המשמיע לא עבדי מעשה שיהא ניכר שמתכוין לצאת ולהוציא כג"ל נכון ליישב שיטת רבינו יונה ובכה"ג גופא י"ל שיטת רבינו שמואל מה שהקשיתי עליו בסמוך ועיין בקונטרס אחרון ודו"ק היטב:

שם אמר ליה אבבי אלא מעתה הישן בשמיני בסוכה ילקה. נראה דאף לפמ"ש התוספת לעיל דהך מלתא דמנות צריכות כוונה או לא פלוגתא דתנאי וכדמשמע נמי לקמן בסמוך במימרא דר"ז דאמר איכווין ותקע לי ומסקי' דפלוגתא דר"י ורבנן היא דלרבנן מנות אין צריכות כוונה. וא"כ לפ"י וודאי לרבנן לקושטא דמילתא הישן בשמיני בסוכה לוקה אלא דאפ"ה מקשה אבבי שפיר לרבא דס"ל הלכה למעשה דמנות אין צריכות כוונה וא"כ תיקשי ליה לרבא ממעשה בכל יום דקי"ל בסוכה בשמיני ספק שביעי מיתב יתבינן ברוכי לא מברכינן וא"כ עובר על כל תוסיף וכה"ג כתבו התוספת בסמוך בד"ה דלמא קסבר רבי יהושע דלהך סברא אין ה"ג דלרבי יהושע הישן בשמיני בסוכה לוקה:

בפרש"י הישן בשמיני בסוכה שלא לשם מצה ילקה שהרי מוסיף על מצה כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דמה סברא היא זו דנהי דס"ל לרבא דמנות אין צריכות כוונה היינו משום דעבד מעשה המצה משא"כ ביסן בשמיני בסוכה שלא לשם מצה שאין כאן לא מחשבת כל תוסיף שהרי עושה אותו שלא לשם מצה יכ"ש שאין כאן מעשה כל תוסיף כיון שיושב בסוכה בלא ברכה ואינו מזכיר של סוכה א"כ מה כל תוסיף שייך כאן. מיהו לפמ"ש בסמוך דרבא מסברא דנפשיה פשיטא ליה מאבזה דשמואל דכיון דכפאזיה ואכל מצה דגלי דעתיה שאין רוצה לעשות המצה ואפ"ה יצא ומינה יליף רבא דה"ה בתוקע לשיר דהוי בכה"ג שאינו רוצה לעשות המצה אפ"ה יצא א"כ מה"ט גופא אית לן למימר דבה"ג ביסן בח' בסוכה ילקה משום כל תוסיף כיון דישב שמונה ימים רצופים בסוכה שפיר הוי כל תוסיף אע"ג שאין עושה כן אלא משום ספק כן נראה לי ודו"ק:

בתוס' ד"ה ומנא תימרא דתנן כו' תימא מאי אולמא דהך מההיא דכאן שעולה לדוכן עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה על קושיית התוספות בזה שהרי בגמרא בעצמו בסמוך מתרין קושאי זו וקאמר אן הכי קאמרינן רב שמן ב"א מ"ט שביק מתני' ומותיב מברייתא ונראה לי דעיקר קושיית התוספת כאן על לשון ומנא תימרא דקאמר דכיון דאמר רבא לאבבי שאני אומר מנות אינו עובר עליהן אלא בזמן משמע דרבא חושב כן לסברא פשוטה ובהא דמותיב על רב שמן ב"א מברייתא דכהן שעולה לדוכן ודאי שפיר מהדר ליה רבא כיון דאילו מתרמי ליה ציבורא אחרינא דהר ומברך כולא יומא זמניה ולכאורה אדרבה לאביי גופא נמי סברא זו מוכרחת דהא בגופא דברייתא יש לתמוה טובא דלקושטא דמילתא מאי כל תוסיף שייך כאן דבשלמא אם הכהן אומר שצויה הקב"ה לברך את ישראל ד' ברכות רצופות שפיר הוי כל תוסיף כיון דכתיב כה תברכו דמשמע ג' ברכות ולא יותר משא"כ השתא שהכהן מודה שמנות התורה הן ג' ברכות רק שהוא רוצה להוסיף ברכה אחת משלו א"כ מה כל תוסיף שייך כאן ואדרבה לאבבי דאמר מנות צריכות כוונה א"כ לעבוד נמי בעי כוונת כל תוסיף וא"כ כיון שהכהן אינו מתכוין להוסיף על ברכת הקב"ה אלא שרוצה להוסיף משלו מה צד איסור כל תוסיף שייך כאן אטו יש שום איסור אפילו לזר מור לברך את חבירו ברכה אחת משלו כגון ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ואפילו כל היום רשאי לעשות כן כמו שכתב בהדיא ר"י בעל תוספת בפרק כל כתבי דלא ידע מה צד איסור יש אפילו בזר העולה לדוכן אלא ע"כ דבין לאבבי ובין לרבא ע"כ עיקר דטעמא דברייתא בכהן היינו משום דכיון דאילו מתרמי ליה ציבורא אחרינא הוי זמניה מש"ה הוי שפיר כל תוסיף כיון שמברך ד' ברכות רצופות. נמצא לפ"ז מקשו תוספת כאן שפיר על לשון ומנא תימרא דמאי אולמא דהך מהאי דכהן והיינו כדפרישית דאדרבה מברייתא דכהן יותר מוכרח האי טעמא דאילו מתרמי ליה ציבורא אחרינא כן נ"ל נכון בכוונת התוספת בקושייתם וע"ז מתרצים התוספת שפיר דמהאי דכהן אפשר דלא מוכח מידי כיון שמתכוין לברך כו' דיוק היטב:

דף כט.

במשנה והיה כאשר ירים משה ידו וכי ידיו של משה כו' הא דמיייתי הך מתני' הכא היינו משום דהוי דומיא דמתני' דלעיל דקתני מי שהיה עובר אחורי בה"כ ושמע קול שופר אם כיון לבו יצא כו' משום הכי מיייתי נמי הכא הך מילתא דמשה במפלת עמלק וכן סיפא דנחש דשמעינן מינייהו נמי דבכוונת הלב תליא מילתא. ויש ללקדק תינח לר' זירא דלעיל בסמוך דאמר איכוון ותקע לי וסבירא ליה דמנות צריכות כוונה וא"כ מפרש במתני' דלעיל דהא דקתני אם כיון לבו היינו שנתכוון לצאת וא"כ לפ"ז הוו שפיר דומיא דהנך דמתני' דהכא משא"כ לרבא דקאמר לעיל התוקע לשיר יצא דסבירא ליה מנות אין צריכות כוונה הוא מפרש הא דקתני לעיל אם כיון לבו היינו שמתכווין לשמוע וא"כ לא הוי כלל דומיא דמתני' דהכא דמשמע להדיא דבכוונת הלב לאבינו שבשמים תליא מילתא וע"כ היינו שמתכוין לכוונת המנות:

והג"ד לענ"ד בזה דאפילו אליבא דרבא דלעיל נמי אחיא שפיר דעכ"פ מודה רבא נמי דבעינן מיהו כוונה כל דהו והיינו כוונת שמיעת קול שופר לאפוקי אי קסבר חמור בעלמא הוא והיינו כדקתני לקמן בפרק בתרא דהשומע מן המתעסק לא יצא ואוקמינא ליה אליבא דרבא לעיל דהיינו דקא מנבח נבוחי. לכאורה דכל זה ילפינן אליבא דרבא מדכתיב וזכרון תרועה והיינו למעטוי מתעסק בין לענין התקיעה בין לענין השמיעה דכיון דמתעסק הוא אין כאן וזכרון תרועה לפי שאין מעלה וזכרונם בתקיעה זו לאביהם שבשמים כדאמרינן לעיל פ"ק דתקיעה כדי שזכור עקידת יצחק ובמה בשופר משום הכי בעינן שמתכווין עכ"פ בתקיעת שופר אבל אי לאו האי קרא דזכרון תרועה היה בדין לומר דלא בעינן כוונה כלל אפילו מתעסק גמור נמי יצא והיינו מדכתיב איך קרא ברי"ה יום תרועה יהיה לכם ולא כתיב בלשון צוויי שיתקע התרועה בשופר כדלשכחן ביוכל דכתיב ביה והעברת שופר תרועה שהוא לשון צוויי כדלשכחן בכל המנות משא"כ לשון יום תרועה יהיה לכם שהוא לשון שלילה ולא לשון צוויי דהיה משמע להדיא דבכל עניין שהוא יום תרועה אפילו בלא כוונה כלל אפילו במתעסק נמי יצא דהכי משמע יום תרועה מכל מקום ומש"ה איצטריך נמי קרא וזכרון תרועה למעטוי מתעסק בין דשומע בין דתוקע כדפרישית דהכי משמע לשון וזכרון שע"י כך עולה וזכרונם לאביהם שבשמים. וע"כ לפ"ז לרבא נמי שייך שפיר מתני' דלעיל למתני' דהכא דבכוונה תליא מילתא כן נ"ל כמו שנתבאר בזה לקמן באיך פירקין:

בגמרא תנא אהבה בריה דר' זירא כל הברכות כולן כו' חוץ מברכת הלחם ומברכת היין ופי' רש"י בד"ה חוץ ושאר ברכות פירות וריחני כו' לא לתהני ולא לברך עכ"ל. לכאורה יש לתמוה דא"כ אמאי קתני חוץ מברכת הלחם ויין ליתני סתמא חוץ מברכת הנהנין דלחם ויין נמי בכלל ויש ליישב דודאי בשאר ברכות הנהנין לא פסקא ליה למיתני שאם לא יצא מוציא דהא קיימא לן אין מזמנין על הפירות כדאיתא בפרק כל הבשר (חולין דף ק"ו) והיינו בברכה אחרונה אליבא דכ"ע ולקצת פוסקים אפילו בברכה ראשונה נמי אין מזמנין עיין שם בתוספת בחולין באריכות שכבר הארכתי בזה בסוף פרק כיצד מברכין ובריש פרק ג' שאכלנו עיין שם אלא דאפילו הכי פי' רש"י כאן שפיר ושאר ברכת הפירות היא בכלל הלחם ויין ואעיקר מילתא דברייתא קאי דודאי פשטא דברייתא דקתני חוץ אסיפא דמילתא קאי אהא דמסיים אם יצא אינו מוציא לאשמעינן דלא דמי לברכת המנות דרישא דקתני אע"פ שיצא מוציא והכא בלחם וביוין אינו מוציא ובזה יפה כתב רש"י דאברכת הפירות ואריחני נמי אם יצא אינו מוציא מה"ט כיון דאין כאן ערבות לא לתהני ולא לברך כן נראה לי בכוונת רש"י:

מיהו בלשון הרא"ש ז"ל שכתב ח"ו והוא הדין לכל ברכות הנהנין שאם לא יצא מוציא ואם יצא אינו מוציא עכ"ל. ועל זה וודאי יש לתמוה דהא בשאר ברכת הנהנין כגון פירות ודאי אפילו אם לא יצא אינו מוציא דקי"ל אין מזמנין על הפירות עכ"פ בברכה אחרונה וליכא למימר דאין הכי נמי דבברכה אחרונה כיון דלא שייך האי טעמא דלא לתהני ולא לברך שהרי כבר נהנה וחובה עליו לברך א"כ שפיר שייך האי טעמא דכל ישראל ערבים משום הכי סובר הרא"ש ז"ל דאם לא יצא מוציא והכא בהך ברייתא דקתני חוץ מברכת הלחם ויין בברכה ראשונה איירי כדקתני חוץ מברכת הלחם ולא קתני חוץ מברכת המזון אלא דהא וודאי ליתא דהא הך עובדא דפרק כל הבשר ודאי בברכה אחרונה איירי ומסקינן עלה ש"מ דאין מזמנין על הפירות כן נלע"ד בזה דאפילו הכי יפה כתב הרא"ש ז"ל דבכל ברכת הנהנין אם לא יצא מוציא דנהי דקיימא לן אין מזמנין על הפירות היינו לכתחלה דמצה לחלק והיינו נמי בשניהם סופרים ויודעים לברך משא"כ בא' סופר וא' בור הא קי"ל בהדיא בפרק כל הבשר ובריש פרק ג' שאכלנו דסופר מברך ובור יוצא ובהאי הוא דקתני הכא שאם לא יצא מוציא והיינו דלשכחן מיהו דיוצא בא' סופר וא' בור משא"כ אם יצא אפילו בכה"ג אינו מוציא כן נ"ל בישוב לשון הרא"ש ז"ל. ואף דבהגהת אשר"י דשמעתין שאביא בסמוך כתב דבא' סופר וא' בור אפילו אם יצא מוציא אפילו בבה"מ מ"מ הרא"ש אינו סובר כן ובאמת נראה דעת הגה"ה זו דעת יחיד הוא ולא קי"ל בוותיה בהא כדמשמע להדיא מלשון הירושלמי דמפיק להו מקראי וסתמא קאמר וכן מבואר להדיא מלשון הטור והב"י בש"ע בסיומן קנ"ג ועיין מ"ש בזה באריכות בסוף פ' כיצד מברכין ובריש פרק ג' שאכלנו ובקונטרס אחרון. מיהו אכתי יש ללקדק דלקושטא דמילתא אמאי אמרינן בברכת הנהנין דאם יצא אינו מוציא אפילו בברכות של אחרייהם ותיפוק ליה דכיון שכבר אכל הרי נתחייב לברך ולא שייך לומר דלא ליתתני ולא ליברך וא"כ שפיר שייך בזה האי טעמא דכל ישראל ערבים זה בזה. ולפ"ז אית לן למימר אפי' יצא מוציא וכ"ש דקשה טפי לפמ"ש בהגהות אשר"י דאפילו בברכות שעשאני ישראל וכיוצא בו נמי אפילו אם יצא מוציא וע"כ שהטעם דכיון שקבעו החכמים הנך ברכות לחובה הוי להו כברכת מנות ממש מטעמא דכל ישראל ערבים זה בזה וכ"כ באמת מלשון הברייתא גופא דקתני כל הברכות כולן אע"פ שאם יצא מוציא משמע דלאו ברכת המנות לחודא איירי אלא אפילו בברכת המזאה ושאר ברכות שקבעו חכמים חובה גמור' לברך אותם נמי אם יצא מוציא וא"כ קשה טובא אמאי לא אמרינן בכה"ג לענין ברכת הנהנין בברכות שלאחרייהם שהרי הן חובה גמור'. ויש ליישב ע"פ מה שמבואר בלשון הירושלמי בריש פרק מי שמתו אשמה דגשים ועבדים דקתני בברייתא כל הברכות שאדם פטור מוציא את הרבים ידי חובתן חוץ מבהמ"ז ומפרש טעמא דכתיב ואכלת ושבעת וברכת מי שאכל הוא יברך א"כ לפ"ז משמע דה"ה בכל ברכת הנהנין שלאחרייהן כיון דילפינן להו מבהמ"ז ממילא שייך בזה האי טעמא גופא מי שאכל הוא יברך וק"ל:

דף כט:

בתוספות ד"ה ברכת הלחם דמצה וברכת היין דקידוש מיבעיא להו דווקא כו' עכ"ל. הלשון דווקא שכתבו התוספות לא ידעתי לפרשו מאי בעו ללמדינו בזה דאי לאפוקי ברכת הלחם וברכת היין בלא מצה וקידוש זו מבואר בהדיא בברייתא דקתני חוץ מברכת הלחם וברכת היין ואם בא למעט שאר ברכות היין דמצה כגון דהבילה וכיוצא בזה בכום של אירוסין ונישואין ומילה הא וודאי ליתא דלקושטא דמילתא אין חילוק ביניהם כמבואר בכל הפוסקים וממעשה בכל יום ועיין מ"ש בקונטרס אחרון בכתובות בפ"ק גבי ברכת אירוסין ונלע"ד לכוונת התוספת כאן דווקא בברכת היין דקידוש מבעי' ליה כיון דלאו

להנאתן הן אלא לחובה בא משא"כ בברכת היין של כוס בה"מ דאע"ג שבא ג"כ לחובה כיון שכבר אכל ישתה חייב לברך אלא דאפ"ה לא קמיעביא ליה היינו מטעם שכתבתי בסמוך בשם הירושלמי דברכות מכתוב ואלנת ושבעת וברכת מי שאכל הוא יברך וא"כ ה"ה לברכת היין של ברכת המזון כיון מרחמת בה"מ קאתי לא עקיף מיניה כנ"ל ליישב בדוחק ועדיין צ"ע:

סליק פרק שלישי

יום טוב פרק רביעי

במשנה יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה ופירש"י לא בירושלים ולא בגבולין וטעמו מבואר דל' במקדש היו תוקעין הכי משמע ליה שלא היו תוקעין אלא במקדש ממש במקום ב"ד הגדול בלשכת הגזית אלא דלכאורה דברי רש"י תמוהים מאד דנראה שסותר דברי עצמו שהרי כתב בסמוך בד"ה ועוד זאת היתה ירושלים בעודה בבניינה עכ"ל וא"כ לפ"ז באותו זמן שהיתה בבניינה והיו תוקעין אפילו בכל העיירות הקרובות לירושלים והיו רואות ושומעות ויכולות לבא א"כ כ"ש שהיו תוקעין בירושלים עצמה וכמו שהקשו בתוספות ולכך מפרשי' דסיפא דמתני' איירי בחורבנה קודם שתיוקן ריב"ז דלא כפירש"י ומלבד מלשון המשנה לא משמע כן מדקתני ועוד זאת משמע דאיירי בבניינה דומיא דרישא אלא שגם אין טעם בדבר דמה חילוק יש בירושלים בחורבנה ליבנה ומ"ש מהרש"א ז"ל בזה נראה יותר דוחק:

אמנם לענ"ד נראה שלדברי רש"י ז"ל נכונים וברורים בטעמם דכל דבריו אחד הם ופה קדוש אמרם דמ"ש ברישא דמתני' דדוקא במקדש עצמו היו תוקעין אבל לא בירושלים היינו לענין שלא היו רשאין לתקוע בירושלים ביי"ט שחל להיות בשבת קודם שתקעו בב"ד במקדש והיינו מטעמא דמסיקנא בגמ' כיון דאין הכל בקיאין לתקוע שם ויך אצל בקי ויעבירונו כו' ויבא לידי איסור סקילה משא"כ בסיפא דמתני' דאיירי שכבר תקעו בב"ד ונשמע הקול בעיירות הקרובות וכ"ש בירושלים וא"כ כבר יצאו ידי חובתן ע"פ מה ששמעו תקיעות הב"ד אלא שעדיין היו רוצים לתקוע כל אחד בעצמו אי בביתו למצוה מן המובחר דקתני לקמן וכמו שאבאר בשיטת רש"י הדברים על מכוונם דשיטתו מוכרחת בזה ומש"ה שפיר היו יכולין לתקוע דתו לא שייך האי טעמא דשמא יעבירונו דכיון שכבר יצא יו"ח ועוד שהרי היו תוקעין איש בביתו. ואף לפי מה שאבאר בסמוך דמלבד האי חששא דשמא יעבירונו שהוא איסור סקילה יש עוד חשש איסור לאזרייתא מנצ' התקיעה עצמה שהיא חכמה ואינה מלאכה אפ"ה יש בה איסור שבות לאזרייתא כדאשכחן כה"ג טובא שיש כמה שבותין שאסורין מדאזרייתא כמ"ש הסמ"ג לענין הזאה לטמאי נפש שהיו בימי משה אע"ג שאינו אלא שבות והרבה גדולים הסכימו עמו ומייתי ראיה מדאמרינן בפרק במה ממליקין משה גזר כמה גזירות ותיקן כמה תקנות. וא"כ ה"ג לענין הך שבות דתקיעה יו"ל י"כ כן וכן מבואר בכמה מפרשים קדמונים ונהי דשבות כה"ג אפילו שהוא מדאזרייתא אינו דוחה עשה דתקיעה אפ"ה אסור לתקוע כיון דלא בקיאי בקביעי דירחא וא"כ יבואו לידי איסור שבות לאזרייתא שלא במקום מצוה. ובסמוך אבאר בהו נמי לאו הבא מכלל עשה. וא"כ לפ"ז לא שייך האי טעמא אלא בגבולין משא"כ בירושלים שלעולם היו בקיאין בקביעי דירחא תו לא שייך האי טעמא מש"ה איצטריך לאסוקי בגמ' הך חששא דשמא יעבירונו שהוא איסור סקילה ואינו דוחה שבת כלל כנ"ל ובסוגיא דבסמוך אבאר בכמה ראיות ברורות דא"א לפ' בענין אחר אלא כמו שפירש"י כנ"ל דרו"ק ועיין בסמוך.

ותוספות שלא פירשו כן היינו לשיטתייהו כמו שאכתוב בסמוך בד"ה וביבנה:

בתוס' בד"ה אבל לא במדינה כו' וא"ת ומ"ש מלובב כו' ועי"ל דבדין הוא כו' דבר"ה לא היה ידוע קביעות החדש אלא בירושלים כו' עכ"ל. וקשיא לי דא"כ לפ"ז מאי מקשה בגמרא בסמוך מנה"מ דמשמע דס"י דבעי למילף מקרא מדלא קאמר מ"ט ורבי לוי בר לחמא בשם ר"ח אמאי איצטריך למילף מקראי ובמסקנא נמי אמאי מסיק רבא דמדאזרייתא משרי שרי ורבנן הוא דגזרו דשמא יעבירונו כו' אמאי לא מפרשי' בפשיטות טעמא דמתני' מהאי טעמא גופא שכתבו התוספות משום דלא היה ידוע קביעות החדש ואף שיש לדחוק קצת ולומר דא"כ באותן המקומות שהיו יודעין קביעות החדש היה להם לתקוע משום הא לא איריא דלא פלוג רבנן כדאשכחן בדוכתי טובא וכ"ש ככה"ג דלא שכיחא דזמנין דנשתתו עדים ולא היה שהות לשלוחים לצאת משא"כ לפירש"י דהא דקתני אבל לא במדינה שבירושלים נופא לא היו תוקעין א"כ אתי שפיר דהא בירושלים לעולם היו יודעין בקביעות החדש אפ"ה לא היו תוקעין מקשה שפיר מנה"מ מש"ה איצטריך נמי רבי לוי למילף מקראי ורבא הוצרך לאסוקי מדאזרייתא מיישרא שרי כו' אבל לפירוש התוספות ודאי צ"ע:

בתוס' בד"ה הא לאו מלאכה היא כו' קשיא אדרבה אי מלאכה היא לא איצטריך קרא כו' עכ"ל. ולולי דבריהם היה נ"ל ליישב קושיא זו דוודאי אי היו מלאכה איצטריך קרא דאל"כ היה מקום לומר דתקיעת שופר בר"ה דוחה שבת והיינו משום כיון דאשכחן בייובל דהיו תוקעין בי"ה ואע"ג דאוי מלאכה היא יש בה איסור כרת אפ"ה דחי א"כ ה"ה לר"ה כדאמרינן לקמן שזה יובל לר"ה לתקיעה כו' ולקמן בפירקין מיייתי נמי ברייתא דדרשין להדיא מיתורא דבחדש השביעי שהיו כל תקיעות החדש זה כזה והתם נמי מיייתי אידך תנא דמפיק גזירה שזה דשביעי שביעי וכיון דקי"ל דאין ג"ש והיקש למחצה א"כ ממילא היו ילפינן נמי דבר"ה נמי דוחה שבת ומשום הכי איצטריך קרא דזכרון תרועה כנ"ל נכון ליישב קושיית התוספות:

בא"ד ומשום דלאו מלאכה היא איצטריך קרא ונראה דאי לאו מלאכה היא פשיטא דליבא למיסרה עכ"ל. הרבה מפרשים נתקשו בדברי התוס' בזה. ולענ"ד נראה לפרש דמה שכתבו פשיטא דליבא למיסרה כוונתם כיון דלא מציינו שום טעם לחלץ בשום סברא בין שבת ליי"ט א"כ לא מסיימי הנך קראי למידרש יום תרועה לחול וזכרון תרועה לשבת דמ"ש ואי משום דקשיין קראי אהדדי טפי הוה לן למימר דיום תרועה היינו במקדש וזכרון תרועה היינו בגבול ובהכי הוי אתי שפיר טובא דקרא דזכרון תרועה כתיב בפ' אמור דהתם כתיבי עיקרי המצות השייכים בכל רגל ורגל וקרא דיום תרועה שהיא עיקר מצות התקיעה בפועל לא כתיב אלא בתר הכי בפ' פינחס דלא איירי התם אלא מעיקרי דינא דהקרבת מוספין משא"כ בענין זה שכתבתי הוי א"ש שבא ללמד דעיקר התקיעה בפועל לא היתה אלא במקום שהיו מקריבין המוספין ובירושלמי דפירקין מיייתי להדיא ברייתא דתני ר"ש ב"י שזורש כן אימתי תוקעין במקום שיש מוסף וק"ל:

דף ל.

בגמרא מאי ועם ב"ד בפני ב"ד. נראה דטעמא דמילתא כיון דבפני ב"ד הוא לא שייך חששא דשמא יעבירונו דבפני ב"ד ובמקום ב"ד זריזין הם כמ"ש רש"י לעיל בד"ה נדון אלא דאכתי לא אתיא שפיר הא דקתני בסיפא דמתני' ועוד זאת היתה ירושלים יתירה שכל עיר שהיה רואה ושומעת כו' היו תוקעין והיאך היו תוקעין הא איבא הך חששא גופא דשמא יעבירונו כיון שהיה שלא במקום ב"ד דבשלמא לפירש"י שכתבתי במשנתנו דסיפא דמתני' איירי לאחר שכבר שמעו התקיעות שהיו תוקעין בירושלים

א"ש דתו לא שייך הך חששא דשמא יעבירונו כדפרישית משא"כ לשיטת התוספות צריך להתיישב בדבר ועיין בסמוך:

בתוס' ד"ה וביבנה בפני ב"ד כו' דאותן שיצאו אסור להם לחזור ולתקוע דיש איסור שבות בדבר לתקוע בחנם בשבת עכ"ל. וכן נראה מלשון הרמ"א בש"ע סימן תקצ"ו וכ"כ בד"מ והביא ראיה ממה שכתב הטור בתקפ"ט גבי נשים והתמיה שלא הביא ראיה מל' התו' כאן. אמנם כבר כתבתי במשנתנו לשיטת רש"י אינו כן אלא שאין איסור בדבר כלל לתקוע כל היום וכדמשמע מלישנא דמתני' שכל עיר שהיתה רואה ושומעת כו' אע"פ שכבר שמעו אפ"ה היו תוקעין וכ"כ בעל מגן אברהם בשם ס' א"ו. וכ"כ בעל המאור בשם רבינו האי גאון ז"ל ע"ש. ולכאורה לישנא דקרא משמע הכי דכתיב יום תרועה יהיה לכם משמע שאין קצבה למעלה אף על פי שיש קצבה למטה וכן ממה שתקנו חכמים שתיס מד"ס ולא היו חוששין לשבות ותקנו ג"כ לתקוע כשהן יושבין ולחזור ולתקוע כשהן עומדין כדי לערבב השטן והתוספת גופייהו לא קשיא להו לעיל בפ"ק ובדף הקודם ג"כ אלא משום חשש איסור בל תוסיף אבל לא משום איסור שבות ונראה מזה דסברות חלוקות הן ומכ"ש לפי מה שזוהנין לתקוע למ"ד קולות ובשל"ה כתב מאה קולות אלמא דס"ל דאין איסור שבות בדבר וכדמשמע נמי פשטא דלישנא דגמרא כיון דהוי מסיים שליחא דצבורא תקיעותא ביבנה לא שמע אינש קל אוניה מקל תקיעייתא דיחידאוי והאי לישנא משמע שהיו שומעין תקיעות מש"צ ובאותו זמן עצמו כשהשלים הש"צ חזרין ותוקעין וכמו שאבאר עוד בסמוך דרו"ק:

בתוס' בד"ה לא לעולם בזמן ב"ד תימא דמ"מ קשיא ללישנא דר"ה כו' הכא קתני איש בביתו וי"ל כו' עד סוף הדיבור. ובאמת שדירונס בזה דחוק מאד ונראה שהוכרחו לפרש ולדחוק בזה לפי שיטתם דלעיל בדיבור הקודם משא"כ לפי מה שכתבתי בשיטת רש"י אין צריך לדחוק אלא דא"ש אפי' בר"ה כפשטא דברייתא אפ"ה לא קשיא לר"ה דהא דקאמר ר"ה בלישנא קמא בפני ב"ד דוקא היינו שלא שמעו עדיין כלל התקיעה שהיה בב"ד משא"כ הא דקתני הכא דתקיעות דר"ה בגבולין דוחה שבת איש בביתו היינו לאחר שכבר יצאו ידי חובתן ושמעו התקיעות שהיו בב"ד אפ"ה היו חוזרין ותוקעין איש בביתו למצוה מן המובחר או להוציא בני ביתו. וא"כ לפ"ז תו לא שייך הך גזירה שםא יעבירונו שהרי היו תוקעין איש בביתו ומדוקק הטיב לשון בביתו והיינו משום דבביתו לא שייך הך גזירה ונראה לי שראיה ברורה יש לשיט' זו מבריייתא דת"כ שהביא רש"י ז"ל בפיו החומש על הפסוק ביום הכיפורים בעשור לחודש תעבירו שופר בכל ארצכם וז"ל ממשמע שנאמר ביום הכיפורים אינו יודע שהוא בעשור לחודש א"כ למה נאמר בעשור לחודש אלא לומר לך תקיעות בעשור לחודש דוחה שבת בכל ארצכם ואין תקיעות ר"ה דוחה שבת בכל ארצכם אלא בב"ד לבד עכ"ל. ועי"ז כתב הרמב"ן ז"ל בפיו החומש דשיטת רש"י בזה הוא נגד מסקנת הגמרא כאן דהא מסקינן לעיל דתקיעות שבת אינן אלא איסורא מדרבנן דשמא יעבירונו והך ברייתא דת"כ ע"כ לפי שיטת הרמב"ן ז"ל אינו אלא אסמכתא בעלמא כמ"ש כאן מהר"א מזרחי בפירושו ומסיק דדבריו דאע"ג דבאמת לשון מיותר הוא ממשמע שנאמר ביום הכיפורים אינו יודע שהוא בעשור לחודש ונדחק מאד בפיו המקרא ע"ש כמבואר למעיין בדבריו אמנם למאי דפרישית בשיטת רש"י א"ש טובא דהא דמסקינן לעיל דאיסור תקיעה בשבת אינו אלא גזירה דשמא יעבירונו היינו משום דמשמע ממתני' שלא היו תוקעין אלא במקדש ולא בירושלים אע"ג דלעולם היו יודעין שנקבע ר"ה בזמנו ואפ"ה לא היו תוקעין ע"כ היינו משום שםא יעבירונו משא"כ הך דרשה דברייתא דת"כ דעיקר הדרשא דהא דכתיב בכל ארצכם דלא קאי אירושלים א"כ אתי שפיר הך דרשא טובא דזה כוונת הפסוק בעצמו דדוקא ביה"כ שהוא בעשור לחודש והכל יודעין שהיום יה"כ מש"ה היו תוקעין בכל מקום משא"כ בר"ה שהוא בר"ח עצמו לא היו תוקעין אלא בב"ד בלבד והיינו דנהי דתקיעת שופר לאו מלאכה גמורה היא דנימעט מלאכת עבודה אפ"ה מלאכה מיהא מיקרי מש"ה מיייתי הגמרא הך קרא דמלאכת עבודה. ולפ"ז הוי כמו איסור עשה ואשכחן כה"ג לענין שביעת כלים אליבא דב"ש ולענין שביעת בהמתו אליבא דכ"ע שאין בהם אלא איסור לאזרייתא גרידא ונהי דאיסור כזה כיון שאין בו איסור כרת ומיתה אלא איסור גרידא הוי אתי עשה דתקיעת שופר ודחי ליה מ"מ אסור לתקוע בגבולין כיון שאין יודעין בקביעא דירחא וא"כ אתי לתקוע בשבת דהוי איסור לאזרייתא שלא במקום מצוה כנ"ל נכון וברור ליישב שיטת רש"י ז"ל בשמעתין ופירושו לגמרי מכון ממשמעות בפירושו בחומש ולשון המקרא והברייתא מסייעו דזיק הטיב ונכון הוא:

דף ל.

בגמרא אמר רב נחמן בר יצחק ריב"ז בשיטת ר"י אמרה כו' ומי סבר ליה כותיה כו' התם ר' יהודה הוא דקטעי כו' עד מאי התקין דרש והתקין. לכאורה הסוגיא תמוה דמנ"ל לר"ג ב"י דר"י הוא דקטעי בדברי ריב"ן דלמא באמת פליג עליה וכן בהא דמסיק מאי התקין דרש והתקין יש לתמוה דא"כ אמאי קחשיב ליה בהנך תקנות דריב"ז כיון דמן התורה אסור ואטו לא דריש ריב"ז כמה וכמה דרשות ולא חשבינן להו ככלל תקנותיו ונראה לענ"ד בזה משום דר"ג בר"י בעי לאוקמא תקנת ריב"ז אליבא דהילכתא ולפ"ז מצנין למימר דר"ג בר"י סובר כר"פ ורב הונא בריה דר"י במנחות דף ס"ח דסברי חדש בחו"ל דרבנן ויש מהפוסקים שפסקו כוותייהו משום דבתראי הוו מתלמידי דרבא וכמו שכתבתי באריכות בקונטרס אחרון בפ"ק דקידושין בפ"ק החדש ע"ש. ולפ"ז נראין הדברים דר"ג בר"י נמי כוותייהו ס"ל שהיה גס כן בתרא מתלמידיו של רבא. וא"כ לפ"ז תו לא מצנ' למימר דר"י סבר דחדש מן התורה אינו אסור אלא עד שעת הקרבת עומר דא"כ הדרא קושיית הגמרא לדוכתא אמאי יום הנץ כולו אסור מחצית ולהלן תשתרי ותו לא מצנין למימר כתירון הגמרא דטעמא דקתן דריב"ז היינו משום שםא יבנה בהמ"ק בחמיסר סמוך לשקיעת החמה או כלילה דמשום חששא רחוקה כזו לא שייך לגזור בחוצה לארץ דעיקר איסורא אינו אלא מדרבנן וסתם לישנא דמתני' דקתני שהיא יום הנץ כולו אסור משמע דהיינו אפי' בחוצה לארץ וכדמשמע להדיא בסוגיא דמנחות שהבאתי וגדולה מזו משמע התם מסוגיית הש"ס דמקשה עליה דר"י ור"ל דאמרי אפילו בזמן שבהמ"ק קיים האיר המזרח מתיר והא דכתיב עד עצם היום הזה היינו למצוה בעלמא מקשינן ממתניתין דהכא דתיקון ריב"ז שהיום הנץ כולו אסור משום גזירה ואי ס"ד למצוה משום מצוה ליקום ולגזור הרי דאפילו משום מצוה לאזרייתא בעי למימר דלא שייך למיגזר כולי האי כ"ש בח"ל דעיקר איסורא אינו אלא מדרבנן ומש"ה הוצרך ר"ג בר"י למימר ריב"ז בשיטתו דר"י סובר דמן התורה אסור כל היום. וא"כ לפ"ז תו לא הוי חששא רחוקה כיון שאין צריכין לדחוק ולומר דאיבני בחמיסר או סמוך לחסיכה כיון דלא שייך להקשות מחצית יום ולהלן תשתרי כיון דלר"י ב"ז כל היום אסור מדאזרייתא והשתא לפ"ז אתי שפיר טובא הא דמסקינן אליבא דר"ג בר"י מאי התקין דרש והתקין פיי' דלאחר שדרש דבא"י מן התורה אסור חזר והתקין שהיא יום הנץ כולו אסור אפילו בח"ל כנ"ל נכון דרו"ק:

במשנה בראשונה היו מקבלין כו' פעם אחת נשתתו עדים מלבא. לפי פשטא דמתני' משמע אין הכרח לומר דאותו מעשה היה בר"ה אלא בא' משאר חדשים בעלמא אלא דמלשון רש"י בגמרא בד"ה שלא

אמרו שירה כל עיקר פירש"י שמא עוד סוף העדים לבא היום ושיר של י"ט יש לומר כו' עכ"ל. א"כ משמע מדבריו לאיירי בר"ה שאומרים שיר של י"ט ואפשר משום דסיפא דמתני' קתני ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה נוהגים היום קדש ולמחר קדש דהך מילתא לא שייך אלא בר"ה שהוא י"ט ואסור בעשיית מלאכה א"כ ממילא משמע דרישא דמילתא דקתני נשתאו עדים מלבא היה ג"כ בר"ה. ועוד נראה דעיקר התקנה שהוצרכו לתקן שלא יהיו מקבלין אלא עד המנחה לא שייך אלא בר"ה דווקא לפי שיש בו שני מיני מוספין של ר"ח ושל ר"ה כדכתיב מלבד עולת החודש ומשום שהיו צריכין להביא קרבנות הרבה מש"ה שיערו החכמים שאם יבואו עדים אחר המנחה לא יהיה להם עוד שהות להקריב כל אותן המוספין ותמיד של בין הערבים וקטרת וגרות משא"כ בשאר החדשים לא היו בעינן שיעורא כ"כ כן נ"ל וק"ל:

בתום' בד"ה ונתקלקלו הלויים בשיר וא"ת ואמאי לא חשיב קלקול של מוסף שלא הקריבו מוסף של ר"ח כו' ולא משמע להו לפ' דבאמת לא הקריבו מוספין כלל כיון שכבר הקריבו התמיד אלא הא דקאמר :נתקלקלו הלויים בשיר היינו משום שאותו הקלקול של השיר היה בזמן מוקדם להקרבת המוספין ועוד שעיקר קילקול המוספין לא בא אלא על ידי קלקול השיר דלפי שהיו רוצים לומר שיר על תמיד של בין הערבים כדרך בכל השנה לכך היו מקטירין התמיד והביאו מנחה ונסכים כדי שיאמרו השיר בשעת הנסכים על הין ומש"ה לא היו רשאים להקריב המוספין אבל אם לא היו חוששין על השיר היו יכולים לשחוט התמיד ולזרוק בשעת הקרבתן בכל השנה ולא היו מקטירין אותו עד סמוך לשקיעת החמה בכדי שאם יבואו העדים היו רשאים להקריב כל המוספין ולאח"כ יקטירו התמיד ובעניין זה לא שייך איסור להשלים דלא איירי אלא לענין הקטרת התמיד כמ"ש התום' בפ' התכלת. אלא דאפ"ה מקשו התוספת שפיר משום דקלקול השיר לא חשיב קלקול כ"כ כמו קלקול של מוספין שעקרו מצות הקרבת המוספין לגמרי לא מיבעיא למאי דקו"ל דשיר אינו מעכב הקרבן דפלגונתא דר"מ וחכמים היא סוף פ"ק דעירובין ומסתמא הלכה כחכמים אלא אפילו לשיטת מהר"ם אלשיך שאביא בסמוך דמשמע מדבריו דהלכה כר"מ דשיר מעכב הקרבן וכדמשמע קצת בתום' בסוף הדיבור מ"מ משמע דהיינו דוקא היכא שלא אמרו השיר כלל משא"כ הכא דומאי עיקר מצות השיר במה שהיו הלויים משוררים בכלים ואיכא למ"ד דעיקר השירה בכלי ואפילו למ"ד דעיקר השירה בפה אפשר דהיינו לכתחלה לעיקר מצוה אבל לעולם דאינו מעכב הקרבן ומכ"ש למ"ד שאמרו שירה של חול עם תמיד של בין הערביים דמלתא דפשטיא היא דבשביל כך דלא נפסל הקרבן וא"כ מקשו התום' שפיר דטפי הוי ליה להזכיר קלקול המוספין ועיין מה שאכתוב בסוף הסוגיא מזה ודו"ק:

בא"ד ד וכ"ת דהקריבו כבש אחד על תנאי דאם יבואו עדים יהא מוסף כו' עכ"ל. וקשיא לי טובא האיד היו יכולין להקריב הכבש שהא מוסף הא קו"ל דפרים ואילים קודמין לכבשים וא"כ היו צריכין להקריב הפרים ואילים תחילה ובהני לא שייך תנאי שהרי אם לא יבואו עדים יהיו חולין בעזרה ואם נאמר שבפרים ואילים נמי היה מתנים שאם לא יבואו העדים יהיה נדבת ציבור דא"כ עיקר חסר מן הספר בלשון התוספות ויותר קשה דהא משנה ערוכה היא בפרק כל התקיר דדס חטאת קודם לדם עולה וא"כ האיד הקריבו הכבש לשם מוסף קודם ששחטו וזרקו מדם החטאת ובחטאת דמאי לא שייך שום תנאי יאע"ג דלענין קרבנות החג אמרינן בפרק כל התקיר דעולה קודמת לחטאת היינו דווקא בקרבנות של חג הסוכות דכתיב בהו כמשפט כדאמרינן התם להדיא בגמרא במימרא דרבינא וכן כתב הרמב"ם ס' ז"ל להדיא בפ' ט' מהלכות תמידין ומוספין ולדעתי צ"ע גדול ליישב דברי תוספת בזה:

בא"ד ועוד למ"ד שלא אמרו שירה כל עיקר היינו לפי שממתינן כל שעה כו' ולא היה להם שהות לומר שירה אם כן עדיין קילקלו בשאר הקרבנות שלא קרבו עכ"ל. לכאורה תוהא רבא קא חזינא הכא במה שכתבו דכיון שלא היה להם שהות לומר השיר אם כן ממילא לא היה להם שהות להקריב שאר קרבנות דמשמע מדבריהם שמעיקר הדין היו צריכין לומר השיר על כבש האחד שהקריבו כבר ולדעתי הוא נגד משמעות סוגית הגמרא ומסבירא נמי כמו זר נחשב לומר כן שיאמרו הלויים שיר על כבש אחד מכל קרבנות המוספין דאפילו לרב אחא בר חנינא דבעי למימר בסוף פרק החליל שתוקעין על כל מוסף :מוסף היינו ר"ח או י"ט שחל להיות בשבת וכן ראש השנה שחל להיות בשבת שיש ג' מיני מוספין :בכה"ג הוא דבעי למימר שתוקעין ואומרים שיר של שבת בפני עצמו ועל של ר"ח בפני עצמו ועל של ר"ה בפני עצמו אבל לומר השיר על כל קרבן מקרבנות המוסף של מין אחד זו לא שמענו ועוד דהא רב אחא ב"ח מוקמינן לה התם בתויבתא וכדמשמע נמי מסוגיא דשמתתין גופא שאם באו עדים קודם תמיד של בין הערביים היו אומרים שיר של יום טוב לבד ועולה למוספין ולתמיד ועוד שהרי משנה שלימה שנינו פרק ג' דיומא דקטורת של בין הערביים היו קריבין בין אברים לנסכים דילפינן התם מקראי וקטורת קודמת לנרות וכולן אין כשרים אלא ביום. וא"כ לפ"ז ומאי השיר שהיה בשעת הנסכים היה בסוף כל העבודות וממילא לכשבאו העדים אפילו שעה או שנים קודם שקיעת החמה היו צריכין להקריב תחילה כל קרבנות המוספין של ר"ה ושל ר"ח ואח"כ התמיד של בין הערביים ולאחר הקטרת איברי התמיד היו צריכין להקטיר הקטורת ולהטיב הנרות שהיא קודם הקרבת המנחה ומנחה קודמת לנסכים ובשעת הנסכים היו אומרים השיר. ולפ"ז א"ש טובא דלמ"ד שלא אמרו שירה כל עיקר לא היה קלקול אלא בשיר לבד דלאחר שבאו העדים היו מקריבין כל הקרבנות של ר"ה ושל עבודת היום הכל מצעוד יום ועי"כ לאחר ששקעה החמה לא היו רשאים לומר שירה:

נמצא דלפי מה שכתבנו ממילא נתיישב ג"כ קושיא ראשונה של תוספות דלעולם מצינן למימר דלמ"ד שאמרו שירה של חול עם תמיד של בין הערביים לא חשיב קלקול המוספין משום דמעלה ומלין בראשו של מזבח וס"ל כמ"ד אין לינה מועל' ולמ"ד מועל' נמי לא תקשי מתני' דלא חשיב קלקול המוספין מצינו למימר דס"ל כמ"ד שלא אמרו שירה כל עיקר והיינו דהקריבו כבש א' על תנאי ולאחר שבאו העדים היו מקריבין כל המוספין ועבודת היום ולאחר ששקעה היו מקריבין הנסכין דכשרים בלילה דביעבר ונמצא שלא היה קלקול אלא בשיר וכבר עלה בלבי להעמיד שיטת התוספות על מכוונם דנהי דקושטא דמילתא הכי הוא שהיו מקריבין תחילה כל עיקר קרבנות המוספין שהן מיני זבחים ולאחר שהקריבו כולן היו מקריבין המנחות והנסכים ואמרו שיר מ"מ מצינו למימר דהיינו דוקא בדאיכא שהות ביום שיוכל לעשות כל מעשים הנזכרים מצעוד יום משא"כ הכא שחששו שמא תשקע החמה קודם שיקריבו הנסכים א"כ נראין הדברים כדברי התוספות שיותר היה טוב להם להקריב תחילה המנחות והנסכין של אותו כבש שהקריבו כבר לשם מוסף והיינו מדאמרי' בגמ' דמנחות פרק התכלת (מנחות דף מ"ד) במשנה אמר ר"ש אם היה להם פרים מרובים ולא היה להם נסכים יביא פר אחד עם הנסכים ולא יקריבו כולן בלא נסכין ובברייתא התם מיייתי לה מקראי דכתיב ואיפה לפר ואיפה לזול תעשה מנחה ולכבשים מאשר תשיג ידו כו' ע"ש. ולפ"ז י"ל ה"נ דכוותיה דסברי התוספות כר"ש ורבנן דמתני' לא פליגי עליה אלא מילתא אחרייתא קאמרי כך היה נראה לי ליישב סברת התוספות בפשיטות על מכוונם אמנם אחר העיין מציאתי שהרמב"ם ז"ל בהלכות תמידין ומוספין בפרק ח' השמיט דברי ר"ש וכן כתב הרב

ברטנורה להדיא דאין הלכה כר"ש וע"ש בתוספת י"ט דהך דרשא דר"ש מפקי להו רבנן דלרשא אחרייתא ויף אם נאמר דהתנן' לא ס"ל כהרמב"ם אלא דהלכה כר"ש כדפרישית מ"מ נראה דר"ש גופא לא קאמר אלא דחייב להקריב כבש אחד עם נסכים אף שעו"כ לא יקריב כבשים יותר מ"מ לענין השיר אין שום סבירא לומר שיאמרו הלויים השיר על כבש אחד קודם שהקריבו שאר הכבשים וקו"ל דשיר לא מעכב הקרבן. מיהו למאי דפרישית דסברי התוספות דשיר מעכב הקרבן כשיטת מהר"מ אלשיך שאביא בסמוך. א"כ יש ליישב קצת שיטת התוספת לפי שיטתו. מ"מ לפי שיטת הרמב"ם והברטנורה שכתבתי נתיישב שיטת הגמ' ברווחא כדפרישית ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

בא"ד וי"ל דלאחר התמיד יכול להקריב מוסף של ר"ה כו' עכ"ל. כוונתם מבואר' שלא באו לתרץ בזה אלא קושיא ראשונה לנישנא קמא שאמרו שיר של חול עם תמיד של בין הערביים דהתם בוודאי איירי שבאו עדים דאל"כ לא היה קלקול בשיר כלל אבל לנישנא בתרא לא שייך תירוצם דכאן דנהי דלתי עשה דרבים ודחי מ"מ הרי לא היה להם שהות להקריב המוספין כלל וא"כ אכתי הקושיא במי"ע ע"כ צ"ל דלנישנא בתרא אכתי בסברת' ראשונה קיימו שכתבו מיהו אפשר לומר שלא באו אלא דזה נראה דוחק לפרש כן דלשון נשתאו עדים מלבא משמע להדיא שבאו אלא ששהו. ועוד דמה שכתבו דלתי עשה דרבים ודחי והביאו ראיות על זה. ולענ"ד אכתי לא דמי כלל דבההוא דניטין ופסחים אי אפשר לקיים עשה דרבים כלל אם לא בדחיית עשה דהשלמה משא"כ הכא אכתי הוי קלקול גמור במה שהקטירו התמיד של בין הערביים ובההוא שעתא ממילא נדחה עשה דהשלמה אם יבואו ויותר היה להם להמתין מלהקטיר התמיד. מיהו במה שכתבתי בסמוך נתיישב הכל לנכון:

בגמ' אי אמרת בשלמא כל היכא דמתתקפין אמרינן שירה דחול כו' אלא אי אמרת לא אמור כלל מאי אמרו וכפלו. לכאורה יש להקשות דלמא לעולם היכא דמתתקפא אמרינן אבל האי דאמרינן לעיל דהקלקול היה שלא אמרו שירה כל עיקר היינו משום דלא היה להם שהות וכ"ש למאי דפרישית בסמוך דקושטא דמלתא הכי הוה וכה"ג קשה אפילו לשיטת התוספת דכיון שלא היה להם שהות לומר שירה על אותו כבש שהקריבו כבר וא"כ היה הקלקול יותר במוספין ואכתי מצינו למימר דאה"ג שאמרו השיר על קרבנות המוספין רק שלא היה להם שהות לומר שירה ביום על תמיד של בין הערביים ואפשר דלשון כל עיקר משמע שלא אמרו כלל לא על מוספין ולא על תמיד:

מיהו בלא"ה מצינו למימר דכל הפירושים דלעיל היינו למ"ד דלינה מועלת בראשו של מזבח אבל הכא דבעי לאוקמא אפילו למ"ד דאין לינה מועלת דא"כ לפ"ז מתקומא שפיר דמעלה ומלין בראשו של מזבח וא"כ ומאי לא היה להם שהות לומר שירה על התמיד מיד אע"כ דמה שלא אמרו כל עיקר היינו משום דכל היכא דמספקא לא אמרי' כלל כני"ל ועדיין צ"ע:

דף לא.

בגמרא שאני התם דשירה דיומיה הוא. ופרש"י דלעולם כל היכא דמספקא לא אמרינן כלל. וכתב מהר"ם אלשיך בתשובה סימן קל"ח דהא דהיכא דמספקא ליה לא אמרינן כלל ע"כ לא מתקומא אלא כמ"ד דשיר אינו מעכב הקרבן דלמ"ד דשיר מעכב הקרבן פשיטא דצריך לאומרו היכא דמספקא להו ככל ספיקי דאורייתא וע"פ הדברים האלה רוצה ליישב דברי הטור א"ח סימן קל"ג שכתב שאין אומרים שיר של יום בבה"כ בין הערביים אלא בשחרית לחוד והוא נגד הגמרא שלנו דמשמע להדיא שאמרו השיר בתמיד של בין הערביים ולפי שיטתו א"ש משום דסתם מתני' ר"מ היא דס"ל דשיר מעכב הקרבן וא"כ כל השקלא וטריא דהכא דקאי אמתני' דקתני נתקלקלו הלויים בשיר ואפ"ה בעי למימר כל היכא דמספקא ליה לא אמרינן ע"כ היינו משום דיש חילוק בין שיר דשחרית לשל ערבית דשל שחרית מעכב ושל ערבית אינו מעכב ע"כ תמצית לשון מהר"מ אלשיך ע"ש והובא דבריו בס' יום תרועה אבל באמת לכאורה דבריו דחוקים מאד דמאן פלג לן ומה טעם יש דבדר לחלק בין של שחרית לשל ערבית דהא מאן דאמר שיר מעכב הקרבן ילפינן להו בעירובין מקראי טובי דעיקר השיר מן התורה וא"כ לא שייך כלל לחלק ביניהם דהא בדיהא כתיב בתמיד של בין הערביים כמנחת הבקר וכנסכו משמע דשויין בכל ענין לגמרי ועוד דבעיקר דבריו שכתב הלכה כר"מ משום דסת"מ כר"מ משום הא לא איריא כיון שזה אינו מבואר כלל במשנה אם אמרו שירה של חול או שלא אמרו כלל דהא סתמא קתני ונתקלקלו כו' ואיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי וא"כ בשביל כך אין לנו להוציא הלכה פסוקה דקו"ל בכל דוכתי דפליגי יחדו ורבי' הלכ' כרבים וה"ג קתני בבריית' להדי' בגמרא דעירובין בלשון דפליגי ר"מ וחכמים וס"ל לחכמים דאינו מעכב ומסתמא הכי הלכתא וכן נראה להדיא שהוא שיטת הרמב"ם ז"ל דאי ס"ד דס"ל דמעכב הקרבן הוי ליה לפרש כן אע"כ דאינו מעכב ובר מן דין קשיא לי טובא על דבריו אפי' למ"ד שיר מעכב הקרבן אי אפשר לומר דכל היכא שלא אמר שיר של יום ממש מעכב הקרבן כיון דמקראי דאורייתא ילפינן ליה והיכא רמיזא באורייתא איזו מזמורים יאמרו בכל יום מאותן מזמורים שאמר דוד בספר תהלים ואפילו בגביאים וכתובים שכתב בענייני השיר לא נרמ כלל באזה שירה יאמרו עד שנראה ברור שכל ענייני השירים דמייתי הש"ס בסמוך בשמתתין אינו אלא מתקנת אנשי כנסת הגולה או עכ"פ מיסוד הנביאים. ונמצא דלפ"ז תו לא מצינן למימר דהא דחשיב קלקול שאמרו שיר של חול על תמיד של בין הערבים הוי קלקול גמור מן התורה דהא אפילו אי היו אמרינן דבבין הערביים נמי השיר מעכב הקרבן אפ"ה בכה"ג ומאי אינו מעכב מה לי שיר זה מה לי שיר אחר ובומאי ע"כ קודם שמתקן השיר ממזמורים דלקמן היו רגילין לומר איזה שיר אחר כגון שירת הים ושירת הבאר מי כמוכה או איזו שיר שירצו אלא ע"כ דלאו משום דמעכב חשיב קלקול אלא משום דלא אמרו כתקנת חכמים או יסוד נביאים וא"כ מה"ט גופא דארא קושיא לדוכתא אכתי היכא דמספקא להו עכ"פ היה להם לומר איזה שיר שירצו של חול או של י"ט לקיים עכ"פ עיקר המצוה כמצותו. ובעיקר הקושיא דקשיא ליה למהר"ם אלשיך על הטור יבואר בקונטרס אחרון:

שם תניא ר"י אומר כו' אמר רבי נחמיה מה ראה ר"ע לחלק כו' וקמפלגי בדרב קטינא. רבים מקשים מאי שייך לומר דקמיפלגי בדרב קטינא דמשמע דמשום האי טעמא דר' נחמיה דס"ל דתרי חרוב מש"ה פליג אדר"ע ותיפוק ליה דר' נחמיה גופא טעמא אחרינא קאמר משום דאין לחלק בין הפרקים אלא דלענ"ד לק"מ דנהי דענין שיר הלויים לא משמע ליה לרבי נחמיה לחלק שבכל יום מימות השבוע היו אומרים השיר על שם עבר ובשבת ע"ש עתיד מ"מ ע"כ דר' נחמיה ור"ע בעיקר פירושא דקרא דמזמור שיר ליום השבת פליגי דלר"ע אמרו דוד ע"ש עתיד ולר' נחמיה ע"ש עבר וא"כ לפ"ז אי הוה פשטא דקרא משמע טפי שאותן שיר הוא ע"ש עתיד ל"ש לומר דמשום דאין לחלק בין הפרקים בשיר של ליום מפיק ליה רבי נחמיה לקרא מפשטיה אע"כ דמשום דר' נחמיה ס"ל דתרי חרוב מש"ה לא מצי לפרש פשטא דקרא ע"ש עתיד ואפ"ה הוצרך רבי נחמיה לומר מה ראה ר"ע לחלק בין הפרקים דאל"כ שפיר מצי למימר דטעמא דר"ע משום דלית ליה דרב קטינא דחד חרוב ומפיק ליה מקרא דכתיב ונשגב ה' לבדו ביום ההוא מש"ה הוצרך ר' נחמיה לומר מה ראה לחלק בין הפרקים וכוונת' בזה דכיון שאנו

רואים שזיר של ליום שהוא מיוסר נביאים שתיקנו לומר בשבת מזמור שיר ליום השבת א"כ ע"כ דהכי מפרשי קרא דהא דכתיב ליום השבת דהיינו ע"ש ששבת ולא מצו מפרש ע"ש עתיד כיון דקושטא דמילתא פשיטא להו דתרי חרוב כן נ"ל וק"ל:

דף לא:

בתוספות בד"ה רובע לקינו פי' בקונטרס רובע שקל כו' מיהו בפ"ב דכריתות מוכח בהדיא דהוי רובע דינר כו' הא דנקיט ביומא ארבע זוזי נקט לפי הויקר עכ"ל. ולא ידעתי דלפ"ז מאי קשיא להו ע"פ הקונטרס דה"נ מצו למימר דמה שפי' רש"י כאן שהוא רובע שקל היינו נמי מה"ט גופא דלפי שרגילין להתיקר מש"ה צריך להפריש כן לפי הויקר דשמא יבנה בית המקדש וייתקרו ואפשר דאין ה"נ דלעיקר מילתא דהכא שפי' רש"י שצריך להפריש רובע שקל לפירוש התוספות נמי הכי הוא ולא קשיא להו ע"פ הקונטרס אלא ממאי שדביא רש"י ראייה מסוגיא דכריתות דבהא מקשי שפיר דהתם מוכח להיפוך שאינו אלא רובע דינר כן נ"ל כוונתם אף דלפ"ז העיקר חסר מדבריהם שלא העתיק פירש"י הק' ראייה דכריתות ונ"ע:

בגמ' דתניא כרם רבעי היה עולה כו' ובקש ר"א להפקירו לעניים כל מה יש לדקק בזה בלשון הגמרא 'בפרש"י ובלשון התוספת ד"ה ובקש ר"א כתבתי הכל באריכות בחידושי ביצה ע"ש:

דף לב:

בגמרא ת"ר מניין שאומרים אבות כו' יש לתמוה כיון דהכא בהך ברייתא לא איירי אלא בברכות התפלה של ר"ה שאומר תשע א"כ מאי קאמר הכא מניין שאומרים אבות וגבורות וקדושות שהרי הך ג' ברכות אומרים אותו לעולם בין בחול בין בשבת בין ב"ט כדאיתא בברייתא במסכת מגילה דף י"ח דתיוון שמעון הפקולי תקנה מהאי קרא גופא דמיייתי הכא הבו לה' בני אלים וא"כ אמאי צריך הכא לאתניי הך ברכות לענין ר"ה דמילתא דפשיטא היא דג' ראשונות וג' אחרונות אין משתנין לעולם. ונראה לענ"ד ליישב משום דבברכות פרק אין עומדין אמרינן דהנך ג' ראשונות הם סיפור שבחו של מקום ובמגילה בהך ברייתא שדבאתי מסיק התם מכאן ואילך אסור לספר בשבחו של מקום ומפיק לה מקרא דכתיב מי ימלא גבורות ה' ישמיע כל תהלתו. ולכאורה פשטא דקרא משמע דאין אסור אלא בהנך ברכות שכן שבחו של מקום וא"כ לפ"ז סד"א דכיון דבר"ה מזכירין מלכויות וזכרונות ושופרות מהנך קראי דמיייתי הכא ואותן הברכות הם סיפור שבחו של מקום א"כ יש סברא לומר דשוב אין להזכיר אבות וגבורות וקדושות דא"כ מוסיף לספר בשבחו של מקום ובהנך ג' דמלכויות וזכרונות ושופרות לחוד סגי מש"ה אשמעינן הכא דאפ"ה צריך להזכיר אותן ג' ראשונות כיון שכבר נתקדו בכל תפלות ר"ה מההוא קרא דהבו לה' בני אלים ועיין מ"ש בזה בחידושי ברכות בפ' תפלת השחר (ברכות דף כ"ט) גבי הני ז' דשבת והנך ט' דר"ה כנגד מי ועיין ג"כ מ"ש שם בלשון התום' בד"ה מפני שיכול לומר:

במשנה אין מזכירין כו' מתחיל בתורה ומשלים בנביא והקשו בתוספת דבכל מוכתא משמע דנביאים עדיף מכתובים כו' עיין מ"ש דבבריה' מ"ש בזה עד סוף הדיבור. ולולי דבריהם היה נ"ל משום דלעיל בסמוך אשכחן דר' אמר שתקנו עשרה פסוקים כנגד עשרה הילולים ורב יוסף אמר כנגד עשרת הדברות ורבי יוחנן אמר כנגד עשרה מאמרות. א"כ לפ"ז א"ש הא דמתחיל בתורה ומשלים בתורה כיון לאשכחן דהנך עשרה פסוקים נתקנו כנגד שני דברים שנאמרו בתורה והיינו עשרה מאמרות ועשרת הדברות א"כ מה"ט גופא מקדימים הכא כתובים לנביאים כיון דהנך עשרה פסוקים נתקנו ג"כ כנגדעשרה הילולים של תהלים דהיינו כתובים כנ"ל. ולולי שהתוספות כתבו בענין אחר:

דף לג:

בפרש"י בד"ה הא נשים מעבדין כו' וכי תקעי איכא בל תוסיף כתב מהרש"א ז"ל דלא ידע מה בל תוסיף שייך הכא ו"ש לומר בל תוסיף אלא בעושה המצוה ומוסיף עליה ועפי הוי"ל לפרש דכי תקעי הוה אסור דרבנן מצד התקיעה עצמה כו' ע"כ תמצית לשונו. ועמתי משתומם על דברי מהרש"א ז"ל היאך נעלם ממנו סוגיא ערוכה דריש פ' המוצא תפילין דכולה פשטא דסוגיא דהתם משמע דאיירי לענין בל תוסיף בנשים למ"ד דהן סומכות רשות וכן פרש"י שם להדיא ואף שהתוספות הקשו שם ג"כ על פרש"י יפירושו כמו שכתב מהרש"א ז"ל כאן מ"מ אין כאן מקום קושיא על פירש"י ואדרבא התום' גופייהו שם בפ' המוצא תפילין מסקו דבבריהם דהא דלא שייך בל תוסיף בנשים היינו משום דקי"ל דאין עובר בכל תוסיף אלא בזמנו ולגבי נשים לעולם כשלא בזמנו דמי ע"ש דבבריהם א"כ לפ"ז הא משמע לעיל בס"פ דאזהו ב"ד דהך מילתא דמצות אין עובר עליהם אלא בזמנם אינן אלא דברי רבא דא"ל לאביי שאני אומר כו' מצות אינו עובר כו' וא"כ לפ"ז אביי דמקשי לעיל אלא מעתה הישן בשמיני בסוכה ילקה מוכח להדיא דלית ליה האי סברא אם כן לאביי ודאי שייך בל תוסיף בנשים וכיון דהכא בשמעתין אביי גופא הוא דקאמר הא ר"י אם כן משמע להדיא דטעמא דמ"ד אין סומכין ודאי משום בל תוסיף הוא. ויותר יש לתמוה על מהרש"א ז"ל שהוא בעצמו האריך בענין זה בר"פ המוצא תפילין בפרש"י ובלשון התוספת והיאך שכח מאי שמשמו ידיו:

בתום' בד"ה הא רבי יהודה כו' אומר ר"ת אע"ג דסתם מתני'כר"י הלכה כר"י דנימוקו עמו ומעשה רב דהמוצא תפילין כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה טובא על שיטת ר"ת בזה דמה שכתב דהלכה כרבי יוסי דנימוקו עמו דאפ"ה סתם משנה עדיף כדאשכחן בדוכתי טובא דהלכה כסתם משנה אע"ג דר"י פליג בברייתא ומה שדביא ראייה מהמוצא תפילין וממילכ בת שאלו כבר כתבו התום' גופייהו שם פרק המוצא תפילין דבפסיקתא איתא דמיכל בת שאלו ואשתו של יונה מיחו בהן החכמים. ויותר יש לתמוה במה שדביא ר"ת ז"ל ראייה ממעשה דפ' אין דורשין דמהתם אדרבא איכא ראייה איפכא דהא קאמר בהדיא דסמכו עליו נשים כדי לעשות נחת רוח לנשים ומקשינן התם בגמ' כיון דסמיכה בכל כחו בעינן משום נחת רוח לנשים עבדינן עבודה בקדשים ומסקינן דאמרינן להו אקפו ידיינו וא"כ משמע להדיא שלא היו סומכות כלל כיון דסמיכה בכל כחו בעינן והם לא עשו אלא אקפו ידייהו בלבד כדמקשינן התם להדיא בגמרא ותיפוק ליה דאינה לסמיכה כלל וא"כ הביא ר"ת ראייה מעשה לסתור והנראה לענ"ד בזה דר"ת סובר ג"כ דלא כשיטת רש"י שכתב דעיקר פלוגתא דסמיכה היינו משום בל תוסיף אלא כשיטת ר"י בפרק המוצא תפילין דעיקר פלוגתא דסמיכה אינו אלא משום שיש בו צד איסור דאפילו באקפו ידייהו נמי מחזי כעבודה בקדשים וכ"ג מלשון תוספות בחגיגה שדביאו הא דנשים יכולות לברך בשם ר"י והא דמדמה הש"ס בכמה דוכתי מהך מילתא דסמיכה לשאר מצות היינו משום דבתפילין נמי איכא צד איסור שהנשים אינן יודעות ליזהר ה"ה לענין תקיעה דהכא יש בו צד איסור שבות א"כ מיייתי ר"ת נמי שפיר ראייה מההיא מעשה דמיכל בת שאלו ומההוא מעשה דפ' אין דורשין דלא חיישינן לצד איסור אלא אכתי הך פסיקתא שדביאו תוספות מהמוצא תפילין צ"ל דר"ת לא שמיע ליה:

מיהו לפי מה שכתבתי בסמוך דלאביי דהכא בשמעתין ודאי שייך בל תוסיף בנשים כדפרישית בסמוך דמה שכתבו התום' בפרק המוצא תפילין דלא שייך בל תוסיף בנשים משום דהוי לגבייהו כשלא בזמנו דקי"ל דבעי כונה והך סברא דווקא לרבא הוא דאית ליה אבל לאביי דמקשה לעיל בסוף פרק דאזהו ב"ד אלא מעתה הישן בשמיני בסוכה ילקה דלית ליה הך סברא לחלק בין בזמנו לשלא בזמנו א"כ דהרא קושיא לדוכתא דמיייתי הש"ס הכא הך מילתא דנשים סומכות רשות אמתני' דאיירי בתקיעה דלמא לעולם דמתני' אפילו רבי יוסי מודה דמעבדין בנשים לתקוע משום בל תוסיף והא דקאמר רבי יוסי נשים סומכות רשות היינו משום דאמרינן אקפו ידיינו שלא שייך בל תוסיף כיון דאינה לסמיכה כלל ויש ליישב בדוחק:

מיהו בעיקר הפסק של ר"ת דנשים רשות בכל המצות ומותרות לברך כבר הארכתי בחדושי ברכות בסוגיא דנשים ועבדים פטורות מתפילין ובהא דנשים חייבות בקידוש היום שם ביארתי לנכון לקיים עיקר הפסק של ר"ת דהוא מעשה בכל יום ע"ש ובקונטרס אחרון ומה שכתבתי שם הוא מפתח גדול בכל דברי התום' כאן בזה הדיבור:

ובל מה שכתבתי בזה הוא לפי שיטת התוספות בפרק המוצא תפילין. אמנם לענ"ד נראה לפרש בדרך אחר דממילא רווחא שמעתתא אליבא דפסק הלכה והיינו על דרך שכ' הרשב"א ז"ל בשמעתין בתחילת דבריו דסתם מתני' דהכא לא מיקרי סתמא כיון דהך מלתא דתינוקות לא שמעינן אלא מדיוקא אלא שהרשב"א בעצמו לא ניחא ליה בהכי כיון דבפרק המוצא תפילין מסיק בגמרא להדיא דמתני' דוקא קתני תינוקות ולא נשים ולענ"ד משום הא לא איריא כיון דע"כ לאביי דהכא סובר כמ"ד דלא בעינן סמיכה בכל כחו דאי ס"ד דבעינן סמיכה בכל כחו ובנשים אמרינן להו אקפו ידיינו ואין שם סמיכה עלייהו כלל וא"כ לא מיייתי ראייה מהא דר"י אמתני' דתקיעה וכדפרישית דהתם לא שייך בל תוסיף כיון דאין שם סמיכה עליה משא"כ בתקיעה אפשר דר"י נמי מודה דאיכא בל תוסיף אע"כ דלאביי לא בעינן סמיכה בכל כחו וכל הסמיכות היו בהקפות וידם שלא לעבוד עבודה בקדשים. נמצא דלפ"ז ודאי לאביי הלכה כר' יוסי דבנשים ליכא בל תוסיף ומעשה רב וכיון דאשכח אביי דכל בל תוסיף לגבי נשים תליא בפלוגתא דרבי יוסי ור"י ממש מש"ה מתרן לרומיא דמתני' ובריייתא לענין תקיעה בפלוגתא דהנך תנאי ממש משא"כ לדיון דקי"ל בפרק אין דורשין דסמיכה בכל כחו בעינן ומה שהנשים סומכות היינו באקפו ידייהו שאין שם סמיכה עליה כלל וא"כ לא דמיא כלל לשאר מצות בנשים וכיון דלא מצנינן לאוקמי רומיא דמתני' ובריייתא כתנאי דהא לא דמיא כלל ע"כ מפרשין דליתא להך דיוקא דהא נשים מעבדות ואפ"ה א"ש טובא הא דאמרינן בפרק המוצא תפילין דמדיוקא דמתני' דהכא שמעינן דר"מ לא סבר לה כרבי יוסי דאמר נשים סומכות רשות דולאי לפי מאי דמקשה התם שפיר משני דהא עיקר סברת המקשה דהתם דבעי למימר דלעולם ר"מ מצו סבר דשבת מצות עשה שהזמן גרמא הוא והא דשייך הוצאת תפילין לענין שבת בנשים היינו משום דר"מ ס"ל כמ"ד נשים סומכות רשות וא"כ ע"כ סבר המקשה דכל מצות עשה שהזמן גרמא לענין נשים תליא בפלוגתא דסמיכה. ואם נאמר דתקיעה לא דמי לדרבי יוסי משום דרבי יוסי גופא לא איירי אלא לענין סמיכה לחוד דלא הוה אלא באקפו ידייהו שאין שם סמיכה עליה כלל וליכא בל תוסיף ולשיטת התוספת נמי אפשר דליכא צד איסור כלל באקפות ידייהו א"כ תקיעה נמי לא שייך בפלוגתא דרבי יוסי דרבי יוסי גופא נמי מודה דאסור ולפ"ז שפיר משני דא"א לומר כן דאס"ד דלענין תפילין סבר כרבי יוסי א"כ לענין תקיעה נמי סבר כר"י דמ"ש תקיעה מתפילין הא בתירווייהו שייכי בל תוסיף לפי רש"י ולשיטת התוספות משום דאיכא צד איסור בכל חד מינייהו א"כ לפ"ז הוי"ל למיתני במתני' דהכא דאפילו בנשים אין מעבדין לתקוע לאפקוי מדרבי יהודה דאסור בסמיכה אפילו באקפות וייהו א"כ כ"ש דאסור בתקיעה. נמצא דממ"נ א"א לומר דטעמיה דר"מ בתפילין הוה משום דרבי יוסי. וכ"ז בסוגיא דהתם משא"כ לפי האמת דקי"ל סמיכה בכל כחו בעינן והאי דלאקפות וידם לא מיקרי סמיכה כלל א"כ ע"כ דליתא להך דיוקא דדייקי מעיקרא הא נשים מעבדין לעולם א"ל דאין מעבדין כיון דלא אשכחן פלוגתא בהך מילתא כלל. ועיקר שקלא וטריא דהכא היינו אליבא דלאביי כדפרישית כן נ"ל נכון וברור בעז"ה יתברך ליישב עיקר הפסק והמנהג דנשים מקיימות מצות עשה שהזמן גרמא ומברכין עליה וזו"ק היטב:

בד"ה תניא נמי הכי מתעסקין בהם כו' ומתוך פי' הקונטרס משמע כו' ודבר תימא הוא כו' והלא אין מצות היום בשופר עכ"ל. נראה שהתוספות בזה לשיטתייהו שכתבו לעיל דיש צד איסור תקיעה למי שיצא כבר ידי חובתו ואפילו בחול וכ"ש בשבת משא"כ לפמ"ש לעיל דף ל' בלשון התום' בד"ה וביבנה ובכל הסוגיא דלשיטת רש"י אין כאן צד אסור כלל אלא דאדרבה עיקר המצוה שנאחר שתקע הש"ס כל יחיד ויחיד היה תוקע בצינו וכמו שהארכתי שם וכתבתי ג"כ שהיא שיטת הגאונים. וא"כ לפ"ז יפה פי' רש"י כאן דבקטן שהגיע לחינוך מתעסקין אפילו בשבת דולאי מצות היום בשופר באותן המקומות ובאותו הזמן שהיו תוקעין בשבת ובזה נתיישב ג"כ קושיא השניה שהקשו התום' וכתבו דגבי קטן שלא הגיע לחינוך דקתני אין מעבדין אמאי הא אפילו בהגיע לחינוך שרי כו' עכ"ל. ולמאי דפרישית אין כאן מקום קושיא כלל דאדרבא מעיקר הסברא י"ל כן דבקטן שהגיע לחינוך שרי להתעסק בו כיון דמצות היום בשופר משא"כ בלא הגיע לחינוך כן נ"ל נכון ליישב שיטת רש"י ז"ל:

דף לד:

במשנה סדר תקיעות ג' של ג' ג' שיעור תקיעה כשלש תרועות שיעור תרועה כשלש יבבז'. בגמרא יליף מקרא הא דבעינן בסדר תקיעות ג' של ג' ג' אבל הסיפא דשיעור תקיעה כשיעור תרועה לא אשכחן שום קרא ונראה דוחק לומר דשיעורין הללו הלכה למשה מסיני הם ועוד דא"כ אכתי אמאי תלם שיעור תקיעה בתרועה. ונלע"ד בזה דולאי שיעור תרועה מסבירא ילפינן לה דכיון דתרועה מתרגמינן יבבא ולשון יבבא היינו גנוחי גנח או ילולי יליל כפירש"י בסמוך וגנוחי היינו כדרך חולים שגניחותן הוא בקולות ארוכים והיללה היא כדרך המתאנחין שמיבדין בקולות קצרות סמוכות. ולפ"ז שפיר מצנין למימר שאין דרך גנוחי וילולי פחות מנ' פעמים רצופות ולבתר דקי"ל שיעור תרועה מהך סברא ממילא ידעינן נמי ששיעור תקיעה בתרועה דכיון דכתיב יום תרועה אלמא דתרועה עיקר ותקיעה טפלה לה אינו בדין שיהא הטפל ארוכים מהעיקר ומדלא בא הכתוב לסתום אלא לפרש שיעור תקיעה ע"כ דשיעור תקיעה ותרועה שווין הן כנ"ל:

ובזה נתיישב לי הא דרמיניהו בסמוך ברייתות אהדי בשיעור תקיעה ומשני להו אביי בשינויא דחיקא דתנא דמתני' חשיב תקיעות דכולהו בבי ובתר הכי רמינן ברייתות אהדי לענין שיעור תרועה ומשני להו אביי גופא דבהא ודאי פלגינן אי גנוחי גנח או ילולי יליל. ולפ"ז הוי קשיא לי טובא מאי דוחקא דאביי לשנויי מעיקרא דתנא דיון חשיב תקיעות דכולהו בבי דבלא"ה הוי מצו לשנויי שפיר דתנא דיון נמי דחדא בבא קחשיב אלא דסבר דשיעור תרועה היינו ילולי יליל שהן ג' כוחות בעלמא. ולפ"ז ג' תרועות הוי ט' כוחות והיינו דקאמר דשיעור תקיעה כג' תרועות שהן ג"כ ט' כוחות ותנא דבריייתא סבר דשיעור

תרועה היינו ג' גניחות שהן ט' כוחות קצרות ומש"ה קתני שפיר דשיעור תקיעה כתרועה אחת ולעולם דלכ"ע דשיעור תקיעה הן ט' כוחות. אח"ו ראיתי שהראב"ד ז"ל כתב באמת דלמסקנא דאביי דהר ביה ממאי דאמר מעיקרא אלא דלענ"ד לישגא דגמרא לא משמע הכי:

אמנם למאי דפרישית א"ש טובא לפי שאין שום סברא לומר דשיעור תקיעה תהא יותר ארוכה משיעור תרועה דיהא כנ"ל נכון ודו"ק היטב:

בתום' בד"ה שיעור תרועה וכו' פי' בקונטרס שלשה קולות בעלמא כל שהוא כו' וצריך ליזהר שלא יאריך בשברים כו' דא"כ געשה תקיעה כו' וריב"א וריב"ס מפרשי דשיעור יבבא שלשה כוחות של כל שהוא כו' לפירושם אין לחוש אם מאריך בשברים כו' עכ"ל. פי' דעיקר החילוק שבין פירש"י ובין פי' ריב"א וריב"ס היינו לפירש"י ג' יבבות שהן ג' קולות בעלמא כל שהוא היינו שהן רצופות וסמוכות לגמרי בלי הפסק ומש"ה צריך ליזהר בשברים שלא יאריך בשבר א' בג' קולות כל שהוא דא"כ געשית תקיעה לתקיעה כיון שהיא פשוטה מסתמא לא שייך בה הפסק כלל. משא"כ לפי' הריב"א וריב"ס דיבבא היא שלשה כוחות שהם ע"י הפסק בין כל כח וכח וא"כ לפירושם אין לחוש להאריך בשברים כיון דאכתי לא דמי לתקיעה כך היה נ"ל בכוונת התוס'. אלא שראיתי בל' הטור וב"י סי' תק"ן שדעת ריב"א וריב"ס כבעל העיטור דלשיטתו לא פליגי הך ברייתות כלל לענין שיעור התרועה אלא מהות התרועה אם היא ע"י הפסקה קצת או סמוכה לגמרי. ולדעתי אם לכך נתכוונו תו לא הו"ל לכתוס' כ"כ אלא לפרש. ומה שהקשה מהרש"א ז"ל על מה שכתבו התוס' לשיטת רש"י דצריך ליזהר שלא יאריך בשברים כבר הרגיש הב"י בזה בסיומן הנזכר וע"ש מה שתירץ ולמאי דפרישית נתיישב יותר ודו"ק:

בא"ד ועכשוי נוהגים כו' ובתפילה תוקעים המלכיות קשר"ק וזכרונות קש"ק והשופרות קר"ק. וכתב הרי"ף שמה שאין תוקעין בשעת התפילה כמו שתוקעין על סדר הברכות כשהם יושבין היינו כדי שלא להטריח הציבור ע"ש ומה שיש לדקדק עוד בזה וכן מה שהנהיג ר"ת יבואר קצת לקמן בהא דאתקין רבי אבהו בקשרי עיין עליה:

בגמרא אמר אבוי תנא דיון קחשיב תקיעה דכלהו בבי כו' כבר כתבתי דלכאורה נראה דוחק גדול דלחיה צורך קתני תנא דמתני' בהאי סדרא דכולה בבי וטפי הו"ל למיתני דחד בבא וליבא למימר דנקיט ליה בהאי סידרא דכולהו בבי לשמעינן דצריך שיאריך בכל תקיעה כשיעור תרועה דהאי בבא גופיה בין בקשר"ק ובין בקש"ק ובין בקר"ק אלא דלקמן בשמעתין משמע דר' אבהו הוא דאתקין לתקוע משמע מקמי תקניתה דרבי אבהו לא היו עושין כן. אם לא שנאמר דלמסקנא דלקמן לא חידש ר' אבהו בתקנתו אלא לתקוע קשר"ק אבל בקש"ק וקר"ק אפשר היו עושין ג"כ אפילו בימי משנה וא"כ א"ש דחשיב תנא דיון תקיעה דכולהו בבי היינו כדפרישית לשמעינן דצריך שיאריך בתקיעה כשיעור תרועה דהאי בבא כנ"ל. ונתיישב יותר לשיטת רבינו האי גאון שכתב ג"כ דקודם תקנת ר' אבהו נמי יש מקומות שהיו מריעין בגננוי גנח ויש מהם בילולי ילול. ולפ"ו בפשיטות מצינו למימר שיש שהיו תוקעים בבא אחת בגננוי גנח ואיךן בילולי ילול או איפכא ודו"ק:

דף לד.

בגמרא מניין ליתן את האמור של זה בזה ושל זה בזה ת"ל שביעי שביעי לג"ש הא כיצד שלש שהן תשע כו'. ולכאורה יש לתמוה אכתי שלש שהן תשע מנ"ל דהא מצינן לקיים הג"ש לומר כי היכי דאשכחן בר"ה דכתיב זכרון תרועה ויום תרועה ומשמע שנים שהם שש ב' תרועות וד' תקיעות כמו כן צריך לתקוע ביוכל אע"ג דלא כתיב אלא חדא תרועה אבל ליתן של זה בזה ושל זה בזה לומר שלש שהן ט' סוגיא כוז לא מצינו בשום ג"ש בש"ס. ויותר קשה אהא דמסיק הש"ס בסמוך השתא דאתיא ג"ש הקיפשא לא צריך דהא שפיר מצינן למימר דאיצטריך ג"ש והקיפשא דאי מג"ש לחוד לא היו ידעינן אלא שתים שהן שש בין בר"ה ובין ביוכל משא"כ דאיבא נמי הקיפשא ממילא ודעינן שתים שהן שש ביוכל כמו בר"ה ואייתר לן ג"ש ליתן של זה בזה ושל זה בזה דהיינו ג' שהן ט' ואפשר דהיינו נמי מה דמשני בגמרא דהקיפשא לא צריך וע"כ ליתן של זה בזה ושל זה בזה אתא ודו"ק:

שם וההוא תנא מיייתי ליה בגזירה שוה ממדבר דתניא ותקעתם כו' רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר כו' זה בנה אב שכל מקום שנאמר תרועה כו' אין לי אלא במדבר בר"ה מניין. נראה דאע"ג דילפינן מבנין אב שכל מקום שנאמר תרועה תהא תקיעה שניה לה אפ"ה אית לן למימר דלא שייך למילף מבנין אב אלא במאי דדמי ליה בגון כל הך תקיעות ותרועות דכתיבא בהאי פרשא שהן לסימנא בעלמא או בהנך שתוקעין במקדש בשעת הקרבן וכן בתקיעות של שעת מלחמה משא"כ הנך תקיעות דר"ה שהיא מצוה מיוחדת אכתי לא שייכא בהאי בנין אב מש"ה איצטריך גז"ש. ועוד י"ל דדוקא בהנך דכתיב בהו תקיעה ותרועה שייך למילף בהאי בנין אב סדר התקיעות שתהא פשוטה לפנייה ופשוטה לאחריה משא"כ בר"ה יוובל דלא אשכחן לשון תקיעה כלל בקרא אלא דתרועה לבד אם כן משמע מפשטא דקרא שאין לתקוע אלא תרועה לבד ומשום הכי איצטריך הגזירה שוה וק"ל:

שם שש תקיעות נאמרו בר"ה שתים מד"ת שבתוך זכרון תרועה והעברת שופר תרועה כו' ויש לתמוה טובא דממ"נ אי לית ליה להאי תנא הך ג"ש והקיפשא דמיייתי לעיל לענין ר"ה יוובל א"כ מאי ענין הך העברת שופר תרועה לר"ה הא ביוכל הוא דכתיב ואי אית ליה להאי תנא נמי הך ג"ש והקיפשא דלעיל א"כ ניגמור מיניה נמי לפשוטה לפנייה ופשוטה לאחריה ונ"ש דתרועה תרועה ממדבר למה לי דבכה"ג מקשה הש"ס בסמוך לענין ביום ולא בלילה. ועוד קשה דאפילו בג"ש והקיפשא דיוכל נמי לא שייך למילף דכיון דיום תרועה לתלמודא הוא בא לאפנויי למילף ג"ש ממדבר לפשוטה לפנייה ופשוטה לאחריה כפירש"י וא"כ לא פש לן אלא תרי קראי חד בר"ה וחד ביוכל ובכה"ג לא שייך למימר ליתן של זה בזה ישל זה בזה כדפרישית לעיל דלא אשכחן כה"ג כבולא תלמודא ונ"ל ליישב חדא מגו חדא דהאי תנא דיליף ממדבר ודאי אית ליה נמי ג"ש דלעיל דילפינן ר"ה מיוכל בשביעי שביעי או מהקיפשא אלא דאי לאו דאיכא נמי ג"ש ממדבר לא היו שייך למילף כלל מג"ש והקיפשא דלעיל ליתן של זה בזה ושל זה בזה מטעמא דפרישית משא"כ השתא דילפינן מג"ש ממדבר דבעינן פשוטה לפנייה ופשוטה לאחריה בר"ה יא"כ אייתר לן הך ג"ש והקיפשא דלעיל לגמרי אע"כ ליתן של זה בזה ושל זה בזה דבין בר"ה ובין ביוכל בעינן שתים מד"ת של שלש שלש. אלא דלפ"ז לא אתי שפיר הא דמקשה הש"ס בסמוך ולהאי תנא דמיייתי לה מדבר אי מה להלן חצוצרות כו' מאי קשיא הא אית ליה להאי תנא נמי הך ג"ש והקיפשא דלעיל דילפינן מיינייה דבעינן שופר בר"ה כמו ביוכל ומאי איצטריך נמי לאתניי בסמוך הך קרא דדברי קבלה דכתיב תקעו בחמש שופר ויש ליישב דלפ"ה מקשה שפיר לאכתי לא מסיימי קראי דמאי חזית למילף דבעינן שופר בר"ה מג"ש והקיפשא דיוכל דאדבא נילף מג"ש ממדבר דבעינן חצוצרות דטפי אית לן למילף ר"ה ממדבר דהתם כתיב בהוא ענינא והיו לכס לזכרון לפני ה' ושופר ראש השנה בא ג"כ לזכרון וכתיב ביה זכרון ומש"ה איצטריך לאתניי הך קרא דתקעו בחומש שופר כנ"ל נכון ודו"ק. וכמ"ש כן כתבו התוספות לעיל דף כ"ו ע"ב בד"ה ר' יהודה אומר דהאי תנא דמדבר יליף נמי ראש השנה מיוכל בג"ש

שביעי שביעי כו' ע"ש. אלא שלא הרגישו במה שהקשיתי כאן דא"כ הו"ל לש"ס לאקשווי דנילף כולא מילתא מהתם אפילו פשוטה לפנייה ופשוטה לאחריה. והנראה מזה דהתוס' מפרשים דאח"נ דהא דמקשו בסמוך ואיך ביום ולא בלילה מנ"ל אהך ברייתא דמדבר קאי במאי דמסיק דשתים מד"ת ואהא מסיק הש"ס דוהעברת תעבירו לא משמע להו אלא שכבר כתבתי דאי אפשר לפרש כן דא"כ בלאו הך ילפותא דביום ולא בלילה נמי היו מצי לאקשווי אגופא דבריייתא דמדמייתי קרא דוהעברת שופר תרועה לענין ר"ה אלאא דאית ליה ג"ש שביעי שביעי וא"כ נילף מיניה נמי פשוטה לפנייה ופשוטה לאחריה. ונ"ע ליישב:

שם אתקין ר' אבהו בקיסרי קשר"ק ומסקינן בגמרא דטועמא דרבי אבהו משום דמספקא ליה דילמא גנח ויליל והקשה הב"ח בטווא"ח סימן תק"צ דאטו פליג ר' אבהו אמתני' ובריייתא דלעיל דמ"ס גנוחי גנח ומ"ס ילולי ילול אבל גנח ויליל לא אשכחן שום תנא דס"ל הכי. ע"ש בב"ח שתיריך בדוחק. ולענ"ד נראה ליישב דר' אבהו סבר דתנא דמתני' ותנא דבריייתא דלעיל דלא מספקא להו בגנח ויליל היינו משום דסבירא להו הך דבריייתא דיליף בג"ש שביעי שביעי לחוד ולית להו הך ג"ש דמדבר א"כ אין שום סברא לומר דיבבא דר"ה היינו גנח ויליל דמהיכי תיתי הא מסקינן בסמוך דספיקא דגנח ויליל היינו משום דסתמא דמילתא כי מתרע באינש מילתא ברישא גנח והדר יליל וקך מילתא לא שייך כלל בר"ה דהא לא מתרע ביה מילתא כלל משא"כ רבי אבהו גופיה חייש נמי להך ברייתא דיליף ר"ה ממדבר ובמדבר אשכחן דכתיב וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות ומתרגמינן נמי יבבא וקך יבבא ודאי אית לן למימר דהיינו דברישא גנח והדר יליל מה"ט גופיה דכי מתרע באינש מילתא ברישא גנח והדר יליל ואין לך מתרע מלתא יותר מוז בשעת מלחמה הצר הצורר אותם. ועוד דאשכחן נמי בייריחו דכתיב ויריעו העם תרועה גדולה משמע דהיינו גנח ויליל בהדי הדדי כנ"ל בטעמא דר' אבהו ויתכן יותר לפמ"ש התוס' לעיל דף כ"ו ע"ב דר' יהודה דאמר דבר"ה תוקעין בשל זכרים וביובלות בשל יעלים היינו משום דלית ליה ג"ש דשביעי שביעי וכתבו שם עוד בד"ה של יעל דר' אבהו נמי בהא כרבי יהודה ס"ל ממאמר לעיל בפ"ק למה תוקעין בר"ה בשופר של איל כו' א"כ לפ"ז א"ש טובא דרבי אבהו לטעמיה כיון דלית ליה ג"ש דשביעי שביעי ע"כ יליף כולא מילתא דר"ה מג"ש דמדבר ומש"ה תיקן לתקוע בר"ה קשר"ק דחייש לספיקא דלמא גנח ויליל משום דמשמע שכך היו תוקעין בשעת מלחמה וכדפרישית כנ"ל בעזה"י ודו"ק היטב ועיין עוד בסמוך:

שם מתקיף לה ר' עזירא ודילמא ילולי היו וקא מפסיק ג' שברים בין תרועה לתקיעה והקשו הרשב"א והר"ן ז"ל וכי מפסיק מאי היו והתניא בסמוך שמע ט' תקיעות בט' שעות ביום יצא וליבא למימר דאליבא דרבי יהודה קא פריך דאמר'י אליביה בפרק החליל דאין בין תקיעה ותרועה לתקיעה ולא כלום הא לא קי"ל כרבי יהודה דניחוש לה. ועי' כתב הרשב"א ז"ל שמצא בשם ר"ת שתיך בשיטת רבינו האי גאון שכתב דבין גנוחי גנח ובין ילולי ילול כולהו תרועות מיקרי מן התורה אלא דיש מקומות נוהגין בגנוחי גנח ויש ילולי ילול אלא דר' אבהו תיקן שיהא כל ישראל נוהגין מנהג אחד ומש"ה מכניף לכולהו מנהגא ומש"ה מקשי ר' עזירא דהו"ל למיחש נמי לדרבי יהודה דאמר שאין להפסיק בין תקיעה לתרועה תקיעה. ולכאורה גם זה נראה דוחק דאטו משום דחייש ר' אבהו לענין עיקר התרועה שלא יהא נראה כשינוי אפ"ה לאו מילתא דפסיקא הוא לחוש לענין הפסקה לדר' יהודה כיון דלא קי"ל כוותיה ונראה דלכך הוצרך הרמב"ן ז"ל לתרץ בענין אחר כמ"ש הרשב"א והר"ן ז"ל בשמו ע"כ. מיהו לשון התוס' לקמן בד"ה לדירי משמע דבענין התקיעות יש לחוש טפי לענין הפסקה משום דרב כהנא בפרק החליל סבר דאין בין תקיעה לתרועה תקיעה ולא כלום ע"ש:

אמנם לפענ"ד אף שאינו כדאי מ"מ תורה היא ונלמוד אני צריך דמאי דפשיטא להו דרבתינו קדמאי ובתראי דרב כהנא בפ' החליל פליג אדר"י דהבא ואבריייתא דקתני שמע ט' תקיעות בט' שעות יצא ולדעתי אין זה מוכרח אדרבה נראה דוחק גדול לומר כן דא"כ היו ליה לאתניי הך מילתא דרב כהנא הכא בשמעתין כיון דפליג אדר"י ואדרבי אבהו דר' אבהו גופיה לא פליג אדר"י אלא אם שהה כדי לנמור את כולה אבל בהפסקה כל דהוא דאסור לרב כהנא אי איתא דפליג הוה ליה לאתניי הך מימרא הכא בשמעתין. ובר מן דין מסברא ג"כ נראה דר' יהודה ורבנן גופייהו לא פליגי בפרק החליל אלא לענין הך תקיעות דמיייתי התם במשנה באותן תקיעות שתוקעים במקדש במוספין ובניסוך המים וכן באותן שש תקיעות שהיו תוקעין בע"ש ובתקיעות של תעניות דבהנך דוקא פליגי אי תקיעה תרועה תקיעה אחת היא או שלש משום דדמיו להנך תקיעות שהיו תוקעים במדבר סימנא בעלמא וכל הך כתיבי ורמיזי בהאי ענינא דבמדבר גופיה משא"כ בהנך תקיעות ותרועות של ר"ה א"ל דלא פליגי ר"י ורבנן כלל אלא דלכ"ע כל חדא מצוה בפני עצמה היא כדמשמע לישגא דבריייתא דלעיל הא כיצד שלש שהן תשע. תדע דהנך תקיעות דר"ה לא דמו להנך דפ' החליל דהא לקמן בשמעתין אשכחן דבריייתא דתקיעות אין מעכבות זו את זו והיינו ע"כ הך תקיעות דחשיב בפ' החליל דאע"ג דרש"י מפ' לקמן בגון תענית לחוד היינו משום ברכות דלא שייך אלא בתענית אבל לענין תקיעות ודאי כל הך דפ' החליל בכלל דאין מעכבות זו את זו משא"כ תקיעות דר"ה ודי"כ דיוכל קתני בהדיא כסיפא תקיעות מעכבות זו את זו וכה"ג גופא יש לנו לחלק בענין הפסקות והא דאמרינן בפ' החליל אהא דאמר רב כהנא פשיטא ומשני מהו דתימא אפילו כרבנן ולאפוקי מדר' יוחנן דאמר שמע ט' תקיעות בט' שעות ביום יצא קמ"ל לאו משום דאייירי רב כהנא בהנך תקיעות של ר"ה גופיה דאייירי בהו רבי יוחנן אלא לענין שיעור הפסקה לחוד מסיק הש"ס הכי דאי לאו אמר רב כהנא ולא כלום הו"א עיקר מילתא דרב כהנא שאין להפסיק שיעור מרובה כדי לנמור את כולה ולאפוקי מדר"י דאמר דלמאן דשרי להפסיק אין שום חילוק בין הפסק לזמן מרובה לזמן מועט אפילו שמע ט' תקיעות בט' שעות יצא אבל בהפסקה כל דהו אפשר דלכ"ע שרי מש"ה אשמעינן רב כהנא במאי דאמר ולא כלום היינו משום דסבירא ליה כרבי יהודה נמצא דלפ"ז מצינו למימר דרבי יהודה ורבנן ורב כהנא דפ' החליל לא איירי כלל בתקיעות דר"ה א"כ הדרא קושיא דלכותא מאי פשיטא ליה לר' עזירא לחוש להפסק כל דהו בתקיעות דר"ה. מיהו למאי דפרישית לעיל א"ש טובא דכיון דרבי אבהו לית ליה ג"ש דשביעי שביעי ממאמר בפ"ק שהיו תוקעים בר"ה בשופר של איל א"כ ע"כ דיליף כולא מילתא דר"ה מג"ש דמדבר ואם כן מקשה רב עזירא שפיר דילמא ילולי יליל היו והו"ל הפסקה דאסור דכיון דמדמדבר ילפינן והתם קי"ל כרב כהנא דאין להפסיק כלל אם כן בר"ה נמי אין להפסיק כלל דהא קי"ל דאין ג"ש למחצה כנ"ל נכון ודו"ק היטב:

דף לד.

בתוספות בד"ה מט' בני אלם כו' ונראה לקיים גירסת הספרים כו' עד סוף הדיבור. ונראה דאין כוונת התוס' לסתור שיטת וגירסת רש"י מחמת סברא זו דהא כתב רש"י דה"ג לה בתוספתא מט' בני אלם כאחד יצא אפילו בסירוגין אפילו כל היום כולו וא"כ ע"כ משמע להדיא דליתא סברא זו שכתבו תוס' אפילו בסירוגין אפילו כל היום כולו א"כ מוכח להדיא דגרסינן יצא ודלא כסברת התוס' אלא עיקר

כוונת התוספות על מה שכתב רש"י בתחלת דבריו דהא דגרסינן לא יצא לאו מילתא היא כיון דאוקימנא לעיל תרי קולי מתרי גברא לא משתמעי וע"ז כתבו התוס' דמשום הא לא איראי למחוק גירסת הספרים בשביל כך כיון דיש סברא לחלק כנ"ל בכוונת התוספות:

בגמרא ומי אמר ר' יוחנן הכי כו' בהלל ובמגילה אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש. ויש לדקדק דמאי מקשה מהלל ומגילה אתקיעות דילמא דוקא בהלל ומגילה חוזר לראש משום דחדא מצוה היא משא"כ בתקיעות שפיר קאמר ר"י אפילו בט' שעות יצא כיון דכל חדא מצוה באפי נפשיה היא למאי דס"ל כרבנן דר' יהודה בפ' החליל דהא מה"ט גופא קאמר ר' יהודה דאין להפסיק כלל בין תקיעה לתרועה משום דס"ל חדא מצוה היא וכיוצא בזה הקשיתי לשאלו בחידושי ברכות דף כ"ד על שיטת הרי"ף ז"ל שפסק דבכל מקום אין חוזר לראש לבר מק"ש ותפילה שהחמירו בהם לענין הפסקה אפילו בין הפרקים אפילו מפני היראה ומפני הכבוד וא"כ לא הוי הש"ס מקשה הכא מיד. מיהו לפי מה שמנצאתי כאן בלשון הרי"ף שהביא מה ששאלו מכמה ראשי מחיבתא במי שבירך ברה"ע על תקיעת שופר ישח בינתיים כו' והמעניין שם בדבריו יראה דכולהו תקיעות דר"ה חדא מצוה היא וע"ש בלשון הרי"ן באריכות וא"כ כה"ג אית לן למימר דאפילו למ"ד בפ' החליל דתקיעה תרועה כל חדא מצוה באפי נפשיה היא אפ"ה כיון דתקיעות דר"ה מעכבות זו את זו כולה כחדא מצוה חשיב ליה כמו הלל ומגילה וא"כ מקשה הכא שפיר כיון דאפי' בהלל ומגילה אמר ר' יוחנן שחוזר לראש אע"ג שאינן אלא מדרבנן דדברי קבלה כ"ש בתקיעות דאורייתא כנ"ל:

אלא דלפ"ז משמע דכי היכי דבהלל ומגילה אין ראשי להפסיק לכתחלה כלל אלא מפני היראה ומפני הכבוד א"כ כ"ש שיש להחמיר לכתחילה שלא להפסיק בין התקיעות כלל אפילו בשאילת שלום אם לא מפני היראה ומפני הכבוד וכל חד כדאית ליה וצ"ע שלא נזכר ענין זה בפוסקים:

שם הכי קאמר ליה לדידי לא ס"ל כו' ופירש"י מה שהפסקת כו' ולא ס"ל נמי דמשום שהה יאה צריך לחזור ובד"ה לדידך דס"ל ואתה חולק עלי בשתיקה. ולכאורה הסוגיא תמוה דכיון דר' אבהו בעי מיניה דר"י מהו לגמור לא היה ליה להשיבו מאי דלא ס"ל ועיין מה שכתבתי בזה בחידושי ברכות בשיטת השר מקוצי שמחלק בין גברא דחזי לגברא דלא חזי א"כ שפיר קאמר ליה דלדידי לא ס"ל דכיון שאין צריך להפסיק אם כן גברא דחזי הוא ומש"ה א"ץ לחזור לראש אפילו שהה כדי לגמור את כולה משא"כ לדידך דס"ל דצריך להפסיק א"כ גברא דלא חזי מיקרי מש"ה מה"ט גופא אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש. ושמ כתבתי ג"כ שהשר מקוצי יצא לו דין זה מסוגיית התרצ' דהכא אבל המקשן דקאמר ולדידיה לא היינו משום דלא אסיק אלעתיה דך סברא ועיין מה שכתבתי שם בלשון התוס' באריכות:

בתוס' בד"ה לדידי לא ס"ל כו' וקשה הדבר מאד שהציבור בבה"כ כו' ושותקים עד שיגמור זולתות ומי כמון. והדבר ברור דלשיטת השר מקוצי שהבאתי בסמוך והביאו התוס' ג"כ בברכות דף כ"ב ע"ב דמחלק מסברא בין גברא דחזי ובין גברא דלא חזי א"כ מילתא דפשיטא שאין לחוש בהפסקות הזולתות אפילו בשהה כדי לגמור את כולה כיון דהוי גברא חזיא אלא דברי התוס' כאן הם ע"פ דבריהם הקודמים שדבריהם הקודמים שרוצים לפסוק לגמרי כרבי אבהו וכשמואל במסכת מגילה וא"כ לא נחתו כלל לדבריו דשר מקוצי. אלא דבר מן דין לא יכולתי לעמוד על דברי התוס' קשיא להו בענין הזולתות משום הפסקה וטפי הוי להו לאקשויי על עיקר הזולתות שאומרים דהא תנן במשנה סוף פ"ק דברכות מקום שאמרו לקצר אין ראשי להאריך ואי משמע להו שאין ענין נוסח הברכה בכלל זה וכמ"ש הרשב"א ז"ל שם בברכות בחידושו ווא"כ מה"ט גופא אית לן למימר דאין לחוש להפסקה כיון שזולתות עצמן הם מענין הברכה ומה שציבור שותקים לא מיקרי הפסקה דשומע כעונה והרי הוא כאלו הם אומרים בעצמם זולתות. ובאמת ראיתי בטוא"ח סימן ס"ח שכתב שם בענין הקרוב"ן וכל דבריו ודברי ב"י שם אינו אלא שיש למנוע לאמרם לפי ששינו מקום שאמרו לקצר אין ראשי להאריך אבל מענין הפסקה דשמעתין לא מיייתי כלל ואפשר דהיינו מטעם דפרישית ודברי תוספת כאן צ"ע:

בגמרא ויחיד שלא תקע חבירו תוקע לו ויחיד שלא בירך אין חבירו מברך עליו וכתב הטור בסימן תקצ"ד דטעמא דחבירו יכול לתקוע לו היינו ככל המצות שאדם מוציא את חבירו. לכאורה יש לתמוה על

זה הטעם דהא כל המצות שאדם מוציא את חבירו נראה דהיינו דוקא כגון עניני ברכות ותפילה שהן תלוין בדיובור משא"כ במצות תקיעה שתלוי במעשה וחובת הגוף היא לא אשכחן כה"ג שאדם יכול להוציא את חבירו. אלא דבאמת לענין תקיעה אין אנו צריכין לכך אלא משום דבשמיעה תליא מילתא כמ"ש כל הפוסקים והמפרשים. ונראה דודאי על מה שהלה שלא תקע יוצא בתקיעת חבירו היינו משום דבשמיעה תליא מילתא אלא שאין אנו צריכין לטעם שכתב הטור משום דבלא"ה לא היה התוקע ראוי לברך ברכות התקיעה בשביל חבירו שלא תקע כיון שהתוקע בעצמו כבר יצא ידי חובתו על זה כתב הטור שפיר דיכול התוקע לברך כמו בכל מצות מהטעם משום דכל ישראל ערבים זה בזה והרי הוא כאלו הוא חייב בעצמו. ומ"ש הטור דיחיד שלא בירך אין חבירו יכול להוציאו שאין יחיד געשה שליח לחבירו להוציא ידי תפלה אלא א"כ בעשרה נראה דמה שהוצרך לחלק בכך ולא כתב בפשיטות מהא דאמרינן בירושלמי דבק"ש ותפילה ובה"מ כל אחד צריך לברך בעצמו ומיייתי לה מקראי כמ"ש בהגהת אשר"י לעיל ס"פ ראוהו ב"ד אלא דהתם איירי בענין שהמוציא את חבירו אין צריך לאותו דבר משא"כ הכא דסתמא קתני אין חבירו מברך לו דמשמע אפילו בענין שחבירו צריך ג"כ לסדר הברכות בשביל עצמו דבכה"ג אמרינן להדיא גבי ברכת המזון א' סופר ואחד בור סופר מברך ובור יוצא מש"ה הוצרך הטור לחלק דלענין תפילה אינו כן וכדמסיק הטור בשם הרי"ן גיאת ומשמיה דר' שרידא גאון ע"ש:

בתוס' בד"ה כך מוציא את הבקי מכאן פסק בזה"ג כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה דברי ה"ג תמוהים דבלאו אותן הקושיית שהקשו בתוס' עוד יש לתמוה דהא לא קייו"ל כר"ג אלא ברה"ע ובי"כ לבד ובה"ג אפילו בשאר ימות השנה איירי והנראה לענ"ד דודאי עיקר דינא של בה"ג פשיטא ליה מסברא דנפשיה דבכה"ג שכבר התפלל פשיטא שאין צריך לחזור ולהתפלל ויוצא במה ששמע מהש"ן וכדמסקו התוס' אלא מה שהוצרך בזה"ג לראיה משום שהיה בדיו לומר דאי אפשר לכווין לשמוע מפי הש"ן כל סדר התפלה מלה במלה וא"כ לא יצא ידי חובתו כמ"ש הטור בסימן תקצ"א ועל זה מיייתי בה"ג שפיר ראיה מדר"ג דאמר שהש"ן מוציא את הבקי אלמא דאפשר לעשות כן מדר"ה וי"כ ששמעין לשאר ימות השנה כה"ג דבה"ג ויותר נראה דבה"ג סובר שאין צריך לשמוע ולכווין מלה במלה אלא שצריך לכווין ולשמוע כל סדר התפלה בשעה שמתפלל הש"ן שכן נראה מדבריו שכך מפרש שיטת הירושלמי לאפוקי כי היכי דלא נימא שאין צריך לכוין לכל תפלת הש"ן אלא לאותן הברכות לבד מלכות וזכרונות ושופרות ברה"ע ובי"ה וכן לענין ר"ח ה"א דאין צריך לשמוע אלא ברכת עבודה ויעלה ויבוא מפי הש"ן קמ"ל שאין הדבר כן אלא צריך לכווין לכל תפלת הש"ן מתחילה ועד סוף דאל"כ הוי שלא על הסדר ולא יצא כלל:

דף לה.

בגמרא אמר רב אחא בר עוירא אמר רבי שמעון חסידא לא פטור ר"ג אלא עם שבשדות מ"ט משום דאניסי פרש"י ז"ל דאניסי היינו שאין יכולין לבא לבה"כ כדאמרינן לענין כהנים וכן כתבו התוס' לעיל בד"ה כך מוציא בשם רש"י ז"ל. אלא דלכאורה במ"ש רש"י בד"ה אבל בעיר לא משום דלא אניסי ויכולין להסדיר תפלתן עכ"ל ומדלא כתב שיכולין לבא לבהכ"ג משמע דביכולין להסדיר תפילתן תליא מילתא וא"כ לפ"ז נראה דברי רש"י כסותרים זה את זה אלא דאפשר לומר דאלו ואלו דברי אלקים חיים דבעיקר מימרא דר"ג דמתני' דמשמע אפי' בשאר ימות השנה איירי דש"ן מוציא את הרבים ידי חובתן ואין כל יחיד ויחיד חייב דבהא ודאי ליכא טעמא ליפטור היחיד מלהתפלל בפני עצמו אלא לשמוע מפי הש"ן התם לא שייך טעמא דאוושי ברכות אלא ע"כ דליפטור עם שבשדות אתא דאניסי שאין יכולין לבא לבהכ"ג כדאשכחן בכהנים אבל בסיפא דמילתא דר' שמעון חסידא דקאמר אבל בעיר לא דמשמע אפילו ברה"ה דאוושי ברכות נמי לא על זה הוצרך רש"י לפרש משום דלא אניסי ויכולין להסדיר תפילתן כיון שהוא בקי ויוכל להסדיר תפילתו בלחש עם הציבור כנ"ל בכוונת רש"י ז"ל ומתוך כך יש ליישב ג"כ שיטת הרמב"ם ז"ל בפ"ח מהלכות תפלה בלשון הטור סי' תקצ"א ואין להאריך:

הדדן עלך פרק י"ט וסליקא לה מסכת ר"ה בס"ד

רשייש

ארבעה חתנים ופארוואנדלען, אהרן ברוך פארוואנדלען, 1870, ארבעה חתנים ופארוואנדלען, אהרן ברוך פארוואנדלען, 1870

דף ב.

במשנה בא' באלול ר"ה למע"ב.
הט"א בא"מ הקשה על הרמב"ם שפסק בפ"ו מהל' בכורות דאם עשר משנה על שנה ה"ז מעשר. מדחשביה מתניתין בר"ה ואמרינן לקמן (ו ב) ותנא דין דכיון דאם הביא יצא לא פסיקא ליה. ולפמש"כ סם בק"א (דף ב סע"ב) בישוב קושייתו על הא דפריך הש"ס (ו ב) לרבא ילרנב"י ליתני ר"ה דשתי הלחם ע"ש (המחבר השמיט שם שמי ומאתי יצאו הדברים ותיקן בלוח הטעות) יתיישב ג"כ קושייתו זאת. ועוד נ"ל דיל"פ מתניתין לענין צירוף כדתנן בפ"ט דבכורות ה' לפני ר"ה וה' לאחר ר"ה אינן מצטרפין. ואפי' בדיעבד אס צירף ועשר משמע לי דאינו מעשר. מקאמרי' שם (נח ב) מ"ד לינזור דלמא אתי למישקל מהנך ע"ש ויש לדחות. ועמש"כ בשליה חלה בס"ד:

שם ולנטיעז. פי' הרע"ב אס נטע איןן מ"ה יום קודם אחד בתשרי כו'. וכ"ע התניי"ט שיום הנטיעה אינו מכלל ימי הקליטה כו'. אמת שכ"מ להדיא מהרמב"ם בחבורו פ"ט מהל' מע"ש וכן בפירושו כאן יכ"ה בש"ע יו"ד סי' רצ"ד אמנס לכאורה תמוה מגמרא דפסחים (נה) דמוכח שם לרר"י מקצת יום ראשון ככולו ע"ש וא"כ ה"ה לר"י ור"ש דמה"ת לחלק. שוב מצאתי להנו"ב מ"ת חלק או"ח סי' פ"ד שעמד בזה וע"ש ישובו ועי' לקמן (י ב) ובמש"כ שם:

שם בא' בשבט ר"ה לאילן כו' בה"א בט"ו בו. רש"י פי' לענין חדש וישן. ונ"מ עוד לענין שניה הנכנסת לשלישית כדמוכח ממעשה דר"ע לקמן (יד) ובסוגיא שם. עוד נ"מ לענין ערלה כדאיתא לקמן (ר"ד יו"ד) יכולהו מינה ילפינן כמ"ש התנא' לקמן (יד) ד"ה באחד. אולם לענין שביעית לא מצאתי מפורש ט"ו בשבט. והט"א כתב בפשטות (שם) בד"ה הואיל וה"נ לענין שביעית כו' (ותמיהני על התנור"ע אות ה' שכתב דנראה דלשביעית גס באילן ר"ה שלו תשרי ולא זכר את הט"א. אמנס מלשון הרמב"ם בפ"ד מהל' שמיטה הל"ט והי"ב משמע כהגרע"א. אך מה דמשמע מהרמב"ם שם דאף באילן הולכין אחר עונתו למעשר צע"ג דמפורש להדיא במשנה וגמרא בכ"מ דאזלינן ביה בתר חנטה (ועבתנור"ע ריש מעשרות). גס מש"כ עוד בתנור"ע ובאתרוג לענין ערלה ושביעית דינו כשאר אילן. הוא תימה דהרי מתניתין דסוכה (לט) אוקימנא שם כרבותינו שבאושא דאזלי ביה אחר לקיטת אף לשביעית והרמב"ם שם הי"ב חש להו לחומרא ע"ש בכ"מ) והנה באתרוג אף למאן דאזיל ביה בתר לקיטת מ"מ ר"ה שלו שבט כדמסקינן לקמן (ר"ד טו) ולפ"י קשה סוגיא דסוכה על משנת הלוקח לולב מחבירו בשביעית כו' דמסיק שם משום דבאתרוג אזלינן בתר לקיטת. הא מ"מ כיון דנלקט קודם שבט ה"ל בן ששית. וא"א לומר דמתניתין איירי בשמינית דא"כ לולב נמי ועי' ט"א (טו ב) ד"ה ר"י ור"ל. ונלע"ד דלמ"ד דאזלינן ביה אחר לקיטת לכל דבר ה"ה דר"ה שלו תשרי כירק וע"כ ל"א דר"ה שלו שבט אלא למ"ד דלשביעית עכ"פ אזלינן בתר חנטה וכ"מ לשון הגמרא (ר"ד ט"ו) מאן שמעת כו' ר"ג. והוא ס"ל מיהא דלשביעית בתר חנטה. אבל לישנא דגמרא בסוכה לולב בר ששית הנכנס לשביעית הוא ע"ש פרש"י קשה דהא בר ששית גמור הוא כיון דנתלש קודם ט"ו בשבט. אח"ז מצאתי למהר"ם שם בתמ"ה ולשביעית שנגע במקצת דברי אלה:

רש"י ד"ה לשמיטין. אסור לחרוש כו'. וה"ה לענין ירקות הנלקטין או תבואה שהביאה שליש משנכנס תשרי קדושת שביעית נוהגת בהם לאיסור סחורה וחויב ביעור וכיוצא:

תו"ט ד"ה למעשר בהמה. מש"כ ע"ד התנא' דלקמן (ח) בד"ה סמוך עט"א שם כדברים האלה ביתר ביאור. אך מש"כ עוד ומפני כן הוצרכו כו' ע"ש. תמוה דגס לפרש"י צריך לימוד דמנ"ל דמעשר דגן סמוך לגמרו דהוא א' בתשרי זמן עישורי:

תד"ה ארבעה. ג' אילנות הן. ט"ס וצ"ל ג' אשירות הן:

תד"ה לשטרות. כצ"ל. משמע לפי' הקוני' מספק כו'. מה שהקשה המהרש"א ע"ש נראה שכבר קדמוהו התנא' בב"מ י"ג ד"ה אבוי במש"כ ועוד דהל"ל דנ"מ טובא כו' שלא ידעו מאימתי לגבות כו' ע"ש:

בא"ד וא"ת אכתי כו' דאם עמד בכ"ט באדר כשיגיע כו'. כצ"ל ושביתתיים מיותר:

תד"ה שט"ח. וכמו שפירשנו שם. כצ"ל:

דף ב.

נמרא מת באדר כו' מונין שנה לזה ולזה פשיטא. ע"כ לא מקשה רק על מאי דתני דמונה לשני (דלראשון טובא אשמעינן דאע"ג דכבר עמד מלך חדש מ"מ יכולין למנות לאותו שמת) וא"כ מוכרח רש"י לפרש מה שפי' בד"ה שתא לבי תרי ואלא כתי"א:

נמ' שם ויצ"מ גופה מגלן דמניסן מנינן כו'. עי' ט"א כה"ד. ובמחכ"ת ל"ד ככאן. דאם מונין מאדר יהיה מכון מ' שנה מיום ליום ואם מאחד מאשר חדשים לא יהיה רק ל"ט שנה מכון. וממילא א"ת שלא מת משה אלא באדר שלאחריו יהיה מ"א או מ' שנה מכוונות. וכבר נדפס זה בשמי בק"א שם אלא ששינה המחבר במחכ"ת את לשוני ודבר בלשון נלענ:

נמ' שם דלמא להקמת משכן. עט"א דס"ד דלהקמת משכן מונין מר"ח ניסן. א"כ יהיה מעשה דשבט אחר מעשה דאב שנה ומחצה ומשה מת בז' באדר שאחריו נמצא היה אז בן קכ"א שנה. עמש"כ המחבר לעיל בד"ה ויצ"מ:

רש"י ד"ה מת בניסן כו'. וה"ה כו'. תימה דהא בבא זו היא לאשמעינן דמונין גס לראשון ולו היה רבותא טפי אס עמד שאחריו בניסן דעדיין לא מנו לו אלא זמן מועט אעפ"כ מונין אליו כל השנה אף לאחר שעמד השני:

רש"י ד"ה ויהי בארבעים. הואיל משה כו'. א"יי לאינו כוונה הביא לנו מקרא זה:

תד"ה דאימנו. כסף בדיגרין אין פחות מבב' דיגרין כו' ופריך אבתר כו' בתרי דיגרי דהבא קא"ל. כצ"ל:

דף ג.

נמרא ואם איתא בחדש חג' בשנה הב' כו'. עט"א ומש"כ עליו בק"א. ויש שם השמטה וכצ"ל הביאו התנא' לקמן ע"ב בד"ה למנינא וב כו':

נמ' שם ויהי בחדש כסלו שנת עשרים וגו' ובתיב כו'. כצ"ל ותיבת לארתחשסתא למחוק. והנה התנא' כתבו לקמן דהוא כורש הראשון וזה היה שנת ג' לדריוש שמלך אז. ולכאורה קשה דהא מוכח לעיל

דבשטרות אין מונין למלך שמת משעמד אחר תחתיו. וי"ל דהכא ר"ל דאף שכבר עברו כ' שנה מעת אשר עלו ברשיון כורש לירושלים עכ"ז היו עדיין חומותיה מפורצות וכו':

רש"י ד"ה כדר"ל. ובן אם כסף תלוה. לכאורה שפיר מתפרש בלשון אס ממש דאפשר שלא ילוה לעולם כגון שהוא בעצמו עני או שלא יזדמן לו עני הדורש הלואה. וי"ל דהתורה מדברת עם כלל ישראל יחד וא"א שיחלל אבינן מקרבם וכן עשיר:

רש"י ד"ה שני בחדש. ובתיב בשנה השלישית בעשור לחדש. חפסתי אחר מקרא זה ולא מצאתיו:

תד"ה מכלל. אע"פ שיש כו' בין ניסן לתשרי כו'. אולי צ"ל לכסלו:

דף ג.

גמרא למנינא אחרינא הוא. פי' התנא' לשום מעשה שהיה. ותימה דהכתוב בא לפרש לנו באיזה זמן היה וסתם המספר עד אשר לא נדע. ונ"ל משום דהעת דקטיל בלעצר ודריוש מלאה קבל מלכותא וזאי היה מצוין אצל ישראל כי עת נקמה הוא אשר נקם ה' נקמת עמו ומקדשו ונכרתה המלוכה מזרע מרעים. ולכן מנו לפעמים אליו זמני מאורעותיהם. זכר לדבר בגיטין (עט ב) במשנה "כתב לשם מלכות מדי" ובפרט בענין הזה כאומר הרי זה כ' שנה מצמיחת הישועה ועדיין ירושלים חרבה וע"ד שכתבתי לעיל. ודריוש לא מלך רק שנה אחת כדפרש"י במגילה (ס"ד יא) ואחריו מלך כורש הוא ארתחשסתא זה לפי' התנא' וא"כ שנת כ' לדריוש היא י"ט לכורש ובניסן שאחריו שפיר קרי ליה שנת כ':

גמ' שם לא ס"ד דתניא דברים כו'. הט"א הקשה דלפ"ז לא מוכח מקראי אלא מהברייתא וא"כ מ"ק לקמן (ח) ר"ח קראי אתי לאשמעינן. ול"נ דהש"ס אינו מביא הברייתא אלא לרווחא דמילתא אבל גס מפשטוייה דקראי הכי משמע והברייתא גופה הוציאה מהן. וכה"ג לקמן שהביא הש"ס הברייתא דבאותו הזמן כו' ובאמת מוכח הכי מקראי כמ"ש התנא' שם:

גמ' שם ויאמר לי המלך על מה זה כו'. כצ"ל:

גמ' שם ושיציא ביתה דנה כו' תלתא כו'. כצ"ל:

גמ' שם דהיא שנת שת. כצ"ל בל"י:

גמ' שם מתקניה לה ר"כ ומי החמיץ והכתיב ומה חשכן כו'. תמוה דלפי המשך הכתובים משמע דזה היה בשנת שתים לדריוש כשהתחילו לבנות וצרי יהודה רצו להפריעם. וא"כ מאי פריך דאדרבה בשנת שתים קיימינן השתא ללא החמיץ מקראי דחנוי (וחוה כוונת התנא' לקמן ד"ה ונדבך שכ' ומיהו קשיא כו' ור"ל דהא עד שנת שתים היה בטל לגמרי בנין הבית ואח"כ כשהרשה לבנותו הרשיע במכתב זה ומתי היה צדיק) ורש"י שכ' שהוא באגרת ששלח ביד עזרא צע"ג:

תד"ה למנינא. בחדש השני בעשרים בחדש נעלה כו'. כצ"ל:

תד"ה שנת. ועוד דבסמוך פריך כו' דאמר מניסן מנינן לו כמלכי ישראל. כצ"ל:

בא"ד מהאי קרא גופיה דשנת עשרים דמחדש תשרי קא חשיב. כצ"ל:

תד"ה באותו זמן. כשעשו פסח היה שנה שביעית. כצ"ל:

דף ד.

גמרא רגל שבו ר"ה לרגלים. נ"ל לפרש דבשנה יש ג' רגלים וקאמר תנא דהשנה מתחלת לענין זה מא' בניסן ור"ל דמא' מניסן עד א' בניסן יש ג' רגלים וא"כ הוה חה"מ ראשון. ועמש"כ לקמן (ח ב) בתמ"ה בעשרה. אמנס לפ"ז לא יתיישב שפיר הא דפריך לקמן (ו ב) א"ה ארבעה חמשה הוו וכן קושיית והלא רגלים ללא חיילי מארתא ותירוצה וי"ל:

גמ' שם ג"מ לנודר למיקם עליה בב"ת דתניא כו'. כ"ה גירסת הר"ן והרא"ש ותיבורת ור"ש היא ליתא וכ"נ שדיה גי' התנא'. ועמש"כ ביומא (לו ב) כמה שפסק הרמב"ם דלא כסתמא דמתניתין:

גמ' שם ואחד המקדיש ואחד המעריך. בתוספתא הגי' המעריך קודם המקדיש והיא ייתר נכונה:

גמ' שם ת"ר כו' חטאות כו'. ק"ל מדוע שייר למנחת חוטא. ואולי בכלל חטאות היא הואיל ובאה תחת חטאת וכתוב בה כי חטאת היא:

תד"ה ומעשרות. אתא קרא דביעור לעבור עליו בשני לאוין. הט"א כתב דל"ד דהא קרא דביעור עשה הוא. ואולי יכוונו ע"ד שאמר הש"ס לקמן ור"מ כיון דאל"ר אייתי ולא אייתי ממילא קס ליה בב"ת ורבנן ל"פ אלא משום יתורא דבחה"מ כו':

בא"ד כמו בב"ד דקתני חייב כו'. עט"א. ול"נ דכוונו למש"כ התניי"ט פ"ד דדמאי מ"א (ועמש"כ בב"ר פ"א אות ו' במ"ת) וצריך להניח קצת בדבריהם:

דף ד.

גמרא ל"ל למיהדר ומכתב בחה"מ כו' ש"מ לב"ת. לכאורה לר' יונתן בסנהדרין (סו) דס"ל בכה"ג משמע שניהם כאחד ומשמע א' בפ"ע ה"ג נפרס דבא' מהם עובר. וי"ל דאדרבה נאמר דה"ק דבאיזה רגל מהם שירצה יביא ויש לדבר בכלל זה הרבה אלא שאכ"מ. ועי"ל דא"כ תיפוק ליה מובאת שמה כדלריש ר"מ עמש"כ לעיל:

גמ' שם ורבנן ההוא לעשה. עט"א ועמש"כ במגילה (ה). ומש"כ דלעשה בעינן נמי כולי' רגל עמש"כ לקמן (ו ב) ע"ד:

תד"ה לקט. לוי זרע בכישר. כצ"ל:

בא"ד ופריך גמי ממתנות כו'. כצ"ל:

תד"ה ואצ"ל. והשתא ר"א ור"ש דורשין בענין אחד כו'. לאו דוקא דלר"ש חה"מ וחה"ש נמי דלרשת ב"ת ולר"א אתיין להיקשא דתשלומין כדפרש"י לקמן. וק"ן לישנא דר"א ל"י חה"ס שבו דבר הכתוב הלא גס חה"מ וחה"ש מיותרין לדיוי' להיקשא דתשלומין. ואולי יל"פ דר"ל שבו דבר הכתוב לתשלומין דעיקר תשלומין בו כתיב עט"א:

תד"ה פז"ר. ודומה לההוא מפרש ר"ת כו'. כצ"ל:

בא"ד משא"כ בכל שאר ימה"ח שלא היו אומרים מזמור שלם כו'. עמש"כ בסוכה (מח):

רשי"ש • ראש השנה

גמ' שם ב"מ שיש בו שבות כו'. בנה"ש העלה בצ"ע דלר"ע לא מצנינו למילף משביעית לא תוספת עיניו ולא תוספת דשאר מלאכות ע"ש. ובחדושי הרשב"א כתב ור"ע דמוקי להאי קרא לאוכל בטי' כאילו מתענה כו' אוקימתא רוחא היא דהא מיבעיא ליה נמי לתוספת יוה"כ ושבתות וי"ט. ולשון בעל המאור שנויי רוחא נקט לפום סוגיא דהבא דלכתי לא קי"ל מסקנא דהתם (ר"ל דמו"ק). ולכאורה אינו מובן לאיזו מסקנא כוון ע"ש בסוגיא. ואולי יכוון למאי דמסיק התם דלר"ש תוספת שביעית הלכה ואעפ"כ נצרך ליה קרא בפ"ע לתוספת יוה"כ וכו' אלמא דלא יליף להו משביעית וא"כ לר"ע נמי. ולא ס"ל חלוקי התוספת. ולעד"נ דלר"ע ילפינן תוספת עיניו ומלאכה דיוה"כ מעצם עצם דאיתא ביומא (פא) ע"ש. והא דמקשה הבא לרי"ש מנ"ל הוא כתירון ר"ת. והא דפריך ביומא שם ותנא דעצם עצם האי בתשעה לחדש מאי עביד ליה. לא מקשה אלא אי סבר כר"ע בדרשה דבחריש כו'. ומש"כ הב"א ליישב דיליף מהא דדרשינן האורח לחיובא דנשים בתוספת עיניו אבל לרי"ש דל"ל כלל קרא לתוספת ל"ל הכי ע"ש. הוא מופרך מדברי עצמו בסוכה (ה) ד"ה לכפורת דהבא ג"כ אית ליה לרי"ש תוספת שביעית מהלכה. ואולי יאמר דכאן אולא הסוגיא אליבא דמ"ד במכות דלהלכותיו לא איתקם:

רש"י ד"ה אצ"ל. אע"ג דרישא דקרא כו'. אף דיל"פ ימים שנים כמו ימים תהיה גאלותו. מ"מ וביזם השביעי א"א לפרש על שנה (עמש"כ במ"ר ס"פ מצורע) וזהו שכ' לקמן בד"ה רי"ש כדכתיב ביה וביזם השביעי כו'.

רש"י ד"ה חריש של ע"ש. שלא יחרוש שדה אילן כו'. ל"י מדוע לא פי' שדה הלכן דאסור ג"כ ונראה נמי הטעם דיבטיח בזה ספיחי שביעית ועי' לקמן ע"ב בתד"ה ומותר [ולשון במו"ק (ג ב) ד"ה שתכלה הלחה. דמחזי כחורש לצרך שביעית. משמע דאינו אלא מדרבנן מפני מראית העין וצ"ע] :

תד"ה שהרי. שורה ה' ושורה ו' בד"ו נסתרסו. ובעיקר קושייתם לפי מה שת"א בחריש ובקציר בזרועא יבחצלא (וכן תרגם אשר אין חריש וקציר דלית זרועא וחצלא) הוה א"ש. אבל כוונתו ענלמה (ועתוי"ט פ"ה דדמאי מ"י) ובריש מ"ק קאמרינן וחרישה בז' מי שרי ופרש"י הא נפקא מבחריש כו'. גס לפי דרשת ר"ע לענין תוספת שביעית משמע ג"כ דפירושו חרישה ממש עי' לקמן ע"ב בתד"ה ומותר. יעמש"כ בפסחים (מו ב) בישוב התרגום בס"ד. וכעין תירון התום' מצאנו בב"מ (פו ב) מדטוב לדרשה רך נמי לדרשה ועמש"כ בסוכה (לר ב) בס"ד:

תד"ה וקציר כו' היוצא כו'. י"ל כו' ולא היו שומרינן אותן אלא מבהמה כו'. תימה דהא צריך להפקיר אף לבהמה כדכתיב ולבהמתך כו' וכ"מ להדיא בירושלמי רפ"ו דפאה הביאו הר"ש ע"ש. ובישוב קושייתם עמש"כ בב"מ (נח) בס"ד. ועתה נ"ל עוד דזה פשוט דלאחר שזכה אדם ולקט פירות שביעית מהמופקר יוכל לשומרן בביתו עד זמן הדיעור וא"כ ה"ה אם זכה בהן במחומר. ואיך תהיה הזכיה במחומר נ"ל כמו שאר"ש בב"ב (פ"ו) הב"ע דא"ל לך ויפה קרקע כ"ס וקני כל מה שעליה וע"ש בפי' רשב"ס. ובשביעית רחמנא אפקרא גס את השדה עצמה ללקיטת פירות כלאיתא בנדרים (מב ב) ואפי' לר"פ דאמר בב"מ (י ב) למיהוי חצירו לא זכי ליה רחמנא לענין שיקנה הפאה שבתוכה. דהא הך דב"ב נמי לא אקני ליה הקרקע לפי' רשב"ס ואפ"ה זכי במה שעליה בחזקת הקרקע. וה"נ הגזברים או שלוחיהם יכולים לזכות לצורך גבוה ע"י חזקת הקרקע וכדאמרי' בניטין (נב) לא תהא כח הדיוט חומר מן ההקדש. והתום' אולי אולי לשיטתיהו בב"ב שם דפי' התם קני מטעם חצר וא"כ דמיא להא דר"פ בב"מ שהבאתי. ועוד דשם (עטו) בד"ה ואין מועלין כתבו דאין חצר להקדש. ולכאורה יש סתירה למש"כ מהסוגיא דב"מ קי"ח בפלוגתא ר' יוסי ורבנן אבל יש ליישבה ואכמ"ל:

דף ט:

תד"ה מרכיב. והבא כשנפסקה מאביה כדמוכח בפ"ק דערלה. כ"ה גי' הישנה ור"ל שם במ"ז נפסקה מונה משעה שנפסקה:

דף י.

נמרא ופירות נטיעה זו אסורין עד ט"ו בשבט. הט"א הקשה דפתח בתלת נוטע ומכריך ומרכיב וסיים בנוטע לחוד והאריך בזה הרבה. ולפמש"כ בפ"ב דפאה מ"ז בס"ד מיושב שפיר ע"ש:

גמ' שם פר האמור בתורה סתם. פי' דלא פורש בו שנים ולא דמי לעגל סתם דלקמן דהתם אתי לאפוקי ס: אם כתוב גביה בן בקר:

גמ' שם כי קאמר ר"מ כו' בסוף שנים אבל בתחלת שנים לא כו' שנים שיום א' עולה להם בסופן א"ד שיום א' עולה בתחלתן. כ"נ דצ"ל וכ"מ מפרש"י. ולכאורה אם נאמר דכפחות מל"י דל"ע לו שנה מונין מיום אל יום וא"י תכלה שנה שניה בפחות מל"י לפני ר"ה ביום הנטיעה יקשה דנאמר אז יום א' בשנה (מהימים שעד תשרי הבא) חשוב שנה דהא הוי בסוף שניה אלא ע"כ יהיה מוכח דכל היבא דל"ע לו שנה לא יצא מילי שנתו עד תשרי השני והט"א האריך הרבה בדין זה והביא ממרחק לחמו ולא הביא מאת אשר לפנינו. וי"ל משום דשתא לתרי לא מנינן וע"ד דאמרי' לקמן (כו) פסוקי תקיעתא מהדדי לא פסקינן ע"ש. ותעד דאלת"כ מדוע ל"א דיום א' בתחלת הג' חשב לשנה ומאי יהיה לו דין רבעי. וזה יש לדחות דהא דאמרינן יום א' (אלו ל"י) חשוב שנה אינו ר"ל דמאי יחשב לשנה אחרת אלא דנחשב לו שנה ונמשכת עד כלותה כמו בשנות הדורות. ולר' יוסי שהביאו הת"ה שנים יש לדון בזה ואכמ"ל:

תד"ה ופירות. ושובש הוא דבהכי לא איירי כו'. כצ"ל:

תד"ה הא אמר כו'. כצ"ל:

תד"ה בן. וכל אותן ל' יום אין דינו כו'. כצ"ל:

בא"ד ובבת ג"ש ויום א' פליגי תנאי כו'. כצ"ל:

תד"ה שנים. לר' יוסי בפ' כ"צ דאמר כו'. כצ"ל:

דף י:

נמרא כל הרבבה שאינה קולשת כו'. עט"א דפסיקא ליה דה"ה דפלגי כזה בהשרשה דתבואה. ועמש"כ בס"ד בפ"ב דכלאים מ"ג. והנה בקושייתו היה מתיישב דעת הרמב"ם א' אשר תמהתי עליו בריש מכלתין דיל"ל דדחה סוגיא דפסחים מפני סוגיא דמנחות דמוכח משם דל"א מקצת היום ככולו. (אלא דעיקר קושייתו אינה דלישאנא דר"י משמע דיותר מג"י א"א שתשתאי הקליטה אבל בפחות אפשר והוא כדמסיק מהירושלמי). אמנם עדיין קשיא בשלשים יום דחשיבת שנה הל"ל דמקצת היום ככולו כדאמרי' הבא לר"מ ביום אחד. וכ"מ ג"כ מטעמא דר"א דלקמן דיליף מדיוס א' בחדש חשוב חדש והתם אפי' מקצת יום כדכתיב באחד לחדש וכן ר"מ הלא יליף מיניה על מקצת יום וזה יקשה גס לישוב הגו"ב שציינתיו שמה:

גמ' שם ור"א מ"ט כו' באחד לחדש כו' וקא קרי ליה חדש כו'. נ"ל דר"ל דאל"ה לא ה"ל למוכתב אלא באחד בלא מלת לחדש וכדכתיב ויחל לבנות בחדש השני בשני דלפטטי' פי' בשני לחדש ודרשה דלעיל (ג) הוא מדלא כתיב ובהדיא:

גמ' שם בתשרי נברא העולם. ק"ל דהא הכוונה על בריאת האדם ושנברא בר"ה כמש"כ התום' לעיל (ח) ד"ה לתקופות והר"ן לקמן במשנה דבד' פרכים א"כ מדוע לא קאמר בר"ה נברא העולם כמו שאמר בר"ה נפקדה כו' בר"ה יצא כו' בר"ה בטלה כו' וכמו כן קשה דדר' יהושע. ואולי משום דהראיה מהמקראות אינה אלא על החדש ור"ה הוא מסברא:

[שם בר"ה נפקדה שרה רחל וחנה. תמה אנכי על הפייטן בשחרית יוס א' דר"ה בפיוט תאלת זו שיסד בזה פרק חנן עתירה כו' (ר"ל יצחק ע"ש) עד התרה. אנקת אסיר אזו כהוכתרה. שהרי הגמ' כאן לא חשיב לה] :

תד"ה שלשים. דלא איירי בתוספת שביעית כו'. כצ"ל:

תד"ה מדאבתי (בסופו). בחדש השני בעשרים בחדש. כצ"ל:

דף יא.

גמרא רי"א מגין שבניסן נברא העולם שנאמר ותוצא כו'. עי' רש"א בח"א שנדחק. ול"נ כמו דלשון ביאה אינה במקצת לכ"ע כמ"ש התום' בשבועות (יז ב) ה"נ יציאה וכן לענין היוצאת שבת תנן בפ' המצניע עד שצויצא את כל הקופה ולכן שפיר מוכיח מלשון ותצא דמשמעו שהוציאה את הדשא בכל כמות גדולו דהוה בניסן:

גמ' שם ואותו הפרק זמן בהמה כו' שמזדווגין זא"ז שנאמר לבשו כו'. עפרש"י. ואע"נ דמסקינן לעיל (ח) דלכ"ע לבשו כו' בזמן דעמקים כו' דהיינו באדר מ"מ כיון דאותן שלא לבשו באדר מתלבשות בניסן כדאמר שם ואיבא נמי כו' שפיר הוי זמן זיוג להנבראים עתה. אך קשה למש"כ התני"ט על הא דלעיל דבהמה גסה זמן עיבורה קדים ד' חדשים א"כ לא א"ש הראיה ועט"א שם:

גמ' שם ואידך גמי הכתיב בירח כו' ואידך כו' בחדש זיו. נ"ל להפך הפירכות וכללעיל בקראי דעץ פרי ועץ עושה פרי וכ"מ מסדור דבורי רש"י ושוב לא נצטרך להגהת הגר"פ:

גמ' שם להתנאות בהן בני אדם. כצ"ל:

גמ' שם [אלא דקאי בעצרת וקא"ל בתשרי אבתי בה' ירחי מי קא ילדה. ק"ל דהא ר"ה איקרי ג"כ מועד ערכין (י ב) ועי' ברא"ש בסוף מכלתין. וא"כ לא הוי אלא ד' ירחי] :

גמ' שם אלא דקאי בחג וקאמר ליה בניסן. כצ"ל:

תד"ה לקומתן. צבינום לשון יופי כו'. ול"נ ע"ד פירושם דהוא מלשן צביתו ליה זודתא דלקמן (יז) דענינו הכנה ור"ל שנבראו בכל הכנותיהם לא כמו עתה למשל כשנוגד עגל אין לו ההכנות שיוכל ע"י לאכול עשב וקרטנס לעמוד בהם נגד קמיו וכדומה. או הוא מלשן וצבו ביתי' דיומא (פו ב) דפרש"י צרכי ביתו והכוונה אחת:

דף יא:

רש"י ד"ה עדות. בתריה דההוא קרא דכי חוק לישראל כתיב. כצ"ל:

רש"י ד"ה ואדור. ויש פותרין כו'. נראה משום דהוי ק"ל דבשלמא לר"י מוכח יפה מהא דקאמר דמבול באייר ירד דע"כ ס"ל דבניסן נה"ע דאי בתשרי א"כ כבר נתחדשה השנה מקודם. אבל לר"א אי"ל דלעולם בניסן נברא ומ"מ לשנים מוניסם מתשרי כדס"ל לחכמי ישראל לקמן לכן פתרו מה שפתרו ובזה נדחית קושיית המהרש"א ע"ש:

תד"ה יום. ושוהה שתי שעות עם חלק א' משלשים בשוה. כ"ה גירסת הרש"א אבל פירושו דחוק. ול"נ לפרש דזה ידוע בחכמת התכונה דמזריחה עד זריחה שהוא כ"ד שעות סובב גלגל המזלות כולו ועוד חלק א' משלשים בזמל מה שהחמה הולכת ביום א' במהלכה העצמית ממערב למזרח. וא"כ בשתי שעות עולה מזל אחד שלם וחלק י"ב מחלק למ"ד ממזל השני וזהו שאמרו טלה עולה כו' ושוהה ב' שעות (ר"ל מזל טלה) עם עוד חלק (ר"ל חלק י"ב) מאחד משלשים בשוה. ונ"ל דצ"ל בשור תחת בשוה כי הה"א והר"י"ש קרובים מאד להתחלף בטעות:

בא"ד ואמר בפ' הוראה דכימיה זנב טלה. עמש"כ במ"ר במדבר פ"י אות ל' במ"ק בס"ד:

דף יב.

גמרא אלא לר"א מאי שני. קושיית גה"ש נ"ל דלק"מ דמ"מ משה שכתב לנו את התורה אחר יצ"מ שאז כבר נצטוינו למנות מניסן לא ה"ל לקרונו שני. אלא לק"ל דכמו דקרי לתשרי ראשון מפני שהוא ראשון לב"ה ע' וכו' כדפרש"י לעיל (ס"ד י) כמו כן ראוי לקרות מרחשון שני:

גמ' שם ת"ר חכמי ישראל מונין למבול כר"א. עי' פרש"י ותום'. וק"ל דלפ"ז מדוע לא מפרשינן לעיל (ח) ר"ה לשנים לענין זה וי"ל:

תד"ה תנא. ובפ' העור והרוטב מה משקיין דקדשים בתרומה תירוש כו'. כצ"ל. אבל צ"ע דאדרבה מסוגיא דהתם משמע לכאורה דתרומת פירות גופייהו מדאורייתא (ונדחקו שם רש"י ותום' בזה) רק דמשקיין היוצא מהן דומיא דתירוש ויצהר אינן חייבין מה"ת ובמשקיין היוצאין מתרומת פירות הוא פלוגתא ר"א ור"י שם:

בא"ד א"ג מכת מרדות. וק"ל דהא כתבו התום' במכות שם דריו"ח מודה דאיבא איסור עשה ועל עשה שעבר במעשה לוקין ג"כ ממ"ר (עי' בנחל איתן פ"ו מהל' חמץ ומצה בסופו) וא"כ מאי פריך שם עליו מהך ברייתא הא בגבולין לוקה שלש אה"ג כיון דמייירי בממ"ר. ואולי כיון דבמע"ש דאורייתא ליבא לריו"ח אלא ממ"ר אינו בדין שיחמיריו גס דברבגן כזה:

תד"ה אחד. ותימיה כו' ולפרושי כו' בגון מע"ר כו'. ונ"ל משום דעיקר קרא דשנה שנה לא כתיב אלא במע"ש קמ"ל שאין לחלק ותרומה ג"כ נכללת בשם מעשרות עיין במה שציינתי לעיל (ד) בתד"ה ומעשרות:

בסה"ד וה"ה כו' ומה שיכול כו'. כה"נ כתבו בפסחים (קב ב) בד"ה מיתיבי ועמש"כ שם:

דף יב:

גמרא או אינו אלא אף מע"ר גמי יבטל. ועי' פרש"י. וה"ה דהוה מצו לאקשווי או אינו אלא איפכא ויהיה פי' שנת המעשר א' ממעשרות שנהגו לפניה והוא מע"ש וכפירושו לפי האמת. והוה א"ש טפי הא דכתיב גביה שנה שנה כפטטיה:

נמ' **שם** מה נחלה אין לה הפסק בו'. עט"א שכ' אע"ג כי' דנחלה אין לה הפסק לעולם ואלו מע"ר יש לו הפסק בשביעית בו'. ואני אומר אף נחלת שדה וכרם נפסקת בשביעית כדאיתא בגמרים (מה ב') הבאתי לעיל (טו) ועי' לשון התנחומא שהבאתי בריש ויק"ר:

נמ' **שם אפי'** למ"ד בו' א"ח שנה בו' והא איצטער ליה. לכאורה מה יושיענו זה מ"מ הא אמר לשנה זו דמשמעו זמן הראוי להקרא שנה וי"ל:

תד"ה התבואה. דתריייהו בכלל תבואת יקב. נראה דר"ל כיון דיצער חייב ג"כ בתרומה א"כ ע"כ גם הא נכלל בכאן דלמה ישיירנו. ועוד מקרא מפורש והשיקו היקבים תירוש ויצהר (ויאל ב' כ"ד):

בסה"ד ל"מ במעשר עד דמטו בו'. כצ"ל:

דף יג.

נמרא עומר בו' מהיכן הקריבوهו בו'. עמש"כ בזה בס"ד במ"ר נשא פ"ז אות י"ח. ויש לי בזה עוד הספת דברים ויתבאר במ"ת א"ה:

נמ' **שם קצירכם** א"ר ולא קציר נכרים. עט"א שכ' דה"ה דנמעט מזה קציר הפקר וא"כ יקשה היך עומר בא בשביעית ולפמ"כ (לעיל ט) לק"מ דאפשר שהנזכרים יזכו קודם הבאת שליש. ומה שהקשה עוד דהא מבעי ליה האי קצירכם למעטוי קציר מצוה. כתב הב"א ליישב דהא דכ' התום' בפסחים דמחד קרא ממעטנין גבוה ונכרי. וה"ה קציר מצוה ונכרי. ול"ד בשלמא אי הוה ממעטנין לצורך נכרי דומיא דלצורך מצוה הוה א"ש. אבל הכא ממעטנין תבואה של נכרי וזה ענין אחר לנמרי והויין ב' דרשות חלוקות:

דף יג.

רש"י ד"ה ומתעשרין לשנה הבאה. אם משאר בו'. כצ"ל בלא ו':

רש"י ד"ה אשתמיטתי'. דבתבואה וזיתים לא פליגי. כצ"ל:

בסה"ד לא מטעמיה דאמר. כצ"ל בלא ו':

תד"ה ויצבור (בסופו). וקצת משמע כי' דשני מעשרות בו'. כצ"ל:

דף יד.

נמרא לכל אין בילה ל"ל בו'. עט"א ובק"א ונשמט שם שמי וניתקן בלה"ט:

רש"י ד"ה באספך. שהבאת שליש היא גדילתן שמאותה שעה ראויה לקצר בדוחק. לפ"ז לא א"ש אף כל בו' דהא בעימן חניטה אינן ראויין כלל. וכך הל"ל שמאותה שעה ראויה היא להגלל ולהגמר פרייו. ר"ל בכח המים שעלו בהן בעת הבאת שליש ועי' לעיל (יב ב') תמ"ה התבואה:

רש"י ד"ה איבא בינייהו. וכי הא מתני' בו' ריה"ג א"ל הא מתניתין. כצ"ל:

בא"ד כלומר זמן חיובו למעשר דהם לא בו'. כצ"ל:

[שם (בסה"ע) רש"י ד"ה שני עישורים בו'. מע"ש כשנה שניה ומ"ע כשנה בו'. כ"נ דצ"ל בכפ"ן] :

דף יד.

נמרא אי ב"ה בא' בשבט אומר בו'. הנרי"פ הניה אמר. ול"ג דשפיר שייך ל"י על הבית וכה"ג כתבתי לקמן ברפ"ב:

נמ' **שם** אמר רבה בר"ה השתא בו'. נ"ל דגם הוא בא ליישב קושיא דלעיל כב"ש נהג בה (ואולי צ"ל רבב"ה אמר) ור"ל דמספקא ליה אי אזלינן ביה בתר חנטה והוה עדיין בתוך שנה שניה או בתר לקיטה יכבר נתחדשה השנה מתשרי ומעשה שהיה כך היה. וכן לת"ק ס"ל לר"ע דאזלינן ביה בתר חנטה והוא חנט אשתקד בין ר"ח שבט לט"ו בו בשנה ג' ומעשה שהיה כך היה:

דף טו.

נמרא א"ר אתרוג בת ששית בו' ופטורה מן הביעור. לפמש"כ התום' בד"ה שאין לך. לחלק בין ביעור לשאר דיני שביעית הל"ל רבותא טפי דפטור אף משביעית אלא אנב סיפא דאשמעינן דאף בביעור חייב נקיט ברישא גם כן ביעור:

רש"י ד"ה א"ל אביי. כדתניא במכילתא ואכלו בו' אף אדם פטור. עט"א שהקשה דתיפוק ליה דהוה הפקר וזה כבר נ"ל מובא הלוי בו'. וכ' עוד ומיהו בירושלמי פ"ו (כצ"ל) דפאה קאמר הפקיר לישראל ולא לנכרי דרי"א הפקר ור"ל אומר אינו הפקר והשתא הניחא לר"ל בו'. (הן מסרתי מאז להמחבר ק"א בכתב מה שקהיתי בדבריו. אולם יען אשר הוא ז"ל החליף והחסיר בדברי וגם העלים את שמי לכן אכתוב עתה הענין בשלימות כסדר והוא) ואני תמה ולר"ל מי ניחא דהלא מן ובא הלוי נ"ל ג"כ דלקט שכחה ופאה פטורין בספרי פ' ראה אף דהם אינן אלא לעניים וכה"ג לב"ה לכ"ע אינו הפקר. ח"ל דר"ש שם בפ"א מ"ו אבל הפקר לעניים לא מצינו למיפטור מט"ז דאינו הפקר לב"ה כלל ואפילו וזה בו העני חייב להחזיר ע"ש אבל לקט בו' ע"כ רחמנא אפקריה לעניים וא"כ כ"ש שביעית דרחמנא אפקרה אף לעשרים דליפטרו מט"ז: ודע דק"ל טובא בדברי הירושלמי דאמר דלר"ל דטעמא דב"ה דילפי משמיטה לכן הפקיר לישראל כי' אינו הפקר. הלא גם שביעית אינה אלא לישראל כדכתיב והיתה כי' לכם לאלהה ודרשינן בתנ"כ ולא לאחרים וכדכתב גם הט"א. וראיתי להשנ"א שם שהעתיק לשון הירושלמי והשמיט ברישא לנכרי ולא לישראל וכן בסיפא לא העתיק לישראל ולא לנכרי ונ"ל שבכוונה השמיטם וכמ"ש. (ותיובת וכו' שבדבריו אולי הוא הוספת תלמיז טועה). ונראה דלזה כוון גם הגאון ר"ח ו"ל שם בסוף מתניתין בהגהתו ונדפסה שלא במקומה ע"ש: ולענין קושייתו י"ל דאי לאו הקישא דשביעית לא הוה ממעטנין מן ובא הלוי אלא הפקר גמור אבל לא לקט בו' כיון דאין יד כל הלויים שוין בס רק יד עניים לבד. אבל השתא לאית לן הקישה להפקר גמור ע"כ ובא הלוי אתא למעטוי לקט וכו' וכדהטעים דר"ש שם. אף ל"מ כן בירושלמי בפ"א דתרומות דז"ל שם ובא הלוי בו' יצא הפקר כי' היא לקט כי' ע"ש. ועמש"כ בפ"א דפאה מ"ו עוד ישוב אחר נכון בס"ד:

תד"ה יד. לא נקט ה"ט בו' דלמאי דסבר אבטולמוס בו'. ולפ"ז ע"כ רב המנונא ס"ל כר"א דשוה לאלון לכל דבר וא"כ קשה דה"ל להש"ס לאתניי דר"א דהא דמתרן תנאי היא. אלא ודאי דלא תלי זה בזה דאף דאזלינן בתר לקיטה למעשר ונלקט בשביעית מ"מ היה חייב במעשר כיוון דנחנט בששית ואינו חייב בביעור דהפקירא דשביעית הוא דפטור וכפרש"י ז"ל. ועי' לעיל (ר"ד ט) בט"א ד"ה ואל"א מונה ובל"ה יבמס' ידים ומ"מ גם דעת הרמב"ם בפ"ג מהל' שמיטה הל' י"ב וכפי שבאר הב"מ את דבריו כדעת

רשי"ש • ראש השנה

התום'. אבל דעת הראב"ד בפ"א מהל' מעשר ה"ה נראה כדברי. ודברי הכ"מ שם מנומנמין כמש"כ שם בחלושי:

תד"ה שאין לך. עט"א ובק"א והשמיט שם שמי ומאתי וצאו הדברים ויש שם טעות הדפוס ונ"ל ובמאור דחק בזה:

דף טו.

גמרא שתי בריכות ס"ד. עי' במאור פי' נכון בזה:

גמ' **שם** מעשר חרובין דרבנן. הט"א מביא בשם הרמב"ן דאפי' זיתים וענבים א"ח במעשר מה"ת. וק"ל ממשנה ערוכה פ"א דתרומות מ"ט ותורמין שמן על זיתים הנכבשים בו' ואם איתא ה"ל מן החיוב על הפטור:

רש"י סד"ה חסורי. רב המנונא סבר כיון בו' דלאו הפקירא דמלכא היא. לכאורה לדמיה מ"מ קשיא הואיל דר"ש אית ליה האי סברא בהדיא ובאבטולמוס לא מצינו מפורש דפליג עליו בזה:

דף טז.

גמרא אלא אר"ח טעמא דר"י מהבא בו'. לכאורה יפלא הא ר"י גופיה קאמר טעמא אחרינא וכה"ג פריך לקמן (כו) והכא לא שייך תירוצא דשם דהא טעמא פריכא קאמר. וי"ל שכן היה דרכם לומר טעם שאינו עיקר רק להקשות בו על דברי חבריהם כמו בזבחים (עז ב) וע"ש בתק"ה אהרן לי וכה"ג מצינו בכריתות (טו) במשנה ובריייתא שאמרו טעם שאינו וכן מצינו לאלהיו ז"ל בב"מ (קיד) ע"ש בתום' ועי' סנהדרין (נז ב) ברש"י ד"ה דכי כתיב ג"כ בזה ועמש"כ בפסחים (לח) ובזה מיושב הגמרא דקדושין (מג) שמאי הזקן בו' שנאמר בו' מ"ט דשמאי בו' ע"ש בהגרי"פ:

גמ' **שם** ומפני מה אמרה תורה נסכו מים בחג מפני שהחג זמן גשמי שנה הוא אמר בו'. כ"ה ברי"ף ורא"ש ונכון:

גמ' **שם** אלא למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין בו'. עי' במאור בסוף מכלתין פי' נכון בזה:

רש"י ד"ה גידון לשעבר. ביוה"כ בו'. כצ"ל בלא ו':

רש"י ד"ה להבא. וכן לשון משנה במס' נדרים בו'. ע"ש במפרשים ותראה שאין משם ראיה. ואנכי מנצתי כזה בכתובות פ"ט מ"ו היורשין משביעין אותה על העתיד לבוא ע"ש:

בא"ד ומשום דקרי לההוא דאשתקד בו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה קדים סליק. וגדל קצת בו'. תימה דהרי אף שנזרעים כדרךן נגמרין בפסח דהוא זמן קציר שעורים. (ורשב"ס בב"ב (לו ב) בד"ה פירא רבה פי' דגידול שעורים הוא בג' חדשים וצע"ה) והעומר יוכיח. אף מעומר יש לדחות דהיו משתללין בו הרבה בזריעתו בשדות המודרמות ומנוגרות כדאיתא במנחות (פה) וע"ש בתק"ה מזרעה. ולמה לא פי' דסליק כמשמעו מלשון הסתלקות דמסלקין אותן מן השלה:

רש"י ד"ה אתחילת דין. אבל גזר דין בו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה שתי הלחם. כמ"ד בו'. נראה דהוא ר"ת מן כמאי דאמר דר"י עצמו קאמר לה שם:

דף טז.

גמרא כ"ש שאין תוקעין לה בתחילתה מריעין לה בסופה. אולי יכוין שיהיה לה ח"ו צרות ורעות שיצטרכו לנזור תענית בגללם ויתרעו בשופרות כדאיתא בתענית פ"ב:

גמ' **שם** ומה טומאה חמורה כהנים מוזהרים ישראל א"מ בו'. עט"א דמסיק דמבני אהרן דמיותר הוא דממעט בני'. והב"א הקשה עליו מנמרא דיבמות דמוכח שם דגם אי לא הוי כתיב בני אהרן הוה ממעטנין בני"י ע"ש. ול"ג דשם הכוונה דאפי' לא היה כתיב בני אהרן אלא אהרונים בשם היחס כמו דכתיב לויס:

גמ' **שם** ג"ס נפתחים בר"ה א' של רשעים בו'. ברי"ף ורא"ש הגי' צדיקים קודמים לרשעים והוא הנכון:

תד"ה ותוקעין. הא אמרי' בסוף ראווה ב"ד בו'. בחלושי הגרע"א תמה דלא דמי דהתם אילו מתרמי צבורא בו' הוא עושה המצוה כי' אבל הכא בו' הוא אינו עושה המצוה שכבר יצא בו' ע"ש. ול"ג דלדרכה התם כיוון דכבר עלה למוכן פ"א שוב אין עליו מצוה כמ"ש התום' שם. אבל הכא כיון שכ"י ערבין זב"ז דמה"ט אע"פ שיצא מוציא ודאי עושה מצוה בתוקע להוציאם:

דף יז.

גמרא אמר רב יהודה א"ר כל פרנס בו'. כצ"ל:

גמ' **שם** תנא דבר"י מעביר ראשון ראשון. לע"ז נל"פ כפל לשון ראשון דר"ל מכל מין חטא מעביר הראשון כנון אם יש ביזו גזל ועריות וחילול שבת מכ"א מעביר הראשון ואינו נכנס בחשבון. וזה אינו באור ע"ד ב"ה כדמשמע מפרש"י אלא דגם אח"כ אם הם מע"מ ורב חסד מטה כלפי חסד. ומה שאמר וכן היא המדה נ"ל דר"ל דכן הוא גם מדת מלך למחול פעם ראשון. או דר"ל דכן הוא ראוי ונאות שלא לחשוב פעם הראשון דכן רגיל על לשונו דתנא דבי ר"י ביומא (מג ב וס"ט) כך היא מדת הדין נותנת כי' ע"ש בפרש"י:

[תד"ה ועליהם. דכתיב בו'. ואני שמעתי מפי ש"ב הגאון המפורסם מו"ה מנשה מאלייא זצ"ל דעיקר דיוקא הוא מן כי הטה אזנו לי ודריש ליה מלשון מאזנים. ור"ל דמטה לי המאזנים לצד זכות] :

דף יז.

גמרא ה' ה' אני הוא קודם שיחטא האדם. עי' ברא"ש וח"א. ועי' במ"ר נשא ר"פ יב ביאור נכון:

גמ' **שם** עתים לשובה בו'. נ"ל דר"ל מה שהשנחת השי"ת עליה כל השנה אף שכבר ניוונה מר"ה יש עת שהוא לטובה ויש עת שהוא לרעה וכדמסיק ומפרש"י לא נראה כן:

דף יח.

ברה"ע כאן קודם גז"ד בו' ה"ג ביחיד. ק"ק דא"כ ה"מ לשנויי דאידי ואידי לאחר גז"ד והא ביחיד והא בצבור:

שם ביחיד אימת בו'. ק"ק מה זו שאלה הלא תניא לעיל השב בינתיים מוחלין לו בו':

רש"י במשנה ד"ה ועל אב. והולכין כל ח' הימים. לכאורה ה"נ דהולכין גם בט"ב עצמו. בשלמא הא דפירש עד הפסח דמשמע דבחוה"מ אינם הולכין אף דהיה נ"מ ליו"ט האחרון. די"ל משום הא דריו"ח

רשייִש • ראש השנה

לקמן (כא) אבג הכא קשה. וגם שם יש לדון האם נתקדש החדש ביום ל"א דאדר ולכו בחוה"מ בכדי שלא להקל בדברים שהתירו ביו"ט שני של גלויות כגון לענין מת וכדומה:

רש"י ד"ה ועל אלוּל. ועושינן ר"ה ביום ל' לאלול בגולה. גם בא"י צריכין לזה דבר"ה א"י לידע אימתי נתקדש תשרי:

תד"ה ועל אלוּל. וגם למחרתו בו'. אבל מלשון רש"י מבוואר שלא עשו אלא יום אחד שהרי כתב ואע"פ שספק בו' הולכין אחר רוב שנים וכ"מ מדבריו לקמן (יט ב) בד"ה והא מקלקלא ר"ה וכן הבינו הגו"א. ולכן ל"ד התניו"ט בהעתקתו דברי התוס' בדרך ביאור ע"ד הרע"ב שכתב לשון רש"י. ואולי י"ל דכוונת רש"י על עיקר ר"ה דאינו אלא יום הראשון דבשני מקילינן לענין מת ולמיכחל עינא לנהרדעי בביצה (כב):

דף יח:

גמרא ק"ל צום וק"ל ששון בו'. נ"ל פי' משום דאיתא שם ששאלו בני הגולה האכבה בחדש החמישי וגו' דמשמע לכאורה דמעולם לא התענו רק ט"ב לזה מיייתי הקרא שפנינו דקרי להו (ר"ל לכל הד') צום יקרי להו ג"כ ששון מוכח דכולהו שוין דבזמן שיש שלום בו'. והאחרונים נדחקו בזה:

גמ' שם ומי הרגו ישמעאל בו'. עט"א ובמשכ"ע בק"א בס"ל. ונשמט שם. וכה"נ במ"ר ויקרא פיו"ט יימים רבים בו' ומי מתנבא בו' ע"ש:

גמ' שם ללמדך ששקולה מיתתן של צדיקים כשוריפת ב"א. נ"ל דסמך בזה על הקרא דלעיל מיניה (ז ה) כי צמתם וספור בחמישי ובשביעי ללא פרט רק שנים אלו:

רש"י ד"ה בתלתא בתשרי. וכששמעו חכמים שבטלום בו'. אינו יודע מדוע שינה לשון הגמרא דמשמעו דחכמים עצמם הם הם שבטלום. ואולי ר"ל דשמעו חכמים שקבלו דבריהם ובטלום:

דף יט.

תד"ה אסורין. ומשני לה ר"א כל שלאחריו בו' וזה הואיל בו'. ק"ל דלפ"ז מאי פריך הכא ות"ל דהוא יום שלאחר ר"ח הא ג"מ לענין הספר וע"כ אזלא סוגיא דהכא דלא כר"א וסייעתא למש"כ הר"ן דדברי ר"א נדחו שם למסקנא:

דף יט:

רש"י ד"ה ע"א בלי זכוּכית בו'. שאין בלי מתכות טמאין דאורייתא אלא בו'. משמע מלשונו דגם זכוּכית נכללת בשם מתכת דמתכת הוא מלשון התכה וגם היא נתכת עי' לשונו במס' ע"ז (עה ב) בד"ה זכוּכית ידסקמך ליה ונ"מ לענין מנורה לקמן (כד ב) וכן לש"ד. [ובזה מיושב קושיית הפ"ח ביו"ד סי' ק"ב ס"ג על המדרכי. אחר כתבי זאת הדרכא בי דמנחות (כח ב) בדרייתא דתני ר"פ איתא דשל זכוּכית פסולה לד"ה אף למאן דמכשיר בשל מתכת וכ"פ הרמב"ם בפ"א מבית הבחירה הל' י"ח]:

תד"ה מתניתין. וא"ת בו'. ועי' גם בט"א לקמן ד"ה מ"ש. ולע"ד ה"נ דבאמת היו שלוחין יוצאין על עבור השנה ומתניתין לא חשיב רק השלוחין על קביעת החדשים ולרבי יוצאין אף על קביעת ר"ח אדר הב':

דף כ.

גמרא תיובתא. עי' ט"א שכ' ללאחרים ע"כ בשנה מעוברת הב' אדרים חסרים מדקאמרי דאם היה שנה מעוברת חמשה. ואשתמיטתיה במחכ"ת גמרא דערבין (ט ב) דלאחרים עבור שנה ל' יום ודל ירחא לבהדי ירחא ע"ש והרב ז"ל בעצמו הביאה לעיל (ו ב):

תד"ה ואם. והאיכא יומא דתלתין שנין בו'. עי' מהרש"א. ובסוכה (נד ב) באו דבריהם על נכון ע"ש:

דף כ:

גמרא רבא אמר חצות לילה א"ב. ועי' פרש"י. מזה נראה ראייה ברורה להלכה כראב"ע דאכילת פסחים עד חצות שהרי הך דרבא לא אזלא אלא אליביה והפוסקים נחלקו בדבר:

רש"י ד"ה צריך שיחא לילה. שאם נראית הלבנה הישנה משחשיכה בו'. והתוס' הקשו דלא יתכן זה דלעולם בסוף החדש הלבנה שוקעת תחלה קודם השמש. וכמומיה לי שבתחלת תקופת טבת שהחמה שוקעת בקרן מערבית דרומית והלבנה אז לפניה (ועי' לקמן כ"ד ברש"י סד"ה כאן בימה"ח) יתכן שתתא עדיין למעלה מן האופק אחר שקיעת החמה. [אבל לקמן (כה) בד"ה ואת קיימת הכא הביא רש"י י"כ להא ושם איירי בליל ר"ה וכבר העירו התוס' שם ג"כ עליו]:

רש"י ד"ה כל ספיקא. אבל בו' לעשות יו"ט שני ביום ט"ז בו'. כנ"ל:

דף כא.

רש"י ד"ה בסים. והיום מתענים. כנ"ל:

דף כא:

רש"י ד"ה שבהם (במשנה). ולא איכפת בו' ע"פ עדים. משמע דהטעם משום דמצוה לקדש ע"פ הראיה לעיל (כ) לא מסקינן הכי. ולקמן בגמרא פי' כדי שיתקדש החדש בזמנו והוא נכון כפי המסקנא. התניו"ט בד"ה ובהן ע"ש ל"ד במחכ"ת שהרי מתקנין את המועדות היינו קביעותן לא קיומן וכדלקמן בגמרא. אמנם ק"ל דהא גם באדר ובאלול תלוי תיקון המועדות שאם לא יחללו את השבת עליהם ויתקדשו ביום ל"א. א"כ כשיראו ירחי ניסן ותשרי ביום כ"ט לקביעותן לא יוכלו לקדשן אז דאין חדש פחות מכ"ט יום כדמוכח בכ"ד ולעיל (ס"ד ב) וכן מהא דאמר שמואל אין מעברין את השנה ביום ל' של אדר הואיל יראוי לקובעו ניסן מוכח דבכ"ט אין ראוי לקובעו וכן איתא להדיא בתוספתא דמכלתין רפ"ב. והא דאיתא לקמן (כה) פעם א' בו' ונראית בו' בכ"ט לחדש כסבורים העם לומר ר"ח בו' ע"כ הכוונה על יום המחרת:

גמרא ת"ל אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר בו'. כנ"ל וכ"נ מפרש"י וכנ"ל לקמן במשנה בס"פ וכ"מ הגי' שם במשניות קטנים ד"א:

במשנה אם מעכב אתה את הרבים נמצאת מכשילן לע"ל. נ"ל דלריווחא דמילתא אמר כן ולדבריו דר"ע (עי' מש"כ לעיל טז) דגם בלא זה איכא טעם המבואר במשנה הסמוכה שאם יפסל אחד מהן. ואולי דל"ח לזה אלא באיש אחד אבל לא במרובים כהכא. או דסבירא ליה כר' יוסי וכיון דחזו ליה כולי האי ודאי נראה בעליל:

[וגמרא (בסה"ע) יצתה ב"ק בו' ע"פ שנים עדים. ור' יוסי במכות (ד' ו ע"ב) במשנה יליף מזה גם התראה ע"ש. והרש"א בח"א נדחק בזה]:

דף כב.

גמרא שאם יפסל אחד מהן. עפרש"י. ול"נ דר"ל שיפסל ע"י עדים שהוא מן הפסולים דחשיב במשנה הסמוכה. וא"ש לישנא דאלו הן הפסולים שבא לפרש הא דתני הכא שאם יפסל. וכה"נ בסנהדרין פ"ג מ"א ומ"ג. שוב ראיתי שכוונתי בזה לפי' הרמב"ם:

גמרא ר' יוסי ומעשה בו'. לכאורה יותר ה"ל להקשות מת"ק. ואולי משום דבלא"ה היה צריך להזכירו על המעשה. או דמאן ת"ק ר"י כמו בכריתות (כג) ובכ"ד:

במשנה ואם צודה להם. עפרש"י ולקמן ע"ב בד"ה להטעות אה"ח. וקשה דאדרבה הכא דמיירי בשבת (עמש"כ לקמן בסמוך) אם יבואו עדים ויקדשו ב"ד אה"ח ביום השבת יהיה ג"כ יו"ט הראשון של פסח בו ביום זהו דוקא רצונם:

משנה שם שעל מהלך לילה ויום מחללין אה"ש בו'. וכ' התניו"ט בשם הרמב"ם בחבורו שאם היה ביניהם יותר לא ילכו שאין עדותן מועלת כלום אחר למ"ד בו'. וק"ל דאם יראו ביום השבת שהוא כ"ט לחדש למה לא ילכו ביום השבת בכדי שיבואו ליום א' בעוד יום ויקדשו אותו שהוא יום ל'. ולע"ד נל"פ ע"פ הירושלמי דבעי שם דבר שהוא דוחה אה"ש ביום מכשירין מהו שידחה אה"ש בלילה בו' ומביא ממתניתין דמוכח שמחללין את השבת בלילה כדי לקדשו ביום ודחי ר"י בר בון ולא למפרע הוא קדוש (ר"ל אי מקדשין ביום האם לא תקדש גם הלילה למפרע) מכיון שהוא קדוש למפרע הוא יום הוא לילה ע"כ (והק"ע ל"ד כלל בפירושו עי' בן) שמעינן מהא די"ל אף בלילה לא יחללו בשביל קידוש היום. א"כ זה ודאי דאין לחלל אה"ש בשביל קידוש יום חול וכדאמר'י במנחות (מח) חטא בשבת כדי שתזכה בחול ל"א. (ובזה נדחו דברי גוית חן בפ' תוריע שכ' דהא דדחי מילה אה"ש לא משום שבת גופיה דהיא עצמה אות אלא משום מוצאי שבת) והשתא דברי המשנה מאירין דר"ל כשחשכה ליל שבת ויש מהלך לילה ויום (ול"ד אלא שישאר עוד שהות כדי לקדשו) מחללין אה"ש ויוצאין אף בלילה כדי שיתקדש ביום השבת. אבל ביותר מזה דאז לא יקדשוהו אלא ביום חול לא. ואתי לאפוקי נמי אם ראה ד"מ בחצי היום דשבת אם לא יגיע בעוד יום משום דאז יהיה מהלכו יום ואח"כ לילה ולכן דקדקה המשנה לומר לילה ואח"כ יום ודוק כי הוא נכון בעז"ה:

רש"י ד"ה בקוביא. ואמור רבנן בו' גזלינן מדרבנן דמדאורייתא בו' אלא החוטף בו'. ק"ל. (א) לשון ואמור רבנן דלכאורה אסמכתא דלא קנה הוא מה"ת עי' סמ"ע סי' ל"ג סק"מ (ובתומים שם) ובסי' ש"ע סק"ג. (ב) שדבריו סותרין זא"ז דכיון דאינו קרוי גזלן אלא החוטף אפי' אי אסמכתא ל"ק מה"ת לא יפסל מה"ת. ג) דהא דאמר'י דאינו קרוי גזלן בו' היינו שאינו גופל עליו תנאך גזלן אבל מ"מ לעדות פסול דלא גרע מהכופר בפקדון דפסול לעדות ומשמע דהוא מה"ת. וב' קושיות הראשונות י"ל דלישנא דאמור רבנן היינו דחכמים אמרו שכ"ה דין תורה כמו בסוכה (מא ב) במשנה שאמרו חכמים אין אדם יוצא בו'. ובריש פ"ג דגדרים ד' גדרים התירו חכמים. ולשונם ז"ל בגיטין (פ) במשנה ט"ו עריות שאמרו חכמים בו':

רש"י ד"ה אחר. ב"ד הגדול שמקדש אה"ח. הנרי"פ הגיה שמקדשין. ובמחכ"ת מצנינו בכ"ד שב"ד נקרא בל"י ומהן לקמן (כה) במשנה כל ב"ד וב"ד שעמד בו' ועו"ש ב"ד על ישראל הרי הוא בו'. וכן בכ"מ נקראו ב"ד הגדול (ובלשון רש"י הכא) ולא הגדולים:

דף כב:

גמרא וחד מי מהימן. עי' בתוס' ותירוצם דחוק דללמא מתניתין היא גופא קמ"ל דאפי' ליכא אלא א' מחלל את השבת מספיקא שמו יצטרף עס אחר. וכמו כן קשה מאי מיייתי מר' נהוראי דלמא לעולם חד לא מהימן ומ"מ שפיר חלל ר"נ אה"ש שמו יצטרף. ועוד מאי מקשה ממעשה שבא הוא ועדיו בו' נימא ג"כ דאשמעינן דאע"ג דחד מהימן ולכו שנים דשמוא יפסל א' מהן. לכן הנלע"ד דאף דהרואה אפי' חד מחלל אה"ש דשמוא יצטרף וכן אפי' טובא שמוא יפסלו מ"מ המעידים על כשרותם אינם מחללין מספיקא. דהט"א נדחק כיון דמה"ת הכל בחזקת נאמנים איך התירו חכמים חילול שבת בקום ועשה ע"ש. וא"כ הבו דלא לוסף לחלל גם על הספק אף אם הספק הוא בהרואים כגון דליכא לפנינו אלא חד רואה יכולים המעידים עליו לחלל אה"ש אף דספק אם ימצא עוד אחד רואה כיון דעדותן על הכשרות הוא ודאי זהו דאמר'י במסקנא מ"ד מספיקא ל"מ שבתא ר"ל דכ"ה האמת וה"א דאפי' על ספיקא דרואים נמי ל"מ והכא לא הוה ידוע אלא אותו הרואה שבא ר"נ להעידו קמ"ל ויתורן גם קושיית המהרש"א:

גמ' שם עולה הייתי במעלה אדומים. הוא שם מקום ביהושע (יח יז):

במשנה משקלקלו הבותים. כאן א"א לפרש כפרש"י לעיל ד"ה להטעות את החכמים דהא בירושלים אשר שם קדשו אה"ח יניפו את העומר ביום ב' וכן קרבני עצרת. אלא שלא היתה כוונתם רק להטעות את ישראל שלא יעשו המועדות במועדם. ולכן לעיל אמר בייחוסים וכאן כותים. והתניו"ט נראה שלא הרגיש בזה:

גמרא למימרא בו' אמלא ל"ע מ"ט. נראה דהקושיא היא דנעביד אתרווייהו בכדי שלא יוכלו הכותים לקלקל דהא יתגלה שקרם כשיראו ב' פעמים משואות והט"א נדחק בזה:

רש"י ד"ה משקלקלו. והבותים השיאום בהרים שלהם. כנ"ל:

רש"י ד"ה לקדשו. להודיען שנחתקדש. ולעז"נ לפרשו ע"פ מש"כ בס"ד בסנהדרין (יב ב) ד"ה עברוה דקידוש נקרא כשמתקדש ביום שלשים ע"ש:

תד"ה מוליך. חזינא כוכבא דנחית וסליק. עתניו"ט. ומש"כ ואם הם זולתם הרי הם קיימים. ל"ד שגם הם מהלכים ממזרח למערב על ידי כח גלגל היומי רק שאין להם מהלך עצמי כמבואר בספרי התוכנים:

דף כג.

גמרא כל שיטה ושיטה בו'. שנאמר אתן במדבר ארז שיטה. נראה דהוא מפרש דארז דכתיב אינוו בפ"ע אלא דסמךין לכל הנזכרים אחריו ושיעורו ארז שיטה וארז הדם וכו' ותדע דלא כתיב ושיטה בו' ונקיט הראשון. והרש"א בח"א נדחק בזה:

תד"ה והא. וא"ת בו' כי מיחל ר"ח מלא בשבת בו'. והא דלא מקשי מן כי מיקלע ר"ח מלא באחד בשבת משום די"ל דכמו דאם חל ר"ח חסר בע"ש עבדינן בליל שלאחריו במו"ש ה"ה אם יארע אונם שכרות

רשי"ש • ראש השנה

בליל עיבורו יעבדו בליל שלאחריו אבל אחר אחר לא מצינו. אולם מה שנדחק רש"י בד"ה וליעבד לבאורה הוא שלא לצורך דאי איתא דמלא הוא ונקבע בשבת ובמוצ"ש איתניסי ה"ל למיעבד בליל שלאחריו כמו אם אירע ר"ח מלא בע"ש דהיה צריך לעשות במוצ"ש. והא דקאמר הש"ס אמרי האי מלא הוא והאי לנ"ל איתנוסי כו' הוא משום דקיימין שם דאי איקלע ר"ח בע"ש לא יעבדו כלל והיינו משום לנ"ע אלא בזמנם ועט"א שכ' כעין זה:

תד"ה ארבעה (בסופו). ובירושלמי חשיב כ"ד. הוא בספ"ז דכתובות. ומה שהוסיף בגה"ש ממ"ר שנות. אנכי אוסיף מהמוקדם מבראשית פט"ו:

דף בג:

במשנה לצפונה. מש"כ התוי"ט בסה"ד להירח הולך בכ"ט י"ב תשנ"ג בגלגלה מנקודה עד שחזרת לאותה נקודה ממש. במחכ"ת ל"ד כי בזמן הנוכר כבר היא שבה נגד השמש אשר הלכה במשך הזה יותר מכ"ט מעלות. ולאותה נקודה חזרת בכ"ז ימים ואיזו שעות:

משנה שם ולאין היה נוטה. מש"כ התוי"ט שהחמה בעת ראיית הלבנה כו' כבר שקעה במערב. הן מוכח בכ"ד (עי' כ"א ב' ברש"י ד"ה שלוחין) דאפשר שתראה ביום. וכן בר"פ דלקמן ואמאי ל"ת שמייעה גדולה מראיה אר"ז כגון שראוהו בלילה. ואפשר דאין כוונתו שקיעה ממש תחת האופק אלא דר"ל שהיא במערב הלבנה. ומש"כ עוד ואם הלבנה בנטיה הצפונית כו' הקרינים כו' נליזה אל הדרום כו' ואם כו' הדרומית כו' נליזה לצד צפון כו' שהרי הנליזה היא כלפי החמה כו'. לכאורה כ"ז הוא להיפך ובדוחק יש ליישב לשונו:

רש"י ד"ה **כיצד**. שהרי אין נכון לבדוק ולשאול אם בצפונה או לדרומה כו'. כ"נ דנ"ל:

תד"ה שיהו מהלכין כו'. משום דבהך לא קשה לן מידי. עי' מהרש"א שנדחק. ול"נ להגיה לא קמשמע לן מידי:

דף כד:

במשנה ראב"צ כו' שכבר קדשוהו שמים. ז"ל הירושלמי טעמא דראב"צ כיון שב"ד שלמעלן רואה שאין ב"ד מקדשין אותו הן מקדשין אותו. ופי' הק"ק מקדשין את יום ל"א מיד בתחלת הלילה. ול"ד דהא א"מ אה"ח בלילה כבר"פ דלקמן. ולשון התוס' בסנהדרין (י ב) מן הבוקר ביום ל"א ומה שפי' הרע"ב (והוא מפיי' הרמב"ם) בטעמיה שקה"ח אינו חובה כו'. תמוה דכן ס"ל לראב"ש בגמרא דבין כך ובין כך א"מ אותו. אבל ראב"צ ע"כ ס"ל דמצינא לקדש חדשים רק דבשל"ב כבר קדשוהו שמים וכ"נ מפרש"י לעיל (ח ב):

גמרא חצר כנגד עזרה שולחן כנגד כו' מגורה כנגד כו'. במס' ע"ז הגי' בכולם תבנית וכ"ה ברי"ף ירא"ש שם שם ובטור וש"ע:

תד"ה **אבסדרה**. אע"פ כו' דה"ל גיפופי ט"ו אמה כו'. תימה דהרי האולם היה רחבו מצפון לדרום מאה אמה ופתחו לא היה אלא רוחב כ' נמצא דה"ל גיפופי מ' אמה לכאן ומ' לכאן. והא דתנן התם ט"ו אמה היינו מחוץ להיכל ותאוי ע"ש היטב ובמש"כ שם בסה"פ בס"ד:

דף כד:

גמרא של חמשה ושל ששה. אע"ג דתני של ו' איצטריך למתני של ה' משום דדמיא טפי לשל מקדש בהשתוות הקנים דמשני הצדדים. וברמב"ם נשמט של שש:

[רש"י ד"ה דשף ויתבי. ותמיד היתה שכנינה מצויה שם. עי' מגילה (כט):

תד"ה **שאני ר"ג**. ואע"ג כו' הכא ל"ג משום מצוה. ועי' בגיטין (ח ב) תד"ה אע"ג. ואפשר דבאיסור לאו מותר לכולי עלמא ע"י נכרי משום מצוה:

בא"ד דלא סמכינן אדרבא. כנ"ל:

דף כה:

במשנה ועוד באו שנים ואמרו ראינהו בזמנו ובליל עיבורו ל"ג (והוא ליל ל"א כפרש"י לעיל ס"ד כב וכ"נ מפרש"י כאן) וקבלן ר"ג. משמע דקיבלן אחר ליל עיבורו היינו ביום ל"א לקדש למפרע את יום ה'. ומה אולי יצא לו להרמב"ם מש"כ בפ"ג מהל' קה"ח הל' (י"ו) [ט"ו] דמקדשין למפרע אפי' אחר ד' או ה' ימים. אך יש לדחוק דוקבלן ר"ג היינו קודם ליל עיבורו. אולם יש ראייה מלעיל (כ"ה) מעובר איצטריכא ליה כו' ופרש"י ואי תנא ה"ז מתקדש למחר ה"א לעולם מיומא קמא מתקנין מועדותיה והיינו דמתקדש למפרע. ולהט"א לקמן ברפ"ג אישתמיט במחכ"ת דברי הרמב"ם הללו וחדושי הרשב"א שם:

גמרא פעמים שבא בארוכה כו'. עתוי"ט. ומש"כ אי אפשר כו' בכמו ב' ימים כו' שכמו כו' בכמו יום כן כו' בכמו יום. תימה שהרי לעיל (כ ב) אר"ג כ"ד שעי מוכסי סיהרא לגיין שית מעתיקא וי"ח מחזתי ולדיהו כו' ע"ש. ועד שבצורוי יש ט"ס וצ"ל ציון ו' מימין בצד מזרח ו' למטה בצד דרום. ומש"כ בסה"ד ול"א שטענו בראיה של ליל שלשים תירץ הרמב"ם כו'. לכאורה כיון שלפי חשבון ר"ג היה ראוי שתראה אז באותה הלילה כמש"כ הרמב"ם בעצמו א"כ ודאי בשחרית היה ראייה מוטעת ועלח"מ שס. ובמאור כתב ב' הטעמים:

[שם שמש הוא ידיע מבואו כו'. נראה דדריש ידע דכאן מלשון קביעות כמש"כ במגילה (ג) בס"ד שם ידרשוהו לפועל יוצא ור"ל שהי"ת קבע מבואו והלוכו להשמש]:

נמ' שם ת"ר פ"א נתקשרו שמים כו' בכ"ט לחדש כו'. בפיי' הרמב"ם ובהרע"ב אחריו הגי' בכ"ז. ונראה דלזה כיון רש"י בד"ה ונראית לאפוקי מגירסתם. ואולי חסר בתחלתו ה"ג. וללא בס"א שמחוקיה לגמרי:

נמ' שם עקיבא ניהמתני ניהמתני. כה"נ בשליה מכות:

רש"י ד"ה **שידעו שלא קידשו**. שאין מספידין ביו"ט. משמע דמפרש שהיה בתשרי. ול"י מה דחקו לזה דהלא גם ר"ח דעלמא אסור בהספד. וכן משמע מלשון כסבורין העם לומר ראש חדש ולא אמר ר"ה:

דף כה:

גמרא שאפי' קל שבקלים כו'. כנ"ל:

נמ' שם הא אין לך לילך אלא אצל שופט שבימיו. פי' דאפי' יש חכמים גדולים יותר מהשופט אין לך לינך אצלם אלא דוקא אל השופט. ותעד דעיקר מטרת הכתוב אל תיבת השופט לא אל אשר יהיה בימים ההם דוקא:

במשנה בהרע"ב ומיהו אם ליל שלשים כו'. מבואר מדבריו שאם ראוהו ביום כ"ט יכולין לקדש מיד את יום המחרת ויותר מבואר כן בהרמב"ם בפירושו ובחבורו. ועיין בהרלב"ח ובתוי"ט שנראה מדבריהם שד"ז מבואר בגמרא כאן. ואנכי אינני רואה הכרע לזה בגמרא ועט"א:

משנה שם ראוהו שלשה והן ב"ד יעמדו **השנים כו'.** נראה דמאי שאמר כאן השנים בה"א (ולא כן בצבא הקודמת) הוא כלפי שאמר ויושיבו מחבריהם להיינו אחרים שלא היו במעמד הראיה לכן קאמר הכא השנים ר"ל מאותן הנזכרים אשר ראו. והתוי"ט נדחק בזה. אכן בפיוסאף שבגמרא הגי' שנים בלא ה':

גמרא סד"א כו' ומקודש מקודש בג"ד כו'. לפי מה דקדק הט"א במשנה דאינו מעכב רק קריאת מקודש פ"א שאומר הראש ב"ד אבל עניית העם מקודש מקודש א"מ לא הל"ל הכא רק פ"א מקודש:

[תד"ה **ראוהו**. ב"ד של ב"ג. כ"ג מאי עבידתייהו הכא הלא קה"ח אינו אלא בב"ד הגדול עי' פרש"י לקמן (ג) ד"ה ובר"ה לא היו תוקעין וכדאיתא לעיל (כב) עדות זו תהא מסורה לכס :]

תוס' שם ד"ה לא תחא. אמרינן הכי בפרק החובל. כנ"ל וכן הוא ברש"א:

דף כו:

גמרא מאי שור פר משופר. דר"ש מצאנוהו הרבה שבא שלא לצורך כמו שרביט תחת שבת. שרעפי ת' שעופי. דרמשת ת' דמשק. ובערוך ערך דגד הביא תרגום מערונות מטועה אוניות. גומד תרגומו גרמיתא [וכן הביא רש"י בפ' תצוה (כח כב) בשם בן סרוק דהר"ש דשרשרות יתירה]:

גמ' שם כשהלכתי לערביא היו קורין לדכרא יובלא. הרע"ב העתיק גם בכאן גליא:

[**שם** ולתרגול שכו' אר"י א"ר ואב"א ריב"ל וכו'. נראה דנ"ל ואיתמא ריב"ל:

גמ' שם לוי איקלע להחוא אתרא כו' קבען כו' לא הוה ידע כו' דכתיב היקבע כו'. לכאורה תימה על לוי שלא ידע המקרא. ונ"ל שזה המעשה היה באותו מקום ובאותו זמן עצמו ששאלו ממנו ג' שאלות אשר לא ידע להשיבם עלייהו עד דאתי שאיל בי מדרשא כהכא. המובא ביבמות (קה) (וכה"ג כתב התוס' בע"ז (סג ב) בד"ה ויתבי [וכזה כתב גם הרשב"ם בע"פ קי"ח ב' ד"ה כשחלה] ובבכורות (לז ב) ד"ה בעא. וכן בכתבי בקדושין (כ) בד"ה אמר אביי) ובירושלמי שם (וכן בב"ר פ' פ"א) איתא דאח"כ שאלו רבי והשיב מעצמו תשובת הג' שאלות כהונן. ואמר מה שלא השיב להם אז הוא מחמת שעשאו לו כבוד גדול וגבה רוחו עליו עד כן מעלמו ממנן]:

רש"י ד"ה **טוחות**. חלקות. כנ"ל וכ"ה ברש"י שבע"י:

תד"ה **אקרו**. דאדרבה מהאי קרא מוכח דשופר אקרי קרן כו'. ק"ל לפ"ו מאי מייתא לר' יוסי מויתוב כו' הא גם שם גופה כתיב מקרין: מה שהביא הגר"פ מהרי"ף והרא"ש גי' כשמעכס את קול השופר במשנה כ"ה ג"כ גירסת המשנה שבירושלמי והתוי"ט הביאה:

תד"ה **חושא**. עט"א שכתב ע"ד א"י למה דחקו בזה דהא מסיק כיון דלזכרון כו' וכפרש"י. ולנ"פ דכווני לתרן הא דמקשה שופר נמי מבחון הוא ומדוע לא הקשה ג"כ דמאי בל יתנאה איכא גביה וגם המתרן לא הזכיר רק כיון כו' כבפנים דמי וגם על בל יתנאה לא שייך כ"כ תירון כיון דלזכרון הוא:

דף כו:

גמרא חלוגלוגות. עי' רש"י ותוס' שהביאו מגמרא דיומא. ולשון משנה היא ברפ"ט דשביעות והובאה ג"כ בגמרא דסוכה (לט ב). ולשון רש"י במגילה שנוי בכ"מ במשנה ובריייתא:

במשנה ופיו מצופה זהב. ופרש"י בשל מקדש. הן בגמרא לקמן (כו) לא מצינו זה אלא לענין חצוצרות ושופר. ואולי כאן ס"ל ז"ל מקאמר הש"ס סתמא ר"פ ב"ש סבר למיעבד כמתני' ולא ציון בפרט על דינא דחצוצרות ושופר וגם רבא א"ל סתם לא אמרו כו' משמע ליה דקאי גם אזוה (וכ"מ דעת הפוסקים מללא הזכירוהו. אך על הרמב"ם קשיא דלא הביאהו אף לענין מקדש. שוב מצאתי להלח"מ שעמד עליו בזה בריש הל' תענית) והא דמיייתי תנ"ה ושם ליתא אלא דינא דחצוצרות ושופר י"ל דהכי מיייתי כיון דחזינן דבחד דינא דמתני' אף דקתני סתמא מ"מ איירי דוקא במקדש א"כ נוכל לומר דגם דין השני במקדש דוקא. והשתא דאתינא להכי י"ל דגם הא דנקט של יעל ופלוגתא ר"י מימרא דר' לוי ג"כ במקדש איירי. וכ"מ לישנא דר"י בבריייתא היו תוקעין. אבל בגבולין כל השופרות כשרין חוץ משל פרה כבמתני' דלעיל וא"ש מה שנגממו התוס' בסתירת ב' משניות הללו:

משנה שם שוה היובל לר"ה לתקיעה. פי' הרמב"ם למנין התקיעות ותימה דמאי שייכא הכא ופרש"י נכון:

גמרא מ"ם ברה"ב כמה דכייף אינש דעתיה טפי מעלי. מפרש"י ותוס' נראה דל"ג תיבת דעתיה (שוב ראיתי שהתוי"ט הרגיש ג"כ בזה מפרש"י) ויהיה מכאן סמך גדול להמתפללן ברה"ה ויז"כ בכריעה והובאו ג"כ בתוס' ברכות (יב ב. ל"א):

גמ' שם ובתעניות כמה דכייף כו' מעלי. עי' מהרש"א. ול"נ דזה צ"ל לעיל בטעמא דר"י דמשמע דלא פליג את"ק בתעניות דכפופין:

רש"י ד"ה **שוה**. דגמרי' לה לגזירה שוה כו'. והרע"ב סיים שיהיה כל תקיעות שבחדש השביעי שוות זו כזו. ולא דק בלישניה דזוה לישנא דהיקשא שבתחלת הבריייתא בסוף מכילתין מבחדש השביעי ע"ש:

דף כז:

גמרא ותרי קלי מי משתמעי כו'. עט"א שכ' דבכאן צריך לשמוע ב' הקולות כו' דאל"כ לא הוה מקשה מידי. ולכאורה קשה א"כ מאי מייתא ראייה במסקנא מהא דהלל ומגילה כו' הא התם א"צ לשמוע רק קול אחד. וי"ל דהאי הא לא דמי כו' אינו אלא לדחות הקושיא מהא דבתורה אחד כו'. ומעתה לא נצטרך ג"כ למש"כ רש"י בד"ה י' קורין. ויו"ד קולות כו'. אבל נראה דאישתמיט להט"א דברי הר"ן במגילה ר"פ הקורא עומד דז"ל שם ובמגילה אפי' יו"ד קורין כו' כיון דחביבא להו יהבי דעתייהו כלומר משתמעי תרוייהו דאי תרוייהו לא משתמעו חד מונייהו לא משתמע כו' ע"ש. ונראה דחייילה דהר"ן מסוניא דהכא כי לדבריו א"ש בפשיטות. ועי' לקמן (לז ב) ברש"י ד"ה מתשעה דמוכח דלעתו ז"ל ג"כ דב' הקולות משתמעו וכ"מ בתוס' סוטה (לט ב) ד"ה עד:

גמ' שם בפיוסאף ובתעניות בש"ז כפופין ופיהן כו'. כנ"ל:

רש"י ד"ה **בשערי מזרח**. וי"א **בשע"מ בע"ג**. נראה דר"ל משום דע"נ היתה למזרח עזרת ישראל אשר בה היו ג' שערים פתוחים לעזרת נשים שער ניקנור ושני פשפשים כדאיתא ספ"ב דמדות ונקראו ג"כ שערים שם. ואף רבנן ל"פ ע"ז כמש"כ התוס' בכתובות (קו) ולהכי קאמר הכא בשערי ל"ר. ולפי' הראשון נראה דהר הבית כולל כל המקדש שבתוכו האולם וע"י וע"ג אשר לכ"א היה שער למזרחו:

רש"י (ר' **ש**ל **י**שי • **ראש השנה**)

רש"י ד"ה פסול. דה"ל בשני שופרות. וכ"כ הרע"ב אחריו. ולפ"ז מיירי שנסדק מב' צדדיו לגמרי כמש"כ התוס'. וא"כ ל"ד הרע"ב במש"כ ע"ז והנ"מ נסדק לארכו אבל אם נסדק לרחבו כו' כשר. דבכה"ג ה"ל כהוסיף עליו כ"ש דאף במינו פסול לקמן (ע"ב). ודוחק לומר דס"ל כוהיינו יכולין לפרש שם בתק"ה צפהו זהב והי"א שבכלבו שהביא הב"י סי' תקפ"ו. ואולי ס"ל כדעת הה"מ דרובו ככולו. או דס"ל דהא דהוסיף עליו כ"ש פסול אף במינו היינו דוקא משופר אחר אבל זה דבר חדש לא שערוהו הפוסקים:

דף כז:

במשנה וכן מי שהיה עובר בו'. עתוי"ט. ול"ג משום דבשניהם שנים שומעים קול א' זה יצא חה ל"י. וני"ל עוד דהאי אע"פ כו' זה כיון לכו בו' שב על שניהם ר"ל גם על התוקע לתוך הבור כו'. דזה כיון לשמוע קול שופר וזה לא כיון לזה ושמע קול הברה ואלא כמסקנת הרא"ש [אבל לקמן דאמר הכי זה מקום חיובא הוא לאותן העומדים בבור משמע קצת כי הרא"ש דלאותם העומדים על שפתו לא מ"ל שיצאו ועי' ג"ז סי' תקפ"ז סק"א] . אלא כדמשמע מפרש"י וכפשטא דלישנא דרב הונא דהחילוק אם קול שופר כו' ואם קול הברה כו' לאותן העומדים על שפת הבור. ויש להמתיק עוד דכמו בתוקע לתוך הבור אותן שבבור לעולם יצאו ודעל שפתו יש חילוק כן מי שהוא בבהכ"נ מסתמא יצאו כמ"ש המ"א בסוף סי' תקפ"ט והחילוק אינו אלא למי שהיה עובר אחוריו כו':

גמרא איבא דרמי להו מרמא בו'. עי' גה"ש ועי' מש"כ עליו בסוכה (טז):

תד"ה ניקב. עי' מש"כ בדבריהם בחדושי שו"ע סי' תקפ"ו בס"ד:

דף כח.

[גמרא המודר הנאה ממעין בו'. ק"ל מדוע דלג מהזאה לטבילה הלא יכול היה לאשמעי' בהזאה גופה לאתחיל בה ולומר המודר הנאה ממי חטאת מוין עליו בימה"ג בו' כמו בבבא דרישא. ואין לומר כיון דאפר פרה מקדשי ב"ה היא ואסור בהנאה בלא"ה תו לא אתי אסור נדר וחייל עלה וכדעת הרז"ה שהביא הר"ן בפ"ג דשבועות גבי הא דכיוס שנהרג בו גליה ב"א דבקיזס מצות ל"ת לא חייל נדר ע"ש. דז"א מתרי טעמי חדא דבאפר אין בו מעילה כדאיתא במנחות (ריש דף נב) ע"ש. שנית דמשכחת לה דנדר ממזים חיים שמקדשין בהם את האפר דחולין בעלמא נינהו. ואולי י"ל דלרבותא דטובל בו בימה"ג נקיט מעין דאע"ג דפעמים מולכך בטיט וצנאה ורוחץ אפי' בימה"ג כדאיתא בבבית (יח ב) אשמעי' דזה לא חשיבה הנאה]:

גמ' שם כפאו ואכל מצה יצא. הר"ן כ' בשם הרא"ה דדוקא בכה"ג אבל כסבור לאכול בשר ואכל מצה ודאי ל"י יד"ח. והט"א ממה לזה הא דברכות בדנקט כסא דשיכרא וקסבר דחמרא הוא. ומתוך כך תמה על הר"ן שסויתר א"ע ע"ש. ואנכי תמה על גודל חכמתו דבשלמא אם היה שם צורך לצאת יד"ח שתיית שכר כגון בגשבע לשותתו שפיר היה דמי להא דהרא"ה. אבל שם איירי לענין לצאת יד"ח דברכה י:הרי יודע שאומר ברוך אתה כו' אלא דנתכוין לצאת בו ידי בפה"ג ודומה ממש לתוקע לשיר וזה ברור לע"ד:

גמ' שם אמר רבא ז"א התוקע לשיר יצא. ברא"ש הגי' רבה וכ"מ להדיא במלחמות ור"ן וכ"מ לקמן (ע"ב) א"ל שאני אומר כו' ובסה"ע רבא אמר לצאת כו'. ומלא כב"ח בהגתה הרא"ש:

רש"י ד"ה ג' למימרא דסבר רבא כו'. לכאורה ה"ג להגיה רבה. אמנם ראיתי ברא"ש ור"ן דגרסי לעיל רבא:

רש"י ד"ה אם קול הברה שמע. עם קול השופר ל". לכאורה קשה דהא לעיל מסקינן דבשופר כיון דחביב יהיב דעתי' ושומע ב' קולות יחד כמש"כ שם בס"ד. וי"ל דכה"ג דהכא היו כמו תרי קלי אחד :ברא דאמר'י שם דאין האוזן יכולה לשמוע:

רש"י ד"ה של עולה. ותלשו מחיים כו'. לאו דוקא ולא אתי לאפוקי אלא לאחר זריקה וכדמסקין:
תד"ה בשופר. אבל במזיד אין מעילה ולא נפיק לחולין. כצ"ל:

דף כח:

גמרא אבל הכא זכרון תרועה כו'. נ"ל דלייק מלשון זכרון דכיון דקאתי לזכרון דהיינו שעלה זכרונו לטובה כלעיל (טז) נצטרך לה כוונה. או דזכרון משמעו שתעשה בזכרון ורעיון נאות דהיינו כוונה למציה:

גמ' שם סבור חמור בעלמא הוא. ק"ל במגילה מא"ל דהא ל"י אא"כ שומע כל תיבה ותיבה כתיקונה וא"כ יודע שמגילה הוא שומע. וי"ל דמ"ל בלועז ששמע אשורית:

גמ' שם א"ל ר' יהושע ה"ה עובר על בל תוסיף. עי' במלחמות שכ' דשוחט קדשים לשם חולין כשרים יעולין לשם חובה ואפילו חטאת כדאי' בפ"ק דזבחים ע"ש. ותימה דבס"פ ב"ש (מו ב) איתא מתיב רבה כו' א"ל אביי כו' הא היה בבלו לשם חולין כשר ואינו מרצה וכ"פ הרמב"ם בפט"ו מהל' פה"מ ה"ד ועי' בתנור"ע שם פ"א אות ט:

גמ' שם והא הכא כיון דיהיב ליה מתנה מבכור עברה ליה לזמניה. הקשה לי חכם הא אחד בזבחים (פ ב) בהג"ה שבת"ה בל תוסיף בסה"ד כתבו דהבל תוסיף היינו מה שנכרת המתנה משני צדדין ע"ש. וזהו בבת אחת. והשבתי לו דהכא דייק מפני שא"א לצמצם ואע"ג דר"א ס"ל דאפשר לצמצם (בכורות ר"ד יח) מ"מ לר' יהושע לא מצינו שיסבור כן וביבמות (כח) אמרינן לא סתים לן תנא כריה"ג. וגם סתם בר פלוגתיה דר"א הוא ר"י ופלגיני עליה בנמצא מכון בין ב' עיירות ס"ל דא"א לצמצם כדמסקינן בבכורות שם. אבל ז"א דא"כ ישאר קושיית התוס' דשם דשניה תעלה לשיריים ואכמ"ל:

תד"ה דלמא. ומיהו לא קיימא מסקנא הכי. בחדושי הגרע"א הקשה דגם למסקנא יקשה כיון דמכוון למציה כו'. ותימה דהרי רבא בהא דחדש דלעבור של"ב בעי כוונה בא לתרן קושיית אלא מעתה הישן בשמיני כו' וכ"כ הר"ן להדיא ועי' רש"י בעירובין (צ) דהקושיא היא מהא דשמיני ספק שביעי מיתב יתבינן ור"ל דאי שמיני הוא לא מכיון למציה וכפרש"י שם וכ"מ לישנא דאלא מעתה דר"ל אי לא בעינן כוונה כדמוכח שם וכפרש"י כאן ועי' לעיל בתק"ה ומנא תימרא:

דף כט.

במשנה חש"ו א"מ אה"ר יד"ח וכו"ה הלשון בזה הכלל. ול"י כוונת לישנא דאה"ר הכי את היחיד מוציאה:
גמרא שומטום א"מ לא א"מ כו'. עט"א שהקשה דהא היו ס"ם כו' ותירן על פי סברת התוס' דגדה (כו) ד"ה חומר משום דלפעמים תתהפך הס"ם כו' ע"ש. (ומה שתמה הגרע"א בתשו' ו' על ראיה זו ע"ש

לכאורה הרגיש בזה הט"א עצמו במש"כ ול"ל כו' דהתם כו' באשה זו גופה כו' ולכן הביא עוד מפ"ט דגדה ע"ש). אבל אנכי תמה משני שבוין דבזא"ז ד"ה טהורין ושם ג"כ הס' מתהפך ע' פחים (י). וגם באלם אחד יוכל להתהפך כשיזה וישנה ויטבול וילך בשביל השני עי' בפ"ה דטהרות מ"ג (וזה יקשה גם על התוס' והגרע"א ועמש"כ בתענית יב ב) ובכתובות ספ"ב כתבתי ישוב לזה בס"ד. ועי' רמב"ם בפיי"ט מהל' אה"ט ובמל"מ שם. ועי' עוד בגמ' ס"פ הדר. ומה שאמר ולא את שא"מ דלכאורה הוא זו ואצ"ל זו עמש"כ בזה בחדושי ש"ע סי' תקפ"ט:

גמ' שם מי שחציו עבד כו'. עט"א ועמש"כ ביבמות (צט ב) בס"ד:

גמ' שם תני אהבה כו' חוץ מברכת הלחם כו'. עמש"כ בברכות (מג):

דף כט:

תד"ה אבל. וי"ל דשופר שהוא להעלות זכרוניהם כו'. ובתוי"ט לקמן (מג) הביא עוד תירון מהר"ן דאם לא יתקעו כשחל בשבת חיישינן שתשתכח תורת שופר משא"כ לולב איתא בשאר יומיו. וכתב הוא ז"ל ולתירוצי יש ראיה מדלא תנן כו' ע"ש לדברים הללו אין הבנה. ומש"כ עוד ואע"ג דר"ה איתא גמי ב' ימים מ"מ ד"ת אינו אלא יום אחד. ותימה דגם לולב בגבולין אינו מה"ת אלא יום ראשון. ואולי יכוין דר"ה עיקרו אינו אלא יום א' משא"כ סוכות דנהי דמצות לולב שבו אינה אלא ביום הראשון. מ"מ שאר מצותיו הם כל ז'. או דר"ל דמ"מ במקדש הוא ד"ת כל שבעה:

בסה"ד שבר"ה לא היה ידוע כו' אלא בירושלים. ואין להקשות דמ"מ בירושלים והקרובים לה מיהא ידחה. די"ל ע"ד דמסקינן בסוכה (מד) לדידהו גמי לא דחי ע"ש ובפרש"י:

דף ל.

גמרא ננערו לעמוד. פי' רש"י נעקרו כו'. והוא לשון מקרא נערתיו כארבה תהלים (קט כג) ות"י איטלטלית:

דף ל:

גמרא א"ל ר"ז לאהבה בריה כו'. עירובין (צ ב):

גמ' שם תמיד של ר"ה שחרית קרב בהלכתו. בט"א פשיטא ליה דבכל יו"ט ג"כ לא היו משנין שחרית (ואף במנחה) שיר של חול. אבל מהמ"א סי' קל"ב סוף סק"ר ל"מ כן ע"ש. ומש"כ שם המהש"ק כשחל ר"ח בשבת היו אומרים שיר של ר"ח ושל שבת. ועלם ממנו הרמב"ם פ"ו מהלכות תנומ"ם ה"י שפסק דאין אומרים של שבת כל עיקר וע"ש בכ"מ. אך שם מיירי בשיר דמוסף אבל של תמיד משמע דלא שינו משאר שבתות וכן בחל ר"ח בחול ג"כ לא שינו בתמיד שירה דיומו ועמש"כ בסוכה (נה) עוד קצת מענין זה:

גמ' שם ואם באו עדים אחר תמיד של שחר אומר הרגינזו. נראה דר"ל במוסף וכ"מ ממה שמדייק בסמוך אל"ב כו'. אך מפרש"י ל"מ כן ויש לכווננו בדוחק קצת למה דפרישתי:

רש"י ד"ה הריעו. והוא שיר של ה' בשבת שחרית. ל"ד שחרית דנראה דבכ"י היו אומרים שירים המבוארים לקמן בשחרית ובמנחה וכ"ה בט"א בד"ה לא היה אומר וכ"מ ברמב"ם:

תד"ה ונתקלקלו. עט"א. ומש"כ וה"ג ל"ל דל"ש עשה דהשלמה אלא לאחר הקטרת התמיד כו'. כן אסיקו התוס' במנחות (מט ב) קרוב לסופו. ותימה על הרב ז"ל שלא הביאם. ומש"כ על הא דפשיטא להו להתוס' דעליה השלם ל"ש אלא בהקטרה א"כ לר"פ דאמר מעלה ומלינה מ"ט דת"ק כו'. התוס' שם כתבו דאסור מדרבנן גזירה משום הקטרה ונראה שעלמנו דבריהם מהרב ז"ל במחכ"ת. ועל יתר דבריו עמש"כ בק"א בס"ד. ונשמט שם אחר מש"כ דפרים הגשרפים כו' נשרפים אפי' בלילה כו'. דכן מצאתי בירושלמי יומא ס"פ שני שעירי וז"ל שם מהו שהיו כשרים בלילה כו' אינו דין שהיו כשרים בלילה ע"ש:

בא"ד ומיהו אפשר לומר כשלא באו. ק"ל דא"כ היה אז אלול מעובר ואמר'י לעיל (יט ב) דמימות עזרא ואינך ל"מ אלול מעובר וכן פרש"י בבית' ו' דאז קבלו אה"ע מהמנחה ולמעלה:

דף לא.

גמרא איבעיא להו כולוה בחד שבתא א"ל כו'. ופי' רש"י והיו חולקין הפרקים כו' ובתקיעת חצוצרות ועי' בפ"ו דתמיד מ"ג דגם בשיר דחול היו חולקין לפרקים (ועי' סוכה (נג ב) במשנה ובפרש"י). וק"ל דא"כ נפישו להו תקיעות במוסף לשבת ושם בסוכה מבואר במשנה דאין במוסףין אלא תשע וע"ש בגמרא וצ"ע:

גמ' שם ומכרוב לכרוב. נ"ל שהוא ט"ם וצריך למחקו וכן ליתא באבות דר"ג וכ"מ מרש"י ד"ה וירכב וכן מחקו הב"ח. ואל"ה יהיה אחד עשר ואף שזה יש ליישב מ"מ מדלא הביא הש"ם קרא לזה מוכח דל"ג ליה. ועי' בפתיחתא דאיכה דרבי פתיחא דתנו לה' אלהיכם כבוד ג"א:

רש"י ד"ה שאני התם. אלא בחמישי' בשבת היו מחלפין אותו. לכאורה הל"ל היו מחסרין אותו. [ונראה דס"ל דבכל יום לא היו אומרים ג"כ כל המזמור אלא עד הסירותיו וכ"מ ממש"כ לעיל ד"ה הסירותי. משום דבר"ה יצא יוסף מבית האסורים ואלת"ה תיפוק ליה דשירה דיומא היא] :

רש"י ד"ה שחילק מעשיו. וישב במרום דוגמת שכנו בעירו כו'. ולעל"ג דבעיר אלהינו הכוונה על ירושלים דלמעלה עי' תענית (ה):

רש"י ד"ה הזי"ו ל"ך. ע"ב ששה פסוקים לפרך ומכאן ואילך ח' פסוקים כו'. וצ"ע דבספרים שלפנינו מן גולי עד כי דיין ט' פסוקים וכעת לא מצאתי מי שהעיר בזה. {כאן הערה=עי' בס' איי היס כאן שכתב דמ"ש רש"י "ומכאן ואילך ח' פסוקים" כלומר לא פחות מח'.} גם מש"כ התוס' ממס' סופרים וישמן צ"ע דמירכיבהו עד וישמן ליכא רק שני פסוקים ובהו מצאתי להפ"ח שהרגיש. ודע שאנכי תמה מאד על לשון הטוש"ע סי' תכ"ח ס"ה שכתבו כדרך כו' שהיו קורין השירה פעם א' לששת ימי השבוע. משמע שהיו קורין אותה בחול בכ"י פרק אחד הלא כאן מבואר שלא היו קורין אלא בכל שבת פרק א' עד שהיו גומרין אותם בששה שבתות וכ"ה ברמב"ם וצע"ג. אח"י נאמר לי שהגאון יעב"ץ העיר בזה בסידור שלו:

דף לא:

גמרא בימי ריב"ז מי הוה לשון של זהורית מלבין. פי' וא"כ ל"ש למיתני הלבין היו שמחין:

רש"י ד"ה צריך שיפריש רובע. דסגי ליה בעולת העוף. ר"ל ב' פרידות לעולה ע"ש. והתוס' שהביאו ראיה לזה הפירוש מיומא ע"ש ובדבריהם שם ויהיה לכאורה הראיה משם תמוה ועי' בבבא בתרא (קסו ב) בתק"ה רבעתים:

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'. מכאן ק"ל על פי רש"י בביצה (ס"ד ה) שפי' דאף לאחר תקנת ריב"ז לקבל עה"ח כה"י להיות מוניס למועדות מן הראשון בו' אבל מלעשות יו"ט שני לא עקרה תקנה ראשונה ע"ש וא"כ לא פריך כאן מיהי:

נמ' שם ת"ש דתניא אין פותחין בו'. עמש"כ בס"ד בק"א להט"א. ונשמט בסופו ועי' בירושלמי ותמצא כלדברי וללא כש"ק סס:

רש"י ד"ה בני אלים. לישנא דתקיפי בו'. אי' לעיל (יא) שגולדו בו איתני עולם מאי משמע דהאי איתן לישנא דתקיפי הוא כו':

רש"י ד"ה הנך. הנך דהללו אל בקדשו. כצ"ל:

רש"י ד"ה כנגד עשרת הדברות. דכתיב בהו גמי שופר. ל"י מדוע לא פירש כדי להזכיר זכות קבלתנו אתם כלפי' לעיל (ל ב) בד"ה קול ה':

במשנה אין מזכירין זכרון בו'. עי' הגרי"פ ותניי"ט. וכן בגמרא מפרש להו כסדרן:

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא ובתיב ה' צבאות יגן עליהם. עט"א. ומדבריו נראה דסובר שזהו סיפא דקרא דלעיל ובאמת הוא תחלת פסוק שאחריו. וק"ק מה שאנו אומרים אותו בסדר שופרות ופסקינן באמצע פסוק. ולענין קושיית הט"א י"ל משום דאין מפורש בקרא דההקעה היא לרעה לכן מביא הקרא שאחריו דה' צבאות יגן עליהם מדגכרכו להגנה מכלל דהוא לרעה:

נמ' שם אלא מלכויות תלת הוא דהוויין בו' ויהי בישורון מלך. עמש"כ בהשמטה בסוף שמות רבה במ"ת דבר נכון בזה בס"ק:

רש"י ד"ה בשעת גזה"מ שנו. שש שעות לקץ תפלת שחרית. לכאורה כתב שלא כהלכה דהא פסקינן בברכות (כו) כר"י לעד ד' שעות ועי' בשו"ע ר"ם פ"ט:

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא משום שבות מגלא בו'. גי' הרי"ף והרא"ש איפכא. וגי'ל ראייה לגירסתם מביצה (לא) במשנה ולא במגל ע"ש בפרש"י. ולפמש"כ בב"ב לחלק בין מנל למגלא אין ראייה:

תד"ה הא. אבל יש לדקדק בו' אבל אי מדרבנן חייב ניחא. עמש"כ בס"ד ע"ד בעירובין (צ):

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

רש"י במשנה ד"ה אין בידו. דפסוקי תקיעה בו'. לפי המסקנא לעיל (כו כח) דתחלה בלא סוף או איפכא לא כלום הוא לא היה צריך לזה ע"ש:

נמרא תנא דידן קא חשיב תקיעה דכולהו בבי בו'. לכאורה יקשה א"כ מדוע קאמר תקיעה בל"י. ואולי בכדי שלא נטעה דר"ל כולהו שש תקיעות (וכפי' הרמב"ם באמת) לכן אמר תקיעה בל"י להורות דלא דבר רק מתקיעה אחת דכל בבא וכפרש"י:

תוס' בסה"ד שיעור. וצריך לדקדק באותן שלשים קולות בו' שכשמסיים השלשה קשרקים. כצ"ל:

בתוי"ט ד"ה ומשך בשניה (בסופו). דקאי אסיפא ליחיד שברך ואח"כ בו'. שגנה פלטה הקולמוס דיחיד אף אם היה לו שופר אינו תוקע על סדר הברכות כדמסקינן לקמן:

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

דף לד.

גמרא מנין לשלש בו' ת"ל והעברת בו'. הא דלא חשבנן כסדרן בתורה י"ל משום דכבר עסיק בהאי קרא דוהעברת לכן אקדמיה. אבל לקמן באידך ברייתא דחשיב שבתון בו' יום תרועה והעברת בו' קשה. ואולי משום דרועה לזווג תרועות דכתיבי בר"ה אהדדי. וברש"י ד"ה ה"ג חשבנן כסדרן בתורה. רק אח"כ גרים והעברת בו' שבתון בו' מד"ת. ובגמרא שם לפנינו הגי' כסדרן:

גמ' שם ה"ק אי לאו גז"ש בו' השתא דאתיא גז"ש בו'. עי' במאור פי' נכון בזה והט"א כיון לדבריו ואשתמיטתיה שכבר קדמהו:

גמ' שם רשב"ג אריו"ג אחת מד"ת בו'. עט"א שכ' דל"ל גז"ש דשביעי שביעי וכ"מ בסוגיא לקמן. וקשה דלפ"ז מ"ק והעברת בו' מד"ת והלא הוא כתוב בויבל. ואולי י"ל דרשב"ג מפרש ליה לקרא הכי והעברת שופר תרועה בחדש השביעי היינו בר"ה דבחדש פירושו באחד לחדש כמו שהבאתי בחדושי לשו"ע או"ח סי' תקמ"ט ע"ש. ואף דכבר נצטוינו על תקיעת ר"ה אשמעינן הכא בכדי שלא תטעה לומר דויובל הוא ר"ה בעשור לחדש וכדאמרינן בערכין (יב) איזו היא שנה שר"ה בעשור לחדש הוי אומר זה יובל. ותנן לעיל דשזה היובל לר"ה לתקיעה ולברכות. ולכן ה"א דמצית התקיעה באחד לחדש בטלה בו קמ"ל. ואמר עוד בעשור לחדש ביוה"כ תעבירו שופר ור"ל דגם ביוה"כ יתקעו. והא דמקשה לקמן ולהאי תנא דמיייתי לה ממדבר אי מה להלן חצוצרות בו' הוא לת"ק דרשב"ג וכוונת הקושיא הוא דמאי חזית. ומיהו מדברי התוס' לעיל (כו ב) ד"ה רי"א משמע דכ"ע אית להו גז"ש דשביעי שביעי ע"ש. ודע דק"ל רשב"ג דהוא אמורא איך יחלוק על הברייתא. ואולי מן ושלש תרועות וכו' אינו מהברייתא אלא מהגמרא. ואולם מצאתי כ"ז בספרי פ' בהעלותך וגם דברי רשב"ג (ולא בשם ריו"ג) וע"ש שנויים בדרשות המקראות. ואפשר דר' יונתן דהכא הוא חבירו דר' יאשיה דאשכחנא להו טובא בברייתות:

גמ' שם והעברת תעבירו לא משמע ליה. כצ"ל וכ"ה ברש"י ולכן בסמוך צ"ל אלא מאי דריש בהו:

רש"י ד"ה ה"ק אי לאו גז"ש. בהיקשא כלומר מעצמו. ובסוכה (לא) בד"ה לא מקשינן פי' דאף היקש אין אדם דן מעצמו והתוס' שם השיגו עליו בזה. ואולי כאן עדיף מהיקש. דהיקש היינו שתי תיבות או מקראות סמוכים זל"ז וכאן דרשינן מתיבה אחת. ולשון הקישא דהכא אשיגרת לישן הוא:

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.

נמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול בו'.